MISIUNEA

Revista Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu" Anul II, nr. 1 (2) / 2015

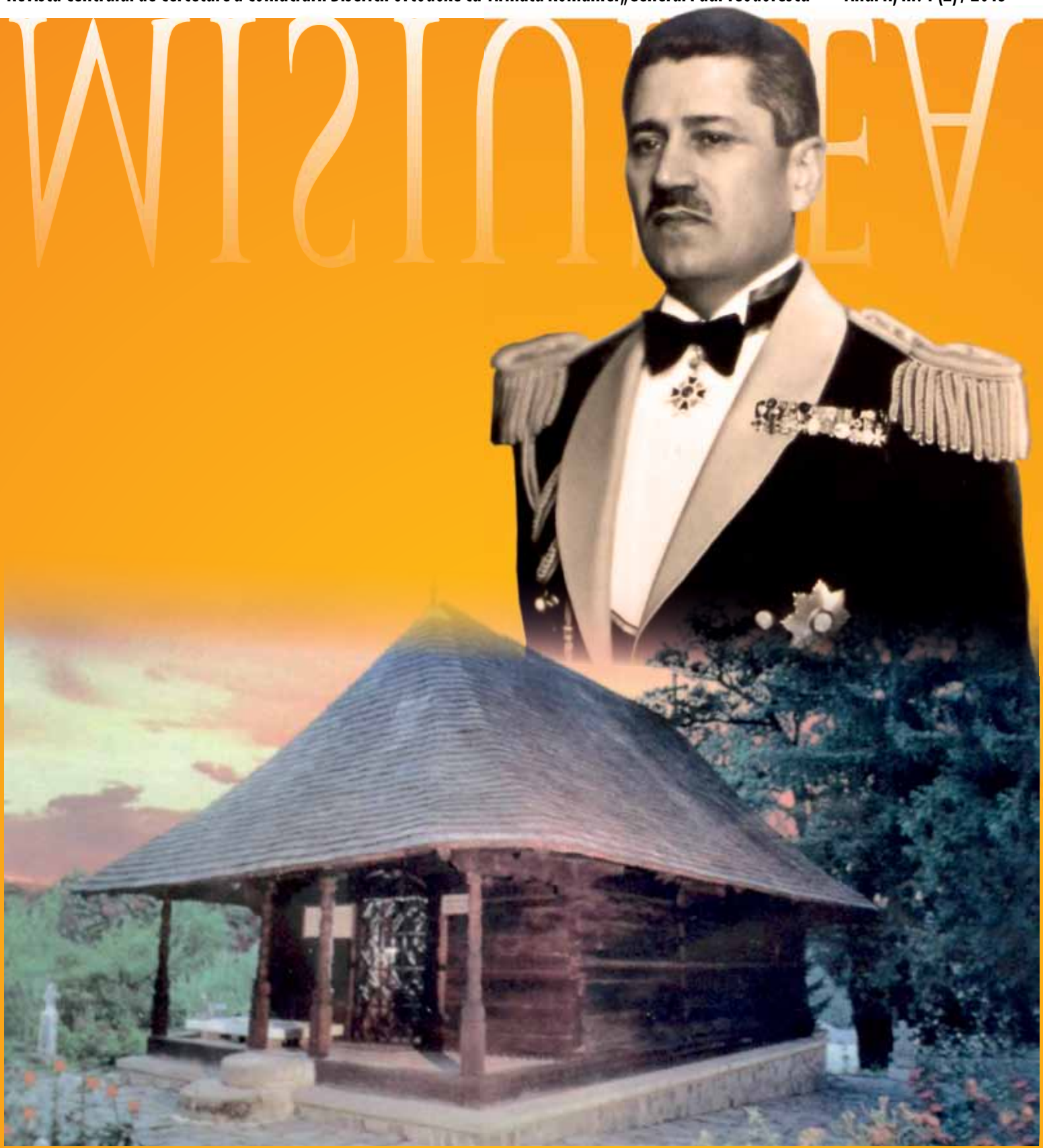

Anul II, nr. 1(2)/ 2015

MISIUNEA

ACADEMIA OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ DIN ROMÂNIA

ARHIEPISCOPIA RÂMNICULUI

CENTRUL DE CERCETARE A CONLUCRĂRII BISERICII ORTODOXE CU ARMATA ROMÂNIEI „GENERAL PAUL TEODORESCU" CU SEDIUL LA MĂNĂSTIREA DINTR-UN LEMN

Consiliul științific

• **Înaltpreasfinția Sa Varsanufie Gogescu**, Arhiepiscopul Râmnicului.

• **Prof. univ. dr. Ioan Scurtu**, membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, președintele Secției de Științe Istorice și Arheologie.

• **Preasfințitul dr. Emilian Lovișteanu**, Episcop Vicar al Arhepiscopiei Râmnicului.

• **Prof. univ. dr. Valentin Ciorbea**, membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România; Universitatea „Ovidius" din Constanța.

• **Lector universitar dr. Florian Bichir**, membru al Colegiului Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

• **Comandor dr. Olimpiu Glodarenco**, director al Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I".

• **Maica stareță Stavroforă Emanuela Oprea**, Mănăstirea Dintr-un Lemn.

• **Dr. Vasile Ciobanu**, cercetător științific gradul I, Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu, Academia Română.

• **Prof. univ. dr. Ion Giurcă**, Universitatea „Hyperion" București.

• **Dr. Silviu Moldovan**, seful Compartimentului de Cercetare din cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

• **Dr. Corneliu Țucă**, Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Pitești.

• **Comandor (r) Gheorghe Vartic**, cercetător științific, Comisia Română de Istorie Militară.

• **Preot dr. Ilie Constantin Țanu**, inspector general la Clerului Militar.

• **Comandor (r) dr. Aurel Pentelescu**, Comisia Română de Istorie Militară.

Preot dr. Laurențiu Rădoi, Arhiepiscopia Râmnicului

Conducerea centrului

Director onorific: Preasfințitul dr. Emilian Lovișteanu.

Director: prof. univ. dr. Valentin Ciorbea.

Manager: Maica stareță Stavroforă Emanuela Oprea.

Secretar: dr. Luminița Giurgiu.

Înaltpreasfințitul Părinte VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului

BISERICA, ARMATA, MISIUNEA

Conlucrarea Bisericii cu Armata este o realitate și o constantă a istoriei Neamului românesc, știindu-se că încă de la începutul secolului al III-lea, Biserica noastră are sfinți din rândul militarilor și că în armata Sfântului Constantin cel Mare existau foarte mulți creștini. Armata, apărând patria, apără implicit și Biserica, inamicii Statului fiind și inamici ai Bisericii. Sigur că Biserica din totdeauna a condamnat la nivel personal violența și războiul, însă nu a condamnat niciodată apărarea Patriei, arătând însă că *pacea constituie astăzi pentru om unica opțiune, dacă voiește să supraviețuiască*[1]. În afară de rolul acesta de apărare pe care îl are Armata, un alt rol, la fel de important, pe care l-a avut și îl are este acela de a forma, de a modela conștiințe sănătoase. Misiunea comună a Bisericii Ortodoxe și a Armatei Române este aceea de a apăra omul și valorile tradiționale ale neamului nostru, cu atât mai mult cu cât astăzi, datorită secularizării excesive, suntem aproape de a renunța la aceste valori.

În acest context, conlucrarea Bisericii Ortodoxe cu Armata Română nu este doar un deziderat, ci o necesitate stringentă, o datorie de împlinit din partea amânduror instituții. *Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata Română „General Paul Teodorescu"*, înființat la Mănăstirea „Dintr-un Lemn", reprezintă un reper important în cadrul acestei misiuni comune.

În anul acesta, *an omagial al misiunii parohiei și mănăstirii azi*, acest Centru de Cercetare, și periodicul lui, *Misiunea*, au încercat să-și intensifice activitatea, reliefând importanța conlucrării Bisericii cu Armata în plan misionar. Așa cum sute bune de ani, Biserica și Armata, printr-un efort comun, au pus bazele formării unei identități și conștiințe naționale, prin seriozitate, disciplină, muncă, dar mai ales prin iubire de Neam și Biserică, așa și acum amândouă instituțiile sunt chemate să reclădească viitorul copiilor noștri. În societatea actuală secularizată, predominant materialistă, nu avem voie să aruncăm responsabilitatea de la unii la alții, ci dacă vrem să depășim pseudovalorile consumiste promovate de aceasta trebuie să ne asumăm cu toții creșterea copiilor și prin efortul nostru al tuturor, cu siguranță, vom reuși. Biserica noastră strămoșească alături de Armata Română, care mereu a întărit misiunea Bisericii, a reușit să crească copii demni de numele de român, creștini adevărați, integrați pe deplin atât social, cât și eclesial.

Lucrarea Bisericii în lume este continuarea lucrării Mântuitorului Hristos de sfințire a omului, de ridicare a lui spre asemănarea cu Dumnezeu, până la starea bărbatului desăvârșit (*Efeseni* 4, 13). Precum Hristos, așa și Biserica arată lumii Adevărul: *Eu spre aceasta M-am născut și pentru aceasta am venit în lume, ca să dau mărturie pentru adevăr; oricine este din adevăr ascultă glasul Meu* (*Ioan* 18, 37). Armata Română, ascultând mereu de glasul lui Dumnezeu, a promovat adevăratele valori care îl conduc pe om spre Împărăția lui Dumnezeu. Sigur că Armata poate sprijini Biserica doar în planul acesta al cetății pământești, însă prin activitatea sa ajută Biserica în a-și împlini misiunea ei, de a-i conduce pe credincioși către cetatea lor cea cerească, către casa lor cea veșnică. Creștinii, deși se află în lumea aceasta, își au petrecerea sau casa lor în ceruri (*Filipeni* 3, 20), fiind *împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu* (*Efeseni* 2, 19). Însă, spre a ajunge a-și împlini scopul ei în lume, Biserica conlucrează cu celelalte instituții ale societății, deosebind, în același timp, *cele ale Cezarului*, de *cele ale lui Dumnezeu*.

În acest context binecuvântăm cu bucurie activitatea *Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu"*, de la Mănăstirea „Dintr-un Lemn" și, în același timp, ne rugăm ca activitatea periodicului acestui Centru de Cercetare, *Misiunea*, să-și atingă scopul, acela de a-i îndruma pe creștini pe drumul lor de la cetatea pământească, la cetatea cerească.

NOTĂ

1 Georgios Mantzaridis, *Morala creștină*, vol. II, traducere Cornel Coman, București, Editura Bizantină, 2006, p. 379.

Locotenent-comandor ing. Mihai EGOROV[1]

„PERIOADA DE STUDENȚIE ESTE FOLOSITOARE PENTRU A CREIONA OSATURA UNUI BĂRBAT PUTERNIC, UNEI FEMEI ADEVĂRATE”, conchide Înaltpreasfințitul părinte Teofan, Arhiepiscopul Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Bucovinei

– Timp de 15 zile ați fost în mijlocul marinarilor de la bordul navei-școală „Mircea”. Ce a reprezentat acest marș pentru Înaltpreasfinția Voastră? V-ați alăturat cu greu acestui proiect?

– Pentru mine au fost câteva zile speciale, o experiență mai deosebită, câteva clipe de reflecție legate de mare, de navă, de tot ce au reprezentat pentru istorie locurile pe care le-am vizitat și în mod special legăturile lor cu Țările Române. M-am alăturat foarte ușor proiectului, pentru că am avut o dorință mai veche să am o experiență pe mare. Marea în literatura bisericească constituie un element de inspirație cu totul aparte și am vrut să găsesc într-o bună zi un prilej pentru a sta câteva zile neîntrerupt în mijlocul mării, pentru a înțelege pe viu ceea ce o cântare bisericească des folosită de creștini spune *marea vieții văzându-o învolburată de norii ispitelor, nădejdea-mi este către tine Doamne!* Această experiență a fost și pentru mine îmbogățitoare, dincolo de reîntâlnirea cu locuri pe care le-am văzut și altă dată și dincolo de experiența celor câteva zile petrecute în mijlocul marinarilor militari.

– ***Cum i-ați simțit pe cadeți și ce sfat le-ați da cadeților aflați la începutul carierei lor profesionale?***

– Am încercat să mă integrez în mijlocul lor, să nu-i deranjez în activitățile pe care le desfășoară, dar în același timp să percep gândul lor, să văd care le sunt năzuințele. Am aflat o echipă minunată, o echipă sudată și un sentiment de împlinire l-am trăit pentru că în general tinerii sunt purtați de alte năzuințe decât cele legate de curaj, de patrie, de sacrificiu, de momente de cumpănă. Pe toate acestea le-am descoperit în aceste zile în mijlocul cadeților. La început de drum, cadeții trebuie să încerce pe lângă dificultățile meseriei, să-i sesizeze frumusețile, adâncimile și capacitatea acestei activități de a-l transforma pe om în bărbat adevărat, în femeie adevărată. Omul nu se poate căli decât în vreme cumpănă, de încercare; viața are dificultățile ei și vremea tinereții, perioada de studenție sunt folositoare pentru a creiona osatura unui bărbat puternic, unei femei adevărate. Pe de altă parte, cadeții trebuie să-și însușească tehnicile care le sunt puse înainte din toate punctele de vedere, pentru ca să aibă conștiința unui om împlinit profesional. În al treilea rând, să nu zăbovească prea mult în a-și alcătui într-o bună zi o familie, pentru că în interiorul acesteia omul găsește adevărata resursă pentru supraviețuire și pentru împlinirile lăuntrice atât de necesare. Și o dată familia clădită, să vină cât mai repede copiii, pentru ca aceștia să cimenteze relația dintre cei doi. Și nu frumoasă a fost mărturisirea unui militar în aceste zile, *abia aștept să-mi văd soția, abia aștept să-mi văd copii*, acest lucru mărturisind atașamentul față de familie și faptul că există o rațiune foarte clară pentru care omul se întoarce acasă – să-și îmbrățișeze soția, să-și sărute copiii, și acest lucru îl socot ca izvor de satisfacție lăuntrică pe care eventual doar viața monahală, în relația omului cu Dumnezeu, o poate egala.

Înaltpreasfințitul Părinte Teofan

– ***Prin acest marș a fost reînnodată o tradiție a legăturilor Marinei Militare cu Sfântul Munte Athos, întrerupte cu 80 de ani în urmă. Cât de important este Sfântul Munte Athos pentru români și pentru ortodoxie în general?***

– Cred că în cei 80 de ani marinarii n-au lipsit din Sfântul Munte; n-au mai fost organizate „expediții” cu nave, dar cu certitudine mulți dintre creștinii noștri ortodocși din Forțele Navale sau marinari din viața flotei comerciale au pășit din când în când în Sfântul Munte. Acum au revenit și într-o formă mai oficială. Pentru români în special, pentru Biserica Ortodoxă în general, Sfântul Munte Athos, constituie un loc aparte pentru că este singurul loc din lume unde pe o rază de sute de km^2 nu se află decât o singură preocupare, aceea de a sluji Domnului. Și tineri din Moldova, Țara Românească sau Ardeal, precum tineri din îndepărtata Siberie, din Țările Balcanice, din Australia, Canada, SUA etc. își îndreaptă privirile spre Sfântul Munte pentru că au constatat și constată acolo un loc cu totul special datorită rugăciunilor sihaștrilor, datorită liturghiilor care se săvârșesc acolo și datorită tine-

Înaltpreasfințitul Părinte Teofan alături de cadeți (Foto: Andrei Vlădăreanu)

rilor din diferite țări care și-au închinat viața Domnului. Aici întâlnești oameni care acasă au avut o situație obișnuită din punct de vedere al situării lor în societate sau oameni care au părăsit responsabilități politice, universitare, militare, economice, artistice și au găsit acolo un loc cu totul special pentru a se ruga pentru sufletele lor și pentru pacea lumii. De aceea Sfântul Munte Athos constituie un loc special pentru români și lume în general.

– ***Marinarii au adus spre sfințire pe Sfântul Munte o copie a icoanei Maicii Domnului de la Prodromul. Există o legătură specială între o icoană făcătoare de minuni și copia acesteia?***

– Toate icoanele Maicii Domnului sunt făcătoare de minuni pentru faptul că persoana care își pleacă genunchii în fața Maicii Domnului, nu poate să nu beneficieze din partea ei, din partea rugăciunilor ei către dumnezeiescul ei fiu, Iisus Hristos, un dar special. Există, însă, icoane care au o istorie specială – ca icoana „Prodromița" – există icoane care au pătruns mai adânc în evlavia poporului și cum, nu toți au acces la icoană în original și în mod special această icoană („Prodromița") nu poate fi venerată față către față de către creștinele noastre, căci doar bărbații au dreptul să pătrundă în Sfântul Munte Athos, de aceea o copie a acestei icoane care să fie așezată la loc de cinste și în fața căreia domni și doamne, creștini și creștine să se închine, primește o importanță deosebită. Ea este legată de original, te trimite la original dar în mod special te trimite la Maica Domnului cea făcătoare de minuni și dătătoare de tot ajutorul și sprijinul în durere sau în bucurie.

– ***În această lume globală, în care tehnica parcă ne acaparează cu fiecare zi, care ar fi rolul credinței în viața noastră?***

– Este absolut necesar să se înțeleagă faptul că știința avansând tot mai mult, omul are nevoie tot mai mare de credință. Știința și descoperirile ei nu sunt rele în sine ci uzajul lor, direcția lor greșită dată de om, pot duce la diferite deservicii, chiar dezastre. Și cu cât viața omului este mai tehnicizată, mai chimizată, mai „motorizată", mai stresată, cu atât mai mult omul are nevoie de spații de libertate lăuntrică, de legătura cu altcineva, cu cerul anume, cu Hristos Domnul, ca să umple vidul sufletesc care se creează tot mai mult în viața pământenilor și uneori golul acesta este dat de prea multă aplecare a omului asupra tehnicii, acapararea sufletului omului de către computer, televizor sau cele asemănătoare lor, și în acest context cu atât mai mult o plimbare pe mare sau pe munte, un fel de detașare față de tot ceea ce înseamnă încorsetarea tehnicii din toate părțile este cu atât mai necesară. Iar în mijlocul acestora, necesitatea raportării omului la Dumnezeu, într-o lume a tehnicii, devine importantă astfel încât legătura omului cu Dumnezeu să echilibreze puțin atenția pe care omul o îndreaptă în general doar spre orizontalitatea vieții. Viața devine din ce în ce mai cenușie dacă orizontalitatea ei nu este străbătută de legătura omului cu strămoșii în jos pe verticală și cu Dumnezeu în sus tot pe verticală.

– ***Acestea ar trebui să fie și coordonatele prin care omul să fie în comuniune cu Hristos?***

– Omul este chemat să fie în comuniune cu pământul și cu cerul; în comuniune cu cerul, cu Dumnezeu fiind chemat să-l recunoască pe el ca fiind creatorul și purtătorul de grijă al universului. Cu oamenii pentru că omul în mijlocul familiei și în relație cu semenii săi își găsește o pace lăuntrică. Comuniunea cu Domnul Hristos este condiționată de o încercare și de o reușită relaționare cu cei din jur și în primul rând cu familia proprie.

– ***Cum poate omul să discearnă în această perioadă între ceea ce este important și ceea ce este mai puțin important dar îi provoacă foarte multe neliniști, foarte mult stres?***

– Omul este chemat, fie el militar sau nu, preot sau creștin mirean, credincios sau necredincios, să vadă ceea ce este bine sau ceea ce este rău. Și o poate face, omul credincios în relația cu cartea sacră, cu ceea ce mărturisește Dumnezeiasca Scriptură, iar cel necredincios, eventual încercând să vadă ceea ce de-a lungul istoriei a fost receptat ca bine sau ca rău. Istoria are mersul său și de-a lungul istoriei oamenii au sesizat ceea ce este bine de urmat și rău care trebuie ocolit. Iar în viața noastră, omul trebuie să aibă câteva repere: legătura sa cu Dumnezeu, legătura cu neamul din care face parte și calitatea sa de membru într-o familie binecuvântată. Și dacă omul are aceste trei repere – Dumnezeu, neamul său și familia proprie – găsește resursele necesare să înțeleagă ce este bine și ce este rău, ce aparține nefirescului, etc. Dumnezeu, familia proprie și neamul constituie cele trei izvoare care-l pot adăpa pe om pentru a avea o viață cât mai frumoasă, cât mai adevărată, o viață autentică pe acest pământ și poate să câștige și taina împărăției cerului.

– ***Cum ar trebui privit postul astfel încât să nu-l simțim ca pe un supliciu?***

– Un gânditor latin amintea că omul este liber atunci când nu este sclav propriului său trup. În momentul în care omul este mai slab decât mâncarea de pe masă se arată pe sine un om stăpânit de un lucru atât de slab. Postul, dincolo

Copia icoanei „Prodromița" adusă pentru sfințire

de împlinirea unei rânduieli prevăzută în Scriptură, prevăzută în istoria bisericii, îl ajută pe om să-și disciplineze voința, să se vadă pe sine mai puternic decât mâncarea de pe masă, să aducă asupra omului capacitatea de a se stăpâni. Însă, postul adevărat trebuie dublat de „postul ochilor", „postul urechilor", „postul mâinilor", „postul picioarelor", „postul minții" adică: să mergi unde trebuie, să faci cu mâna ta ce trebuie, să întorci ochii de la ceea ce nu trebuie văzut, să-ți închizi urechile la ceea ce nu trebuie auzit, să vorbești ce este da, DA, ce este nu, NU și acesta este postul pe care îl iubesc eu, zicea Domnul încă din vremea Vechiului Testament.

Delegația română în mijlocul călugărilor athoniți (Foto: Andrei Vlădăreanu)

— ***Multe din cadrele militare își desfășoară activitatea în alte garnizoane decât cele în care își au domiciliul. Poate fi acest lucru un impediment în păstrarea familiei?***

– Poate fi un impediment și poate să fie o șansă. Poate fi o piedică, pentru că o vorbă românească spune că *ochii care nu se văd se uită*, și depărtarea prea tare de soție sau de soț poate aduce după sine anumite sincope, anumite îndepărtări sufletești și ... anumite dezastre. În același timp, îndepărtarea, dacă este dublată de simțul fidelității unuia față de celălalt, poate să nască mai mult dorul după celălalt. Dacă îndepărtarea de casă este socotită ca independență, ca posibilitatea de a face orice, atunci îndepărtarea aduce răul; dacă îndepărtarea înseamnă o anumită meditație la viața celuilalt, o anumită dorință de a descoperi din depărtare și alte părți pozitive la celălalt, pe care apropierea le face, în genere, să nu fie sesizate, în adâncimea și splendoarea lor, atunci îndepărtarea poate să fie acea parte plină a paharului. Eu nădăjduiesc ca îndepărtarea să nu fie de lungă durată pentru că ea poate să aducă uitare, îndepărtare sufletească și chiar nedorite ... dezastre.

– ***Trăind această experiență la bordul navei-școală „Mircea", ia-ți îndruma pe tineri să-și aleagă o carieră în marină?***

– Din păcate, România nu mai are serviciul militar obligatoriu. Ca unul care am trecut la vremea tinereții mele prin această etapă, o consider ca pe o mare pagubă pentru tinerii acestei țări. De aceea, văzând că mai sunt tineri – chiar dacă puțini la număr – care se orientează spre haina militară, acest lucru mă bucură foarte mult. Îi îndemn pe toți cei care își aleg o carieră în viață să-și aleagă acea cale care îl împlinește lăuntric și aduce și un serviciu celor din jur. Datorită slujirii pe care o am în biserică pe mulți îi îndemn spre școala teologică. Dar, dacă aflu că cineva are un gând orientat spre haina militară, îl felicit pentru aceasta, încerc să-l întăresc în voința lui de a urma această cale și mă bucur nespus de mult că mai există tineri care optează pentru o cale dificilă, dar extrem de frumoasă.

– ***Vi se pare grea cariera de marinar?***

— Grea și frumoasă deopotrivă. Frumoasă pentru întinsul mării, cerul nemărginit, experiențele întâlnirii cu alte nave, cu alte tărâmuri decât cele de acasă. Este și o cale dificilă, pentru că nu este ușor să fii luni de zile departe de casă. Nu este ușor să vezi marea învolburată, să-i intuiești adâncurile de nepătruns, nu este ușor să constați cum norii cerului încep să se agite, corabia se clatină și chiar dacă ai încredere în soliditatea ei, în capacitățile și experiența comandanților, nu este deloc ușor, probabil, să trăiești clipe de cumpănă.

– ***Poate biserica oferi modele pentru tinerii din ziua de astăzi?***

– Dacă aruncăm privirea asupra calendarului bisericii vom găsi acolo modele pentru politicieni, modele pentru militari, modele pentru oamenii necăsătoriți, modele pentru oamenii căsătoriți, modele pentru oamenii de afaceri, modele pentru omul obișnuit, modele pentru cel tânăr, pentru cel bătrân, modele pentru bărbați, modele pentru femei etc. Cred că așa cum se găsesc modele în viața militară, sunt și modele în viața bisericii care pot fi urmate de alții, modele, adică trăitori din vremurile noastre. Sunt călugării din sihăstrii care pot constitui modele pentru cei care aleg această cale, sunt mulți preoți de parohie, cu activitate frumoasă, cu mulți copii, cu atașament față de enoriașii lor. Iată modele care pot fi urmate de cei care vor să îmbrace haina sacerdotului, haina preoțească și cred că și alții care nu îmbrățișează viața monahală sau viața preoțească, pot găsi prin mila Domnului exemple de urmat, cum din păcate ca în orice segment uman pot găsi și elemente de care ar trebui să se ferească, pentru că este vorba românului, *nicio pădure fără uscături*. Dar, uscăturile trebuie să nu ne împiedice niciodată a vedea splendoarea codrului, puterea copacilor, care în formă umană se găsesc atât în armată cât și în biserică precum și în celelalte segmente ale societății.

– ***Marșul navei-școală „Mircea" a avut o componentă principală – cea de instrucție a cadeților, practica obișnuită la bordul navei – dar și o componentă spirituală atât prin prezența Înaltpreasfinției Voastre și a clericilor care v-au însoțit, la bord cât și prin prisma locurilor pe care le-am vizitat. Am văzut clericii explicându-le cadeților mult din istoria locurilor pe care le-am vizitat. Pot acești clerici să-i sprijine pe cadeți în perspectiva morală pe care o vor avea aceștia?***

– Cred că orice instrucție în orice domeniu pentru a fi cât mai eficientă, nu se poate opri strict asupra domeniului limitat de competență al acelei instrucții. Astfel, instrucția desfășu-

Înaltpreasfințitul Părinte Teofan alături de delegația română la Sfântul Munte Athos

rându-se în conformitate cu reglementările militare, ea a fost îmbogățită prin vizitarea unor locuri speciale, întâlnirea cu oameni cu totul speciali, cum a fost întâlnirea cu călugării din Sfântul Munte Athos. Am acest sentiment că militarii, cadeții, se întorc acasă bucuroși că au avut contactul cu marea, că au descoperit tainele corabiei nu doar din cursuri ci pe viu, în vreme de zi sau de noapte, în mare liniștită sau agitată; dar contactul cu cetatea cea mare a Constantinopolului, cu locurile atât de legate de Cetatea Sfântă a Sucevei sau de cetatea cea mare a Târgoviștei, contactul cu sfintele moaște de la Sfântul Munte Athos, contactul cu venerabile personalități ale vieții monahale, de la Schitul Prodromu, de la Mănăstirea Vatopedi, de la Mănăstirea Simonos Petra, cu toate urmele lăsate de generoșii voievozi români care au ajutat ca nimeni alții aceste locuri în vreme de băjenie, toate aceste experiențe cred că dau instrucției militare și o altă perspectivă, îi conving pe tineri și prin alte elemente decât cele specifice instrucției strict militare, asupra utilității drumului pe care s-au înscris în viață. Poate vor încerca în călătoriile lor să sesizeze cât mai mult legăturile pe care acele locuri le-au avut cu țara, să beneficieze de pătrunderea în duhul celor care au călătorit dintre români prin aceste locuri și prin aceasta să fie militari în adevăratul sens al cuvântului, adică profesioniști mânuitori cu istețime și pricepere a instrumentelor militare, dar în același timp cunoscători a legăturilor dintre Țările Române și locurile diferite din lume și chiar și acele locuri care nu au o legătură directă cu țara sunt încărcate de istorie și învățămintele istoriei pot să-i sprijine pentru a cunoaște cât mai bine și mai adânc ceea ce au de făcut în cariera militară, dar și în viața de familie, de cetățeni obișnuiți ai țării.

– ***În așezările monahale pe care am avut ocazia să le vizităm pe Muntele Athos, am observat o anumită rigoare a monahilor, comparabilă poate cu rigoarea din viața militară. Poate exista o paralelă între cele două vieți?***

– Cred că există ceva asemănări, cum există și distincții sau deosebiri. Călugărul este încadrat într-o anumită rânduială; asemenea și militarul. Militarul are o ținută specifică; la fel și vestimentația călugărului este una deosebită. Militarul este supus unor condiții mai dure de viață decât omul obișnuit. Călugărul are o asprime a vieții, are o anumită asceză în interiorul căreia își duce viața. Așadar, putem găsi câteva asemănări, există însă și deosebiri. Călugărul este dedicat pentru întreaga viață căii pe care a ales-o. Militarul poate la un moment dat, fără să se socoată pe sine trădător de menire să-și aleagă și o altă cale. Călugărul este chemat să viețuiască în rigoarea și frumusețea vieții monahale, 7 zile din 7, 4 săptămâni pe lună, așadar de-a lungul întregii sale vieți, pe când militarul are viața sa de familie, poate pentru o clipă să se dezbrace de haina militară și să viețuiască ca un om obișnuit. Militarul este dedicat unei activități umane uneori chiar războinice, pe când călugărul, deși are și el războiul său împotriva forțelor întunericului el este destinat să-l slujească pe Hristos Domnul.

– ***Putem spune că s-a creat o relație specială între Mitropolia Moldovei și Forțele Navale?***

– Există o relație specială între Biserica Ortodoxă și Armată, datorită tradițiilor, datorită unor asemănări, datorită sistemului ierarhic, datorită afinității pe care o simt preoții în compania militarilor și nădăjduiesc că și militarii în compania preoților. Desigur în același timp, pot spune că având această posibilitate de cunoaștere pe viu a unei nave, a unor militari ostenitori în Forțele Navale Române, pot spune că s-a creat o legătură sufletească personală între mine și cei cu care am călătorit în aceste zile sau între colaboratorii de la Sfânta Mitropolie, cu cei cu care ei aici pe vas au legat prietenii după momentele îndelungate și numeroase de împreună viețuire, de convorbiri, întrebări, răspunsuri, nedumeriri, aprecieri, rezerve etc. Această experiență mă bucură că mi-a dat posibilitatea să cunosc oameni minunați, să le sesizez determinarea, hotărârea de a face față cu competență și cu implicare personală, sarcinilor de serviciu. Acest lucru este și pentru mine un semn de nădejde că sunt, încă, în țară resurse, locuri, entități, persoane puternice, hotărâte, care dau un anumit impuls normalității și pe care și în care cei din jurul lor și națiunea, în genere, se pot cu mila Domnului, sprijini.

Nava-școală „Mircea" în radă (Foto: Andrei Vlădăreanu)

– ***Când va fi reluată o asemenea experiență, la bordul unei nave?***

– Cine știe când, sub ce formă și în ce situație ea poate fi reluată pentru că astfel de experiențe sunt necesare și pentru un slujitor al bisericii care are în comunitatea sa și militari de toate genurile și atunci, raportându-se la aceștia nu doar din calitatea sa de slujitor al bisericii ci și din cea de participant la viața lor pentru câteva zile, poate să le înțeleagă mai bine viața, bucuriile, ispitele, încercările și să se raporteze la acestea cu ceva mai multă experiență.

(Interviul a fost realizat la bordul navei-școală „Mircea", cu ocazia marșului anual de instruire practică din perioada 19 iulie-3 august 2013, cu escale în porturile Tuzla din Turcia și Salonic din Grecia; de asemenea, nava a staționat la ancoră în golful Mănăstirii Vatoped de pe Muntele Athos.)

INTERVIEW WITH HOLY FATHER TEOFAN, ARCHBISHOP OF IAȘI AND METROPOLITAN BISHOP OF MOLDAVIA AND BUCOVINA

The interview with Holy Father Teofan was realized on board of training ship "Mircea" with the occasion of the annual march of practical training that took place between July 19 and August 3, 2013. The ship stopped in the harbors Tuzla from Turkey and Salonic from Greece. The ship also anchored in Vatoped Monastery bay. The monastery is placed on Mountain Athos.

Keywords: training ship "Mircea", Athos, navy, sea, belief

NOTĂ

1 Redactor-șef Grupul Mass-Media al Forțelor Navale.

Profesor dr. Vasile MĂRCULEȚ[1]

ORGANIZARE ECLEZIASTICĂ DE RIT RĂSĂRITEAN ÎN REGIUNILE EXTRACARPATICE ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIII-LEA

Perioada care a urmat cuceririi Constantinopolului de către latini în anul 1204 a fost dominată în centrul și sud-estul continentului de o puternică ofensivă a papalității și a puterilor cruciadei. Un obiectiv al acestei politici l-a constituit cucerirea și convertirea Cumaniei apusene, respectiv a teritoriilor extracarpatice locuite de români. Vârful de lance al ofensivei papalității și cruciadei în Cumania l-a reprezentat Regatul Ungariei. Două experiențe eșuate, cu Cavalerii Ordinului Teutonic, așezați în Țara Bârsei (1211-1225) și cu Cavalerii Ordinului Sfântului Ioan în Țara Severinului (1247), anulau, însă, șansele Regatului arpadian de a-și impune stăpânirea la sud și est de Carpați. Un succes parțial a fost obținut în plan religios de papalitate prin convertirea la catolicism a unei părți a cumanilor. Pentru aceștia, Sfântul Scaun a constituit Episcopatul Cumanilor, subordonat canonic Arhiepiscopiei ungare de Strigoniu (1227). Dioceza catolică est-carpatică a avut o existență efemeră. Ea a funcționat mai puțin de un deceniu și jumătate, dispărând sub loviturile mongolilor, în 1241[2]. În cursul primei părții a secolului al XIII-lea, în regiunile de la răsărit și sud de Carpați sunt atestate primele organizări ecleziastice de rang superior de tipul episcopiilor și arhiepiscopiilor.

Organizare ecleziastică la răsărit de Carpați

Ofensiva catolică în regiunile de la est și sud-est de Carpați a întâmpinat, însă, opoziția instituțiilor ecleziastice de rit ortodox, care funcționau în teritoriile intrate sub jurisdicția Episcopiei Cumanilor. Un asemenea caz este semnalat la 14 noiembrie 1234 de papa Gregorios IX Regelui Bela IV al Ungariei. Pontiful roman îi scria suveranului maghiar că *în Episcopatul Cumanilor sunt niște oameni care se numesc (quidam populi, qui Walati vocantur, existunt) care, deși după nume se socotesc creștini, îmbrățișând diferite rituri și obiceiuri într-o singură credință, săvârșesc fapte ce sunt potrivnice acestui nume. Căci, nesocotind Biserica Romană, primesc toate tainele bisericești, nu de la venerabilul nostru frate episcopul cumanilor,* [...], *ci de la niște pseudoepiscopi, care țin de ritul grecilor*[3].

Analizând actul papal din 1234, Nicolae Dobrescu conchide că *acest document e cea dintâi mărturie istorică despre existența unor episcopi ortodocși la români*[4]. Opinii asemănătoare au exprimat de-a lungul timpului, Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, Mircea Păcurariu și alții[5].

Petre P. Panaitescu este de părere că *existau deci în Țările Române, în 1234, episcopi ortodocși*, dar contestă faptul că aceștia ar fi avut sedii permanente în regiunile nord-dunărene, astfel *papa le-ar fi indicat cu titlul lor și nu ar fi folosit termenii de „pseudo-episcopi"*, conchide el[6]. În concluzie, afirmă el, *socotim că scrisoarea papală se referă, nu la episcopi propriu-ziși, ci la reprezentanți itineranți ai episcopului ortodox, care transmiteau hirotonia preoților, printr-un drept de transmisiune indirectă*[7].

Organizare politică în spațiul carpato-dunărean în secolele IX-XIII

În condițiile politice și religioase prezentate de scrisoarea papală, considera Nicolae Iorga, s-a cristalizat la nordul Dunării de Jos, într-un cadru popular, o credință specifică, *creștină sau mai curând creștino-păgână*[8]. Ideea exprimată de N. Iorga a fost preluată mai recent de Alexandru Madgearu, care bazat pe aceleași considerente susține că la nord de Dunăre s-a dezvoltat un creștinism cu caracter popular, a cărei principală caracteristică *a fost conservarea în mai mare măsură a unor credințe și practici păgâne, care au dat religiozității populare românești o coloratură specifică*[9]. Ca urmare a acestei stări de fapt, consideră în continuare autorul, în societatea românească, *până în secolul al XIV-lea, creștinismul „popular", lipsit de ierarhie și dogme, în care feluritele credințe de origine păgână s-au putut manifesta în voie*[10].

În ceea ce ne privește, nu împărtășim decât parțial asemenea opinii. Dacă suntem absolut de acord cu simbioza păgâno-creștină, specifică creștinismului românesc de factură populară, nu putem accepta, însă, teza privind absența unei organizări ierarhice superioare a Bisericii românești. Din punctul nostru de vedere, importanța informațiilor din actul papal cu privire la acțiunea unor așa-ziși *pseudoepiscopi, care țin de ritul grecilor*, rezidă în faptul că ele confirmă funcționarea unor instituții ecleziastice de rit ortodox de rang episcopal în aria de jurisdicție a episcopului cumanilor. Din punctul nostru de vedere, considerăm că ne aflăm în prezența unei organizări ecleziastice paralele: cea catolică, recunoscută de papalitate, și cea ortodoxă susținută de potentații locali. În cazul de față, termenul de *pseudoepiscopi*, are un sens denigrator, folosit în mod intenționat pentru a-i desemna pe arhiereii ortodocși. Episcopiile aflate sub jurisdicția lor funcționau, probabil, în cadrul formațiunilor politice locale. Ostilitatea cu care sunt priviți respectivii arhierei ortodocși de curia papală conduce spre concluzia că eparhiile păstorite de ei nu se aflau sub jurisdicția ecleziastică a Bisericii constantinopolitane, aflată în uniune cu cea romană după cucerirea latină din 1204, ci, foarte probabil, sub cea a Patriarhiei Ecumenice de la Niceea. Similitudinile

dintre funcţionarea acestor eparhii ortodoxe din aria de jurisdicţie a episcopului cumanilor cu funcţionarea episcopiei de pe moşiile fiilor cneazului Bela (Bâlea) din Transilvania, atestată, de asemenea, de acte papale la începutul aceluiaşi secol (1204-1205)[11], sunt evidente.

Unde erau hirotonisiţi aceşti episcopi de rit grecesc nu putem preciza. Un pasaj din *Tractatus de duabus Sarmatii Asiana et Europiana et de contentis in eis* a lui Mathias de Miechow, redactat în 1517, poate avea importanţă din acest punct de vedere, putând oferi un ipotetic răspuns. În lucrarea sa, umanistul polon afirmă că la înainte de marea invazie mongolă *locuia acolo* (la Kiev – n.n.) *un mitropolit de rit rutean sau grecesc, conducătorul multor vlădici şi episcopi de la Dunăre din Moldova, Valahia, Rusia şi Moscovia, dar după distrugere nu mai locuia la Kiev*[12]. Conform ştirilor transmise de autorul polon, arhiereii care funcţionau înainte de marea invazie mongolă în regiunile din nordul Dunării de Jos locuite de români se aflau sub jurisdicţia mitropolitului de Kiev. Cum de Moldova şi Ţara Românească nu putem discuta în epoca amintită, fără îndoială, prin aceste toponime autorul polon are în vedere teritoriile care ulterior au intrat în componenţa celor două state româneşti, aşa cum funcţionau ele în epoca în care îşi redacta lucrarea.

Conform, conţinutului actului papal, succesele înregistrate de respectivii episcopi de rit ortodox în contracararea prozelitismului catolic, au fost atât de evidente, inclusiv în rândul credincioşilor de rit catolic, încât au stârnit îngrijorarea papalităţii. Referindu-se la acest aspect, papa Gregorios IX îl atenţiona pe suveranul maghiar că în urma acţiunii episcopilor de rit grec, *unii, atât unguri, cât şi teutoni, împreună cu alţi dreptcredincioşi din Regatul Ungariei, trec la dânşii ca să locuiască acolo şi astfel, alcătuind un singur popor cu numiţii români (Walathis), nesocotindu-l pe acesta* [pe episcopul cumanilor – n.n.], *primesc sus-numitele taine spre marea indignare a dreptcredincioşilor şi spre o mare abatere a credinţei creştine*[13]. Pentru a pune capăt acţiunilor anticatolice a respectivilor *episcopi schismatici*, în rândul românilor, papa îi transmitea episcopului cumanilor porunca *de a le orândui, pentru nevoile de mai sus,* [...], *un episcop catolic potrivit acelui popor, care să-i fie vicar*[14]. Totodată, regelui, căruia îi amintea un mai vechi angajament luat în faţa legatului papal, episcopul Iacobus de Preneste, de a-i obliga *pe toţi neascultătorii faţă de Biserica catolică* din Ungaria *să se supună acestei biserici* îi cerea să îi silească *pe sus-numiţii români (Walathos) să primească pe episcopul pe care zisa biserică li-l va fi dat*, acestuia urmând să-i asigure *venituri îndestulătoare şi potrivite demnităţii sale* din cele strânse de la români[15].

Diploma cavalerilor ioaniţi

Penuria de informaţii nu ne permite nici în acest caz să ştim dacă dispoziţia papală a fost pusă sau nu în aplicare. Câţiva ani mai târziu, în 1241, întregul edificiu politico-religios din regiune se prăbuşea sub loviturile mongolilor.

Organizare ecleziastică la sud de Carpaţi

Organizarea şi funcţionarea unor instituţii ecleziastice de rang superior sunt atestate de puţinele informaţii de care dispunem la mijlocul secolului al XIII-lea şi la sud de Carpaţi. Informaţiile, foarte sumare de altfel, despre existenţa lor se regăsesc în diploma acoradă la 2 iunie 1247 de Regele Bela IV al Ungariei lui Rembaldus, marele preceptor al ordinului Cavalerilor Ospitalieri ai Sfântului Ioan din Ierusalim (Cavalerii Ioaniţi).

Diploma regală dată ordinului Cavalerilor Sfântului Ioan, aşezaţi în Ţara Severinului le acorda acestora la sud de Carpaţi, în Cumania, cnezatele lui Ioan şi Farcaş, dar nu şi voievodatele lui Litovoi şi Seneslau care erau *lăsate românilor*[16]. Actul preciza privilegiile şi obligaţiile Cavalerilor Ioaniţi, stabilea aria lor de jurisdicţie, veniturile care le reveneau din dijmele plătite de locuitorii formaţiunilor politice româneşti intrate sub jurisdicţia lor sau aflate sub suzeranitatea coroanei maghiare. Conform stipulaţiilor documentului jumătate veniturile încasate din Ţara Severinului şi cnezatele menţionate rămâne în folosul coroanei maghiare, iar cealaltă jumătate revenea ordinului cavaleresc al Sfântului Ioan *afară de bisericile clădite şi cele ce se vor clădi în toate ţările sus zise, din veniturile cărora nu păstrăm nimic pe seama noastră – rămânând totuşi neatinse cinstea şi drepturile arhiepiscopilor şi episcopilor pe care se ştie că le au*[17].

Cine sunt acei episcopi şi arhiepiscopi la care face referire suveranul Ungariei, documentul nu ne spune. Au fost ei episcopii şi arhiepiscopii catolicii din Regatul Ungariei sau arhierei ortodocşi, care funcţionau pe lângă cnezii şi voievozii amintiţi? Părerile istoricilor sunt împărţite.

Dimitrie Onciul lasă să se înţeleagă că aceştia ar fi fost episcopii catolici[18]. Alţi istorici resping această teorie şi sunt de părere că diploma regală se referă la arhierei de rit răsăritean, poate chiar de tipul acelor *pseudoepiscopi*, menţionaţi de actul papal din 1234[19].

Din punctul nostru de vedere, documentul regal ne relevă, fără dubii, funcţionarea unor structuri ecleziastice complexe de rit răsăritean în teritoriile la sud de Carpaţi, unde fiinţau respectivele cnezate şi voievodate româneşti. Parohiile din zonă, documentate prin acele *biserici clădite şi cele care se vor clădi* sunt organizate în episcopii şi arhiepiscopii. Cu titlu de ipoteză considerăm că nu este exclus din cadrul formaţiunilor politice de rang inferior – cnezatele – să fi fost organizate ca episcopii, iar cele din cadrul formaţiunilor politice de rang superior – voievodatele – ca arhiepiscopii. În spiritul aceleiaşi ipoteze considerăm că nu este exclus ca episcopiile din cadrul cnezatelor să fi fost subordonate arhiepiscopiilor care funcţionau pe teritoriile voievodatelor.

Existenţa unor asemenea eparhii de rang superior, de tipul episcopiilor şi arhiepiscopiilor, în cadrul formaţiunilor politice locale nu trebuie să surprindă. Funcţionarea lor se înscrie în procesul legic de organizare a statului şi a instituţiilor sale fundamentale, în rândul cărora Biserica ocupa un loc aparte. Totodată, informaţiile cuprinse în Diploma Cavalerilor Ioaniţi, infirmă categoric acele opinii ale unor istorici români care contestă existenţa unei ierarhii superioare în cadrul Bisericii româneşti[20].

În ceea ce priveşte subordonarea lor ecleziastică, aceasta ne rămâne necunoscută. Nu excludem însă posibilitatea ca

ele să fi fost dependente canonic de Biserica din Constantinopol, aflată în unire cu Biserica Romei. Temeiul opiniei noastre îl reprezintă recunoașterea și reconfirmarea de către regalitatea maghiară a privilegiilor și statutului arhiereilor locali, episcopi și arhiepiscopi. În opinia noastră, în cazul în care aceștia ar fi depins canonic de Patriarhia Ecumenică de la Niceea, o asemenea recunoaștere ar fi fost puțin probabilă.

Bibliografie

DIR, C, I – *Documente privind istoria României. Veacul: XI, XII și XIII*, C. *Transilvania*, vol. I *(1075-1250)*, București, 1951.

Dobrescu 1906 – N. Dobrescu, *Întemeierea mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară*, București, 1906.

DRH, B, I – *Documenta Romaniae Historica*, B. *Țara Românească*, vol. I *(1247-1500)*, întocmit de P.P. Panaitescu, D. Mioc, București, 1966.

DRH, D, I – *Documenta Romaniae Historica*, D. *Relații între Țările Române*, vol. I *(1222-1456)*, întocmit de Șt. Pascu et alii, București, 1977.

Ferenț 1931 – I. Ferenț, *Cumanii și episcopia lor*, Blaj, 1931.

Giurescu, Giurescu 1975 – C.C. Giurescu, D.C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. 1: *Din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor medievale românești*, București, 1975.

Hurmuzaki I/1 – *Documente privitoare la istoria românilor* culese de E. de Hurmuzaki, vol. I: *1199-1345,* partea 1, culese și însoțite de note și variante de Nic. Densușianu, București, 1887.

Iorga 1985 – N. Iorga, *Istoria poporului românesc*, București, 1985.

Madgearu 2001 – Al. Madgearu, *Rolul creștinismului în formarea poporului român*, București, 2001.

Onciul 1968 – D. Onciul, *Scrieri alese*, vol. II, București, 1968.

Panaitescu 2000 – P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, București, 2000.

Păcurariu 1991 – M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, 1991.

Spinei 2007 – V. Spinei, *Episcopia Cumanilor. Coordonate evolutive*, „Arheologia Moldovei", XXX, 2007 (2008), p. 137-180.

Spinei 2008 – V. Spinei, *The Cuman bishopric – genesis and evolution*, „The Other Europe in the Middle Ages. Avars, Bulgars, Khazars, and Cumans", ed. Fl. Curta, R. Kovalev, Leiden-Boston, 2008, 413-456.

Urkundenbuch, I – *Urkundenbuch zur geschichte der Deutschen in Siebenbürgen,* Ester Band: *1191 bis 1342*, Nummer *1 bis 582*, von Fr. Zimmerman und C. Werner, Hermannstadt, 1892.

THE ECLESIASTICAL ORGANIZATION OF EASTERN RITE IN THE EXTRA-CARPATHIAN REGIONS IN THE FIRST HALF OF THE 13TH CENTURY

The 13th century records the establishment of an Eastern-type ecclesiastical organization, of superior rank – episcopal and metropolitan – in the extra-Carpathian regions inhabited by Romanians. Eastern form the Carpathians, the papal documents mention the functioning of some Orthodox Dioceses in 1234. These were activating in the area of jurisdiction of the Cumans' Catholic Bishop. In the Diploma of the Ioanit Knights from 1247 is attested the functioning of some dioceses and archiepiscopates of Orthodox rite, that were functioning within the political formations existent in the area. Those, the Hungarian royalty offered them all the rights and the privileges that were previous held in the moment when the Ioanit Knights were brought in the Land of Severin.

Keywords: The Diocese of the Cumans, pseudo-bishops, the Ioanit Knights, Land of Severin, bishops, archbishops

NOTE

1 Colegiul Tehnic „Mediensis" Mediaş.
2 Ferenț 1931, p. 133-152; Spinei 2007, p. 137-180; Spinei 2008, 413-456.
3 Hurmuzaki, I/1, p. 132, nr. CV; DIR, C, I, p. 275, nr. 230; DRH, D, I, p. 9-10, nr. 9.
4 Dobrescu 1906, p. 12.
5 Păcurariu 1991, p. 243; Giurescu, Giurescu 1975, p. 251.
6 Panaitescu 2000, p. 314.
7 *Ibidem*.
8 Iorga 1985, p. 185.
9 Madgearu 2001c, p. 58.
10 Madgearu 2001, p. 102.
11 Hurmuzaki, I/1, p. 39, nr. XXX; DIR, C, I, p. 28, 367, nr. 45.
12 Mathias de Miechow 1518, p. 4.
13 Hurmuzaki, I/1, p. 132, nr. CV; DIR, C, I, p. 275, nr. 230; DRH, D, I, p. 9-10, nr. 9.
14 *Ibidem*.
15 *Ibidem*.
16 Hurmuzaki, I/1, p. 249-251, nr. CXCIII; *Urkundenbuch*, I, p. 73-76, nr. 82; DRH, B, I, p. 3-11, nr. 1.
17 Hurmuzaki, I/1, p. 250, nr. CXCIII; *Urkundenbuch*, I, p. 73, nr. 82; DRH, B, I, p. 4, 8, nr. 1.
18 Onciul 1968, II, p. 627.
19 Păcurariu 1991, p. 245; Giurescu, Giurescu 1975, p. 251.
20 Cf. Madgearu 2001, p. 102.

Maica Stareță Stavroforă Emanuela OPREA[1]
Maica Tecla FUIOAGĂ[2]

PAGINI DIN ISTORIA MĂNĂSTIRII DINTR-UN LEMN (II): ICOANA FĂCĂTOARE DE MINUNI A MAICII DOMNULUI, PUTEREA TRANSFIGURATOARE

Pătrunzând în universul Mănăstirii Dintr-un Lemn suntem absorbiți de simbioza atâtor simboluri menite să se armonizeze spre slava Creatorului. Mănăstirea în ansamblul ei este o creație omenească, legată de materialitate prin necesitatea de a se exprima concret dar, în același timp, ea este absorbită de transcendent. Cel mai concludent în acest sens este Nichifor Crainic când afirmă: *Cultul Divin îmbracă formele cele mai strălucitoare ale culturii omenești. Geniul arhitectonic ridică în cinstea Lui cele mai mărețe monumente din câte există pe pământ. Geniul pictural îi aduce ofrandă cele mai fermecătoare plăsmuiri în culori. Geniul statuar cele mai desăvârșite modelări în marmură, în metal, lemn și în ivoriu. Geniul literar cele mai sublime cuvinte. Geniul muzical cele mai înalte armonii. Geniul înțelepciunii gândurile cele mai adânci pentru a lămuri tainele credinței. Geniul științific întreaga tehnică a spiritului omenesc pentru a construi și a explica rostul tuturor acestor ofrande. Din acest punct de vedere, el reprezintă prin excelență fuziunea istorică a spiritului transcendent cu geniul omenesc și ne ajută să înțelegem mai bine poziția religiunii față de cultură*[3]. Din această incursiune înțelegem că toate puterile geniului omenesc, înmănuncheate sacral, se ridică până la limita de sus a naturii create ca să împingă sufletul dincolo de ea, mai sus, în îmbrățișarea cu transcendentul. Astfel înțelegem că întreaga artă se pune în slujba scopului înalt de transcendere a frumuseții văzute către frumusețea cea de sus, transcendentă.

Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului

Frumusețea e un atribut al Lui Dumnezeu. Ea este anterioară frumuseților din lume și se comunică sau se descoperă la fel cu celelalte însușiri dumnezeiești. Ca să înțelegem diferența dintre frumusețea sensibilă și cea transcendentă putem da exemplul compozitorului de geniu, care a fost Beethoven. El asurzise de la o vreme și totuși, în pofida acestui defect, el își auzea divinele simfonii. Și fără îndoială că le auzea în pura lor idealitate mult mai frumoase decât dacă le-ar fi ascultat executate de orchestră. Auzul lui, mort pentru lumea din afară, se desfăta în armoniile ideale ale sunetelor nesemnate, ce-i umpleau spiritul, fără putința de a le percepe din afară. El contempla frumusețea muzicală în ordinea inteligibilă și pentru urechea lui interioară, sunetele trebuie să fie ceea ce sunt numerele abstracte pentru inteligența matematicienilor filosofi care văd în ele arhetipurile transcendente ale lucrurilor sensibile. Similar e cazul rapsodului orb, care a fost legendarul Homer și al modernului John Milton, care, cu ochii stinși, a văzut strălucirile Paradisului pierdut.

Frumosul divin este izvorul transcendent al tuturor frumuseților din ordinea văzută, fie frumusețile naturale, fie frumusețile artistice, fie frumusețile morale. Sfântul Dionisie Areopagitul afirmă: *Frumosul este începutul tuturor lucrurilor fiind cauza creatoare ce pe toate le mișcă și le strânge la un loc prin dragostea de frumusețe proprie*[4]. Toate se unesc în puterea frumosului transcendent. Aceasta deoarece El este cauza creatoare și cauza finală a tuturor lucrurilor. Cauza creatoare pentru că de la El sunt formele lucrurilor, cauza finală, pentru că, către El sunt atrase. Legătura irezistibilă între frumosul absolut și lucrurile frumoase din lume e dragostea. Dragostea de frumusețe le mișcă și le strânge împreună. Frumosul se numește în grecește Kalos, adică puterea care cheamă. Dragostea divină a frumuseții transcendente e astfel nu numai un reflex de strălucire a lumii de sus peste lume dar și un apel, o chemare, o atracție permanentă a lucrurilor către obârșia lor comună de dincolo de timp și spațiu.

În acest sens Dostoievski spune prin starețul Zosima: *Multe lucruri ne sunt ascunse în această lume, în schimb avem senzația tainică a legăturii vii ce ne leagă de lumea cerească, superioară; rădăcinile sentimentelor și ideilor noastre nu sunt*

de aici… Dumnezeu a luat din alte lumi semințele, pe care le-a semănat aicea jos și le-a cultivat în grădina sa. Tot ce putea să crească aici a crescut, dar plantele, care suntem noi, trăiesc numai din contactul cu aceste lumi tainice când acest sentiment slăbește sau dispare, ceea ce a crescut în noi piere[5].

Iată motivul pentru care Biserica socotește arta ca un vehicul al revelației și pentru ea s-a dus lupta împotriva iconoclaștilor. E lupta pentru cucerirea frumuseții divine. Hristos prin Biserica Sa îmbărbătează geniul la acest asalt nobil care a dus la făurirea atâtor strălucite simboluri artistice ale credinței. Astfel arta se pune în slujba frumuseții divine și devine o tainică atracție de sus prin harul cu care este investită. Așa a rânduit Dumnezeu, ca în acest mod să percepem noi dumnezeirea, prin intermediul concretului, acesta fiind un mijloc sau o punte de trecere dincolo de acest spațiu, în lumea cea nouă.

Astfel icoana este cea mai în măsură să ne transpună dincolo, să ne înfățișeze o realitate mai puțin cunoscută multora. În fața icoanelor spațiul și timpul istoric este transformat în spațiu și timp mitic; în fața lor trăim întâlnirea cu Dumnezeu așa încât ele nu rămân simple subiecte de artă. Evanghelie în imagini, icoana este o prezență harică investită cu această putere de a sfinți tot ceea ce ne înconjoară. Fereastră spre absolut, icoana ne orientează spre comuniunea spre Dumnezeu, fiind acea putere care atrage datorită frumuseții pe care o prezintă. Este vorba de o frumusețe spirituală interioară, după cum spun cuvintele Sfântului Petru: *Podoabă a duhului blând și liniștit, care este de mare preț înaintea Lui Dumnezeu* (Petru I, 3, 4).

Din icoană izvorăște o putere capabilă să ne preschimbe, să ne facă mai buni, să ne călăuzească pe drumul mântuirii. Specificul sfințeniei constă în a sfinți ceea ce o înconjoară: îndumnezeirea omului trece asupra ambianței. În și prin om se realizează și se manifestă participarea făpturii la viața veșnică a dumnezeirii. Icoana pictează în noi, pentru a spune așa, asemănarea Lui Dumnezeu peste chipul dumnezeiesc, astfel încât să ne prefacem întru asemănarea Sa.

Iată o altă lume – reprezentată de icoană – aceea transfigurată de harul Sfântului Duh ce se revarsă asupra noastră doar cu ajutorul ochiului care percepe lumina din icoană. Putem să afirmăm că urmăm în acest fel lui Barnaba – cel care a văzut în ochii Mântuitorului lumina dumnezeirii, lumină în care s-a reflectat el așa cum ar trebui să fie în fața Lui Dumnezeu. Drept urmare și-a dedicat întreaga viață Lui Dumnezeu până la aceeași moarte prin răstignire. Ne umplem de pace, armonie cu întreaga creație tocmai pentru că ne facem părtași luminii divine. Evanghelia ne cheamă la viața în Hristos, pe care icoana o descrie. Ceea ce cuvântul spune, imaginea ne arată în tăcere. Icoana este un limbaj comun pentru ansamblul bisericii, pentru că ea exprimă învățătura ortodoxă, sobornicească, experiența obștească a dreptei credințe și Liturghia ortodoxă de pretutindeni. Icoana sfințește spațiul în care se află și, în același timp, ne îndeamnă să participăm la sfințenie. În suflet se naște credința pentru că: *Vedem icoanele cu ochii, le auzim cu urechile, le înțelegem cu inima și credem*[6].

Icoana exercită o influență asupra celui ce o contemplă, scăpând filtrului rațiunii și atingând inima. *Culoarea provoacă o vibrație psihică iar efectul ei de suprafață nu este de fapt decât calea care ajunge la suflet*[7]. În acest sens putem spune că icoana actualizează mântuirea. Prin icoană suntem deci chemați la o viață adevărată după modelul comuniunii dintre persoanele Sfintei Treimi. Inima atinsă de această frumusețe teofanică ajunge în mod firesc la contemplarea tainei. Timpul și spațiul cedează locul unei alte dimensiuni: un timp nou și un spațiu nou. Trecutul și viitorul se reunesc într-un prezent continuu. Astfel ni se descoperă taina veacului ce va să fie. În fidelitatea sa față de tradiție, icoana arată epifania formei, desăvârșirea sa cea mai adevărată. Căci ea deschide ochiul inimii pentru cunoașterea celor nevăzute, a scopului ultim al ființelor și al lucrurilor. În acest sens ea include o dimensiune eshatologică[8]. Ea ne permite să înțelegem într-o rapidă iluminare ceea ce textele cele mai bogate nu ajung să exprime pe deplin. Creștinul, chip al Lui Hristos, este deci chemat să devină *icoana* Sa, trăind în cadrul tainei. *Sfâșiat între lumea aceasta și cealaltă, trăind și în timp și în eternitate, el simte în adâncul lucrurilor și al ființelor o Prezență*[9].

Privind icoana în deplina ei armonie, ne descoperim în noi iubirea, puterea de a iubi, dar simțim că aici, pe nesimțite, ne coordonăm după un alt principiu: cel al Lui Dumnezeu. Simțim cum suntem atrași să iubim după modul Lui Dumnezeu. De fapt a trăi e totuna cu a iubi. Numai astfel putem face parte integrantă din acest cosmos, după cum bine subliniază: *Odată, în nesfârșitul spațiului și al timpului, zice starețul Zosima, o ființă duhovnicească, prin apariția ei pe pământ, a avut putința să spună: „Eu sunt și iubesc!"*[10]. Pentru aceasta s-a dat viața pământească, pe care omul nu a înțeles-o fiindcă a voit s-o cugete cu propria inteligență, în loc s-o iubească din toată inima și din tot cugetul. Orgoliul de a cugeta viața, opus umilinței de a trăi în iubire, e, după Dostoievski, izvorul iadului din această lume și din lumea cealaltă. Căci orgoliul izolează pe oameni și distruge iubirea. Ce este iadul? – se întreabă Dostoievski prin gura starețului Zosima. *Iadul e durerea de a nu mai putea iubi*[11]. Această definiție nu se referă la viața de aici unde cine urăște nu simte suferința de a nu putea iubi. Durerea de a nu putea iubi este tortura sufletului în veșnicie, când orice putință de reparație este exclusă. Dacă iadul ar fi un foc fizic, pedeapsa nu ar fi atât de mare față de focul spiritual al chinului fără leac din mustrarea eternă. Esențialul e să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți, iată care este esențialul, iată ce este totul fără să mai fie nevoie de nimic: *Imediat veți ști cum se rezidește Paradisul – s-ar putea ca într-o singură zi, într-o singură oră să fie reclădit*[12]. Aceasta doar dacă s-ar realiza o societate creștină a iubirii evanghelice.

Întâlnirea cu *cerul duhovnicesc al Bisericii* – Icoana – ne îmbie să participăm la sfințenie. Aceasta ne face să spunem că icoana e din lumea noastră și totuși din altă lume, e din cutare loc și totuși pe oriunde. E din cutare timp și totuși pentru oricând, e de cutare artist și totuși pentru oricine. Ea e deopotrivă reală și nereală. Ea este imaginea sensibilă a posibilităților de dincolo de lume. E sinteza concretă a văzutului cu nevăzutul, a materialului cu imaterialul, a vremelnicului cu veșnicul. Ea se situează la intersecția dintre timp și veșnicie: face parte din lume prin materialitatea sensibilă, dar participă într-un fel la viața de dincolo de lume prin idealitatea pe care o degajă.

Chemarea icoanei nu este aceea de a mântui sufletele, ci de a le pune, prin seducția simbolurilor plăsmuite, în fața veșniciei. Căci dacă frumusețea este numele Lui Dumnezeu, realitatea ei transcendentă e investită cu acea inefabilă putere de atracție, care adună sufletul din imperfecțiunile

lumii şi-l absoarbe spre arhetipul de săvârşit din înălţime – Hristos. Acesta este motivul pentru care biserica noastră socoteşte icoana ca un vehicul al revelaţiei. Cerul duhovnicesc de care pomeneam mai sus are pe bolta sa soborul sfinţilor reprezentaţi în icoane, fiind ca nişte stele, fiecare cu strălucirea sa. Fiecare sfânt este ca un model de urmare a Lui Hristos, oferindu-ne atâtea posibilităţi de ne găsi un etalon mai apropiat nouă. Sfinţii ne îndeamnă cu toţii să ne facem părtaşi lumii celei noi prin urmarea Lui Hristos şi prin participarea la viaţa liturgică.

Lumii în care domină răul, violenţa şi discordiile, îi este opusă imaginea unei lumi transfigurate prin umanitatea Lui Hristos. Nu este vorba nici de o lume extraterestră, nici de una imaginară; ceea ce este înfăţişat este chiar lumea noastră terestră, însă restabilită în ordinea ei ierarhică, restaurată în Dumnezeu căci este pătrunsă de harul divin necreat.

Iată cum ni se dezvăluie Taina mântuirii noastre în acest chip minunat de unire a cerului cu pământul, cale de *transfuzie* făcându-se materia.

Purtătoare de această sfântă misiune de *a vizualiza* fuziunea teandrică între sacru şi creaţia de mână omenească, dar îmbălsămată de harul Sfântului Duh, este şi Icoana Făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Mănăstirea Dintr-un Lemn. *Inima* mănăstirii noastre care bate de veacuri aici, Icoana Maicii Domnului şi-a manifestat proprietăţile strălucirii divine, revărsând din preaplinul harului său asupra tuturor celor ce cu credinţă i s-au închinat.

Icoana Judecata de Apoi (cealaltă faţă a Icoanei făcătoare de minuni)

De altfel lăcaşul sfânt al mănăstirii noastre îşi are originea în această Taină care este Icoana Făcătoare de minuni a Maicii Domnului. În cinstea ei s-a ridicat mănăstirea şi a adăpostit-o ca pe cea mai de preţ comoară, timp de secole. Cu adevărat despre Maica Domnului nu se poate vorbi decât în icoană. Tăcerea nu se poate rosti decât în tăcere, printr-un grai ce transcende verbul. Astfel nici noi nu putem decât să tăcem în faţa Icoanei Maicii Domnului – Făcătoare de Minuni – a cărei inimi bate de veacuri aici, la Mănăstirea Dintr-un Lemn. Ea ne atrage cu întreaga fiinţă printr-o putere mistică – aceasta fiind taina dragostei Maicii Domnului faţă de noi, oamenii, dar care trebuie să rămână taină. De aceea neputincioase ne sunt cuvintele pentru că nu este uşor să dezlegi Taina cea mare a mântuirii noastre însă avem încredinţarea că Maica Domnului va sfinţi cuvântul nepotrivit al nostru, gătindu-l cu harul şi darurile sale, iar nu cu puterea şi cu ştiinţa noastră.

Aflându-ne în faţa Icoanei Maicii Domnului nu putem decât să exclamăm: *Ce frumoasă este!*. Unică în ţara noastră prin iconografie, tipologie şi stil, Maica Domnului cu Iisus Prunc prezintă un deosebit interes artistic. Cu veacuri în urmă în jurul ei s-au creat legende, consemnate încă din secolul al XVII-lea de Paul de Alep[13]. Dar şi în veacurile următoare atenţia unor oameni de cultură s-a oprit asupra acestei interesante opere de artă.

Atât legenda cât şi diferitele datări ale icoanei de către specialişti sunt mai mult decât derutante. Cele câteva variante ale legendei, aşa cum au fost consemnate sau cum mai sunt narate şi astăzi, concordă în linii generale. Însă ele nu ne sugerează vreun făgaş de cercetare. O scurtă notiţă a lui Virgil Drăghiceanu din anul 1931 ne spune că icoana a fost adusă de la Mănăstirea Gura Motrului (Jud. Mehedinţi), fără a preciza de unde are această informaţie[14]. Chiar dacă nu putem verifica sursa ei, ea trebuie luată în considerare, pentru motivul convergent părerii noastre privind spaţiul şi mediul în care a fost creată.

Cu privire la datarea icoanei, părerea specialiştilor care au cercetat-o, chiar a unora cu nume prestigioase în domeniu, sunt contradictorii, atribuind-o unor epoci artistice ce depăşesc în total durata de un mileniu. Astfel, Andre Grabar, vizitând mănăstirea în anul 1929 propune datarea ei în secolul al IV-lea, Maria Ana Musicescu şi D. Năstase o datează în secolul al XV-lea[15], iar I.D. Ştefănescu o atribuie celei de-a doua jumătăţi a veacului al XVI-lea[16] sau, în cel mai fericit caz, limitei dintre secolele al XV-lea şi al XVI-lea[17].

Ferecătura de argint care o îmbracă încă din anul 1812, lăsând vederii doar feţele personajelor, precum şi acoperirea cu metal a spatelui icoanei îngreunează cercetarea. Înlăturând chiar rizaua, pentru un timp limitat, nu pot fi surprinse, la prima vedere, toate aspectele şi amănuntele stilistice şi tehnice, cercetătorului fiindu-i necesare numeroase reveniri, mai ales că pictura este acoperită de un strat dens de impurităţi. Aceasta mai cu seamă că icoana pare să fi suferit repictări ce se ghicesc sub stratul gros de murdărie ce acoperă toată suprafaţa cu excepţia chipului Maicii Domnului şi a lui Iisus. Astfel Mitropolitul Neofit, vizitând mănăstirea la 29 iulie 1745, primul după ştiinţa noastră care o cercetează, consemnează că icoana mai păstra la acea dată o inscripţie din care se mai putea descifra: *mâna lui Damaschin*[18]. Alexandru Odobescu scrie: *Am dezbrăcat icoana cea mare de faţa ei de argint şi am văzut că pe o parte e zugrăvită pe pânză Judecata din urmă, cu numirile scrise sârbeşte, iar pe cealaltă Maica Domnului, zugrăvită pe lemn şi stricată cât se poate. Numai obrazul Maicii Preciste e mai bine conservat*[19]. I.D. Ştefănescu relatează că, în afara personajelor principale, mai apar Arhanghelii Uriil şi Rafail, precum şi figurile marginale a opt profeţi[20].

Din punct de vedere iconografic, Icoana Maicii Domnului cu Pruncul este rezultatul asocierii a trei tipuri clasice – Hodighitria, Eleusa şi a Patimilor. Observăm astfel că înclinarea capului Maicii Domnului şi privirea ei de duioasă tristeţe, îndreptată spre Iisus, sunt caracteristice tipului Eleusa, în timp ce poziţia corpului lui Iisus, gestul mâinilor sale care

binecuvântează cu dreapta, ţinând în stânga un rotulus, sunt specifice tipului Hodighitria; poziţia capului în care Pruncul priveşte spre instrumentele patimilor purtate de arhangheli este proprie tipului Patimilor.

Reprezentarea Maicii Domnului cu Pruncul a constituit o temă frecventă şi îndrăgită şi de artişti, deoarece le permitea exprimarea nuanţată la infinit a unor sentimente umane, deşi, de cele mai multe ori, ei se încadrau într-un anumit tip iconografic, realizând, s-ar putea spune, variaţiuni pe aceeaşi temă. Particularitatea iconografică a icoanei de la noi obligă cercetătorul să caute analogii într-o zonă de influenţă a unor concepţii artistice diferite. Spre aceeaşi concluzie conduce şi analiza tipologică, stilistică şi tehnică a ei. Privită în ansamblu, icoana, prin spiritul său auster şi, în acelaşi timp, duios, se încadrează în sfera celor mai bune realizări ale artei bizantine, particularităţile sale stilistice şi tipologice însă se lasă greu încadrate într-o anume epocă şi zonă.

O prezentare deosebită este realizată de Alexandru Efremov în lucrarea sa „Icoane Româneşti":

Chipul Maicii Domnului atrage şi reţine privirea cercetătorului nu numai datorită frumuseţii sale stranii, dar mai ales detaliilor sale stilistice ce au concurat la realizarea acestei impresionante imagini. Ochii mari, asimetrici, dobândesc o formă deosebită datorită conturului dublu accentuat al pleoapelor mult alungite, formând o curbă elegantă, secondată de sprâncenele fine ce coboară dincolo de tâmplă. Nasul desenzualizat, lung, subţire şi puţin coroiat despică parcă faţa în două, oprit numai de linia orizontală a buzelor fine şi numai bărbia rotunjită face un contrast cu jocul formelor ascuţite ale chipului. Fundalul cromatic al acestui desen incisiv şi expresiv îl formează o gamă restrânsă, sobră, ce merge de la olivul umbrelor la ocrul părţilor reliefate, un roşu cinabru de diferite nuanţe accentuând sprâncenele, nasul, obrajii şi buzele. Şi dacă pendulaţia urmăreşte formele anatomice, blicurile, fără a le urmări cu strictete, sunt acelea care luminează figura şi dau accentul final. Caligrafiate cu deosebită fineţe, blicurile formează când o reţea în evantai ce pleacă din colţul ochilor, când un desen circular la bărbie, sau sinuos pe frunte.

Analizând iconografia şi tipologia Maicii Domnului cu Pruncul, toate datele pe care le avem la îndemână ne îndreaptă spre arta litoralului Dalmaţiei.

Însă toate analogiile tipologice cu icoanele din această zonă ne conduc spre a doua jumătate a secolului al XIII-lea şi începutul celui următor. Dar această ademenitoare ipoteză trebuie părăsită deoarece factura şi stilul icoanei noastre nu-şi găsesc asemănări depline şi convingătoare la nici una dintre lucrările cu care am putut s-o comparăm. Se poate observa că din punct de vedere stilistic icoana este o operă de artă cu totul deosebită[21].

În concluzia celor de mai sus se poate emite ca ipoteză de lucru că este o operă creată în prima jumătate a secolului al XV-lea, după un model din veacul al XIII-lea provenit dintr-o ambianţă artistică de influenţă italiană, iar creatorul ei este un meşter dintr-un remarcabil atelier de pictură bizantină. Acum o privim şi o venerăm în adevărata şi cutremurătoarea ei dimensiune, în urma înlăturării ferecăturii de argint, după cum se consemnează:

În ziua de vineri 4.X.2002, după zile şi nopţi de rugăciune, după ce însuşi Episcopul Râmnicului a rostit Acatistul Maicii Domnului, icoana de la Dintr-un Lemn a fost strămutată vremelnic într-o altă încăpere, pentru a fi restaurată. Odată îndepărtată ferecătura de argint, a ieşit la iveală, spre uimirea tuturor, o icoană de mari dimensiuni (1,60/1,20), grosime aproximativ 5 cm, aşadar ea însăşi dintr-o singură bucată de lemn la fel ca şi bisericuţa ce a dat nume de legendă. Peste straturile de funingine zăceau sute de bilețele din vremuri uitate, strecurate la pieptul Neîntinatei Maici de către nădejdea şi evlavia omenească[22]. *Cu ocazia restaurării s-a descoperit pe spatele icoanei o altă reprezentare iconografică – aceea a Judecăţii de Apoi – despre care se presupune că a fost pictată înaintea celei cu Maica Domnului, de un alt pictor, ori de acelaşi pictor dar în etape diferite ale evoluţiei sale artistice.*

Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului argintată (1812)

Dimensiunea teologică a icoanei Maicii Domnului şi a Înfricoşatei Judecăţi, alăturare unică în iconografia bizantină, conferă Mănăstirii Dintr-un Lemn o aură sporită de spiritualitate[23]. Nu este întâmplătoare această asociere întrucât prezenţa şi rugăciunea Maicii Domnului fac ca Judecata să ne pară mai puţin înfricoşătoare. Ea are puterea să ne descopere o speranţă acolo unde nu mai este nici o speranţă, să deschidă un drum spre imposibil.

Vedem că toate ipotezele asupra misterului ce învăluie Icoana Maicii Domnului nu au capacitatea de a dezvălui Taina Aceleia ce toată viaţa mai mult a tăcut, trecând în umbră în Sfânta Evanghelie şi făcându-l cunoscut pe Fiul ei – Iisus Hristos. Toate străduinţele de a afla cu certitudine proveniența şi datarea icoanei nu au făcut decât să învăluie într-un şi mai mare mister – aceasta pentru a ne dovedi poziţia pe care trebuie s-o avem în faţa Tainei şi aceasta este: capacitatea de a ne minuna în faţa minunii şi de a rosti uimirea prin cântarea de laudă: *De frumuseţea fecioriei tale şi de prea luminata ta curăţie, Gavriil mirându-se a strigat ţie, Născătoare de Dumnezeu: Ce laudă vrednică îţi voi aduce? Sau cum te voi numi pe tine? Nu mă pricep şi mă minunez.*

Misterul Maicii Domnului – mai mult decât oricare altul – ne invită la redobândirea capacităţii de a ne minuna în faţa minunii. Maica Domnului îşi apără misterul, *Taina cea din veac ascunsă şi de îngeri neştiută*, descoperită prin ea. Toate vorbele noastre, toate tainele noastre, toată viaţa noastră se concentrează în secunda unei icoane care are darul de a ne fixa în eternitate.

Aici nu mai încape discuţia asupra încorporării mate-

riei în spațiul divin întrucât deja nu mai delimităm un spațiu de celălalt. Icoana noastră are și această particularitate de a avea dimensiuni mari, fapt ce ne-o aduce pe Maica Domnului față în față, dispusă să ne asculte. De data aceasta raportul se schimbă, devine transparentă prezența Maicii Domnului, iar materia (lemnul) devine doar un suport absorbit total de harul ei.

Dorința de a contempla icoana *frumuseții* nu încetează să sporească pe măsură ce te apropii de ea, și în aceasta constă a o vedea cu adevărat – ea îl face pe cel ce o contemplă să participe la ceea ce este ea, făcându-l astfel martor al *frumuseții*. Sf. Teofan Zăvorâtul ne spune acest lucru astfel: *În partea sensibilă a sufletului, sub acțiunea duhului, se manifestă dragostea de frumos, atracția unei viziuni ideale. Mintea aspiră în chip firesc la frumusețea dumnezeiască și tinde să nu se mulțumească decât cu ea. Mintea nu poate determina limpede ce este aceasta, dar purtând în sine pecetea nedesăvârșită a acestei frumuseți, știe cu certitudine ceea ce aceasta nu este… A contempla și a gusta frumusețea Lui Dumnezeu, a fi fermecat de aceasta este o cerință a spiritului omenesc, este viața sa, este paradisul… Uneori sufletul se apleacă cu bucurie spre ceea ce, în jurul său, i se pare a fi o oglindire a acestei frumuseți, alteori născocește și creează lucrări în care nădăjduiește să-și înfățișeze imaginea pe care a întrezărit-o*[24].

Astfel icoana Maicii Domnului hrănește și anticipează în vederea și spațiul veșniciei. Purtătoare de taină și *câmp de forță*, icoana instaurează cu adevărat o relație personală și sensibilă, care învăluie și plasează în universul său suprafiresc pe cel care o privește și se lasă privit de ea.

Maica Domnului nu a încetat să ni se adreseze, fiecăruia în tainița sufletului său, cu căldura unei adevărate mame ce veghează de-a pururi asupra noastră. Și așa ne va vorbi spre eternitate, arătându-și iubirea de mamă și îndemnându-ne spre viața cea adevărată. Nu putem decât să-i răspundem cu o frumoasă cântare: Izvor al tuturor sărbătorilor, Fecioară Maria mama noastră, a tuturor, naște sărbătoarea cea mare pentru că, aleasă fiind ca revărsatul zorilor, a adunat noaptea și toată întinăciunea păcatului și a adus în lume ziua cea purtătoare de viață. Trandafir mirositor, cea mai frumoasă între femei, porumbiță, grădină încuiată, Mireasă dumnezeiască, Maica Lui Dumnezeu.

PAGES FROM THE HISTORY OF DINTR-UN LEMN MONASTERY (II):

THE POWER OF THE HOLLY VIRGIN' MIRACLE WORKER ICON

The article offers information regarding the importance of the icons in the Orthodox religion. At Dintr-un Lemn Monastery the Holly Virgin has a beautiful and well-known icon which provides answers to the believers' prayers making miracles.

Keywords: Dintr-un Lemn Monastery, icon, miracle, Holly Virgin, prayer

NOTE

1 Mănăstirea Dintr-un Lemn.
2 Mănăstirea Dintr-un Lemn.
3 Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, Bucureşti, Editura Cugetarea, 1994, p. 64.
4 Sfântul Dionisie Areopagitul, *Numele divine*, IV, Sibiu, Editura Deisis, 1995, p. 3.
5 Feodor Dostoievski, *Frații Karamazov*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1994, p. 70.
6 Michel Quenot, *Învierea şi icoana*, Bucureşti, Editura Christiana, 1999, p. 79.
7 Sfântul Diadoh al Foticeii, *O sută de capete gnostice*, Sibiu, Editura Deisis, 1995, p. 89.
8 Leonid Uspenski, *Teologia icoanei*, Editura Anastasia, 1994, p. 190.
9 Michel Quenot, *Op. cit.*, p. 56.
10 Feodor Dostoievski, *Op. cit.*, p. 105.
11 *Ibidem*, p. 106.
12 *Ibidem*, p. 117.
13 Paul de Alep, *Călătoria*, Bucureşti, Editura Meridiane, 2003, pp. 188-189.
14 Vasile Drăghiceanu, *Raport I*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice" (B.C.M.I.), Anul XXIV, fasc. 69, iulie-septembrie 1931, pp. 125-126.
15 Arhim. Chesarie Gheorghescu, *Mănăstirea Dintr-un Lemn*, Departamentul Informațiilor Publice, 1995, p. 7.
16 Radu Crețeanu, *Mănăstirea Dintr-un Lemn*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1966, pp. 7-9; 25-27.
17 I.D. Ştefănescu, *Valachie*, Bucureşti, Editura Meridiane, nr. 3, 1977, p. 173.
18 Neofit Cretanul, Mitropolitul Ungro-Vlahiei, *Notele*, Editura Minerva, 1976, p. 9.
19 Al.I. Odobescu, *Însemnări*, Editura Minerva, 1970, p. 404.
20 I.D. Ştefănescu, *Op. cit.*, p. 173, nr. 3.
21 Alexandru Efremov, *Icoane româneşti*, Bucureşti, Editura Meridiane, 2003, p. 55.
22 Răzvan Ionescu, *Cutremurătoarea descoperire de la Dintr-un Lemn*, în revista „Lumea credinței", august 2003, p. 6.
23 *Ibidem*, p. 8.
24 Daniel Rousseau, *Icoana – lumina feței tale*, Bucureşti, Editura Sophia, 2004, p. 122.

Drd. Gabriel PĂTRAŞCU[1]

BISERICA MILITARĂ „MIHAI VODĂ”

Biserica „Mihai Vodă”, a fostei mânăstiri cu acelaşi nume, ctitoria lui Mihai Viteazul, ridicată în anul 1594 pe locul unei biserici mai vechi, de proporţii mici, dar de o frumoasă linie, a fost renovată în anii 1711 şi 1834, fără a i se schimba aspectul general. La 1770, Alexandru Vodă Ipsilanti îşi construia palatul, în locul chiliilor[2]. În 1775, în apropierea mănăstirii este construită Noua Curte Domnească, denumită ulterior Curtea Arsă datorită unui incendiu devastator, fapt care a permis mănăstirii să devină reşedinţă domnească pentru unele figuri istorice ale României. Pentru scurte perioade de timp, în casele domneşti ridicate în jurul mănăstirii de Mihai Viteazul şi-au avut reşedinţa domnească Constantin Mavrocordat (1738), Alexandru Constantin Moruzzi (1793-1796), Alexandru Ipsilanti (1796-1797).

Biserica Militară „Mihai Vodă”

În anul 1794 diplomatul englez Sir Robert Ainslie, vizitând Bucureştiul, ajunge şi la curtea domnească de la Mănăstirea „Mihai Vodă”, pe care o descrie ca fiind o clădire spaţioasă aşezată pe o ridicătură de teren, aproape de malurile râului Dâmboviţa, având o vedere plăcută asupra regiunilor învecinate. În 26 octombrie 1802 are loc în România un cutremur de gradul 7,9. Mişcarea tectonică afectează destul de mult edificiul construit de Mihai Viteazul.

În 1825 clădirile complexului mănăstirii au fost reparate pentru a-i servi primului domn pământean, Grigore al IV-lea Ghica, ca reşedinţă domnească, între anii 1822-1828. Între anii 1827-1837 mănăstirea este restaurată, iar în 1838 a fost zugrăvită pe dinăuntru, din iniţiativa arhimandritului Teodosie Contopulo. Acesta adaugă bisericii un pridvor şi repară turla mare. Cutremurul de gradul 7,5 din data de 23 ianuarie 1838 afectează din nou mănăstirea. Între anii 1828-1829, în timpul războiului ruso-turc casele domneşti sunt transformate în spital, deservind armata rusă. În perioada următoare clădirile complexului funcţionează ca şi spital militar pentru oastea română. Începând cu anul 1855, până în anul 1862 a funcţionat aici Şcoala de Medicină. În anii 1854, 1876, 1897 au loc o serie de reparaţii ale construcţiilor din interiorul mănăstirii.

Până în anul 1848 slujbele în Mănăstirea „Mihai Vodă” au fost efectuate în limba greacă. În 1848 enoriaşii au cerut reprezentanţilor guvernului Gheorghe Bibescu să se folosească limba română în oficierea liturghiilor.

După Unirea Principatelor, din 1862, arhivele statului au fost unificate şi puse sub conducerea Ministerului Instrucţiunii şi al Cultelor. În 1864, în timpul guvernului Creţulescu, arhivele sunt reorganizate şi intră sub conducerea lui Cezar Boliac. Tot acum, arhivele primesc un nou sediu, Mănăstirea „Mihai Vodă”, devenită proprietatea statului după secularizarea averilor mănăstireşti. În momentul în care mănăstirea trece în proprietatea Arhivelor Statului, construcţia se afla într-o stare avansată de degradare. În anul 1877 mănăstirea găzduia sediul uneia din primăriile de sector precum şi poliţia sectorului.

Edificiul este restaurat complet în 1900 datorită insistenţelor directorului Arhivelor Statului din acea vreme, Dimitrie Onciul. În perioada următoare, între anii 1900-1916, complexul este transformat pentru a răspunde nevoilor Arhivelor Naţionale şi este construit printre altele Palatul Arhivelor Naţionale, viitorul sediul al Arhivelor Statului, conform planurilor arhitecţilor Petre Antonescu, Cristofi Cerchez, Al. Băicoianu şi M. Gabrielescu. Palatul a fost ridicat pe locul vechilor pivniţe ale mănăstirii, aripa de nord fiind renovată între anii 1940-1941.

Între anii 1928-1935 mănăstirea a fost renovată din nou, de Comisia Monumentelor Istorice a vremii, sub îndrumarea arhitectului Emil I. Costescu. Pictura interioară este refăcută de către Costin Petrescu într-un stil neobizantin. În această perioadă, biserica este recunoscută ca un simbol estetic şi istoric al Bucureştilor. Cincinati I. Sfinţescu într-o carte din 1932 vorbea astfel despre aceasta: Biserica Mihai Vodă de la Arhivele Statului îndeplineşte condiţiile unei valorificări

istorice şi cată a fi păstrată şi ca valoare estetică, nu numai istorică. Arhivele Statului înconjurătoare asigură aici liniştea şi reculegerea necesară[3].

În anul 1939, biserica „Mihai Vodă" a trecut în patrimoniul şi administraţia Ministerului Apărării Naţionale (în continuare M.Ap.N.), fiind destinată ca lăcaş de cult al Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul". Întrucât starea construcţiei era într-o vizibilă degradare, M.Ap.N., prin Direcţia Domenii Militare a iniţiat, în septembrie 1939, lucrări de restaurare avizate şi de către Ministerul Cultelor şi Artelor – Comisia Monumentelor Istorice. Conducerea lucrărilor a fost încredinţată arhitectului Adrian Gabrielescu, pentru refacerea picturii fiind solicitat pictorul-profesor Costin Petrescu[4].

Pictură din interiorul Bisericii „Mihai Vodă" reprezentându-l pe Regele Mihai I purtând mantia de cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul"

În baza Decretului nr. 3568 din 23 octombrie 1940 s-a hotărât aprobarea noului Regulament al Decretului Lege nr. 2368 din 26 iunie 1939, pentru trecerea bisericii parohiale „Mihai Vodă", din Bucureşti, în folosinţa şi administrarea M.Ap.N. Potrivit decretului, Biserica parohială „Mihai Vodă", din Bucureşti, era transformată în paraclis, pentru trebuinţele armatei, prin Decizia nr. 1972 din 1939, a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei (Arhiepiscopia Bucureştilor), trecând pe data publicării legii din 28 iunie 1939, în folosinţa şi sub administrarea M.Ap.N. Potrivit aceleiaşi legi, biserica îşi păstra caracterul de monument istoric. Biserica parohială „Mihai Vodă", va lua denumirea de „Biserica Militară Mihai Vodă" şi se afla sub jurisdicţia Episcopului Militar.

Potrivit Deciziei nr. 1972 din 1939 a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, enoria bisericii „Mihai Vodă" rămânea mai departe sub conducerea şi asistenţa religioasă a preotului acelei biserici, care ţinea registre de botez, cununii, înmormântări etc. În biserică se oficiau numai slujbele religioase creştineşti, precum şi cele hotărâte de M.Ap.N. cu privire la înmormântarea şi pomenirea Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul" şi Te Deum-uri în legătură cu serbările naţionale ale Neamului.

Din punct de vedere organizatoric Biserica „Mihai Vodă" era deservită de un preot militar activ, iar averea mobilă şi imobilă respectivă era administrată de M.Ap.N., printr-o epitropie (comitet), compusă din 4 epitropi, numiţi de M.Ap.N. pe timp de 3 ani, dintre care 3 erau, de preferinţă, Cavaleri ai Ordinului „Mihai Viteazul". Epitropi erau onorifici şi puteau fi numiţi din nou la împlinirea termenului de 3 ani. Aceştia depuneau jurământul înaintea Episcopului Militar[5].

Preotul militar al Bisericii „Mihai Vodă" era membru de drept al epitropiei. Epitropia funcţiona sub preşedinţia de drept a epitropului cel mai mare în grad. Când se afla de faţă, Episcopului Militar îi revenea preşedinţia de drept a epitropiei. Interesele bisericii în justiţie erau reprezentate de M.Ap.N., prin preşedintele epitropiei sau un alt epitrop delegat. Epitropia putea primi orice donaţie sau ofrandă. Cu aprobarea M.Ap.N., putea primi orice legat. Epitropii se întruneau de câte ori nevoile bisericii o cereau, iar obiectul discuţiilor şi hotărârilor luate erau consemnate în registrul de procese-verbale şi semnate de cei prezenţi, apoi erau trimise M.Ap.N. spre aprobare. Hotărârile se lua cu majoritate.

În decret erau stipulate şi atribuţiile epitropiei: întocmea şi ţinea evidenţa inventarului averii mişcătoare şi nemişcătoare a bisericii; îngrijea de păstrarea neatinsă a averii mişcătoare şi nemişcătoare a bisericii, trimestrial făcea verificarea casei şi controlul actelor de gestiune, precum şi constatarea inventarului; întreţinea în bună stare instituţiile bisericeşti, culturale şi de binefacere ale bisericii; arăta M.Ap.N. nevoile bisericii şi solicita mijloacele necesare pentru repararea bisericii, îmbunătăţirea, zidirea şi repararea localului pentru locuinţa preotului şi a altor edifici ale bisericii; înzestra biserica cu odăjdii, icoane, vase sfinţite şi toate cele trebuincioase pentru serviciul divin şi, eventual, şi instituţiile ei culturale şi de binefacere cu cele necesare; determina condiţiile ce trebuiau observate la arendarea şi închirierea bunurilor bisericeşti, culturale şi de binefacere, pe care eventual le avea şi le supunea aprobării Episcopului Militar şi M.Ap.N; stabilea, cu avizul Episcopului Militar şi cu aprobarea M.Ap.N., modalitatea plasării fondurilor disponibile ale bisericii şi instituţiilor culturale şi de binefacere pe care, eventual, le-ar avea în viitor; întocmea, la începutul anului financiar, bugetul bisericii, pe care îl înainta pentru aprobare M.Ap.N; încheia, la sfârşitul anului, gestiunea financiară a bisericii, pe care o înainta M.Ap.N. pentru aprobare; examina şi, eventual, completa raportul general anual duhovnicesc şi financiar redactat de preotul bisericii despre mersul afacerilor spirituale şi administrative ale bisericii şi-l înainta Episcopului Militar şi M.Ap.N; apăra prestigiul şi onoarea bisericii şi a personalului ei; ţinea registrele necesare de contabilitate de venituri şi cheltuieli[6]; hotăra primirea donaţiilor şi ofrandelor, aviza asupra primirii legatelor şi îngrijea de întrebuinţarea lor la scopurile pentru care au fost făcute; îngrijea de plata salariilor personalului.

Personalul Bisericii Militare „Mihai Vodă" era format din: un preot militar activ, un diacon, doi cântăreţi, un cor vocal şi un paracliser. După pensionarea sau decesul preotului (pe care biserica îl avea la momentul preluării ei de către M.Ap.N. – n.n.), preotul Bisericii „Mihai Vodă" era numit de M.Ap.N. dintre preoţii militari activi, după propunerile Episcopului

Militar. Preotul avea obligativitatea să locuiască lângă biserică.

Diaconul era numit prin concurs de M.Ap.N. și după propunerea Episcopului Militar, dintre licențiații facultăților de teologie din țară și avea aceeași retribuție ca și diaconul de la Episcopia Militară. Cântăreții la rândul lor erau numiți de M.Ap.N., după propunerea Epitropiei și cu avizul Episcopului Militar, dintre absolvenții Academiei de Muzică Religioasă din București. Ei primeau salariile cuvenite unui șef de birou clasa a II-a, cu drept de înaintare până la gradul de șef de birou, potrivit Statutului Funcționarilor Publici. Corul era angajat de Epitropie și urma să fie plătit din subvenția acordată de M.Ap.N., fiind prevăzut în bugetul bisericii. Paracliserul bisericii era numit de M.Ap.N. după recomandarea epitropiei și primea salariul cuvenit unui om de serviciu clasa a II-a. Toate cheltuielile pentru personal și material, necesare funcționării și îngrijirii Bisericii „Mihai Vodă", pentru întreținerea cultului, salariile slujitorilor ei, locuința preotului erau prevăzute în bugetul M.Ap.N.

Moneda aniversară emisă cu ocazia împlinirii a 400 de ani de la realizarea Unirii din anul 1600 și care îl reprezintă pe Mihai Viteazul și Biserica „Mihai Bravul"

La art. 17 din același decret se prevedea că averea mobilă și imobilă prevăzută în inventarele Bisericii „Mihai Vodă", din anii 1902 și 1927, adică: edificiul propriu-zis, zidit în anul 1592 de către Mihai Viteazul (la acea vreme, viitorul domnitor era Ban al Craiovei – n.n), clopotnița bisericii, precum și terenul înconjurător, garantat de legile în vigoare, inclusiv terenul pe care era clădit localul în care erau adăpostite Arhivele Statului, se administrau conform normelor prevăzute la art. 4 din respectivul regulament. Se respectau obligațiile, sarcinile și servituțile existente încă din anul 1864, în legătură cu drepturile și interesele Arhivelor Statului, care depindeau în acea perioadă de timp de Ministerul Educației Naționale, aplicându-se în întregime prescripțiile Legii pentru conservarea și restaurarea Monumentelor Istorice, atât în ce privea eventualele construcții viitoare cât și modificările actuale.

În Dispozițiile Tranzitorii, decretul prevedea că pe peretele de nord, la intrarea bisericii, se va fixa cu aprobarea Comisiei Monumentelor Istorice, o placă de bronz, pe care urmau să fie scrise numele tuturor Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul", în ordinea anuarului. Pentru punerea în aplicare a prevederilor respectivului regulament era însărcinat Secretarul de Stat la M.Ap.N. pentru Armata de Uscat[8].

Prin Decretul nr. 3709 din 6 noiembrie 1940 s-a hotărât aprobarea Regulamentului Legii Ordinului Militar de Război „Mihai Viteazul"[9]. La art. 16 din respectivul decret se prevedea pentru ziua de 8 noiembrie, de Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil (patroni spirituali ai ordinului militar – n.n.), programul ce urma să se desfășoare cu prilejul respectivei sărbători.

În ajunul zilei se va oficia la Biserica Militară „Mihai Vodă" din Capitală, vecernia și slujba sfintei privigheri, la care va lua parte și o delegație de cavaleri. În dimineața de 8 noiembrie se va oficia slujba utreniei și sfânta liturghie, la care va lua parte și o delegație a cavalerilor. La ora 11 se va găsi în curtea biserici o companie de onoare cu drapel și muzică cum și toți Cavalerii Ordinului „Mihai Viteazul", când se va oficia parastasul pentru ctitorii Biserici Militare „Mihai Vodă": Mihai Viteazul, Doamna Stanca și urmașii lor .

La ora 12 va avea loc la biserică parastasul pentru pomenirea tuturor Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul". Dacă la această pomenire asistă și Majestatea sa Regele, va fi întâmpinată în ușa biserici de soborul de preoți și de președintele activ al cavalerilor. Înainte de începutul slujbei, trupa va primi lumânări pe care le va aprinde, iar muzica va intona ruga. Slujba parastasului va fi oficiată de Episcopul Militar, înconjurat de un sobor de preoți. Toate cele necesare acestei sfinte pomeniri, cad în sarcina conducerii bisericii.

După oficierea slujbei, Majestatea Sa Regele, Capul Ordinului, va trece în revistă compania de onoare. În lipsa Majestății Sale, Conducătorul Statului, sau cavalerul cel mai mare în grad și clasă va trece în revistă trupa.

După terminarea parastasului o delegație de cavaleri va depune o coroană de flori la Mormântul Soldatului Necunoscut, iar restul cavalerilor vor merge în corpore la Palatul regal pentru a se înscrie în registre.

Tradiționala masă camaraderească a cavalerilor din ziua de 8 noiembrie se va continua cu înalt simbol de frăție ostășească și ca o pioasă amintire a Marelui Rege Ferdinand I. Masa va avea loc la Palatul Regal. La ea va lua parte toți cavalerii ordinului și va fi prezidată de Majestatea Sa Regele Mihai I, Capul ordinului. Când masa camaraderească nu va avea loc la Palat, atunci se va organiza la Cercul Militar prin îngrijirea cavalerilor la care va fi invitat Majestatea Sa Regele. Rânduiala la masă se va face în ordinea vechimii și a demnității în Stat[11].

Lucrările de restaurare a bisericii începute în septembrie 1939 au fost contestate în 7 ianuarie 1941 când, printr-o adresă semnată în numele Cultelor și Artelor de către Dan Botta, se specifica că, în condițiile noului regim legionar, lucrările se desfășoară în ilegalitate întrucât Costin Petrescu nu are autorizație de pictor bisericesc și nu a fost organizat nici un concurs licitație pentru atribuirea lucrării. În pofida acestor observații, la 28 ianuarie 1941, Direcția Domenii Militare hotărăște continuarea lucrărilor în condițiile inițiale.

Restaurarea bisericii a constat în refacerea picturii interioare și a altarului, placarea cu marmură a pardoselii, introducerea încălzirii centrale, refacerea instalației electrice, recondiționarea mobilierului, precum și refacerea turlelor afectate de cutremurul din 1940. Refacerea picturii a fost realizată prin adaptarea stilului bizantin al bisericilor muntenești din secolul al XVI-lea la normele timpului.

În tablourile votive au fost reprezentați Mihai Viteazul și Doamna Stanca – ctitorii mănăstirii precum și Regele Ferdinand și Regina Maria, ca fondatori ai Ordinului (Militar de Război – n.n.) „Mihai Viteazul". Costurile au fost de 1.500.000 lei. Pentru placarea pardoselii a fost folosită marmură de Portoro, Reppen și Bottocipo, în valoare de 515.000 lei.

La 14 septembrie 1940, situația cheltuielilor aprobate de Secretariatul General era următoarea: 3.260.000 lei aprobați, din care fuseseră cheltuiți 2.275.000 lei. Din cauza devalorizării leului, s-a solicitat suplimentarea sumei cu 1.402.600 lei pentru terminarea lucrărilor. Lucrările de restaurare erau planificate să se desfășoare în perioada 1 octombrie 1939-1 octombrie 1940, resfințirea bisericii urmând să aibă loc de Sfinții Mihail și Gavriil (8 noiembrie). Din cauza cutremurului din 1940 și a războiului, recepția finală a fost amânată până

în anul 1941[12].

În anul 1948, Ordinul Militar de Război „Mihai Viteazul" va fi închis[13], ceremoniile religioase care se desfăşurau la Biserica Militară „Mihai Vodă" pentru cavalerii ordinului vor fi interzise. Între anii 1954-1956 se continuă reparațiile și modernizările demarate în timpul războiului (1940-1943), iar în 23 aprilie 1955, prin Hotărârea de Guvern nr. 1160, complexul mănăstirii este declarat monument istoric[14].

După anul 1948, Mănăstirea „Mihai Vodă" a adăpostit Filiala Bucureşti a Arhivelor Statului. În anul 1984, chiliile au fost demolate și biserica a fost strămutată pe actualul amplasament, strada Sapienței nr. 4, în apropierea malului Dâmboviței pentru a face loc construcției „Casei Republicii" (Palatul Parlamentului – n.n.)[15].

Bibliografie:

1. *** *Enciclopedia României*, vol. II, Bucureşti, f. e., 1938;
2. Giurgiu, Luminița, *Mănăstirea Mihai Vodă*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române", An II, nr. 4 (8)/1999;
3. http://ro.wikipedia.org/wikipedia.org/wiki/Mănăstirea_Mihai_Vodă;
4. „Monitorul Oastei", Anul LXXX, nr. 16 din 15 noiembrie 1940.
5. „Monitorul Oastei", Anul LXXX, nr. 18 din 15 decembrie 1940.

MILITARY CHURCH "MIHAI VODĂ"

The article presents information regarding the construction of church "Mihai Vodă" and the repairs that it suffered during time. In 1939 the church was taken in the administration of National Defense Ministry being a cult place for the Order of the "Mihai Viteazul" Knights. In 1984 the church was moved on street Sapienței no. 4.

Keywords: Military Church "Mihai Vodă", military priest, construction, National Defense Ministry, the Order of the "Mihai Viteazul" Knights

NOTE

1 Universitatea „Ovidius" Constanța.
2 *** *Enciclopedia României*, vol. II, Bucureşti, 1938, f. e., p. 550.
3 http://ro.wikipedia.org/wikipedia.org/wiki/Mănăstirea_Mihai_Vodă.
4 Luminița Giurgiu, *Mănăstirea Mihai Vodă*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române", An II, nr. 4 (8)/1999, p. 61.
5 „Monitorul Oastei", Anul LXXX, nr. 16 din 15 noiembrie 1940, p. 3.
6 *Ibidem*, p. 4.
7 *Ibidem*, p. 5.
8 *Ibidem*, p. 6.
9 Idem, nr. 18 din 15 decembrie 1940, p. 57.
10 *Ibidem*, p. 60.
11 *Ibidem*, p. 61.
12 Luminița Giurgiu, *art. cit.*, p. 61.
13 Ordinul Militar „Mihai Viteazul", cea mai înaltă distincție care se poate acorda pentru fapte de arme, a fost nominalizat ca atare în Legea nr. 29/2000 şi a fost legiferat prin Legea nr. 327/2003.
14 http://ro.wikipedia.org/wikipedia.org/wiki/Mănăstirea_Mihai_Vodă.
15 Luminița Giurgiu, *art. cit.*, p. 61.

Dumitru MANOLACHE[1]

MISTERIOASA CURTE BRÂNCOVENEASCĂ DE LA OBILEŞTI

Una dintre cele mai discrete, misterioase și prețuite curți domnești ale Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu, mai puțin cunoscută de publicul larg, a fost cea de la Obilești, din sudul țării. Ea a fost ridicată pe un ostrov, între două brațe ale râului Mostiștea, în actualul județ Călărași. Aici se retrăgea domnul adesea la odihnă și meditație singur, cu familia sau cu parte din curte, pentru perioade mai lungi sau mai scurte. Aici își primea uneori ambasadorii sau asculta în taină rapoartele iscoadelor, care îi aduceau vești de la Înalta Curte sau de prin cancelariile Europei.

La circa 62 km de București, între Gurbănești și Valea Argovei, județul Călărași, se află localitatea Siliștea. Pe vremuri, aceasta se numea Obileștii vechi. În dreptul satului, pe un ostrov aflat între două brațe ale râului Mostiștea, între 1710-1712, Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu avea să-și ridice un impresionant palat, înconjurat din toate părțile de ape. Sub el, a zidit un uriaș beci. „Palatul de la Beci", „Dealul Beciului" sau „La Beci", cum era cunoscut locul, trăiește și astăzi în amintirea siliștenilor.

Curtea cu turn de observare

Impunătoarea curte domnească de la Obilești a fost înălțată pe proprietatea de peste 10.000 ha de pământ, vii, heleștee, sate etc. din zonă, pe care domnitorul o primise de la Șerban Vodă Cantacuzino (1678-1688) care, la rându-i, cumpărase hotarul Bieleștenilor, după cum ne-a mărturisit părintele Ion Bădica, parohul satului Siliștea, de la niște fiii ai lui Nedelcu Cluceru. Nicolae Iorga vorbește și el de satu Obilești, cu tot hotariul și cu heleșteul, cu morile și cu tot venitul, împreună cu alte obcine cumpărate pe valea Mostiștei, care a fost întărit de domnie lui Constantin Brâncoveanu. Curtea și palatul de la Obilești îi erau destinate, încă din 1707, lui **Radu (Răducan),** cel de-al treilea fiu al voievodului, născut în 1690, logodit cu fata lui Antiohie Cantemir Vodă, cu care nu a apucat să se căsătorească, deoarece și-a găsit și el sfârșitul mucenicesc în 1714.

Într-o inedită scrisoare, publicată în 1935 de Nicolae Iorga în tomul XVI din „Memoriile Secțiunii Istorice" ale Academiei Române, Radu pomenește de Obilești într-un Catastisal de moșaile ce mi-au dat dumnealui, tata, însă întâi Obileștii și împrejurul Obileștilor, și altele, precum scriu…

După decapitarea Brâncovenilor, palatele de la Mogoșoaia, Potlogi și Obilești, precum și casele din Șcheii Brașovului au fost jefuite, iar bunuri de preț (haine, covoare, stofe, porțelanuri, vesela de argint, cărți rare, 2.000 de medalii de aur bătute pentru sărbătorirea a 25 de ani de domnie și 60 de viață, coroana voievozilor Țării Românești, giuvaeruri de 500 de taleri etc.), încărcate în 40 de care, au luat drumul Stambului.

Familia Sfântului Martir Brâncoveanu. Frescă de la Mănăstirea Hurezi

După martirica moarte a familiei voievodale, întinsele domenii de pe valea Mostiștei au rămas în continuare în posesia Brâncovenilor, trecând, după stingerea familiei, în 1832, în posesia moștenitorilor colaterali, Bibeștii, după cum aflăm din volumul IV al „Marelui dicționar geografic al României", din 1901.

La începutul secolului al XX-lea, George Ioan Lahovari scria următoarele despre impunătorul palat de la Obilești, în lucrarea pomenită mai sus: După ducerea lui Brâncoveanu la Constantinopole, palatul (a – n.n.) căzut în ruine și a rămas numai beciul de sub palat, ale cărui urme se văd și azi. Pe acest deal Brâncoveanu a avut observator de unde privea în București.

Istorisirile părintelui Bădica

Referitor la acest palat, părintele paroh Ion Bădica din Siliștea, un pasionat și bun cunoscător al istoriei zonei, ne-a declarat: Insula, cea mai mare înălțime din zonă, are o suprafață de aproximativ 22-25 ha. Acolo și-a ridicat, strategic, voievodul martir Brâncoveanu palatul. Accesul dinspre sat pe insulă se făcea pe un pod suspendat. Prin 1976, am avut prilejul să văd parte din ruinele curții domnești, cu prilejul lucrărilor de conservare a beciului. Aici, Brâncoveanu avea cel mai mare depozit de vinuri din zonă. Acum se mai vede doar urma unei gropi, aflată la intrarea în beci. În perioada comunistă, insula a fost cultivată de CAP, accesul pe ea făcându-se pe trei drumuri de pământ. În 1983, odată cu lucrările de amenajare a râului Mostiștea, a crescut nivelul apei și insula nu a mai putut fi lucrată. Astăzi este complet sălbatică. Tradiția locală spune că din acest beci porneau pe sub râu mai multe tuneluri, unul dintre ele ducând până la „Malul bătăliei", din satul vecin Valea Argovei, locul unde, la 1812, s-a purtat una din marile bătălii ruso-turce. Se spune

că în acest palat ar fi locuit domniţele voievodului şi ale marilor boieri, până la vremea la care urmau să se mărite. Ar fi fost un fel de pension, în care se pregăteau pentru viaţă. Se mai spune că Sfântul Constantin Vodă Brâncoveanu prefera să vină foarte des aici, mai ales primăvara, prin luna lui mai. A iubit foarte mult această curte, care prezenta o mare siguranţă, dar şi o oază de linişte. Rămânea aici uneori chiar şi câte o săptămână sau două. Tradiţia spune că la Obileşti voievodul se întâlnea deseori cu emisari sau oaspeţi veniţi de la Înalta Poartă, şi nu numai, cu ambasadori, căci locul este mai aproape de Dunăre decât Bucureştiul sau Mogoşoaia. Peste fluviu, se afla cetatea turcească Turtucaia. Şi tot aici primea rapoartele discrete ale iscoadelor, care îl informau despre ce se întâmpla la Înalta Poartă, ce intrigi se mai urzesc prin cancelariile europene, ce mişcări fac, dincolo de Dunăre, armatele turceşti. De aici îşi trimitea solii spre cancelariile vremii etc. Au fost perioade când Ţara Românească a fost condusă de domn din acest palat! După martirizarea Brâncovenilor, curtea a rămas în părăsire. De la preoţii bătrâni ai satului am aflat şi eu, cum aflaseră şi ei de la preoţii dinaintea lor, că la 1821, în timpul Revoluţiei lui Tudor Vladimirescu, colonelul turc Chehaia Bey a venit de la Turtucaia cu o unitate militară pentru a interveni în conflict. A stat aici, la palatul părăsit al lui Brâncoveanu, cinci zile. Primind veste că Tudor Vladimirescu a fost omorât la marginea Târgovişteei, colonelul a părăsit palatul, nu înainte de a-i da foc. La 1860, domniţa Zoe Brâncoveanu, cu cărămizile scoase din ruinele palatului de pe insulă, a ridicat două biserici cu acelaşi hram, „Sfântul Nicolae", una în satul nostru, Siliştea, şi cealaltă la Valea Argovei, ne mărturiseşte părintele.

Aspecte din timpul săpăturilor arheologice

Săpăturile din „Dealul Beciului"

Mergând mai departe cu investigaţia noastră, încercând să aflăm şi alte date şi informaţii despre acest palat mai puţin cunoscut al Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu, am ajuns la Muzeul Militar Naţional „Regele Ferdinand I", ai cărui cercetători Carol König, Sergiu Iosipescu şi locotenent-major Dan Căpăţână au efectuat, în campania de cercetare din 1976-1977, săpături arheologice în ostrovul „Dealul Beciului". Prin amabilitatea domnului director comandor Olimpiu Glodarenco, al doamnei Tudoriţa Toader de la Biroul relaţii publice şi al domnului Cornel Andonie, cărora le mulţumim pentru ajutor, am intrat în posesia unor informaţii, fotografii, planşe şi hărţi inedite, referitoare la această curte domnească. Din raportul preliminar al campaniei de săpături, care au dat la iveală „doar o mică parte" din amenajarea palatului, publicat în numărul 12/1979 al Revistei „Studii şi materiale de muzeografie şi istorie militară", aflăm că la Obileşti este atestată, la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul celui de-al XVIII-lea, existenţa unor curţi domneşti ale principelui Constantin Brâncoveanu; în timpul săpăturilor, la adâncimi variind între 2,05 şi 2,75 m sub nivelul general al solului, au fost descoperite zidurile unui turn locuinţă patrulater, precum şi o porţiune a palisadei împrejmuitoare, realizată din mari ţăruşi de lemn, groşi de 0,30 m, paralelă laturii sud-vestice a clădirii. Turnul locuinţă îşi află analogii mai degrabă printre culele oltene, decât în elegantele foişoare brâncoveneşti, rolul său fiind, probabil, de observator militar al drumului în josul Mostiştei, către schela Cornăţelului şi vadul Siliştei; fundaţiile construcţiei patrulatere au grosimi cuprinse între 0,90 m şi 1,3 m, ele fiind realizate din cărămizi puse pe lat. Cercetările au mai pus în evidenţă faptul că distrugerea şi incendierea curţii domneşti, dovedită arheologic, s-a produs la o dată greu de precizat, oricum, după 1719, dar înainte de transformarea satului în „silişte".

Zidurile de sub pământ

Trezvire la loc frumos şi desfătat

În acelaşi raport, se face referire şi la ambianţa specific brâncovenească, a eleşteelor, grădinilor şi pădurii, după frecventele însemnări ale logofătului Radu Greceanu, care mai spune că aici, la Obileşti, marele domn, singur sau cu întreaga curte, în tot timpii când avea vreme, primăvara, pentru o trezvire, mai mult se obişnuise a merge fiind şi loc foarte frumos şi desfătat. Aşa s-a întâmplat, mai ales primăvara, în anii 1697, 1699, 1701, 1703, 1706 şi 1712. Din fugarele notaţii de pe Foletul novel scrise la Obileşti, răzbat preocupările de gospodar ale lui Constantin vodă, legate de transhumanţa turmelor spre bălţile dunărene de la vărsarea Mostiştei, precizează şi Sergiu Iosipescu.

Cronicile vremurilor consemnează un episod interesant, consumat la 5 iulie 1703, legat de palatul de la Obileşti. În această zi, marele domn ajungea la Turtucaia, întorcându-se de la Adrianopol, unde fusese chemat de sultan. Cei peste 600.000 de taleri înmânaţi demnitarilor turci şi calităţile lui diplomatice de excepţie îi asigurase, pentru a doua oară, hatişeriful prin care era numit pe viaţă domn al Ţării Româneşti. La Turtucaia, a fost întâmpinat de fiul său Constantin şi de Mitropolitul ţării. După ce a trecut Dunărea, la Oltenţa, a făcut un popas la palatul din Obileşti.

Într-un plan al curţii brâncoveneşti, reconstituit de academicianul Virgil Drăghiceanu, observăm indicat bastionul foişor, poziţionarea palatului, a grajdurilor şi a celorlalte acareturi ale curţii din ostrov, înconjurate de palisadă. Iar din harta stolnicului Constantin Cantacuzino, „Index Geographicus", publicat la Padova în 1700, aflată în cabinetul de hărţi al Bibliotecii Academiei Române, descoperim poziţionarea ostrovului şi a palatului lui Brâncoveanu de la Obileşti.

De Paști, la palatul din insulă

Din numeroasele informații și relatări care răzbat din „Revoluțiile Valahiei", a lui Anton Maria del Chiaro, „Anonimul brâncovenesc" și alte documente ale vremii, se pot reconstitui, astăzi, fragmente credibile din viața voievodului, a familiei sale și a curții, așa cum, cu siguranță, s-au desfășurat ele și la palatul de la Obilești. Din jurnalul lui Brâncoveanu, de pildă, aflăm că de Paști, atunci când nu mergea la Mănăstirea Hurezi sau la Dintr-un lemn, venea la Obilești, unde, după cum relatează secretarul său Del Chiaro, principele revărsa daruri: boierul capătă o blană de sobol, patru jumătate coți de postav și zece colți de atlas, străinii și secretarii, până la 60 de galbeni, iar principesa dăruia instructorului copiilor săi o cămașă lungă până în pământ, după moda turcească, cusută cu flori de mătasă albă, o pereche de indispensabili cu brâu colorat, și o basma, de asemenea cu flori de mătasă, obișnuind să înfășure în batistă un număr de galbeni ungurești de aur…

Contrafort descoperit pe insulă

Din „Anonimul brâncovenesc" aflăm, de asemenea, că domnul venea la Obilești și la culesul viilor: În vreme ce mersese la satul măriei sale, la Obilești, unde eleșteu este și plimbare foarte frumoasă de primăvară, unde nu o dată, ci de multe ori zicea măria-sa: că estimp numai a plimbărilor griji vom avea din Obilești în București, deacii în Mogoșoaia, deacii în Potlogi, deacii în Târgoviște, vom trece vara și de toamnă la vii vom merge, unde ni se va părea. Și tot din acest document aflăm cum un agă împărătesc vine la Obilești fără veste, neștiind nici capichehaielile domnului, care era la Odriiu, care avea poruncă împărătească îndată să-l ridice pe domn, să-l ducă la Cerneți, și cu mare grabă făcură gătire cum s-au putut 3-4 zile.

Iată cum descrie Del Chiaro toasturile la ospețe: În timpul toasturilor, toți comesenii se ridică în picioare, cu excepția Mitropolitului. Primul închina Mitropolitul în sănătatea Domnului. Al doilea toast este pentru „Împărat". Apoi Domnul bea în sănătatea fiecărui boier, în ordinea cinurilor. Libațiunile durau vreo trei ore, ultimul pahar era întru slava lui Dumnezeu.

La mesele lui Brâncoveanu, vinurile și lichiorurile, vutcile, erau dintre cele mai alese din Europa, vara, apa și vinul fiind răcite cu gheața păstrată din iarnă în leghițe, adică în beciuri speciale, îngrijite de ghețariu. La sfârșitul meselor, se sorbea cafeaua. Nu lipseau nici țiganii muzicanți, care interpretau muzica națională a Domnului, cu zicăturile ei vechi, însoțite de jocuri zgomotoase, dar și cântece cu influențe turcești. Când ajungeau pașii turcești la curtea Domnului, își aduceau cu ei mehterhanalele lor, care le cântau la chindie, măscăricii și pehlivanii făcându-și și ei numerele. De la mesele de sărbători, nu lipseau plăcintele cu răvașe, mâncărurile alese din carne de pasăre, vânat, șalăul sau bibanul, ostropialele, salaturile, dulcețurile și chiar scoicile și melcii. La final, săracii locului, robii țigani, servitorii și ostașii mâncau și beau până mistuie ce a rămas de la mesele bogaților.

Așadar, curtea domnească de la Obilești a fost un loc privilegiat în preferințele voievodului martir care, la 15 august 1714, cădea răpus, împreună cu fii săi, sub securea turcului, fără să-și lepede credința ortodoxă.

Facă Dumnezeu ce-o vrea!/Chiar pe toți de ne-ați tăia/ Nu mă las de legea mea…, răsună și astăzi pe valea Mostiștei, la Obileștii vechi, ca o verticală mărturisire creștină, versurile Baladei Sfântului și Marelui Domn Constantin Brâncoveanu…

Notă: Fotografiile din timpul săpăturilor arheologice, din campania de cercetare 1976-1977, efectuate de Carol König, Sergiu Iosipescu și locotenent-major Dan Căpățână, provin din fototeca Muzeului Militar Național „Ferdinand I", iar schițele și hărțile sunt reproduse din Revista „Studii și materiale de muzeografie și istorie militară", numărul 12/1979.

THE MYSTERIOUS MANSION OF BRÂNCOVEANU'S FAMILY FROM OBILEȘTI

A discreet, mysterious and appreciated mansion of Saint Voivode Constantin Brâncoveanu is the one from Obilești, which was placed in the south of our country. It is less known by the public. It was placed on an ait between the two arms of the river Mostiștea now in the county Călărași. Here he stayed by himself or with his family for long or short periods of time for rest and meditation. Sometimes he received here ambassadors.

Keywords: Constantin Brâncoveanu, Obilești Mansion, river Mostiștea, Nicolae Iorga, George Ioan Lahovari

NOTĂ

1 Redactor „Ziarul Lumina".

Prof. Cornelia GHINEA[1]

BISERICILE MILITARE DIN ORADEA ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

CONTRIBUȚIA OFIȚERILOR LA REVIGORAREA VIEȚII RELIGIOASE

Înființarea Episcopiei Armatei Române în baza Legii privitoare la organizarea clerului militar, promulgată de Regele Ferdinand I prin Înaltul Decret nr. 3378 din 20 iulie 1921, a constituit un moment important în evoluția asistenței religioase în rândul militarilor, cu rezultate extrem de benefice, mai ales în anii celui de-al Doilea Război Mondial, când atât pe frontul de Est (1941- 1944), cât și pe cel de Vest (1944-1945), preoții militari de confesiuni diferite – ortodocși, greco-catolici, romano-catolici etc., au însoțit trupele până la Cotul Donului, Stalingrad, Alagir – Caucaz și Podișul Boemiei, răspândind duh de încurajare, încredere și jertfă, săvârșind cele creștinești pentru toate acestea.

Generalul de corp de armată Ioan Ilcușu

Episcopia Armatei, pe toată durata existenței (1921-1948), a fost în fapt, unica instituție, care a avut sub aceeași oblăduire – episcopul militar – preoți din principalele confesiuni, ca o condiție sine quanon a asigurării asistenței religioase pentru militari, în calitatea lor de cetățeni ai României, supuși legilor serviciului militar obligatoriu. Faptul acesta ar necesita o cercetare mai riguroasă, fiind nu numai interesant din punctul de vedere al cercetării istorice, dar mai ales al concluziilor practice pentru vremurile prezente și viitoare.

Cert este că, în virtutea Legii privitoare la organizarea clerului militar, care a instituționalizat preoții militari în structurile Armatei Române, s-au produs, din punctul de vedere al cercetării de față, cel puțin două aspecte esențiale: o amplă emulație pentru organizarea lăcașelor de cult – biserici, fie acestea de rit ortodox sau greco-catolic (în Transilvania), ca răspundere primordială pentru preoții militari din garnizoanele țării; o preocupare constantă și importantă, a personalului armatei – generali și ofițeri, subofițeri și a familiilor acestora, precum și a autorităților locale eclesiastice și administrative pentru organizarea și dotarea acestor lăcașe de cult destinate militarilor.

Un exemplu, care confirmă această stare de fapt îl constituie cazul bisericilor militare din Oradea, una ortodoxă, alta greco-catolică.

Lucrările pentru transformarea bisericii militare ortodoxe din Oradea au început încă din anul 1935 din ordinul și inițiativa generalului de divizie Ioan Ilcușu, pe atunci comandant al garnizoanei și al Diviziei 17 Infanterie.

Pentru colectarea de fonduri și finalizarea lucrărilor ce necesita biserica s-a format un comitet din care au făcut parte comandanții de unități ai garnizoanei cu sprijinul Societății Femeilor Ortodoxe din Oradea. Grație efortului acestui colectiv, biserica militară ortodoxă a fost sfințită la 8 mai 1938.

Viața religioasă a credincioșilor din Eparhia Oradiei a cunoscut o vizibilă înviorare odată cu numirea ca episcop, la 27 aprilie 1936 a **P.S.S. dr. Popovici Nicolae**.

Această mare personalitate a Bisericii Ortodoxe Române a văzut lumina zilei în anul 1903 la Biertan, județul Sibiu. Studiază între anii 1923-1927 la Academia Teologică din Sibiu. Susține cu brio examenul de doctorat la Cernăuți, în anul 1936. Urmează specializări la Atena, Munchen și Laiptig. In calitatea sa de episcop al Oradiei a făcut vizite la fiecare corp de trupă, ținând conferințe corpului ofițerilor și trupei. Biserica militară din cetate a fost vizitată în mai multe rânduri dând cuvenitele îndrumări. Pe lângă concursul moral, P.S. Sa a acordat și un ajutor bănesc de 5 000 lei de la Episcopia Ortodoxă a Oradiei, precum și 100 bucăți cărticele de rugăciuni în valoare de 3 000 lei pentru infirmeriile corpurilor de trupă. Pentru cultivarea sentimentului religios și patriotic în oștire, P.S. Sa a fost în permanentă legătură de colaborare cu comandanții de unități din garnizoana Oradea. Mulțumită acestei legături, biserica era frecventată în fiecare duminică de 2 500-3 000 ostași, în două serii și era posibilă spovedirea individuală a ostașilor, circa 6-7 000 cu concursul preoților din Eparhia P.S. Sale.

Confesorul ortodox al garnizoanei Oradea, preot căpitan Marian Gheorghe îl considera în 1938, ca pe cel mai mare ierarh de la granița de Vest care merită cea mai mare considerație și perpetuă recunoștință de la oștire. După zile petrecute în refugiu, urmează pensionarea obligatorie în 1950, cu fixarea domiciliului la Mănăstirea Cheia, unde moare în 1960. Oradea îl primește cu pioșenie în pământul său, unde este reînhumat în august 1992.

Credincioșii de rit greco-catolic, încă din anul 1922 s-au bucurat de un păstor fără egal, **I.P.S.S. dr. Valeriu Traian Frențiu**, născut în anul 1875, în localitatea Reșița. Este unicul episcop greco-catolic, care a dat armatei prima și încă unica biserică militară greco-catolică din întreaga Românie Mare, fiind considerată un stâlp veșnic de hotar și totodată locul educației religioase, morale, naționale și patriotice.

Inițial, embrionul bisericii greco-catolice, data din 1720, când a fost întrebuințată drept capelă în cimitir, apoi pentru

ostaşi. In timp a fost părăsită, din cauză că nu a fost îngrijită. In anul 1925 Prea Sfinţia Sa a luat-o de la Episcopul Bjelic şi până în anul 1926 a reuşit să îi dea exteriorul în stil brâncovenesc, adăugând o balustradă, un turn cu cerdac românesc, patru ferești și uși lucrate în model românesc.

Noua înfăţişare a bisericii i-a făcut pe oamenii vremii de atunci să o considere *o perlă a arhitecturii noastre naţionale*. În anul 1938 lucrarea a fost încheiată, costul ei ridicându-se la suma de 400 000 lei. Pe lângă aceşti bani Î.P.S.S. dr. Valeriu Traian Frenţiu a mai donat: o piatră de prestol cu prescrisele sculpturi, un potir de aur, o steluţă, şase purificatoare, două cruci, două ştergare, o cădelniţă, o acoperitoare de prestol, o evanghelie, un apostolier, două liturghiere, un stihar, o pereche mânecări, o cingătoare, un patrafir şi un felon în foi de aur. Printr-un act oficial, acest mare om de suflet a încredinţat biserica în exclusivitate spre folosinţa armatei cu condiţia să fie îngrijită exemplar şi permanent înzestrată. Actul de donaţie a fost acceptat de Divizia 17 Infanterie cu respectarea clauzelor impuse.

Confesorul garnizoanei de rit greco-catolic, preot căpitan Vasile Bondrea evaluând meritele Î.P.S.S. dr. Valeriu Traian Frenţiu scria *Gestul de Mecenas al acestui mare ierarh şi ctitor merită cea mai înaltă consideraţie şi perpetuă recunoştinţă*.

Dacă P.S. Sa dr. Popovici Nicolae şi-a găsit liniştea somnului de veci, meritată, în anul 1992 în cimitirul Oradea, osemintele lui Valeriu Traian Frenţiu care s-a stins din viaţă la 11 iulie 1952 în Penitenciarul de la Sighetul Marmaţiei, zac într-o groapă comună din cimitirul săracilor de la marginea oraşului, unde şi puţinele şi piticele cruci care au mai rămas par că se ostenesc să se contopească cu pământul şi să şteargă urmele durerii mute.

În anul 1938, în garnizoana Oradea funcţionau doi preoţi militari. De vârste apropiate, încă tineri, confesorul ortodox era preotul căpitan Marian Gheorghe hirotonisit preot în anul 1926, iar confesorul greco-catolic, preot căpitan Vasile Bondrea a devenit preot în anul 1930.

Pătrunşi de înalta misiune ce le revenea ca reprezentanţi ai bisericii, cu sârguinţă şi dăruire au participat la repararea şi înzestrarea bisericilor pe care fiecare le păstoreau.

Ei s-au bucurat de o cooperare deosebită şi ajutoare materiale substanţiale din partea celor mai de vază cadre militare din garnizoana Oradea.

Generalul de divizie Ioan Ilcuşu, comandantul Diviziei 17 Infanterie, este considerat primul comandant la care problema educaţiei religioase, morale, naţionale şi patriotice a fost pusă„alături de foc". În acest scop a luat primele măsuri de amenajare a bisericilor militare.

Apreciind la justa lui valoare rolul bisericii în formarea ostaşului român, a dispus ca biserica din cetate să fie amenajată aşa după cum cere sufletul ostaşului român ortodox. A ordonat constituirea comitetului bisericii. S-a preocupat de zugrăvirea şi izolarea de igrasie a pereţilor. A împodobit biserica cu icoane în mărime naturală: patronii infanteriei – Sfinţii Mihail şi Gavril, a artileriei – Sfânta Varvara, al cavaleriei – Sfântul Gheorghe şi ai jandarmeriei – Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena. Ca iniţiator şi energic susţinător al acestei nobile şi utile cauze, merită cea mai înaltă consideraţie.

Generalul de brigadă Sabin Bonciu a fost continuatorul devotat al operei începute de generalul Ilușcu Ioan. În timpul comenzii sale, biserica a luat un aspect grandios şi cucernic întrucât a mai fost împodobită cu o catapeteasmă, fiindcă până la acea dată era numai partea de jos a catapetesmei. S-au făcut şi stranele pentru cântăreţi, personal a dăruit o icoană în mărime naturală a Sfintei Maria.

Generalul de brigadă Alexandru Gheorghieş, fost comandant al Brigăzii 17 Artilerie a deţinut preşedinţia comitetului îngrijirii bisericilor militare. În această calitate, cu bunăvoinţă a încurajat pe toţi pentru a aranja cele două biserici militare. S-a preocupat de adunarea fondurilor prin subscrieri benevole şi a aprobat organizarea serbărilor în folosul bisericii.

Colonelul Alexandru Marinescu, comandantul Regimentului 34 Artilerie Oradea a fost unul din marii sprijinitori ai bisericilor militare. A donat personal un tablou cu Sfânta Varvara, patroana artileriei în valoare de 5 000 lei, două iconostase din lemn de nuc cu furnir şi două candele de o frumuseţe şi eleganţă rară.

Colonelul Ioan Arhip, comandantul Regimentului 86 Infanterie. Acest ofiţer a avut paternitatea ideii că bisericile militare de oriunde, dar îndeosebi de la graniţa de vest trebuie „să vibreze". Această idee înălţătoare a susţinut-o şi moral şi material. Moral, explica pretutindeni şi permanent că la câştigarea unei victorii era absolut necesar ca atât focul cât şi moralul să fie pe acelaşi piedestal, la acelaşi nivel. Din punct de vedere material ajută bisericile: cu nisip, var, ciment, unelte de zidărie şi vopsitorie, dă mână de lucru. A donat şi două icoane, iar împreună cu soţia a organizat ceaiuri, serate şi concerte din veniturile cărora s-a împodobit biserica ortodoxă.

Colonelul Vasile Florescu, comandantul Regimentului 85 Infanterie şi prefectul judeţului Bihor. Un om deosebit de activ şi un credincios plin de evlavie al bisericii noastre strămoşeşti în formarea sufletelor ostaşilor a fost condus şi animat de cele mai frumoase sentimente creştineşti.

În cazarmă, fiecare dormitor, birou şi diferite camere au fost înzestrate cu icoane sfinte. S-a interesat de mersul lucrărilor de refacere al bisericilor şi a insistat ca ofiţerii subalterni să contribuie cu donaţii băneşti pentru biserică. Ca prefect al judeţului a promis şi a înscris în bugetul judeţului un fond de ajutorare pentru biserică.

Colonelul Vasile Repanovici, comandantul Regimentului 89 Infanterie, membru în comitetul bisericii a contribuit personal cu o frumoasă icoană pentru catapeteasmă şi cu o sumă de bani pentru pictarea patronilor infanteriei, Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril.

Locotenent-colonelul Mihai Iliescu, comandantul Şcolii de Jandarmi, membru în comitet, foarte bun creştin al bisericii. A donat un tablou cu patronul jandarmeriei în valoare de 7 000 lei. S-a interesat personal de educarea religioasă a elevilor, organizând săptămânal conferinţe religioase şi asigurând spovedania de două ori pe an. Cu concursul său, elevii, benevol, au dăruit un rând de odăjdii bisericeşti şi a fost pictată o icoană pentru Sfântul Altar.

Locotenent-colonelul Petre Predan, şef de stat major al Diviziei 17 Infanterie. Urmaş la preşedinţia comitetului bisericesc s-a îngrijit de împodobirea bisericilor militare. La biserica greco-catolică a muncit enorm, atât pentru desăvârşire cât şi pentru câştigarea unui proces la tribunal. Sub conducerea lui s-a terminat pavarea bisericii, s-au făcut picturile, instalaţia electrică, geamurile şi s-a vopsit biserica interior şi exterior.

Locotenent-colonelul Teodor Negru a urmat la

comanda Regimentului 85 Infanterie, după plecarea colonelului Florescu Vasile. A fost unul dintre cei mai activi membri ai comitetului. Un foarte bun creştin. A construit în curtea regimentului o troiță frumoasă, în fața căreia din inițiativa sa, soldații, în fiecare seară își rosteau rugăciunile. A înzestrat infirmeria cu bibliotecă și cărți de rugăciuni. Cu concursul unităților de infanterie din garnizoană a pictat pentru biserica militară ortodoxă patronii infanteriei, Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril.

Intendentul locotenent-colonel Teofil Centea, șef al Intendenței Diviziei 17 Infanterie. A fost susținătorul și animatorul problemei reparării bisericii. Zi de zi a venit la fața locului dând prețioase sfaturi ostașilor meseriași ce lucrau. Prin îngrijirea sa, s-au confecționat un rând de odăjdii negre pentru înmormântări, s-au confecționat 32 de scaune cu brațe de jur-împrejurul bisericii, s-a cumpărat un candelabru. În calitate de intendent locotenent-colonel la ordinele superiorilor a plătit lucrările ce au fost făcute.

Maestru șef armurier Aurel Mărgineanu din Inspectoratul de Jandarmi Oradea cu experiență în lucrările bisericești, a ajutat material și lucrările efectuate au fost gratuite. Cea mai remarcabilă lucrare a fost executarea unei uși de grilaj de fier, construită după cele mai moderne metode.

Un ajutor substanțial în folosul bisericii ortodoxe militare a dat și Societatea Femeilor Ortodoxe Române, în componența căreia intrau și soții de ofițeri.

Cei doi preoți militari, ortodox și greco-catolic, au fost deosebit de impresionați de concursul moral și material dat de unii ofițeri ai garnizoanei celor două biserici militare.

Simultan, de bună credință și reciprocă înțelegere, în calitate de camarazi militari dar și ca păstori duhovnicești acești slujitori ai bisericii au trimis la 28 august 1938, la Episcopia Armatei, un tabel cu persoanele propuse a fi decorate cu Medalia „Meritul Cultural" pentru serviciul adus bisericii, oștirii neamului și țării.

Interesant este faptul că unii ofițeri propuși pentru primirea acestei distincții se află atât pe lista preotului militar ortodox, cât și a celui greco-catolic.

Episcopul Armatei, dr. Partenie Ciopron a înaintat Ministerului Cultelor un tabel unic spre aprobare cuprinzând pe ofițerii distinși în această operă caritabilă, fără să facă precizări, privind apartenența la religie a fiecăruia, considerându-i deopotrivă merituoși și buni creștini.

Mi-se pare firesc și îndreptățit ca noi, cei de astăzi, să aducem un omagiu plin de respect acestor minunați oameni, făcători de bine și să rostim o rugă pentru liniștea somnului lor de veci întru pomenirea veșnică.

Bibliografie

1. Arhivele Militare Române, Fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar nr. crt. 252, ff. 65-75.

2. Prunduș, Silvestru Augustin, Pleianu, Clemente, *Cei 12 episcopi martiri ai Bisericii Române Unite cu Roma*, Cluj-Napoca, Casa de Editură Viața Creștină, ff. 1-24.

MILITARY CHURCHES FROM ORADEA IN INTERWAR PERIOD.

OFFICERS' CONTRIBUTION AT THE REVIVAL OF THE RELIGIOUS LIFE

The article presents information regarding the military churches that were built in Oradea and the priests that served there. The article also contains the names of the officers that made a material and moral effort in order to sustain the priests' activity and who made donations to the military churches.

Keywords: Oradea, religious life, contribution, material and moral support, officers

NOTĂ

1 Asociația Județeană a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere „Basarab I" Piteşti.

Prof. univ. dr. Valentin CIORBEA[1]

MITROPOLIA OLTENIEI – PRIMUL AN DE ISTORIE (21 DECEMBRIE 1939-21 DECEMBRIE 1940) – ÎNTR-UN MEMORIU AL I.P.S. NIFON CRIVEANU

După mai bine de 560 de ani s-a reactivat, ca răspuns la demersurile unor personalități politice, dar și din presa vremii inițiate din primăvara anului 1939, Mitropolia Severinului, desigur sub o cuprindere geografică lărgită și o nouă denumire: Mitropolia Olteniei, Râmnicului și Severinului. Decretul de constituire al Eparhiei a fost semnat de Regele Carol al II-lea, documentul purtând data de 7 noiembrie 1939.

Pentru scaunul de mitropolit titular, Congresul Național Bisericesc l-a găsit vrednic pe Preasfințitul Nifon Criveanu, episcop al Hușilor. După recunoașterea alegerii și investirea oficială desfășurată pe 12 decembrie 1939, înscăunarea primului Mitropolit al Olteniei s-a făcut la 21 decembrie 1939, la Catedrala Sfântul Dumitru din Craiova[2].

Mitropolitul Nifon Criveanu a pus amprenta complexei sale personalități pe prima etapă, decembrie 1939-aprilie 1945, de existență a Mitropoliei Olteniei. S-a dovedit ierarhul providențial, chemat la o misiune de mare responsabilitate în vremuri grele pentru România. Cu studii teologice în țară și în Franța (Paris și Montpellier), cu experiență de preot de mir, de monah, de profesor și director al Seminarului „Nifon Mitropolitul" din București, de arhiereu și cărturar cu vocație, Nifon Criveanu venea să împlinească multe speranțe și așteptări. Distinsul cititor va putea constata, parcurgând rândurile de față, că înaltul ierarh a depus o stăruitoare sârguință punând bazele misiunii Mitropoliei Olteniei, jalonată în principal de activitatea pastorală și cea socială.

Împlinirile primului an de păstorire le-a sintetizat într-un **Memoriu**, însoțit de o scrisoare și un tabel, toate adresate la 16 ianuarie 1941 generalului Ion Antonescu.

Aceste documente, plus sinteza conținutului constituie piesele dosarului aflat în custodia Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fondul Președinția Consiliului de Miniștri[3].

Principalul document al dosarului este memoriul, relevant nu numai pentru cunoașterea personalității Mitropolitului Nifon Criveanu ci și a primelor 12 luni din istoria Mitropoliei Olteniei.

Întrucât dosarul cu sursele istorice enumerate mai sus este puțin studiat, la momentul cercetării noastre (februarie 2015) în foaia de folosință era înscris numele unui singur cercetător, am considerat că ar fi de interes pentru cititorii revistei „**Misiunea"** să ia cunoștință de conținutul dosarului. Pe de altă parte, **Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu"** își desfășoară activitatea la Mănăstirea Dintr-un Lemn aflată în subordinea Mitropoliei Olteniei și avem în programul nostru și sporirea cunoașterii istoriei Sfintei Eparhii.

Primul izvor istoric al dosarului este scrisoarea adresată de Mitropolitul Nifon Criveanu generalului Ion Antonescu:

Domnule General

Avem onoarea a vă înainta alăturat un memoriu cu activitatea unui an de înființare a noii Mitropolii a Olteniei, Râmnicului și Severinului și un an de păstorire a Smereniei Noastre.

Socotim aceasta ca o respectuoasă datorie a Eparhiei și a Noastră față de Conducătorul Statului Român, rugându-vă să binevoiți a lua cunoștință de cele înfăptuite.

Permiteți vă rugăm, Domnule General, încredințarea deosebitei Noastre considerațiuni și arhierești binecuvântări (sic).

Arhiepiscop și Mitropolit
Nifon
Consilier/ referent

Documentul înaintat generalului Ion Antonescu a fost intitulat „**MEMORIU ASUPRA ACTIVITĂȚII DESFĂȘURATĂ ÎN CUPRINSUL SFINTEI MITROPOLII A OLTENIEI, RÂMNICULUI ȘI SEVERINULUI ÎN TIMPUL PRIMULUI AN DE ÎNFIINȚARE"**. Mitropolitul Nifon a structurat bilanțul primului an de activitate pe următoarele subcapitole: *I. Activitatea cultural misionară; II. Învățământ religios; III. Societatea Preoțească „Renașterea"; IV. Activitatea filantropică; V. Activitatea economică; VI. Activitatea administrativă.*

Memoriu

La 21 decembrie 1940 s-a împlinit un an de păstorire.

I. Activitatea cultural misionară

I.P.S. Nifon precizează că prima și esențiala îndatorire a Bisericii este activitatea *misionară*. Pentru a combate *focarele sectante* apărute în Eparhie s-a constituit corpul de clerici pe județe și circumscripții, format din 48 de preoți misionari conduși de misionarul eparhial, *un preot dintre cei mai pregătiți în acest scop*.

Cursurile pentru misionari s-au desfășurat la Râmnicu-Vâlcea între 18 și 30 august 1940 la care au participat 120 de

preoţi. Dezbaterile au cuprins *toate chestiunile în controversa cu sectanţii*.

O decizie importantă a conducerii Mitropoliei atât pentru cunoaşterea situaţiei reale şi detaliate a activităţii sectelor pe raza Sfintei eparhii a fost înfiinţarea aşa numitului Corp al *misionarilor colportori-laici*[4]. Concret, din fiecare judeţ arondat Mitropoliei, Vâlcea, Romanaţi, Dolj, Gorj şi Mehedinţi au fost alese câte 3 persoane coordonate de *misionarul laic D. Iordache, bun cunoscător al Sfintei scripturi*. Pentru a-i motiva pe misionarii laici şi a le crea condiţii de deplasări şi cheltuieli conducerea Mitropoliei le-a acordat salarii. Bunăoară, D. Iordache a primit un salariu de 4 000 lei şi permis de călătorie pe CFR iar ceilalţi câte 600 de lei.

În zilele de 18-23 noiembrie 1940 s-au desfăşurat la Craiova cursuri de misionarism la care au participat 30 de persoane. Principala activitate pe care misionarii *colportori-laici* trebuiau s-o efectueze în parohii unde sectanţii erau destul de activi era aceea de a-i contacta, a discuta cu ei în *scopul readucerii lor la staulul dreptei credinţe*[5]. Activitatea a fost derulată în rândul lucrătorilor de la atelierele CFR din gările Piatra Olt, Turnu-Severin, Craiova, Caracal, Râmnicu-Vâlcea şi Târgu Jiu, printre călătorii de pe linia ferată Bumbeşti-Petroşani şi salariaţii din porturile Corabia, Calafat şi la şcolile de ucenici. În rândul acestor categorii s-au dus cuvântul Sfintei Evanghelii, broşuri, pliante şi *foi de zidire sufletească*. Celor foarte nevoiaşi li s-au acordat ajutoare în bani.

Rezultatul activităţii de atragere a noi credincioşi la Ortodoxie s-a concretizat, conform Memoriului, în primirea a 70 de sectanţi, în perioada 1 aprilie-30 noiembrie 1940 în Biserica ortodoxă.

Universitatea Teologică Populară „Solidaritatea" a organizat, între 4 şi 30 august, cursuri de vară în sala de festivităţi a Seminarului Teologic din Râmnicu-Vâlcea. Prelegerile au fost susţinute de profesori universitari şi intelectuali de prestigiu din diverse centre.

Pentru credincioşi, săptămânal, s-a tipărit în 25 000 de exemplare foaia de zidire sufletească „Lumina Creştină". Între 28 aprilie şi 28 decembrie 1940 s-au distribuit 900 000 de exemplare din periodic pentru care s-au cheltuit 371 147 lei. În afară de parohii, „Lumina Creştină" s-a distribuit gratuit în spitale, dispensare, ateliere CFR, şcoli de ucenici, închisori, sanatorii de pe tot cuprinsul Olteniei. În total s-au trimis spre aceste instituţii, săptămânal, 780 de exemplare. 1 500 de numere din „Lumina Creştină" s-au donat tuturor unităţilor militare din subordinea Corpului de Armată din Oltenia, concentraţilor în diverse zone şi la sediile regimentelor.

„Cartea de rugăciuni" (162 p.) tipărită în două ediţii, prima în 20 000 de exemplare la preţul de 4 lei, iar a doua în tiraj de 30 000 de exemplare (5 lei) au fost difuzate în rândul tinerilor ucenici, deţinuţilor şi bolnavilor din spitale.

„Cartea de rugăciuni pentru ostaşi", editată în două ediţii, prima 15 000 exemplare iar a doua, în tiraj de 20 000, pentru care s-au cheltuit 85 000 lei, a fost oferită militarilor ca *dar duhovnicesc din partea Mitropoliei Olteniei*[6].

Pe timpul marelui post premergător Sfintelor Paşti, în cele 6 duminici dinaintea Învierii s-au ţinut enoriaşilor conferinţe de către profesori şi cărturari cu prestigiu, în Sala Căminului Societăţii Preoţeşti „Renaşterea" din Craiova.

Pentru *mângâierea sufletelor* celor bolnavi din spitale şi deţinuţilor încarceraţi li s-a repartizat câte un preot duhovnic.

Pe lângă discuţii, preoţii duhovnici dădeau enoriaşilor în dar cărţi religioase, iconiţe şi diverse ajutoare.

Mitropolia Olteniei a răspuns apelului făcut prin intermediul presei şi a donat Bibliotecii Muncitorilor Legionari din Bucureşti 488 de cărţi şi broşuri editate în propria editură dar şi procurate în valoare de 13 561 lei.

Memoriul preciza că s-au adunat informaţii şi date pentru întocmirea unui anuar al Eparhiei Olteniei[7].

II. Învăţământul religios

În şcolile de stat învăţământul religios a constituit de asemenea o prioritate. S-a recomandat preoţilor *marea îndatorire ce au de a lucra la modelarea şi formarea sufletească a tineretului*. Preoţilor care desfăşurau activitate didactică li s-au dat *ample îndrumări* pentru eficientizarea misiunii lor.

Pentru ca activitatea să fie bine organizată şi eficientă, Mitropolia a rânduit **revizori** recrutaţi dintre preoţi şi învăţători pe circumscripţii şcolare, în grupe de 10-12 pe parohii, fiecare condusă de un **revizor** clasa I, selectaţi dintre profesorii secundari. În total s-au numit 5 revizori clasa I, 62 clasa a II-a şi 183 subrevizori.

În faţa catedralei mitropolitane din Craiova, Nifon binecuvântând participanţii la o ceremonie organizată de „Frontul Renaşterii Naţionale" (sursa: Fototeca Ortodoxiei Româneşti - http://fototecaortodoxiei.ro)

III. Societatea Preoţească „Renaşterea"

S-a hotărât revitalizarea activităţii acestei societăţi înfiinţată în urmă cu 18 ani. Preoţii din 6-10 parohii urmând să organizeze cel puţin o dată pe an slujbe cu sobor şi şedinţe publice în fiecare parohie, procesiuni religioase, slujbe pe terenurile agricole la începutul activităţilor agrare, la semănat, cules ş.a. În aceeaşi formulă s-au

organizat slujbe pentru eroii neamului și ctitorii de biserici. La fiecare oficiere se ajuta cu bani o văduvă ori un orfan sau nevoiaș[8]. Întrunirile se țineau și după amiaza în care se rosteau cuvântări instructive, se învățau cântece religioase și se făceau lecturi religioase.

Pe parcursul primului an de funcționare a Mitropoliei Olteniei s-au organizat 960 de slujbe cu sobor și tot atâtea ședințe publice. Numărul predicilor și a cununiilor în același interval de timp s-a ridicat la cifra de 1 950.

Ca teme pentru conferințele publice conducerea Mitropoliei a recomandat orientativ: *Biserica și asistența socială, Familia creștină, Păcatul alcoolismului, Primejdia sectelor* ș.a.

Revista „Renașterea" a fost tipărită într-un număr de pagini care a variat între 80-120 de pagini, abonamentul costând 125 lei.

Societatea Preoțească „Renașterea" s-a ocupat de tipărirea Calendarului de perete în număr de 250 000 de exemplare la prețul de 2 lei. S-a organizat și Biblioteca Mitropoliei.

Un deziderat dorit de Mitropolitul Nifon, cum reiese din Memoriu, a fost întemeierea unei Universități la Craiova care să aibă și o Facultate de Teologie sau „Academie Teologică" *pentru o cât mai bună pregătire a viitorilor preoți*[9].

În luna iulie 1940, conducerea Mitropoliei s-a adresat Ministerului Cultelor ca Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți să fie găzduită vremelnic la Craiova[10]. S-au făcut demersuri ca Academia Teologică de la Oradea să fie mutată la Craiova după ce orașul fusese ocupat de maghiari.

IV. Activitatea filantropică

Memoriul pune în evidență bogata activitate în domeniul social derulată de Mitropolie în primul an de la înființare. Aflăm astfel că s-au înființat 5 cantine școlare: „Iubirea aproapelui" în Craiova; „Clerul gorjan" în Târgu Jiu; „Sfânta Mitropolie" în Râmnicu-Vâlcea; „Cantina bisericii" în Caracal și „Mila creștină" în Turnu-Severin în care, sub patronajul Bisericii, între 50 și 100 de elevi săraci din clasele primare serveau masa. Cantinele au beneficiat de sprijinul așa numitelor bănci populare: Banca Clerului Romanțean, Banca Clerului Mehedințean ș.a.

Activitatea filantropică s-a concretizat și prin sprijinul cu diverse sume de bani a celor nevoiași. De Sfintele Sărbători pe lângă bani s-au făcut donații de îmbrăcăminte și încălțăminte. Pentru școli s-au achiziționat lemne de foc și s-au plătit diverse reparații la clădiri și mobilier.

În rândul preoților implicarea în activitatea de donații a creat o stare de emulație. În Memoriu se subliniază în acest sens: *Cucernicii preoți s-au întrecut a da bani în numerar și donații în natură, între 1 000 și 4 000 lei fiecare*[11].

Din sumele adunate s-au făcut donații pentru „Ajutorul legionar" și sprijinirea grupurilor de refugiați din teritoriile pe care România le-a cedat sub presiune URSS, Ungariei și Bulgariei. 5 000 lei au revenit Consiliului de patronaj al operelor sociale, cu destinația *Daruri de Crăciun ostașilor*.

De Crăciun, în 1940, s-au împărțit săracilor 3 vagoane de lemne plus 5 000 lei. Pe parcursul celor 12 luni totalul donațiilor s-a ridicat la suma de 91 260 lei.

De ajutoare financiare au beneficiat și preoții refugiați și familiile lor, studenții și elevii săraci și funcționarii Sfintei Mitropolii, diferite instituții (școli, cantine) pentru reparații, restaurarea bisericilor și localurilor în care se pregătea și servea hrana. Totalul sumei la aceste ajutoare a însemnat 388 240 lei.

Pentru zidirea de biserici și case parohiale s-au dat 140 000 lei. Școala cântăreților bisericești a primit 50 000 lei[12].

O atenție deosebită s-a acordat preoților refugiați și stabiliți în Oltenia. 165 au fost repartizați în parohii. De asemenea, aceștia au primit lemne și bani, pentru cheltuielile de găzduire în sumă de 36 000 lei.

Activitatea filantropică a fost mult mai amplă incluzând și pe cea desfășurată în fiecare parohie. Preoții au primit recomandări de la I.P.S. Nifon să viziteze spitalele și să organizeze cu sprijinul enoriașilor, cantine pentru familiile sărace.

IV. Activitatea administrativă

Raportul radiografiază situația Mitropoliei Olteniei în care, precizează documentul, existau 987 de parohii, 1 498 biserici unde slujeau 1 193 preoți și 17 diaconi, majoritatea licențiați în Teologie, pentru circa 1 500 000 creștini[13].

La 18 ianuarie 1940 s-a organizat consfătuirea cu președinții celor 5 secțiuni județene ale Societății Preoțești „Renașterea". A urmat, la 29 ianuarie 1940, adunarea stareților din mănăstirile Mitropoliei. Conform Memoriului, s-au abordat următoarele teme: disciplina monahală; viețuirea curată; pregătirea clerului monahal și restaurarea mănăstirilor. Pe 9 februarie 1940 s-a organizat întrunirea celor 5 președinți ai băncilor preoțești. În sfârșit, pe 26 februarie, au fost reuniți pentru discuții specifice arhitecții autorizați din Eparhie.

Memoriul precizează că s-au făcut 129 de vizite canonice și inspecții inopinate pe parcursul cărora s-au cercetat toate mănăstirile și schiturile din Eparhie, s-au inspectat biserici, cimitire și case parohiale[14]. I.P.S. Nifon a vizitat, la 30 ianuarie 1940, Seminarul Teologic din Râmnicu-Vâlcea cu ocazia serbării patronului său spiritual.

Activitatea administrativă a cuprins și lucrări de restaurare, de finalizare a noilor biserici care au fost sfințite. Ca lucrări efectuate mai sunt menționate cele de împrejmuire și îngrijire a mormintelor.

O preocupare esențială a I.P.S. Nifon a fost, cum se subliniază în izvorul istoric supus atenției: *întronarea încrederii preoțimii în spiritul de perfectă legalitate și dreptate a conducerii bisericești, înlăturându-se cu totul arbitrariul, asuprirea, nedreptatea, intriga, lingușirea, slugărnicia, frica de stăpân – precum s-a înlăturat orice suspiciune și rău la dobândirea parohiilor prin intervenții și cumpărări de bani (sic)*[15].

Memoriul menționează și greutățile întâmpinate în organizarea și funcționarea administrativă a Mitropoliei în ceea ce privește Cancelaria, lipsa de mobilier, de spațiu și funcționari pregătiți specificului activității[16].

VI. Activitatea economică

Se subliniază că posibilitățile economice ale Mitropoliei au fost reduse, Mitropolia Olteniei *nu are avere mare*. Nu s-a reușit intrarea în posesia celor 200 ha, ci numai a 100 ha pe care Mitropolia îi avea în localitatea Izbiceni, județul Romanați, aflat în sud-estul regiunii Oltenia (astăzi partea de sud-est a actualului județ Dolj, partea central-sudică a actualului județ Olt și o mică parte din sud-vestul județului Teleorman. Județul Romanați a fost prin aplicarea reformei administrative din 1950). S-au preluat 500 ha la Stănești-

Lunca, în judeţul Vâlcea, *dar este aproape pierdută exploataţia*[17]. Cu toate acestea şi o bună chibzuinţă financiară au sporit veniturile Mitropoliei cu 130.000 lei pe parcursul primului an de conducere.

Memoriul se încheia cu câteva deziderate ale Conducătorului Statului: fonduri de la buget pentru o reşedinţă *demnă de importanţa unei Mitropolii şi în concordanţă cu frumuseţea Catedralei Sfântul Dumitru apreciată, pe bună dreptate, ca „o podoabă a oraşului Craiova"; un decret-lege pentru reglementarea comercializării obiectelor sacre; instituirea monopolului fabricării şi desfacerii lumânărilor de ceară ca unica soluţie pentru eliminarea comerţului practicat de firmele „lumânărilor false", care vatămă pieptul participanţilor la slujbe, a odăjdiilor şi obiectelor sacre*[18].

Ultimele file ale dosarului înaintat de Mitropolitul Nifon generalului Ion Antonescu cuprinde un **Tablou** ce enumără vizitele canonice, inspecţiile ş.a. realizate de înaltul ierarh între 1 ianuarie-12 iunie 1940 şi cheltuielile din depozitul Serviciului de colportaj[19].

În cadrul Secretariatului Preşedinţiei Consiliului de Miniştri s-a întocmit o sinteză a problemelor supuse atenţiei Conducătorului Statului, pentru o lectură mai rapidă din partea acestuia. Reţinem pentru Stimatul Cititor una dintre concluziile ce surprinde esenţa activităţii Mitropolitului Nifon: *a pus ordine şi deplină legalitate în conducerea Mitropoliei*.

La 21 ianuarie 1941 generalul Ion Antonescu a pus următoarea rezoluţie pe dosar: *se va confirma primirea şi va fi rugat să continue în folosul Bisericii şi al Ţării această activitate*[20].

Documentele supuse atenţiei dumneavoastră, desigur într-o variantă analitică, fără a ne depărta de adevărul istoric relatat, se constituie în principalul izvor pentru cunoaşterea activităţii primului an de păstorire a Mitropolitului Nifon Criveanu şi desigur a istoriei Mitropoliei Olteniei în perioada istorică precizată. Ele relevă că Sfânta Eparhie a avut în primul ei ierarh o personalitate capabilă, creativă şi conştientă de înalta misiune asumată.

BISHOPRIC OF OLTENIA – THE FIRST YEAR OF ITS HISTORY (DECEMBER 21, 1939-DECEMBER 21, 1940) – IN A REPORT SIGNED BY HIS HOLINESS NIFON CRIVEANU

The Bishopric of Oltenia was established by a decree signed by King Carol the 2nd at November 7, 1939. The article presents a report signed by metropolitan bishop Nifon Criveanu addressed at January 16, 1941 to General Ion Antonescu. It is relevant for the knowledge of the first 12 months from the history of Bishopric of Oltenia.

Keywords: The Bishopric of Oltenia, metropolitan bishop Nifon Criveanu, report, Central Historical National Archives, capable personality

NOTE

1 Prof. univ. dr., Universitatea „Ovidius" din Constanţa; membru asociat al Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România.

2 Pentru mai multe informaţii privind activitatea Mitropolitului Nifon Criveanu şi a bibliografiei subiectului vezi articolul semnat de dr. Lucian Dindirică în numărul de faţă al revistei „Misiunea". Dintre contribuţiile recente privind cunoaşterea activităţii Mitropolitului Nifon recomandăm articolul lect. univ. dr. Florian Bichir, *Misionarism şi credinţă în timpul războiului. Capul Mitropolitului Nifon Criveanu,* în *Armata Română şi cultele. Studii şi comunicări prezentate la Sesiunea Naţională de Comunicări Ştiinţifice*, Piteşti, Mioveni, 25 iulie 2014 (coord. Marian Moşneagu, Petrişor Florea, Dan Prisăcaru), Brăila, Editura Istros, 2014, pp. 14-17.

3 Arhivele Naţionale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), Fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dosar nr. crt. 205/1941 (*Passim*).

4 *Ibidem*, ff. 5-6.

5 *Ibidem*, f. 6.

6 *Ibidem*, f. 7.

7 *Ibidem*, f. 8.

8 *Ibidem*, f. 9.

9 *Ibidem*, f. 10.

10 S-a mutat la Suceava.

11 A.N.I.C., Fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dosar nr. crt. 205/1941, f. 11.

12 *Ibidem*, f. 12.

13 *Ibidem*, f. 13.

14 *Ibidem*, f. 14.

15 *Ibidem*, f. 15.

16 *Ibidem*, f. 16.

17 *Ibidem*, f. 17.

18 *Ibidem*, f. 18.

19 *Ibidem*, f. 40.

20 *Ibidem*, f. 1.

Dr. Marian NENCESCU[1]

BISERICILE OROPSITE ALE TRANSNISTRIEI

Actuala Episcopie Ortodoxă a Dubăsarilor şi a toată Transnistria continuă activitatea Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria, structură canonică a Bisericii Ortodoxe Române, înfiinţată la 15 august 1942, iniţial cu sediul la Tiraspol, apoi, din luna octombrie a aceluiaşi an, la Odessa. Misiunea a desfăşurat lucrare misionară ortodoxă pe teritoriul situat între Nistru şi Bug, aflat temporar sub administraţie românească, şi care cuprindea o suprafaţă de aproximativ 39.000 km^2 şi o populaţie, preponderent rurală, de circa 2.320.000 de suflete. Administrativ, teritoriul era sub administraţia Guvernământului Transnistriei, organizat pe judeţe, raioane şi comune (18 suburbane şi 1.363 rurale), având în componentă, inclusiv, două oraşe (Odessa şi Tiraspol).

Anterior constituirii Misiunii Ortodoxe Române, începând din septembrie 1941, în zonă şi-au desfăşurat activitatea mai multe echipe de preoţi misionari, sosiţi din toată ţara, începând cu echipa Arhiepiscopiei Chişinăului, avându-l în frunte pe părintele Teodor Rudiev, apoi cea a Episcopiei Huşilor, sub oblăduirea episcopului Grigore Leu şi, în fine, echipa Mitropoliei Sibiului şi Făgăraşului, conduse de Mitropolitul Nicolae Colan. După luna octombrie 1941, numărul preoţilor misionari, aflaţi în vizite canonice în Transnistria a sporit considerabil, înregistrându-se prezenţa temporară, la Tiraspol, a Mitropolitului Olteniei, Nifon, a Episcopului Oradei, apoi a Episcopului Cetăţii Albe – Ismail, Policarp şi, în fine, a Episcopului Armatei, Partenie Ciopron.

Odată înfiinţată oficial, Misiunea Ortodoxă Română, condusă de arhimandritul Antim Nica (1908-1994), fost profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti, a avut sediul la Tiraspol, iar din luna octombrie, acelaşi an, odată cu numirea Mitropolitului Visarion Puiu (1879-1964), la Odessa. Aici a funcţionat şi Cancelaria Misiunii, ce cuprindea un număr de 48 de posturi (consilieri metropolitani, inspectori bisericeşti, un revizor financiar ca şi câţiva şefi de servicii, implicaţi direct în activităţile comune ale Misiunii – administrativ, arhitectural şi cultural.

Constituirea administraţiei româneşti în Transnistria, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, este un subiect ocultat adesea de istoricii români şi străini, din motive lesne de înţeles. Istoric vorbind, temeiurile acestui demers se află în decizia mareşalului Antonescu de a continua ofensiva spre Bug, începând cu luna august 1941, după eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord. Cu toate că, în ţară, o astfel de decizie cu consecinţe nebănuite pentru desfăşurarea ulterioară a războiului, a stârnit aprige controverse, finalizate prin înlăturarea de la putere a mareşalului, prin actul de la 23 august 1944, privită prin prisma relaţiei cu aliatul german, a însemnat deschiderea unor noi zone de cooperare militară, dar şi economică pe frontul de Est.

În acest sens, ca urmare a solicitării scrise a lui Hitler, din 14 august 1941, de a continua activităţile operative, prin cucerirea peninsulei Crimea, Antonescu decide ca unităţi

Catedrala din Odessa, restaurată în 1943

rapide ale Armatei Române (Corpul de Cavalerie, Brigada Mecanizată şi Corpul Vânătorilor de Munte), să participe, sub comandă germană, în cadrul operaţiilor militare de la răsărit de Nipru, scopul final fiind acela de salvare a civilizaţiei, dreptăţii şi eliberării popoarelor oprimate. Pentru asigurarea pazei, ordinii şi siguranţei teritoriului dintre Bug şi Nistru, şi, prin extensie, a întregii Basarabii, Germania, prin vocea führer-ului, propune României să-şi asume răspunderea administrării şi exploatării economice a zonei, condiţie acceptată parţial de partea română, prin Acordul de la Tighina, din 30 august 1941. De remarcat este însă faptului că România nu şi-a asumat definitiv acest acord, în sensul că nu precizat niciodată dacă Transnistria va rămâne definitiv sub administraţie românească şi nici nu a considerat că noul teritoriu ar fi o compensaţie de pierderea Ardealului de Nord.

Din contră, ocupaţia Transnistriei s-a făcut mai degrabă din considerente militare şi strategice, legate de continuarea războiului, iar exploatarea economică era văzută ca o compensaţie faţă de ocuparea Basarabiei de către U.R.S.S. Această poziţie este confirmată, de altfel şi într-un Raport de Cercetare şi Analiză al Oficiului American pentru Servicii Strategice (din decembrie 1943) în care se precizează că: Antonescu a respins toate propunerile ca Transnistria să fie anexată la România, cu toate eforturile germanilor de a-l convinge pe recalcitrantul lor aliat! (s.n.) să accepte acest dar drept compensaţie pentru pierderea Transilvaniei de Nord (Prof. Vasile Stancu, O pagină uitată din istoria Românilor – administraţia civilă românească din Transnistria, în revista „Condeiul Ardelean").

În ce priveşte biserica transnistreană, vom semnala că aceasta a fost subordonată din vechime bisericii române, pe motiv că, încă de la 1574, voievodul moldovean Ioan Vodă Armeanul numea acest teritoriu Ţara noastră a Moldovei de dincolo de Nistru. La fel, în 1681, domnitorul Gheorghe Ghica, în calitate de Despot al Moldovei şi al Ucrainei, deţinea şi demnitatea de hatman pentru zona transnistreană, astfel încât se poate spune fără greş că hotarul etnic a trecut Nistrul. Cert este că în secolul al XVIII-lea, boierii moldoveni,

Catedrala ortodoxă din Bălți

inclusiv familiile Cantacuzino, Rosetti, Catargiu, Sturza, dar și alții, dețineau moșii întinse peste Nistru, iar un recensământ oficial din 1793 indica, din 67 de sate existente, 49 ca fiind exclusiv românești.

În aceste condiții, Mitropolitul Sucevei hirotonisește, la 1657, pe Lazăr Brancovici drept episcop de Cernișor, iar un secol mai târziu, în 1769, într-un act emis de Episcopia de Tighina se precizează că: Mitropolitul Proilavei (Brăila) și al Tamarovei (Reni) este și al tuturor marginilor Dunării și Nistrului, ca și al întregii Ucraine a Hanului (E. Șt. Holban, Figuri basarabene, în revista „Basarabia", nr. 1/1992).

În alte documente se vorbește despre jurisdicția Episcopiei Hușilor asupra teritoriului transnistrean, iar, după 1792, dată când rușii ating Nistrul, Transnistria aparține bisericii de Ecaterinoslav, episcop fiind un etnic român, Gavril Bănulescu-Bodoni, a cărui autoritate se întindea inclusiv în ținutul Oceacovului, unde locuiesc: moldoveni, vlahi, greci, bulgari și colonești de diferite neamuri, însă ruși foarte puțini (Șt. Ciobanu, Cultura românească în Basarabia, Chișinău, 1992, p. 23). La această dată, pe malul stâng al Nistrului, până la Bug, erau aproximativ 100 de biserici românești, majoritatea aparținând unor grupuri compacte de colonești sosiți din Principate, dar și din Transilvania, tentați, în vremea lui Al. I. Mavrocordat, să se așeze în această Nouă Moldovă, mai ales prin prisma unor avantaje de natură economică (v. N. Iorga, Românii de peste Nistru, în revista „Basarabia", nr. 11/1992, p. 89).

Documentele vorbesc chiar de o migrațiune masivă, de aproximativ 2.000 de familii de români, cu 15 biserici, stabiliți la 1783, dincolo de Bug. La fel, se făceau colonizări masive în Crimea, până în Caucaz și Donbas, majoritatea noilor veniți fiind ciobani din Transilvania. Ca dovadă în acest sens, sunt mărturiile lui Al. Golopenția, care a efectuat cercetări etnosociologice în Transnistria, între 1942-1944, constatând, de pildă, că în zona Mării de Azov mai trăiau urmași ai coloniștilor din 1783, care susțineau că strămoșii lor primiseră, la strămutare, câte 50 de hectare de teren, o pereche de boi și scutiri de impozite pe 50 de ani (Ion Nistor, Istoria românilor din Transnistria, București, 1995, p. 27).

A tăgădui, în aceste condiții, prezența elementului românesc în Basarabia și în guberniile învecinate (Podolia și Herson), este un nonsens câtă vreme chiar și unii învățați ruși admit că: Moldovenii ce locuiesc în Moldova și Basarabia sunt români. Dovada cea mai pregnantă în sprijinul acestor afirmații o reprezintă toponimia zonei, ce abundă în denumiri precum Cioban, Voloșovca, Troianca, Mălai (în regiunea Cherson) sau Moldovca, Moldovscaia, Pădureț, Urâta, Șerbani, Șura etc. De altfel, istoricul aromân Theodor Burada, citat de Nicolae Iorga (Op. cit., p. 92), identifică, de pildă, în 1893, numai în gubernia Cherson, nu mai puțin de 20 de localități cu nume specifice, iar în regiunea Podolia, tot atâtea, cu totul numărul satelor românești din Transnistria fiind estimat, la începutul secolului al XX-lea la peste 400 (Ion Nistor, Op. cit., p. 35).

Nu este de mirare că, în aceste condiții, apare și o mișcare de „reintroducere" a limbii române în biserici, susținută, între 1909-1913, de ieromonahul Inochentie, care difuza, la Balta, românilor veniți în pelerinaj, gazete în limba lor, scrise în alfabet latin. Ridicat de cazaci și închis, Inochentie va fi apărat de țărani, iar, în timpul tulburărilor survenite au pierit peste 60 de persoane. În final, mișcarea lui Inochentie s-a dovedit benefică, autoritățile sfârșind prin a accepta folosirea limbii române în biserici.

Mai târziu, în 1917, pe fundalul redeșteptării conștiinței naționale a românilor din fostul imperiu țarist, Congresul învățătorilor români din Rusia, ținut la Odessa, hotărăște ca, pe viitor, românii transnistreni să dispună de serviciu divin în limba lor, să se înființeze un inspectorat școlar românesc, o episcopie la Dubăsari și un seminar la Odessa. Aceleași decizii le iau și Congresul ostășesc moldovenesc, ce decide, între altele, că românii de peste Nistru, din Caucaz și Siberia, au aceleași drepturi ca și cei basarabeni, în acest sens rezervându-le și 10 mandate în Sfatul Țării.

Drept urmare, la 17 decembrie 1917, primul Congres al Românilor Transnistreni dispune introducerea limbii române, cu alfabet latin, în școli și biserici, tipărirea de gazete proprii, inclusiv constituirea unui batalion românesc, ostașii urmând să primească, de la autoritățile locale echipament, armament și local pentru cazarmă. Semnificativ este și faptul că acest Congres s-a ținut sub semnul tricolorului și sub deviza Slavă Moldovei slobode. Din păcate, aceste revendicări radicale nu s-au finalizat în sensul dorit de românii transnistreni, România nerevendicând Transnistria la Conferința de pace de la Paris.

În consecință, cei peste 600.000 de români de la frontiera estică (Cf. estimărilor istoricului Ion Nistor, Op. cit., p.49) și-au continuat calvarul, suferind, după 1922, ca urmare a intransigenței lor politice, deportări în masă. Cu toate că, oficial, Guvernul sovietic admitea, la 3 august 1923 că toate naționalitățile republicii au deplină libertate în folosirea limbii materne, crearea, la 12 octombrie 1924 a Republicii Autonome Socialiste Sovietice Moldovenească (R.A.S.S.M.), cu capitala la Balta, a întrerupt cvasi-total orice legături cu limba și cultura românească. Noul stat creat între Rusia și noi, cum îl numea cu deplină luciditate Vintilă Brătianu, a urmărit prin toate mijloacele să ascundă unei populații cu totul neștiutoare din ce neam se trage, care le sunt limba și credința adevărate. Sub noua administrație sovietică intelectualitatea românească are cel mai mult de suferit, atrocitățile staliniste constând în deportări, colectivizare forțată și uneori chiar crime (cum a fost cazul în satul patriotului moldovean Toma Jalbă, Butor, din Raionul Grigoriopol, unde bărbații valizi au fost decimați ca urmare a curajului de a se înscrie în primul Batalion românesc din Transnistria, cf. Ion Nistor, Op. Cit., p. 65).

La fel, erau vânați și uciși românii care, din disperare,

încercau să treacă Nistrul și să se refugieze în Basarabia, devenită parte a Regatului României. După fatidica zi de 28 iunie 1940, când s-a decis cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, autoritățile sovietice la rugămintea organizatorilor Moldovei, înaintează Sovietului Suprem al U.R.S.S. propunerea ca locuitorii Basarabiei să se unească cu cei ai R.A.S.S.M., luând astfel ființă Republica confederativă S.S.M., care, la rândul ei, hotărăște cedarea către Ucraina a Bucovinei de Nord, dar și a ținuturilor Hotinului, Cetății Albe și Chiliei, ca și a raioanelor Codâma, Balta și Percian. Practic, Basarabia, și odată cu ea Transnistria, erau încă o dată sacrificate în favoarea colosului sovietic.

Se poate spune, așadar, că exceptând perioada 19 august 1941-29 ianuarie 1944, când Transnistria s-a aflat sub administrație temporară românească, în cele aproape nouă decenii trecute de la 12 octombrie 1924, când a luat ființă R.A.S.S.M., elementul românesc a scăzut de aproape patru ori (de la 600.000 de etnici români, consemnați de istoricul Ion Nistor, la puțin peste 150.000, cum reiese dintr-un recensământ din 1989). În același timp, limba și credința strămoșească s-au diminuat până la a deveni alin în durerea ce ne încearcă.

Până în ziua când politicienii noștri vor găsi că a sosit momentul, anticipat cândva de Corneliu Coposu, anume că: Integritatea noastră teritorială, până la frontiera estică a neamului este obligație sfântă, nu ne rămâne decât să plângem soarta celor 12 milioane de români, inclusiv a fraților transnistreni, care nu au acces la limba și cultura lor. Până atunci să ne amintim că în Transnistria (oficiul R.A.S.S.M.), în 1941, după 23 de ani de putere sovietică, nu mai funcționa decât o singură biserică ortodoxă, situată în cimitirul nr. 2, din Odessa, avându-l ca paroh pe singurul preot de origine română din regiune, Vasile Braga. În rest, din cele 891 de biserici parohiale sau mănăstirești, câte funcționau în 1917, nu mai erau în picioare, în 1941, decât 363, toate fără excepție transformate în localuri cu destinație profană (magazii, depozite sau de cele mai multe ori, cinematografe sau cluburi sătești), restul de 527 biserici fiind fie demolate (258), fie parțial distruse (269). La fel, din cele 13 mănăstiri și schituri consemnate în 1917, nu mai funcționa, în 1941, nici unul.

Date suplimentare despre acest fenomen aflăm din Anuarul misiunii bisericești ortodoxe române pentru Transnistria, pe anul 1943, tipărit la Odessa, în 1943, document cu totul inedit (date fiind conținutul și împrejurările editării lui), aflat în arhiva și biblioteca privată a domnului Ion C. Rogojanu, din București.

Din Anuar reținem că, la 15 octombrie 1943, personalul Misiunii, condusă de Mitropolitul Visarion Puiu (de la 16 noiembrie 1943), preot vicar fiind arhimandritul Antim Nica, era compus dintr-un număr de 48 persoane (ce includea inclusiv pe lucrătorii de la Tipografie și pe dactilografele de limba rusă), iar numărul protoieriilor de județe era de 14, majoritatea preoților aflați pe funcții fiind numiți în intervalul 1942-1943. Cu totul, la 1 noiembrie 1943, erau în Transnistria 617 preoți și diaconi din țară și localnici, care slujeau în comunitățile moldovenești (62), mixte (98) și ruso-ucrainene (447).

În ce privește situația bisericilor și a caselor de rugăciune, se consemnează, că, față de anul 1941, când numai o singură biserică se mai afla în funcțiune (cea de la Odessa), la 15 octombrie 1943 erau deja reparate și redate cultului 474 biserici (cu sprijinul Armatelor 19 română și 1 germană), alte 118 fiind în curs de reparație, în vreme ce numărul bisericilor ruinate era, încă, de 258. Cu sprijinul unităților Armatei Române fuseseră deja reparate Catedrala din Balta (cu concursul Diviziei 3 pază, aflată sub comanda generalului Polihon Dumitrescu), biserica din Berzovca (reparată de Regimentul 3 Cavalerie, condus de colonelul I. Brătianu), la fel, catedrala din Iampol (pentru care Garnizoana locală a donat suma de 1.000 ruble moldovenești și a pus la dispoziție 6 meșteri). Alte biserici, reparate cu îndemnul și stăruința unor comandanți de regimente și batalioane erau cele situate în județele Dubăsari, Jugastru, Odessa (patru biserici), Tiraspol și Ovidiopol (șapte biserici, dintre care cea din localitatea Troița, cu Hramul „Sf. Gheorghe", fusese reparată de Regimentul Mihai Viteazul, iar cea de la Iarca, de militarii din subordinea locotenentului Filip Alexandru, din Jandarmerie).

Tipografia Misiunii a publicat, odată cu revista Transnistria creștină (trimestrial, anul I și II, 1942-1943) un număr de opt cărți de cult, majoritatea în câte 5.000 exemplare. De remarcat este și lucrarea arhimandritului Antim Nica Viața religioasă în Transnistria, apărută în 1.000 exemplare. De asemenea, pentru populația rusofonă s-au tipărit 11 titluri, majoritatea cărți de rugăciuni, dar și calendare. Prin grija arhimandritului Iuliu Scriban, la Dubăsari a luat ființă un seminar teologic ortodox, având, în anul școlar 1942-1943, 2 clase. Cu totul, au urmat regulat școala un număr de 42 de elevi seminariști, fii de moldoveni din Transnistria, cărora școala le-a acordat gratuit cazare, întreținere și cărți. Concomitent, un alt seminar s-a deschis la Odessa, în cartierul Moldovanca, fiind frecventat în 1943 de 81 de candidați, de toate vârstele, inclusiv foști absolvenți de teologie, cu sau fără diplomă, din fostul regim țarist, care nu apucase să intre în rândul clerului. Cu totul, au absolvit seminarul din Odessa, 50 de preoți, care, din toamna anului 1943, au fost chemați la propovăduire.

Tot la Odessa, Misiunea Ortodoxă Română a deschis un număr de patru orfelinate pentru copii de la 4 la 10 ani, precum și un azil de femei bătrâne. De asemenea, au fost constituite cinci mănăstiri și un schit, aceasta în condițiile când elemente călugărești lipseau cu desăvârșire fiind ucise de bolșevici (Anuarul, p. 16). Și mai adaugă, autorii cărții: Misia îi sprijină, totuși, dar fără bună nădejde. În ce privește situația propriu-zisă a bisericilor parohiale, tabelul ce se înfățișa, în 1941, la preluarea Transnistriei, era cu totul dezolant. Aproape că nu exista biserică care să nu fi fost devastată,

Catedrala „Sfântul Nicolae" din Bălți, înainte de demolare

jefuită și, în cel mai bun caz, transformată în grajd, magazie sau club. La fel, cimitirele aparţinând acestor lăcaşuri erau, în mare parte distruse. Multe din biserici dispuseseră, înainte de 1917, de terenuri arabile, iar în unele sate funcţionau chiar şi biblioteci publice. La intrarea în funcţie a administraţiei româneşti, parohiile erau cu desăvârşire sărace.

Câteva cazuri privind destinul bisericilor oropsite ale Transnistriei, sunt edificatoare. Astfel, la instalarea Î.P.S. Visarion Puiu, ca episcop de Hotin, în 1923, oraşul Balta avea o singură biserică, raportată la 10.000 de locuitori. Prin grija noului vlădică s-a ridicat o măreaţă catedrală, în stil neoromânesc, inaugurată la 2 iunie 1935. Tot la Balta mai fuseseră construite, în decurs de 10 ani, bisericile Sf. Petru şi Pavel (1929), Sfinţii Arhangheli, Adormirea Maicii Domnului şi Sf. Cuvioasă Parascheva (1935), precum şi Schitul Episcopiei. După venirea comuniştilor, în picioare a rămas numai Catedrala, în vreme ce biserica Sf. Cuvioasă Parascheva, construită după modelul catedralei din Curtea de Argeş, având două turle răsucite, a fost deposedată de odoare şi transformată în planetarium. O soartă similară a avut Catedrala din Odessa, cu Hramul Naşterea Maicii Domnului, metoc al Mănăstirii Sf. Ilie, de la Muntele Athos, zidită în 1897, de arhimandritul Gavriil Bodoni. Biserica a fost, sub bolşevici, magazie de zarzavat, fiind reclădită cu ajutoare băneşti de la Guvernământul Transnistriei şi resfinţită la 6 decembrie 1941. Tot în Odessa a început, în 1942, construcţia noii catedrale, pe locul unei foste biserici folosită de comunişti ca arhivă. Cu totul, în oraşul Odessa funcţionau în 1943, sub administraţia românească, un număr de 27 de biserici şi 3 capele, toate reconstruite şi dotate, având un număr corespunzător de personal licenţiat, slujitori şi cântăreţi. Dintre acestea, se remarcă Capela cu Hramul Alexandru Nevschi, din incinta Universităţii, sfinţită la 1 mai 1865, transformată, sub comunişti, în sală de sport, apoi resfinţită şi redată cultului ortodox de Î.P.S. Visarion, Mitropolitul Transnistriei, la 22 aprilie 1943.

Din păcate, şi astăzi continuă tendinţele centrifuge ce au împiedicat accesul la o viaţă culturală naţională firească al românilor transnistreni. Interesele ruseşti în zonă sunt încă active, dovadă fiind conflictul început în 1992, şi încă nesoluţionat. Pentru cei, încă, 40% de români din zonă, pentru cei peste 700 de elevi ai Şcolii nr. 20 din Tiraspol, singura unde se studiază în grafie latină, merită orice efort de recunoaştere şi ajutor (cât nu e prea târziu).

TRANSNISTRIA OPPRESSED CHURCHES

The 1943 Year Book of the Romanian Orthodox Church for Transnistria (Odessa 1943) could ever be considered as a part of the Romanian cultural patrimony. It is just the owner courage and the happy occurrence that make possible today to use this book. As a coincidence too is a Report with a registration number, dated on January the 27th (no. 20441) that served Mr. Gabriel Dragan, a clerk probably from the Propaganda Department, in order to request from his hierarchical superiors the purchase of 100 copies of Transnistria written by captain Ioan Mailat and published in 1942 within the "Universul" printing house in Bucharest.

The request motivation is firmly expressed as follows: "Far from being an arid scientific or controversies work on certain topics, the author's main goal is to present the social, geographic and political history of the province […]. This is one of the best achievements about Transnistria, and considering the lack of this kind of work, the purchase would be extremely useful for our libraries".

The Year Book could prove to be very useful as well since it is in fact an almost complete guidebook for the Orthodox Church in Transnistria and also for the consequences of the Soviet occupation over the cultural and confessional education level of the local population. The Year Book is composed of a rich architectural repertory that takes a look of the religious establishments in an advanced degradation condition. Basically, 547 priests arrived from all over the place of Great Romania out of which 327 as missionaries and representing more than a half from the total number were working on November the 1st, 1943 in Transnistria. In 1941 when the Romanian Army entered Odessa, the religious service was officiated in one single church from the 891 initially registered, 258 being demolished and the other ones turned into storehouses, warehouses, or administrative establishments.

In 1943 more than a half of those churches came back again as property to the Orthodox Church, 474 most of them being rehabilitated with the Romanian Army assistance.

If about the Bishop Visarion Puiu and the prelate Antim Nica a lot of true and unexpected things are to be told in the near future, about the persecuted churches the facts only are to be taken into account.

Keywords: Transnistria's History, religious cults, persecuted churches, missionary activities, religious architectural repertory

NOTĂ

1 Institutul de Filosofie al Academiei Române.

Prof. univ. dr. Ion GIURCĂ[1]

BISERICA ŞI ARMATA, LOC ŞI ROL ÎN REALIZAREA UNIRII PRINCIPATELOR ÎN ANUL 1859

Cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și sfârșitul Primului Război Mondial au marcat ca momente distincte, de importanță incontestabilă pentru evoluția societății românești, Unirea Principatelor Moldova și Valahia, apoi Unirea cea Mare, act istoric prin care s-a realizat mult dorita și necesara unitate a românilor într-un singur stat. Situații geopolitice și geostrategice favorabile, valorificate cu inteligență, prin asumarea unor riscuri de către factorii de decizie politică și formatorii de opinie, au asigurat condițiile realizării obiectivelor propuse în primul caz pe timpul revoluțiilor de la 1848-1849, în cel de al doilea caz formulate în scopul politic și militar al războiului în care România și armata sa s-au angajat în august 1916.

Dacă în programul și acțiunea din martie 1848 a revoluționarilor de la Iași problema exprimării fățișe a ideii de unire a fost evitată, din considerente de prudență față de o reacție militară a Rusiei, după participarea la Adunarea de la Blaj, din 3/15-5/17 mai 1848, unde participanții au cerut prin glas și au înscris într-o declarație dorința: Noi vrem să ne unim cu țara, atitudinea acestora s-a schimbat. Adunați la Brașov, revoluționarii moldoveni au elaborat un nou program, intitulat Prințipurile noastre pentru reformarea patriei, care a prevăzut într-un punct distinct Unirea Moldovei cu Valahia într-un singur stat neatârnat românesc[2].

Tot din considerente de prudență față de o intervenție militară a trupelor otomane de la sud de Dunăre, în programul revoluției din Țara Românească, prezentat la Islaz în ziua de 9/21 iunie 1848, ideea unirii nu a fost înscrisă, dar în finalul acestuia erau câteva fraze care transmiteau, discret, un mesaj în acest sens. Mai radical, așa cum a fost toată viața, C.A. Rosetti scria, la 12/24 iunie, în Pruncul român un incitant articol, Către frații noștri din Moldova, un adevărat apel la unitatea românilor din spațiul extra-carpatic: Uniți-vă cu noi frați de dincolo de Milcov; peste undele lui vă întindem brațele, dorind cu înfocare a vă da sărutarea frăției și a libertății. Munteanul și moldoveanul sunt toți români, sunt frați, o singură nație; uniți-vă cu noi... Uniți, vom fi tari; uniți, vom sta împotriva oricărui vrăjmaș al libertății noastre[3].

Intervenția militară concentrată a imperiilor țarist, otoman și țarist în anii 1848 și 1849 în teritoriile locuite de români a dus la restabilirea situației din perioada anterioară, dar nu a putut înfrânge ideea și dorința de unitate a celor aflați la discreția puterilor aflate la granițele noastre.

Războiul Crimeii (1853-1856), dar mai ales Conferința de Pace de la Paris, din martie 1856, au deschis calea acțiunilor pentru unirea celor două Principate Române aflate sub suzeranitate otomană, prin prevederea de a se constitui Divanuri

Mitropolitul Sofronie Miclescu (Pictura este realizată de Nicolae Grigorescu și se află la Mănăstirea Agapia)

ad-hoc, care să asigure reprezentarea cea mai exactă a intereselor populației, referitor la organizarea definitivă a acestora. Adunările ad-hoc din Moldova și Țara Românească, întrunite la Iași și București, au înscris în rezoluțiile lor ideea unirii Principatelor într-un singur stat sub numele de România, dorință care a fost transmisă pe căi diplomatice puterilor garante și prin presă întregii Europe. Prin urmare, participanții la Conferința marilor puteri de la Paris, desfășurată în perioada 10/22 martie-7/19 august 1858, erau în cunoștință de cauză cu dorințele clasei politice românești. Prin urmare, Convenția pentru organizarea definitivă a Principatelor Române, care a prevăzut doar o unire formală a celor două țări, sub denumirea de Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei, fiecare cu domn, guvern, și adunare legiuitoare proprie[4].

Într-un asemenea cadru internațional și intern favorabil a avut loc dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza la Iași și București, la 5/17 și 24 ianuarie/5 februarie 1859 ca domn al Principatelor Unite Moldova și Valahia, act politic de însemnătate hotărâtoare pentru recunoașterea unirii de către puterile garante, consemnat în hatișeriful emis de către Poarta otomană la 22 noiembrie/4 decembrie 1861. Deschiderea

Generalul Barbu Vlădoianu

lucrărilor Adunării comune a Principatelor Unite la Bucureşti, la 24 ianuarie/5 februarie 1862, a marcat finalizarea procesului atât de mult dorit, Alexandru Ioan I proclamând: Unirea este îndeplinită! Naţionalitatea română este întemeiată!

Unirea Principatelor a fost posibilă şi prin atitudinea şi contribuţia Bisericii şi Armatei la pregătirea, înfăptuirea şi desăvârşirea dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza, plecând de la menirea acestor două instituţii, pe care recent Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Daniel, o considera a fi: Biserica apără integritatea spirituală şi darurile specifice ale creştinismului românesc, care au contribuit la cultivarea şi promovarea continuităţii şi unităţii de neam. Armata apără integritatea teritorială şi valorile perene ale istoriei poporului român, care, prin luptă dreaptă, jertfă şi suferinţă creştinească îndurată, a ajuns la libertate şi unitate naţională[5].

În ianuarie 1859 şi în perioada până la desăvârşirea Unirii Principatelor, Biserica din Moldova şi Valahia au avut un loc şi rol important, chiar în condiţiile în care anumite măsuri dispuse de către domn şi guvern nu erau agreate de către mitropoliţi şi episcopi. Adunările elective în cadrul cărora Alexandru Ioan Cuza a fost ales domn au fost conduse la Iaşi de către mitropolitul Sofronie Miclescu, iar la Bucureşti de către mitropolitul Nifon. În Moldova, printre cei opt reprezentanţi ai bisericii în Adunarea Moldovei se aflau: mitropolitul Sofronie Miclescu, arhimandriţii Neofit Scriban şi Melchisedec Sofronie, care au participat la toate activităţile care au pregătit şi consfinţit alegerea domnului la 5/15 ianuarie 1859. A rămas memorabilă şedinţa Adunării ad-hoc a Moldovei din 22 septembrie/4 octombrie 1857, începută printr-un Te Deum la biserica „Sfântul Nicolae", continuată la palatul administrativ din Iaşi, deschisă de către mitropolitul Sofronie Miclescu cu un discurs rămas în istorie sub titlul Moldo-Românie, o pledoarie pentru cumpătare şi înţelepciune în formularea dorinţelor, preţuirea istoriei ţării, conştiinţa unităţii de neam, credinţă către patrie şi neam. La buna desfăşurare a şedinţei inaugurale a Adunării de la Iaşi armata a avut un loc şi rol important, ca structură de ordine în spaţiul de desfăşurare a activităţilor, dar şi ca activitate de protocol, în semn de preţuire faţă de importantul eveniment. Şedinţa Adunării Moldovei din 7/19 octombrie 1857 s-a dovedit de o importanţă covârşitoare pentru decizia de unire a principatelor. Atunci s-a decis susţinerea ideii unirii principatelor într-un singur stat sub numele de România şi prinţ străin cu moştenirea tronului, ales dintr-o dinastie domnitoare a Europei şi a cărui moştenitori să fie crescuţi în religia ţării.

Votul deschis a consemnat 81 de voturi pentru, între care şi a mitropolitului Sofronie Miclescu, care la depunerea votului a rostit cuvintele Unde-i turma, acolo-i şi păstorul, iar protoiereul Dimitrie Matcaş a arătat că alegătorii săi, tot clerul de Roman, l-au rugat cu lacrimi în ochi, ca să voteze pentru dorinţele rostite în programul naţional – Unirea Principatelor. Votul împotrivă a episcopului de Sotiriopoleos, alături de lafundiarul Alecu Balş, a fost o excepţie nedorită în acea zi, ironizată de către membrii Adunării.

În Muntenia alegerile pentru Adunarea ad-hoc au adus în legislativul de la Bucureşti 10 reprezentanţi ai clerului (mitropolitul Nifon, episcopii de Buzău, Argeş şi Râmnic, arhimandriţii egumeni ai mănăstirilor „Bistriţa" şi „Sadova", protopopii deputaţi ai clerului din Bucureşti, Argeş, Buzău şi Râmnic) şi şase ofiţeri (locotenentul Scarlat Voinescu, căpitanul Nicolae Pleşoianu, generalul Gheorghe Magheru, căpitanul Grigore Marghiloman, colonel Ştefan Vlădoianu, căpitanul Eliodor Lipati) aleşi ai marilor proprietari din judeţele Buzău, Gorj, Râmnicu-Sărat, Romanaţi, Teleorman şi oraşul Craiova (căpitanul N. Pleşoianu).

Asemănător situaţiei de la Iaşi, şi la Bucureşti, Adunarea era prezidată de către mitropolit, astfel că acesta a avut un loc şi rol important în parcurgerea etapelor care au dus, în final, la dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al Principatelor Unite. Ideile promovate la Bucureşti în privinţa unirii principatelor au fost asemănătoare celor din Moldova, exprimate verbal în diferite variante, dar consemnate în documentele oficiale identic cu cele de la Iaşi.

După ce Convenţia pentru organizarea definitivă a Principatelor Române a fost adusă la cunoştinţa autorităţilor de la Bucureşti şi Iaşi, iar Poarta otomană a emis hatişeriful în acord cu cele hotărâte la Paris în august 1858, au fost constituite căimăcămiile din Moldova şi Muntenia, din care făceau parte promotori şi adversari ai unirii, ceea ce uneori a influenţat desfăşurarea activităţilor şi acţiunilor, dar a dovedit existenţa primelor elemente ale unei vieţi politice democratice, prin manifestarea puterii neconsolidate şi a unei opoziţii în formare.

Sfârşitul anului 1858 şi începutul celui următor au marcat intrarea în linie dreaptă în privinţa alegerii domnitorului în cele două Principate. Activităţile au fost mai liniştite în Moldova în privinţa desemnării candidatului pentru tronul de la Iaşi, dar mult mai agitate la Bucureşti, unde adversarii unirii erau mai bine poziţionaţi în cadrul Adunării elective. Desfăşurarea evenimentelor la Iaşi şi Bucureşti a fost marcată de situaţii interesante.

La Iaşi membrii Adunării elective şi-au exprimat poziţiile în privinţa desemnării candidaţilor într-o atmosferă mai relaxată, fără a se ajunge la manifestări violente, în care armata să fie chemată să restabilească ordinea sau să se poziţioneze în favoarea cuiva, în timp ce la Bucureşti situaţia a fost mult

mai tensionată, Partida Națională fiind nevoită să apeleze la sprijinul maselor pentru a impune un domn favorabil unirii. Prin urmare, în Muntenia trebuia să se acționeze de o manieră în care armata să gestioneze criza, în condițiile în care comandanții militari trebuiau să se poziționeze de partea unioniștilor sau opozanților acestora.

O problemă delicată apărută la Iași a fost poziția mitropolitului Sofronie Miclescu. Cel care în 1857 acționase pentru anularea alegerilor falsificate de către Nicolae Vogoride și se manifestase ca unionist, în decembrie 1858 a intrat sub influența nefastă a lui Ștefan Catargiu, refuza să prezideze Adunarea electivă a Moldovei, invocând, într-o scrisoare din 27 decembrie 1858/8 ianuarie 1859, că ne găsim obosit de sfintele slujbe după datoria religiei, și încă mai urmează a mai face asemenea osteneli de slujbă bisericii până la șase zile a viitoarei luni ianuarie…[6]. Atitudinea sa a fost caracterizată de către unii membri ai Adunării ca retrogradă, favorabilă unor mari proprietari de pământ, fapt ce a generat o reacție nefavorabilă din partea celor care au luat cuvântul și au aruncat cuvinte grele asupra celui considerat a se fi rătăcit pentru moment de turma sa…

Surprinzător pentru majoritatea participanților, cel care a liniștit spiritele încinse a fost Alexandru Ioan Cuza. În ședința Adunării din 2/14 ianuarie 1859, intervenind după acuzațiile grave aduse mitropolitului de către Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza a spus pe un ton calm, conciliator: Socot că prea sfinția sa părintele mitropolit, scriind adresa către Adunare, n-a avut scopul de a ataca nici majoritatea nației, nici a lovi alegerile. Prea sfinția sa a fost înșelat de către unii chiar din noi. Clerul a fost totdeauna, în toate momentele cele mari ale nației noastre, în capul nostru. Astăzi, nu cred că acest cler vrea a contesta validitatea alegerilor[7]. Viitorul domn al Moldovei a propus ca o delegație a Adunării să meargă la mitropolit și să discute problema în litigiu, acțiune care s-a dovedit benefică, astfel că în dimineața zilei de 4/16 ianuarie 1859 Sofronie Miclescu a prezidat ședința premergătoare alegerii.

Ședința din ziua de 5/17 ianuarie 1859 a fost relevantă pentru locul și rolul armatei și bisericii pentru buna desfășurare a activităților, așa cum fusese stabilit prin ordin al căimăcămiei încă din 10/22 decembrie 1858: Oastea de toate armele, în mare uniformă, se înșira de-o parte și de alta a drumului de la ușile bisericii (Sfântul Nicolae – n.n.) până la scara cea mare ce conduce în sala ședințelor Adunării. În drumul spre sala ședințelor, deputații vor fi salutați de o bandă de muzică militară. Artileria va slobozi și ea 101 tunuri (lovituri de tun – n.n.) în cinstea acestor treceri, iar oastea va prezenta armele[8]. Activitatea clerului, în ziua de 5/17 ianuarie 1859, a fost laborioasă și edificatoare pentru însemnătatea momentului. La sfârșitul serviciului religios de la biserica „Sfântul Nicolae", la care erau prezenți toți membrii Adunării, părintele Neofit Scriban a rostit un frumos discurs, în acord cu importanța momentului: Credința nației române nu a fost, nu este și nu va fi decât unirea românilor într-un singur stat, singura ancoră a mântuirii sale, singurul port în care poate scăpa corabia sa națională de furtuna valurilor ce o împresoară. Voi, ieșind de aici, veți păși la un act mare, ce de secoli a fost pierdut pentru noi. Eu, ca și anul trecut, tot de pe acest amvon, v-am spus și vă spun încă și acum, că acest mare erou (referire la Ștefan cel Mare, ctitorul bisericii „Sfântul Nicolae" – n.n.) a zis că Dumnezeul părinților noștri va transmite nouă

Mitropolitul Nifon

un mângâietor, care va vindeca rănile noastre și va realiza dorințele noastre. Fie dar ca alesul vostru să fie acela pe care îl așteaptă nația română. Fie ca el să vindece ranele ei, și să realizeze dorințele ei. Faceți dar, fraților, ca în urma alegerii voastre de astăzi să iasă un asemenea Mesie al României[9]. Mitropolitul Sofronie Miclescu a deschis și condus ședința Adunării dedicată special alegerii domnului Moldovei, arătând importanța momentului în câteva cuvinte bine alese: Nu mă îndoiesc, iubiții mei compatrioți, că fiecare din dumneavoastră prețuiește cât de importantă este această operație și în ce grad viitorul țării se află legat cu rezultatul ei.

Exprimându-și votul, ultimul dintre membrii Adunării, mitropolitul Moldovei a rostit în mod solemn: Au trecut sute de ani, iubiții mei compatrioți, de când Moldova pierduse dreptul său de a alege pe domnitorul stăpânitor. Acum am câștigat iarăși drepturile noastre. Și, precum anul trecut am zis că unde este turma va fi și păstorul, iarăși mai repetez același cuvânt și, împreună cu toată Adunarea, votez și subscriu pentru dl. colonel Alexandru Cuza, pentru domnul stăpânitor al Moldovei[10].

Votul lui Sofronie Miclescu a consfințit unanimitatea votului pentru alegerea pe tronul Moldovei a unui ofițer al Armatei Române.

În timp ce la Iași se alegea domnul Moldovei, în Țara Românească, unde lupta politică era mai înverșunată, alegerile pentru Adunarea electiva au fost stabilite și s-au desfășurat între 8/20-12/24 ianuarie 1859, conform procedurilor și calendarului stabilit. În ziua de 16/28 ianuarie 1859 în Buletinul oficial a fost publicat programul deschiderii lucrărilor Adunării elective a Munteniei, pentru ziua de 22 ianuarie/3 februarie, ora 9 dimineața, care prevedea convocarea la mitropolie, apoi la sala Adunării obștești, a oficialităților alese și numite. Trebuia să fie prezent un batalion de infan-

terie şi un detaşament de cavalerie, care să prezinte onorul, să marcheze deschiderea lucrărilor prin trei salve de puşcă, iar corpurile militare din Bucureşti să defileze prin faţa aleşilor ţării. Mitropolitul Nifon a dispus ca un Te Deum să fie ţinut în toate bisericile din ţară, iar în reşedinţele de judeţ funcţionarii publici în mare uniformă trebuiau să ia parte la slujbă.

Alegerile din ianuarie 1859 aduseseră în Adunarea electiva de la Bucureşti cinci ofiţeri (sublocotenent Ion Brătianu, colonel Ion Florescu, colonel Ion Solomon, colonel Nicolae Bibescu şi maior Dimitrie Ştefanopol), în timp ce clerul îşi păstra numărul de deputaţi aleşi şi de drept.

Alegerea domnului Ţării Româneşti a generat o intensă activitate a Partidei Naţionale şi conservatorilor pentru desemnarea candidatului, lucru greu de realizat în condiţiile în care niciuna din părţi nu deţinea o majoritate confortabilă. Pe de altă parte, Partida Naţională a acţionat pentru mobilizarea populaţiei din Bucureşti şi împrejurimi, pe care să o utilizeze ca factor de presiune pentru alegerea unui domn favorabil unirii, fapt ce a atras reacţia căimăcămiei, care a ordonat armatei, să blocheze intrările în Capitală şi să disloce importante forţe la mitropolie pentru asigurarea ordinii. În acele condiţii Ion C. Brătianu, apoi Cezar Boliac, l-au contactat pe generalul Barbu Vlădoianu care, discret, tacit, l-au asigurat de sprijinul lor. A fost victoria unioniştilor dar şi voinţa de unire a şefilor armatei, care prin acţiunea lor au asigurat, în cele din urmă, desfăşurarea în linişte, în prezenţa unei numeroase mulţimi, a şedinţelor din zilele de 22-24 ianuarie/3-5 februarie 1859. Mitropolitul Nifon a avut o atitudine ireproşabilă în organizarea şi conducerea lucrărilor, acceptând desfăşurarea unei şedinţe secrete a Adunării, în care s-a decis înscrierea lui Alexandru Ioan Cuza ca singur candidat la tronul Ţării Româneşti, conform propunerii Partidei Naţionale. Presa vremii a consemnat atitudinea reprezentanţilor bisericii la acea şedinţă, subliniind că aceştia au fost primii care au semnat angajamentul solemn privind alegerea lui A.I. Cuza, iar mitropolitul Nifon a rostit câteva cuvinte rămase memorabile: Doamne, Dumnezeul părinţilor noştri, aruncă-ţi privirea ta asupra inimilor noastre, şi nu slăbi curajul fiilor tăi. Uneşte-i pe toţi într-o cugetare şi într-o simţire, şi fă ca inimile tuturor să aibă aceeaşi bătaie pentru ţara lor. Prinţul Cuza este unsul tău între noi, şi pentru dânsul jurăm toţi că-l vom susţine[11].

În plenul Adunării, unde era prezent şi publicul admis în limita locurilor, colonelul I.E. Florescu a propus ca înaintea votului deputaţii să depună jurământul, conform unor proceduri mai vechi, iar mitropolitul a pus în aplicare solicitarea. Alegerea în unanimitate a lui A.I. Cuza domn al Ţării Româneşti a decurs conform celor stabilite şi regulamentului de funcţionare a Adunării, a generat un entuziasm general în Bucureşti, la manifestările de bucurie din acea zi participând atât clerul, cât şi trupele aflate pe Dealul Mitropoliei. Peste ani, generalul Barbu Vlădoianu, aflat permanent în zona de desfăşurare a evenimentului din ianuarie 1859, avea să redea atitudinea şi acţiunea armatei în acele zile în câteva cuvinte clarificatoare: Meritul oştirii, ce comandam atunci şi al capilor superiori din garnizoană, este că au ţinut liniştea, că nu au lăsat o tradiţiune de sânge între oştire şi popor[12].

Participarea şi implicarea clerului, a ofiţerilor, comandanţilor şi structurilor militare în realizarea Unirii Principatelor, în perioada 1857-1859, este o realitate incontestabilă, remarcată în epocă şi consemnată în izvoarele istorice. A fost doar începutul. Finalizarea a avut loc în perioada Războiului de Întregire (1916-1920), când lupta şi jertfa au fost pentru realizarea Marii Uniri (1916-1918), apoi, în anii 1919 şi 1920, pentru apărarea acesteia.

THE CHURCH AND THE ARMY, PLACE AND ROLE IN THE REALIZATION OF THE PRINCIPALITIES' UNION IN 1859

The participation and the implication of the clergy, officers, commandants and military structures in the realization of the Principalities' Union, between 1857 and 1859, is an indubitable reality that was remarked in the epoch and written in that time historical sources. It was just the beginning. It was finalized during the First World War, when the fight was for the realization of the Great Union and then between 1919 and 1920 for its defense.

Keywords: Alexandru Ioan Cuza, metropolitan Sofronie Miclescu, metropolitan Nifon, General Barbu Vlădoianu, clergy

NOTE

1 Universitatea „Hyperion" din Bucureşti.
2 Apud „Tribuna României", Iaşi, 10 mai 1859.
3 Apud „Pruncul român", Anul I, nr.1, 12 iunie 1848.
4 ***Politica externă a României-dicţionar cronologic, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986, p. 115.
5 Apud Ziarul „Lumina", marţi 26 octombrie 2010.
6 Apud „Monitorul Oficial al Moldovei", nr. 21, 28 decembrie 1858.
7 Apud Stelian Neagoe, Istoria unirii românilor, vol. 1, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986, p. 555.
8 *Ibidem*, p. 529.
9 Apud „Steaua Dunării", nr. 6, 10 ianuarie 1859.
10 Apud Stelian Neagoe, Op.cit., p. 574.
11 *Ibidem*, p. 617.
12 Apud ***Unirea Principatelor Române, 5-24 ianuarie, Iaşi-Bucureşti 1859, 1886, p.110.

Preot lect. univ. dr. Sergiu-Grigore POPESCU[1]

ASPECTE PRIVIND CONTRIBUȚIA BISERICII DIN OLTENIA LA RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ. SPRIJINUL PENTRU SPITALELE ÎNFIINȚATE ÎN TIMPUL CAMPANIEI DIN 1877-1878 ÎN DREAPTA OLTULUI

Biserica străbună, prin slujitorii ei, a fost alături, a sprijinit și s-a identificat cu năzuințele poporului român și în momentele de cumpănă din anii 1877-1878. Așteptat de sute de ani, „momentul 1877" sau „Sfânta Independență"[2] a deșteptat în sufletele clericilor olteni (ierarhi, preoți, monahi și cântăreți bisericești) puternice sentimente patriotice, sentimente ce vor fi transmise apoi mulțimilor, prin propovăduirea de la amvon a marii cauze naționale, dar mai ales prin exemplul personal, prin ofrandele oferite la Altarul Neamului[3].

Clerul a conștientizat pe deplin importanța excepțională a momentului istoric pe care îl trăia țara și avea să acționeze ca atare. În rândurile următoare vom încerca să prezentăm câteva date despre contribuția clerului și a parohiilor oltene la înființarea și bunul mers al unor spitale din dreapta Oltului, în timpul campaniei din 1877-1878.

Contribuții pentru Spitalele „Independența" și „Madona Dudu" din Craiova

Spitalul „Independența" a fost înființat la Craiova în 1877, de Maria C.A. Rosetti și condus de „Comitetul doamnelor române din Craiova"[4], în frunte cu vicepreședinta societății „Crucea Roșie", Tasinca Vlastov (născută Budișteanu). Pentru acest așezământ s-a cerut tuturor clericilor olteni să facă un efort și, fiecare, din puținul său, să ofere *aceea ce va voi* pentru întreținerea unei instituții sanitare a cărei menire era aceea de a salva viețile multor ostași români. Toate aceste ofrande urmau să fie făcute *pentru ostașii români răniți* care și-au vărsat sângele pentru Patrie. Episcopul Atanasie al Râmnicului, considerat de N. Iorga unul dintre ierarhii de seamă care au păstorit la Râmnic[5], a dat exemplul personal, angajându-se să ofere lunar acestui spital, până la sfârșitul războiului, suma de 50 de lei[6]. Episcopia Râmnicului trimitea și ea, la 27 octombrie 1877, treizeci de halate și trei șorțuri din pânză albă și mai multe cămăși din pânză albastră, douăsprezece paturi de fier și tot atâtea saltele, un *garderob pentru lenjerie*, un clopot pentru curtea spitalului, un felinar cu cruce roșie, sfetnice din alamă și alte obiecte necesare. La 16 noiembrie 1877, episcopul Atanasie dăruia personal treizeci de vedre de vin pentru soldații răniți și convalescenți care aveau *aprobarea medicilor să primească acest medicament*[7]; la 3 aprilie 1878, același episcop trimitea la Craiova 70 de schimburi, cămăși și alte obiecte vestimentare, pentru răniții din spitalul militar.

Protopopul județului Dolj din anii 1877-1878, Ștefan Amzulescu, împreună cu fiul său oștean Gh. Amzulescu și nepotul Tiberiu Amzulescu

Trebuie făcută și precizarea că, la acest spital, ostașii români răniți pe front au fost îngrijiți și de șase călugărițe de la mănăstirea Hurezi (Horezu), în frunte cu starețа Teofana Ionescu, și alte câteva măicuțe de la mănăstirea Dintr-un lemn (ambele din județul Vâlcea), toate venite cu binecuvântarea episcopului eparhiot, călugărițe care au rămas aici până în vara anului 1878[8].

Încă din primăvara anului 1877, au fost numiți câțiva preoți confesori la Craiova, iar după înființarea Spitalului „Independența", preotul Ștefan de la biserica cu hramul Sfântul Mare Mucenic Mina, supranumit Petru-Boji, a fost desemnat să se ocupe de nevoile spirituale ale răniților din spital.

O altă instituţie medicală care a beneficiat de sprijinul Bisericii din Oltenia a fost Spitalul „Maica Domnului" din Craiova, înfiinţat prin strădaniile aceleaşi Societăţi de binefacere a doamnelor craiovene, în toamna anului 1877. Acestui aşezământ medical, monahia Epraxia de la mănăstirea Ţigăneşti îi dona o sumă considerabilă[9]. De altfel, acest spital a fost pus sub patronajul episcopului Atanasie Stoenescu, fapt ce implica răspunderea morală a ierarhului pentru asigurarea bunului mers al acestei instituţii[10].

Pentru aceste două mari spitale, preoţii olteni au donat bani şi diverse ajutoare şi au făcut apel la credincioşi. În paginile următoare vom încerca să prezentăm concret aceste contribuţii, folosindu-ne de izvoare edite şi inedite.

Aşa cum era şi firesc, clericii doljeni s-au situat pe primul loc în ceea ce priveşte sprijinul (bani şi ofrande) pentru ostaşii răniţi în bătălii. Documentele vremii consemnează faptul că cele mai multe donaţii pentru răniţi şi pentru spitale le făceau slujitorii bisericeşti, prin comitetele clericale. Astfel, aceste comitete clericale au desfăşurat acţiuni generoase de strângere de ajutoare pentru spitalele militare şi ambulanţe: bani, instrumente şi mobilier medical, medicamente, alimente, feşe pentru pansament, vată, etc.

Aşa cum menţionam mai sus, la Craiova s-a înfiinţat, din iniţiativă privată, spitalul „Independenţa", întreţinut din prinoasele creştinilor pioşi. Ca urmare a apelurilor făcute de episcopul Atanasie Stoenescu, mulţi preoţi şi credincioşi doljeni au contribuit la buna funcţionare a acestei instituţii medicale. Astfel, la 26 august 1877, Comitetul clerical din Dolj dona Spitalului „Independenţa" peste 11 oca scamă (vată), pânză, peste 400 de cearşafuri, prosoape, ciorapi de lână, dar şi suma de 1 230 lei, toate *în ajutorul soldaţilor răniţi*[11]. Pentru acelaşi spital, epitropia bisericii Madona Dudu din Craiova dădea, la 16 septembrie 1877, suma de 428,25 lei, pentru achiziţionarea a 10 paturi de lemn, cu saltelele, plăpumile şi pernele necesare, precum şi a 40 de cearşafuri. Aceeaşi epitropie mai punea la dispoziţia spitalului şi un corp de case pe care le avea în proprietate în suburbia Mântuleasa[12] (casele au fost folosite până în vara anului 1878). Tot acestei epitropii, diaconul E.M. Petrescu îi cerea sprijinul pentru tipărirea *unei mici broşuri ce se va vinde în folosul răniţilor*[13].

În septembrie 1877, preotul Demetriu Cliescu din Craiova dona aceluiaşi Spital „Independenţa" un pat cu aşternutul necesar. Şi preotul Dumitru Brănescu din acelaşi oraş s-a implicat activ în strângerea de fonduri pentru răniţi, iar soţia preotului Radu Gheorghe din comuna Poiana, Dolj, dona în acelaşi scop mai multe prosoape şi 20 de dramuri de scamă[14].

Trebuie consemnat faptul că acţiunea de strângere a ofrandelor pentru ostaşii răniţi a continuat cu aceeaşi intensitate şi în anul 1878. Astfel, la 27 martie, preşedintele comitetului clerical din Dolj, protopopul Ştefan Amzulescu, raporta episcopului Atanasie că a mai fost colectată, din cutiile anume puse pe la bisericile din Craiova, suma de 186 lei; câteva zile mai târziu raporta suma de 321 lei[15].

Ostaşii răniţi în timpul luptelor din 1877-1878 au fost sprijiniţi şi de clericii gorjeni. Astfel, în primăvara anului 1877, episcopul Atanasie cerea, printr-o adresă, protopopului judeţului Gorj, Ştefan Nicolaescu, să facă toate demersurile necesare ca şi clericii din această parte a Olteniei să doneze şi să strângă ofrande pentru folosul armatei şi al ostaşilor răniţi[16]. Ca urmare, clerul gorjean alcătuia un comitet ce redacta următorul proces verbal: *Astăzi, una mie opt sute şapte zeci şi şapte, mai 28, subsemnaţii clerului din acest judeţ Gorjiu, având în vedere grelele împrejurări în care se află Patria noastră şi mişcaţi de cea mai arzătoare dorinţă de a contribui şi noi cari cu cea ce vom putea în ajutorul ostaşilor răniţi, am luat decisiunile următoare: I. Am instituit un comitet clerical din următoarele persoane, sub patronajul Prea Sfinţiei Sale, părintelui episcop al Eparhiei D.D. Atanasie. Preşedinte, protoiereul Ştefan Nicolaescu; vicepreşedinte, preotul Petre Cernăzianu; membrii: pr. Constantin Ştefulescu, pr. Petre Ştefulescu; secretari: pr. Constantin Popescu, pr. Pantelimon Popescu. II. Acest comitet va face apel la patriotismul şi caritatea clericilor şi cetăţenilor din acest judeţ, a înscrie în listele deschise ofrandele ce vor binevoi a da. III. Comitetul va forma numărul necesar de liste. Le va numerota şi subsemna şi le va distribui, prin părintele preşedinte, persoanelor ce va crede, care le va înapoia comitetului împreună cu obiectele oferite în bani, scame, bandaje etc., iar productele de tot felul şi vitele vor rămâne la oferitori, pentru că comitetul va lua dispoziţiuni pentru ridicarea acestora. IV. Banii, scama, bandajele etc. se vor înainta de comitet prin patronul său locului competinte. V. Numele persoanelor care vor figura pe liste împreună cu ofrandele date, vor fi publicate prin Monitorul oficial, după rugăciunea comitetului ce va face Prea Sfinţiei Sale, părintelui episcop al Eparhiei Râmnicului Noului Severin, D.D. Atanasie, pentru care am dresat acest proces-verbal cu toată încrederea că onorab*[ilul] *comitet îşi va pune toate silinţele în realizarea scopului pentru care s-a constituit*[17].

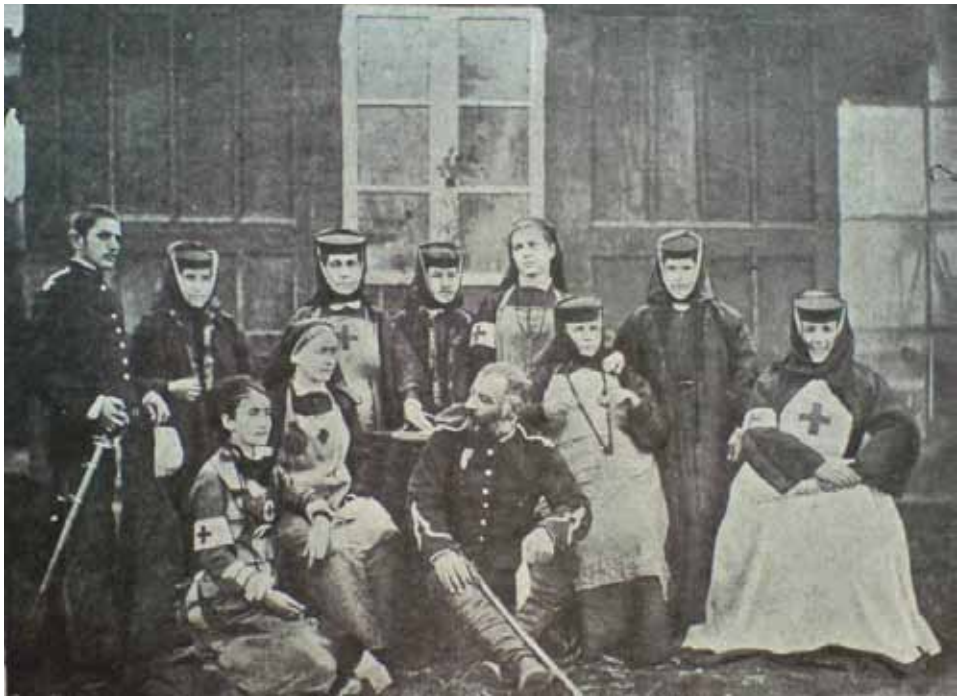

Călugăriţe din serviciile sanitare ale Armatei Române în Războiul de Independenţă din 1877-1878

La 30 mai 1877, protoieria jude-

Mănăstirea „Bistrița" din județul Vâlcea transformată, în anii 1877-1878, în lagăr pentru prizonierii turci

ţului Gorj trimitea o circulară preoţilor şi personalului bisericesc din judeţ în legătură cu ofrandele: *Este așa de bine cunoscut tuturor, încât nu mai găsesc de cuviință a da amănunte sfinției tale de starea de războ în care se află țara noastră, în asemenea împrejurări, în toți timpii și în toate locurile s-a recursu la concursul tuturor cetățenilor spre a veni în ajutorul și înlesnirea acelor care se luptă și suportă sarcinile. Prea Sfinția Sa părintele episcop al Eparhiei mi-a făcut cunoscut, printr-o epistolă, că ar dori ca și preoții și servitorii bisericești din acest județ, ca cetățeni români, să depuie ofrandele lor după putere și mijloace și după exemplul altor județe s-a format și la noi un comitet compus numai din persoane eclesiastice pentru îndrumarea creștinilor și adunarea darurilor. Acest comitet a făcut un apel pe care îl alătur și sfinției tale și citind acest apel tuturor preoților, servitorilor bisericești, cântăreți și altor creștini săteni, să-i îndemni pe fiecare a suscrie în alăturata aici listă cu arătare deslușită a numelui și prenumelui dăruitorului, comuna locuinței sale și obiectul dăruit, adecă: bani, producte cât vor voi, vite mari sau mici, sau orice ar avea buna voință să însemne deslușit în lista respectivă și toate obiectele și cu sumele de bani adunate, împreună cu originala listă ce este cu sigiliul protoieriei, să le aduceți în ziua de … la localul subprefecturei acei plăși, când voi veni însumi a le lua și a le înainta locului competinte. Nu mă îndoiesc că cu această ocazie vei aprețui grelele împrejurări în care ne aflăm și vei urma încrederea ce ți-am dat. Protoiereul jud. Gorj, Ștefan Nicolaescu*[18].

La 18 iulie 1877, Protoieria judeţului Gorj comunica, printr-o adresă, Episcopiei de la Râmnic, că la apelul şi listele trimise de protoierie, preoţii au depus listele cu *sumele de bani adunate şi celelalte obiecte adunate, bani în sumă de 455. Vin cu tot respectul a vi-i înainta împreună şi cu o copie după listele împărţite pe la exarhii cu arătare care anume preot exarh, de la cine şi câtă sumă a adunat, spre a urma cu ele, aşa cum Prea Sântia Voastră găsiţi cu cale căci listele originale le-am lăsat tot în mâna exarhilor, a urma cu ele înainte şi unii din trânşii, din diferite motive, nu au făcut colecţiuni până acuma; îndată ce toate listele se vor completa, le voi înainta şi pe cele originale… Celelalte obiecte ce nu sunt în bani, le-am lăsat în seama exarhilor până voi primi îndată autorizaţiunea a Prea Sfinţiei Voastre. Protoiereu Ştefan Nicolaescu*[19].

La 26 iulie 1877, Episcopia comunica Protoieriei Gorj următoarele: *Din ofrandele ce ai adunat de la preoţi şi locuitorii acestui district pentru ajutorul ostaşilor români răniţi, prea c*[ucernicia] *ta ne va trimite numai banii şi alte obiecte trebuincioase spitalelor, precum: scamă, pânză şi altele, iar vitele, productele şi altele în felul acesta să le declari onor Prefecturei locale, spre a lua dispoziţiuni pentru ridicarea lor de la oferitori şi trimiterea la locul cuvenit*[20].

La 31 iulie 1877, Protoieria judeţului Gorj trimitea o adresă Prefecturii Gorj, prin care îi face cunoscut că a adunat ofrande în produse şi vite, şi cere Prefecturii, conform dispoziţiilor Episcopiei, să le ridice de la donatori şi să le trimită *la locul cunoscut*. Tot acum, Protoieria anexa şi o copie după listele de ofrande, produse şi vite[21].

Un raport din 6 august 1877 al Protoieriei judeţului Gorj, înaintat Episcopiei din Râmnic menţiona că, până la acel moment fuseseră trimise deja la Vâlcea 120 de dramuri de scamă şi 11 coturi de pânză (în cinci bucăţi). Colecta urma să continue, pentru încurajarea donatorilor cerându-se Episcopiei publicarea acestor ofrande[22]. La 19 august, acelaşi an, Episcopia confirma primirea ofrandelor, precizând că acestea fuseseră deja înaintate „Comitetului doamnelor" din Craiova pentru a le folosi la Spitalul „Independenţa" din Craiova, fiind menţionate şi numele donatorilor[23]. La aceeaşi dată, preoţii Sava Dimitrie şi C. Crucearu din Turceni donau şi ei mai multe *coturi* de pânză.

Şi clericii mehedinţeni şi-au adus contribuţia lor la Războiul pentru neatârnarea naţională. Astfel, protopopul Ştefan P. Călărăşeanu, la 30 iunie 1877, comunica primului-ministru de la Bucureşti: *Clerul din acest judeţ, Mehedinţi, văzând grelele împrejurări prin care trece ţara, pe lângă călduroasele rugăciuni ce face către Atot Puternicul Dumnezeu ca să protege pe ostaşii români, inspiraţi de sentimente patriotice şi umane, a constituit un comitet clerical din propria sa iniţiativă sub patronajul Prea Sfinţiei Sale Părintelui Episcop al Eparhiei Râmnicului-Noul Severin, D.D. Atanasie, în ajutorul fraţilor noştri soldaţi care luptă pentru apărarea şi independenţa prea iubitei noastre Patrii*[24].

Comitetul clerical din Mehedinţi s-a remarcat şi prin sprijinirea „Crucii Roşii" şi a Spitalului „Independenţa" din Craiova. Pentru acest spital, clerul mehedinţean a strâns haine (bluze, cămăşi, şorţuri de olandă), scamă, bani şi alte obiecte necesare răniţilor sau amenajării interioare a spitalului (mobilier), aşa cum dovedeşte scrisoarea cu numărul 1 141 din 2 septembrie 1877, trimisă de Comitetul doamnelor craiovene comitetului clerical al judeţului Mehedinţi, pentru confirmarea primirii donaţiei[25]. Pentru Crucea Roşie, doar în luna iunie 1877, comitetul clerical donase 690 de lei şi câteva sute de dramuri de scamă. În octombrie 1877, se făcea o nouă donaţie: 309 lei şi 500 dramuri de scamă. Pe lista donatorilor se afla, alături de mai mulţi preoţi, şi Sevastiţa, soţia preotului Ştefan de la Baia de Aramă[26].

Alte aşezăminte medicale militare sprijinite de clericii olteni

În ultimele luni ale anului 1877, la Drăgăşani, judeţul Vâlcea, se înfiinţa un spital pentru îngrijirea ostaşilor răniţi pe front; pentru bunul mers al acestei instituţii medicale, un comitet clerical, condus de preotul Mihalache Nicolăescu, se ocupa cu strângerea de ofrande. Lista de contribuţii era deschisă chiar de preotul Nicolăescu[27], iar între cei care depuneau ofrande se mai găseau şi preoţii Matei din Nemoiu, Matei din Izvoru, B. Nicolae din Prundeni, B. Folescu din Verdea, Simion Stănescu din Drăgăşani, monahia Teofana

Ionescu de la mănăstirea Hurezi (Horezu) și alții[28]. Facem precizarea că spitalul avea 150 de paturi pentru soldații bolnavi și răniți aduși de pe front[29].

Încă din mai 1877, preoții din cuprinsul fostului județ Romanați strângeau bani pentru organizarea unei ambulanțe care să ofere primul ajutor răniților din război. Pe listele de subscripție pentru această ambulanță întâlnim numele mai multor preoți: Ștefan, Constantin Stan, C. Popescu și R. Dumitrescu[30]. La 7 iulie 1877, comitetul clerical din fostul județ Romanați delega pe preotul Zaharia Thovnescu din Găneasa să se ocupe direct de strângerea ofrandelor, iar la 8 august același an, seminaristul Constantin Caraceleanu era împuternicit să meargă în plasa Ocolu și să adune *de la preoți, cântăreți și alții* ofrande[31].

La sfârșitul lunii octombrie 1877, Protoieria fostului județ Romanați dona pentru ostașii răniți suma de 120 lei[32]. De altfel, în timpul Războiului de Independență din anii 1877-1878, din fostul județ Romanați, 72 de preoți, în frunte cu protopopul Ioan Amzulescu și cu preotul Dobre Șapcă (fiul revoluționarului pașoptist Radu Șapcă) au contribuit cu diferite sume de bani oferite în ajutorul ostașilor răniți[33].

În decembrie 1877, epitropia bisericii Sfântul Ilie din Craiova punea la dispoziția Primăriei orașului localurile Școlii „Lazaro-Otetelișanu" și Institutului „Sfântul Ilie", ambele fiind proprietatea epitropiei, spre a fi amenajate ca spital pentru ostașii răniți în război (cele două clădiri aveau o capacitate de 330 de locuri)[34]. Trebuie consemnat și faptul că aceeași epitropie punea la dispoziția autorităților din Craiova și un dispensar medical, aflat sub patronajul spiritual al bisericii „Sfânta Treime" din același oraș[35].

La 13 septembrie 1877, protopopilor olteni li s-a cerut să numească fără întârziere câte doi confesori *ca să se îngrijească cu cele duhovnicești de toți soldații răniți ce se află la spitalele înființate*[36]. Astfel, între 1877-1878, slujba duhovnicească în mijlocul răniților a fost îndeplinită de următorii preoți: Ioan Mateescu la spitalul din Ocnele Mari (județul Vâlcea), Dumitru Ieromnimon la spitalul din Drăgășani (județul Vâlcea), I. Ceculescu și Constantin Ionescu la spitalul Râmnicu-Vâlcea, Marin Stănescu, D. Ricman, Badea Constantinescu, Andrei Betar, N. Delcescu și V. Mihăescu la spitalul din Caracal (județul Romanați), Gheorghe Stănescu, Filip Giurescu și Gheorghe Ionescu la spitalul din Turnu Severin (județul Mehedinți)[37].

Așezăminte monahale oltene implicate în misiunea de salvare a ostașilor răniți

Starea de război a obligat autoritățile militare să-și îndrepte atenția și spre multe din mănăstirile și schiturile din Oltenia. Astfel, așezămintele monahale de aici au fost folosite pentru cantonarea soldaților, pentru depozitarea diverselor materiale, pentru îngrijirea răniților și pentru internarea prizonierilor. Spre exemplificare, consemnăm faptul că la mănăstirea Jitianu de lângă Craiova a fost amenajat un depozit cu muniție de război[38]; la mănăstirea Segarcea, județul Dolj, în multe chilii au fost găzduiți ostași; același fapt s-a petrecut și la mănăstirea Sadova, tot din județul Dolj, situată aproape de Bechet[39] și în chiliile bolniței de la Episcopia Râmnicului[40], unde a fost așezat *Batalionul de milițieni*[41]. Schiturile Șerbănești și Mamu din Vâlcea (aflate în partea de sud a județului, aproape de gara din Piatra Olt) au fost amenajate și puse la dispoziția răniților și prizonierilor. Astfel, la Șerbănești au fost trimiși 150 de prizonieri turci, iar la Mamu peste 200[42]. La mănăstirea Bistrița, tot din județul Vâlcea s-au făcut pregătirile necesare pentru amenajarea unui spital; ulterior însă (din cauza distanței prea mari față de cea mai apropiată gară – cea din Piatra Olt), s-a hotărât ca aici să fie încartiruiți 478 de prizonieri turci[43] și 45 de ostași români care asigurau paza[44]. Ca urmare a lipsei spațiului, dar și a izbucnirii unei epidemii de tifos care a dus la decesul a doi călugări, tot personalul monahal a fost mutat la mănăstirea Arnota, aflată în apropiere. Bolnița mănăstirii a fost și ea amenajată în spital pentru prizonieri. După mutarea captivilor turci, la mănăstirea Bistrița s-a amenajat un *depou* de îmbrăcăminte, întreținut de 200 de soldați[45].

Pe lângă cele șase maici de la mănăstirea Hurezi care s-au aflat pentru un timp mai îndelungat în serviciul Spitalului „Independența" de la Craiova, și alți călugări și călugărițe au venit în sprijinul ostașilor răniți. Astfel, 14 maici de la mănăstirea Hurezi, zece de la mănăstirea Dintr-un lemn (ambele situate în județul Vâlcea), precum și doi călugări de la Episcopie au cerut și au primit aprobarea episcopului eparhiot pentru a merge la mai multe spitale de campanie ca să ajute la transportarea și îngrijirea răniților[46]. Patru sau cinci monahi de la mănăstirea Bistrița și alți câțiva de la mănăstirea Arnota (în frunte cu starețul Severian) au slujit în Armata Română ca infirmieri ori brancardieri, îngrijind ostașii internați în spitalele din Turnu-Măgurele și Craiova[47]. Din județul Gorj au plecat în serviciul Spitalului de răniți al armatei din Turnu Măgurele cinci monahi: Ignatie Anghelescu, Nifon Mericescu și Pafnutie Petrescu, toți trei de la mănăstirea Tismana și Sarapian Minulescu și Gherasim Pavel, ambii de la schitul Lainici[48].

În toamna anului 1877, Protoieria din Râmnicu-Vâlcea

Casele și biserica de la Bolnița Episcopiei din Râmnic. Aici au fost cazați ostași români în timpul Războiului de Independență de la 1877-1878

înainta un raport cu ofrandele colectate de la călugăriţele din mănăstirea Hurezi pentru folosul ostaşilor răniţi[49], iar la începutul lunii decembrie 1877, 26 de călugăriţe de la aceeaşi mănăstire îşi înscriau şi ele numele pe o listă de subscripţie, menţionând şi daniile oferite din puţinul lor pentru ostaşii români de pe front: prosoape, pânză de bumbac şi ciorapi de lână[50].

Efortul făcut de aceşti monahi avea să fie lăudat mai târziu de autorităţile române, de medici ai Crucii Roşii, de eroii răniţi şi de familiile acestora. De aceeaşi gratitudine avea parte şi episcopul Atanasie, şi preoţii care au sprijinit, într-un fel sau altul, eforturile de salvare a vieţii ostaşilor răniţi. Consemnăm faptul că la 27 martie 1878, pentru înaltele sentimente patriotice, pentru bunele servicii aduse în tot timpul Războiului de Independenţă, episcopului Atanasie Stoenescu i-a fost conferit Ordinul „Steaua României" în grad de comandor[51]. Şi alţi clerici olteni au primit diferite ordine şi medalii pentru felul în care au îngrijit răniţii cantonaţi în diferite spitale[52]. Astfel, protosinghelul Hariton Mateescu, confesor al Regimentului 2 de linie a fost decorat, la 5 iulie 1878 cu „Crucea de cavaler"; cu o altă medalie a fost decorat şi preotul Cristache Manolescu din Craiova[53]; preotul Ion Mateescu de la Ocnele Mari a primit medalia „Apărătorii Independenţei"[54]. Unele maici de la mănăstirile Hurezi (Elisabeta Bărbulescu, Marufta Bucur, Migdonia Bucur, Efimia Dumitraşcu, Teofana Ionescu – stareţă, Epifania Moisescu, Agripina Merta, Maia Nicolae, Teofania Popescu, Fevronia Roşca, Eufrosina Steflea, Minodora Stoicescu, Fevronia Teodorescu şi Teodista Vlad) şi Dintr-un lemn (Fevronia Popescu, Maica Platonida şi Maica Serafima) au primit din partea Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice Crucea comemorativă „Elisabeta", ca dovadă de apreciere pentru îngrijirea răniţilor, pentru instalarea de spitale ambulante, precum şi pentru diferite ofrande[55].

Aşadar, clerul ortodox român nu a rămas străin de lupta poporului pe care-l păstorea pentru independenţă naţională. Primele iniţiative practice au corespuns unor nevoi stringente, de a contribui la asigurarea condiţiilor indispensabile pentru începerea şi suportarea războiului: procurarea armelor şi, aproape concomitent, asigurarea asistenţei sanitare şi a tuturor condiţiilor de care depindea biruinţa deplină a unei naţiuni.

Toate ostenelile depuse de clerul oltean în sprijinul Armatei Române şi a Războiului pentru Independenţă dus de aceasta au fost oglindite şi în presa vremii. În ziarul „Resboiul" se afirma că *preoţii au lucrat fără preget, zi şi noapte, la împlinirea misiei lor în aceşti timpi grei pentru ţară*[56]. Se sublinia că prin strădania comitetelor clericale din Oltenia şi a personalului monahal[57] s-a desfăşurat o activitate statornică şi rodnică, au fost îngrijiţi răniţii şi s-au strâns donaţii de bani şi alte ofrande de la populaţie, neuitând să fie ei cei dintâi care deschideau listele cu subscripţii. Au dovedit astfel că au fost tot timpul la înălţimea cerinţelor şi a nobilei misiuni creştine.

ASPECTS REGARDING THE CHURCH' CONTRIBUTION FROM OLTENIA AT THE INDEPENDENCE WAR

THE SUPPORT FOR THE HOSPITALS THAT WERE ESTABLISHED DURING THE CAMPAIGN FROM 1877 TILL 1878 IN THE RIGHT OF OLT

The church with the help of its priests sustained the hopes of the Romanian people in the difficult moments from 1877 till 1878. The article presents information regarding the clergy and parishes' contribution from Oltenia at the establishment and the support of the hospitals' activity during the Independence War.

Keywords: Independence War, hospitals, Olt, parishes, Romanian orthodox clergy

NOTE

1 Universitatea din Craiova.
2 Şt. Călinescu, *Către preoţii săteni*, în revista „Biserica Ortodoxă Română", Anul III, nr. 11/1877, p. 502.
3 Vasile Cărăbiş, *Contribuţii bisericeşti din judeţul Gorj la războiul de la 1877-1878*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIII, nr. 9-10/1971, pp. 740-741.
4 Cu acest comitet, episcopul Atanasie a purtat, în perioada 2 august 1877-13 mai 1878, o corespondenţă intensă. Ni s-au păstrat nouă scrisori trimise de Atanasie acestui comitet şi alte două trimise de preşedinta acestei fundaţii ierarhului oltean (Gh. Rădulescu, *Corespondenţă între conducerea Eparhiei Râmnicului Noul Severin şi „Comitetul doamnelor craiovene creat pentru ajutorarea ostaşilor răniţi" în 1877-1878*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, pp. 357-360).
5 Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor*, ediţia a II-a, vol. II, Bucureşti, 1930, p. 258.
6 Nestor Vornicescu Severineanul, *Contribuţia patriotică adusă de clerul din părţile oltene în anii 1877-1878*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, pp. 273-274.
7 *Ibidem*, p. 275.
8 Mircea Păcurariu, *Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române faţă de Războiul de Independenţă*, în revista „Biserica Ortodoxă Română", Anul LXXXV, nr. 5-6/1967, pp. 609-611.
9 C.N. Plopşor, *Spitalul „Maica Domnului" pentru răniţi, întemeiat de Societatea de binefacere a doamnelor craiovene*, în „Oltenia", Cartea I, Craiova, 1940, p. 8.
10 *Ibidem*, p. 5.
11 Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 274.
12 Arhivele Naţionale, filiala Dolj, Fond Epitropia bisericii Maica Domnului „Dudu" din Craiova, dosar nr. crt. 35/1878, f. 15.
13 *Idem*, dosar nr. crt. 47/1877, f. 34.
14 *Ibidem*.
15 Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 275.
16 Arhivele Naţionale, filiala Gorj, Fond Protoieria judeţului Gorj, dosar nr. crt. 104/1877, f. 2.
17 *Ibidem*, f. 3.
18 *Ibidem*.
19 *Ibidem*.
20 *Ibidem*, f. 11.
21 Din această listă aflăm numele preoţilor gorjeni care au sprijinit material campania militară din 1877-1878: Staicu Apostoiu din comuna Bâltişoara – 200 ocale de porumb şi 20 ocale de fasole; Mihai Bălan din comuna Leleşti – 50 ocale de porumb şi 5 ocale de fasole; Gh. Bâlcescu din comuna Bălceştii Amaradia – 50 ocale de porumb şi 10 ocale de fasole; Nicolae Birceanu din comuna Bengeşti – 25 ocale de porumb; Mihai Constantinescu din comuna Turburea – o vacă; Viorel Demetru din Turbaţi – 25 ocale de porumb şi 11 ocale de fasole; Gh. Dinu din comuna Bolboşi – un berbec; Gh. Dobrescu din comuna Roşia – o vacă; Constantin Gliga din comuna Raci – un berbec; Vasile Lăzărescu din comuna Bolboşi – două oi; Dumitru Lianu din comuna Turbaţi – 25 ocale de porumb şi 12 ocale de fasole; I. Mohora din comuna Borăscu – o vacă; Gh. Nicolae din comuna Raci – un berbec; Mihai Păunescu din comuna Raci – un berbec; Radu Perescu din comuna Cârligi – 50 ocale de porumb; Ion Plopşoreanu din comuna Plopşor – o vacă; Alexandru Popeangă din comuna Leleşti – 150 ocale de porumb şi 20 ocale de fasole; I. Popescu din comuna Cocardia de Novaci – 50 ocale de porumb; I. Popescu din comuna Runcu – 50 ocale de porumb şi

cinci ocale de fasole; N. Popescu din comuna Şomăneşti – 50 ocale de porumb; Nicu Popescu din comuna Turcenii de Sus – o vacă; Radu Prunescu din comuna Albeni de Amaradia – un berbec; Gh. Rogojanu din comuna Roşia – o vacă; Constantin Stoichiţoiu din comuna Ceauru – 50 ocale de porumb şi 10 ocale de fasole (Arhivele Naţionale, filiala Gorj, Fond Protoieria judeţului Gorj, dosar nr. crt. 104/1877, f. 16).

22 Arhivele Naţionale, filiala Gorj, Fond Protoieria judeţului Gorj, dosar nr. crt. 19/1877, f. 16.

23 *Ibidem*, f. 18.

24 Arhivele Naţionale Bucureşti, Fond Ministerul Afacerilor Interne, Comunale, dosar nr. crt. 41/1877, f. 124; vezi şi Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.* p. 263.

25 Gh. Rădulescu, *Art. cit.*, p. 359.

26 Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 276.

27 Documentele vremii consemnează faptul că vrednicul preot a străbătut multe din satele vâlcene, mângâind şi încurajând pe cei rămaşi acasă, strângând obiecte şi bani pentru alinarea suferinţelor celor internaţi în spitalul din Drăgăşani. De asemenea, la apelul aceluiaşi preot, mai mulţi locuitori din acelaşi oraş au primit în casele lor unu sau doi soldaţi cărora le-au oferit *nutriment şi toate cele necesare* (Arhivele Naţionale, filiala Vâlcea, Fond Prefectura judeţului Vâlcea, dosar nr. crt. 121/1877, f. 341).

28 Arhivele Naţionale, filiala Vâlcea, Fond Prefectura judeţului Vâlcea, dosar nr. crt. 121/1877, ff. 341-342.

29 C. Mişulescu, *Contribuţii materiale ale unor clerici şi aşezăminte bisericeşti din ţinuturile din dreapta Oltului la Războiul pentru Independenţă*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, p. 353.

30 „Monitorul oficial", nr. 103 din 7 mai 1877, p. 3075.

31 Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 277.

32 Arhiva Episcopiei Râmnicului, *Registrul de ieşirea hârtiilor din cancelaria sfintei episcopii Râmnicu-Noul Severin pe anul 1877*, apud Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 277.

33 „Monitorul oficial", nr. 195 din 3 septembrie 1878, pp. 5082-5083.

34 C. Mişulescu, *Art. cit.*, p. 355; Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 274.

35 C. Mişulescu, *Art. cit.*, p. 355.

36 Arhiva Episcopiei Râmnicului, *Registrul de ieşirea hârtiilor din cancelaria sfintei Episcopii a a Râmnicului-Noul Severin pe anul 1877*, apud Nestor Vornicescu Severineanul, *Art.cit.*, p. 279.

37 *Ibidem*; Alexandru Stănciulescu-Bârda, *Clerul ortodox român în sprijinul Războiului de Independenţă*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, p. 342.

38 Arhivele Naţionale, filiala Dolj, Fond Prefectura Dolj, dosar nr. crt. 2/1877, ff. 49 şi 52.

39 Arhiva Episcopiei Râmnicului, dosar nr. crt. 6/1877, f. 169.

40 *Ibidem*.

41 Idem, dosar nr. crt. 14/1877, f. 48.

42 Arhivele Naţionale, filiala Vâlcea, Fond Prefectura judeţului Vâlcea, dosar nr. crt. 17/1878, f. 101; Arhiva Episcopiei Râmnicului, dosar nr. crt. 27/1878, f. 23.

43 Precizăm că prizonierii turci cazaţi aici s-au bucurat de condiţii dintre cele mai bune. Astfel, un ofiţer inferior primea zilnic *300 dramuri de pâine, 200 dramuri carne, 15 bani pentru grăsime, 7 dramuri sare, ceapă şi oţet, 30 dramuri legume, 25 dramuri orez, câte 25 bani pentru tutun, 10 bani pentru cafea şi 6 bani cheltuieli neprevăzute*. Ţinând cont de preţul de piaţă al produselor agro-alimentare, un ofiţer inferior turc avea alocat pe zi circa 80 de bani (un soldat circa 60 de bani). Spre comparare, precizăm că un ostaş român avea o alocaţie zilnică de doar 50 de bani (V. Diculescu, *Aprovizionarea armatei române în timpul Războiului de Independenţă*, în „Studii şi materiale de istorie modernă", vol. III, Bucureşti, 1965, p. 164).

44 Arhiva Episcopiei Râmnicului, *Registrul de ieşirea hârtiilor din cancelaria sfintei Episcopii a Râmnicului-Noul Severin pe anul 1877*, dosar nr. crt. 14/1877, f. 71 şi dosar nr. crt. 27/1878, ff. 19 şi 23. Vezi şi Arhivele Naţionale, filiala Vâlcea, Fond Prefectura judeţului Vâlcea, dosar nr. crt. 121/1878, ff. 1 şi 9.

45 V. Tamaş, *Prizonieri turci internaţi la mînăstirea Bistriţa, în 1878*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, p. 371.

46 Mircea Păcurariu, *Biserica Ortodoxă Română şi Războiul de Independenţă*, în volumul „Studii de Istorie a Bisericii Ortodoxe Române", Bucureşti, 2005, p. 388.

47 V. Tamaş, *Prizonieri turci internaţi la mînăstirea Bistriţa, în 1878*, p. 371; Mircea Păcurariu, *Biserica Ortodoxă Română…*, p. 388.

48 Arhivele Naţionale, filiala Gorj, fond Protoieria judeţului Gorj, dosar nr. crt. 19/1877, ff. 20 şi 23.

49 Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 276.

50 „Monitorul oficial", nr. 273 din 1877, p. 7174.

51 Gherasim Cristea, *Date despre Războiul pentru Independenţă, din arhiva vlădicească de la Râmnicu-Vâlcea*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, p. 310.

52 Ioasaf Ganea, *Decoraţii şi medalii acordate slujitorilor bisericeşti din Eparhia Râmnicului Noul Severin cu prilejul Războiului de Independenţă*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, p. 365.

53 *Ibidem*, p. 364.

54 *Ibidem*, p. 365.

55 *Ibidem*, p. 367.

56 Jiescu, *Clerul şi Guvernul actual*, în ziarul „Resboiul", nr. 181 din 20 ianuarie 1878, p. 2.

57 Unii cercetători afirmă că 50 de călugăriţe şi 10 călugări de la diferite mănăstiri din Oltenia au participat într-un fel sau altul la campania din 1877-1878 (Mircea Păcurariu, *Preoţi militari români în războiul pentru întregirea neamului*, în volumul „Studii de Istorie a Bisericii Ortodoxe Române", Bucureşti, 2005, p. 434).

†EMILIAN LOVIŞTEANUL
Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului

ARHIEPISCOPIA IAŞILOR: ASPECTE DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1916-1918)

Memoriile preoţilor din războiul 1916-1918, din judeţele Iaşi, Neamţ şi Botoşani[1]

Primul Război Mondial a fost numit, de asemenea, în istoria românilor Războiul de Reîntregire a Neamului, reprezentând unul din evenimentele cele mai importante ale secolului al XX-lea.

A fost necesară o implicare armată a poporului român pentru a împlini ceea ce nu a reuşit pe timp de pace, adică unirea tuturor românilor (a Transilvaniei, Basarabiei şi Bucovinei cu România), într-un singur stat.

În desfăşurarea acestor evenimente, pe lângă oamenii politici ai timpului şi armata ţării, Biserica Ortodoxă Română a îndeplinit un rol de seamă prin clericii şi credincioşii săi.

Despre implicarea slujitorilor Bisericii în desfăşurarea Primului Război Mondial s-au scris mai multe cărţi, studii şi articole, ce au evidenţiat activitatea de asistenţă religioasă şi social-caritativă a clerului şi cinului monahal, pentru susţinerea poporului român în lupta de eliberare a teritoriilor româneşti ocupate şi realizarea unităţii naţionale.

Se ştie faptul că, pentru o mai bună coordonare a activităţilor amintite, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a propus în anul 1915, Marelui Cartier General ca Prof. Univ. Iconom Constantin Nazarie să fie acceptat, „Protopop al preoţilor de armată" şi şef al Serviciului Religios, fapt care s-a împlinit.

În Arhiepiscopia Iaşilor, clericii şi monahii aflaţi sub păstorirea Înaltpreasfinţitului Pimen, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, au răspuns cu dăruire şi responsabilitate chemării ţării, de a susţine idealurile şi doleanţele poporului român, în acele vremuri de grea încercare.

Însă foarte important este şi aportul adus în acest război de către creştinii din parohiile Arhiepiscopiei Iaşilor.

Contribuţia lor substanţială este reliefată într-un mod obiectiv de preoţii parohi, prin memoriile trimise la Centrul Eparhial-Iaşi.

Conform *Ordinului circular nr. 2559 din 9/22 august 1919*, emis de Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, Pimen, preoţii din parohiile rurale trebuiau să trimită la Mitropolie un raport care să conţină informaţii şi date despre tot ce s-a petrecut în cuprinsul parohiei în care păstoresc, *de la începutul războiului şi până la sfârşit*, pentru ca astfel să se poată întocmi o lucrare de ansamblu referitoare la timpul marelui război în cuprinsul Mitropoliei Moldovei şi Sucevei.

Astfel, majoritatea preoţilor a răspuns ordinului circular şi a trimis rapoarte cu date foarte importante despre implicarea enoriaşilor în desfăşurarea Primului Război Mondial.

Generalul Eremia Grigorescu şi preotul Petru Cosac pe frontul de la Oituz

Aceste rapoarte sau memorii se găsesc în Arhiva Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, cuprinse în dosarul cu nr. 107, împărţit în două volume, pe care le-am cercetat şi din care prezint informaţiile şi concluziile ce urmează.

Întrebările ce se desprind din adresa Înaltpreasfinţitului Pimen şi răspunsurile primite de la preoţii din judeţele Iaşi, Neamţ (fără partea ce este cuprinsă în Episcopia Romanului) şi Botoşani (incluzând şi judeţul de atunci Dorohoi), sunt adevărate capitole din istoria participării românilor în război, ce reflectă şi starea de spirit din această parte de ţară.

1. Ce impresie a produs în popor şi cum a fost primită vestea intrării ţării noastre în război?

Desigur, vestea intrării României în război la data de 14/27 august 1916 a produs în rândul românilor atât bucurie şi speranţă, cât şi tristeţe şi teamă, deoarece în acel moment nu se puteau aprecia consecinţele războiului.

Era seara şi apoi noaptea sfântă în care creştinii se pregăteau să cinstească pe Maica Fiului lui Dumnezeu, la praznicul *Adormirii* ei. Aşadar, în noaptea de 14 spre 15 august 1916 (27/28 st. n.), glasul clopotelor bisericilor, împreună cu sunetul goarnei au vestit intrarea României în război. După doi ani de neutralitate, România, potrivit intereselor naţionale, se alătura *Antantei* (o coaliţie formată din Franţa, Marea Britanie, Italia, Rusia, şi apoi Belgia, Serbia, Muntenegru şi Grecia), împotriva *Puterilor Centrale* (Austro-Ungaria, Germania la care se adaugă Turcia şi Bulgaria).

În acea noapte s-a dat citire ordinului M.S. Regelui Ferdinand, decretului, prin care purtătorii de arme sunt chemaţi sub drapel. Ştirea s-a răspândit cu repeziciune în toate comunităţile şi a făcut ca noaptea să se transforme în „zi", fiindcă agitaţia, pregătirea tinerilor şi vârstnicilor de a merge

la război, a produs sentimente deosebite de bucurie și întristare.

Iată ce scria în memoriul său din 30 octombrie 1919, preotul Popoviciu din parohia Ciurea, județul Iași: *Pregătirea sufletească a poporului pe temeiul religiunii și a conștiinței bazată pe credință și dragoste a avut-o hotărârea definitivă de a se război, în a-și sacrifica viața fiecare, de dragul dezrobirii neamului, țării străbune și a apărării Tronului. Cunoștea poporul prin educația noastră că, soarta fraților noștri din Ardeal, Basarabia și Bucovina, era din cele mai jalnice. Știa că tricolorul național era terfelit și batjocorit de agresorii neamului, unguri, nemți etc. Instinctul de conservare națională era adânc pătruns în popor, cu toții știau că fac cel mai mare bine neamului și de datorie, pe lângă o dezrobire, o înfăptuire a unității noastre naționale; că dorința marilor noștri Domnitori ai țării și ai neamului:* Ștefan cel Mare și Sfânt și Mihai Viteazul se va îndeplini acum; au avut cu toții un asentiment de nedescris. *Cu toții își măsurau forța, se îndemnau unii pe alții, își îngrijeau armele, de drum, și cu drag se supuneau chemării* (fila 16, vol. I).

Datoria față de țară și conștiința de român au determinat pe unii țărani să aibă sentimentul de glorie militară, de patriotism, pentru că vedeau numele de român sinonim cu noțiunea de viteaz, de erou militar: *Femeile țărance care nu au învățat la nici o școală decât numai în casa părintească, ce este iubirea de țară, au primit tot cu atâta avânt vestea despre intrarea în război* (fila 9, vol. I).

După atâtea secole de suferință, de destrămare a neamului și de asuprire din partea altor popoare, în sufletul românilor se înrădăcinase dorința de libertate, de unitate și de perpetuare a valorilor neamului.

Ceasul dezrobirii era de mult așteptat, *înfăptuirea idealului național, de unire a tuturor românilor sub scutul dinastiei române și înlăturarea granițelor etnice* se putea realiza. *Nu era un război de cuceriri nedrepte, ci un război pentru dezrobirea fraților subjugați* (fila 94, vol. I).

De asemenea, oamenii din Parohia Andrieșeni aveau credința și speranța că intrarea României în război era necesară pentru eliberarea teritoriilor românești aflate sub ocupație străină, acolo unde frații supraviețuiau persecuțiilor.

Însă vestea intrării României în război a produs și îngrijorare, durere, nenorocire și chiar groază. Unii români erau abătuți și se gândeau atât la frații care suferă, cât și la greutatea războiului, la urmările lui. Era necunoscutul ce-i aștepta pe fii, erau grija casei și a familiei, era despărțirea care se apropia între cei chemați sub drapel și toți cei ai familiei, la care se adăuga grija pentru agoniseala de o viață.

Și creștinii din parohia Costuleni au primit vestea cu multă tristețe, gândindu-se în grija cui vor rămâne copiii și cine se va îngriji de cei rămași?

De altfel, și în parohia Bârnova *vestea intrării țării noastre în război a produs în majoritatea poporenilor acestei parohii o panică și o impresie cam neplăcută și foarte îngrijorătoare pentru cei ai căror membri din familii erau mobilizați; cu toate sfaturile alinătoare ce le dădeam cu ocaziunea rugăciunilor ce se făceau săptămânal în Biserică, totuși starea de îngrijorare nu dispărea, mai ales de la mamele și soțiile celor mobilizați*, scria preotul paroh (fila 8, vol. I).

La parohia Tarcău, anunțul a adus jale adâncă. Nu se auzea decât plânsetul mamelor care-și petreceau copii, și a soțiilor

5 ianuarie 1917. Preotul Dumitrescu, confesorul Regimentului 38 Infanterie, în fața unui bordei, în tabăra de refacere

și copiilor după bărbați și părinții lor, înspre locurile unde se adunau pentru a pleca la război: *Pe lângă durerea existentă, licărea în sufletul poporului și bucuria de curmare a acestei stări de tărăgănare, de subjugare a fraților noștri, de care nu ne despărțea decât linia hotarului milenar, bucuria izvorâtă din credința noastră a tuturora că vom reuși, fiind în alianța atâtor state mari și puternice și tocmai de aceea bucuria că războiul va fi de puțină durată* (fila 96, vol. I).

Pentru cei din comuna Vlădeni, jud. Iași, această veste i-a făcut să sufere în tăcere, primind-o cu resemnare: *Și pentru bărbați și pentru femei îngrijorarea pentru nenorocirile ce putea aduce războiul era risipită de credința că Dumnezeu e bun și mare, ca să cruțe de nenorociri, așteptând astfel cu încredere și patriotism desfășurarea faptelor* (fila 9, vol. I). Majoritatea credincioșilor își încredința soarta în mâinile lui Dumnezeu, Care știe și rânduiește toate spre folosul oamenilor.

Ieromonahul Damian Sora de la parohia Românești scria în memoriul său: *Fiecare ostaș, pe care țara l-a chemat, și-a lăsat părinții, copii, frații și rudele, și credincios până la ultimul grad jurământului către Țară și Tron au plecat încărcați de binecuvântările preotului paroh – părintele lor sufletesc – și a tuturor celor rămași în sat, de la bătrânul gârbovit de ani ce abia se mai sprijină și până la copilașul ce gângurește în leagăn* (fila 67, vol. I).

Soldații din parohia Căciulești, jud. Neamț, ziceau: *Bine că a dat Dumnezeu de a sunat și acest ceas, căci de doi ani de zile îl așteptam gata cu arma-n mână și de cât vom sta degeaba în taberele de concentrare, mai bine să dăm mâna cu frații noștri de peste munți*…(fila 121, vol. I).

Toți cei care știau că fac parte din contigente mobilizabile se strângeau grupuri pentru ca să fie cei dintâi la datorie. Erau unii care *se bucurau să plece pe câmpul de luptă, de cât să piardă vremea la țară, fără folos*, iar la alții intrarea în război nu a produs mare impresie, pentru că era recentă mobilizarea din anul 1913.

Așadar, vestea intrării României în război a fost primită cu multă seriozitate, cu simțul și grija care arată pe omul prevăzător, ce-și dă seama că vor veni timpuri grele, care vor aduce lipsuri, suferințe și multe vieți jertfite, dar și cu nădejdea în vremuri mai bune și împlinirea „testamentului" înaintașilor.

Vedem că în aceste încercări vremelnice, preoții nu au încetat a se ruga lui Dumnezeu pentru binele neamului, de a îmbărbăta pe soldați, de a-i spovedi și împărtăși cu Sfintele Taine, ca Hristos-Domnul să-i ajute să biruiască pe vrășmașii țării și să se întoarcă sănătoși la casele lor.

Veştile îmbucurătoare de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz au ridicat moralul tuturor, dând speranţă şi celor de pe front, dar şi celor rămaşi să întreţină existenţa satului românesc.

2. Câţi oameni au fost mobilizaţi şi au plecat în război?

Aceasta este o altă întrebare la care preoţii prin rapoartele lor au răspuns, informaţiile bazându-se pe evidenţele de la autorităţile locale şi completate cu date şi mărturii din comunităţile păstorite.

Din cele 286 de parohii, care au trimis memoriile la solicitarea mitropoliei şi care se găsesc în dosarele mai sus amintite, au fost mobilizaţi pentru război aproximativ 81 971 de oameni.

Dintre aceştia s-au întors de pe front în jur de 65 813 ostaşi. La datorie au căzut aproximativ 15 824 de oameni, între ei numărându-se şi persoanele dispărute, care nu s-au mai întors acasă.

Prin cifrele acestea, vedem că jertfa locuitorilor din judeţele Iaşi, Neamţ şi Botoşani este considerabilă.

Mulţi dintre cei căzuţi pe câmpul de luptă erau căsătoriţi, rămânându-le soţiile văduve şi copii orfani. Alţii, tineri fiind, ar fi fost un sprijin esenţial pentru bătrâneţile părinţilor lor.

Parohia Flămânzi din jud. Botoşani a dat cei mai mulţi combatanţi. De aici au plecat la luptă 1 062 de oameni, 887 s-au întors, iar 175 au căzut la datorie.

Din parohia Belceşti, jud. Iaşi, au plecat pe front 890 de ostaşi, 689 au revenit acasă, iar 201 oameni au murit şi dispărut.

În rapoartele amintite se arată faptul că unii luptători români au fost luaţi prizonieri, iar alţii au murit în condiţii mai puţin cunoscute.

Cei mai mulţi ostaşi români căzuţi la datorie au fost înmormântaţi în cimitirele parohiale deja existente şi numai în cazuri speciale s-au înfiinţat altele noi.

Asistenţa religioasă asigurată de Biserica Ortodoxă Română a făcut ca toţi eroii jertfiţi în luptă, plus victimele bolilor necruţătoare, să fie înmormântaţi creştineşte, la majoritatea punându-li-se deasupra mormintelor sfinte cruci confecţionate din lemn.

Datorită condiţiilor vitrege prin care ţara trecea, dar şi a lipsei de grijă pentru eroii trecuţi la Domnul, unele cimitire au fost dezgrădite, fiind loc de păşune pentru vite, lucru nepotrivit acestor locuri de cinste şi înălţare jertfelnică.

3. Ce armată a fost încartiruită în parohii?

Prea Cucernicii Preoţi menţionează în memoriile scrise, că în parohiile sau în vecinătatea lor, au staţionat sau au trecut regimente ale Armatei Române şi ale Armatei Ruse în retragere.

Important este faptul că în toate cele peste 286 de parohii nu s-au dat lupte, chiar dacă din măsuri de protecţie pe alocuri s-au săpat şanţuri de apărare.

Operaţiunile de război şi iernile deosebit de grele au determinat staţionarea regimentelor româneşti şi ruseşti prin satele regiunii de care ne ocupăm.

Lipsurile materiale şi condiţiile grele de viaţă (chiar şi caracterul josnic) au făcut ca unii ostaşi ruşi să provoace pagube şcolilor (mobilier distrus), bisericilor (gardurile cimitirelor fiind stricate), sediilor primăriilor, ale bibliotecilor comunale, arhivelor, precum şi gospodăriilor locuitorilor cu livezi şi păduri. Situaţia aceasta s-a întâmplat mai ales după căderea regimului ţarist şi instalarea bolşevicilor la conducere, fapt ce a creat dezordine în Armata Rusă.

4. Ce boli molipsitoare au fost în parohii, fie între săteni, fie între ostaşi?

Lipsa de medicamente, de igienă, gerul şi căldura excesivă, precum şi alţi factori au provocat şi amplificat apariţia şi răspândirea unor boli.

Cele mai devastatoare boli, care au provocat moartea multor ostaşi şi civili au fost: tifosul exantematic, febra tifoidă, holera, scarlatina, gălbinarea, variola, tuberculoza şi dizenteria.

Pentru tratarea acestor boli s-au înfiinţat spitale (de convalescenţă sau de război) şi infirmerii într-un număr mare, în funcţie de necesităţi.

S-au organizat societăţi pentru ajutorarea celor aflaţi în suferinţă, ca de exemplu: „Societatea pentru ocrotirea orfanilor de război", sub preşedinţia doamnei Olga Sturza, preşedinte a Societăţii Ortodoxe a Femeilor Române din Iaşi.

La spitalul nr. 428, Economul V.I. Constantinescu pe lângă grija ce a depus-o pentru bolnavi cu cele religioase, a servit şi ca administrator, instalând spitalul şi conducându-l în aşa chip, că consiliul spitalelor din jud. Neamţ, prin adresa nr. 506 din 27 martie 1917, i-a adus mulţumiri „pentru modul conştiincios cu care a condus acel spital", şi a fost medaliat cu Ordinul sanitar

Varniţa, 1917. Preot militar oficiind o slujbă religioasă înaintea plecării la luptă

„Regina Maria", cl. a III-a, publicat în Monitorul Oficial nr. 177 (fila 91, vol. I).

În timpul războiului, medicii au fost ajutați în activitățile lor și de preoți, călugări și călugărițe, alinând și vindecând durerile celor bolnavi.

Parohul Bisericii „Sfinții Trei Ierarhi" din Botoșani a fost rânduit să îngrijească de răniții din Spitalul „Filantropia" din aceeași localitate.

Doar satele izolate au fost scutite de marele flagel al bolilor molipsitoare, aici nefiind nevoie de spitale și infirmerii speciale.

5. Ce ajutoare au fost acordate de către enoriași celor afectați de război și de boli molipsitoare?

În vederea ajutorării orfanilor, invalizilor, bolnavilor din spitale și infirmerii, dar și a prizonierilor și celor refugiați, în aproape toate parohiile Arhiepiscopiei Iașilor s-au alcătuit comitete pentru colectarea de alimente, îmbrăcăminte, pături, saltele și articole pentru bucătărie.

Colectele de bani au fost date Societății „Crucea Roșie", care s-a ocupat de întrebuințarea fondurilor bănești. Sub conducerea acestei societăți au lucrat și călugării și călugărițele din mănăstirile Moldovei.

Bunătatea și solidaritatea românească au fost, din nou, la înălțime în acele vremuri grele. De altfel, locuitorii din satele românești au găzduit și întreținut soldații Armatei Române, aflate în trecere sau staționare.

Bisericile și mănăstirile au adăpostit pe bolnavi, pe cei fără case, iar preoții pe lângă asistența spirituală, în măsura posibilităților au asigurat-o și pe cea medicală, așa cum am subliniat mai sus.

În concluzie, memoriile preoților oferă posibilitatea cunoașterii obiective a problemelor create de război, precum și contribuția Bisericii din Arhiepiscopia Iașilor la biruința poporului și reîntregirea neamului românesc în vechile hotare istorice:

Preoți, cu crucea-n frunte! Căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ![2].

IAȘI ARHIEPISCOPACY: ASPECTS FROM THE FIRST WORLD WAR (1916-1918)

The First World War represented one of the most important events of the 20th century. In the development of the event, besides the politicians and the army, Romanian Orthodox Church had an important role through its priests and its believers. The article contains information that was found in Moldavia and Bucovina Metropolitan Church Archive regarding the priests' activity from the beginning till the end of the First World War.

Keywords: arhiepiscopacy, priest, church, First World War, believer

NOTE

1 După *Dosarul nr. 107*, vol. I şi II din Arhiva Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei.

2 Imnul național al României *Deșteaptă-te române* de Andrei Mureșan, în „Constituția României", București, Editura Lumina Lex, 2003.

Comandor (r) prof. dr. Aurel PENTELESCU[1]

CÂTEVA ERORI ÎN CERCETAREA ISTORIOGRAFICĂ PRIVIND EPISCOPIA ARMATEI ROMÂNE DIN ANII 1921-1948

Articolul de faţă încearcă să corijeze unele erori comise din diverse motive în cercetarea istoriografică, după anul 1989, privind Episcopia Armatei Române din anii 1921-1948. În pofida unor exemple şi nominalizări, îl dorim sustras integral spiritului polemic sau persiflării celor care au comis erori.

Episcopia Armatei Române – instituţie a Statului român şi a Bisericii, unicat între instituţiile eclesiastice româneşti similare – a fost înfiinţată prin lege în anul 1921, ca necesitate firească după Marea Unire din anul 1918. A funcţionat timp de peste două decenii, fiind desfiinţată în anul 1948 de către regimul politic ateu instituţionalizat în acel an în România, sub egida Moscovei.

Cercetarea istoriografică asupra acestei instituţii a fost posibilă abia după anul 1989, concomitent cu eforturile pentru renaşterea asistenţei religioase în structurile Armatei Române (ulterior şi în alte structuri militare) prin semnarea Protocolului dintre Ministerul Apărării Naţionale şi Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române din anul 1994.

Este un merit deosebit al publicaţiei „Revista de Istorie Militară" (redactor şef: comandor Ilie Manole; secretar general de redacţie: comandor av. Gheorghe Vartic), care s-a implicat în acţiunea de cercetare istoriografică asupra Episcopiei Armatei Române, a asistenţei religioase în structurile militare de-a lungul timpului printr-o mare varietate de modalităţi specifice: înfiinţarea rubricii permanente „Armata şi Biserica" în cadrul revistei; organizarea unor sesiuni ştiinţifice pe această temă în diverse garnizoane: Sibiu (1993), Iaşi (1996), Roman (1996) etc.; sărbătorirea centenarului naşterii Episcopului general de brigadă dr. Partenie Ciopron (1896-1980) la Cercul Militar Roman şi la Mănăstirea Văratec (septembrie 1996); tipărirea volumului de studii şi comunicări Armata şi Biserica (1996; 296 p.) ş.a.

Totodată, istoricii militari Dumitru Stavarache, Ilie Manole, Aurel Pentelescu au făcut publice rezultatul primelor lor cercetări în arhive (Arhivele Naţionale Istorice Centrale, Arhiva Sfântului Sinod, Arhivele Militare Române) şi în biblioteci (Biblioteca Academiei Române îndeosebi) privitoare la Episcopia Armatei Române şi a episcopilor ce au păstorit-o (Justinian Teculescu, 1923-1924; Ioan Stroia, 1925-1937; Partenie Ciopron, 1937-1948). Mai mult, Ilie Manole a susţinut la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi cea dintâi teză de doctorat privind asistenţa religioasă în Armata Română, tipărită în anul 1998 sub titlul Preoţii şi Oştirea la români (1830-1948), sub îndrumarea prof. univ. dr. Ion Agrigoroaiei de la Facultatea de Istorie.

De precizat că efortul istoriografic pe această temă a continuat şi este în desfăşurare şi astăzi. Înfiinţarea în anul 2014 a Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu", având sediul la Mănăstirea Dintr-un Lemn – comuna Frânceşti, judeţul Vâlcea, cu revista anuală „Misiunea", poate fi o speranţă redutabilă pentru realizarea unor studii şi lucrări de referinţă în viitor pe tema asistenţei religioase în Armata Română şi istoria Episcopiei Militare din anii 1921-1948.

Comiterea unor erori în cercetarea istoriografică asupra Episcopiei Armatei Române din anii 1921-1948 stă sub semnul celor dintâi evaluări, unde insuficienta documentare, mereu aflată sub presiunea unor date calendaristice impuse de evenimentele în derulare, le-a generat ad-hoc. Îngrijorarea noastră a venit ulterior, când erorile au fost preluate ad literam de către diverşi autori, fără ca aceştia să adâncească cercetarea în arhive şi biblioteci, datele şi informaţiile preluate considerându-le definitive.

***

Considerăm că cea mai gravă/importantă eroare este cea privitoare la desfiinţarea Episcopiei Armatei Române în anul 1948. Ea a fost introdusă în circuitul ştiinţific de istoricul militar Ilie Manole, doctor în istorie, în diverse articole şi studii, precum şi în teza sa de doctorat, în 1997, cu perioadă de doctorantură în anii 1994-1997.

La sesiunea ştiinţifică de la Sighetu Marmaţiei – Memorialul Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei din 7-9 iunie 1996, în comunicarea sa Clerul militar între pastoraţie, înregimentare şi desfiinţare (1944-1948), Ilie Manole afirmă tranşant: La 22 august 1948, prin ordinul nr. 946.428 al Regiunii a 3-a militare, clerul militar a fost desfiinţat[2]. Citează ca sursă: Arhiva Ministerului Apărării Naţionale (azi Arhivele Militare Române, cu sigla A.M.R.), fond Centrul Teritorial Alba, Arhiva pe anul 1948, curent 178, dosar fără număr, O.[rdin] Z.[de Zi] nr. 309/15.09.48[3].

Cu acelaşi prilej, în comunicarea Episcopia Armatei sub presiunea evenimentelor politice din anul 1946, Aurel Pentelescu, mai prudent, afirmă: Înverşunaţi împotriva Bisericii neamului şi a tradiţiilor creştineşti ale Armatei Române, activiştii E.C.P. (Aparatul politic pentru Educaţie, Cultură şi Propagandă, înfiinţat în Armata Română la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, după model sovietic – n.n.), sprijiniţi de legislaţia adoptată în anul 1948 de către Marea Adunare Naţională, au reuşit în cele din urmă să desfiinţeze, în august 1948, Episcopia Armatei[4].

La Simpozionul „Armata şi Biserica – instituţii fundamentale ale unităţii şi continuităţii româneşti", organizat de „Revista de Istorie Militară" în colaborare cu Mitropolia

Moldovei și Bucovinei (Iași, 19-22 februarie 1996), în comunicarea sa Înființarea Episcopiei Armatei. Episcopii militari, Aurel Pentelescu s-a dovedit ab initio prudent, în absența unor cercetări în arhive, cu privire la data desființării Episcopiei Militare, afirmând: Desființarea brutală a Episcopiei Armatei, în august 1948, avea să abată asupra preoțimii armatei și a episcopului dr. Partenie Ciopron ani de restriște, cu efecte nebănuite pe care, în pofida vicisitudinilor vremurilor, le-au înfruntat cu apostolească dăruire și demnitate martirică[5].

În teza sa de doctorat „Asistența confesională în structurile armatei române" (Iași, 1997), tipărită, cum s-a mai spus, în 1998, sub titlul Preoții și Oștirea la români (1830-1948), Ilie Manole, afirmă cum a mai afirmat și citează aceeași sursă: La 22 august 1948, prin ordinul nr. 946.426 al Regiunii a 3-a militară, clerul militar a fost desființat, fără să prezinte conținutul Ordinului de Zi nr. 309/15.09.1948. Adaugă o suită întreagă de afirmații și documente colaterale, care, prin prisma analizei prezente, denotă o oarecare grabă în cercetarea informațiilor din arhive și din documentele oficiale.

Câteva excerpte din partea ultimă a ultimului capitol al lucrării citată, al șaptelea, întitulat Desființarea clerului militar al României: Invocând o nouă reglementare juridică – Legea cultelor nr. 177/ 3 august 1948, potrivit căreia preoții militari nu mai făceau parte din cadrele active ale armatei, ministrul Emil Bodnăraș se adresase, la 30 august 1948, Înaltului Prezidiu al Marii Adunări Naționale a R.P.R. și propunea „ștergerea din controalele armatei a episcopului". Prezidiul a legalizat la 31 august [1948] excluderea episcopului armatei (dr. Partenie Ciopron – n.n.) „din categoria Clerul Militar"[6]. Pentru a adăuga: Demersul de „ștergere din controalele armatei" a preoților militari și a ierarhului lor a avut o urgență inexplicabilă (s.n.): raportul ministrului apărării naționale a fost trimis pe 30 august [1948] și în aceeași zi s-a emis decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale; documentele pentru scoaterea episcopului din structurile militare au fost finalizate în două zile. Inexplicabil (s.n.) este și faptul că Regiunea a III-a militară emisese cu opt zile înainte ordinul de desființare a Episcopiei Armatei![7].

Din păcate, Decretul-lege nr. 177 pentru regimul general al cultelor religioase, dat la București la 3 august 1948 și publicat a doua zi în „Monitorul Oficial" a fost menționat doar ca titlu (Legea cultelor nr. 177/ 3 august 1948), fără să fi fost cercetat riguros, deși la note s-a indicat: Monitorul Oficial nr. 148/ 4 august 1948[8]. Un număr de patru articole din acest decret (art. 58-61) se referă expres la clerul militar și Episcopia Armatei. Primul aliniat din art. 58 stipulează: Dispozițiunile legii nr. 68 din 19 martie 1937 pentru organizarea clerului militar se abrogă[9]. Or, o lege intră în vigoare la data publicării ei în „Monitorul Oficial". Ca urmare, data desființării clerului militar și a Episcopiei Militare este 4 august 1948 și nu 22 august 1948. Mai mult, o instituție, precum Episcopia Armatei Române, se înființează prin lege și se desființează tot prin lege, prin abrogarea legii de înființare. Data de 22 august 1948 este una colaterală și privește partea de patrimoniu a Episcopiei Militare cu sediul Alba Iulia, aflată în raza de activitate a Regiunii a III-a Militare cu sediul la Cluj. De fapt, aliniatul doi din art. 59 al Decretului nr. 177 din 3 august 1948 stipulează: Catedrala Episcopală a clerului militar din orașul Alba Iulia, dimpreună cu patrimoniul său, trece în proprietatea Episcopiei Ortodoxe a Clujului, Vadului și Feleacului[10].

Cel care a sesizat de facto eroarea comisă privind data desființării clerului militar din Armata României și a Episcopiei Militare aferente a fost tânărul cercetător Ionuț-Constantin Petcu, care, în anul 2010, a publicat în „Biserica Ortodoxă Română. Buletinul oficial al Patriarhiei Române" studiul Episcopul Dr. Partenie Ciopron, ultimul ierarh al Armatei Române, unde semnalează și dezvoltă conținutul articolelor 58, 59, 60 și 61 din Decretul-lege nr. 177 din 4 august 1948 pentru regimul general al cultelor religioase: Desființarea Episcopiei Armatei Române s-a săvârșit în cele din urmă în baza Decretului-lege nr. 177 din 4 august 1948 pentru regimul general al cultelor religioase, articolele 58, 59, 60 și 61[11]. Mai mult, transcrie la subsolul paginii cele patru articole menționate în integritatea lor, așa cum au fost publicate în „Monitorul Oficial" nr. 178 din 4 august 1948, fără a dezvolta comentarii de ordin polemic.

Metaforic vorbind, nu toate oalele trebuiesc sparte în capul domnului Ilie Manole, care a recunoscut eroarea comisă, fără însă a face publică, în scris, această recunoaștere. Se știe, erorile se pot îndrepta, cu greșelile e mai complicat! De ce spunem toate acestea? Pentru că sunt mai mulți cercetători care au relatat în studiile lor despre asistența religioasă în Armata Română și istoricul Episcopiei Militare din anii 1921-1948, dar au preluat, fără să verifice, cu rigoarea necesară, data de 22 august 1948, ca fiind cea „sacră" în procesul desființării de către regimul politic ateu, comunist, a instituției episcopatului militar din România imediat postbelică.

Preotul ortodox Petru Pinca din Blaj, în teza sa de doctorat Istoricul Episcopiei Armatei (cu sediul la Alba Iulia) între anii 1921-1948, susținută la Universitatea „Babeș-Boyai" din Cluj-Napoca, și răsplătită, pe merit, cu calificativul Foarte Bine, consemnează data de 22 august 1948 ca fiind cea consacrată desființării Episcopiei Militare, fără rigoarea de cercetare istoriografică ce s-ar fi impus atunci când se are în vedere istoricul instituției analizate. Or desființarea unei instituții este la fel de importantă, nu numai sub raport juridic, ca și înființarea ei, și solicită toate explicațiile (științifice) aferente. În studiul Partenie Ciopron (1896-1980), Episcop al Armatei Române (1937-1948). Viața și activitatea, publicat în revista „Altarul Reîntregirii", în anul 2007, în timp ce era încă doctorand, părintele Petru Pinca, chiar în introducere, după ce periodizează anii episcopatului ierarhului militar analizat, afirmă tranșant: 23 august 1944-22 august 1948, este perioada unui dramatic recul în structura organizatorică (sic!) și funcțională a Episcopiei Armatei Române, a cărei existență va lua sfârșit la 22 august 1948, când „prin Ordinul nr. 946.426 al Regiunii a 3-a Militare Cluj, clerul militar a fost desființat"[12].

Autorul, pentru acest citat, face trimitere la volumul de documente Gheorghe Nicolescu ș.a., Preoți în tranșee, 1941-1945, apărut sub egida Fundației „General Ștefan Gușă", în anul 2000, când, de fapt, este Studiul introductiv semnat de Ilie Manole și unul dintre cei trei autori, Andrei Nicolescu, cu aceeași formulare implacabilă: La 22 august 1948, prin ordinul nr. 946.426 al Regiunii a 3-a Militare, clerul militar a fost desființat[12]. E drept, părintele Pinca preia, corect, și trimiterea dată de Ilie Manole: Arhivele Militare Române, fond Cercul Teritorial Alba, Arhiva pe anul 1948, curent 178, dosar fără număr. O.Z. 309/ 19.09.1948.

Preotul militar Constantin Neagu din Buzău-Boboc, într-un amplu studiu (peste 40 pagini format B5), tipărit în

anul 2012, întitulat Cu Dumnezeu și slujitorii Săi pe frontul dezrobirii spirituale, consacrat preoțimii militare în timpul celor două războaie mondiale ale veacului al XX-lea (1916-1919; 1941-1945), în partea finală a acestui studiu preia aceleași idei și chiar expresii lansate cu ceva timp în urmă de Ilie Manole cu privire la desființarea instituției clerului militar și a Episcopiei Militare în anul 1948, deși citează la subsol volumul Gheorghe Nicolescu ș.a., Preoți în tranșee, 1941-1945, între care paragraful ce se încheie cu fraza aproape retorică: Inexplicabil este și faptul că Regiunea a III-a Militară emisese cu opt zile înainte (22 august 1948 – n.n.) ordinul de desființare a Episcopiei Armatei[14].

Nu ne propunem să inventariem pe toți care au utilizat eroarea comisă de Ilie Manole cu privire la desființarea clerului militar și Episcopiei Armatei Române în anul 1948. Totuși, un ultim exemplu se impune, fiind vorba de tânărul student teolog Marius-Cătălin Mitrea, care, pe baza materialelor edite a tipărit în anul 2014, în primul număr al revistei anuale „Misiunea", un merituos articol întitulat Episcopia Armatei Române – apostolat în slujba patriei. Chiar din preambul tânărul teolog afirmă: Acest frumos episod instituțional (Episcopia Armatei Române, 1921-1948 – n.n.) nu a durat decât 27 ani, căci odată cu preluarea puterii de regimul comunist, politica față de preoții militari s-a schimbat. Lovitura de grație vine în data de 22 august 1948, când este emis Ordinul privind desființarea Episcopiei Armatei și Clerului Militar[15].

Pentru ca, spre finalul articolului să afirme din nou, dezvoltând, în mod evident ideea: Lovitura de grație vine după patru ani de la întoarcerea armelor (23 august 1944 – n.n.), când, prin Ordinul nr. 946426 din 22 august 1948 al Regiunii III Militare, Clerul Militar a fost desființat[16]. De precizat că pentru această afirmație autorul a făcut trimitere nu la textele lui Ilie Manole, ci la Alexandru Moraru, Biserica Ortodoxă Română între anii 1885-2000. Biserică. Națiune. Cultură, vol. III, Tom. I, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 2006, p. 529[17].

***

Mai sunt și alte tipuri de erori în cercetarea istoriografică privitoare la Episcopia Armatei Române din anii 1921-1948. Vom da doar două exemple, care, ca tip de eroare, s-ar putea numi licitare în exces. Ele se referă la Episcopul Justinian Teculescu (1865-1932), cel dintâi ierarh în exercițiu al Episcopiei Militare, în anii 1923-1924.

Episcopul Justinian Teculescu este un fiu al localității Covasna, unde s-a născut și unde a fost înmormântat, în cavoul familiei. În anul 1998 a fost întemeiată Asociația Cultural-Creștină „Justinian Teculescu", deosebit de activă întru cinstirea memoriei ilustrului ierarh. În anul 2008, la Editura Angustia – Sf. Gheorghe a apărut volumul Teculeștii din neam în neam, semnat de Luminița Cornea, Constantin Catrina și Ioan Lăcătușu, în care personalitatea Episcopului Justinian Teculescu ocupă un loc distinct.

Cităm din această lucrare: În anul 1931, Episcopul Justinian Teculescu publică lucrarea Pentru neam și pentru lege. Cuvântări și predici, Tipografia Miron Neagu, Sighișoara, volum apreciat elogios de presa vremii (...) Cenzura comunistă a făcut ca acest volum să dispară din toate bibliotecile publice din România. În anul 2005, în cadrul manifestărilor „Zilele Teculescu", organizate de Asociația Cultural-Creștină „Justinian Teculescu", participanții au avut surpriza să descopere un exemplar al volumului respectiv la doamna avocat Florica Iannescu-Caracas (soția unuia dintre nepoții Episcopului). Atunci s-a hotărât reeditarea volumului. Astfel, în anul 2006, la Editura Angustia din Sf. Gheorghe...[18].

Volumul amintit cuprinde 24 cuvântări din anii 1899-1929 și 16 predici rostite în anii 1903-1930, unele dintre acestea nedatate. În Precuvântare la ediția I, din 1931, Episcopul Justinian Teculescu afirmă: Sunt cuprinse în acest volum cuvântări de ordin național, cultural și bisericesc, așa după cum cereau împrejurările în care trăia un preot ardelean înainte de întregirea neamului[19].

La Biblioteca Academiei Române volumele cenzurate de regimul comunist, imediat după război, sunt cotate cu sigla F.S. = fond special și timbrul „Interzis". Volumul Pentru neam și pentru lege. Cuvântări și predici de Justinian Teculescu, ediția I, 1931, nu se află în fondul de carte, cu, evident, numărul de inventar din acel an sau din anii imediat următori. La fel, nici la Biblioteca Națională a României sau la Biblioteca Centrală Universitară. Concluzia logică nu poate fi decât una: Tipografia Miron Neagu din Sighișoara nu a trimis volumele necesare la fondul legal de carte. În aceste condiții afirmația Cenzura comunistă a făcut ca acest volum să dispară din toate bibliotecile publice din România este superfluă sau, în accepția noastră, o licitare în exces, care, chiar dacă ne aflăm, după Decembrie 1989 nu face un bun serviciu, peste veac, Episcopului Justinian Teculescu. Măreția acestui ilustru ierarh constă în activitatea sa ca protopop de Alba Iulia și contribuția directă, deosebit de meritorie, la Marea Unire din 1918, faptul că a fost cel dintâi Episcop al Armatei Române, cu realizări deosebite în domeniu, dar, mai ales, ca eparhiot la Cetatea Albă-Ismail din anii 1924-1932.

În articolul deja citat din revista „Misiunea", tânărul teolog Marius-Cătălin Mitrea, referitor la Episcopul Justinian Teculescu face următoarea constatare: Pe 17 decembrie 1924 este ales episcop al reînființatei episcopii basarabene a Cetății Albe-Ismail și a fost instalat în eparhie la 21 decembrie, o mutare interesantă dacă ținem cont de importanța geopolitică scăzută a noii sale eparhii în raport cu Episcopia Armatei[20].

Suntem nevoiți să comentăm această considerație, unde mai multe cuvinte/expresii introduc erori nedorite, licitarea în exces este prezentă. La 22 iunie 1922, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a înființat Episcopia Cetatea Albă-Ismail, având jurisdicție canonică asupra județelor Cahul, Cetatea Albă și Ismail, cu reședința episcopală la Ismail. Cel dintâi ierarh al acestei eparhii a fost ales, la 29 martie 1923, și înscăunat, la 23 mai 1923, arhipresbiterul stavrofor (din 1921), profesor universitar la catedra de Teologie practică a Facultății de Teologie din Cernăuți, Nectarie (din botez Nicolae) Cotlarciuc (1875-1935), fiu al meleagurilor bucovinene, de la Stulpicani – Suceava[21].

Se poate vorbi de importanța geopolitică scăzută (s.n.) a noii sale eparhii? Nicidecum, chiar dacă se compară cu... geopolitica... Episcopiei Armatei! Sudul Basarabiei (Buceagul – cele trei județe) a fost și a rămas peste veac o zonă geostrategică importantă, cu factori de risc permanent: ținut multietnic, Gurile Dunării etc. A se vedea istoria acestor meleaguri de la 1812 încoace, chiar până la zi. Anul 1924 a fost extrem de zbuciumat: refuzul guvernului regal român de a accepta, la tratativele de la Viena (martie 1924), plebiscit în Basarabia,

întrucât guvernul sovietic a clamat că niciodată Basarabia nu a aparţinut României şi nu a ratificat niciodată Tratatul de Pace de la Paris din 1920. Ca urmare a eşecului tratativelor de la Viena, serviciile secrete ale statului sovietic au organizat în zilele de 12-17 septembrie 1924 o răscoală populară pentru unirea Basarabiei cu U.R.S.S. în sudul acestei provincii româneşti, în satele Tatar-Bunar, Akmagit şi Mihailovska ş.a. Intervenţia armatei regale române a pus capăt acestei diversiuni şi făptaşii (prinşi) deferiţi justiţiei româneşti. Mai mult, la 12 octombrie 1924, guvernul sovietic a hotărât înfiinţarea Republicii Autonome Socialiste Moldoveneşti, în stânga Nistrului, cu capitala Balta, subordonată pe linie de stat şi de partid (bolşevic) R.S.S. Ucrainene. Şi încă: Partidul Comunist Român a susţinut ideea plebiscitului în Basarabia rusificată timp de o sută de ani, fapt ce a dus, firesc, la ilegalizarea P.C.R. timp de 20 de ani, până la 23 august 1944. Se adaugă: la 1 noiembrie 1924 Mitropolitul Bucovinei Vladimir Repta (1842-1926; mitropolit: 1902-1924) s-a retras din scaunul de la Cernăuţi[23].

În acest context – geopolitic, geostrategic, eclesiastic – Episcopul Justinian Teculescu al Armatei Române a fost ales şi învestit eparhiot în Basarabia – Eparhia Cetatea Albă-Ismail, cu sediul la Ismail. De precizat că bogata experienţă ca protopop de Alba Iulia (1901-1922), când a înfruntat cu dârzenie măsurile antiromâneşti impuse de administraţia austro-ungară, l-a desemnat în scaunul episcopal de la Ismail, rămas vacant, întrucât Episcopul Nectarie Cotlarciuc a fost ales de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române Mitropolit al Bucovinei, la 7 noiembrie 1924 şi instalat la Cernăuţi peste trei zile[22].

***

Prin articolul de faţă, departe de noi gândul de a descuraja cercetarea istoriografică asupra Episcopiei Armatei Române din anii 1921-1948 şi a ierarhilor ce au păstorit-o. Rămânem la convingerea că această temă de cercetare este nu numai fascinantă – sub raport istoric şi eclesiastic – ea se impune a fi tratată cu sporită rigoare, iar erorile din faza de început ale cercetării înlăturate treptat şi definitiv.

SOME ERRORS IN THE HISTORIOGRAPHY RESEARCH REGARDING THE ROMANIAN ARMY'S DIOCESE WHICH EXISTED BETWEEN 1921 AND 1948

The article tries to correct some errors that were made because of diverse motives that appeared in the historiography research after 1989 regarding the Romanian Army's Diocese which existed between 1921 and 1948. This theme for research is considered fascinating but it is mandatory to be treated with maximum rigour.

Keywords: Romanian Army's Diocese, bishop Justinian Teculescu, law, Romanian Orthodox Church, military priests

NOTE

1 Comisia Română de Istorie Militară.
2 „Analele Sighet 3. Anul 1946 – începutul sfârşitului", Fundaţia Academia Civică, 1996, p. 284.
3 *Ibidem*.
4 *Ibidem*, p. 293.
5 Armata şi Biserica, Colecţia „Revista de Istorie Militară", nr. 4, ed. coord. Ilie Manole, Bucureşti, 1996, p. 184.
6 Ilie Manole, Preoţii şi Oştirea la români (1830-1948), Răzvad-Târgovişte, Editura Daniel, 1998, p. 172.
7 *Ibidem*.
8 *Ibidem*.
9 „Monitorul Oficial", partea I, nr. 178 din 4 august 1948, p. 6395.
10 *Ibidem*.
11 „Biserica Ortodoxă Română. Buletinul oficial al Patriarhiei Române", nr. 2, mai-august 2010, p. 169.
12 „Altarul Reîntregirii", serie nouă, Anul XII, nr. 2, mai-august 2007, p. 18.
13 Ilie Manole, Andrei Nicolescu, Studiu introductiv, în Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, Preoţi în tranşee, 1941-1945. Documente, Fundaţia „General Ştefan Guşă", 2000, p. XXVII.
14 A se vedea 70 de ani de la intrarea României în al Doilea Război Mondial. Contribuţia Forţelor Aeriene Române în campania anului 1941, Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2012, p. 510.
15 „Misiunea. Revista Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe [Române] cu Armata României «General Paul Teodorescu»", Anul I, nr. 1, 2014, p. 54.
16 *Ibidem*, p. 58.
17 *Ibidem*, p. 60.
18 Luminiţa Cornea ş.a., Teculeştii din neam în neam, Sf. Gheorghe, Editura Angustia, 2008, p. 39, 41. Sublinierile în text aparţin autorului articolului de faţă.
19 Precuvântarea la ediţia I, 1931, este reprodusă integral în Justinian Teculescu, Pentru Neam şi pentru Lege. Cuvântări şi predici, ed. Luminiţa Cornea, Sf. Gheorghe, Editura Angustia, 2006, p. 17. Tot în această ediţie este fotocopiată foaia de titlu a ediţiei princeps din 1931, cu dedicaţia: Preoţimii mele din Eparhia Cetatea Albă-Ismail. Autorul. Pe aceeaşi foaie de titlu s-a consemnat în josul paginii: Tipografia Miron Neagu, Sighişoara. Anul tipăririi la Sighişoara este grafiat manu 1931 peste anul 1932 tipărit, p. 3, ediţia 2006.
20 Marius-Cătălin Mitrea, Episcopia Armatei Române – apostolat în slujba patriei, în „Misiunea", Anul I, nr. 1, 2014, p. 56. Sublinierile în text aparţin autorului articolului de faţă.
21 Mircea Păcurariu, Dicţionarul teologilor români, ed. a doua, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002, p. 134 (Nectarie Cotlarciuc).
22 *Ibidem*, p. 146 (Vladimir Repta).
23 *Ibidem*, p. 488 (Justinian Teculescu).

Comandor (r) prof. dr. Aurel PENTELESCU
Ionuț-Constantin PETCU

PREOTUL ICONOM STAVROFOR CONSTANTIN NAZARIE (1865-1926), ŞEFUL SERVICIULUI RELIGIOS AL ARMATEI ROMÂNE ÎN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI

O lucrare cu caracter monografic consacrată părintelui profesor Constantin Nazarie nu avem știință să existe în istoriografie, doar câteva evocări ocazionale[1]. Cel care se va încumeta să scrie o astfel de lucrare va avea, în mod sigur, bucuria și satisfacția să descopere complexitatea personalității sale, destinul uman și profesional al acestui vrednic slujitor al Altarului, precum și al Catedrei, fiind, totodată, *un creator de orizonturi noi în spiritualitatea noastră românească și ortodoxă*[2], la cumpăna dintre veacurile al XIX-lea și al XX-lea.

În cele ce urmează, încercăm să desprindem – pe baza materialelor edite, inclusiv a lucrărilor scrise de părintele profesor Constantin Nazarie – câteva din componentele personalității sale deosebite, mărețe, insistând pe activitatea desfășurată ca protoiereu al preoților militari în Războiul pentru Întregirea Neamului din anii 1916-1918, misiune încredințată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și îndeplinită cu cinste și abnegație, care a stat la baza episcopatului militar, creat prin lege, în 1921, în România. În calendarul aniversărilor sunt 150 de ani de la nașterea părintelui profesor Constantin Nazarie și o sută de ani de când a primit misiunea să organizeze Serviciul Religios al Armatei Române.

Preotul Profesor Constantin Nazarie (1865-1926)

***

Constantin Nazarie s-a născut la 16 martie 1865 în satul Grădiștea, comuna Vultureni, fostul județ Tecuci (azi județul Galați), într-o familie de țărani, cu origini de țărani răzeși. Tatăl său, Gheorghe Nazarie, era cântăreț la biserica satului. Pe bună dreptate, toți cei care au scris despre biografia părintelui profesor Constantin Nazarie au evidențiat influența covârșitoare a acestui aspect în viața viitorului teolog. *Copilul Constantin* – afirmă părintele Constantin Galeriu – *a crescut în atmosfera curată a căminului și a credincioșilor bisericii*[3].

Potrivit informațiilor edite, copilul Constantin Nazarie a urmat școala primară în orașul Bacău, pentru ca în anul 1881 tatăl său să îl înscrie la Seminarul „Sf. Gheorghe" din Roman, pe care l-a absolvit în anul 1885. A urmat apoi Seminarul „Veniamin Costachi" din Iași pe care l-a absolvit în anul 1888. Preotul Scarlat Porcescu, care a cercetat situația școlară a elevului Constantin Nazarie, deci în cunoștință de cauză, afirmă: *Atât la Seminarul din Roman cât și la cel din Iași, Constantin Nazarie s-a remarcat ca elev sârguincios la studii, având, în același timp, o purtare exemplară*[4].

De precizat că Seminarul teologic „Sf. Gheorghe" din Roman s-a înființat în anul 1858, pe data de 1 septembrie, iar în anii 1858-1882 director al acestui seminar a fost preotul Dimitrie Matcaș (1818-1893), urmat în anii 1882-1896 de Ioanichie Flor, arhimandrit, arhiereu, episcop locotenent și, din 1897, episcop eparhiot la Roman[5]. Pentru ca în anii 1896-1898, director al acestui seminar să fie preotul Constantin Nazarie[6]. Timp de un an de zile, 1881-1882, seminaristul Constantin Nazarie l-a cunoscut, ca director, pe preotul Dimitrie Matcaș. În 1899 avea să-i dedice o broșură *Notițe biografice*, retipărită în anul 1914, în care afirma sincer și tranșant: *Nu voi pretinde că Economul Dimitrie Matcaș a făcut parte din categoria oamenilor și bărbaților noștri geniali, voi pretinde însă că a fost un vrednic și demn reprezentant al păturii culte și instruite a timpului său; voi pretinde că a fost un preot bun, un dascăl excelent și mai presus de toate un eminent patriot*[7].

Să înțelegem că cel dintâi model de viață pentru preotul Constantin Nazarie a fost preotul Dimitrie Matcaș? Poate că da, dacă ținem cont de modestia și demnitatea părintelui profesor Constantin Nazarie manifestate în toate împrejurările importante ale vieții sale. Nu întâmplător, în 1943, la 17 ani de la moartea profesorului, fostul său elev, preotul Haralambie Rovența consemna: *De multe ori, când era vacant câte un post de episcop, toți ochii se îndreptau spre Constantin Nazarie. A refuzat însă mereu orice propunere, socotindu-se prea umil pentru această treaptă. Ce pildă vie, vrednică numai de un sfânt, ca Sf. Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur sau Grigorie de Nissa! Ce cutremurătoare lecție pentru toți cei grăbiți să suie cu nesimțire în treptele de conducere ale Bisericii!*[8].

După cei 4 ani urmați la Seminarul teologic din Roman și încă 3 ani la Seminarul teologic superior de la Iași, în toamna anului 1888, tânărul Constantin Nazarie, în vârstă de 23 ani, ia calea Kievului, la Academia teologică din marele oraș de

pe Nipru. A fost șansa vieții sale, riguros dirijată și subvenționată de chiriarhul eparhiei Romanului, Episcopul Melchisedec Ștefănescu (1823-1892; episcop la Roman: 1879-1892), care, în anii 1848-1851, studiase la Academia duhovnicească din Kiev, cel mai important centru de studii superioare din Răsăritul Europei în secolul al XIX-lea[9]. Potrivit cercetărilor efectuate de preotul Scarlat Porcescu, Episcopul Melchisedec Ștefănescu trimitea bani pentru haine și întreținere la Academia din Kiev în contul studentului Constantin Nazarie. Mai mult, acesta beneficiase un timp și de salariul său de copist la cancelaria Episcopiei Romanului, post deținut de la 1 aprilie 1888, când era seminarist la Iași, în ultimul an de studii[10].

La Kiev, Constantin Nazarie a studiat aproape cinci ani, din toamna anului 1888 până în iunie 1893. Între timp, protectorul său, Episcopul Melchisedec Ștefănescu a trecut la Domnul, la 16/29 mai 1892, în vârstă de 69 ani. Prin testament, creează o fundație prin care să se acorde burse de studii la Academia duhovnicească din Kiev; biblioteca și colecția sa numismatică le-a dăruit Academiei Române, a cărui membru titular era din 10 septembrie 1870, iar în anii 1882-1885 i-a fost vicepreședinte[11].

Din Kiev, Constantin Nazarie a trimis protectorului său mai multe scrisori. Constantin C. Diculescu le transcrie selectiv în lucrarea sa, *Din corespondențele Episcopului Melchisedec*, tipărită în 1909[12]. Preotul Scarlat Porcescu, pe bună dreptate, afirmă că scrisorile din Kiev ale lui Constantin Nazarie sunt *adevărate documente* și precizează: *Aceste scrisori, cuprind unele știri în legătură cu viața tânărului student român la Kiev și, în același timp, diferite știri în legătură cu aspecte din viața marelui oraș de pe Nipru. Toate scrisorile cunoscute sunt de pildă de bună cuviință. Faptul acesta pune, fără îndoială, în lumină, simțămintele de adâncă prețuire pe care Nazarie le avea față de marele ierarh de la Roman*[13].

Câteva excerpte, aproape la întâmplare. *Studenții Academiei mai toți știu a cânta dintr-un instrument, deoarece în Seminar sunt obligați a învăța, pe când la noi, dacă s-ar încerca cineva să cântă din scripcă* (vioară – n.n.) *de exemplu, mi se pare că i-ar suna scripca în cap. Dacă e bun acest lucru sau nu, eu poate nu voi fi în stare să judec, atât numai observ, că aici orice tânăr și bătrân cântă, și până acum n-am văzut pe nimenea stricat or pierdut din pricina muzicii*. Pentru a adăuga imediat: *Poporul rus e foarte iubitor de petreceri, dar sunt așa zgomotoase, încât pe cel nedeprins cu așa soi de petreceri îl desgustează. Masa de jos trece cu totul măsura petrecerii, căci oameni în așa grad de temperare din cauza beției n-am văzut până aicea și aceasta cred că vine mai cu samă de acolo, că ei consumă exclusiv băuturi alcoolice* (spirtoase – n.n.). Și încă, din aceeași scrisoare: *Cu limba rusească merg bine și ocupația cu ea, care adesea e prea serioasă, nu mi-a dat timp nici măcar să mă gândesc la acel urât despre care Preasfinția Voastră mi-ați amintit, dobândind totodată convingerea că ocupația e moartea urâtului și a tuturor gândurilor fie ele bune, rele sau melancolice*[14].

Într-o altă scrisoare, Constantin Nazarie precizează: *Cărți-rusești citesc, am terminat pe Dostoievski, unul din cei mai grei autori ruși, și acum am început pe contele Tolstoi, bătrânul din Moscova*. De asemenea: *Toți studenții ruși învață limbile moderne* (sigur franceza, germana, engleza – n.n.) *nu cu scopul de a le vorbi în salon, ci spre a se servi de ele, adică a traduce bine și înțelege ceea ce citește, lucru la care reușesc foarte ușor, deoarece și studentul și profesorul are în vedere folosul practic*[15].

Acest învățământ, Constantin Nazarie îl va aplica asupra învățăturii limbii ruse, fapt ce i-a permis încă din timpul studenției să efectueze traduceri de texte bisericești (predici), iar mai târziu, înapoiat în țară, să dezvolte o operă importantă de traducător din teologi ruși, atât singur cât și în colaborare, precum *Apologetica creștină. Curs de teologie fundamentală* de Nikolai Pavlovici Rojdestvenski (2 vol., peste 800 pagini, tipărite în 1896-1897) sau *Teologia dogmatică creștină* de Silvestru, episcop de Canev (6 vol., în colaborare, tipărite în anii 1896-1906)[16].

La 10 aprilie 1893, Constantin Nazarie a prezentat Academiei Spirituale din Kiev lucrarea *„Sermones Dominicales" per solum annum ale lui Iacob Voragin, Archiepiscop de Genua (predicat.[or] scolast.[ic] sec. al XIII). Studiu homiletic*, pentru – după propria mărturisire: *obținerea titlului academic de candidat licențiat în teologie*[17]. Lucrarea cuprindea trei capitole, introducere și două anexe traduse din latină (*Despre căsătorie* și *Duminica Floriilor*). După scurte notițe biografice despre Iacob Voragin și un excurs destul de consistent în veacul al XIII-lea, supranumit veacul de aur al scolasticii teologice, cu Toma din Aquino (1226-1274) în vârful piramidei somităților filosofice și teologice (cu a sa operă Summa theologiae), sanctificat la 1323 de Papa Ioan al XXII-lea, în celelalte două capitole sunt analizate predicile/*cuvintele dominicale* ale lui Iacob Voragin, atât sub raport formal (tema, limba, stilul etc.), cât și după conținut, unde abundă pasaje *din cărțile sfințite, o mulțime de alte pasaje din sfinții părinți și scriitori laici*[18], toate în limba latină, fiind utilizate edițiile din 1586 și din 1500 (Paris).

Vorbind despre lucrare, Constantin Nazarie afirmă că aceasta *nu este decât o primă încercare de a face ceva dintr-o temă nelucrată de nimenea* (adică inedită – n.n.) *și ingrată, după conținut*, fiindcă nu și-a ales-o, ci conform regulilor de la Academia din Kiev, profesorii definesc temele, iar studenții le trag la sorți. Cert este că – tot după Constantin Nazarie: *Consiliul cel mare al Academiei, în ședința sa plenară din 14 iunie 1893 a recunoscut scrierea de față ca satisfăcătoare pentru scopul cu care a fost prezentată*[19].

Ca urmare, cei aproape cinci ani de studenție la Kiev, au fost încheiați. Constantin Nazarie avea 28 ani împliniți și s-a întors în țară. Avea să tipărească lucrarea sa de licență în anul 1894 la Roman, și a dedicat-o protectorului său, Episcopul Melchisedec Ștefănescu: *Prea Sânțitului Melchisedek, fost Episcop al Romanului, Membru al Academiei Române – memorie eternă*, precum și Arhiereului Ioanichie Flor: *Prea Sânțitului Archiereu Ioanikie Flor Băcaonul, Locot.-Episcop Eparhiei Romanului și Director Seminarului „Sf. George" din Roman – profundă recunoștință*[20]. Echivalarea titlului de licențiat obținut la Academia Teologică din Kiev o va face la Facultatea de Teologie din București, la 16 aprilie 1895[21].

Revenit în țară, Constantin Nazarie a satisfăcut mai întâi stagiul militar, amânat până la terminarea studiilor la intervenția Episcopului Melchisedec Ștefănescu, cu puțin înainte ca acesta să treacă la Domnul în anul 1892. Pe data de 1 ianuarie 1894 a fost numit secretar și pedagog șef la Seminarul din Roman. La 15 ianuarie 1894 s-a retras din postul de copist de la Cancelaria episcopală. Pentru ca pe data de 1 septembrie 1894 să fie numit directorul Cancelariei Episcopiei Romanului. În același an, 1894, Constantin Nazarie s-a

căsătorit cu Maria Stupcanu, fiica preotului Vasile Stupcanu din Roman. Au convieţuit doar zece ani, întrucât soţia sa a decedat în anul 1904[22].

La 31 de ani neîmpliniţi, în data de 26 ianuarie 1896, Constantin Nazarie a fost hirotonit preot în Catedrala Episcopală din Roman de către Episcopul Ieronim, iar spre finele anului a fost numit profesor şi director al Seminarului Teologic din Roman. Pentru ca în anul şcolar 1898/1899 să fie transferat la Seminarul Central din Bucureşti, ca profesor şi director, în urma vizitei Regelui Carol I la Roman, care era însoţit şi de ministrul Instrucţiunii Publice, Spiru Haret. Înalţii oaspeţi au vizitat şi Seminarul Teologic din localitate, fiind impresionaţi de realizările tânărului director, Constantin Nazarie, de 33 ani[23].

Mutarea la Bucureşti a însemnat şi promovarea în importante funcţii didactice şi administrative. La data de 16 octombrie 1901 a fost numit profesor agregat la Facultatea de Teologie din Bucureşti, Catedra de Teologie Morală, succedând profesorului Alexandru Mironescu, ales arhiereu la 27 ianuarie 1895, călugărit la Mănăstirea Cernica sub numele de Atanasie, hirotonit la 5 februarie acel an, devenit ulterior locţiitor şi eparhiot la Episcopia Râmnicului, iar în anii 1909-1911 mitropolit primat, când s-a retras din scaun, decedând în 1931[24]. La data de 20 decembrie 1904, preotul Constantin Nazarie a fost numit profesor titular definitiv la aceeaşi catedră, iar din 1 februarie 1906 şi director al Internatului Teologic, funcţii pe care le-a îndeplinit până la sfârşitul vieţii, 21 martie 1926. Mutat în Capitală, în toamna anului 1898, Constantin Nazarie, ca preot a slujit la Biserica Stavropoleos (preot ajutător) până în anul 1925, când s-a retras din post cu aprobarea Patriarhului Miron Cristea şi cu mulţumirile scrise ale acestuia pentru întreaga activitate depusă[25].

Mormântul său se află în Cimitirul Bellu Militar. Pe piatra tombală din marmură neagră aflăm inscripţia cu litere tip arhaic românesc: *Aici odihneşte robul lui Dumnezeu/ Iconomul/ Constantin Nazarie/ Născut în Vultureni-Tecuci,/ La 16 martie 1865 şi trecut din/ Această viaţă în Bucureşti,/ La 21 martie 1926, după ce a slujit/ Biserica, Şcoala şi Patria ca Preot,/ Profesor universitar şi Protoiereu/ al Preoţilor de Armată în Războiul/ Pentru Întregirea Neamului*. Iar pe postamentul crucii de la mormânt, sub fotografia pe ceramică (ştearsă în timp), inscripţia: *Al Tău sunt eu, mântuieşte-mă!/ Ps.* [almul] *118, 94*.

Aflat mulţi ani în paragină, mormântul a fost descoperit de un tânărul teolog Alexandru, seminarist la Turnu Măgurele, care îl îngrijeşte permanent.

***

În istoria Bisericii Ortodoxe Române, personalitatea lui Constantin Nazarie rămâne una puternică, marcantă, ca om, ca preot, ca profesor, ca educator şi animator, în general. Părintele Scarlat Porcescu (1911-1991), preluând informaţii din publicaţiile „Renaşterea" (1940), „Noua Revistă Bisericească" (1926) sau ziarul „Opinia" (1926) din Iaşi, conturează deosebit de sugestiv portretul fizic al preotului Constantin Nazarie. Şi anume, era *„de statură mijlocie, bine legat, cu barba potrivită, neagră, aspră, creaţă, stufoasă, cu privirea puţin saşie". Unii au desluşit în acest om deosebit înfăţişarea căzăcească pe care i-o imprimase anii petrecuţi la Kiev. Totdeauna foarte ordonat în ţinuta sa vestimentară. La biserică sau la diferite festivităţi „purta cu cea mai desăvârşită eleganţă culionul şi hainele clericale". „Era întruparea cea mai desăvârşită a moldoveanului în care isteţimea, duioşia, hotărârea şi zbuciumul muncii fără istov făceau împreună casă bună". Sprinten şi neobosit, „se cutremura pământul pe unde trecea el ca o vijelie, aprindea fulgerări de entuziasm în orice făptură". În ochii unui student de la Internatul Teologic „Nazarie printre trandafiri, oleandri, crini, garoafe, lalele, dalii, iasomie, semăna cu bunul Dumnezeu care se plimba prin grădina raiului". Mişcările sale, fireşte, obiectivări ale conştiinţei sale, arătau omul căruia-i plăcea ordine, omul cumpănit, chibzuit, omul de o desăvârşită disciplină în preocupări. „Sfatul său, cuvântul său era tăios, glumeţ, plin de înţelepciune, de bunătate, de experienţă". „Cuvântul său era firea sa deschisă, leală, sinceră". Constantin Nazarie întrunea în structura firii sale „blândeţe, inteligenţă vie, cultură aleasă şi mai presus de toate un caracter de elită. El avea un suflet în care vibra adânc simţirea evanghelică"*[26].

Acest om, preotul şi profesorul Constantin Nazarie, rămas văduv la 39 de ani, cu doi (?) copii, şi trecut la Domnul la 61 de ani[27], în cei 30 de ani de preoţie (din care 22 ani văduv), şi-a consacrat energia şi cunoştinţele teologice formării şi educării celor tineri care au ales „calea cea grea" a preoţiei. Între preot şi profesor nu a existat nici o ruptură. *Constantin Nazarie* – afirma fostul său elev, preotul Haralambie Rovenţa – *a fost înainte de toate o întruchipare exemplară a adevăratului preot în slujba lui Hristos* [...] *În această servire, el a fost* ***un mare educator creştin*** (s.n.) *pentru toţi cei ce au avut fericirea să-l cunoască*. Pentru a adăuga imediat: *Viaţa întreagă a închinat-o pentru educarea sufletească a numeroase generaţii*

Mormântul Preotului Constantin Nazarie din Cimitirul Militar Bellu – Bucureşti (foto: 2012)

de tineri în diferite posturi diriguitoare: ***director al Seminarului din Roman****, apoi a celui Central din București, profesor la Facultatea de Teologie și Director al Internatului Teologic* (s. lui H.R.). Și încă: *El a știut să fie un bun* ***părinte*** (ca preot – n.n.), *în care discipolul se poate încrede deplin, căci la el nu încăpea vreodată fățărnicie, rezerve ori nepăsare. N-avea nimic de ascuns, de aceea s-a dăruit întreg, cu toată măreția lui sufletească pentru formarea tineretului. Forța lui educativă a stat totdeauna în faptul că trăia morala pe care o învăța. Viața și doctrina se contopeau în el într-o armonie deplin echilibrată*[28].

Dispunem, tipărite, de câteva cuvântări/conferințe ținute de Constantin Nazarie elevilor de la Seminarul din Roman sau elevilor din ultimul an (clasa a VIII-a) de la Seminarul Central din București[29]. Cât privește prelegerile de *Teologie Morală* ținute studenților de la Facultatea de Teologie din București, acestea, conform afirmației Părintelui Constantin Galeriu, *se află în biblioteca Institutului Teologic universitar din București*[30].

Nu este scopul evocării de față să analizeze conținutul textelor enumerate, ele ar necesita un studiu amplu, riguros, întrucât multe din aserțiunile părintelui Constantin Nazarie de la cumpăna veacurilor al XIX-lea și al XX-lea sunt încă actuale și astăzi, date fiind bulversările prin care a trecut societatea românească, omenirea în general. Spicuim doar câteva excerpte, cu scopul de a ilustra stăruința depusă de părintele Nazarie pentru formarea și educarea tinerilor ce s-au dedicat preoției.

Piatra tombală de la mormântul Preotului Constantin Nazarie din Cimitirul Militar Bellu – București (foto: 2012)

Vorbind, spre exemplu, elevilor din ultimul an al Seminarului Central din București, viitori preoți, părintele Constantin Nazarie afirma: *Nu fără temei mulți dintre noi oftăm adânc după școală și toate bunurile ei, când ne vedem singuri în mijlocul valurilor lumii*. Adăuga imediat: *Dar oricât de amar ar fi acest pahar, nu poate trece de la noi, nu-l putem îndepărta, ci trebuie să-l golim până la fund: așa cer legile firii, așa cer legile mântuirii, așa cere menirea noastră a viitorilor preoți!* Așa, pentru că: *Noi suntem meniți să stăm sus, să stăm ca lumânarea pusă pe munte spre a lumina tuturor, suntem meniți să mergem înainte, să fim fruntași nu în averi și pofte, nu în lucruri rele și mișcări vătămătoare societății și țării, ci în pilda cea bună, în cuvinte și fapte*[31].

Una din temele frecvente ale discursului moralizator al părintelui Constantin Nazarie, în spiritul moralei creștine, a fost – și rămâne încă actual – cel privitor la înstrăinarea, din diverse motive, a omului modern de biserică, de credința și practica creștină. Cu același prilej afirma: *Este o mare deosebire între omul de ieri și cel de astăzi, mai ales în țara noastră. Omul de ieri era încrezător, nu iubea să ridice vălul de pe fenomenele naturii, nici să le înțeleagă rostul și sensul; omul de ieri se uita, intra în Biserică, asculta, se lumina, ieșea mulțumit* [text: mulțămit]; *omul de ieri respecta și asculta cu plăcere sfaturile noastre ale oamenilor Bisericii; omul de astăzi* ***nu se mai încrede*** (s.n.), *caută să știe cum tună, cum se formează electricitatea, cum se cântărește* (cu sensul de măsoară – n.n.) *lumina, cum se susține natura; omul de astăzi intră în Biserică sau nu intră deloc, și dacă intră cercetează, scrutează, vrea să știe totul, să vadă totul, să înțeleagă totul* [...]; *omul de astăzi pătrunde și caută să cunoască de aproape atât viața noastră publică, cât și pe cea privată*. Pentru a conclude sentențios: *Acest lucru să nu vă surprindă și nici să cugetați că lumea s-ar fi făcut mai rea, nu, aici este o lege naturală a progresului moral și intelectual*[32].

Să observăm că aceste ziceri și încă multe altele asemenea au fost rostite de părintele Constantin Nazarie în anul de grație 1900, adică în urmă cu peste o sută de ani! Actualitatea lor este frapantă... În același spirit a fost și ampla conferință *Mișcarea socialistă și creștinismul*, rostită de părintele Constantin Nazarie elevilor din ultimul an, viitori preoți, de la Seminarul Central din București, tot în anul 1900. De fapt, la cumpăna celor două veacuri trecute, părintele Constantin Nazarie s-a „războit" atât cu ideile nocive pentru biserică și societate, în general, ale mișcării socialiste, cât și ale adventismului. Pe această ultimă temă, bibliografia teologică elaborată este bogată, iar lucrarea *Combaterea principalelor învățături adventiste după mai mulți autori*, tipărită în 1913 și retipărită în 1921, rămâne de referință în domeniu. La acea dată adventismul (creat la 1845 de William Miller în America de Nord și răspândit rapid în Europa, în Rusia sub numele de Studism, precum și în România, mai întâi în Transilvania, apoi în Muntenia și Moldova) era vehement îndreptat împotriva ierarhiei bisericii creștine, solicita egalitatea tuturor credincioșilor și interzicerea depunerii jurământului și folosirea armei pentru cei chemați sub drapel. Îndemnul lui Constantin Nazarie era mereu*: Feriți-vă de adventiști!*[33] Oricum, prin lucrarea amintită, Constantin Nazarie se dovedește un fin și profund cunoscător al învățăturii creștine, în spiritul Sfintei Scripturi și a tradiției Bisericii (respinsă de adventiști), fapt ce i-a permis o analiză sistematică a adventismului[34].

Cât privește mișcarea socialistă și creștinismul, analiza întreprinsă de Constantin Nazarie în lucrarea amintită, la anul 1900, este deosebit de interesantă, tratată *sin ira et studio* (fără ură și părtinire), ca și problematica adventismului, și îndeamnă la vigilență pe elevii care vor absolvi Seminarul Central (cu opt clase de studiu) să fie pregătiți, ca viitori preoți cu parohie și răspunderi sociale deosebite, în spiritul moralei creștine, a sfintelor învățături ale bisericii. Doar câteva excerpte, în cele ce urmează, din partea finală a conferinței, astfel:

Principiile creștinismului sunt cele mai umanitare și deci prezintă puțină asemănare exterioară cu cele ale socialismului[35]. *Că actualmente este posibilă anomalia ca să existe un creștin socialist sau un socialist creștin, apoi această anomalie nu va mai exista atunci când socialismul își va înălța tronul pe zeul lui favorit – pe materie*[36]. *A fi socialist însemnează a nega religia, a nega preoția și tocmai pentru aceasta am zis la început că pricep toate afară de acuzarea ce s-ar aduce unui preot sau seminarist că ar fi socialist. Aceasta ar fi culmea nechibzuinței, ar fi a ne da singuri în cap și a lucra pe capete la pregătirea propriei noastre pieiri*[37]. *Nu este deci nevoie ca socialismul să intre în creștinism și nici creștinismul să se numească „socialism creștin" spre a împinge omenirea spre progres. Cu cât societatea actuală se va apropria mai mult de vederile creștinismului și va face ca ele să intre în sângele și corpul ei, cu atât omenirea va fi mai fericită*[38]. *Să edificăm lumea numai pe principiile creștinismului, singurul care asigură în mod solid soarta de acum cât și soarta viitoare a omului*[39].

Toate aceste aserțiuni și încă multe altele au fost exprimate de preotul profesor și director al Seminarului Central din București, Constantin Nazarie, pe baza unui amplu excurs asupra ideilor și principiilor socialismului, așa cum le-a aflat în diverse broșuri și programe de acțiune a socialiștilor români, de la cumpăna celor două veacuri trecute. Este lesne de sesizat, ca fapt deosebit de benefic pentru viitorii preoți, răspunderea asumată de Constantin Nazarie să prezinte pe larg și să demonteze pas cu pas, pe temeiul învățăturilor creștine, suita ideilor și principiilor socialiste, care erau la mare vogă în acea perioadă istorică și în România.

De precizat, cu aceeași profundă responsabilitate a primit și soluționat însărcinarea să organizeze și să prezideze primul Congres al profesorilor de religie ținut la București în 2-5 octombrie 1912 sau primul Congres al clerului ortodox din România întregită, ținut la București în 1919, în baza căruia preotul profesor universitar Constantin Nazarie a întemeiat *Asociația Generală a clerului ortodox din România*, fiind desemnat președinte al acesteia. Lucrările primului Congres al profesorilor de religie ținut la București în 2-5 octombrie au fost *imprimate sub îngrijirea Econ*[omului] *Const*[antin] *Nazarie, Profesor la Facultatea de Teologie și Președinte al Congresului*[40]. Cele 147 de pagini ale volumului ar trebui reeditate spre a vedea imensul travaliu prestat de congresmeni la începutul veacului trecut, și responsabilitatea asumată, idee cu idee, soluție cu soluție, pentru predarea religiei în structurile școlare de învățământ, ca necesitate nemijlocită izvorâtă din firescul progresului uman și social, fără fisuri și spasme inutile.

***

Una din cele mai grele și dificile responsabilități primite de preot profesor universitar Constantin Nazarie a fost aceea de a fi *organizatorul și conducătorul preoților militari* (de armată, cum s-au numit în epocă) *din România în timpul Primului Război Mondial*, misiune începută în anul 1915 și încheiată practic peste șapte ani, în 1922, când a fost predată celor în drept arhiva Serviciului Religios al Armatei Române, noua structură, înființată prin lege, numindu-se Inspectoratul Clerului Militar, în subordinea Ministerului de Război (ulterior Ministerul Apărării Naționale).

Cu adresa nr. 60 din 18 mai 1915, Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale Ortodoxe Române înștiința pe P.C. Iconom Constantin Nazarie că: *Noi avem onoarea a vă face cunoscut că în ședința sa din 15 mai curent, v-a ales, cu unanimitate, ca protopop sau supervizor al preoților de armată, în caz de mobilizare, atașat pe lângă Marele Cartier General, ca delegat al Sf. Sinod în această însărcinare. Vi se transmite deci odată cu aceasta, în copie, și decizia votată de Sf. Sinod în aceeași ședință, privitoare la preoții de armată, spre știință și confirmare*. Adresa era semnată de președintele Sf. Sinod, Mitropolitul Primat Konon Arămescu[41].

Decizia Sfântului Sinod era alcătuită în șapte puncte și semnată de zece ierarhi, în frunte cu Mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei și Sucevei. Între prevederi se arată: a) episcopiile și mitropoliile vor da armatei, după cererea Ministerului de Război, preoți trebuincioși în timp de pace și în timp de război, și se specifica: *acești preoți vor fi titrați în teologie, cu aptitudini pentru păstorirea militară și nu vor avea vârsta mai mare de 45 ani, și nici mai mică de 30 ani*; b) numirea preoților de armată se face de către Ministerul de Război, după recomandarea episcopului și mitropolitului în dioceza căruia se află unitatea de armată la care se numește preot; c) odată făcută numirea unui preot în serviciul armatei, el intră sub regimul legilor militare, asimilându-se în corpul ofițeresc, ca locotenent; d) în timpul mobilizării preoții de armată însoțesc trupele unde vor merge, dând povețe pastorale militare ce se impun de împrejurări și *făcând serviciile religioase fără ezitare*. Se mai prevedea: preoții de armată primesc instrucțiuni în ce privește serviciul preoțesc de la protopopul anume numit pe lângă Marele Cartier General, care decide și în ceea ce privește abaterile unor preoți, informând chiriarhii eparhiilor din care provin, cât și Marele Cartier General. Sfântul Sinod, în decizia sa mai preciza că prevederile stipulate se vor respecta întocmai până când se va elabora o lege în acest scop[42].

În scrisoarea de mulțumire către Sfântul Sinod, părintele Constantin Nazarie preciza, între altele: *Înarmat cu asemenea elemente hotărâtoare, sper să reușim a face ca, pe de-o parte soldatul român să meargă la luptă pentru patrie încins cu arma neînvinsă a credinței, iar pe de alta să se întoarcă la vatră îmbunătățit și renăscut moralicește*[43]. Ceea ce s-a și întâmplat după un efort susținut de mai mulți ani, din 15 august 1916, când Armata Română a trecut Carpații din Moldova în Transilvania, luptând cu trupele austro-ungare, și până la 1 aprilie 1921 când s-a decretat demobilizarea, cu idealul național înfăptuit prin Marea Unire a românilor în anul 1918.

O vastă corespondență (oficială) a purtat părintele Constantin Nazarie cu Marele Stat Major al Armatei Române și cu alți factori responsabili, inclusiv cu Mitropolitul Primat Konon Arămescu-Donici, în anul 1915, cu scopul de a organiza *Serviciul Religios al Armatei*, ca structură militară distinctă în caz de mobilizare, și al cărui șef devenea în baza alegerii sale ca protopop al preoților de armată de către

Sfântul Sinod[44]. Se pare că lucrurile nu au mers linear, direct, cum ne-am fi așteptat, existând rezerve și chiar tărăgănări din partea factorilor decizionali militari. De fapt, după cum se va arăta, chiar în timpul campaniei din anii 1916-1918 au fost rețineri și chiar unele aspecte nedemne din partea unor ofițeri în raport cu prezența preoților printre ostași.

Cert este că părintele Constantin Nazarie a conștientizat rapid importanța răspunderii ce a primit din partea Sfântului Sinod, nu s-a lăsat intimidat de împrejurări și a trecut ferm la treabă. Drept urmare, în acel an, 1915, a redactat *Instrucțiuni asupra atribuțiunilor preoților de armată*[45], document de importanță cardinală în cazul mobilizării, precum și lucrarea *Cuvântări pentru ostași și rugăciuni pentru Rege, Oaste și Popor în vreme de război*[46], pe care le-a pus la dispoziția factorilor decizionali ai Armatei Române. Ulterior, în ianuarie 1917, în timpul refacerii Armatei Române (cu sprijinul Misiunii Militare Franceze), după campania din anul 1916, a redactat, împreună cu Iconom Vasile Pocitan, subprotoiereul preoților de armată, broșura *Înarmarea sufletească a ostașului român*, tipărită la Iași și apoi la Bârlad în acel an, 1917[47].

Introducerea la *Instrucțiuni asupra atribuțiilor preoților de armată* explică rațiunea de a fi a slujitorilor bisericii în mijlocul ostașilor în timp de război, precizând din capul locului că: *pregătirea sufletească a oștirii pe temeiul religiunii, azi, ca și în trecut, are o însemnătate hotărâtoare și cântărește tot atât de greu în cumpăna victoriei, ca și mașinile grele care zguduie pământul*[48]. Se arată, în continuare, că una dintre virtuțile necesare luptătorilor pentru a învinge este *credința*, subliniindu-se: *Cu ea au învins strămoșii noștri și cu ea vor învinge și urmașii, dacă cei chemați* (preoții de armată – n.n.) *vor ști să o sădească și să o întărească în sufletele viitorilor luptători ai dezrobirii naționale*[49].

Drept urmare, *Instrucțiunile asupra atribuțiunilor preoților de armată* au pus la îndemâna preoților mobilizați instrumentarul strict necesar pentru caz de război, în cele trei titluri și șapte capitole. Titlul I, *Recrutarea preoților la armată, datoriile lor înainte de mobilizare*, cu capitolele: Recrutarea preoților de armată; Datoriile preoților de armată înainte de mobilizare. Titlul II, *Activitatea preotului în vreme de război*, cu capitolele: Activitatea preotului în perioada mobilizării armatei; Activitatea preotului în perioada operațiunilor militare; Obiectele necesare preotului pentru săvârșirea diferitelor servicii religioase în timp de război. Titlul III, *Ținuta, drepturile și disciplina preoților în timp de război*, cu capitolele: Ținuta și drepturile preoților; Disciplina preoților în timp de război[50].

Chiar și simpla enumerare a titlurilor și capitolelor amintitelor *Instrucțiuni* pune în evidență stăruința Protopopului Constantin Nazarie ca să fie cuprinse toate activitățile, deloc simple, ale preoților de armată în timp de război, cât și înainte, la mobilizare. Iar parcurgerea prevederilor acestor *Instrucțiuni* atestă imensul travaliu, mergând până la detalii, prestat de Protopopul Constantin Nazarie pentru alcătuirea sistematică a acestora, astfel încât preoții mobilizați să nu acționeze fără o coordonare unitară, cu scopul de a fi eficienți, în interesul armatei și al țării, iar comandanții militari să cunoască rostul preoților cu ostașii.

De precizat că, la 28 octombrie 1915, *Instrucțiunile* erau aprobate de Ministerul de Război, documentul final fiind semnat pentru Ministerul de Război de general Dumitru Iliescu, Secretar General al Ministerului de Război și de Iconom Constantin Nazarie, Protopop al preoților de armată, profesor universitar[51].

Dar greul muncii organizatorice era abia la început, Serviciul Religios al Armatei se închega destul de anevoios, fiind implicate două structuri diferite, biserica prin Sfântul Sinod și armata prin Ministerul de Război, a căror acțiuni se necesita a fi corelate și numai stăruința extraordinară a părintelui Protopop Constantin Nazarie a făcut ca la mobilizarea din august 1916 Serviciul Religios al Armatei să fie constituit și să funcționeze efectiv, cu preoții de armată însoțind trupele.

Punctul forte al acestor acțiuni organizatorice pregătitoare l-au constituit concentrările pe eparhii a preoților mobilizați, fapt ce a permis nu numai cunoașterea de către Protopopul Constantin Nazarie a preoților din subordinea sa, dar mai ales dezbaterea unor probleme practice, unde multe neajunsuri de ordin organizatoric au ieșit la iveală. Cea dintâi concentrare s-a săvârșit în Eparhia Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, la București, în zilele de 20 și 21 iunie 1916, unde au fost convocați 49 preoți și s-au discutat aspecte concrete, practice, ale activității preotului înainte de război, ca oficiant, ca susținător al moralului trupei, ca mângâietor al trupei. În cuvântarea rostită, părintele Protopop Constantin Nazarie a afirmat: *Era necesar ca noi să ne adunăm și să punem la cale modul de cum trebuie să procedăm, uniform, în săvârșirea serviciilor religioase în fața trupelor și în toate împrejurările. După multe ezitări s-a ajuns la soluția ca preoții mobilizați să fie chemați pe eparhii spre a primi instrucțiunile necesare. Mulțumită acestei hotărâri, noi preoții mobilizați din această eparhie ne vedem cu toții adunați – cei dintâi – la un loc*[52].

Cu același prilej, este interesantă și *Moțiunea* a 36 de preoți către Protopopul Constantin Nazarie prin care se condamnă vehement atitudinea unor preoți ce au folosit „mijloace piezișe" și s-au sustras să fie mobilizați. În *Moțiune* se afirmă: *Noi subscrișii detestăm din tot sufletul conduita acestor frați, echivalentă cu o dezertare condamnabilă de la cea mai sfântă datorie, impusă până și celui din urmă cetățean și Vă rugăm să binevoiți a cerceta și a face, pentru cinstea corpului preoțesc și pentru a nu mai plana asupra noastră acest blam; să fie readuși la locurile lor, după ce mai întâi le veți da dojana duhovnicească cerută de asemenea rare împrejurări, spre a sluji de pildă și altora*[53].

La 27 iulie 1916, Protopopul Constantin Nazarie informa pe șeful Marelui Stat Major Central al Armatei asupra întrunirilor avute cu preoții mobilizabili din Eparhia Mitropoliei Ungro-Vlahiei, a Mitropoliei Moldovei și Sucevei și cu preoții din Episcopia de Râmnic și a exprimat doleanța tuturor preoților de a fi *concentrați pe 15 zile la corpurile respective, în scopul de a se pune în contact cu ofițerii și trupa, pe care, cu această ocazie, ar putea chiar s-o și grijească*[54]. Evident, această doleanță nu s-a pus în aplicare, datorită precipitării evenimentelor și intrării României în război împotriva Austro-Ungariei la 15 august 1916.

De precizat, cu prilejul convocărilor amintite preoții mobilizabili au primit fiecare *Instrucțiunile asupra atribuțiunilor preoților de armată*, aprobate de Ministerul de Război și volumul *Cuvântări pentru ostași și Rugăciuni pentru Rege, Oaste și Popor în vreme de război*, tipărit de părintele Constantin Nazarie. Iar printre neajunsurile semnalate și raportate atât Sfântului Sinod, cât și Ministerului de Război s-au înscris: absența Sf. Antimis (semnat de chiriarhul eparhiei) la unitățile militare de pe cuprinsul respectivei eparhii;

tărăgănarea din partea Ministerului de Război pentru confecționarea Altarelor portative și a lădiței de campanie pentru obiectele de cult ale preotului și încă multe altele[55].

Minuțiozitatea cu care Protopopul Constantin Nazarie a gândit organizarea și funcționarea Serviciului Religios al Armatei a mers până la detalii. Spre exemplu, la 8 iulie 1916 a înaintat șefului Marelui Stat Major documentul *Dispoziţiuni relative la îmbrăcămintea preoţilor în vreme de mobilizare şi de război*, în 10 puncte, extrem de util și interesant[56].

La 24 august 1916, sub antetul Protoieria Preoţilor de Armată, cu nr. 1, Protoiereul Constantin Nazarie, adresa șefului Marelui Stat Major al Armatei Române un amplu raport în 12 puncte, prin care îl informa asupra activității desfășurate și semnala un șir de importante neajunsuri. *Începând de la 20 iunie a.c. am observat treptat pe toţi preoţii mobilizaţi din întreaga ţară* – arăta Protoiereul Constantin Nazarie. *Ţin să vă aduc la cunoştinţă, cu deosebită mulţumire, pe de o parte, faptul că preoţii au răspuns la chemare cu cea mai mare exactitate, iar pe de alta că ei se prezintă bine şi ca vârstă şi ca înfăţişare şi ca parte culturală. Câţiva preoţi neîndeplinind condiţiunile necesare unui preot de armată, am cerut domniei voastre prin osebite referate să se ia măsurile cuvenite*. Adaugă: *Cu ocazia întrevederii dintre mine şi preoţii mobilizaţi s-au lămurit o mulţime de chestiuni privitoare la serviciul preoţesc în vreme de mobilizare şi de război, astfel că din acest punct de vedere, nădăjduiesc că ei au la îndemână tot ce le trebuie*[57].

Printre neajunsuri, Protopopul Constantin Nazarie semnala: *Am constatat că foarte puţini dintre domnii comandanţi s-au conformat* ***Instrucţiunilor preoţilor de armată***, *care cer ca ei* (preoţii – n.n.) ***să fie poftiţi la diferite solemnităţi ale unităţilor de trupă***; *ba unii dintre domnii comandanţi consideră numitele Instrucţiuni ca necesare de ştiut numai de către preot*[58].

Pe bună dreptate, în context, Protoiereul Constantin Nazarie consemna: *Am rămas cu impresia că* ***preotul nu e încă încetăţenit, nu e încă bine fixat în rândurile armatei***. *Aceasta se explică prin faptul că el nu face parte din cadrele armatei şi în vreme de pace, cum e în alte armate* (europene – n.n.). *Răul acesta se poate măcar în parte remedia şi de aceea* ***vă rog a da ordin celor în drept să poftească pe preoţi la solemnităţi şi să dea cuvenita atenţie Instrucţiunilor pentru preoţii de armată***, *ca astfel să se facă legătura necesară între preot, comandant, ofiţeri şi trupă*[59].

Protoiereul Constantin Nazarie semnala, în continuare, șirul neajunsurilor rezultate din necunoașterea de către comandanți a amintitelor instrucțiuni: mulți comandanți nu au dat ordin să se confecționeze lădița pentru păstrarea sfintelor vase, cărți și veșminte necesare cultului, precum și a mesei necesare pentru Sf. Liturghie; s-a ignorat procurarea unor cărți pentru ostași, precum *Pâine spre ființă*, elaborată de Sfântul Sinod, cu scop educativ și moralizator ș.a. În raport sunt semnalate și alte neajunsuri: refuzul unor comandanți de a acorda ordonanță preoților, așa cum se acordă ofițerilor; deși preoții au învățat să citească hărțile, fapt important pentru ei personal dar și pentru armată, li s-a refuzat dreptul de a primi hartă, ca ofițerii; preoții au fost obligați să doarmă în cort cu gradele inferioare, nu în cort special al preotului ș.a.m.d.[60].

Părintele Haralambie Rovența nu a exagerat cu nimic când a afirmat că Protoiereul Constantin Nazarie: *Din nimic, el a creat şi a organizat serviciul preoţimii militare, în slujba luptătorilor de pe front şi din spitale*[61]. În amplul referat *Activitatea preoţilor de armată în campania din 1916-1918* și care s-a tipărit în 1920 la Imprimeria Ministerului Cultelor și Artelor din București[62], părintele Constantin Nazarie, cu luciditate și spiritul de responsabilitate ce l-au caracterizat toată viața, a relatat, pe drept, Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, atât împlinirile cât și neajunsurile întâmpinate[63], accentuând mereu că principalele neajunsuri își au originea în existența Serviciului Religios doar pe durata campaniei *nefiind organizat complet din vreme de pace*[64].

Referatul amintit dezvoltă trei tipuri de activități: *Activitatea pregătitoare*; *Activitatea administrativă şi îndrumătoare*; *Activitatea Preoţilor* propriu-zisă, pe front. În cuprins sunt etalate, pe drept, numeroasele greutăți surmontate de părintele Constantin Nazarie, în relația cu Ministerul de Război. Spre exemplu, într-un referat adresat Marelui Stat Major General al Armatei, datat 3 iunie 1915, a primit răspuns peste trei zile: *că nu pot funcţiona ca Protoiereu decât în vreme de război* și alte asemenea[65].

Cât privește *Instrucţiunile asupra atribuţiunilor preoţilor la armată*, părintele Constantin Nazarie consemnează că le-a alcătuit imediat, fără să mai aștepte consimțământul Statului Major General al Armatei și că: *Aceste instrucţiuni, pe lângă osebit referat, au fost înaintate Sf. Sinod, care le-a aprobat aproape nemodificate şi s-au publicat, împreună cu referatul Comisiunii respective, în revista „Biserica Ortodoxă Română" de pe luna noiembrie 1915*[66]. Adaugă imediat: *Marele Stat*

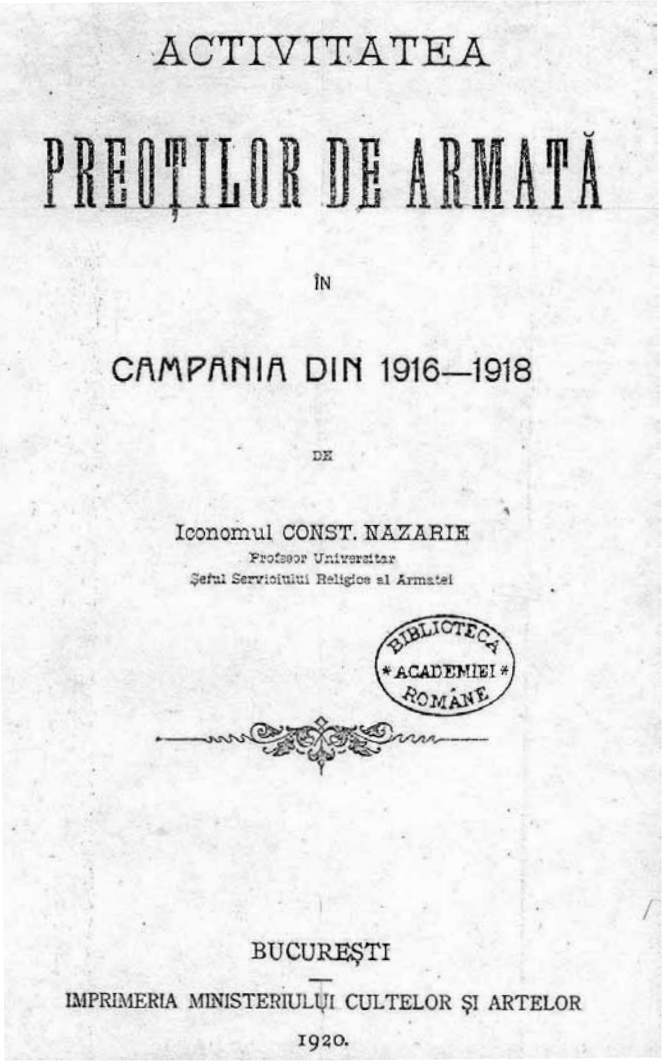
ACTIVITATEA

PREOŢILOR DE ARMATĂ

ÎN

CAMPANIA DIN 1916—1918

DE

Iconomul CONST. NAZARIE

Profesor Universitar

Şeful Serviciului Religios al Armatei

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREŞTI

IMPRIMERIA MINISTERIULUI CULTELOR ŞI ARTELOR

1920.

Major schimbă forma instrucțiunilor, și de unde erau alcătuite pe articole, ***lucru foarte lesnicios pentru consultare și aplicare*** (s.n.), *au fost transformate pe capitule*. Cu ironia necesară, părintele Constantin Nazarie adaugă ferm: *Noroc că cei care le-au transformat n-au mai putut* [să] *adauge aproape nimic la ele, întrucât tot ce se putea prevedea, prevăzusem eu până la cele mai mici detalii*. Și sublinia, la fel de ferm: *În timpul războiului, cu toată varietatea de situații, n-am ieșit o singură dată din litera și spiritul lor, și n-am avut vreun caz care să nu fie prevăzut în ele*[67].

Cu amărăciune, părintele Constantin Nazarie consemnează că deși aceste *Instrucțiuni*, aprobate de Ministerul de Război și publicate de Marele Stat Major în octombrie 1915, *nu s-a știut despre ele* (la Ministerul de Război – Direcția Controlului – n.n.) *decât* ***prin octombrie 1916*** (s.n.), *când le-am prezentat eu și când s-a dat ordin pentru plata preoților, potrivit dispozițiunilor cuprinse în ele*[68]. Adaugă că *Armata nu mi-a dat nici un concurs la desfacerea lor* (a broșurii cu cele 10 cuvântări pentru ostași, destinate preoților – n.n.), *deși ele erau de folos și ofițerilor*[69].

Nu mai stăruim asupra neajunsurilor surmontate de părintele Constantin Nazarie în greaua sa misiune de Protoiereu al preoților de armată sau, sub raport militar, de șef al Serviciului Religios al Armatei Române în anii războiului. Vom spune numai, pe baza aceluiași referat către Sfântul Sinod, că în campania anilor 1916-1918 au fost mobilizați 252 preoți, din care doi nu au funcționat efectiv. Din totalul preoților mobilizați 46 au fost demobilizați din diferite motive, 25 au fost dați dispăruți și prizonieri, din care cinci morți. Au fost șase răniți. Au fost avansați 147 la gradul de căpitan asimilat, de la gradul de locotenent asimilat, dobândit, conform *Instrucțiunilor*, la mobilizare. La fel cinci preoți au fost propuși la avansare. Precizează: *O bună parte din cei neavansați ar fi meritat aceasta* (să fie avansați – n.n.), *dar schimbarea comandanților a făcut ca mulți preoți să nu obțină la vreme foile calificative și, deci, să-i apuce demobilizarea neavansați*[70]. La fel, precizează că, în anul 1918, au rămas mobilizați 40 preoți ce au însoțit trupele în Basarabia[71].

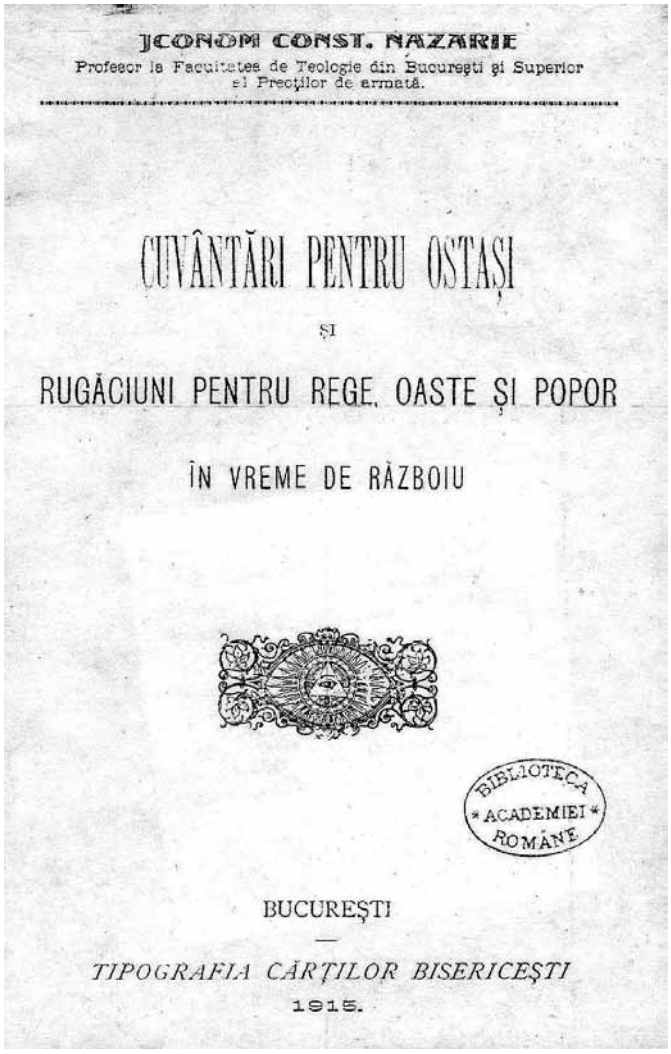
IEROMON CONST. NAZARIE
Profesor la Facultatea de Teologie din București și Superior al Preoților de armată.

CUVÂNTĂRI PENTRU OSTAȘI
ȘI
RUGĂCIUNI PENTRU REGE, OASTE ȘI POPOR
ÎN VREME DE RĂZBOIU

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI
1915.

Se mai precizează, în amintitul referat, că din totalul de preoți mobilizați 135 erau licențiați în teologie, 10 erau absolvenți ai Facultății de Teologie, 70 preoți aveau Seminarul complet (opt clase), 10 preoți cu 4 clase seminariale și 11 cu câte 2 și 3 clase secundare. Doar la șase preoți nu a putut stabili calificarea exactă, în lipsa datelor, preoții respectivi fiind fie prizonieri fie nu au putut da datele[72].

Ce se poate spune azi, despre corpul preoților mobilizați în Marele Război pentru Întregirea Neamului? Un singur răspuns: o forță umană, intelectuală și preoțească deosebit de puternică, ce a însoțit trupele în structurile militare la care au fost mobilizați și care și-au făcut pe deplin datoria. Semnificativ în acest sens este Ordinul Circular din 10 aprilie 1918 dat de general de corp de armată adjutant regal Constantin Prezan, fost șef al Marelui Cartier General în perioada 5 decembrie 1916-1 aprilie 1918 și devenit șef al Statului Major General (octombrie 1918-aprilie 1920), în care se arată, în urma vizitei de rămas bun la sediul din Iași a Serviciului Religios al Armatei: *Preoții și-au făcut mai mult decât datoria, și este o cinste pentru cler, care, alături de ostași, a dat mai mult decât i-am cerut noi pentru țară și neam*[73].

Fără nici un fel de răutate, în contextul referatului către Sfântul Sinod, Protoiereul Constantin Nazarie nu scapă din vedere să arate că seminariștii, studenții și licențiații în Teologie mobilizați, pe care el i-a considerat clerici, dar au fost repartizați din ordinul Ministerului de Război la formațiunile sanitare, au *fost mai întâi ridiculizați, apoi tratați neuman. La multe spitale au fost lăsați neîmbrăcați* (cu veșminte militare și preoțești, conform instrucțiunilor – n.n.) *și puși la cele mai înjositoare corvezi, ca spălatul pe jos și altele* ***pe care le tac*** (s.n.). Adaugă imediat: *Serviciile cele mai grele și însoțite de pericole s-au încredințat lor și* ***ei și-au făcut datoria*** (s.n.), *răbdând, iar alții dându-și obștescul sfârșit pentru binele comun* (îngrijind bolnavii de tifos exantematic – n.n.)[74]. Propune eșaloanelor militare în drept: *Din parte-mi, cred că dacă s-ar asimila licențiații și studenții în Teologie cu plutonierii, iar seminariștii în genere cu sergenții, chiar fără vreo retribuție, s-ar salva până la un punct situația lor morală în armată și, deci, s-ar face un act de dreptate*. Răspunsul nu s-a lăsat prea mult așteptat: *Ca rezultat adresei nr. 364 din 9 martie 1918, am onoare a vă comunica, că s-a dat ordin ca tinerii licențiați și studenții în teologie, precum și seminariștii aflați la Corpurile sanitare ale Armatei și Spitalele regionale să nu mai fie puși în viitor la spălat pe jos și alte corvezi, precum și de a fi tratați din punct de vedere al muncii, hranei, îmbrăcămintei, locuinței etc., potrivit gradului lor de cultură. În ceea ce privește asimilarea lor cu plutonierii, aceasta nu se poate admite, conform hotărârii ministeriale, în nici un caz*[75].

Pe baza foilor calificative primite de la unitățile militare, în referatul/raportul către Sfântul Sinod, părintele Constantin Nazarie alcătuiește 168 fișe de prezentare a activității preo-

ților în timpul campaniei, de o valoare documentară și istorică deosebită[76]. Cităm câteva nume, în ordinea cuprinsă în referat, care au devenit ulterior personalități marcante în viața Bisericii Ortodoxe Române și a învățământului teologic universitar din România întregită, astfel: preotul Iordăchescu Cicerone; preotul Lungescu D.; preotul Leu Gh.; preotul Simedrea T.; preotul Hodoroabă N.; preotul Șerbănescu Justin; iconom Pocitan Vasile; Iconom Constantin Nazarie ș.a.[77].

Cu emoție părintele Constantin Nazarie relatează în referatul către Sfântul Sinod, fără să dea nume, dinadins, cum unul din chiriarhi i-a cerut să-l scoată de la mobilizare pe un distins preot, de teama că se va pierde în război. A răspuns chiriarhului că nu poate face așa ceva *întrucât nimenea odată mobilizat, nu poate fi demobilizat decât pe bază de acte medicale emanate de la autoritățile medico-militare*[78]. Arată în continuare: *M-am gândit și eu că ar fi bine a se cruța unele elemente excelente* […] *să le iau de pe front și să le aduc la spitale, trenuri sanitare etc., adică la loc de cruțare. Ei bine, aici am avut ocazia să văd cu adevărat eminența preoților eminenți: cu lacrimi în ochi mi-au cerut să nu-i despart de regimentele de pe front, de care îi leagă atâtea amintiri sufletești*[79].

Rămâne de legendă personalitatea și faptele de armă săvârșite de preotul călugăr Justin Șerbănescu, de la Mănăstirea Cernica, Ilfov, confesorul Regimentului 4 Ilfov nr. 21. A luat parte cu regimentul său la toate luptele din Transilvania în anul 1916. La 17 septembrie a fost ușor rănit, iar la 24 noiembrie a căzut prizonier, în mijlocul trupei ce nu se mai putea apăra. La 29 iunie 1917 a evadat și a rătăcit prin munți, căutând regimentul. La 24 februarie 1918 s-a prezentat la corp, în Galați, de la care dată n-a mai lipsit, făcându-și datoria cu conștiinciozitate[80]. Pentru faptele de arme din 1916, la 25 iunie 1918, Protosinghelului asimilat gradului de locotenent din Regimentul 4 Ilfov nr. 21 Șerbănescu Justin i s-a conferit Ordinul Militar „Mihai Viteazul" clasa a III-a prin Înalt Decret nr. 1561, cea mai înaltă distincție oferită ofițerilor pentru fapte de arme în timp de război, fiind de altfel singurul preot din cei 252 mobilizați care a primit acest ordin militar, instituit de Regele Ferdinand I la 21 decembrie 1916. În brevetul de decorare s-a consemnat: *Pentru vitejia, destoinicia și iubirea de Patrie ce a arătat pe câmpul de onoare, în 1916. Pe lângă că și-a îndeplinit cu mare devotament îndatoririle ce avea ca confesor al regimentului, a mai luat parte la toate luptele, mergând cu Sfânta Cruce în mână, în fruntea luptătorilor regimentului. În ziua de 21 octombrie 1916, văzând că Regimentul „Feldioara" a pierdut în lupte aproape toți ofițerii și că comandantul căzuse rănit pe Muntele Clăbucetul Taurului, a luat comanda acestui corp și luptând ca un erou o zi și o noapte, a respins pe inamic până pe Muntele Susai, oprindu-l de a ocupa Azuga. În luptele de pe Muntele Dihamului a condus un batalion de dispensați, iar la 17 noiembrie 1916, fiind pentru a doua oară rănit pe Muntele Sorica în timpul unui atac al Azugăi, a refuzat evacuarea pentru a nu se despărți de vitejii regimentului*[81]. Avea să cadă prizonier la 24 noiembrie 1916, cum s-a arătat.

În ceea ce privește pe preotul Iconom Stavrofor Constantin Nazarie, caracterizarea redactată de superiorul său, generalul Alevra este impresionantă. Spicuim câteva aprecieri: *P.C. Sa se află în capul Serviciului Religios al Armatei din prima zi a campaniei și până astăzi. Înainte încă de a intra în campanie* (din 15 mai 1915 până în 15 august 1916 – n.n.), *dezinteresat și fără nici o plată, s-a ocupat de reglementarea activității preoțești, pe timp de război, făcând Marelui Stat Major, în acest scop, diferite propuneri*. Apoi: *În timpul campaniei P.C. Sa, verbal și prin diferite circulări, a dat Preoților toate îndrumările trebuincioase pentru îndeplinirea înaltei și delicatei lor misiuni*. La fel: *Este un fapt constatat că preoțimea noastră, în actualul război, și-a făcut datoria cu prisosință. Acest lucru se datorește însă, în bună parte și imboldului ce s-a dat preoților de către Șeful lor, pe de o parte, pentru situația și autoritatea lui morală, iar pe de altă parte, pentru faptul că, la cea mai mare parte dintre ei le-a fost Profesor*. Adaugă: *P.C. Sa este decorat, încă din vreme de pace, cu Răsplata Muncii cl. I pentru învățământ, cu Ordinul „Coroana României" în gradul de Cavaler și Ordinul „Steaua României"* – proprio moto – *în gradul de Cavaler. Autor a mai multor lucrări în specialitatea sa. A servit în armată, optând pentru leafa lui civilă de Profesor Universitar*[82]. Face propunerea ca să fie avansat în data demobilizării la gradul de General de Brigadă Asimilat[83].

***

Ceea ce este cu totul deosebit în referatul către Sfântul Sinod sunt ideile și concluziile din *Încheiere*, din care spicuim și comentăm câteva: *Războiul, ce a trecut ne-a arătat din destul ființa ostașului nostru, plin de credință, răbdare, abnegație, vitejie și sacrificiu de sine,* ***egal numai cu al mucenicilor primelor secule creștine*** (s.n.)[84]. Se știe degringolada ce a cuprins trupele Armatei Țariste/Ruse pe frontul din Moldova în anul 1917 sub influența ideilor bolșevice răspândite rapid de la Petersburg. Dacă soldatul român în tranșeele din Moldova nu s-a contaminat/bolșevizat de ideile revoluției ruse, atât cea din februarie 1917, cât și, mai ales, cea din octombrie-noiembrie același an, se datorează în mare măsură activității neobosite a preoților mobilizați care au fost permanent alături de ostași în tranșee, insuflându-le dorința nestrămutată în victoria asupra dușmanului și realizarea idealului național.

Cu mare forță intelectuală și deplină cunoștință de cauză părintele Constantin Nazarie pledează pentru rolul armatei ca școală pentru popor. Afirmă: *Armata reprezintă* ***forța neamului*** (s.C.N.), *este tinerețea și floarea lui, și în vederea acestui fapt nimic nu trebuie cruțat ca să fie în adevăr tinerețe, floare și viitor țării*. Adaugă: *Cazarma e un fel de închisoare de multe ori cu aer și lumină destulă pentru corp, dar cu puțin duh de viață, fără aer și lumină pentru suflet*. Solicită ferm: *Va trebui, dar,* ***să transformăm cazarma în școală*** (s.C.N.), *într-o școală model, care va avea în fiecare an peste 30 000 elevi maturi, sănătoși, voinici și gata spre lucru bun*. Pentru a argumenta: *Ofițerii noștri, oricât ar fi de instruiți, au o cultură specială, rar și generală, mai niciodată profesionistă, în altă direcție decât cea militară. Singurul element care ar putea răspunde inteligent la transformarea cazarmei în școală* ***este preotul*** (s.C.N.), *care prin creșterea, educarea și instrucția ce i se dă are capacitatea de a fi îndrumător autorizat aproape în toate manifestările vieții, luată în sferă mică, în care se învârtesc trebuințele morale, intelectuale și economice ale țăranului nostru* [...] *Preotul – el însuși luat dintre țărani – îi cunoaște, îi pricepe, îi iubește și știe să le aprecieze darurile, să le dea imbold spre fapte frumoase și folositoare*[85].

În chip evident, ideea de școală a armatei pentru popor are sens larg, nu se referă strict la știința de carte, de alfabetizare (făcută în școlile primare de pe întreg cuprinsul țării, inclusiv în Transilvania prin școlile confesionale românești),

ci la cultivarea valorilor general umane și a unor deprinderi comportamentale în sprijinul moralei creștine: răbdarea, respectul față de sine și față de alții etc. Drept urmare, părintele Constantin Nazarie afirma: *Sunt sigur că o organizare va avea loc în Armată, fiind reclamată de noile cerințe și experiențe dureroase ale trecutului în general și ale actualului război în special. Această reorganizare va trebui să îmbrățișeze și chestiunea Preoților în Armată. Idealul ar fi ca fiecare regiment să-și aibă Preotul său*. Pentru a adăuga: *Desigur că introducerea Preoților de armată va reclama cheltuieli, nu așa de mari, însă, ca să ne sperie. Dar chiar mari de ar fi, nu trebuie să se facă economie când e vorba de pregătirea sufletească a ostașului și deci a flăcăului român – floare, mândrie și nădejde a Neamului*[86].

Comentariul părintelui Nazarie, în continuare, este fără echivoc: *Oricât am fi de materialiști, nu putem* ***să nu recunoaștem preponderența sufletului, măcar în acte de eroism*** (s.C.N.), *cum sunt cele pe care e chemat soldatul să le săvârșească. Sufletul este acela care a împins pe soldații noștri și împinge și acum* (data referatului: București, 25 decembrie 1918 – n.n.) *pe ai altor națiuni să îndure și să treacă peste greutăți și grozăvii, la a căror vedere mintea rămâne neputincioasă să le explice*; ***sufletul este izvorul eroismului în orice om și mai cu seamă în soldat*** (s.n.)[87].

Dorința părintelui Constantin Nazarie pentru permanentizarea preotului în structurile militare ale Armatei Române (cum era la multe din armatele statelor europene la acea dată) s-a împlinit odată cu adoptarea de către Corpurile legiuitoare ale României întregite a *Legii privitoare la organizarea clerului militar*, intrată în vigoare la 6 august 1921. Legea instituia Inspectoratul Clerului Militar ca structură distinctă în cadrul Marelui Stat Major al Armatei, condus de un inspector cu gradul militar de general de brigadă și demnitatea arhierească „Episcop de Alba Iulia", membru de drept al Sfântului Sinod.

Instituirea clerului militar activ/permanent s-a dovedit un produs eficient în anii celui de-Al Doilea Război Mondial, când soldatul român a rămas în tranșee, strivit de tancurile sovietice la Stalingrad, în 1942-1943, sau a înghețat în Munții Tatra în iarna 1944-1945, după cum îi cereau ordinele țării.

* * *

Anexa nr. 1

UN MARE EDUCATOR ȘI ANIMATOR: CONSTANTIN NAZARIE

de Preot Haralambie ROVENȚA
profesor universitar

O pioasă amintire adună din nou pe admiratori la mormântul lui Constantin Nazarie, *fostul profesor de Teologie*, *Director al Internatului Teologic*, *Șeful clerului militar în războiul trecut și primul președinte organizator al Asociației Generale a clerului ortodox din România*.

Reamintirea lui în aceste vremuri este o datorie pentru foștii lui elevi, studenți sau prieteni. Găsim în personalitatea lui o pildă înălțătoare, de credință statornică și de suflet animator.

Deși a trecut în viața veșnică încă din martie 1926, figura lui Constantin Nazarie se înalță tot mai sus în aproprierea istorică, prin opera unică ce a săvârșit, ca un creator de orizonturi noi [în text: nouă] în spiritualitatea noastră românească și ortodoxă.

Constantin Nazarie a fost înainte de toate o întruchipare exemplară a adevăratului preot în slujba lui Hristos. A avut norocul să primească o frumoasă creștere încă de copil și să fie călăuzit în studiile sale de mai târziu, chiar de marele episcop Melchisedec. Datorită aprecierii acestuia a putut să se instruiască nu numai în țară, dar și în străinătate, la Academia Teologică din Kiev. Un tânăr de elită, totdeauna premiant, care și-a găsit vocația în preoție.

În această servire, el a fost un mare educator creștin pentru toți cei ce au avut fericirea să-l cunoască. Viața întreagă a închinat-o pentru educația sufletească a numeroase generații de tineri, în diferite posturi dirignitoare: *director al Seminarului din Roman*, apoi a celui *Central din București*, *profesor la Facultatea de Teologie și Director al Internatului Teologic*.

Toți foștii lui elevi îi păstrează o amintire neștearsă, nu numai pentru valoarea învățăturilor primite de la el, dar mai ales pentru rarul exemplu de întrupare a moralei creștine. El dăruia un elan contagios de convingere și de credință oricărui suflet care se atingea de personalitatea sa. Toți foștii lui elevi păstrăm în cutele noastre sufletești un colț de recunoștință acestui mare suflet.

Sunt oameni care ascund golul lor sufletesc prin rigiditatea formelor sau prin severitate. Preotul și profesorul Nazarie a educat prin bunătatea lui îngerească, prin sinceritatea și prin avântul credinței lui, căreia nu-i putea rezista nimic și nimeni.

El a știut să fie un bun *părinte*, în care discipolul se poate încrede deplin, căci la el nu încăpea vreodată fățărnicie, rezerve ori nepăsare. N-avea nimic de ascuns, de aceea s-a dăruit întreg, cu toată măreția sufletească pentru formarea tineretului. Forța lui educativă a stat totdeauna în faptul că trăia morala pe care o învăța. Viața și doctrina se contopeau în el ca într-o armonie deplin echilibrată.

În războiul trecut, el a fost *organizatorul și conducătorul preoților militari din România*. Din nimic, el a creat și a organizat serviciul preoțimii militare, în slujba luptătorilor de pe front și din spitale. Regele și țara i-au recunoscut neprețuitele lui merite prin numeroase adresări scrise sau grăite.

Putem spune, fără exagerare, că meritelor lui Constantin Nazarie se datorește prestigiul și dezvoltarea preoțimii militare, încât să ajungă azi la un rol foarte important, subt conducerea unui episcop militar.

Constantin Nazarie a fost totodată *primul președinte și întemeietor al Asociației Generale a clerului ortodox din România*. El a pregătit și a prezidat îndată după întregirea neamului neuitatul congres dintâi al clerului din 1919 în București. Dorul lui pentru ridicarea preoțimii și iubirea pentru soarta fiecăruia l-au făcut să-și pună în cumpănă tot prestigiul său, într-o muncă istovitoare, pentru servirea nevoilor preoțimii. Fără nici un interes pentru sine, el s-a dăruit pentru soarta tuturor.

Nu putem uita niciodată *exemplul lui unic de abnegație*, învingând orice gând de mărire deșartă. De multe ori, când era vacant câte un post de episcop, toți ochii se îndreptau spre Constantin Nazarie. A refuzat însă mereu orice propunere, socotindu-se prea umil pentru această înaltă treaptă. Ce pildă vie, vrednică numai de un sfânt, ca Sf. Vasile cel

Mare, Ioan Gură de Aur sau Grigorie de Nissa! Ce cutremurătoare lecție pentru toți cei grăbiți să suie cu nesimțire în treptele de conducere ale Bisericii!

Deși văduv tânăr, Constantin Nazarie și-a consacrat viața neprihănită numai în folosul patriei și Bisericii. În acest spirit și-a crescut copiii lui, alături de copiii altora, căci a fost un om de credință religioasă adâncă. El sfinția orice operă, căci niciun gând personal n-a străbătut ființa lui în toate sarcinile mari și grele pe care le-a îndeplinit.

În vremurile grele de astăzi, amintirea acestui mare educator și animator ne oțelește sufletele prin marile lui virtuți: convingere, credință, abnegație și servire integrală pentru Dumnezeu și pentru Patrie.

Note: Fotografia preotului Constantin Nazarie publicată în coloanele ziarului „Universul" (anul 60, nr. 136, 21 mai 1943, p. 7, col. 2 mijloc) o reproducem și noi. Sublinierile în text aparțin autorului, Preot Haralambie Rovența.

PRIEST CONSTANTIN NAZARIE (1865-1926), CHIEF OF ROMANIAN ARMY'S RELIGIOUS SERVICE IN THE FIRST WORLD WAR

The article presents the activity of priest Constantin Nazarie, a complex personality that dedicated his life to the church and to the school. He participated in the First World War as the archbishop of the military priests, mission with which he was entrusted by the Romanian Orthodox Church. He organized the Romanian Army's Religious Service.

Keywords: archbishop, church, Religious Service, Constantin Nazarie, orthodox

NOTE

1 Câteva titluri, în ordinea apariției lor: Pr. Haralambie Rovența, Un mare educator și animator: Constantin Nazarie, în „Universul", Anul 60, nr. 136, 21 mai 1943, p. 7; Pr. Scarlat Porcescu, Preotul Constantin Nazarie, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", Anul XLVIII (1972), nr. 3-4, martie-aprilie, pp. 201-216; Pr. prof. univ. dr. Constantin Galeriu, Preot prof. Constantin Gh. Nazarie, în „Studii Teologice", Anul XXXIV (1982), nr. 1-2, ianuarie-februarie, pp. 37-38 (cu prilejul Centenarului Facultății de Teologie din București); Pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, Dicționarul teologilor români, ed. a doua, București, Editura Enciclopedică, 2002, p. 328 (fișa Nazarie Constantin). Se adaugă articole și ferpare apărute în presa vremii la moartea Preotului Constantin Nazarie, în 21 martie 1926: Arhim. Iuliu Scriban, Moartea iconomului profesor Constantin Nazarie, în „Biserica Ortodoxă Română", Anul XLIV (1926), nr. 3, martie, pp. 160-161; ș.a.

2 Pr. Haralambie Rovența, Op. cit., p. 7.

3 Pr. prof. univ. dr. Constantin Galeriu, Op. cit., p. 37.

4 Pr. Scarlat Porcescu, Op. cit., p. 203.

5 *Ibidem*.

6 Cf. Pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, Op. cit., p. 328.

7 Constantin Nazarie, Notițe biografice despre Economul Dimitrie Matcaș, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1899, p. 3.

8 Pr. Haralambie Rovența, Op. cit., p. 7, col. 4 mijloc. Textul integral al acestui articol îl reproducem în Anexa nr. 1, evocarea de față.

9 Vezi Pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, Op.cit., p. 483.

10 Pr. Scarlat Porcescu, Op.cit., p. 204.

11 Pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, Op.cit., p. 483.

12 Constantin C. Diculescu, Din corespondențele Episcopului Melchisedec, culese, adnotate și însoțite de o prefață de..., București, Tipografia Cărților Bisericești, 1909. Sunt patru scrisori, astfel: doc. XXXI, datat Kiev, 7 ian. 1889, pp. 51-54; doc. XXXII, nedatat (probabil februarie 1889), pp. 54-56; doc. LIII, Kiev, 16 martie 1889, pp. 79-81; doc. LXVI, Kiev, 11 aprilie 1889, pp. 95-98.

13 Pr. Scarlat Porcescu, Op. cit., p. 204.

14 Constantin C. Diculescu, Op. cit., pp. 52-53 (doc. XXXI, 7 ianuarie 1889).

15 *Ibidem*, pp. 55-56 (doc. XXXII, nedatat).

16 Pentru prima lucrare vezi cota B.A.R.: II 422.603, iar pentru a doua lucrare vezi cota B.A.R.: II 138.756.

17 Constantin Nazarie, Către cititor, în vol. „Sermones Dominicales" per solum annum..., Roman, 1894, p. 7 (Cota B.A.R.: II 177.645).

18 *Ibidem*, p. 79.

19 *Ibidem*, p. 3, 6.

20 Cf. Pr. prof. univ. dr. Constantin Galeriu, Op. cit., p. 37; Pr. Scarlat Porcescu, Op.cit., p. 207.

21 Pr. Scarlat Porcescu, Op. cit., p. 204.

22 *Ibidem*.

23 *Ibidem*.

24 Pr. prof. univ. dr. Constantin Galeriu, Op. cit., p. 36; Pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, Op.cit., p. 299 (fișa Mironescu Atanasie).

25 *Ibidem*.

26 Pr. Scarlat Porcescu, Op. cit., p. 206.

27 Noi nu am cercetat cauza decesului soției sale, Maria Nazarie, născută Stupcanu, și nici împrejurările în care el a trecut la Domnul, chestiunea fiind în seama celor ce îi vor scrie monografia istorică, la timpul potrivit despre Constantin Nazarie.

28 Pr. Haralambie Rovența, Op. cit., p. 7, col. 3.

29 Constantin Nazarie, Raporturile între biserică și societatea noastră inteligentă. Cuvântare rostită cu ocasiunea distribuirii premiilor la elevii Seminarului din Roman, însoțită și de o scurtă dare de seamă, Tipografia Leon Friedmann; vis-a-vis de sala Teatrului, Roman, 1894, 27 p.; Idem, Câte ceva pentru seminariști ca viitori preoți. Conferință ținută elevilor cl.[asei a] VIII [-a] a Seminarului Central, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1900, 18 p.; Idem, Mișcarea socialistă și creștinismul, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1900, 54 p. (Conferință ținută elevilor din clasa [a] VIII-a a Seminarului Central).

30 Pr. prof. univ. dr. Constantin Galeriu, Op.cit., p. 38.

31 Constantin Nazarie, Câte ceva pentru seminariști ca viitori preoți..., p. 4.

32 *Ibidem*, p. 8.

33 Câteva titluri: Duminica, botezul și ierarhia bisericească după adventiști, București, 1910, 77 p. (Cota B.A.R.: II 20.544); Cinstirea sfintelor icoane și adventiștii, București, 1911, 25 p. (Cota B.A.R.: II 23.555); Sâmbăta adventiștilor și sfânta duminică, București, 1914, 19 p. (Cota B.A.R.: II 36.431); Feriți-vă de adventiști, București, 1916, 13 p. (Cota B.A.R.: I 84.722) ș.a.

34 Constantin Nazarie, Combaterea principalelor învățături adventiste după mai mulți autori, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1913, 188 p. (Cota B.A.R.: II 34.226; pentru ediția 1921, cota B.A.R.: II 60.915, exemplarul având 207 p.). Tabla de materii cuprinde următoarele titluri: Sf. Scriptură și Sf. Tradițiune ca izvoare de credință; Modul sectanților de a explica Sf. Scriptură; Ierarhia bisericească și monahismul; Despre Biserică; Taina Botezului; Invocarea Sfinților; Cinstirea Sf. Icoane; Împărăția de 1000 ani și învățătura despre veșnicia muncilor păcătoșilor; Sabatul; Jurământul. Când a tipărit această lucrare, în anul 1913, Constantin Nazarie avea 48 ani și era de 12 ani, din 1901, profesor la Facultatea de Teologie din București. Prin amploarea și profunzimea analizei întreprinse, se poate spune că volumul Combaterea principalelor învățături adventiste după mai mulți autori este operă de maturitate științifică și teologică, cu statut de referință.

35 Constantin Nazarie, Mișcarea socialistă și creștinismul..., p. 38.

36 *Ibidem*, p. 42.

37 *Ibidem*, pp. 49-50.

38 *Ibidem*, p. 53.

39 *Ibidem*, p. 54.

40 Constantin Nazarie, Lucrările primului congres al profesorilor de religiune ținut în București la 2-5 octomvrie 1912 imprimate sub îngrijirea..., București, Tipografia Cărților Bisericești, 1912 (Cota B.A.R.: II 36.523).

41 Arhivele Militare Române (în continuare se va cita A.M.R.), fond Inspectoratul Clerului Militar (în continuare se va cita I.C.M.), dosar nr. crt. 1, f. 1; Cf. Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, Preoți în lupta pentru făurirea României Mari, 1916-1919, București, Editura EUROPA NOVA, 2000, p. 1 (doc. 1). Lucrarea conține 257 documente extrase din A.M.R., fondul I.C.M. Trimiterile nostre, în continuare,

sunt, în principal, la această lucrare.

42 Vezi Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, Op. cit., pp.1-2 (doc. 1).

43 *Ibidem*, p. 2 (doc. 2).

44 *Ibidem*, pp. 3-10 (doc. 3-12).

45 *Ibidem*, pp. 11-24 (doc. 13).

46 Constantin Nazarie, Cuvântări pentru ostaşi şi Rugăciuni pentru Rege, Oaste şi Popor în vreme de război, Bucureşti, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, 1915, 52 p. (Cota B.A.R.: II 46.889). Volumul cuprinde 10 cuvântări pentru ostaşi, astfel: Ce înseamnă a fi soldat; Drapelul; De ce trebuie să ascultăm de superiori?; La ce foloseşte ajutorul lui Dumnezeu; Trezvia şi Militarul; Vorbire la declarare de război; Vorbire înainte de a începe lupta; Vorbire după câştigare de victorie; Vorbire de încurajare în caz de neizbândă în luptă. Se adaugă: Scurtă învăţătură despre moralitate, pentru ostaşi; Rugăciuni pentru Domnul Dumnezeul nostru, pentru Rege, Oaste şi Popor în vreme de război. În mod evident, lucrarea este un îndreptar pentru „fraţii preoţi", cum se spune în Cuvânt lămuritor.

47 Lucrarea este realizată împreună cu Iconom Vasile Pocitan (viitorul Arhiereu Veniamin Pocitan), profesor secundar, subprotoiereul preoţilor de armată, format de buzunar (9,5×13,5 cm.), cu prima ediţie la Iaşi, Tipografia Serviciului Geografic, 1917, 20 p. (Cota B.A.R.: I II 84.708) şi a doua ediţie la Bârlad, Tipografia C. D. Lupaşcu, 1917, 24 p. (Cota B.A.R.: 147.151). Volumul cuprinde rugăciuni zilnice, obligatorii pentru tot creştinul (Tatăl Nostru, Crezul etc.), cât şi rugăciuni ocazionale (la masă, în timp de război, în caz de boală etc.), plus un tabel cu Pascalia pe mai mulţi ani. La ediţia Bârlad se adaugă Jurământul ostăşesc: „În numele lui Dumnezeu Atotputernicul jur credinţă Regelui nostru Ferdinand I, supunere legilor Ţării şi îndatoririlor militare, în toate împrejurările, în timp de pace şi în timp de război. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!".

48 Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, Op. cit., p. 11 (doc. 13).

49 *Ibidem*.

50 *Ibidem*, pp. 11-24 (doc. 13).

51 *Ibidem*, pp. 11, 23 (doc. 13).

52 *Ibidem*, p. 34 (doc. 26).

53 *Ibidem*, pp. 37-38 (doc. 27).

54 *Ibidem*, pp. 44-45 (doc. 34).

55 *Ibidem*, pp. 40-41 (doc. 29); p. 49 (doc. 40).

56 *Ibidem*, pp. 42-43 (doc. 32).

57 *Ibidem*, pp. 49-50 (doc. 41).

58 *Ibidem*, p. 50 (doc. 41).

59 *Ibidem*.

60 *Ibidem*, pp. 50-52 (doc. 41).

61 Pr. Haralambie Rovenţa, Op. cit., p. 7.

62 Constantin Nazarie, Activitatea preoţilor de armată în campania din 1916-1918, Bucureşti, Imprimeria Ministerului Cultelor şi Artelor, 1920, 108 p.

63 În mod obligatoriu a relatat, întrucât Sfântul Sinod i-a încredinţat misiunea. Discursul nostru evocator l-am centrat pe personalitatea părintelui Constantin Nazarie şi nu pe organizarea şi evoluţia Serviciului Religios al Armatei Române, ca structură în cadrul Ministerului de Război.

64 Constantin Nazarie, Activitatea preoţilor de armată..., p. 29.

65 *Ibidem*, p. 7.

66 *Ibidem*, pp. 7-8.

67 *Ibidem*, p. 8.

68 *Ibidem*.

69 *Ibidem*.

70 *Ibidem*, p. 35.

71 *Ibidem*.

72 *Ibidem*.

73 *Ibidem*, p. 31.

74 *Ibidem*, p. 32.

75 *Ibidem*, p. 33.

76 *Ibidem*, pp. 36-91.

77 *Ibidem*.

78 *Ibidem*, p. 16.

79 *Ibidem*, pp. 16-17.

80 *Ibidem*, pp. 84-85.

81 Anuarul suveranilor, principilor, ofiţerilor şi drapelelor decoraţi cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul", „Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului", Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1931, pp. 133-134.

82 Constantin Nazarie, Activitatea preoţilor de armată..., pp. 89-90.

83 *Ibidem*, p. 90. Nu avem, deocamdată ştiinţă dacă propunerea s-a realizat sau nu, după demobilizarea din 1 aprilie 1921.

84 *Ibidem*, p. 93.

85 *Ibidem*, pp. 93-94.

86 *Ibidem*, p. 95.

87 *Ibidem*.

Lect. univ. dr. Florian BICHIR[1]

VIAȚA NEROMANȚATĂ A PRIMULUI MITROPOLIT STILIST, GALACTION CORDUN

Una dintre cele mai controversate figuri ale ortodoxiei românești este arhiereul Galaction Cordun. Galaction Cordun este cunoscut de istoriografia bisericească, dar și de marele public, drept primul lider al ortodocșilor de stil vechi din România[2], „stiliștii" cum sunt ei denumiți în mod popular.

Galaction Cordun are o biografie ciudată, fiind foarte sensibil la „Maica Rusia", ba chiar un agent al ei! După parcurgerea studiului vă veți convinge că „dușmanul nostru natural", după cum a denumit Take Ionescu, Rusia a avut tot interesul – și probabil are – de a sprijini discret o biserică paralelă, o dizidență.

Galaction Cordun, arhiepiscop și mitropolit al Bisericii Ortodoxe Române după Calendarul Iulian

Galaction Cordun s-a născut la data de 30 august 1883, în satul Brehuiești-Hancea (județul Botoșani). A studiat și absolvit Academia Imperială Teologică din Sankt Petersburg (Rusia), de la care a primit titlul de magistru în teologie. În perioada studiilor la Moscova, a fost coleg cu Alexei Simanski (viitorul Patriarh al Rusiei în perioada 1945-1970). A urmat apoi cursurile de doctorat la Universitatea din Cernăuți, fiind coleg acolo cu Kiril Markov (viitorul patriarh al Bulgariei în perioada 1953-1971) și obținând titlul științific de Doctor în teologie.

Duhovnic al Casei Regale

Reîntors în țară înainte de Primul Război Mondial, a fost hirotonit preot necăsătorit pentru Catedrala Mitropolitană din București unde a slujit până la alegerea sa ca arhiereu vicar. Ulterior a fost ridicat la rangul de arhimandrit al Ungro-Vlahiei. La data de 29 decembrie 1916, arhimandritul Galaction Cordun a scris o adresă către I.P.S. Conon Arămescu-Donici, Mitropolitul Primat al Bisericii Ortodoxe Române, în care își exprima protestul față de ordonanța germană de a sărbători Crăciunul și Anul Nou 1916-1917 odată cu Biserica Catolică, luând astfel poziție împotriva amestecului în treburile bisericești de către forțele de ocupație germane. El a fost reținut de poliția centrală germană la 31 ianuarie 1917 și internat ca ostatic sub pază la Mănăstirea Săveni (județul Ialomița), fiind învinuit (conform adresei Poliției germane nr. 10591 din 27 iulie 1917) de activitate păgubitoare intereselor germane, în contrazicere violentă cu misiunea sa apostolică, ceea ce face imposibilă reintegrarea sa în demnitatea ce o ocupa până acum. Pentru o perioadă a fost deportat în Bulgaria[3].

După Primul Război Mondial, în perioada 1923-1926, P.C. Galaction a slujit ca misionar cultural la C.F.R., desfășurând o lucrare apreciabilă printre muncitorii și funcționarii Căilor Ferate. Beneficiind de fonduri financiare puse la îndemână de C.F.R., a tipărit 64 de lucrări, cărți, cuvântări, tratate, traduceri și opere originale.

Ca urmare a Congresului pan-ortodox de la Constantinopol, desfășurat la data de 28 mai 1923, s-a decis schimbarea calendarului iulian cu cel gregorian. Între aceste două calendare exista o diferență de 13 zile, iar Biserica și toate unitățile ei, când aveau contacte oficiale cu autoritățile de stat (care adoptaseră calendarul gregorian pentru uz laic la 1 aprilie 1919), trebuia să scrie data după ambele calendare, astfel: 1/14, 15/28 etc. Biserica Ortodoxă Română a hotărât să adopte reforma calendarului; ziua hotărâtă de Sf. Sinod pentru a începe folosirea noului calendar a fost fixată la 1 octombrie, zi care a devenit 14 octombrie. La acea vreme, arhimandritul Galaction Cordun s-a făcut remarcat ca un protestatar aprig față de schimbarea calendarului, el publicând în colaborare cu protopopul Ioan Țincoca din Iași lucrarea Catchevmul necredinciosului de P. Nilkes (București, 1926). El a declarat că va fi firesc lucru, ca viitorul istoric al Bisericii Ortodoxe să indice și să considere această hotărâre ca pe cea mai tristă pildă a decăderii înțelegerii teologhicești și a disciplinei bisericești.

În anul 1932, arhimandritul Galaction Cordun a fost numit în funcția de Mare Eclesiarh la Catedrala Patriarhală din București. Ca urmare a alegerii la 30 noiembrie 1933 a P.S. Nifon Criveanu ca episcop al Hușilor, P.S. Vartolomeu Stănescu al Râmnicului a fost lipsit de ajutorul arhiereului său vicar. P.S. Vartolomeu a cerut în mod repetat și a obținut în cele din urmă să i se dea un nou arhiereu vicar, episcopul argumentând că Eparhia Râmnicului – Noul Severin este una dintre cele mai mari și mai întinse eparhii (nu fusese încă înființată Mitropolia Olteniei).

În ședința Sf. Sinod din 23 martie 1935, o comisie specială, prevăzută în art. 3 din regulamentul pentru alegerea arhiereilor vicari, a propus alegerea unui arhiereu prin vot secret dintre următoarele persoane: P.C. Arhimandrit Galaction Cordun, P.C. Pr. N. Gheorghiu de la Biserica Dobroteasa din București, P.C. Arhimandrit dr. Filaret Jocu de la Catedrala Patriarhală din București și P.C. Arhimandrit Chesarie Păunescu, director și profesor al Seminarului Monahal de la Mănăstirea Cernica. Cei 15 episcopi votanți au votat astfel: pentru P.C. Arhimandrit Galaction Cordun – 6 voturi, pentru P.C. Arhimandrit dr. Filaret Jocu – 5 voturi, pentru P.C. Arhimandrit Chesarie Păunescu – 2 voturi și pentru Pr. N. Gheorghiu – 2 voturi, dar, fiindcă nici unul dintre cei propuși nu a întrunit majoritatea legală, și orele fiind înaintate, s-a

suspendat votarea amânându-se pentru o dată ulterioară.

Alegerea a fost repetată în ședința din 26 martie 1935, după propunerea P.S. Episcop Lucian Triteanu al Romanului, la ea participând 13 episcopi votanți. Rezultatul votului a fost următorul: P.C. Arhimandrit Galaction Cordun – 8 voturi; P.C. Arhimandrit Chesarie Păunescu – 1 vot, iar 4 voturi au fost albe. Ca urmare a votului, P.F. Patriarh Miron Cristea a declarat ales ca arhiereu vicar pe P.C. Arhimandrit Galaction Cordun.

După efectuarea examinării canonice din 27 martie 1935, a fost hirotonit întru arhiereu-vicar al Episcopiei Râmnicului – Noul Severin cu titlul de „Craioveanul" în Biserica Domnița Bălașa din București în ziua de 31 martie 1935. Ceremonia hirotonirii a fost oficiată de către următorii trei episcopi: Vartolomeu Stănescu al Râmnicului – Noul Severin (hirotonit în 1912), Gherontie Nicolau al Constanței (hirotonit în 1923) și Policarp Morușca al Episcopiei misionare pentru românii ortodocși din America (hirotonit în 1935). El a fost numit în funcția de secretar al Sinodului Bisericii Ortodoxe Române.

În septembrie 1940, P.S. Galaction a fost numit duhovnic al familiei regale, fapt care nu a permis numirea sa ca episcop într-un alt scaun episcopal. A devenit atunci episcop în retragere, care a continuat să slujească doar ca arhiereu invitat. În perioada ianuarie-noiembrie 1942, P.S. Galaction a îndeplinit funcția de locotenent (locțiitor) de episcop al Eparhiei Tomisului.

Galaction Cordun la Mănăstirea Slătioara

Episcopul Galaction Cordun a fost numit apoi ca stareț al Mănăstirii Neamț. În calitate de stareț al Mănăstirii Neamț, el l-a hirotonit pe monahul Cleopa Ilie ca ierodiacon (27 decembrie 1944) și apoi ca ieromonah (23 ianuarie 1945). La 1 ianuarie 1949, Patriarhul Justinian Marina era obligat să pensioneze pentru limită de vârstă, printre alți arhierei, și pe arhiereul Galaction Cordun, secretarul Sfântului Sinod.

Arhiereul pensionar trece la stiliști

În anul 1947, a fost trimisă la București o delegație a credincioșilor ortodocși de stil vechi de la nou-înființatul așezământ monahal din Slătioara care l-a contactat pe Prea Sfințitul Galaction Cordun, Secretarul Sfântului Sinod, cerându-i să devină întâistătător al Bisericii Ortodoxe Tradiționale de Răsărit, denumirea oficială de atunci a cultului. În urma discuțiilor purtate atunci, s-a stabilit ca venirea oficială a episcopului la Mănăstirea Slătioara să aibă loc după finalizarea lucrărilor de construcție a mănăstirii de la Slătioara, pentru a se putea organiza, în condiții normale, o reședință mitropolitană.

Arhiereul pensionar Galaction Cordun a anunțat trecerea sa la vechiul calendar, făcându-și publică intenția printr-un act legalizat la Notariatul de stat din București la 5 aprilie 1955, document ce a fost trimis atât Patriarhiei Române, cât și foștilor colegi de la Academia Teologică, Patriarhii Alexei al Moscovei și Kiril al Bulgariei. El a fost proclamat, la 5 aprilie 1955, conducătorul Mișcării stiliste, întitulat: Arhiepiscop și Mitropolit al Bisericii dreptslăvitoare de stil vechi din R.P.R. cu sediul la Mănăstirea Slătioara din Moldova[4].

P.S. Galaction a acceptat să devină conducătorul Bisericii Ortodoxe de Stil Vechi și, la 13 aprilie 1955, a făcut o mărturisire de credință publică, anunțând întoarcerea sa la calendarul iulian. Mărturisirea sa a fost adusă la cunoștința Patriarhiilor Rusiei și Bulgariei și, prin reprezentant legal, remisă Bisericii oficiale. Sinodul Bisericii Ortodoxe Române avea să-l declare ca neascultător și nesupus, apoi să-l caterisească și să-l depună din treaptă pe P.S. Galaction în cadrul ședinței din 14 aprilie 1955.

Mitropolitul Galaction, văzând că nu reușește să ia legătura cu un episcop din afara României, fiind în permanență supravegheat, și nereușind să convingă vreun alt episcop din cadrul Patriarhiei Române să adere la mișcarea de rezistență, a luat decizia de a hirotoni singur un episcop. Astfel, la Mănăstirea Copăceni, el a hirotonit noaptea primii doi arhierei, arhimandritul Evloghie Oța († 1979) și părintele Meftodie Marinache († 1977), precum și alți mulți preoți și diaconi.

De asemenea, s-a hotărât aducerea la Copăceni a părintelui Glicherie pentru a fi hirotonit arhiereu. Acesta a fost scos ascuns cu un camion din Răchitoasa și transportat la București. El a fost hirotonit ca arhiereu la biserica din Moara Domnească la data de 17/30 noiembrie 1956 de către I.P.S. Galaction. Mitropolitul Galaction a rămas la Mănăstirea Căldărușani, fiind păzit de călugărul de stil nou Teofan, însărcinat de superiorii săi să împiedice evadarea deținutului. Revenit la Mănăstirea Slătioara, episcopul Glicherie a organizat vizitarea I.P.S. Galaction cât mai des cu putință, pentru a i se aduce hrană și alte lucruri necesare la o vârstă înaintată și cu o stare a sănătății în continuă degradare. Călugării de stil nou aveau dispoziții să nu permită vizitarea lui de către persoane necunoscute. Cei care au fost trimiși să-l viziteze au fost Pavel Mogârzan (viitorul paroh al bisericii din comuna Râșca, județul Suceava) și avocatul Albu din București, care motiva vizitele cu pretextul că-l apără în procesul ce va urma. În discuțiile cu trimișii de la Slătioara, mitropolitul Galaction se plângea că se dorește moartea lui prin înfometare, deoarece i se dă de mâncare numai pâine neagră și varză murată fiartă.

Mitropolitul Galaction se temea că va fi ucis și astfel, de comun acord cu monahii de la Mănăstirea Slătioara, s-a decis organizarea evadării lui. Pentru a reuși scoaterea sa din Mănăstirea Căldărușani, avocatul Albu s-a recomandat ofițer de securitate și a spus că are ordin să-l ia pe mitropolit la București sub pretextul unui interogatoriu. Ajuns la București, I.P.S. Galaction a fost adus la Mănăstirea Slătioara de către Pavel Mogârzan. Aflând de evadare, Patriarhia Română a informat Securitatea care a intrat în alertă și a început să-l caute. A fost arestat cu acest prilej avocatul Albu. Trimis la București de către mitropolit pentru a se interesa de situația avocatului și pentru a-i aduce cărțile și veștmintele arhierești de la sora lui, Pavel Mogârzan a fost și el arestat de Securitate în locuința avocatului.

De la Mănăstirea Slătioara, I.P.S. Galaction a făcut numeroase memorii adresate Marii Adunări Naționale, Președintelui Consiliului de Miniștri, Ministerului Cultelor, Ministerului Afacerilor Interne, Comitetului Central al P.M.R., Procuraturii Generale și chiar Patriarhiei Ortodoxe Române, în care a denunțat actele de persecuție atât la adresa sa, cât și a Biserici păstorite de el.

Având sănătatea puternic zdruncinată de perioada de detenție și prigoană prin care trecuse de când devenise conducătorul Bisericii Ortodoxe de Stil Vechi din România, mitropolitul Galaction a mai trăit doar câteva luni, el trecând la cele veșnice în ziua de 8 iulie 1959. A fost înmormântat în secret noaptea lângă biserica de la Mănăstirea Slătioara, în locul ales chiar de el, agenții organelor de represiune din regiunea Suceava (procurorul șef al regiunii Suceava, Râciu, împuternicitul Cultelor și șeful Securității raionului Fălticeni, maiorul Constantinescu) nepermițând să se celebreze o ceremonie religioasă așa cum se cuvenea unui arhiereu. În prezent, mormântul se află în exteriorul bisericii de la Mănăstirea Slătioara (reconstruită între anii 1978-1982), lipit de peretele lăcașului de cult.

„Acte false, spion țarist"

Scurta biografie a arhiereului Galaction Cordun, mai sus prezentată, nu reprezintă însă decât o fațetă a portretului său și a contextului în care acesta a acceptat să devină conducătorul mișcării stiliste din România. Din documentele păstrate în diferite arhive se poate distinge o personalitate mult mai controversată decât pare. Primul aspect izbitor al problemei este pregătirea teologică a lui Galaction Cordun. Într-o scrisoare referitoare la Galaction Cordun, adresată Patriarhului Justinian Marina, arhiereul vicar Emilian Antal îi face acestuia una dintre cele mai complete biografii[5]. Ca inspector la Ministerul Cultelor, Emilian Antal fusese cel care se ocupase de dosarul lui Galaction Cordun, depus la candidatura acestuia ca arhiereu-vicar. În timpul strângerii materialelor necesare, fusese informat de către preotul Negulescu de la Biserica Batiște despre faptul că actele de studii pe care le are sunt false, sau primite de complezență, ca spion al regimului țarist din Rusia[6]. Desigur, acuzația este gravă și poate că tocmai de aceea, ministrul Alexandru Lapedatu nu le-a dat curs, preferând să cerceteze în amănunțime această problemă. Emilian Antal, la rândul lui, studiază toate actele candidatului la treapta arhieriei descoperind mai multe aspecte neclare. În primul rând, se poate dovedi doar faptul că Galaction Cordun făcuse două clase gimnaziale, după care se pare că a intrat în monahism[7]. Cu toate acestea, el deține o diplomă de absolvire a opt clase, obținută la Odessa în numai doi ani, precum și o licență la Petrograd (Sankt Petersburg) pe care o primește numai într-un an. Nu există însă niciun act care să dovedească absolvirea vreunui seminar teologic, deși tocmai în virtutea acestei pregătiri ceruse prin cererile 2949 și 2986/1911 să fie numit în postul de diacon mai întâi la Mănăstirea Neamț, apoi la Agapia.

La problema pregătirii se adaugă și aceea a comportării sale. În cartea canonică nr. 620/1905, prin care trecea de la Mănăstirea Căldărușani în Mitropolia Moldovei se spune că acesta s-a arătat nesupus și cele din urmă s-a răsculat contra starețului, aducându-i felurile calomnii. Același document îl descrie ca fiind un element turbulent și recalcitrant. Precizările făcute de Emilian Antal sunt confirmate nu doar prin cartea canonică, ci și prin înștiințarea semnată de însuși mitropolitul primat Iosif Gheorghian, datată 11 februarie 1905, prin care se aproba ieșirea lui Galaction Cordun din Mănăstirea Căldărușani și transferul său în Mitropolia Moldovei[8].

Din descrierea făcută de Emilian Antal reiese că Galaction Cordun ar fi avut un comportament nu tocmai potrivit pentru un ierarh ortodox, fapt ce a provocat reticența multora dintre membrii Sfântului Sinod. De asemenea, el amintește și despre o sentință a Tribunatului București, din 21 iulie 1941, prin care Galaction Cordun recunoaște paternitatea fiului doamnei Lucia Călin, născută Bălășescu, din Iași[9]. Toate aceste date ar putea fi interpretate de tendențioase de cei ce susțin cauza arhiereului Galaction Cordun și a mișcării stiliste, însă ele sunt susținute de documente oficiale, fapt ce schimbă total optica asupra cauzelor ce au dus la caterisirea sa.

Există totuși și voci care doresc să pună actul caterisirii sale pe seama influenței politicului asupra treburilor și organizării bisericești, afirmând că pensionarea sa nu a fost decât primul pas în vederea caterisirii. Într-adevăr, pe 1 ianuarie 1949, Patriarhul Justinian Marina este nevoit să pensioneze pentru limită de vârstă mai mulți arhierei printre care și Galaction Cordun, pe atunci secretar al Sfântului Sinod. Pensionarea nu știrbea însă în niciun fel prestigiul arhiereilor în cauză, fiind mai degrabă o măsură diplomatică prin care Biserica își putea desfășura în continuare activitatea, fără a intra în conflict direct cu regimul comunist. Din această perspectivă, mărturisirea de credință din 13 aprilie 1955 trebuie interpretată mai degrabă ca o ultimă răbufnire a unui om ce se văzuse îndepărtat încetul cu încetul din prim planul activității bisericești, lipsit practic de toate prerogativele și drepturile rangului său. În apelul grupării stiliste a văzut o posibilă revenire pe vechile poziții, astfel că nu a pregetat să li se alăture. Caterisirea din 14 aprilie 1955 a survenit astfel ca un gest firesc al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române față de un fost arhiereu al său, ce dorea

Mormântul lui Galaction Cordun de la Mănăstirea Slătioara

să-și păstreze sub orice formă autoritatea. Este important să subliniem faptul că, în cazul arhiereului Galaction Cordun, acesta este singular, niciunul dintre ceilalți arhierei pensionați neripostând într-o astfel de manieră.

Atitudinea sa este reprobabilă nu doar prin faptul că s-a rupt benevol de Biserica Ortodoxă Română, ci și prin faptul că a ignorat cu bunăștiință canoanele și rânduielile bisericești privitoare la alegerea, hirotonia și formarea ierarhiei bisericești. Mai întâi, săvârșește pe 21 mai 1955, la Mănăstirea Slătioara, prima liturghie în calitate de arhiereu stilist, cu toate că fusese caterisit și oprit de la slujirea sfintelor taine[10]. Mai mult, în același an, la Mănăstirea Copăceni hirotonește de unul singur un episcop, pe Meftodie Marinache, deși potrivit normelor și rânduielilor canonice al Bisericii Ortodoxe, hirotonia întru arhiereu nu se poate face decât de cel puțin doi sau trei episcopi[11]. Tocmai de aceea, ierarhia stilistă nu se poate legitima din perspectiva succesiunii apostolice, aspect esențial al slujirii atât în Bisericile Ortodoxe cât și în Biserica Romano-Catolică. Cu toate acestea, Biserica Ortodoxă Română de Stil Vechi din România și-a consolidat încetul cu încetul organizarea ierarhică, la ora actuală având un sinod propriu, format din 11 membri, condus de către I.P.S. Vlasie Mogârzan[12]. De asemenea, potrivit datelor oferite de către Secretariatul de stat pentru culte, Biserica stilistă are statutul de Asociație religioasă. În conformitate cu prevederile art. 41, alin. (2), lit. d) și art. 47, alin (1) din Legea nr.489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, Ministerul Culturii și Cultelor a avizat dobândirea statutului de asociație religioasă de către Asociația „Biserica Ortodoxă de Stil Vechi din România", aviz nr. 4/19.11.2007.

UNFICTIONALIZED BIOGRAPHY OF BISHOP GALACTION CORDUN

One of the most controversial figures in the history of the Romanian Orthodox Church is Galaction Cordun. The article contains information regarding his activity as an orthodox priest and the facts that transformed his career in a disputed one.

Keywords: Galaction Cordun, Sankt Petersburg (Russia), Moscow, Romanian Orthodox Church, Slătioara Monastery

NOTE

1 Membru al Colegiului Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS). Lector universitar doctor Universitatea Pitești, cadru didactic asociat titular al cursurilor: „Comunicare, globalizare și schimbare" și „Rezistență și represiune în România comunistă".

2 Florian Bichir, Ortodocșii de lângă noi. Studiu istoric și canonic al Bisericii Ortodoxe de Stil Vechi din România. Documente inedite din Arhiva Securității, Editura Mirton, 2011.

3 Constantin Bujor, 65 de ani de persecuție a Bisericii Ortodoxe Române de Stil Vechi octombrie 1924-decembrie 1989, Editura Schimbarea la Față, 1999.

4 Florian Bichir, Dosarul „Mitropolitul Galaction Cordun". Aventurier în reverendă, agent secret sau victimă a comunismului?, Editura Agnos, 2012.

5 Idem, A fost Mitropolitul Galaction Cordun agentul Moscovei?, în „Evenimentul zilei", 17 iulie 2011.

6 Documentul este datat 23 mai 1955.

7 Astfel reiese din Anuarul Administrației Casei Bisericești pe anul 1909, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1909, p. 308. Ierodiaconul Galaction D. Cordun, canonarh. Două clase gimnaziale, născut în comuna Vlădeni, Jud. Botoșani, la 31 August 1883. Numit la 1 Martie 1905. Metania la Mănăstirea Căldărușani.

8 Arhiva Sfântului Sinod al Biserii Ortodoxe Române, dosar nr. crt. 1/1905, documentul nr. 620.

9 Radu Petre Mureșan, Stilismul în România (1924-2010), Editura Agnos, 2012.

10 *Ibidem*.

11 *Ibidem*.

12 Cf. http://www.mitropoliaslatioara.ro/sfs1.php.

Comandor dr. Marian MOȘNEAGU[1]

UN PASTOR DE SUFLETE. PREOTUL LOCOTENENT-COLONEL ILIE DELEANU

Fiul Gherghinei și al preotului Ștefan Deleanu, Ilie Deleanu s-a născut pe 7 august 1886 în Poiana Lacului, jud. Argeș.

A absolvit Seminarul Central București (iunie 1905) și Facultatea de Teologie București (1910)[2].

La 1 noiembrie 1912 a fost încorporat ca soldat la Regimentul Argeș nr. 4, la 10 mai 1913 fiind avansat la gradul de caporal.

A fost mobilizat pe 15 august 1913 de la parohia Zimnicea, de la 23 iunie 1913 fiind încadrat în Regimentul Argeș nr. 4, de unde a fost demobilizat pe 31 august 1913.

În Foaia calificativă de la 1 noiembrie 1915 până la 1 iunie 1925 a preotului Ilie Deleanu se menționa: *Părintele Ilie Deleanu, fost paroh la parohia „Sfinții Apostoli" din Zimnicea, nu numai că n-a suferit nici o pedeapsă pe tot timpul păstoriei sale, dar a fost unul dintre cei mai merituoși preoți ai județului Teleorman și chiar din ai Sfintei Mitropolii, pentru care însăși Înalt Prea Sfințitul Patriarh D.D. Miron Cristea l-a gratificat cu foarte elogioase cuvinte prin Ordinul nr. 1889 din 24 mai 1920, către Protoieria județului Teleorman.*

Sfinția sa și-a făcut studiile seminariale în Seminarul Central din București, terminând seminarul și obținând diplomă ca un bun element. Și-a completat apoi cultura în Facultatea de Teologie din București, al cărei licențiat este și unde s-a distins între studenți ca cel mai bun predicator al seriei sale.

Blând și bun camarad, a fost iubit de toți colegii cu care se întrecea în serioase studii pe care a înțeles să le aprofundeze cu multă răbdare și sârguință de albină.

Preoțindu-se, biserica a câștigat un element de valoare în persoana preotului Ilie Deleanu, care a înțeles să fie în slujba adevărată, dând dovadă de multă voință și putere de muncă.

Pentru bogata sa activitate desfășurată pe teren bisericesc, a fost apreciat la timp, fiind medaliat cu „Răsplata Muncii pentru biserică" clasa I, cu Decretul nr. 2314 din 1 iunie 1921.

Când țara ne-a cerut să dăm ce avem mai bun jertfă pe altarul patriei, părintele Deleanu a fost recomandat (cel dintâi) ca cel mai indicat din acest județ pentru mobilizare. Și-a făcut cu Regimentul 20 Infanterie întreaga campanie, unde s-a dovedit capabil de aceeași vrednicie și apostolat, pentru care a fost avansat la gradul de căpitan pe ziua de 1 ianuarie 1918.

A realizat mai multe lucrări literare, printre care „Micul arsenal sufletesc", „Cântecul mobilizării din 1913", 42 ediții, „Clerul Militar. Literatură religioasă" în „Biblioteca noii reviste bisericești nr. 2", precum și poezii religioase și patriotice publicate în reviste.

A cules mesaje, proclamații, răspunsuri și scrisori oficiale ale lui Cuza Vodă editate în „Neamul Românesc", „Cântece populare" și a editat „Înstrăinații" două ediții, roman social de Dumitru C. Moruzi.

Maior preot Ion Deleanu

A reușit în 1916 să convertească, confeseze și apoi să boteze în religia creștin-ortodoxă 148 locuitori din Zimnicea, care erau de religie musulmană, fapt deosebit de important și foarte rar în timpul de azi, când nu vedem misionarismul organizat încă.

Bunele rezultate vădite ale gospodăriei parohiale i se datorează pe de-a întregul.

Muncitor, tenace și rezistent în hotărârile sale chibzuite, a făcut dovada de pricepere și voință în acțiunile bune și de interes general.

Așa a construit o casă parohială în curtea bisericii pentru a avea personalul în orice timp la biserică, spre a-l putea face cât mai folositor instituției pe care o servea.

După război găsindu-și biserica complet jefuită de odoare, din timpul invaziei armatelor inamice din sud, a reînzestrat-o cu tot ceea ce avea trebuință, precum clopot, veșminte și cu toate odoarele necesare Cultului. Mai mult, i-a făcut radicale reparații peste tot, a pictat-o din nou, restaurând-o în foarte bune condiții cu peste un sfert de milion, bani pe care cu multe năduşeli i-a putut aduna. Și cu toate aceste mari cheltuieli biserica nu este datoare, ba încă are bani depuși de pe urma bunei funcționări a pangarului, care a fost dat de exemplu pe tot județul, fiindcă a dat cele mai bune roade.

Pe teren cultural s-a dovedit ca bun conferențiar în toate ocaziile, studiind bine chestiunile și evidențiind punctul său de vedere bine documentat și convingător. Aceasta l-a impus ca președinte al Cercului preoțesc regional Zimnicea, în care calitate a condus bine toate manifestările culturale, impunând disciplină și muncă pornită din dragoste.

În anchetele ce le-a făcut în calitate de praistas și președinte de cerc a arătat vederi largi și pricepere, stabilind documentat dreptatea în interesul instituției.

Nu s-a mărginit numai cu măiestria cuvântului din predicile sale regulat ținute credincioșilor și spre a le face o educație mai solidă a înființat biblioteca parohială, spre a moraliza și forma pe credincioși.

Când a înființat Societatea preoțească „Păstorul" un grup de teologi din Teleorman, părintele Ilie Deleanu a fost sufletul acestei mișcări, Sfinția sa fiind delegat de preoți cu elaborarea statutului care a fost foarte bine redactat.

Societății „Păstorul" îi închină Sfinția sa lucrarea sa din campanie „Micul arsenal sufletesc".

În toate inspecțiile ce i s-au făcut a fost găsit foarte bine și a fost dat de exemplu și lăudat spre a fi pildă și altor preoți. Arhiva parohială a ținut-o cu îngrijire și bun simț, așa că este o oglindă care vădește o activitate a unei conștiințe scrupuloase cu sine, a unei energii ce se desfășoară cu fond și în toată forma impresionând în mod deosebit și vădind omul în valoarea sa.

Paralel cu acestea își continua și studiul său, a omului de știință, urmând și absolvind Seminarul pedagogic de pe lângă Universitatea din București, obținând certificatul nr. 235/1922, după care prezentându-se la examenul de capacitate pentru catedra de religie și română, reușește printre cei dintâi din țară, obținând diploma de capacitate pentru învățământul secundar în 1923.

În calitatea sa de profesor de religie și geografie la gimnaziul din Zimnicea, pentru a cărui înființare nu s-a străduit puțin, s-a prezentat ca un pedagog încercat – bun cunoscător de suflete, care știe să instruiască și să dea educația aceea creștină care formează sufletele și le înnobilează, pregătindu-le cu măiestrie societății de mâine.

Toate acestea spus în sumar arată pe unul care a înțeles rostul vremii și care s-a dat cu totul misionarismului, căutând să cunoască și formeze sufletele tineretului din armată, care dus departe de ai săi, au rămas un moment fără o mângâiere părintească și care au nevoie să li se citească în suflete și să li se dea hrana cea spre ființă, spre a nu se înstrăina legii și credinței noastre strămoșești, care dă tărie în noi.

Părintele căpitan Deleanu Ilie, suflet ales, cult, inteligent, cu voință și multă putere de muncă, vizionar optimist, va ști să folosească armatei, căreia și-a închinat viața cu drag.

Și am credința – eu care-l cunosc așa de bine – că în curând va face dovadă în rândurile armatei că merită să fie ales între cei aleși[3].

La 15 august 1916 a fost mobilizat ca preot, cu gradul de locotenent de rezervă la Regimentul Teleorman nr. 20 Infanterie din garnizoana Turnu Măgurele[4]. A însoțit regimentul în luptele de la gara Ulmuleț, Drăgănești și Prunaru (Vlașca), comandantul regimentului propunându-l să fie avansat la gradul de asimilat căpitan *pentru bunele servicii aduse regimentului și abnegația în serviciu*[5].

În Foaia calificativă pe anul 1916 (de la 9 octombrie 1916 până la 25 februarie 1917) se sublinia faptul că este *sănătos și rezistent, poate face campania în bune condiții; inteligent și capabil; disciplinat și serios; educație militară bună; este conștiincios și cu putere de muncă, lucru ce a făcut ca predicile pline de sfaturi morale și patriotice să facă o adevărată înarmare sufletească a ostașilor*[6].

În Foaia calificativă pe anul 1917 (de la 1 martie 1917 până la 15 septembrie 1917), comandantul Regimentului Teleorman nr. 20 sublinia: *Luând comanda Regimentului Teleorman nr. 20 pe ziua de 20 februarie 1917, am găsit pe preotul căpitan Deleanu Ilie la acest regiment în calitate de confesor al Regimentului. La acea epocă regimentul era bântuit de tifos exantematic și febra recurentă făcând ravagii înspăimântătoare. Cu câțiva ofițeri devotați și alături de noi și preotul căpitan Deleanu, am sacrificat ultimul minut de repaus, muncind din zi până noaptea la stingerea flagelului care secera zilnic sute de suflete. După dorința sa, la apelul făcut tuturor în afară de cerințele religioase ale trupei a contribuit în măsura puterilor și la opera de asistență sanitară. Am făcut cu toți, între care și preotul Deleanu, sacrificii materiale pentru a veni în ajutorul bolnavilor. Serviciul l-a condus cu mult elan.*

Serviciu religios, conferințe, sfaturi, corul bisericesc, în toate direcțiile îndrumări sufletești și totul pentru înălțarea moralului trupei și ofițerilor pe care îi găsisem într-o stare complet zdrobită. Preotul căpitan Deleanu pentru această activitate a fost citat și prin ordin de zi. Mi-a dat un ajutor foarte mare pentru amenajarea cimitirului din Lungani (județul Iași) unde sunt îngropați 750 soldați morți de diferite epidemii după cum am arătat mai sus. Cu moralul înălțat și cu suflete curate, refăcuți aceia ce nu s-ar fi crezut de nimeni, am pornit cu regimentul din nou pe front la sud de Mărășești, unde am luptat în mod foarte demn.

Concluzie: între cei care m-au ajutat în refacere unul a fost și preotul căpitan Deleanu Ilie și care merită cu prisosință răsplata muncii pentru gradul imediat superior. Un preot cu inimă, sentimente distinse, bun patriot, bun și de folos sfătuitor moral[7].

La 1 ianuarie 1918 a fost primit în cadrele de rezervă ale armatei, la Spitalul Mobil nr. 6, fiind confirmat cu gradul de căpitan. Șeful Spitalului Mobil nr. 6, colonelul medic Miclescu aprecia în Foaia calificativă pe anul 1918 că *Am fost foarte mulțumit de toate serviciile preoțești aduse acestei formațiuni de către preotul căpitan Deleanu Ilie, care a arătat în toate ocaziile zel, energie și devotament*[8].

La 24 august 1918 a fost demobilizat.

La 1 aprilie 1925 a venit în Regimentul 2 Infanterie prin activare. În Foaia calificativă pe anul 1925 (de la 1 aprilie 1925 până la 31 octombrie 1925), comandantul Regimentului Vâlcea nr. 2 menționa: *Preot muncitor și-i place să se ocupe de aproape cu chestiuni de ordin moral ce îi incumbă menirea sa. Cu mult zel și voință se ocupă cu educația trupei. Foarte conștiincios în serviciu a urmat regimentul și toate ocaziile, ca marșuri, manevre etc. unde nu a existat un moment de a nu fi cu cuvântul său în mijlocul trupei. Conduita ireproșabilă și exemplară. Merită a înainta când va avea vechime după Legea clerului militar*[9].

În Foaia calificativă pe anul 1926 (de la 1 noiembrie 1925 până la 31 octombrie 1926), colonelul Cristescu, comandantul Regimentului Vâlcea nr. 2 sublinia: *De la 1 noiembrie 1925-31 octombrie 1926 preot al Regimentului, conducându-se bine din toate punctele de vedere. A căutat ca zilnic a fi în mijlocul soldaților, ținându-le predici cu învățăminte morale și cultivându-le sentimentul religios. A luat parte la concentrarea*

pe Divizie unde a însoțit trupa la toate aplicațiile și unde prin sfaturi a căutat a-i face să uite oboseala. În cantonament și la completași zilnic le vorbea și le arătat scopul pentru care sunt chemați. Un preot militar foarte muncitor care și-a înțeles pe deplin rolul său. De la noi a condus și serviciul bibliotecii în prea bune condiții, a inventariat întreaga avere a bibliotecii și pusă la punct. Sănătos, rezistent, poate face campania. Temperament liniștit. Cu multă voință. Punctual. Ținuta îngrijită. Disciplinat. Purtarea exemplară în serviciu și în societate. Demn. Foarte serios. Este iubit de camarazi și trupă. Posedă simțul datoriei și al onoarei. Cunoștințele generale bune. Inteligent. Modest. În rezumat, preotul căpitan Deleanu Ilie este vrednic, serios și priceput. Merită să înainteze la rândul vechimii[10].

În Foaia calificativă pe anul 1927 (de la 1 noiembrie 1926 până la 31 octombrie 1927), același ofițer superior remarca: *Se ocupă de aproape de serviciul său fiind conștiincios și cu multă tragere de inimă pentru serviciu. A ținut dese conferințe la trupă cu învățăminte morale, căutând a le dezvolta credința strămoșească și a cultiva numai adevărul. Iubește soldatul și caută a-i trezi și întreține sentimentul religios. E veșnic la datorie. A luat parte la concentrarea pe Divizie urmând trupa la toate aplicațiile, dând sfaturi la toate ocaziile și căutând a-i face pe soldați să uite oboseala. Este un preot militar foarte priceput și care și-a înțeles pe deplin rolul său.*

De la 1 noiembrie 1926-31 octombrie 1927 a condus și serviciul bibliotecii în foarte bune condiții, a pus toate lucrurile la curent. Asemenea zilnic se ocupă de copiii orfani ai regimentului ce-i avem în școli, urmărindu-i la școală, în dormitor, la masă și făcând lecțiile cu ei. Sănătos, rezistent, poate face campania. Temperament liniștit. Cu multă voință. Punctual. Foarte conștiincios. Ținuta foarte îngrijită. Foarte disciplinat. Caracter deschis. Demn. Cu simțul datoriei și onoarei bine dezvoltate. purtarea exemplară în serviciu și societate. Foarte modest și corect. Bun camarad. Este iubit de camarazi și trupă. Cunoștințele generale bune. Inteligent, foarte ordonat și destul de metodic. În rezumat, preotul căpitan Deleanu Ilie, este un preot militar vrednic și priceput[11].

Maior preot Ion Deleanu

În Foaia calificativă pe anul 1928 (de la 1 noiembrie 1927 până la 31 octombrie 1928) colonelul Cristescu arăta: *Și în acest an de la 1 noiembrie 1927-31 octombrie 1928 ca preot al Regimentului, cu același zel și pricepere s-a ocupat de educația și sufletul ostașilor, dându-le sfaturi zilnice de a fi supuși, răbdători și credincioși. Se ocupă de aproape de serviciul său fiind foarte conștiincios și muncitor. Iubește mult soldatul și caută ai trezi și întreține sentimentul religios. A ținut săptămânal conferințe și predici cu învățăminte morale, căutând ai convinge a rămâne în credința strămoșească și a iubi adevărul. Urmează trupa peste tot în marșuri, aplicații etc., fiind veșnic în mijlocul lor. Este ofițer bibliotecar, unde asemenea se ocupă, scoțând în relief lucrările noi, dându-le ofițerilor pentru a fi citite și studiate. Asemenea se ocupă de aproape cu educația copiilor de trupă, urmărindu-i de aproape în ateliere etc. Înfățișare plăcută, bine conformat sănătos, rezistent putând ușor suporta o nouă campanie. Ținuta corectă și foarte îngrijită. Se prezintă foarte bine în fața trupei. Are multă voință. Cu inițiativă pentru serviciul său. Cu multă putere de muncă, perseverent, caracter ales. Foarte disciplinat. Bine dezvoltat simțul datoriei și al onoarei. Prea bun camarad. Caracter loial, sincer, demn, moral, modest și manierat. Duce o viață modestă și în cercul camarazilor. Devotat serviciului, bun patriot. Inteligent, judecată sănătoasă și destul de metodic și ordonat. Cu mult bun simț. Cultura generală bună, cea profesională la înălțime. Îi place a se instrui. Etate 44 ani. N-are nici un viciu. Avere, solda gradului. E preot căpitan de la 1 mai 1918 și activat din 1 aprilie 1925. În rezumat, preotul căpitan Deleanu este un foarte bun preot militar*[12].

În Foaia calificativă pe anul 1929 (de la 1 noiembrie 1928 până la 31 octombrie 1929) fostul comandant al regimentului, colonelul P. Cristescu a adăugat următoarele Note de carnet pentru timpul până la 1 aprilie 1929: *A îndeplinit funcția sa cu multă conștiinciozitate. A ținut regulat slujbele și conferințele prevăzute prin program. Un prea bun preot militar. Cult și cu multă dragoste pentru serviciu*[13].

Noul comandant al Regimentului Vâlcea nr. 2, colonelul Lani constata: *Înfățișare plăcută. Sănătos și rezistent. Poate suporta greutățile unei campanii. Temperament liniștit. Caracter blând. Are concepție clară și logică. Inteligent judecă bine. Cu mult bun simț și cu frumoasă cultură generală și profesională. Disciplinat. Are simțul datoriei și cu multă bunăvoință. Devotat serviciului pe care-l îndeplinește. Modest, manierat. Conduită foarte bună în societate. Pe lângă serviciul ca preot al regimentului, a mai îndeplinit funcția de bibliotecar și de educator al copiilor de trupă. Biblioteca a ținut-o în perfectă regulă și ordine, iar de copiii de trupă s-a îngrijit satisfăcător. Etate: 42 ani. Vechime în grad 1 aprilie 1925. N-are defecte, nici pasiuni. Este un bun preot militar*[14].

Referindu-se la îndeplinirea serviciului, în Foaia calificativă pe anul 1929/1930 (de la 1 noiembrie 1929 până la 31 octombrie 1930), același comandant consemna: *Neavând alte întrebuințări în timp de pace decât slujba religioasă și ședințe de educație religioasă, i s-a încredințat conducerea bibliotecii, pe care a ținut-o în perfectă regulă și ordine. Rămânându-i încă timp disponibil, a fost pus cu educația și supravegherea copiilor de trupă, neajungând însă la rezultatele așteptate*[15].

În Foaia calificativă pe anul 1931 (de la 1 noiembrie 1930 până la 31 octombrie 1931) noul său comandant aprecia: *De acord cu toate notele bune date de predecesorul meu. Preotul*

căpitan Deleanu este identificat cu viața ostășească. Caracter nobil și deschis. Mereu în activitate, caută a introduce zilnic în programul de instrucție și o lecție de educație religioasă. Bucurându-se de o frumoasă cultură generală, știe să dea rost fiecărui cuvânt, să apropie pe ostaș, câștigându-i sufletul și mintea, să-l îndrume pe calea binelui și adevărului. La fiecare sărbătoare și duminică își face slujba religioasă în fața ostașilor și cum mereu este în legătură cu comandanții de companie, în vorbele ce rostește ostașilor, completează educația morală, prin explicarea cunoștințelor din Sfânta Evanghelie, în legătură cu cele săvârșite de ostași în cursul săptămânii de instrucție. Este foarte iubit de ostași căci este mereu, în zi de sărbătoare ca și în zi de lucru. Este omul datoriei. Vechimea: 1 aprilie 1925. Este un bun preot militar, cult și de nădejde. Merită a fi înaintat după legea clerului militar[16].

La 18 decembrie 1931, inspectorul clerului militar, episcopul general de brigadă dr. Ioan Stroia consemna pentru activitatea desfășurată de la 1 mai 1931: *Împărtășim întru toate aprecierile favorabile ce se fac părintelui Ilie Deleanu din partea șefilor săi direcți. Dotat de la natură, pe lângă multele cunoștințe, ce prin lectură și-a câștigat și cu darul de preot, pe care nu-l îngroapă, ci neprecupețit și-l pune în slujba bisericii și vieții religioase și prin aceasta în folosul ostașilor încredințați păstoriri sale. Rapoartele Sfinției sale despre activitatea pastorală și cuvântările ce le anexează sunt o dovadă vie că-și îndeplinește conștiincios, cu pricepere și cu drag chemarea în sânul armatei. În baza acestora propunem și noi: merită a înainta la alegere*[17].

În Foaia calificativă pe anul 1932 (de la 1 noiembrie 1931 până la 31 octombrie 1932) comandantul Regimentului nr. 2 de Dorobanți Vâlcea evidenția faptul că *Preotul căpitan Deleanu Ilie și-a îndeplinit și în cursul acestui an serviciul încredințat cu aceeași lăudabilă activitate, pentru binele ostașilor acestui regiment. Colaborator apropiat al comandanților de unități, cărora le revine îndatorirea de a forma educația ostașilor, preotul căpitan Deleanu s-a făcut stimat de ofițeri. A avut însărcinarea de a se ocupa îndeaproape de Cimitirul Eroilor din acest oraș. S-a achitat lăudabil. În adevăr, de Ziua Eroilor, cimitirul a fost înzestrat cu noile cruci de beton armat, în locul celor de lemn, ca să rămână pe veșnicie, așa cum memoria acestor „Eroi" va rămâne de-a pururea nepieritoare. Ca bibliotecar al corpului, a avut o deosebită grijă de material, de îndeplinirea formelor legale, pentru procurarea de cărți folositoare și ofițerilor; de asemenea, s-a ocupat cu înzestrarea casei ostășești cu reviste folositoare trupei. Serviciul divin ce oficiază sărbătorile și duminicile, în mijlocul ostașilor, este o bună lecție de educație morală și religioasă. Activitatea este rodnică*[18].

În Foaia calificativă pe anul 1933 (de la 1 noiembrie 1932 până la 31 octombrie 1933), același comandant evidenția faptul că *Și în cursul acestui an, a depus activitate lăudabilă. Serviciul divin și cuvântările ținute trupei, în fiecare duminică sunt ascultate cu dragoste și evlavie de ostașii creștini ortodocși. Sfaturile date de preot se adaugă la acele date de comandanții de unități, se completează unele cu altele, educația câștigă, dezertările reduse, actele de indisciplină – foarte rare. S-a ocupat de completarea crucilor la Cimitirul Eroilor, a adus reale îmbunătățiri. Ca bibliotecar al corpului și conducător al casei ostășești a depus de asemenea activitate mulțumitoare, asigurând buna păstrare a materialelor, buna ordine și folosirea reală a bibliotecii și casei ostășești de către ofițeri, cadre și trupă*[19].

În Foaia calificativă pe anul 1934 (de la 1 noiembrie 1933 până la 31 octombrie 1934), comandantul regimentului consemna: *În îndeplinirea serviciului a continuat și în cursul acestui an a munci cu aceeași dragoste ca și în trecut. Programul de conferințe, cu caracter religios, a fost bine întocmit și în acord cu programul analitic pentru instrucția trupei. Atât conferințele ținute trupei, cât și serviciile religioase executate în zilele de sărbători și duminicile, au fost folositoare pentru formarea educației soldaților. Preotul cpt. Deleanu s-a afirmat ca un bun colaborator al comandanților de companie în formarea educației morale a ostașilor. A avut în îngrijire și Cimitirul Eroilor, de care s-a ocupat îndeaproape. Ca bibliotecar, s-a achitat conștiincios, peste tot este ordine și corectitudine. Activitatea depusă a fost folositoare instituției*[20].

La 1 octombrie 1934 a fost mutat în interes de serviciu în Regimentul 34 Infanterie Constanța.

În Foaia calificativă pe anul 1935 (de la 31 octombrie 1934 până la 1 noiembrie 1935), comandantul Regimentului Constanța nr. 34 menționa faptul că *Preotul căpitan Deleanu Ilie este preotul garnizoanei, contând în acest regiment. A funcționat ca* (sic!) *confesor ortodox și ca șef al preoților de celelalte rituri. A asistat și condus serviciul religios la toate festivitățile oficiale în regiment și pe garnizoană. A predat conferințele ordonate prin programe trupei ortodoxe. S-a achitat bine de însărcinările avute însă de o manieră pasivă. Astfel, nu am putut constata în activitatea sa de un an de zile nici o îndreptare efectivă a vreunui sectant*[21].

În Foaia calificativă – pe anul 1936 (de la 1 noiembrie 1935 până la 1 noiembrie 1936), același comandant de regiment arăta că preotul căpitan Ilie Deleanu, confesorul garnizoanei, *A funcționat ca confesor ortodox și ca șef al preoților de celelalte rituri. A asistat și condus serviciul religios la toate festivitățile oficiale în regiment și pe garnizoană. A predat conferințele ordonate prin programe trupei ortodoxe. S-a achitat foarte bine de însărcinarea sa, ieșind din pasivitatea de anul trecut și ocupându-se în special cu aducerea la creștinism a soldaților de alte rituri, având succese*[22].

În Foaia calificativă pe anul 1936 (de la 1 noiembrie 1935 până la 31 octombrie 1937), colonelul Vasile Atanasiu, comandantul Regimentului Constanța nr. 34 evidenția faptul că preotul căpitan Ilie Deleanu *A luat parte la toate festivitățile din regiment și pe garnizoană la care se impuneau servicii divine achitându-se de aceste însărcinări mai presus de orice laudă. Săptămânal și în zilele de sărbători bisericești și ale neamului a conferențiat trupei subiecte adaptate trupei. A executat programul de ședințe educative cu trupa. Având vechimea și stagiul cerut de Legea Înaintărilor în Armată, îl propun și pentru acest an „Merită a înainta la vechime"*[23].

În Foaia calificativă pe anul 1938 (de la 1 noiembrie 1937 până la 1 octombrie 1938), același ofițer superior remarca faptul că *Preotul căpitan Deleanu Ilie a continuat și în acest an să păstorească în afară de garnizoana Constanța și trupa acestui regiment. Mă refer la frumoasele aprecieri făcute anul trecut și pot spune că în acest an activitatea sa a fost și mai accentuată. Dragostea de soldați și grija de a sădi în ei marile învățăminte ale Bisericii au fost ocupația sa de căpetenie. Conferințele săptămânale precum și broșura sa dată gratuit ostașilor îl arată ca pe un pastor de toată lauda. În concluzie, un foarte conștiincios preot militar, care ar merita înaintarea la alegere față de activitatea din prezent*[24].

Comandantul garnizoanei Constanța, generalul Nicolae

Macici sublinia, la rându-i: *Din activitatea desfășurată în acest an de preotul căpitan Deleanu Ilie rezultă pentru mine că este la înălțimea chemării sale de educator creștinesc al ostașilor garnizoanei Constanța. Este un preot cult. I-am apreciat munca și frumoasele conferințe ținute trupei, conferințe pe care în extras le tipărește și împarte gratuit trupei. Mi-a fost de un prețios ajutor la strângerea fondurilor și la supravegherea lucrărilor de construcție a bisericii militare „Regele Carol II"*[25].

În Foaia calificativă pe anul 1938/1939 (de la 1 noiembrie 1938 până la 31 martie 1939) locotenent-colonelul Jugănaru, comandantul Regimentului Constanța nr. 34 constata, cu admirație, că preotul căpitan Ilie Deleanu *Desfășoară în această calitate o activitate rodnică și folositoare pentru trupă. Datorită pregătirii sale și prin conferințele și predicile morale ce le ține săptămânal trupei, ca și prin broșurile cu învățături morale, pe care le tipărește și le împarte în mod gratuit, aduce un aport prețios ofițerilor pentru a sădi în sufletele ostașilor sentimente frumoase de educație morală și creștinească. Activează cu mult zel în comitetul pentru ridicarea bisericii militare „Regele Carol II-lea" din garnizoana Constanța*[26]*. Foarte necesar instituției*[27].

De la 1 aprilie la 31 octombrie 1938 preotul căpitan Deleanu a continuat să activeze în mod lăudabil pentru desăvârșirea educației trupei și pentru sădirea în sufletul ostașilor a celor mai frumoase sentimente religioase și patriotice. A ținut conferințe la Regimentul 34 Infanterie și la alte regimente din garnizoana Constanța. Pe zona de concentrare s-a deplasat la toate corpurile de trupă. Rezultatele activității acestui preot sunt vădite și apreciate în special de trupa însetată de învățătură creștină. În concluzie, șefii săi erau unanimi în a aprecia că este un *preot militar care activează cu multă tragere de inimă, oficiază satisfăcător. Bun preot militar. Merită a înainta la vechime*[28].

În Foaia calificativă pe anul 1939 (de la 1 noiembrie 1938 până la 31 octombrie 1939), comandantul Corpului 2 Armată, generalul Nicolae Macici se declara *în totul de acord cu frumoasa notă și cu aprecierile juste făcute de toți șefii ierarhici asupra activității desfășurate de preotul căpitan Deleanu Ilie ca* (sic!) *confesor al garnizoanei Constanța. Merită cu prisosință propunerea ce i se face: Înaintarea la vechime la gradul de preot maior*[29].

La 8 iunie 1940 a fost înaintat în gradul de maior.

Între 20 iunie-15 noiembrie 1940 a fost mobilizat. În Foaia calificativă pe anul 1940 (de la 1 noiembrie 1939 până la 31 octombrie 1940), comandantul Regimentului aprecia că este un preot capabil, sănătos și rezistent, cu aptitudini fizice bune, cu voință și perseverență, disciplinat, leal și devotat, moral și caracter integru. În îndeplinirea serviciului *A continuat și în acest an activitatea rodnică și căutată de confesor al garnizoanei, al Brigăzii, al regimentului pe zonă. A ținut conferințe pline de căldura convingerii și credinței creștine, dând un prețios concurs corpului ofițeresc pentru întărirea moralului ostașilor. S-a deplasat de la unitate la unitate, în zilele de sărbători străbătând pe jos și în căruță distanțele mari de la un cantonament la altul – pentru a duce ostașilor cuvântul de îmbărbătare eroică sau de mângâiere sufletească creștină. Slujbele făcute pe zonă au fost pline de religiozitate adâncă și impunătoare, cu influențe vădite asupra inimilor și minților ostașilor. Conștiincios, și-a făcut pe deplin datoria de pastor sufletesc*[30].

La 10 decembrie 1941 a fost mutat la Corpul II Armată, în Regimentul 34 Constanța, fiind însumat la Armata de operațiuni. La 15 decembrie 1941 s-a prezentat la Corpul II Armată operativ.

În Foaia calificativă pe anul 1941 (de la 1 noiembrie 1940 până la 31 octombrie 1941) colonelul Jugănaru, comandantul Regimentului 34 Infanterie consemna faptul că *Cu începere de la 22 iunie 1941 preotul maior Deleanu Ilie s-a prezentat la Regimentul 34 Infanterie, activând numai la regiment. Neobosit, mereu în mijlocul unităților a urmat regimentul în toate deplasările din Dobrogea. Pe tot timpul cât regimentul a stat în dispozitivul operativ, preotul maior Deleanu s-a achitat în mod desăvârșit de îndatoririle sale de confesor militar al Regimentului pe timp de război. Cuvântul și ședințele sale de educație religioasă și morală în legătură cu războiul contra Rusiei Sovietice, au fost prilejuri de înălțare sufletească pentru ostași. Din acest punct de vedere preotul Deleanu Ilie a adus servicii prețioase regimentului. Bun preot militar. Pe timpul războiului în contra Rusiei Sovietice până la 31 octombrie 1941 preotul maior Deleanu Ilie s-a purtat ca un adevărat părinte sufletesc pentru ostașii Regimentului 34 Infanterie*[31].

De la 1 la 15 noiembrie 1941 preotul maior Ilie Deleanu a continuat serviciul la regiment ca preot militar, fiind în același timp și confesorul militar al garnizoanei Constanța. Tot timpul printre unități, pentru executarea programului dat, preotul Deleanu a reușit să mențină la soldați, prin predicile sale religioase și morale, dragostea de religie, biserică și patrie. Prin cultura sa și activitatea rodnică desfășurată la Regimentul 34 Infanterie a fost calificat ca un foarte bun preot militar.

În Nota de carnet de la 15 noiembrie 1941-13 iulie 1942 șeful de stat major al Corpului 2 Armată a precizat că *Preotul maior Deleanu Ilie s-a prezentat la Corpul 2 Armată la data de 15 noiembrie 1941, la Tiraspol, în Transnistria, în locul rămas vacant prin mutarea preotului maior Andrei Nogacevski. Cunosc de mult pe preotul maior Deleanu, din garnizoana Constanța. Până la data de 13 iulie 1942 a stat la Eșalonul II al Corpului 2 Armată la Tiraspol și Baden și a oficiat slujbele religioase la toate E.N.I. ale Corpului de Armată și la unitățile din aceste garnizoane, precum și la cele aflate la Odessa, unde se găsea Eșalonul I al Corpului 2 Armată. Activitatea sa preoțească a fost foarte rodnică. Este serios, foarte conștiincios, devotat misiunii sale și are o frumoasă cultură generală. Foarte bun preot militar*[32].

De la 31 iulie la 31 octombrie 1944, preotul maior Deleanu a urmat Corpul de Armată în campania din Rusia. A fost tot timpul în mijlocul ostașilor, desfășurând o rodnică activitate spirituală, care a constituit unul din suporturile morale ale greutăților întâmpinate.

În Foaia calificativă pe anul 1943 (de la 1 noiembrie 1942 până la 31 octombrie 1943), același șef de stat major al Corpului 2 Armată a menționat faptul că în perioada 1 noiembrie 1942-31 martie 1943, *În tot timpul cât a funcționat ca preot la acest comandament, maiorul preot Deleanu a desfășurat o bogată activitate manifestată prin: Oficieri de slujbe religioase la toate unitățile și formațiunile de servicii ale Corpului Armată în toată zona Corpului II Armată și pe tot timpul desfășurării operațiilor, predici și cuvântări ținute ostașilor cu scopul de a se îngriji de starea lor sufletească; predicând dreapta credință și întreținând speranța în viitorul strălucit al neamului nostru. Controlul activității religioase a tuturor preoților militari de la divizii E.N. Iași și formațiuni de serviciu.*

Aceasta rodnică activitate s-a extins și asupra populației civile în mijlocul căreia a propovăduit învățăturile lui Hristos, aducând la sânul bisericii creștin ortodoxe mii de oameni și botezând mai multe sute de copii. Ca slujitor al altarului, prin frumusețea slujbei oficiate a înrâurit covârșitor asupra sufletelor ostașilor și populației civile. Deși înaintat în vârstă nu a pregetat niciodată să se deplaseze în toate localitățile unde se găseau ostașii noștri pentru a le da imbold la luptă. Folosind orice mijloc de transport nu a lăsat să treacă nici o zi importantă fără a predica învățăturile religiei noastre. Preotul maior Deleanu și-a înțeles pe deplin menirea de slujitor al altarului în mijlocul luptătorilor. A muncit cu râvnă pentru a menține aprinsă în sufletul ostașilor făclia credinței noastre, iar în mijlocul populației civile a fost cu adevărat apostol al bisericii ortodoxe. Este un foarte bun preot militar[33].

La 20 ianuarie 1943 a fost trimis la Divizia 9 Infanterie de unde, pe 8 martie 1943 a revenit la Corpul II Armată operativ. Pe 4 aprilie 1943 a fost trimis la Corpul 2 Teritorial. Între 31 martie și 31 octombrie 1943 preotul maior Deleanu a fost repartizat la garnizoana București, unde *și-a început activitatea cu toată ardoarea și i-am încredințat supravegherea religioasă a unităților din Cotroceni partea de sud, adică Regimentul de Grăniceri, Regimentul Geniu Aero, Regimentul de Antiaeriană, Regimentul de Gardă Regală etc.*[34]

În Foaia calificativă pe anul 1943 (de la 1 noiembrie 1942 până la 31 octombrie 1943) șeful Serviciului Religios CMC preciza: *Pretutindeni și-a format program de activitate, îndeplinindu-l cu toată stricteța. Lunar mi-a înaintat program de activitate și de câte ori am trecut în control l-am găsit în plin program de desfășurare. La Regimentul de Grăniceri exista o capelă pe care i-am dat-o în primire, unde oficiază servicii religioase la toate sărbătorile. De asemenea, am discutat cu el și i-am solicitat a scrie articole în revistele militare, ceea a ce a și promis și a început a scrie. În tot acest timp după controlul făcut din rapoartele de serviciu a ținut peste 30 de cuvântări și oficieri de servicii la aceste unități, plus serviciile de garnizoană, care aproape au fost câteodată zilnice. Deși este un preot foarte sârguincios, corect, demn din toate punctele de vedere nu a fost înaintat. Îmi fac o datorie de conștiință a aminti că merită a înainta la alegere fiind un preot foarte bun*[35].

În Foaia calificativă pe anul 1944 (de la 1 noiembrie 1943 până la 31 octombrie 1944), același șef ierarhic constata: *Preotul maior Deleanu Ilie este repartizat în garnizoana București de la aprilie 1943, unde face serviciul și astăzi. Înfățișare: fizic plăcut, cu înfățișare demnă. Rezistent a fost pe front unde a suportat toate greutățile unei campanii. Prin ținuta sa demnă face o frumoasă impresie în oficierea serviciilor sau cuvântărilor ținute în fața trupei. Aptitudini militare: are putere de muncă, perseverență și multă bunăvoință. Astfel, pe lângă ocupațiile serviciilor ordonate, scrie articole în diferite reviste militare, fiind de bun ajutor în acest sens. Caracter ales și foarte prompt. Capacitate: este foarte inteligent cu judecată sănătoasă, dând dovadă de mult spirit metodic în toate planurile de acțiune sau în scrieri. Are o cultură aleasă fiind licențiat al Facultății de Teologie și având și Seminarul pedagogic. Educație militară: Toate calitățile de mai sus îl fac să aibă și o bună educație militară unită cu cea morală. Este modest și onest în toate acțiunile sale. Îndeplinirea serviciului: Își împlinește serviciul cu toată conștiinciozitatea. I-am repartizat pentru îngrijire duhovnicească unitățile: Regimentele I și II Grăniceri, Regimentul Geniu Aero, Arsenalul Aero, Școala Militară Ofițeri Aero, Regimentul A.A., Batalionul Gardă Regală. La toate aceste unități a întocmit program de activități, unde cel puțin o dată pe săptămână a făcut servicii religioase sau a ținut conferințe. Controlând dările de seamă, am constatat că a ținut circa 5 conferințe la Școala Militară Aero, 20 servicii religioase și conferințe la Capela Regimentului Grăniceri, 5-6 servicii și conferințe la A.A. și 5 conferințe la Batalionul Gardă Regală. De asemenea – multe din unități fiind dispersate – preotul maior Deleanu, conform ordinului și programului său, a mers în diferite localități la aceste unități, săvârșind servicii sau a împărțit cruciulițe și cărți de rugăciuni la ostași. Într-un cuvânt mi-a fost un foarte bun camarad în toate împrejurările. În timpul bombardamentelor a fost nelipsit de la serviciile ordonate. Concluzii: Ca atare fiind un preot foarte bun, îmi face o deosebită plăcere a-l propune la înaintare la alegere*[36].

În Foaia calificativă pe anul 1945 șeful Serviciului Cler al Centrului II Teritorial, protopopul colonel Matei Popescu menționa: *Preotul locotenent-colonel Deleanu Ilie și-a continuat misiunea pastorală la Corpurile de trupă ce i s-au încredințat în garnizoana București, cu aceeași dragoste ca și mai înainte, deși mai are câteva luni până la pensionare, conform Legii clerului militar. Aceeași fire blândă, specifică unui adevărat pastor de suflete, și-a păstrat-o, întrebuințând-o în toate împrejurările. Conștiincios în îndeplinirea datoriei, nu a recurs niciodată la motive ocazionale, pentru a-și justifica absența de la diferite servicii iar la Cimitirul Ghencea – militar, a fost foarte punctual în săptămânile ce i-au fost repartizate. La Spitalul de răniți Zonă Interioară 199 (Carmen Sylva) a știut să aducă mângâiere sufletelor acelora care se chinuiesc pe patul durerii și au dat din trupul lor, pentru salvarea Patriei. În concluzie: Un bun preot militar*[37].

Și fostul comandant al Regimentului Teleorman nr. 20 a evidențiat faptul că *A încurajat și îngrijit cu abnegație și dragoste pe soldați în timpul epidemiei de tifos exantematic, fiind zilnic printre ei, având pentru fiecare câte un sfat, câte un îndemn. Conduită exemplară. Merită a înainta*[38].

Ca urmare, la 16 iulie 1945 a fost înaintat la gradul de locotenent-colonel.

La 22 august 1946 a fost trecut în rezervă, fiind înscris în evidențele Centrului Teritorial București.

Pentru întreaga sa activitate pastorală și de front a fost distins cu Medalia „Avântul Țării" (Brevetul nr. 7538/1913), „Răsplata muncii pentru biserică" clasa I (1921), Crucea comemorativă a războiului 1916-1918, Medalia „Victoria" (1923) și „Coroana României" în grad de cavaler (1928).

A SOULS' PASTOR. LIEUTENANT-COLONEL PRIEST ILIE DELEANU

He graduated the Central Seminary Bucharest (1905) and the Theology Faculty Bucharest (1910). Lieutenant-colonel Ilie Deleanu was one of the most erudite and devoted military priests from the Romanian Army's life. He participated at the campaign from 1913 as a conscripted serviceman and at the First and the Second World War as a reserve officer. He was remarked for his pastoral activity, his militant missionary activity, as a religion and geography professor for servicemen and army children, as a church founder and restorer, and also as founder of parochial libraries and priest's societies.

Keywords: Lieutenant-colonel Ilie Deleanu, military

priest, confessor, publicist, combatant in Second World War

NOTE

1 Serviciul Istoric al Armatei.
2 Arhivele Militare Române (în continuare se va cita A.M.R.), Fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar nr. crt. 43, f. 1.
3 Adresa nr. 87 din 5 februarie 1926 a Protopopiei Circ. I-a Teleorman (Turnu Măgurele), semnată de protoiereul econom Ioan I. Popescu.
4 Prof. Tudor Constantin, *Eroi argeşeni în reverendă*, Braşov, Editura Etnous, 2011, p. 60.
5 A.M.R., Inspectoratul Clerului Militar, dosar nr. crt. 43, f. 10.
6 *Ibidem*, f. 14.
7 *Ibidem*, f. 15.
8 *Ibidem*, f. 16.
9 *Ibidem*, f. 17.
10 *Ibidem*.
11 *Ibidem*, f. 18.
12 *Ibidem*, f. 19.
13 *Ibidem*, f. 20.
14 *Ibidem*.
15 *Ibidem*, f. 21.
16 *Ibidem*, f. 22.
17 *Ibidem*.
18 *Ibidem*, f. 23.
19 *Ibidem*, f. 24.
20 *Ibidem*, f. 25.
21 *Ibidem*, f. 26.
22 *Ibidem*, f. 27.
23 *Ibidem*, f. 28.
24 *Ibidem*, f. 29.
25 *Ibidem*.
26 Comandor dr. Marian Moşneagu, *Capela Militară „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", o ctitorie interbelică a garnizoanei Constanța*, în „Armata Română şi cultele", Brăila, Editura Muzeului Brăilei, 2014, pp. 99-108.
27 A.M.R., Fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar nr. crt. 43, f. 30.
28 *Ibidem*.
29 *Ibidem*, f. 31.
30 *Ibidem*, f. 32.
31 *Ibidem*, f. 33.
32 *Ibidem*, f. 34.
33 *Ibidem*, f. 36.
34 *Ibidem*.
35 *Ibidem*, f. 37.
36 *Ibidem*, f. 38.
37 *Ibidem*, f. 40.
38 *Ibidem*.

Dr. Lucian DINDIRICĂ[1]

O FILĂ DE ISTORIE ECLESIASTICĂ ROMÂNEASCĂ: MITROPOLITUL NIFON CRIVEANU

Mitropolitul Olteniei I.P.S. Nifon Criveanu (sursa: Mitropolia Olteniei)

Pe 7 noiembrie 1939 Carol al II-lea semna un decret prin care se reînființa vechea Mitropolie a Severinului[2], eparhie ce a continuat să existe *în conștiința poporului și a Bisericii muntene*[3]. La baza deciziei regale s-au aflat demersurile întreprinse de prim-ministrul Constantin Argetoianu, Gheorghe Tătărăscu, Virgil Potârcă, Constantin Potârcă (fost primar al Craiovei), Richard Franasovici, Alexandru Bărcăcilă, Tilică Ioanid și Constantin Basarab-Brâncoveanu, importanți oameni politici olteni sau Pamfil Șeicaru și arhitectul G.M. Cantacuzino. Discuțiile avuseseră loc la Drobeta-Turnu Severin, cu ocazia serbărilor prilejuite de sărbătorirea centenarului nașterii primului rege român, Carol I (1839-1914), desfășurate pe 9 mai în cursul aceluiași an – *reală reparație morală și istorică i-au îndreptățit pe istorici și oamenii de seamă ai acestui ținut să prezinte reînființarea acestei Mitropolii ca fiind rânduită de Dumnezeu și dorită de oameni*[4].

Prin decretul semnat de Carol al II-lea, în chiar primul articol este menționat numele pe care-l va purta noua instituție eclesiastică – Mitropolia ortodoxă-română a Olteniei, Râmnicului și Severinului – *ca să fie cât mai vie amintirea atât a Mitropoliei Severinului cât și a Episcopiei Râmnicului*[5]. Ca sufragane avea Arhiepiscopia Craiovei (înființată tot acum), cu întindere peste toate județele Olteniei – Vâlcea, Romanați, Dolj, Gorj și Mehedinți – dar și Episcopia Argeșului (Mănăstirea Argeșului care funcționase până atunci ca și Catedrală Episcopală, urmând a fi *cripta familiei regale a României*). De asemenea, urma să aibă un Arhiereu vicar cu titlul de „Râmniceanul", Arhiepiscopul Craiovei era și Mitropolit al Olteniei, cu reședința la Craiova, iar Biserica „Sf. Dumitru" devenea catedrala arhiepiscopală.

Patriarhul Nicodim al Bisericii Ortodoxe Române îl deleagă pe Episcopul Irineu Mihălcescu, Vicar al Mitropoliei Olteniei, pentru a ocupa, ca locțiitor, scaunul, de-acum vacant, de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei. Ceremonia de înscăunare a acestuia s-a desfășurat la 12 noiembrie 1939, la Craiova, *cu deosebit fast*[6]. Prin articolul 4 al Decretului-Lege nr. 3997 se desființa Episcopia Râmnicului care *avea să creeze pe parcurs anumite nemulțumiri la nivelul clerului local și al credincioșilor vâlceni*[7]. Cu toate acestea, decizia de reactivare a mitropoliei oltene în *vechea reședință a banilor* a fost primită foarte bine *fiind considerată ca una din înfăptuirile cele mai scumpe sufletului lor*[8].

În cursul aceleiași luni este convocat Congresul Național Bisericesc pentru alegerea mitropoliților Moldovei[9] și Olteniei. Pe 30 noiembrie este ales ca Mitropolit titular al Olteniei, Episcopul de Huși, Nifon Criveanu. Va fi primul și singurul mitropolit care va păstori la Craiova întrucât, *a fost și el pensionat la ordin și s-a aflat, până la moarte sub supraveghere într-o casă parohială din București*[10]. Nefiind pe placul guvernului dr. Petru Groza este îndepărtat din scaun după ce prin Decretul nr. 92 din 20 aprilie 1945 este desființată Mitropolia Olteniei, *prima eparhie românească ce a căzut victimă unei practice devenită curentă în perioada comunistă, și anume desființarea eparhiilor cu scopul îndepărtării ierarhilor neagreați de către autorități și înlocuirea lor cu ierarhi obedienți*[11].

Nifon Criveanu se născuse la 20 februarie 1889, la Slătioara, fiind al șaselea din cei zece copii ai familiei învățătorului Ilie Criveanu, primind la botez numele de Grigore. Urmează ciclul primar în comuna natală, din județul Romanați, azi județul Olt. Între 1902-1910 urmează cursurile Seminarului Central din București. Continuă studiile din domeniul

teologiei absolvind facultatea de profil din capital Vechiului Regat în 1914 ca șef de promoție. După căsătorie, în aprilie 1916, este hirotonit preot ajutător pe seama bisericii Lucaci din București pentru ca șase ani mai târziu să fie numit paroh la biserica Popa Soare, unde *a avut nenorocirea să-și piardă soția foarte de timpuriu* […] *a căzut în melancolie și resemnare. S-a singularizat într-o vieață de pustnic, dedicându-se exclusiv creșterii unicei sale fiice, fructul și amintirea unei căsnicii fericite*[12]. Remarcându-se încă din timpul studenției prin publicarea mai multor lucrări[13], la recomandarea facultății, Patriarhia Română îi acordă o bursa de studii la Montpellier și Paris, pentru trei ani, între 1924-1926[14].

La finalizarea studiilor și la reîntoarcerea în țară, la propunerea Patriarhului Miron Cristea, este numit, la începutul anului școlar 1926, profesor și director al Seminarului Nifon Mitropolitul. Apropierea sa de Patriarhul României îl ajută să urce foarte rapid treptele ierarhiei bisericești. *La îndemnul și stăruința* lui Miron Cristea este tuns în monahism pe seama Mănăstirii Cernica cu numele de Nifon în luna mai a anului 1927, pentru ca în septembrie 1928, de-acum deja arhimandritul Nifon Criveanu, să acceadă la funcția de vicar al Episcopiei Râmnicului și Noului Severin, ziua de 17 februarie 1929 aducându-i și hirotonirea în arhiereu[15]. Aici preia conducerea Tipografiei Cozia, pune bazele unei edituri care a răspândit într-un număr foarte mare *cărți pentru popor*, lucrări cu subiecte religios-morale, hagiografice, dar și de combatere a diferitelor denominațiuni creștine apărute în zonă. Ca arhiereu vicar s-a îngrijit și de sectorul educațional-religios al eparhiei vâlcene, în speță Seminarul Sf. Nicolae din Râmnicu-Vâlcea și Școala de cântăreți de la Cozia, contribuind la îmbunătățirea performanțelor din cele două școli. În plan personal *din cauza firii capricioase a superiorului său chiriarh* (Episcopul de Râmnic, Bartolomeu Stănescu – n.n.), *a dus o vieață aspră, plină de privațiuni și nelinișteșe sufletească, care i-a pus în valoare întreaga comoară de virtuți și a ridicat prestigiul personalității sale pe culmi nebănuite*[16]. În această perioadă publică o nouă lucrare: *Cugetări și maxime pentru viață*[17].

Patru ani mai târziu, pe 19 octombrie 1933 este ales de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca episcop la Episcopiei Hușilor, *ca pe cel mai vrednic din ai săi arhierei, cu rangul de prinț al Bisericii*, învestit legal de către Carol al II-lea pe 9 martie 1934, iar 2 zile mai târziu, pe 11 martie, are loc întronizarea *cu un fast deosebit, cum rar se pomenește în analele Bisericii române ortodoxe* în prezența ministrului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, dr. Constantin Angelescu. În momentul în care i-a fost încredințată cârja episcopală de către rege, în cuvântul său, Carol al II-lea își exprimă satisfacția față de alegerea făcută de Sinod, misiunea tânărului episcop urmând a nu se rezuma exclusiv la opera misionară, tot lui revenindu-i și îndatorirea de a propaga sentimentul național în această zonă a țării: *sunt fericit, că la Episcopia pe la care a trecut și un Melchisedec, să am un om de cultură, care va putea astfel să ajute la răspândirea și întărirea culturii românești în ținutul Hușilor*[18].

Ca ierarh și-a dovedit competențele în toate domeniile pe care le avea în responsabilitate: a înființat cantine sociale și a sprijinit personal așezămintele școlare, culturale, sociale și monahale existente pe cuprinsul eparhiei (financiar sau cu produse lemnoase și alimentare), a restaurat catedrala episcopală, a spălat pictura acesteia, a construit o clopotniță și un stabiliment pentru personalul angajat și a reamenajat peisagistic zona în care se afla lăcașul de cult. De asemenea, a construit o fabrică de lumânări și o seră de flori.

S-a implicat activ în educarea religioasă și revenirea la Ortodoxie a enoriașilor care aderaseră la culte neoprotestante. A tipărit o revistă – *Credința Strămoșească* – și *ca misionar, prin exemplul personal a convertit 3 500 de neoprotestanți și stiliști din numărul total de 5 900 existenți în eparhie*. În domeniul bisericesc a înființat 250 de biblioteci parohiale, o revistă a episcopiei (*Cronica Hușilor*) și mai multe coruri la biserici. Cum păstorea 300 de preoți care slujeau în 450 de biserici, s-a îngrijit ca slujitorii să se ridice la nevoile momentului. 124 au devenit licențiați, iar din punct de vedere al clădirilor în care se efectuau slujbe religioase, înainte de plecarea de la Huși, situația era următoarea: 145 de biserici au fost zidite și renovate, 29 erau încă în construcție iar 16 în restaurare[19].

Așa cum aminteam, la 7 noiembrie 1939, Regele Carol al II-lea, semna un Decret-Lege – *întrucât nu se încheiase vacanța parlamentară* – care reactiva vechea Mitropolie a Severinului sub titulatura de „Mitropolia Olteniei, Râmnicului și Severinului" cu reședința la Craiova. În *Însemnările sale zilnice*, prim-ministrul de la acea vreme, Constantin Argetoianu, consemna: *am văzut și pe Patriarhul* (Nicodim Munteanu – n.n.). *M-am înțeles cu el pe chestiunea Mitropoliei din Craiova și mi-a promis tot concursul ca să vindecăm pe popi de politică. Va convoca Sfântul Sinod pentru a îndruma acțiunea. Mă iubește. Ne înțelegem bine*[20].

În 29-30 noiembrie 1939, Congresul Național Bisericesc se întrunește la București pentru alegerea unor titulari pentru scaunele vacante de Mitropolit al Moldovei și Sucevei (rămăsese vacant prin alegerea lui Nicodim Munteanu ca Patriarh) și nou înființatului scaun de Mitropolit al Olteniei, Râmnicului și Severinului. În urma scrutinului desfășurat pe 29 noiembrie 1939, arhiereul Irineu Mihălcescu-Râmniceanu, locțiitor de arhiepiscop al Craiovei, este votat ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei[21]. A doua zi, pe 30 noiembrie 1939, *cu o majoritate sdrobitoare, de 120 de voturi din totalul de 147* […], *Prea Sfințitul Episcop Nifon Criveanu al Hușilor, a fost ales de înaltul for bisericesc* (Colegiul Electoral pentru Biserică – n.n.) *Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, Râmnicului și Severinului*.

Pentru contemporani, alegerea lui Nifon Criveanu ca titular al scaunului de la Craiova, a părut cel puțin providențială: *a fost trimis prin voința divină să arhipăstorească poporul oltean și să tragă brazdă nouă în ogorul credinței strămoșești, spre a asvârli cu vrednicie și îmbelșugare sămânța adevărului creștin ortodox peste capetele drept credincioșilor, întărind nădejdea în vigoarea și viitorul Neamului*[22].

În alocțiunea rostită cu prilejul aflării rezultatului votului, Vlădica Nifon s-a arătat profund conștient de greutățile unui nou început, de responsabilitatea care îi revenea: *marea și greaua răspundere la care sunt chemat, o primesc cu cutremur, dar și cu credință în Dumnezeu. Cu cutremur, pentru înălțimea scaunului mitropolitan pe care mă urcați, pentru însemnătatea istorică a arhipăstoririi primului mitropolit al nou înființatei Mitropolii* […] *cu cutremur pentru marea răspundere ce voiu avea înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor de a fi păstorul și părintele spiritual a peste 1 500 000 credincioși* […] *mă leg înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor sa slujesc Bisericii cu credincioșie și râvna, păzind cu sfințenie dreapta credință; iar*

Țării să îi slujesc ca unui altar al Neamului[23].

Discursul Mitropolitului Nifon a făcut o impresie foarte bună în rândul intelectualilor români contemporani. De pildă, în numărul din 2 decembrie 1939, Nicolae Iorga publică în *Neamul Românesc* un editorial cu titlul *Un mare discurs bisericesc și un Ierarh de mari speranțe,* din care spicuim: *noul Episcop al Craiovei și Severinului n-a presintat, în programul său, un singur gând, n-a întrebuințat un singur cuvânt care să nu corespundă perfect adevăratei sale misiuni* […] *N-a făcut acea paradă de erudiție de care unii dintre noi, și nu puțini, au dreptul să zâmbească. N-a ridicat tonul ca la o adunare de mireni uniți prin anumite interese comune. A vorbit ca un cleric smerit, legat prin chemarea sa pe lume, și totodată ca un cetățean curajos care își dă seama de greutățile ce apasă asupra țării și de elementele de dușmănie ce se mai păstrează. Nifon Criveanu, până acum episcop de Huși, e un cleric de mari speranțe, și, când va fi nevoie de judecat oamenii ni vom aminti discursul său de acuma*[24].

Prin decret regal, în 5 decembrie 1939, Regele recunoaște alegerea Sfântului Sinod iar pe 12 decembrie 1939, are loc, în sala Tronului de la Palatul Regal, învestirea oficială a lui Nifon, ca întâistătător al Bisericii oltene. Regele Carol al II-lea face oficiile de recunoaștere a alegerii Sinodului prin înmânarea cârjei arhiepiscopale. În discursul său, Suveranul român își manifestă mulțumirea față de activitatea desfășurată *în acea parte a Moldovei de mijloc*, realizări care nu țineau doar de Biserică ci și *de întărire românească și de solidaritate națională. Cu acest frumos renume te așezi azi în scaunul mitropolitan al Olteniei și tocmai din această cauză a fost pentru mine o bucurie să îți încredințez astăzi această Cârjă Episcopală. Și Înalt Prea Sfinția Ta ești un cărturar, sunt deci convins, că noua înălțare ce se aduce Craiovei, făcând o reședință mitropolitană, va ridica acest colț de țară și pe acest tărâm al culturii românești, tărâm atât de necesar pentru întărirea României printre neamurile civilizate*[25].

Mișcat de discursul Regelui Carol al II-lea, ierarhul Nifon oferea, în cuvântarea sa de răspuns, sincere asigurări cu privire la rolul activ pe care trebuie sa-l îndeplinească instituția bisericii creștine, totodată încredințându-și monarhul de truda și râvna pe care le va închina *Patriei noastre scumpe, unde fiecare bun Român se cade să aducă tot ce are mai bun și mai ales în ființa lui, toate puterile sale de lucru, toată priceperea sa, tot sprijinul de servire și de jertfă*[26].

În 21 decembrie 1939 are loc înscăunarea primului Mitropolit al Olteniei, Râmnicului si Severinului în Catedrala „Sfântul Dumitru" din Craiova, de acum Catedrală Mitropolitană.

Că întronizarea lui Nifon a fost cel mai important eveniment petrecut in Craiova acelor ani, o demonstrează implicarea tuturor factorilor de decizie ai autorităților locale, județene și ținutale. S-au tipărit mii de publicații, broșuri, invitații și alte materiale de înștiințare a evenimentului, distribuite în întreaga Oltenie. A fost contractată și o firmă pentru amplificarea sunetului așa încât toți participanții de pe străzile adiacente Catedralei să poată auzi desfășurarea slujbei. Solemnitatea manifestărilor de anvergură anunțate, a asigurat o participare masiva a populației. Totul a început în gara din Craiova unde mai marii Craiovei și Olteniei au întâmpinat delegația oficială al cărei membru de onoare era chiar Mitropolitul Nifon; din delegație mai făceau parte: Constantin Argetoianu, acum consilier regal, Ion Nistor, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice și Artelor, Grigorie, Episcopul Argeșului, dr. Nicolae Lupu și Stancu Brădișteanu, secretar general la Ministerul Cultelor. Întâmpinat cu pâine și sare de primarul din Bănie, Mitropolitul este prezentat de către rezidentul regal, tuturor autorităților civile și militare din Oltenia. Încadrat de escadroanele Regimentului 1 Călărași, alaiul a pornit pe principalul bulevard care face legătura între gara Craiova și Catedrala Mitropolitană, de-a lungul traseului mii de oameni aclamându-i pe distinșii oaspeți. După slujba de întronizare, a avut loc o recepție la Palatul Rezidențial (actualul Palat Administrativ) și o agapă în Sala Maură a restaurantului Minerva din Craiova. Cu această ocazie, Regele Carol al II-lea al României, i-a conferit Mitropolitului Nifon decorația „Coroana României" în grad de „Mare Cruce"[27].

A păstorit până în 20 aprilie 1945, în vremuri grele, marcate de cel de-al doilea Război Mondial, iar spre final, odată cu instalarea primului guvern comunist condus de către dr. Petru Groza, Mitropolitul Nifon este pensionat forțat, prin desființarea Mitropoliei, unicul scop al acestei mișcări fiind înlăturarea lui din viața publică. Acestea veneau ca o pedeapsă pentru activitatea misionară a celor aproximativ 150 de preoți olteni trimiși în Transnistria, între 1941 și 1943[28]. În cei peste 5 ani cât a condus Mitropolia olteană, Nifon Criveanu a înfăptuit o operă social-filantropică de anvergură, concretizată prin ajutorarea populației sărace, precum și prin înființarea de cantine sociale și școlare pe lângă parohii și școli. Apelurile privind strângerea de fonduri pentru armata țării, sprijinirea spitalelor românești de campanie, înființarea de orfelinate destinate copiilor orfani ai căror părinți muriseră pe front și, nu în ultimul rând, constituirea mai multor fonduri inalienabile, din veniturile cărora erau sprijiniți elevii săraci (în comunele Slătioara și Brezoi), reprezintă tot atâtea reușite.

În plan misionar-bisericesc, a înființat cercuri de studii religioase, reviste de specialitate și pentru popor, s-au tipărit cărți de rugăciuni pentru credincioși dar și pentru ostași, pastorale, iconițe și calendare. De asemenea, mitropolitul Nifon s-a îngrijit de dezvoltarea culturală a poporului de la sate. A înființat sau reînsuflețit cămine culturale și coruri bisericești sub președinția preotului, cântărețului sau a unui învățător din sat; în doar 3 ani, bilanțul suna astfel: 712 cămine culturale, 458 coruri bisericești și 1 054 de biblioteci parohiale cu peste 250 000 de volume și 52 571 cititori. În timpul păstoririi sale, au fost reparate 342 de biserici și construite alte 32, s-au redeschis două mânăstiri de maici, dar s-au și restaurat și întreținut monumente arhitecturale din întreaga Oltenie.

Un eveniment aparte care merită reținut este implicarea Mitropolitului Nifon în protejarea evreilor craioveni în perioada rebeliunii legionare din 1941: l-a însărcinat pe preotul bisericii Madona Dudu să asigure paza sinagogilor din oraș pentru protejarea comunităților evreiești. Mai mult chiar, evreii craioveni au fost ascunși în subsolul monumentalei biserici, unde li s-a asigurat strictul necesar[29].

O grijă deosebită a acordat-o românilor din teritoriile transnistrene care fuseseră ocupate de Armata Roșie și, în care, mai mult ca niciodată, trebuia reactivat sentimentul național dar și cel creștin. Prin aportul celor 150 de preoți și călugări care au lucrat în stagii de câte 5-6 luni, totalizând un număr de 18 671 de zile, la 5 aprilie 1943, rezultatele

acestor eforturi religioase și umanitare se regăsesc în repararea și restaurarea a 93 de biserici, construirea a patru noi, redeschiderea a 20 de case de rugăciuni, împrejmuirea cu zid sau gard a 25 de biserici și a 27 de cimitire, ridicarea a 38 de troițe, înființarea a șase dispensare, a 58 de cămine culturale, a 19 biblioteci, 20 de parohii precum și înființarea a 21 de cantine școlare. De asemenea, bisericile din Transnistria au fost dotate cu obiecte de cult, veșminte preoțești, cărți de ritual, cărți de rugăciune, cărți și broșuri religioase, iconițe, cruciulițe și calendare de perete, pentru întreținerea lăcașelor de cult și activităților culturale. Suma tuturor acestor donații este una foarte mare pentru acele vremuri și anume 1 080 130 de lei[30].

Între 20 iulie și 3 august 1942, Mitropolitul Nifon s-a deplasat personal în Transnistria pentru a se informa asupra modului în care își desfășura misiunea preoțimea olteană. Cu această ocazie, a săvârșit mai multe pomeniri la cimitirele din zona Odessei, a sfințit șase biserici și a hirotonit preoți și diaconi în 12 localități[31].

Pentru a putea înțelege mai ușor de ce Mitropolitul Nifon era incomod regimului instalat la 6 martie 1945, trebuie revăzute câteva din acțiunile sale din perioada 1940-1944: după rapturile teritoriale din 1940, a găzduit 187 de clerici iar în 1944 a sprijinit încadrarea în parohiile Olteniei a 594 de preoți, opt diaconi și 297 de cântăreți bisericești puși pe fugă de trupele sovietice care avansau pe teritoriul basarabean[32].

Îndepărtat brutal din scaun, se refugiază în comuna natală, iar apoi la fiica sa la București. De-a lungul anilor, după mai multe memorii, află și cauzele îndepărtării sale: Emil Bodnăraș, secretarul general al Președinției Consiliului de Miniștri, i-a reproșat că *se bucura de atențiunea Mareșalului I. Antonescu*, că a evitat guvernul Petru Groza și nici nu a devenit colaborator al noului regim; prim-ministrul Dr. Petru Groza, i-a imputat *propaganda antisovietică* din Transnistria, unde fusese cu sute de preoți. După ce, în cadrul unei predici din 22 mai 1949, a acuzat regimul comunist de *ură sălbatică față de oameni*, de *decădere morală și socială cum nu s-a mai văzut la noi, și apoi în loc de libertate și iubire avem teroare și lagăre*, va deveni un dușman al noului regim care trebuia supravegheat și monitorizat în permanență[33].

Deși aflat sub supraveghere informativă permanentă, Nifon Criveanu mergea, fără să ceară aprobare, în fiecare vară la Curtea de Argeș unde *lua masa la comun – cu toți cei aflați la odihnă, voia să fie cât mai neobservat*. Preotul Ioan Ioanicescu, pe atunci diacon la Curtea de Argeș, acum pensionar la Craiova, în însemnările sale încă nepublicate, își amintește momentele în care se afla la *o porție de vorbă* cu *Înaltul Nifon*, care, *fiind izolat și însingurat, el simțea nevoia să stea de vorbă cu oricine. Întins pe spate, pe iarbă, așa precum omul de la țară, el asculta cu ochii închiși tot ce sporovăiam eu*. Călugărul Clement îi atrăsese atenția tânărului diacon că, prin insistențele sale și prin conversațiile purtate, nu cumva să-l supere și să pară că-l *ispitește* cu ceva. *Avea un chip frumos, la cei 60 de ani pe care îi trăise, cu barba albă, cu o privire caldă, bună, cu o voce baritonală, profundă*. În ziua în care preotul Ioanicescu trebuia să i-o prezinte ierarhului pe soția sa, a aflat că Mitropolitul Nifon a fost nevoit să se întoarcă la București: *bietul bătrân uitase să-și anunțe plecarea la cerberii care-l supravegheau și a trebuit să revină acasă… Doamne, ce vremuri trăiam! Bietul bătrân!*[34].

În anii 50, Patriarhul Justinian îi permite Mitropolitului Nifon să slujească la biserica Domnița Bălașa și, pentru că era considerat viitorul patriarh al României după căderea comunismului, i-a solicitat ca atunci când acest lucru se întâmpla să îi întoarcă bunăvoința[35]. Contemporanii l-au gratulat cu cuvinte mari, încă din perioada vieții sale fiind *socotit cel mai vrednic mitropolit al țării, la vremea aceea* pentru activitatea *prodigioasă* desfășurată în calitatea sa de mitropolit al Olteniei[36].

A murit într-o zi de duminică, îmbrăcat în veșmintele arhierești, după ce a rostit predica săptămânală la finalul slujbei oficiată la Schitul Maicilor din București.

Fostul mitropolit al Olteniei, Teofan Savu, actual mitropolit al Moldovei și Bucovinei și-a dorit mutarea rămășițelor lui Nifon Criveanu în cripta ierarhilor din catedrala din Craiova. *Fiica și nepoții săi, însă, au refuzat să-i mai tulbure somnul marelui mitropolit*[37].

A ROMANIAN ECCLESIASTIC HISTORY PAGE: METROPOLITAN BISHOP NIFON CRIVEANU

The article presents information regarding an important personality – Metropolitan Bishop Nifon Criveanu and his activity in the Romanian Orthodox Church. He sustained the priests and the population in a very difficult period of time from our history.

Keywords: ecclesiastic, Metropolitan Bishop Nifon Criveanu, Patriarch Justinian, Transnistria, Patriarch Miron Cristea

NOTE

1 Director Biblioteca Județeană Dolj „Alexandru și Aristia Aman"

2 Înființată, din motive misionare, în 1370, la Severin, în dreapta Oltului *peste jumătate din țară* (în timpul lui Vladislav Vlaicu), având sub jurisdicție românii ortodocşi din actualul Banat şi din părțile de sud ale Transilvaniei şi Ungariei, pentru a contracara prozelitismul catolic dirijat de regele ungar. Sunt cunoscuți doi mitropoliți, participanți la Sinoadele Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol, greci de neam: Antim (1370-1382) şi Atanasie (1382-1403?). De asemenea, la Mehadia, în „Banatul unguresc", își avea sediul şi un episcop sufragan. Din cauza nenumăratelor incursiuni întreprinse de regii maghiari mitropolia a avut o existență scurtă şi zbuciumată: aşa se face că scaunul mitropolitan, şi-a mutat, se pare, sediul succesiv la Strehaia, Tismana şi Cozia după 1419, anul în care *Severinul a trecut sub Ungaria*. În 1503, în timpul domnitorului Radu cel Mare şi al Mitropolitului Nifon al Țării Românești, fost patriarh al Constantinopolului, reorganizându-se Biserica din Ungrovlahia, este înființată (şi intitulată sugestiv) Episcopia Râmnicului – Noului Severin, *în amintirea fostei Mitropolii a Severinului.* (Pr. Mircea Păcurariu (coord.), *Enciclopedia Ortodoxiei Românești*, București, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, 2010, pp. 574-575; *S'a propus desființarea Mitropoliei Olteniei?,* Craiova, Tipografia Sfintei Mitropolii a Olteniei, 1942, p. 12).

3 Florea Ştefan, Adrian Ignat, *Mitropolia Olteniei – continuatoare şi promotoare a vechii Mitropolii a Severinului*, în *70 de ani de la reînființarea Mitropoliei Olteniei*, Craiova, Editura Mitropoliei Olteniei, 2010, p.127.

4 Irineu Popa, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei, *Mitropolia Olteniei la 70 de ani de la reînființare,* în *70 de ani...*, p.7.

5 *Viața Bisericească în Oltenia. Anuarul Mitropoliei Olteniei*, Craiova, Tipografia Sfintei Mitropolii a Olteniei, Râmnicului și Severinului, 1941, p. 113.

6 *Ibidem*, p. 116.

7 Sorin Liviu Damean, *Înființarea Mitropoliei Olteniei la 7 noiembrie 1939,* în *70 de ani...*, p.132.
8 Gheorghe Sbârnă, *Întemeierea unui nou aşezământ bisericesc: Mitropolia Olteniei,* în *70 de ani...*, p.139.
9 Scaun rămas vacant prin alegerea lui Nicodim ca Patriarh al României, după decesul fostului Patriarh Miron Cristea survenit la 6 martie 1939.
10 Arhiva personală, Pr. Ioan Ioanicescu, *Chipuri de ierarhi (cu care viața mi s-a intersectat)*, manuscris, p. 6.
11 Ana-Maria Rădulescu, *Slujitori ai Bisericii din Olt şi Romanați, prigoniți în timpul regimului comunist*, Slatina, Editura Episcopiei Slatinei şi Romanților, 2013, p. 157.
12 I.P. Țuculescu, *I.P.S. Nifon Criveanu – Mitropolitul Olteniei, fost episcop de Huşi. Ierarhul de mare energie creatoare şi opera sa*, Bucureşti, Editura Atheneu, [s.a.], p. 18.
13 *Cartea Vieții* (Bucureşti, 1913, 61 p.), *Spre fericire* (Bucureşti, 1914, 57 p.), *Patimile Mântuitorului*, Bucureşti, 1923 – retipărită în mai multe ediții, în sute de mii de exemplare.
14 În paralel publică în capitala Franței, în revista protestantă „Foi et vie", studiul *L'Organisation et la vie religieuse de l'eglise orthodoxe roumaine*, dar şi două broşuri – *Din viața Sfântului Nicolae*, respectiv *Din Viața Sfântului Spiridon*.
15 I.P. Țuculescu, *Op. cit.,* pp. 18-19, *Vieața Bisericească...,* p. 117, Ana Maria Rădulescu, *Op. cit.,* pp. 144-145, Idem, *Clerici ortodocşi în închisorile comuniste (județul Dolj),* vol. 2, *Litera C*, Craiova, Aius, 2011, p. 242.
16 I.P. Țuculescu, *Op. cit.,* p. 19.
17 Cartea este retipărită în 1967, în timpul regimului comunist.
18 *Ibidem.*
19 Ana Maria Rădulescu, *Slujitori ai Bisericii...,* pp. 145-148.
20 Sorin Liviu Damean, *Op. cit.,* p. 129, nota 2.
21 Sergiu Popescu, *Mitropolia Olteniei. Repere Istorice* in *70 de ani...*, pp.169-170.
22 I.P. Țuculescu, *Op. cit.,* pp. 27-28.
23 *Ibidem*, pp. 28-29.
24 *Vieața bisericească...,* p.119.
25 I.P. Țuculescu, *Op. cit.*, p.31.
26 *Ibidem,* pp. 32-37.
27 Diana Mihaela Păunoiu, *Nifon Criveanu – primul mitropolit al Olteniei, Râmnicului şi Severinului*, în *Mehedinți - istorie, cultură şi spiritualitate,* nr. 3, Editura Didahia Severin, 2010, pp. 253-255, Pr. I.Popescu-Cilieni, *În amintirea unei sărbători (Înscăunarea Î.P.S. Nifon Criveanul Mitropolitul Olteniei)*, în „Renaşterea", Revistă de cultură creştină şi viață bisericească ortodoxă – Organul societății preoțeşti *Renaşterea* din Mitropolia Olteniei, număr festiv, An XIX, nr. 1, ianuarie 1940, pp. 40-43, 145.
28 Sergiu Popescu, *Op. cit.,* p. 171.
29 Ana-Maria Rădulescu, *Op. cit.,* p.153.
30 Ion Rizea, *Aspecte din activitatea social-filantropică şi misionară a Mitropolitului Nifon Criveanu,* în „Mitropolia Olteniei", Anul LXII (741-744), nr. 9-12, septembrie-decembrie, 2010, pp. 138-158, *Seceriş în ogorul Bisericii Oltene. Trei ani de activitate în Mitropolia Olteniei*, Craiova, Tipografia Sfintei Mitropolii a Olteniei, 1943, pp. 5-23.
31 Ion Rizea, *Op. cit.,* p.152.
32 Ana-Maria Rădulescu, *Op. cit.*, pp. 156-157.
33 *Ibidem,* pp. 158-159.
34 Pr. Ioan Ioanicescu, *Op. cit.,* p. 6.
35 Ana-Maria Rădulescu, *Op. cit.*, p. 160.
36 Pr. Ioan Ioanicescu, *Op. cit.,* p. 6.
37 *Ibidem,* p. 6 bis.

Dr. Alin SPÂNU[1]

GENERALUL PAUL TEODORESCU ÎN JURNALUL LUI VICTOR SLĂVESCU (1937)

Victor Slăvescu face parte din elita financiar-bancară a României interbelice, unde s-a remarcat ca un bun administrator al societăților pe care le-a condus, un bun cadru didactic la Academia de Studii Economice (ASE) și un bun ministru la departamentele unde a fost numit. Născut la Rucăr, județul Muscel (5 iunie 1891), a urmat studii în Franța și Germania, iar doctoratul l-a susținut la Universitatea din Halle cu subiectul „Chestiunea agrară din România". Revenit în țară participă la Războiul de Întregire (1916-1919), apoi se înscrie în Partidul Național Liberal (PNL), fiind admiratorul lui Constantin (Dinu) I.C. Brătianu. Din 1923 este numit director al Societății Naționale de Credit Industrial (intrată în uz sub denumirea Creditul Industrial), în 1925 începe cariera didactică la ASE, în 1927 este ales pentru prima dată deputat, în 1936 este ales președinte al Uniunii Generale a Industriașilor din România (UGIR), iar în 1937 devine vicepreședinte al Consiliului Superior Bancar și al Consiliului Economic, dar și membru corespondent al Academiei Române (unde va deveni membru titular în 1939). Între timp a fost numit subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe (14 noiembrie 1933-5 ianuarie 1934) și ministru de Finanțe (5 ianuarie 1934-1 februarie 1935), după care va reveni în guvern ca ministru al Înzestrării Armatei (1 februarie 1939-4 iulie 1940).

Mitiță Constantinescu

Jurnalul său care acoperă perioada interbelică (1923-1939) este aproape telegrafic, înregistrează evenimente, fapte, persoane, dar rareori are timp de analize și caracterizări. Menționează nuanțe ale prezentului, face aprecieri/critici pe baza a ce cunoaște la momentul acela, iar după o perioadă mai lungă sau mai scurtă, pe baza altor date, părerile inițiale se modifică, unele în mod radical. Evocarea unor sentimente este rară și aceasta numai față de cei apropiați (familie și câțiva amici). Omul este prins între activități financiare în diverse organisme și conducere, consilii de administrație, activități didactice și politice. Timpul liber pare să nu existe, până și discuțiile amicale au un germene politic sau economic și singurele evadări sunt cele de la Cotești, moșie obținută de la socru, marele liberal Mihai Orleanu, unde se simte bine, dar trebuie să se ocupe și de administrație, și de politica partidului în regiune.

În acest peisaj a apărut și Paul Teodorescu, la început timid, apoi din ce în ce mai des. Prima mențiune despre viitorul ministru al Aerului și Marinei apare la 8 iunie 1930, când Gheorghe Brătianu, istoric și fiul fostului premier Ion (Ionel) I.C. Brătianu, *a fost chemat de principele Carol prin colonelul Teodorescu*[2]. Data de 8 iunie va deveni serbarea Restaurației, iar principele se va încorona ca Regele Carol al II-lea. Abia peste trei ani, la 11 noiembrie 1933, are loc o întrevedere, din care rezultă că relațiile au devenit cordiale între cei doi. Invitat în casa familiei Slăvescu, între 19,30 și 20,30, colonelul Teodorescu discută cu șeful familiei *situația politică prezentă și viitoare*[3]. O situație politică în care se pregătea venirea la putere a PNL și în care Victor Slăvescu va ocupa pentru prima dată un scaun ministerial. Aici se opresc însemnările despre Paul Teodorescu, viitor subsecretar de stat la Ministerul Apărării și ministru al Aerului și Marinei, care nu vor fi reluate decât la începutul anului 1937, unul extrem de efervescent pentru ambele personaje.

La 25 noiembrie 1936 o scurtă însemnare menționează că unul din membri de frunte ai PNL, Petre Bejan[4], era *furios*[5] pe premierul Gheorghe Tătărescu din cauza numirii lui Nicolae Caranfil[6] în funcția de ministru al Aerului și Marinei. Caranfil fusese subsecretar de stat al Aerului în Ministerul Apărării din 27 aprilie 1935, în urma demisiei lui Radu Irimescu[7]. Câteva zile mai târziu, la 9 mai 1935, Petre Bejan a fost numit subsecretar de stat la Ministerul Apărării cu atribuții în domeniul armamentului. La 13 noiembrie 1936 a fost înființat Ministerul Aerului și Marinei, iar prima numire în funcție a fost cea a lui Caranfil, în detrimentul lui Bejan. Totuși, mandatul lui Caranfil a fost scurt, din moment ce la 1 ianuarie 1937 acesta și-a dat demisia. A doua zi după eveniment Victor Slăvescu, deși nu știa în amănunt situația, a notat că acesta *a fost silit să demisioneze, fiind acuzat de procedee incorecte în legătură cu o comandă de avioane. O adevărată prăbușire. După ce acum patru luni fusese împins de Rege la minister, acum cade lamentabil. Regele – cu toate intențiile lui bune – n-are mână bună în alegerea oamenilor*[8]. La 7 ianuarie 1937 premierul l-a numit în locul lui Caranfil pe Radu Irimescu, care revenea în guvern fiind considerat un specialist în domeniul aviației. Cu o zi înainte familia Slăvescu organizase un dejun cu mulți invitați, ocazie cu care apar *informații contradictorii*[9] asupra demisiei lui Caranfil. Aceste evenimente arată că Ministerul Aerului și Marinei a avut, încă de la înființare, de luptat cu două mari probleme: numirea unui titular al departamentului, onest și profesionist în aceeași măsură, respectiv achiziția de echipamente pentru cele două arme, extrem de scumpe de altfel, unde se primeau tot felul de propuneri și se înghesuiau intermediarii cu oferte mai mult sau mai puțin dubioase.

În 1937 colonelul Paul Teodorescu este comandantul Școlii Superioare de Război și are deja proiectul unui nou sediu pentru instituție, unul magnific și impozant. Aprobările au fost luate, acum rămâne să facă rost de bani. Apropierea de Victor Slăvescu și cultivarea sa nu erau dezinteresate, ci calculate. Slăvescu poate oferi credite, subvenții, sponsorizări și, mai important, are relații în mediul financiar-bancar, mai ales la Banca Națională a României (BNR), pentru a susține acest proiect. La 3 ianuarie 1937 Paul Teodorescu îl vizitează pe finanțist și îi spune că Chouche Ghica se laudă în high life-ul bucureștean că este prietenă cu Slăvescu și știe cauzele demisiei sale din guvern, în 1935: *Regele mi-a cerut 200 milioane și eu am refuzat să-i dau*[10]. Memorialistul ține să noteze că nu o cunoaște deloc pe Chouche Ghica, deci nu putea să-i facă o astfel de confidență. A doua zi liderul Creditului Industrial are o întrevedere cu Mitiță Constantinescu[11], guvernatorul BNR, ocazie cu care discută și despre construirea Palatului Școlii Superioare de Război *potrivit planului întocmit de colonelul Paul Teodorescu*[12]. Deci, la data respectivă, lucrurile erau avansate în privința proiectului, banii fiind problema stringentă. Pentru o mai bună relaționare, colonelul Teodorescu i-a propus lui Slăvescu, cadru didactic la ASE, să predea un curs la Școala Superioară de Război. Acesta a propus subiectul „Potențialul de război economic și financiar al României", încadrat în 8 prelegeri. Pentru memorialist, încântat de propunere, subiectul a reclamat *multă muncă și documentări*[13], iar rezultatul a fost pe măsură.

Nicolae Caranfil

Domnul și doamna Slăvescu sunt invitați la ceai de colonelul Teodorescu (7 ianuarie 1937), ocazie cu care se întâlnesc cu locotenentul-colonel Radu Miclescu[14], atașat militar adjunct la Paris și alți diplomați cu care socializează și discută probleme la ordinea zilei. O săptămână mai târziu Slăvescu are o întâlnire cu Radu Irimescu, ministrul Aerului și Marinei, care afirmă că după ce a studiat dosarul predecesorul său, Caranfil, a ajuns la concluzia că acesta este nevinovat de acuzațiile care i se aduc. Irimescu l-a informat și pe rege, care ar fi răspuns: *Se poate să fie formal nevinovat*[15]. Finanțistul notează scurt *îl cred o simplă victimă*[16], ceea ce atestă o schimbare radicală de opinie față de Caranfil. Cazul acestuia a ajuns și în Parlament generând o dispută între majoritate și opoziția grupată în jurul Partidului Național Țărănist (PNL). Virgil Madgearu a remarcat „bizara situație" în care un ministru este scos din guvern fără a i se reproșa ceva, iar Grigore Iunian a exprimat concluzii politice în caz. Premierul Tătărescu *aduce elogii*[17] fostului ministru și acuză opoziția de ingerințe și dorință de destabilizare a guvernului. Slăvescu este un liberal pur-sânge, dar asta nu-l împiedică să noteze că ministrul Apărării, generalul Paul Angelescu[18], caracterizat drept *ultima expresie a ramolismentului*[19] a lovit în Caranfil, un om de valoare, cu ajutorul unei femei. La rândul său, Armand Călinescu, un politician foarte bine informat, a aflat că un oarecare Dormann, fost colonel în armata țaristă și în cea a generalului Vranghel, refugiat în România și devenit directorul societății Româno-Africană, a propus Ministerului Aerului și Marinei cumpărarea de echipamente militare pentru Mexic, însă în realitate acestea trebuiau să ajungă la armata Spaniei republicane. Marele Stat Major, în urma cercetărilor, s-a opus la un asemenea contract, iar premierul Tătărescu i-a interzis lui Caranfil să vândă echipamentele. Pentru reușita acțiunii Dormann a făcut intervenții la generalul Angelescu prin doamna S., prietena intimă a acestuia, însă aceasta l-a prevenit că poate fi compromis prin încheierea contractului și că trebuie să găsească un țap ispășitor. În final au apărut manifeste împotriva ministrului Aerului și Marinei, iar *„trădarea" lui Caranfil a devenit notorie, deși el nu încheiase contractul*[20]. După plecarea din guvern Caranfil s-a reîntors la Societatea de Gaz și Electricitate, unde fusese director din 1930 și și-a reluat activitatea. În luna martie 1937 l-a contactat pe Victor Slăvescu pentru acordarea unui credit de 120 de milioane de lei societății în vederea extinderea rețelelor de utilități.

Cursul la Școala Superioară de Război începe la 28 ianuarie 1937, iar prima impresie e una deosebită. Paul Teodorescu îl întâmpină pe profesor la Clubul Militar, îl prezintă elevilor, iar acesta are ocazia să se întâlnească cu colonelul Boițeanu, fostul său comandant de baterie din Războiul de Întregire. Prima prelegere *a produs o bună impresie*[21], îi afirmă comandantul școlii la plecare.

În ultima zi a lunii ianuarie 1937 memorialistul stă acasă și lucrează la cursul pentru militari, iar spre seară are ca invitați pe Mihai Lăzeanu, un colaborator apropiat și Paul Teodorescu. La 5 februarie 1937 urmează o altă prelegere la Școala Superioară de Război, unde constată *același bun succes*[22] și îl felicită pe Paul Teodorescu pentru avansarea la gradul de general de brigadă. Două zile mai târziu (7 februarie 1937) Slăvescu a primit o pulpă de mistreț de la generalul Radu Rosetti[23], directorul Bibliotecii Academiei Românei și se simte obligat să-l invite la ceai. La discuție participă și generalul Teodorescu, apreciat drept *un om de frumoasă cultură și de un admirabil caracter. Îmi este foarte drag și am pentru dânsul o deosebită stimă*[24].

O altă prelegere la Școala Superioară de Război (11 februarie 1937) are între auditori pe generalul Ioan Sichitiu[25], șeful Marelui Stat Major. În ziua următoare Paul Teodorescu și colonelul Stoenescu l-au vizitat pe finanțist la birou și au discutat despre *creditul necesar*[26] construirii noului local al Școlii Superioare de Război. Peste două zile comandantul școlii este invitat la masă la familia Slăvescu, cu care discută despre curs, dar și despre întinderea mișcării legionare. *Este impresionat de întinderea mișcării legionare și nu admite cu nici un preț violența ca armă de luptă în viața politică. Știe și el că în mișcare sunt mulți ofițeri*[27] – notează gazda. Discuțiile par a fi fost fructuoase și pline de substanță din moment ce a doua zi, 15 februarie 1937, cei doi merg împreună la BNR, unde împreună cu guvernatorul Mitiță Constantinescu *aranjăm modalitatea deschiderii unui credit de 60 de milioane de lei*[28] pentru începerea lucrărilor la Palatul Școlii Superioare de Război.

În următoarele trei luni numele lui Paul Teodorescu nu mai apare în jurnalul lui Victor Slăvescu. Totuși, relațiile dintre cei doi se apropie și devin din ce în ce mai calde. Așa se explică cum la 6-7 mai 1937 generalul este invitat la moșia lui Slăvescu de la Cotești unde se arată *încântat de așezarea noastră*[29]. În activitățile de destindere oaspetele se *amuză mult*[30] de tragerea la semn practicată de gazdele sale.

La 26 mai 1937 directorul Creditului Industrial este invitat la Capșa de amicul său, ocazie cu care se întâlnește cu Mircea Cancicov[31], ministru de Finanțe, Mitiță Constantinescu, guvernatorul BNR, Al. G. Donescu, primarul Capitalei, generalul Alexandru Glatz[32], subsecretar de stat la Ministerul Apărării, Anastasescu, primarul sectorului Albastru și colonelul Stoenescu. Masa îmbelșugată a fost o recompensă pentru sprijinul oferit de invitați la construcția Școlii Superioare de Război. Slăvescu nu ratează ocazia să se evidențieze: *Obțin pentru ofițerii care pleacă în călătorii de studii în Franța ajutor bănesc de la Mitiță Constantinescu și Mircea Cancicov. Paul Teodorescu îmi mulțumește călduros!*[33].

Victor Slăvescu

Aniversarea Restaurației (8 iunie 1937) îi oferă memorialistului o revedere cu amicul său militar. Teodorescu a fost atașat pe lângă președintele Poloniei, Ignacy Moscicki, iar pe uniforma sa strălucea cordonul „Polonia Restituta" primit chiar de la înaltul oaspete. Zece zile mai târziu familia Slăvescu este invitată la cină de Ion Bastaki, director general al IAR, ocazie de a se revedea cu generalul Teodorescu și familia Caranfil, fostul ministru al Aerului și Marinei. La finalul lunii iunie 1937 finanțistul și militarul se întrețin *asupra mersului*[34] la construcția Școlii Superioare de Război. Merg amândoi pe șantier, vizitează și admiră stadiul lucrărilor *pentru care i-am dat un concurs atât de mare*[35], opinează Slăvescu. Același subiect va fi reluat de cei doi la 9 august 1937, în timp ce iau masa în grădina restaurantului Bragadiru.

Un alt weekend petrecut de cei doi la Cotești (21-22 august 1937) a avut parte de ceva peripeții. Slăvescu a plecat primul spre Focșani cu trenul, dar a ajuns mai târziu decât generalul, plecat mai târziu din Capitală, din cauza defecțiunii locomotivei la Zoița. Întârziere are și trenul de întoarcere spre București, a doua zi, astfel încât călătoria este considerată *dezagreabilă*[36].

La 4 septembrie 1937 generalul Teodorescu este numit subsecretar de stat la Ministerul Apărării, cu scopul de a impune o reformă de substanță în rândurile armatei. Peste două săptămâni îi devoalează amicului finanțist cum a decurs numirea sa: *I s-a oferit portofoliul Războiului, dar a refuzat. Mi-a spus că s-a îngrozit de prevaricațiunile ce a găsit la armată și că vrea să facă rânduială*[37]. Această rânduială s-a transpus prin elaborarea și introducerea unor norme care să permită mai rapid deblocarea (trecerea în rezervă/retragere) cadrelor militare. După intrarea în vigoare a noilor norme au apărut și reacțiile adverse, pe care Slăvescu le înregistrează în propria sa familie. La 23 octombrie 1937 acesta notează că vărul său, colonelul Ionel Petroianu[38], vine de la Craiova *atras de bomba legii lui Paul Teodorescu*[39]. Două zile mai târziu vine și Romulus Petroianu[40] (frate cu Ionel) *supărat că nu i se dă comanda unui regiment de cavalerie*[41].

Finanțistul este cel care merge la ministrul Paul Teodorescu, în biroul său de la Ministerul Apărării, pentru a discuta diferite chestiuni, la 28 octombrie 1937. Câteva zile mai târziu, la 3 noiembrie 1937, Slăvescu îl vizitează din nou pe general, de data aceasta pentru a-i înmâna *cecul de 5 milioane, donația Creditului Industrial pentru fortificațiile de vest. Îmi spune că este îngrozit de cererile personale ale ofițerilor superiori ai armatei. Ce s-ar putea face în această țară, îmi spunea el amărât, dacă toți banii țării ar merge la destinațiile lor*[42]. Cei doi reiau discuțiile și la 22 noiembrie 1937, chiar până la 12,30 noaptea, despre problemele armatei. Gazda îl găsește *plin de zel. Îmi spune ce enorme abuzuri se întâmplă în administrația armatei*[43].

Relațiile strânse permit recomandări de oameni capabili pentru a fi de folos în alte domenii. Generalul Ștefan Orescovici[44], fost comandant al Corpului 6 Armată teritorial de la Sibiu, trecut în rezervă, este trimis de Paul Teodorescu la finanțist *să-i dăm, eventual, o întrebuințare industrială. Mi-a făcut o impresie excelentă. Avea lacrimi în ochi și multă demnitate în atitudine*[45]. Ajutorul a venit sub forma numirii ca membru în Comitetul de direcție al Administrației Publice Autonome a Arsenalului Armatei, unde Orescovici va rămâne până în 1940.

Cu o zi înaintea Crăciunului (23 decembrie 1937) subsecretarul de stat vine la cină la familia Slăvescu, ocazie cu care pare *îngândurat și de proastă dispoziție. Socoate guvernul slab. Nu trebuia să se ajungă în această situație. Îi spun nemulțumirea mea de felul cum s-au comportat ofițerii. Îi arăt că ofițerii sunt nemulțumiți de legea înaintărilor. Aceasta îl indispune. Pledează cu căldură pentru legea lui. Îi spun că a fost prea brutal și că n-a ținut seama de psihologia ofițerilor, conducându-se numai de principii abstracte*[46]. În a doua zi de Crăciun (26 decembrie 1937) Asra Bercovici[47], directorul ziarului „L'Independence Roumaine", îl informează pe Slăvescu despre dizgrația regală a lui Paul Teodorescu, motiv pentru care a primit un concediu de 3 luni. *Îmi pare rău pentru eșecul lui – notează memorialistul. I-am spus să fie atent și prudent și să ia totul cu tact și prin etape succesive*[48]. În opinia sa cariera politică a lui Paul Teodorescu se afla la final, iar reforma sistemului militar pe care a elaborat-o și a implementat-o i-a adus mulți dușmani și o opoziție din ce în ce mai dură care, în final, l-au învins.

Anul 1938 va aduce multe schimbări în evoluțiile politice ale celor doi, însă relațiile vor rămâne la fel de bune, bazate pe stimă reciprocă și interese comune în înzestrarea Armatei Române cu echipamente fiabile, competitive și la prețuri avantajoase.

GENERAL PAUL TEODORESCU IN VICTOR SLĂVESCU'S JOURNAL (1937)

Victor Slăvescu, a financier liberal politician, met Paul Teodorescu in 1930, but they became closer in 1937. Teodorescu was the commander of the War Superior School and he wanted to build a new headquarters and Slăvescu had the possibility to provide loans and had connections for obtaining grant. This year, Teodorescu has become Deputy Minister of the Ministry of National Defence and he shared some of his impressions with his friend.

Keywords: Paul Teodorescu, Victor Slăvescu, the War Superior School, the Ministry of National Defence, politician

NOTE

1 Centrul de Studii Euro-Atlantice, Bucureşti.
2 Victor Slăvescu, *Note şi însemnări zilnice*, vol. I, ediţie îngrijită, cuvânt înainte şi indice de Georgeta Penelea-Filitti, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996, p. 51.
3 *Ibidem*, p. 68.
4 Petre Bejan (n. 2 ianuarie 1896, Ploieşti – d. 6 septembrie 1978, Bucureşti), inginer, membru PNL, din 1933 deputat, subsecretar de stat la Ministerul Apărării (9 mai 1935-23 februarie 1937) şi subsecretar de stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (23 februarie-17 noiembrie 1937), ministrul Industriei şi Comerţului (6 martie 1945-29 noiembrie 1946). A fost arestat în perioada 1950-1955.
5 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 114.
6 Nicolae Caranfil (n. 28 noiembrie 1893, Galaţi – d. 22 aprilie 1978, New York-SUA) a absolvit Şcoala Naţională de Poduri şi Şosele din Bucureşti şi cursuri postuniversitare la Universitatea din Gant (Belgia) şi Universitatea Cambridge (Marea Britanie). A deţinut funcţiile de subsecretar de stat al Aerului în Ministerul Apărării Naţionale (aprilie 1935-noiembrie 1936) şi ministrul Aerului şi Marinei (noiembrie 1936-ianuarie 1937). Pentru mai multe detalii, a se consulta: Marian Moşneagu, Valentin Marin, *Nicolae Caranfil la Ministerul Aerului şi Marinei*, Gleb Drăgan, *Nicolae Caranfil (1893-1978)*, Yolanda Constantinescu, *Destinul unui om excepţional – Nicolae Caranfil (1893-1978)*, la adresa http://studii.crifst.ro/2009.php.
7 Radu Irimescu (n. 1890 – d. 1975) a absolvit Şcoala Militară de Ofiţeri de Artilerie, Geniu şi Marină, cu specializare la Kiel (Germania). A luptat în Războiul de Întregire (1916-1919), iniţial în marină, ulterior în aviaţie. În 1920 a absolvit Universitatea Columbia (SUA), specializarea inginerie. A deţinut funcţiile de subsecretar de stat al Aerului în Ministerul Apărării Naţionale (iunie 1932-aprilie 1935), ministrul Aerului şi Marinei (ianuarie 1937-februarie 1938) şi ministrul plenipotenţiar al României la Washington (1938-1940).
8 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 124.
9 *Ibidem*, p. 125.
10 *Ibidem*, p. 124.
11 Mitiţă Constantinescu (n. 20 octombrie 1890, Bucureşti – d. 20 septembrie 1946, Bucureşti), doctor în drept la Paris, om politic liberal, a deţinut funcţiile de subsecretar de stat la Ministerul Finanţelor (1933-1935), guvernator al Băncii Naţionale (septembrie 1935-septembrie 1940, cu întreruperi), ministrul Industriei şi Comerţului (martie 1938-februarie 1939) şi ministru de Finanţe (februarie 1939-iulie 1940).
12 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 125.
13 *Ibidem*.
14 Radu Miclescu (20 decembrie 1893, Bucureşti – d. 1990, Bucureşti) a fost militar de carieră, cu studii la Şcoala Militară de la St-Cyr (Franţa, 1912-1914). A fost ataşat militar adjunct la Paris (1933-1936), comandant al Regimentelor 13 Călăraşi (1937) şi 8 Călăraşi (1938-1940).
15 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 127.
16 *Ibidem*.
17 *Ibidem*, p. 129.
18 General Paul Angelescu (n. 10 octombrie 1872, Iaşi – d. 4 februarie 1949, Bucureşti) a absolvit Şcoala Militară de Ofiţeri de Artilerie (1890-1892) şi Şcoala Superioară de Război (1901-1903), a comandat Divizia 8 Infanterie (1916) şi Divizia 15 Infanterie (1917). A fost numit ministru de Război (1927-1928 şi 1934-1937) şi ministru de Stat (1933, 1934-1936).
19 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 129.
20 *Războiul civil din Spania şi atitudinea oficială a României*, la adresa www.scrigroup.com/istorie-politica/istorie/razboiul-civil-din-Spania-si-A92244.php.
21 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 130.
22 *Ibidem*, p. 132.
23 Radu R. Rosetti (20 martie 1877, Căiuţi-Bacău – d. 2 iunie 1949, penitenciarul Văcăreşti), militar, istoric, membru al Academiei Române. A fost şeful Biroului Operaţii din Marele Cartier General (1916), comandantul Regimentului 47/72 Infanterie, ataşat militar la Londra, general de brigadă (1924), membru corespondent (1927) şi titular (1935) al Academiei Române, director al Bibliotecii Academiei Române (1931-1940), ministrul Educaţiei Naţionale, Cultelor şi Artelor (27 ianuarie-11 noiembrie 1941).
24 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 132.
25 General Ioan Sichitiu (n. 19 ianuarie 1878, Rugi-Gorj – d. 20 aprilie 1952, penitenciarul Aiud) a fost comandantul Comandamentului Trupelor Aeronautice (1930-1932), al Comandamentului Forţelor Aeronautice (1932-1935), şeful Marelui Stat Major (1 februarie-1 noiembrie 1937) şi ministrul Agriculturii şi Domeniilor (27 ianuarie 1941-19 martie 1942).
26 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 133.
27 *Ibidem*, p. 134.
28 *Ibidem*.
29 *Ibidem*, p. 144.
30 *Ibidem*.
31 Mircea Cancicov (n. 24 august 1884, Bacău – d. 25 decembrie 1959, penitenciarul Rm. Sărat) a fost subsecretar de stat la Ministerul Agriculturii şi Domeniilor (octombrie 1934-august 1936), ministru de Finanţe (august 1936-decembrie 1937 şi februarie 1938-ianuarie 1939) şi ministrul Economiei Naţionale (mai-iulie 1940 şi noiembrie 1940-ianuarie 1941).
32 General Alexandru Glatz (n. 14 aprilie 1882, Craiova – d. 7 februarie 1953, penitenciarul Sighet) a absolvit Şcoala Militară de Artilerie şi Geniu (1903) şi Şcoala Superioară de Război (1915). În Războiul de Întregire a condus unităţi combatante, apoi a fost numit ataşat militar în Turcia (1920-1922). A condus în două rânduri Serviciul de Informaţii al Armatei (1925-1928 şi 1932-1935), apoi a fost numit secretar general al Ministerului Apărării Naţionale (1935) şi subsecretar de stat la acelaşi departament (februarie 1937-octombrie 1938). A fost arestat la 5 mai 1950 şi, la 1 august 1951, a fost condamnat la 2 ani de muncă silnică.
33 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 149.
34 *Ibidem*, p. 157.
35 *Ibidem*.
36 *Ibidem*, p. 170.
37 *Ibidem*, p. 171.
38 Ion Petroianu (n. 19 iulie 1889, Craiova – d. 17 februarie 1978) a fost ofiţer de artilerie, a ajuns la gradul de general de brigadă şi a comandat artileria Corpului 1 Armată în campania din 1941 până la cucerirea Odessei, după care a trecut în rezervă (1942).
39 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 174.
40 Romulus Petroianu (n. 10 aprilie 1894, Craiova – d. 10 septembrie 1974) a fost ofiţer de cavalerie până în 1938, când a demisionat, fiind numit ajutor de primar în Craiova (martie 1938-septembrie 1939) şi prefect de Dolj.
41 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 175.
42 *Ibidem*, p. 177.
43 *Ibidem*, p. 184.
44 General Ştefan Orescovici (n. 12 noiembrie 1877, Clejani-Vlaşca – d.?) ofiţer de artilerie, a comandat Corpul 3 Armată (1918-1920), Regimentul 41 Artilerie (1920-1921), Şcoala de Aplicaţie pentru Artilerie (1921-1926), Brigada 18 Artilerie (1926-1929), artileria Corpului 7 Armată (1929-1930), Divizia 18 Infanterie (1930-1934) şi Corpul 6 Armată teritorial (1934-1937). Pentru mai multe detalii a se consulta: Adrian Stroea, Marin Ghinoiu, *Din elita artileriei*, Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2012, p. 238.
45 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 185.
46 *Ibidem*, p. 193.
47 Asra Bercovici (n. 1885 – d.?) doctor în filozofie la Paris, a fost deputat PNL de Timiş-Torontal şi a condus ziarele „Liberalul" şi „L`Independence Roumaine". În perioada mai 1950-iulie 1955 a fost închis la penitenciarul Sighet.
48 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 194.

Felicia ȚUCĂ[1]
Dr. Cornel ȚUCĂ[2]

„RĂSPLATĂ" PENTRU UN EROU: CONTRAAMIRALUL POMPILIU-ION-HORIA MACELLARIU

Trecerea în rezervă a oricărui cadru militar constituie în mod firesc încheierea carierei militare a acestuia și, ca o răsplată pentru efortul și sacrificiul făcut, debutul unei noi etape. Această nouă ipostază, aceea de cadru în rezervă, de regulă, ar trebui să asigure parcurgerea unei „bătrâneți" liniștite, cel puțin fără grija zilei de mâine. În același timp, această nouă etapă a vieții a însemnat pentru multe cadre militare în rezervă abordarea cu succes, nu de puține ori, a unor noi cariere strălucite în domenii ale vieții politice, științifice, culturale etc. Dar, în același timp, din nefericire pentru aceștia, respectiva etapă a constituit pentru unele cadre militare în rezervă o continuă luptă cu vitregiile vremurilor, bolile și, de ce nu, răutate a unora dintre noi. Numărul celor din a doua categorie, mai ales pentru cadrele militare superioare în rezervă, a înregistrat un record nedorit și, în același tip, nemeritat după începerea procesului forțat de comunizare, sovietizare, a României, inclusiv a armatei sale. Drept urmare, pentru elita armatei regale române, indiferent de statutul de cadru militar în activitate sau în rezervă, a urmat un cortegiu inimaginabil de privațiuni și suferințe.

Marea majoritate dintre aceste cadre militare a fost, sub diferite motive și-n diferite etape, îndepărtate abuziv din rândul efectivelor Armatei Române, supuse unui lung șir de procese, sub învinuiri de multe ori aberante, condamnate la ani grei de închisoare sau ținuți închiși fără a fi judecați, lăsați fără plata soldelor sau pensiilor, marginalizați și terorizați. A fost, generic caracterizată, dacă o putem denumi așa, „drama armatei române".

Din rândul numeros al celor din această categorie a făcut parte și contraamiralul Macellariu (nu în puține documente l-am identificat înscris cu următoarele variante ale numelui: Măcelariu, Macelariu, Măcellariu, Măcelaru, Macelaru) Pompiliu – Ion – Horia. Drama acestui contraamiral emblematic al Marinei Militare, reprezentant de excepție al Armatei Române, a început imediat după trecerea sa în rezervă. Drama în sine a „bătrâneții" acestuia, privită ca un întreg, a fost în realitate constituită din patru etape distincte atât ca problematică, cât și ca delimitare în timp. Patru etape de luptă și suferințe, fiecare dintre ele cu particularitatea ei, care, însă, împreună au generat drama celui ce a fost contraamiralul Horia Macellariu.

Prima etapă, corespunzătoare perioadei dintre trecerea în rezervă (24 martie 1945), arestarea de către organele statului, interogarea, judecarea și condamnarea la închisoare (27 octombrie 1948), a fost cea dedicată luptei, cu tot cortegiul ei de suferințe și trăiri, împotriva procesului de comunizare forțată a României și, ca o consecință implacabilă, de sovietizare a Armatei Române. Etapa a doua (27 octombrie 1948-29 iulie 1964), corespunzătoare anilor petrecuți în închisorile comuniste, a fost cea dedicată luptei de supraviețuire, de menținere a demnității umane și de ofițer și de suportare a terorii fizice și psihice la care a fost permanent și sistematic supus. A treia etapă, corespunzătoare perioadei dintre eliberarea din detenție (29 iulie 1964) și repunerea în plata pensiei de serviciu (11 mai 1966), a fost cea dedi-

Contraamiral Pompiliu-Ion-Horia Macellariu

cată ameliorării sănătăți afectate grav în închisori, asigurării mijloacelor necesare traiului de zi cu zi și, ne-ncetat, luptei duse pentru recâștigarea pensiei retrase. Ultima etapă, a patra, corespunzătoare perioadei 11 mai 1966-11 iulie 1973, a fost o continuă luptă cu aparatul birocratic al „noii armate", a celei „de democrație populară", de repunere în plata integrală a pensiei militare de serviciu, prin corelarea celei parțial câștigate cu perioadele de activitate și activitățile operative concret desfășurate în slujba marinei militare, în conformitate cu modificările apărute în metodologia revizuirii și completării pensiilor militare.

De asemenea, mai putem evidenția și o etapă ulterioară, post dramă, una care a urmat etapelor prezentate. O etapă, dacă o putem generic caracteriza așa, de „liniște și eliminare a permanentului zbucium și continuei lupte", duse pe parcursul a circa 28 de ani. Această nouă etapă, marcată de încetarea dureroasei drame sus ierarhizată ca problematică și periodizare, a fost trăită între 11 iulie 1973 și 10 iulie 1989.

Însă, înainte de prezentarea detaliilor acestei drame trăită de contraamiral după ieșirea sa la pensie, considerăm ca fiind mai întâi necesară și utilă, în același timp, o scurtă schițare, din documentele de arhivă identificate, a carierei militare și personalității cu totul de excepție a acestui ofițer activ al marinei militare române[3].

Horia Macellariu s-a născut la data de 28 aprilie 1894 în orașul Craiova. Tatăl, inginer silvic, Macellariu Nistor (în unele documente este înscris cu aceleași variante ale numelui ca și ale fiului și cu prenumele: Nestor), născut în anul 1846 la Miercurea Sibiului, iar mama, Elena, născută în București. După absolvirea cursurilor gimnaziale, tânărul Macellariu a urmat opt clase ale Liceului „Mihai Viteazul" din București, absolvind în vara anului 1913 bacalaureatul. După care, de la 1 octombrie 1913 la 15 iunie 1915 a urmat cursurile Școlii de ofițeri de artilerie, geniu și marină, fiind înaintat la absolvire la gradul de sublocotenent (Înalt Decret Regal nr. 1595/1915). A mai urmat și absolvit în țară Școala de Aplicație în anul 1923 și Școala de Informații în anul 1924, iar în Franța: Școala de Război Naval, Paris, în anul 1928. Cariera sa militară de ofițer în activitate a înregistrat următoarea succesiune: locotenent la 1 aprilie 1917, căpitan la 1 decembrie 1919, locotenent comandor (maior) la 25 martie 1928, căpitan-comandor (locotenent-colonel) la 1 martie 1935, comandor (colonel) la 15 august 1939 și contraamiral (general) la 23 martie 1944.

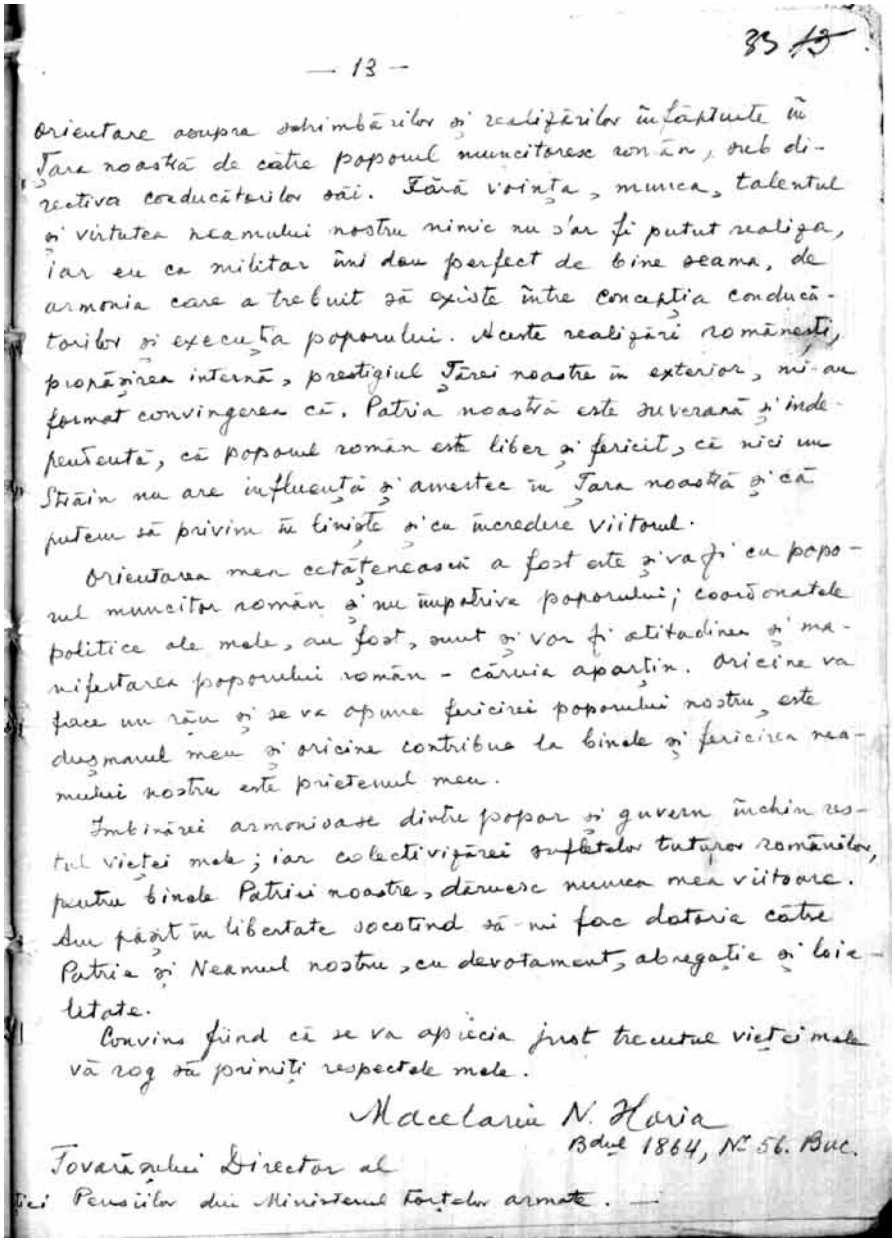
— 13 —

orientare asupra schimbărilor și realizărilor înfăptuite în Țara noastră de către poporul muncitoresc român, sub directiva conducătorilor săi. Fără voința, munca, talentul și virtutea neamului nostru nimic nu s'ar fi putut realiza, iar eu ca militar îmi dau perfect de bine seama, de armonia care a trebuit să existe între concepția conducătorilor și execuția poporului. Aceste realizări românești, propășirea internă, prestigiul Țării noastre în exterior, mi-au format convingerea că, Patria noastră este suverană și independentă, că poporul român este liber și fericit, că nici un Străin nu are influență și amestec în Țara noastră și că putem să privim în liniște și cu încredere viitorul.

Orientarea mea cetățenească a fost este și va fi cu poporul muncitor român și nu împotriva poporului; coordonatele politice ale mele, au fost, sunt și vor fi atitudinea și manifestarea poporului român - căruia aparțin. Oricine va face un rău și se va opune fericirei poporului nostru, este dușmanul meu și oricine contribue la binele și fericirea neamului nostru este prietenul meu.

Închinărei armonioase dintre popor și guvern închin restul vieții mele; iar colectivizărei sufletelor tuturor românilor, pentru binele Patriei noastre, dăruesc munca mea viitoare. Am păstrat în libertate socotind să-mi fac datoria către Patria și Neamul nostru, cu devotament, abnegație și loialitate.

Convins fiind că se va aprecia just trecutul vieții mele vă rog să primiți respectele mele.

Macellariu N. Horia
Bdul 1864, Nr. 56. Buc.

Tovarășului Director al
Direcției Pensiilor din Ministerul Forțelor armate. —

Documente semnate de contraamiralul Pompiliu-Ion-Horia Macellariu

Pentru întreaga activitate desfășurată, contraamiralul Horia Macellariu a fost, pe parcursul acesteia, decorat cu următoarele ordine: „Coroana României" în grad de Cavaler, cu spade și Panglică de „Virtute Militară"; „Coroana României" în grad de Cavaler, la pace; „Steaua României" în grad de Cavaler; „Coroana României" în grad de Ofițer; „Virtutea Maritimă", clasa a II-a; „Steaua României" în grad de Ofițer; „Coroana României" în grad de Comandor cu spade și Panglică de „Virtute Militară"; „Vulturul" german, clasa I, cu spade; „Mihai Viteazul", clasa a III-a; cu crucile: „Crucea de Război, 1916-1918", cu baretele: „Turtucaia", „Dobrogea" și Dunărea"; „Crucea de Fier, germană, clasele I și a II-a și „Crucea de Fier, germană, în grad de Cavaler; medaliile: „Victoriei", „25 de ani de serviciu" și „Peleș", precum și „Legiunea de Onoare", franceză, în grad de Cavaler și cu câte o decorație de război slovacă și croată.

În planul vieții personale, înaintea schițării evoluției carierei sale militare, specificăm că acesta a fost căsătorit cu Maria Oancea, fiica lui Petre și Paraschiva din Brezoi, județul Vâlcea, între 21 septembrie 1919-28 aprilie 1945 și a avut cu aceasta doi copii: Thais-Alexandra-Maria-Iulia, născută la 6 iulie 1920 și Vladimir, născut la 21 august 1921 și decedat la 2 iulie 1923.

Evoluția principalelor funcții îndeplinite de către contraamiralul Horia Macellariu am identificat-o înscrisă, cronologic, cu unele omisiuni contestate și completate ulterior chiar de către

acesta, într-o adeverință care i-a fost eliberată la cerere, la 12 ianuarie 1973, de către structura arhivistică a Ministerului Apărării Naționale[4]:

15.06.1915-01.11.1915 – sublocotenent – ambarcat – Grupul canonierelor, Ap[ărarea] *Dunării de Sus;*

01.11.1915 – sublocotenent – ambarcat – Divizia de Dunăre;

01.04.1917 – locotenent – debarcat – Bateriile antiaeriene;

10.09.1917 – locotenent – ambarcat – Flotila de operații;

20.12.1917 – locotenent – debarcat – Batalionul marinei de recruți;

25.07.1918 – locotenent – ambarcat – Monitorul „I.C. Brătianu" […];

23.08.1919 – locotenent – debarcat – Comandamentul marinei;

23.02.1920-01.04.1921 – căpitan – ambarcat – Școală de pilotaj și hidrografie […];

01.04.1921-08.05.1923 – căpitan – ambarcat – comandantul Școlii de pilotaj și hidrografie […];

08.05.1923-12.07.1923 – căpitan – ambarcat – Distrugătorul „Mărășești";

12.07.1923-04.10.1923 – căpitan – ambarcat – comandantul Canonierei „Lepri" […];

04.10.1923-26.11.1923 – ofițer cu navigația și torpile – ambarcat – Distrugătorul „Mărășești" […];

21.05.1924-01.05.1925 – căpitan – ambarcat – comandantul Torpilorului „Vîrtej";

15.05.1931-31.10.1931 – lt. comandor – ambarcat – comandantul Monitorul „Catargiu" […];

15.03.1937-01.07.1937 – comandant – ambarcat – Monitorul „Kogălniceanu";

01.07.1937-03.11.1937 – comandantul Secția a II-a monitoare – ambarcat – Monitorul „Kogălniceanu" […];

03.11.1937-18.04.1938 – șef stat major – ambarcat – Comandamentul Forțelor Maritime;

18.04.1938- 03.11.1938 – comandant – ambarcat – N.M.S. „Regina Maria" […];

03.11.1938-30.11.1939, 24.12.1941-23.04.1943 – comandantul – ambarcat – Escadrilei de distrugătoare […];

23.04.1943-23.03.1944 – comandor – ambarcat – comandantul Forțelor Maritime;

23.03.1944-02.09.1944 – contraamiral – ambarcat – comandantul Comandamentului Forțelor Maritime;

28.09.1944-24.03.1945 – contraamiral – S[ubsecretariatul] *de S*[tat] *al M*[arinei] *– comandant al Școlilor Marinei regale* […];

24.03.1945 – contraamiral – S[ubsecretariatul] *de S*[tat] *al M*[arinei] *– la Detașamentul trupei – trecut în rezervă;*

12.12.1945 – contraamiral – S[ubsecretariatul] *de S*[tat] *al M*[arinei] *– Detaș*[amentul] *Depozit – șters controale C*[ercul] *T*[eritorial] *București.*

De altfel, referiri la unele dintre funcțiile și activitățile desfășurate de către contraamiralul Horia Macellariu, în perioade de cumpănă pentru Țară, le-am identificat ca fiind sistematizate, succint, delimitate precis în timp și ca problematică, cel mai elocvent posibil, chiar de către acesta în repetatele cereri înaintate Ministerului Apărării Naționale pentru repunerea în plata integrală a pensiei de serviciu. Reperele principale ale carierei[5] acestuia au menirea de a evidenția rolul și locul avut în istoria Marinei Militare, Armatei Române în ansamblul ei. În continuare, în aceeași notă generală de comprimare a informațiilor, vom analiza caracteristicile celor patru etape ale dramei trăite de amiral după trecerea sa în rezervă.

Începutul dramei personale s-a declanșat pentru contraamiralul Horia Macellariu imediat după trecerea sa în rezervă, 24 martie 1945 (Înaltul Decret Regal nr. 860). Acesta a mai primit în continuare aceleași drepturi salariale ca și în perioada de activitate până la 1 octombrie 1945. Plata soldelor s-a datorat Ordinului nr. 473 din 12 aprilie 1945, al Serviciului Drepturi Personal din Ministerul de Război, de aplicare unitară a prevederilor Legii nr. 186 din 19 martie 1945 („legea supranumerarului cadrelor armatei"), referitoare la trecerea din oficiu în rezervă a personalului militar care prisosea noii organigrame a Armatei Române. Permanența încercărilor reprezentanților sovietici de arestare și judecare pentru „crime de război" și, ca o consecință directă, schimbării domiciliului, dublate de realitățile vieții politice interne – persecutarea partidelor politice istorice și a personalităților militare, politice și culturale, care reprezentau valori incontestabile ale țării; impunerea, chiar prin forță, noilor structuri și forțe politice prosovietice, vânarea „dușmanului de țară sau de clasă", dovedit sau nu vinovat – nu au putut lăsa indiferent o personalitate de talia contraamiralului Horia Macellariu[6].

Despre această etapă, la 20 februarie 1957, din Penitenciarul Aiud, a consemnat: *N-am fost un trădător, un necredincios, răzvrătit sau complotist împotriva patriei sau neamului meu. M-am bătut pentru întregirea neamului românesc, m-am bătut pentru granițele lui sfărâmate. Am dorit ca țara mea, în care m-am născut liber, fiecare locuitor, indiferent de origine etnică, de credință religioasă, de stare socială și de ideile sale politice să fie liber și egal a se manifesta prin grai și scris, fără teamă, supunându-se fără constrângere voinței majorității poporului, exprimată liber și fără teamă, iar neamul meu să fie independent și stăpân pe destinele lui, respectând coexistența și drepturile celorlalte neamuri*[7]. Crezul vieții și acțiunii, rezumat elocvent prin aceste cuvinte, a fost perceput de către contraamiral ca fiind amenințat decisiv, după 23 august 1944, de nouă turnură a politicii interne românești, determinant influențată de sovietici și partidul comuniștilor români. De aceea, firesc, fără a pregeta, acesta s-a alăturat luptei pentru salvarea trecutului istoric și tradițiilor democrației române, dând naștere primei etape a dramei „bătrâneții" sale.

Comisia Aliată de Control, încă de la 6 iunie 1945, l-a acuzat pe contraamiralul Horia Macellariu de *conlucrare activă cu Germania fascistă* după 23 august 1944; iar generalul Susaikov de *neglijență criminală*, pentru permisiunea acordată flotei militare germane de a se retrage din Constanța în Bulgaria. Tribunalul Poporului, în urma cercetărilor făcute – documentare și prin interogarea superiorilor și inferiorilor – nu l-a pus sub învinuire pe contraamiral. Din nou, nemulțumită de decizia tribunalului, aceeași Comisie a revenit, la data de 29 noiembrie 1945, prin viceamiralul sovietic Bogdenko, reclamând Ministerului de Justiție soluția în cauză și solicitând continuarea cercetărilor. Mai mult, Comisia Aliată de Control s-a adresat în acest sens, repetat (13 decembrie 1945, apoi: 8 ianuarie, 2, 23 și 28 februarie 1946), Președinției Consiliului de Miniștri și Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului cerând punerea sub învinuire

și pedepsirea *vinovatului*, decretat deja de către sovietici, *contraamiral român*. O nouă comisie de anchetă a reluat cercetările, iar decizia Parchetului Curții București, dată la 10 august 1946, a fost aceea de *scoatere de sub învinuire* a acestuia.

Adevărat patriot, după achitarea de acuzele sovietice, conform crezului vieții sus citat, contraamiralul Horia Macellariu s-a alăturat și activat nemijlocit în rândurile Mișcării Naționale de Rezistență în calitatea de lider al organizației din București, fiind pentru această acțiune condamnat în contumacie (18 noiembrie 1946) de Curtea Militară de Casare și Justiție la *muncă silnică pe viață*. Acționând în deplină conspirativitate, Horia Macellariu a participat la organizarea unor grupe locale, la activitatea de extindere în țară a Mișcării și la organizarea luptei de opoziție în vederea înlăturării guvernări dr. Petru Groza[8]. Cu toate măsurile de securitate luate, specifice unei activități clandestine, în ilegalitate, a fost în cele din urmă arestat (19 aprilie 1948), judecat și condamnat în procesul „Mișcării Libertății Românești" (18 noiembrie 1948)[9]. Neprezentarea la procesul din 1946 a fost justificată, după arestarea lui, în fața anchetatorilor astfel: *Nu m-am putut prezenta în instanță, pentru că nu mă puteam apăra în deplină libertate, declarând că fusesem abilitat de Majestatea Sa Regele în aceea mișcare. Nu se poate concepe că o abilitate din partea șefului statutului într-o anumită sarcină unui cetățean înseamnă turburarea ordinii și siguranței Statului*[10]. Cu referire la această angrenare în lupta politică internă, contraamiralul Horia Macellariu într-o scriere ulterioară, olografă, datată 15 septembrie 1964 a consemnat, cu multă demnitate și curaj după cei 17 ani de detenție trăiți în închisorile comuniste, cauza implicării sale în vâltoarea luptei politice de partea vechii democrații române[11]: *Condițiile, împrejurările, mediul în care m-am aflat în 1945 mi-au format convingerea că poporul muncitor român (manual, tehnic și intelectual) nu accepta regimul de la 6 Martie 1945, la care s-a adăugat datoria ce o aveam ca ofițer de a apăra Statul Constituțional de atunci. Eram un ofițer al României și nu puteam să am o altă comportare, decât aceea pe care am avut-o. Nu o spun aceasta acum ca o scuză. Am făcut ceea ce trebuia să fac ca ofițer. Și eu nu eram decât un ofițer!*

Prin Sentința nr. 1834, pronunțată la 27 octombrie 1948, în ședință publică, de către Tribunalul Militar București, Secția a II-a[12], Completul al 2-lea Special: *MACELARU HORIA, român, de 53 de ani, amiral în rezervă* […]*, trimis în judecată pentru crima de înaltă trădare prin necredință prev. și pen. de art. 190 CP, delictul de uneltire contra ordinii sociale prev. și pen. de art. 209 P. II-a al d. CP; crima de organizare și participare la organizațiuni de tip fascist, politice și paramilitare prev. și pen. de art. 209 P. III-a CP și crimă de complot în scop de trădare, de surparea ordinei sociale constituționale și de răzvrătire prev. și pen. de art. 101 și 103 CP, cu art. 457 CJM și cu D.L. nr. 856 și 1108/1938*[13] […] a fost condamnat la *muncă silnică pe viață pentru crima de înaltă trădare prin necredință.*

[…] *7 ani închisoare corecțională, 20 000* […] *lei amendă și 5* […] *ani interdicție corecțională pentru delictul de uneltire contra* [ordinei] *sociale.*

[…] *25* […] *ani muncă silnică și 10 ani degradare civică pentru crima de organizare și participare la organizațiuni de tip fascist, politice și paramilitare.*

[…] *10 ani temniță grea și 5 ani degradare civică pentru crime de complot în scop de trădare.*

[…] *10 ani detențiune riguroasă și 5 ani degradare civică pentru crima de complot în scop de surparea ordinei constituționale.*

[…] *10 ani detențiune riguroasă și 5 ani degradare civică pentru crima de complot de răzvrătire.*

Conform art. 101 și 45 CP condamnatul MACELARU HORIA va executa cea mai gravă [condamnare], *adică muncă silnică pe viață, degradare civică pe viață și 20 000 lei amendă.*

Potrivit art. 304 CJM va plăti 10 000 lei cheltuieli de judecată.

În baza art. 193 CP îl condamnă și la confiscarea averii. […]

Conform art. 463 CJM se compută detențiunea preventivă în întregime în baza art. 456 CJM, îl condamnă la degradare militară […].

Prin această condamnare, contraamiralul Horia Macellariu a început calvarul etapei a doua a dramei îndurate după trecerea sa în rezervă. Etapa aceasta a fost cea trăită, cu întregul ei cortegiu de chinuri fizice, suferințe psihice, izolare și dezumanizare, în închisorile comuniste: Aiud (de la 4 noiembrie 1948-2 aprilie 1958), Râmnicul Sărat (4 aprilie 1958-13 aprilie 1963), Jilava (13 aprilie 1963-13 iunie 1963), Gherla (13 iunie-3 decembrie 1963), Dej și din nou Gherla (3 decembrie 1963-29 iulie 1964). La data de 27 iulie 1964, urmare a prevederilor Decretului nr. 411 din 24 iulie 1964, contraamiralul Horia Macellariu a fost grațiat de efectuarea condamnării primite și eliberat[14]. Despre această etapă, a consemnat, olograf, la 15 septembrie 1964[15]: *Am trăit în închisoare într-o mare întunecime a ceea ce se petrecea în Țară, până în ziua de 17 Aprilie 1963, când mi s-a pus la îndemână material de orientare asupra schimbărilor și realizărilor înfăptuite în Țara noastră de către poporul muncitoresc român, sub directiva conducătorilor săi.* În Biletul de eliberare nr. 3959/1964, completat de Penitenciarul – Formațiunea 0606 – Gherla[16], s-a consemnat că *numitul MACELARU N. HORIA* [...]. *A fost depus ca condamnat de la 22.04.1948 până la 29.07.1964, de către P*[ostul] *Milit*[ie] *Buc*[ureşti], *cu mandatul nr. 105329/948 emis de Trib*[unalul] *Milit*[ar] *Buc*[ureşti] […]. *A fost pus în libertate prin grațierea rest*[ului] *ped*[epsei] *de către Consiliul de Stat* […].

Etapa a treia a debutat odată cu primele zile de libertate ale contraamiralului Horia Macellariu, o libertate care l-a adus într-o lume nouă, total schimbată față de cea din care intrase în anii grei de detenție. La puțin timp după eliberare, fără mijloace de subzistență, cu pensia militară pierdută, contraamiralul a fost obligat, din cauza acestei situații materiale precară, să-nceapă demersurile pentru repunerea în plată a pensiei de serviciu, deși, începând cu 1 septembrie 1964, primise un „ajutor bănesc" de 400 lei lunar plătit de Oficiul de prevederi sociale al Raionului 16 Februarie, București. În vederea recâștigării pensiei de serviciu, la 15 septembrie 1964, acesta s-a adresat în scris directorului Secției Pensii din Ministerul Forțelor Armate. Cererea în cauză, scrisă olograf, cu cerneală albastră, începe printr-un prim punct cuprinzând datele de identificare și situația trecutului său politic. În următoarele două puncte, ale căror conținut dau greutate istorică și documentară acestui înscris, contraamiralul face o excepțională prezentare și analiză a activităților la care a luat parte și a rolului avut în desfășurarea unor evenimente cruciale din istoria marinei militare române. Din aceste motive, redăm integral respectivele puncte[17]:

2. Am fost ofițer de Marină, promoția 1915, înălțat în gradul

de sublocotenent, la 15 iunie 1915 și am fost trecut la pensie la 21 octombrie 1945 (repartizat la Administrația Financiară de galben, B-dul Ilie Pintilie – unde se află dosarul pensionării mele). Întrucât nu am nici un mijloc de existență, fiind în vârstă de 70 ani și bolnav, solicit și vă rog să binevoiți a-mi aproba o pensie, potrivită drepturilor pe care le-am avut.

Memoriul meu calificativ de ofițer este oglinda carierei mele. Sunt brevetat al Școlii de Război Naval din Paris (Franța), care mi-a fost acordat cu mențiunea „Foarte bine", fiind clasificat al 2-lea și notat de V[ice] *Amiralul francez Durand-Viel (Comandantul Școlii de Război și al Centrului de Înalte Studii Navale) cu, caracterizarea: „A făcut onoare Țării sale". Sunt licențiat în Drept al Facultății Juridice din București, doctoratele Economic – Politic.*

3. Activitatea mea în carieră (națională și patriotică), prin funcțiile și Comandamentele ce am exercitat și prin faptul cum mi-am îndeplinit îndatoririle mele, [a fost] *de a apăra totdeauna interesele Țării și Neamului românesc, în concurență cu acelea ale Statelor Străine, îmi dau speranța că mi se va acorda pensia solicitată.*

Astfel între altele:

- în calitatea de Secretar general al Ministerului Aerului și Marinei, în 1940, am evitat războiul cu Grecia, (lăsând vasele grecești să părăsească apele teritoriale românești), când guvernul dădu-se ordin de sechestrarea lor, la cererea Germaniei hitleriste, care se găsea în războiul cu Greci;

- în calitatea de Șef al Stat Majorului Marinei am împiedicat:

a) ambuteierea Porților de Fier ale Dunării, de către Anglia; și

b) războiul cu Iugoslavia, prin netrecerea Dunării a armatei Germaniei hitleriste, care debarca în Iugoslavia, deși guvernul dăduse ordin ca Marina română să treacă trupele germane, la cererea și presiunea lui Hitler;

- în calitatea de Secretar General al Ministerului Aerului și Marinei, am împiedicat formarea unei Societăți de Navigație italiană pe Dunăre, prin neaprobarea vânzării către italieni a unor vase evreiești, intrate în patrimoniul Statului, deși aceasta mi-a fost cerută de Vice-Președintele guvernului (Mihai Antonescu), ceea ce a adus îndepărtarea mea din funcția de Secretar General al Ministerului; dar societatea nu s-a putut alcătui, nici atunci și nici după plecarea mea, datorită referatului pe care l-am înaintat Conducătorului Statului (gl. I. Antonescu);

- în calitatea de Secretar General al Ministerului Aerului și Marinei, m-am opus și am reușit a salva vasele Serviciului Maritim Român, al statului, care urmau să fie închiriate pentru transportul populației evreiești, care părăsea Țara în exod, și care era împiedicată de Flota britanică de a pătrunde în Palestina. Prin sistemul naufragiului întrebuințat, pentru ca populația să fie admisă la imigrare, navele Statului nostru ar fi fost pierdute. Prin referatul ce am prezentat Conducătorului Statului, această ademenitoare ofertă a fost înlăturată;

- în calitate de Secretar General al Ministerului Aerului și Marinei, m-am opus plecării navelor cu evrei, care nu întruneau condițiunile de asigurarea vieții naufragiaților la bord; onorând, prin aceasta, semnătura României pusă pe Convenția internațională de Naufragiu, provocând un conflict între Ministerul Marinei și cel al Internelor; Ministerul Marinei s-a aliat Ministerului de Externe. Vasul „Struma" – bunăoară – n-a plecat atâta vreme cât eu am deținut funcția; după îndepărtarea mea, vasul „Struma", a plecat, naufragiind; din cei ambarcați, nu s-a salvat decât o singură persoană;

- în calitate de Șef al Stat Majorului Marinei[18] *din Marele Cartier General, am apărat interesele Țării noastre, în contra-*

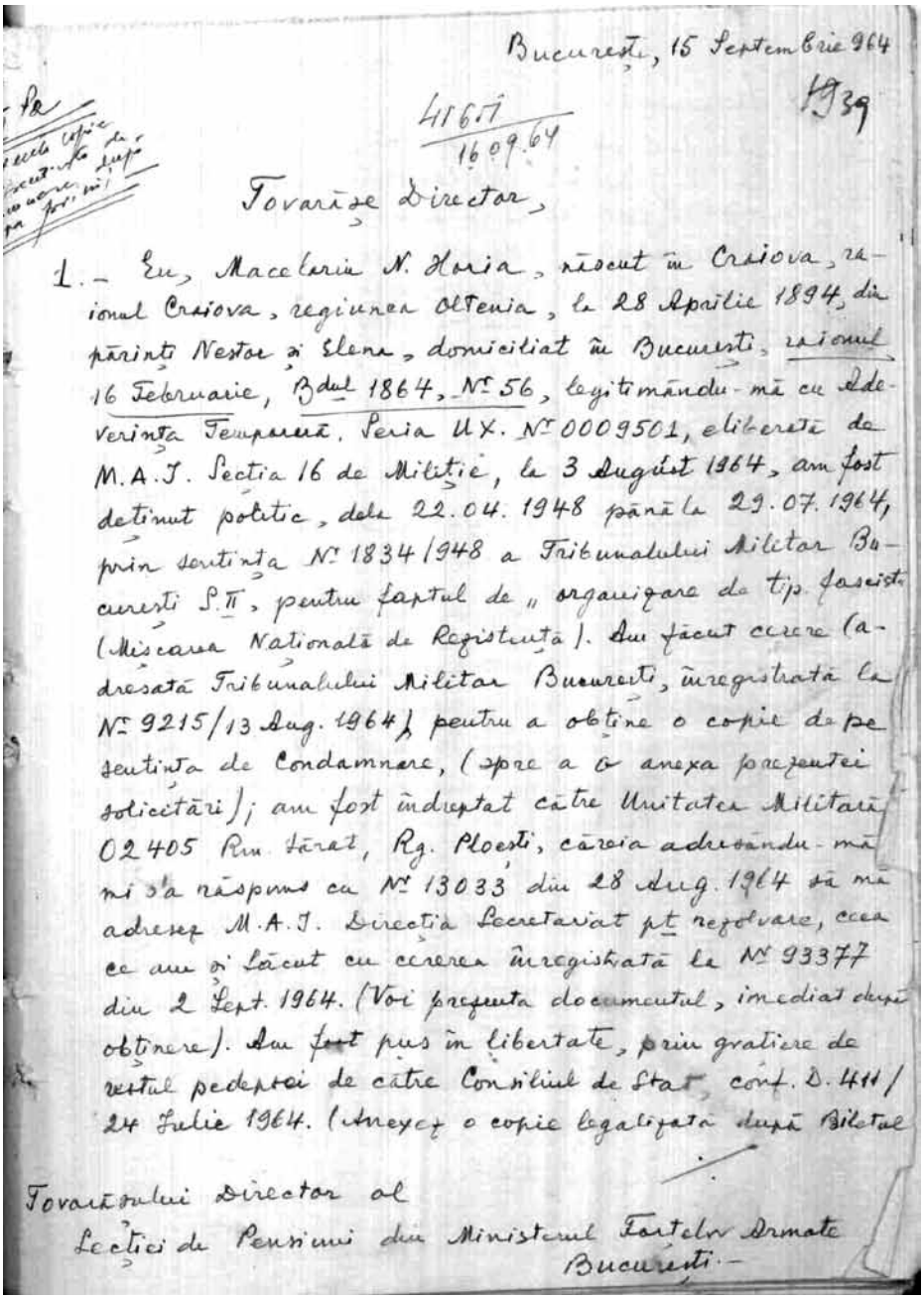

București, 15 Septembrie 964

4167
16.09.64

1939

Tovarășe Director,

1.- Eu, Macellariu N. Horia, născut în Craiova, raional Craiova, regiunea Oltenia, la 28 Aprilie 1894, din părinți Nestor și Elena, domiciliat în București, raionul 16 Februarie, Bdul 1864, Nr. 56, legitimându-mă cu Adeverința Temporară, Seria UX. Nr. 0009501, eliberată de M.A.I. Secția 16 de Miliție, la 3 August 1964, am fost deținut politic, dela 22.04.1948 până la 29.07.1964, prin sentința Nr. 1834/1948 a Tribunalului Militar București S.II, pentru faptul de „organizare de tip fascist (Mișcarea Națională de Rezistență). Am făcut cerere (adresată Tribunalului Militar București, înregistrată la Nr. 9215/13 Aug. 1964) pentru a obține o copie de pe sentința de Condamnare, (spre a o anexa prezentei solicitări); am fost îndreptat către Unitatea Militară 02405 Pm Târat, Rg. Ploești, căreia adresându-mă mi s'a răspuns cu Nr. 13033 din 28 Aug. 1964 să mă adresez M.A.I. Direcția Secretariat pt. rezolvare, ceea ce am și făcut cu cererea înregistrată la Nr. 93377 din 2 Sept. 1964. (Voi prezenta documentul, imediat după obținere). Am fost pus în libertate, prin grațiere de restul pedepsei de către Consiliul de Stat, cont. D. 411/24 Iulie 1964. (Anexez o copie legalizată după Biletul

Tovarășului Director al
Secției de Pensiuni din Ministerul Forțelor Armate
București.-

Documente semnate de contraamiralul Pompiliu-Ion-Horia Macellariu

zicere cu Misiunile Armatei și Marinei Germane și n-am cedat niciodată și nimic aliaților de atunci; conflictele au ajuns până la Conducătorii Țării noastre și Germaniei, rezolvându-se totdeauna în sensul susținut de mine. Am impus Germaniei, ca navele de comerț închiriate acestei Țări, navale de război și de transport române, pierdute în timpul operațiunilor să fie înlocuite de Germania. Ea e datoare și trebuie să înlocuiască tonajul român pierdut;

- în calitatea de Comandant al Escadrilei de Distrugătoare (de la sfârșitul anului 1941, până în Martie 1943) și mai apoi de Comandant al Forțelor Navale Maritime (din martie 1943 până la 2 septembrie 1944), în timpul războiului, deși n-am cerut și nici nu-mi venea rândul – la aceste comenzi – (erau alții mai vechi, care nu se înghesuiau la moarte sau compromitere), și-mi depășisem stagiul de 3 luni de război (hotărât de autoritate), n-am avut nicio misiune ofensivă, ci numai de apărare; am fost atacat de Marina și Aviația sovietică; m-am apărat. N-am ocupat nici un teritoriu al U.R.S.S.. Teatrul meu de operațiuni a fost Marea Neagră, în largul ei, de la bătaia tunurilor amice. În toate operațiunile, conduse de mine, personal, în capul formației, sau în locul cel mai periculos, n-am pierdut niciun vas de luptă sau de transport și niciun om. (Un singur vas german de transport „Ossag" mi-a fost torpilat de submarine sovietice, în fața Bosforului, dar și pe acesta l-am salvat). La lăsarea comenzilor, am predat Flota intactă, așa cum mi-a fost încredințată la luarea comenzilor;

- în calitate de Comandant al Forței Navale Maritime, atunci când Regele Italiei a trecut de partea aliaților – Marina italiană fiind regalistă, Flotila de submarine italiene din Marea Neagră, care se găsesc sub comanda directă a Marinei germane, n-a mai voit să lupte. Am luat sub protecția mea pe marinarii italieni, care mi-au predat navele și Baza lor, ridicând pavilionul român la bordul submarinelor italiene; am scos astfel o unitate ofensivă de pe eșicherul de luptă împotriva U.R.S.S., atunci când Țara noastră era aliată cu Germania și se afla în luptă cu U.R.S.S. Comandorul Kiderlen, (care era Comandant german la Constanța și Șef de Stat major german, în Comandamentul Forței Navale Maritime, ce exercitam), a luat poziție armată împotriva mea, acuzându-mă că am insultat Rhei-ul german. Fără a mă impresiona, i-am dat ultimatul verbal și în scris, de a-și retrage forțele, până la o anumită oră, înainte de a deschide eu focul. Cu un minut înainte de expirare, germanul și-a retras forțele. Raportând Conducerii Statului, am încheiat raportul astfel:

1. – În această situație, Comandorul Kiderlen, numai poate fi Comandant german la Constanța;

2. – Dacă nu puteți obține aceasta, atunci Comandorul Kiderlen, nu mai poate fi Șef de Stat Major German, într-un Comandament român și exercitat de mine;

3. - Iar, dacă nu puteți obține nici aceasta, atunci, Comandorul Macelariu N. Horia, numai poate fi Comandantul Forței Navale Maritime și vă rog să binevoiți a dispune înlocuirea mea. Autoritatea românească m-a susținut și m-a acoperit; Comandorul Kiderlen a fost mutat și înlocuit. Hitler a cerut restituirea materialului italian. Conducerea Statului român a refuzat. Intervenind Mussolini, Conducătorul Statului a cedat și mi s-a ordonat să predau materialul noilor marinari italieni (mussolinieni), ce veniseră. Am tergiversat execuția, cu toate presiunile germane. Evenimentele de la 23 August 1944 au găsit Flotila de submarine italiene în posesia noastră, cu pavilionul român ridicat la bord;

- în calitate de Comandant al Forțelor Navale Maritime am făcut evacuarea trupelor româno-germane (150 000 oameni) din Crimeea la Constanța, pe o distanță de 800 km., sub presiunea și atacurile adversarului. În convoaiele românești nu s-a pierdut nicio navă și nici un soldat. În convoaiele germane au pierit 9 000 de oameni (4 000 de români și 5 000 de germani);

- în calitatea de Comandant al Forței Navale Maritime, în împrejurările de la 23 August 1944, pe care le-am auzit, ca orișicare, de la radio – deși aveam Comandament româno-german și eram subordonat Amiralului german din Marea Neagră, iar navele mele erau, în porturi și pe mare, împletite cu cele germane și ar fi fost natural ca să fi fost prevenit, pentru a-mi lua măsurile necesare de desfacere – mă găseam în operația de evacuarea trupelor generalului Leoveanu, de pe coasta Basarabiei (frontul fiind rupt și trupele svârlite spre mare). Operația fiind românească și eu neavând vase mici, pentru a ambarca trupele de la plaje spre a le aduce în larg la navele noastre mari, cerusem Amiralului german vase cu pescaj mic; acesta îmi pusese grațios, Rheinboot-uri, la dispoziție, care ieșiră din Sulina odată cu navele românești, ce porneau din Constanța, punctul de raliere fiind Capul Burns. În clipa când am auzit, la ora 22, glasul șefului statului, anunțând ieșirea din luptă și alianță, 3 din navele germane loveau minele noastre din barajele din fața Sulinei și se scufundau; am încetat imediat operația și lupta împotriva U.R.S.S.. La ora 22, din ziua de 23 August 1944, retrăgând navele în porturi, fără a mai aștepta ora 04, din dimineața de 24 august 1944, așa cum suna data armistițiului din Proclamație; și n-am mai reacționat împotriva atacurilor aviației sovietice, din zilele de 24 și 25 August (când ne-a fost scufundat Rem[orcherul] *„Basarabia"; în portul Constanța), deși ordinele ce aveam erau ca să nu ne lăsăm dezarmați de sovietici.*

Am colaborat cu Divizia a 9-a și celelalte unități din zona Constanța, la alungarea forțelor germane în Bulgaria, conform ordinului M[arelui] *C*[artier] *G*[enera]*l român, salvând navele, echipajele, portul, orașul Constanța și populația. Nu s-a vărsat nicio picătură de sânge românesc nevinovat și n-a existat nicio pierdere materială. Marina germană retrăgându-se, vasele s-au înecat, din cauza furtunii, ori, s-au eșuat pe coastă, din aceeași cauză, și puține vase au ajuns la Varna sau deloc, pentru că sovieticii n-au găsit nici unul în Bulgaria, după spusele lor.*

După retragerea Diviziei a 9-a în Muntenia, am fost numit, de Marele Cartier General, Comandant Militar al Dobrogei, punându-mi-se la dispoziție 4 batalioane de recruți și, împreună cu forțele Marinei, mi s-a încredințat misiunea de a apăra Dobrogea de germani; în operațiunile, ce s-au desfășurat, s-au făcut 7 000 de prizonieri. (din 12 000 de prizonieri germani făcuți, în acele zile, în toată Țara, 7 000 au fost astfel capturați în Dobrogea;

- în calitate de Comandant Militar al Dobrogei, am luat măsuri pentru noua situație, dând o proclamație către Dobrogeni, instrucțiuni, autorităților civile și militare etc. de felul cum să primească și să ajute pe noii aliați. Guvernul de la 23 August 1944 îmi ordona că suntem în armistițiu și-mi indica linia de demarcație, linia: Focșani – Nămoloasa – Galați – Dunărea Maritimă, iar Armatele sovietice nu recunoșteau această situație, înaintând. Am reușit să obțin de la sovietici un răgaz de 24 ore, înainte de a trece Dunărea, pentru a veni delegația Guvernului român (compusă din g[enera]*l*[ul] *Eftimiu C., Ministrul Comunicațiilor, g*[enera]*lul Leoveanu, comandantul Trupelor și C*[ontra]*miralul Stoianovici Al., comandantul Diviziei de Dunăre), ca să trateze oprirea (fără rezultat). Am satisfăcut*

toate cererile Armatei și Marinei sovietice, în măsura posibilităților Dobrogei, mai puțin a admite cursul rublei în Dobrogea; pentru aceasta am cerut să vină Guvernul român, care să hotărască. Delegația a fost condusă de subsecretarul de stat de la Finanțe, R. Georgescu, fără rezultat. Am dat ofițeri de grăniceri, conducători ale celor 3 coloane sovietice ce intrau în Bulgaria, după expirarea ultimatului adresat acelei Țări;

- în calitate de Comandant al Forței Navale Maritime, în ziua de 29 August 1944, amiralul Oktiabriski, Comandantul Forțelor Navale sovietice din M[area] *Neagră, mi-a dat ultimatum de a duce și preda Flota română în portul Sulina (Guvernul român de la 23 August 1944 îmi ordonase că suntem în armistițiu și aliați de la 24 august). În ultimatum se prevedea că, dacă nu execut până la ora 11 sau nu dau răspuns favorabil, la ora 13, Baza flotei române va fi făcută praf și pulbere de pe mare și din aer. În această situație, neavând nicio legătură și instrucțiune a Guvernului, bazat pe datoria mea de soldat și referindu-mă la foile azvârlite de avioanele sovietice, în timpul războiului, în care se îndemnau echipajele române a duce navele în porturile sovietice și a le preda, foile conținând și cele 4 puncte de armistițiu propuse de domnul Molotov, ministrul de Externe al U.R.S.S.; relevând acele puncte, am refuzat predarea Flotei, eu fiind responsabil față de Poporul Român, proprietarul Flotei române. Am răspuns Amiralului sovietic că, potrivit declarațiilor domnului Molotov, Armata română, care va înceta lupta și va întoarce armele în contra germanilor pentru eliberarea României, nu va fi dezarmată, ci ajutată. Întrucât eu am încetat lupta la 23 August 1944, ora 22 și în prezent, Armata și Marina română se găsește în războiul cu Germania, nu văd necesitatea ultimatumului, am răspuns eu.*

Potrivit instrucțiunilor Guvernului român, fiind aliați, iar eu subordonat Amiralului sovietic, am cerut acestuia Instrucțiunea de Luptă împotriva germanilor și am propus ofițeri de legătură; am arătat situația navelor din subordinele mele. Reușind să iau legătura, cu București, am raportat și am primit răspunsul Comandamentului Marinei (prin l[oco]*t*[enent] *comandor Lungu C.) să trimit la Sulina și să predau Flota. Am cerut ordin scris, care nu mi s-a transmis. (Eu, nu știam la acea dată, că la o întrebare anterioară a mea, chestiunea fusese pusă în Consiliul de Miniștri, care hotărâse a se protesta și la neînțelegere să se predea Flota „pentru a se salva 14 000 000 de români"). Amiralul sovietic, la răspunsul meu, a acceptat ca Flota să numai fie predată și să rămână la Constanța. După sosirea navelor sovietice, o operație combinată româno-sovietică a fost proiectată de mine, la ordinele Amiralului sovietic, dar nu s-a executat. Eu am fost înlocuit, de Guvern, la comanda Flotei la 2 septembrie 1944, predând-o comandorului N. Bădescu. La 6 septembrie 1944, sovieticii au luat Flota. Armistițiul a fost semnat la 12 septembrie 1944. S-a continuat a se lua nave și după această dată (Submarinul „Delfinul" a fost luat la 12 octombrie 1944, la Corabia; purta în corpul său o lovitură, de 75 m/m, de la germani, în luptele în retragerea acestora).*

- Am participat ca sublocotenent și locotenent în primul război pentru întregirea neamului românesc. Am fost decorat cu ordinul „Coroana României" în gradul de Cavaler, cu spade și panglică de „Virtutea Militară".

Am participat, în gradul de Comandor și Contra-Amiral în al 2-lea război, pentru granițele naționale fărâmate; am fost decorat cu Ordinul „Coroana României", cu spade și panglică de „Virtute Militară în gradele de Comandor și Mare ofițer; cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul cls. III-a. Comandanții navelor din subordinele mele și pavilioanele acestora, au fost distinse cu ordinul militar „Mihai Viteazul". Comandamentul Forței Navale Maritime – ce am exercitat – a primit stindard, decorat cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul", fiind citat de 3 ori prin ordin de zi pe Armată (2 citațiuni sub ordinele mele). Ofițerii, Maiștrii Militari și echipajele de sub ordinele mele, au fost distinși cu ordine și medalii militare de război".

Punctul patru face, în mod normal pentru aceea epocă, având în vedere și scopul final al cererii, un elogiu al *realizărilor înfăptuite în țara noastră de poporul muncitoresc român, sub directiva conducătorilor săi.* Cererea s-a încheiat prin speranța *că se va aprecia just trecutul vieții mele*.

Sectorul Pensii din Ministerul Forțelor Armate, prin Decizia nr. 11096 din 11 ianuarie 1965[19], i-a comunicat *numitului Măcelariu N. Horia* că cererea făcută pentru înscriere la *pensie de serviciu* a *fost respinsă*. Motivarea respingerii a fost aceea că: […] *față de infracțiunile comise se încadrează la art. 132, lit. „b" și „d" din Regulamentul de aplicarea Decretului 293/1959, care prevede că cei condamnați pentru astfel de infracțiuni pierd dreptul la pensie*. Trebuie, de asemenea, subliniat și modul redactării răspunsului respectivei structuri militare: *numitului,* nu *contraamiralului*, lucru ce denotă faptul că acesta nu reprimise încă gradul militar avut înainte de condamnare. Firesc, datorită situației materiale în care se afla, contraamiralul Horia Macellariu a întocmit contestație, pe care a înaintat-o, la 14 martie 1965, Comisiei de contestație a pensiilor. Din analiza conținutului acesteia, constatăm că sunt aduse noi argumente, adevărate izvoare de istorie, relevante, în legătură cu activitatea desfășurată în slujba marinei militare române, dar și de natură juridică privitor la speța în cauză. Din această cauză, vom reda și această contestație aproape în întregime[20].

Eu, numitul MACELARIU N. ION-POMPILIU HORIA, din București, raion 16 Februarie, B-dul 1864, nr. 56, identificat prin Buletinul de Populație […], *eliberat la 26 Februarie 1965,* […], *declar contestație contra Deciziei Nr. 11096 din 11 Ianuarie 1965 dată de Ministerul Forțelor Armate „Sectorul Pensii",* […].

În fapt: Am fost ofițer de Marină, trecând prin grade succesive până la Contraamiral, iar la 24 octombrie 1945, pe temeiul legilor atunci în vigoare (Legea supra numerarului), am fost pensionat – pensie de serviciu de 44 ani vechime […].

Deoarece prin sentința penală nr. 1834 din 1948 a Tribunalului Militar București, am fost condamnat pe lângă pedeapsa privativă de libertate și la degradarea militară, 20 000 lei amendă și pedeapsa ACCESORIE a degradării civice, plata pensiei a încetat.

În timpul detențiunii, organele penitenciarului mi-au spus că, pedeapsa degradării militare și amenda de 20 000 lei, au fost înlăturate din sentință. Aceasta se poate ușor verifica la dosarul cauzei, sau prin rolul Dv. activ, și solicit să se ceară, organelor în drept, confirmarea celor de mai sus.

Cer aceasta, deoarece eu nu am posibilitatea, pentru că Ministerul Justiției cu Nr. 3140 din 25 Septembrie 1964, prin Direcția Tribunalelor Militare către Circumscripția Militară „16 Februarie", îmi comunică, la cererea mea, că, actele, pot fi cerute de instituția unde lucrez; ori eu nefiind în câmpul muncii (la vârsta trecută de 70 ani), nu le pot procura. Menționez că, nici în timpul detenției și nici acum în libertate, n-am putut să citesc motivarea condamnării, pentru a o putea, în deplină cunoștință, ataca – pe căi legale – această sentință, ce mi se opune.

În 1964, prin D. 411/964, al Consiliului de Stat (în Decizia

Nr. 11096/965 a M[inisterului] F[orțelor] A[rmate], *Sectorul Pensii este menționat greșit D. 422) sentința de condamnare a încetat a mai avea efect asupra pedepsei principale și IMPLICIT pedeapsa ACCESORIE a degradării civice a încetat. Poate chiar că există o hotărâre specială, în sensul susținerii mele, pe care eu nu o cunosc.*

Căci, acesta este sensul declarației făcute de organele de resort, cu ocazia eliberării, că: voi fi repus în toate drepturile avute la data arestării, redevenind cetățean liber și egal cu ceilalți concetățeni.

Motivele contestației sunt:

1. – Art. 132 lit. b și d, din Regulamentul la D. 293/1959, urmând principiul de drept că nu poate adăuga la lege, n-ar avea fundament, însă, își găsește baza legală în dispozițiile Codului Penal, art. 26, 45 și 59 și, ca atare, a fost aplicat la darea sentinței, adică a încetat plata pensiei, ca efect al sentinței.

Decretul 411/964, făcând să înceteze efectele sentinței, în privința pedepsei principale – munca silnică pe viață – pedeapsa accesorie – degradarea civică – a fost înlăturată potrivit principiului admis: „accesorul urmează principalului."

Accentuez că degradarea civică, ca pedeapsă COMPLIMENTARĂ, își întinde aplicarea după – în timp – terminarea pedepsei privative de libertate, iar legiuitorul, consecvent, n-a trecut o pedeapsă, care începe la terminarea muncii silnice pe viață, că ar fi fost lipsit de sens.

Este, cred deci, stabilit, în drept și în fapt că, degradarea civică nu poate să mai existe și că, implicit, nu dobândesc și accesul la pensia a cărei plată fusese întreruptă prin condamnarea mea.

2. – În prezenta contestație cer să fie luată în considerare și aplicarea H.C.M. 1178/959, art. 2:

– punctul a, deoarece am apărat în fața instanțelor militare, în 1919, pe serg. Alecu, șeful revoluționarilor de pe Monitoarele „I.C. Brătianu" și „Al. Lahovary", în revoluția lui Rakowsky; deoarece, în procesul mișcărilor de la Atelierele „Griviță", fiind în completul de Judecată al Curții de Casație și Justiție Militară, m-am pronunțat întâiul și singurul pentru admiterea recursului în favoarea recurenților; pe acea vreme nu erau permise opinii separate scrise, însă declarația ce o fac – pe cuvânt de onoare – este purul adevăr; deoarece, în timpul războiului, n-am luat măsuri împotriva ofițerilor, care activau subversiv în profitul unui partid democrat, sub care știam că se camuflează partidul comunist;

– punctul b, deoarece în Statul Legionar, am luat măsuri și am desființat poliția legionară din porturi; am desființat cuiburile legionare de la vapoare restabilind autoritatea Căpitanilor de Porturi și a comandanților de vase; am respins amestecul Comandamentului Legionar la organizarea Școlilor Marinei. De la venirea germanilor hitleriști și, tot timpul, până la 23 August 1944, în funcțiile și comandamentele pe care le-am exercitat, cu tot regimul existent atunci, am apărat interesele Țării și Neamului nostru, în opoziție cu germanii, necedând niciodată nimic. Conflictele dintre mine și germani au ajuns până la Conducătorii României și Germaniei, totdeauna rezolvate în favoarea noastră.

– punctele d și e, deoarece, în timpul, cât după 23 August 1944 am deținut Comanda Militară a Dobrogei, cu misiunea de a apăra Dobrogea de germani cu forțele Marinei și 4 batalioane de recruți, precum și forțele de uscat ale Diviziei a IX-a, rămase, după retragerea acesteia, în fortificațiile de pe litoral

[*La expoziția din Sala Dalles, 1964, pentru evenimentele de la 23 August 1944, sub harta Dobrogei, era expus raportul Comandantului Diviziei a IX-a Inf. către Marele Stat Major, Secția a 3-a, cu următorul cuprins:*

„C.F. Bogdan, Nr. 735 din 30 August 1944, ora 9

Raport, urmează: 1. În ziua de 28 August, ora 14, am lăsat comanda garnizoanei Constanța și a trupelor aflate în Dobrogea pentru siguranță C'Amiralului Macellariu Horia"]

și Comanda Forței Navale Maritime, în subordonarea mea fiind și Litoralul Maritim, cu misiunea de a colabora cu Divizia IX-a la dezarmarea și alungarea germanilor, atunci când eu eram în cea mai grea situație: Comandamentul ce exercitam era mixt, român-german, și subordonat Amiralului german din Marea Neagră, împletit, în nava și unități, în porturi și pe mare cu germanii, și, în momentul când mă aflam într-o operațiune în mare, în colaborare cu ei, când, prin actele și faptele mele, am salvat populația, navele și instalațiile portuare de pe litoralul Mării Negre și echipajele de sub comanda mea.

– [punctul f] *Am indicat aceasta la prima instanță, însă, cum verificarea declarațiilor mele nu a fost făcută, respingându-mi cererea pe temeiul arătat mai sus și contestat de mine, solicit o verificare de către Onorata Comisie de Contestație* […].

– punctul g, am servit loial regimul democrat-popular în Comandamentele ce am exercitat de Comandant al Forței Navale Maritime, de Comandant Militar al Dobrogei, și de Comandant al Școlilor Marinei, de la 23 August 1944 și până la 24 Martie 1945, când am fost trecut în rezervă, prin Î.D. 860, prin aplicarea legii supra-numeralului.

Am fost la un moment politic (1948) în dezacord cu organele de conducere politice ale Statului, dar, în 1964, au aprobat eliberarea mea, pentru că față de momentul politic 1959/1964, mă găseam de acord cu aceste organe politice conducătoare în Stat și loialmente sunt un cetățean și un fiu al poporului, care-și făurește o istorie independentă, de bună înțelegere și prosperitate.

Cer anularea Deciziei 11096/955 atacate și repunerea mea în drepturi, încadrându-mă în Art. 2 al H.C.M. 1178 și-n Art. 33 pt. b al Decretului Nr. 293.

Numitul: Macelariu N. Ioan – Pompiliu-Horia

Comisia de contestații, din cadrul Sectorului Pensii din Ministerul Forțelor Armate, după analizarea contestației în cauză, a emis la 31 martie 1965 o nouă Decizie nr. 112, către *Măcelariu N. Horia*, prin care i-a comunicat că: *respinge contestația*. În motivarea respingerii contestației, după trecerea în revistă a argumentelor contestatarului și contraargumentelor Comisiei, se mai specifică și faptul că prevederea din H.C.M. 1178/1959, privind decăderea din dreptul la pensie în cadrul asigurărilor sociale de stat, a fost în vigoare până la 1 august 1964 și a fost abrogată prin H.C.M. 102/1964. În concluzie, Comisia a constat că: *cererea de înscriere la pensie a fost respinsă legal de Sectorul pensii, iar contestația sa nu este fondată*[21].

Drama luptei pentru recâștigarea pensiei pierdute a continuat. Din nou, la 28 iulie 1965, *numitul MACELARIU* s-a adresat aceluiași Sector Pensii, solicitându-i un răspuns în legătură cu modalitatea de rezolvare a cererii de pensionare în conformitate cu prevederile Decretului nr. 421 din 5 din iulie 1965. Noua cerere a fost înaintată ca urmare a faptului că cele două decizii de respingere a cererilor anterioare au fost bazate pe prevederile Decretului nr. 421/1965. La această

cerere, respectiva structură militară a răspuns, la 9 august 1965, de data aceasta, către: *general-maior (r.) MACELARIU N. HORIA* (printre puținele documente identificate cu indicarea gradului militar), comunicându-i că decretul invocat: […] *nu aduce schimbări în situația dreptului dv. la pensie și, deci, nu sunt elemente care să justifice revizuirea deciziei date*[22].

În fața noului refuz din partea structurii militare abilitate, de această dată generalul maior (rezervă) Horia Macellariu, împreună cu generalul locotenent (rezervă) Gheorghe Potopeanu, generalul maior (rezervă) Gheorghe Ceaușu și locotenent colonelul (rezervă) Traian Borcescu s-au adresat cu un memoriu direct Comitetului Central al P.C.R.. Acesta a retrimis spre soluționare memoriul în cauză către Consiliul Politic Superior al Armatei, care, la rândul lui, l-a retrimis Direcției Cadre a ministerului. Respectiva direcție a indicat Direcției Financiare și Control din același minister că: *pentru repunerea sus-numiților în drepturile legale să se facă o singură lucrare cu propunerea de a fi înscriși la pensie de serviciu (eventual ajutor)*, iar lucrarea să fie înaintată spre aprobare adjunctului ministrului, general colonel Ion Ioniță. La data de 3 septembrie 1965, prin Raportul nr. 34743[23], șeful Direcției, colonelul Costache Zmeu, a înaintat lucrarea ordonată. Propunerea referitoare la rezolvarea cazului generalului maior (rezervă) „Măcelariu Horia", făcută prin analiza datelor din dosarul personal și memoriul acestuia, soluție comună pentru toți cei patru petiționari, a avut în vedere două variante:

[…] *repunerea în drepturile de pensie s-ar putea face numai pe baza inițierii unui proiect de Hotărâre a Consiliului de Miniștri, prin care să li se acorde pensii militare prin derogare de la prevederile articolului 132 din Regulamentul de aplicare a Decretului 293/1959.*

Având în vedere însă faptele pentru care au fost condamnați penal și întrucât nu au adus contribuții excepționale pe frontul de vest și nu au săvârșit nici acte de înalt devotament față de regimul democrat – popular, apreciez că nu este cazul să li se acorde pensie prin derogare de la prevederile legale.

Pe respectivul raport, generalul colonel Ion Ioniță, însușindu-și ultima propunere, a pus, la 21 septembrie 1965, următoarea rezoluție: *De acord*. Ca urmare a deciziei luate, Horia Macellariu a primit în continuare numai ajutorul bănesc. Dar, din fericire pentru contestatari, în același timp, structura decidentă a dispus și continuarea demersurilor specificate în prima variantă a raportului în cauză.

Drept urmare, în ceea ce-l privea pe contraamiral, Consiliul de Miniștri al R.S.R. a emis, la 17 mai 1966, Hotărârea nr. 952, care, prin articol unic, a stipulat: *Cu începere de la 1 martie 1966, Măcelariu Pompiliu Horia Ion* […], *se repune în dreptul la pensie. Pe data prevăzută în alineatul precedent încetează plata ajutorului bănesc* […]. În realitate, cum rezultă dintr-o adresă a Oficiului prevederi sociale al Sfatului Popular al Raionului „16 Februarie", București, ajutorul bănesc a fost plătit până la data de 1 iunie 1966. O nouă Decizie de pensionare (cu același număr: 09656), datată 11 mai 1966, a fost eliberată: *tovarășului Măcelariu*, urmând ca pensia de serviciu să fie plătită începând cu 1 martie 1966[24], iar vechea decizie anulată. Data aceasta a însemnat și încheierea etapei a treia a dramei marcată de lupta pentru recâștigarea pensiei de serviciu.

Contraamiralul Horia Macellariu nu a renunțat la lupta pentru recâștigarea dreptului său integral în intervalul de timp următor emiterii acestei decizii. Modificarea cadrului legislativ, apărută între timp, prin schimbarea elementelor avute în vedere la stabilirea cuantumului pensiilor militare, a determinat pentru acesta începutul etapei a patra a dramei sale personale. Într-o contestație, înregistrată la 19 decembrie 1966[25] înaintată aceeași structură emitentă, acesta a reclamat neincluderea în baza de calcul a ultimii decizii de pensionare a unor perioade, conform modificărilor legislative apărute, și a cerut modificarea acesteia.

a) Este eronat trecut la alineatul Elev Școală Militară 01.12.1913 în loc de 01.10.1913 și

b) Lipsește alineatul:

– Spor front: 15.08.1916-15.12.1917, 1[an], *4*[luni], *așa cum este trecut la toți camarazii de promoție.*

Deci, timpul de serviciu pentru stabilirea pensiei TREBUIE să cuprindă:

Ani, Luni, Zile

Elev Școală Militară: 01.10.1913 – 15.06.1915 1 8 14

Cadrele permanente: 15.06.1915 – 24.03.1945 29 9 9

Spor front: 15.08.1916 – 15.12.1917 1 4

Spor front vest 23.08.1944 – 31.08.1944 8

Total 32 10 1.

În această petiție, el a precizat și cauza redactării acesteia cu o întârziere de circa șapte luni de la data emiterii deciziei contestate: *Nu am semnalat aceasta mai înainte, pentru că nu avea nici o valoare* [asupra sumei primite], *pensia fiind plafonată, dar acum stabilirea pensiei urmând să fie stabilită în raport de timpul de serviciu, rectificarea este necesară*.

La 23 decembrie 1966, conform datei de înregistrare, acesta s-a adresat cu o nouă contestație, solicitând: *Vă rog să bine voiți a lua în considerare cererea mea de rectificare a timpului de serviciu și am stabili dreptul la pensie conform timpului real, la fel cu al camarazilor mei de promoție*. Ca urmare a modificării legislative apărute, Sectorul Pensii i-a eliberat, la 9 ianuarie 1967, *numitului Măcelariu P.N. Ion* o nouă decizie de pensionare (cu același număr), luând în calcul o vechime de […] *32 ani, 8 luni, 1 zi. Total întregit 33 ani* […]. Contraamiralul a primit răspuns, la 14 ianuarie 1967, la cele două contestații, prin care a fost informat că i s-a recunoscut ca timp sporul pentru Primul Război Mondial, iar pentru restul perioadei invocate este necesar să depună o adeverință. La peste o lună, la 9 februarie 1967 acesta a înaintat o nouă contestație: precizând faptul că: […] *La stabilirea anilor de pensie, Dvs. ați luat în considerare, drept limită de pensionare, data Înaltului Decret 860/24 martie 1945. Aceasta nu corespunde realității, de oarece prin legea, pe baza căreia am fost scos, trecerea mea la pensie s-a făcut după 6 luni, în care timp mi s-a plătit solda de activitate* [...]. La 17 martie 1967, urmare a primirii în data de 14 martie a unui răspuns referitor la neidentificarea respectivei prevederi legale, contraamiralul a expediat o copie a ordinului în cauză (nr. 473 din 12 aprilie 1945 al Serviciului Drepturi Personal din Ministerul de Război) respectivei structuri[26].

Pentru câștigarea dreptului său, Horia Macellariu a făcut o nouă intervenție la Sectorul Pensii în data de 12 iulie 1967, prin care a arătat că: *După ieșirea din cadrele permanente nu am mai fost salariat, deoarece în 1946 am fost condamnat pe viață și am fost eliberat prin grațiere la 29 iulie 1967. Sunt în vârstă de 74 ani, nu sunt încadrat în muncă; în prezent cercetez*

arhiva istorică la M.St.M. – fără salariu – în interesul de a scrie o lucrare istorică de război […]. *Scopul cererii mele, de a mi se adăuga la timpul anilor de serviciu și perioada legală de 6 luni, în care am primit soldă de activitate și mi s-a reținut cote pentru pensie, cu toate că nu va influența actualmente cuantumul de pensie, este acela al speranței mele că dvs., până la urmă, îmi veți adăuga sporul de timp de ambarcare după legile sub care am servit Țării (33%, nu mai mare de 5 ani) ca marinar, așa cum mi s-a calculat, când am fost pensionat în 1945, și pe care eu îl consider și legal și un drept câștigat*. La această contestație, la 18 septembrie 1967, a fost notificat să aducă document doveditor pentru respectiva perioadă[27].

După aproape cinci ani, deși nu intrase în posesia actelor doveditoare respective, cu data de 6 septembrie 1972, i-a fost emisă o nouă decizie de pensionare (cu același număr) *numitului Măcelariu P.I. Horia*, referitoare la aplicarea unui procentaj de majorare de 25%, conform prevederilor Decretului nr. 316 din 22 august 1972. După primirea respectivei decizii, la 5 decembrie 1972 contraamiralul a făcut o nouă contestație[28], solicitând, ca și-n precedentele contestații, includerea timpului de serviciu. Acesta a specificat că: *<u>În concluzie</u>, nu mi s-a socotit:*

– adevărata dată legală a trecerii la pensie, 01.X.1945

– și nici perioada (front de West) executată în Subsecretariatul de Stat al Marinei, pe timpul 01.09.1944-23.03.1945, care este considerat, de M.A.N., ca operativ.

Fără a mai aștepta răspuns, urmare a intrării în posesia a două adeverințe emise de structura de arhive a ministerului, contraamiralului a înaintat, la 30 ianuarie 1973, o contestație, prin care a adus noi elemente lămuritoare asupra activității desfășurate. Aceste elemente, scrise olograf, vin să completeze datele care nu figurau în documentele emise anterior de structura de arhive[29]. Astfel, din această nouă contestație aflăm că:

[…] *2.* […] *Nu s-a găsit mutația între 02.IX.'44, data predării comenzilor: Forțelor Maritime și a Dobrogei și prezentării la S*[ubsecretariatul] *de S*[tat] *al M*[arinei] *– unde am funcționat totuși – până la 28.IX.'44 /…/. Aceasta este explicabilă prin evenimentele majore și neobișnuite, ce s-au desfășurat atunci. Dar, în orice caz, între 02.IX.'44 și 28.IX.'44 <u>eu nu am fost dezertor,</u> ci, dimpotrivă, am înlocuit, în diverse convocări, pe dl. Subsecretar de Stat al Marinei, prin hotărârea sa, d-sa aflându-se rănit și nu mi se poate opune* [impune] *această lipsă de înscriere.* […].

3. Relativ la mutațiile din adeverința de identificare a situației carierei mele, semnalez următoarele:

- lipsește mutația 30.IX.1939- 01.IV.1940, comandant, ambarcat, N.M.S. „Regina Maria" și Escadrila de Distrugătoare (probabil dintr-o eroare, fiind identică cu precedenta, pentru că pe vremea aceea ordinea de bătaie se întocmea din 6 în 6 luni). Data de 01.IV.'40 este debarcarea mea și trecerea la Comandamentul Marinei Regale, ca sub șef de Stat Major.

- la mutațiile relative ca elev al Școlii de Artilerie, Geniu și Marină este omisă ambarcarea practică din anul I la nave și tot timpul anului II la unități, pentru că România aflându-se în „neutralitate armată", cu armata pe graniță, promoția din care făceam parte a urmat școala la unitățile de pe front, astfel:

a) elev plutonier, din vara 1914-1 octombrie 1914, ambarcat la Apărarea Fixă Fluvială;

b) și de la 1 octombrie 1914-1 aprilie 1915, în continuare, la bordul Canonierei „Siretul", Monitorului „M. Kogălniceanu" și Monitorului „I. C. Brătianu" (Escadra de Dunăre);

[*c)*] *de la 1 aprilie 1915-15 iunie 1915, în continuare, ambarcat la bordul Canonierei „Bistrița" (Grupul de canoniere Apărarea Dunării de Sus)* […].

În urma analizei acestei noi contestații, a fost emisă la 8 februarie 1973, de către Comisia de Contestații, *numitului Măcelariu Ion-Horia*, Decizia nr. 76, prin care i s-a comunicat *respingerea* celor solicitate. Totuși, petentului i s-a comunicat că mai poate aduce, încă, noi adeverințe menite a atesta cele solicitate în mod repetat. După ce a intrat în posesia a două noi adeverințe eliberate de structura de arhive a ministerului, care au completat conținutul celor eliberate anterior, contraamiralul Horia Macellariu a solicitat iarăși revizuirea pensiei sale. Astfel, la data de 18 iunie 1973[30], el a contestat decizia primită, anexând noile documente primite și arătând că:

a) <u>Am fost trecut în rezervă pe data de 24.03.1945</u>, însă drepturile de soldă le-am primit până la <u>01.10.1945</u>, potrivit Legii nr. 186/1945, articolul 3, dată la care am fost pensionat;

b) că în afară de sporul front West de la <u>23.08.1944-31.08.1944</u>, în calitate de Comandant al Forțelor Maritime și Superior al Dobrogei, nu mi s-a trecut sporul front de West de la 28.09.1944-24.03.1945, cât am fost încadrat la Subsecretariatul Marinei ca șef al Școlilor Marinei. Aceste două solicitări esențiale au fost dezvoltate pe larg în continuarea contestației. Secția Pensii Militare, după ce a analizat contestația și în baza noilor documente de arhivă anexate, a emis, cu data de 11 iulie 1973, Decizia nr. 09656[31], prin care a recunoscut petentului dreptul la o pensie de serviciu calculată la o vechime de *33 de ani, 10 luni*. Adevărul fiind reconstituit, în perioada de timp pe care a mai trăit-o de la această dată, noi nu am mai identificat ca Horia Macellariu să fi mai înaintat o singură contestație în legătură cu plata pensiei de serviciu. Prin recunoașterea veridicității acestei solicitări, pentru contraamiralul Horia Macellariu s-a încheiat și etapa a patra a dramei „bătrâneții" sale.

Pe cât posibil, față de necesitatea comprimării informațiilor, am urmărit schițarea, în acest material, dramei trăite de contraamiralul Horia Macellariu, acest incontestabil erou al armei marină din compunerea Armatei Române, după ce a fost trecut în rezervă. Aceasta a fost în fapt *răsplata* concretă primită de contraamiral din partea orânduirii „de tip nou", instalate în România după 6 martie 1945, pentru întregul cortegiu de fapte de arme săvârșite în perioada în care a „slujit" cu credință, mult curaj și talent, sacrificiu, onoare și demnitate Marina Militară Regală română, în ultimă instanță Armata României.

A „REWORD" FOR A HERO: REAL-ADMIRAL POMPILIU-ION-HORIA MACELLARIU

Rear-admiral Horia Macellariu lived after he was put in reserve (March 24, 1945) an undeserved personal drama. The drama of this Romanian military navy hero had four separate stages. The first: the fight against the Communists (March 24, 1945-October 27, 1948). The second: the execution of the punishment in the prisons (October 27, 1948-July 29, 1964). The third: the fight for recovering his military pension (July 29, 1964-May 11, 1966). The forth: obtaining

the integral payment of the military pension (May 11, 1966-July 11, 1973).

Keywords: Horia Macellariu, rear-admiral, National Defense Ministry, Bucharest Military High Court, Decision no. 76, Decision no. 112, Decision no. 11096

NOTE

1 Centru de Studii şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Piteşti.
2 Centru de Studii şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Piteşti.
3 Centrul de Studii şi Păstrare al Arhivelor Militare Istorice Piteşti, Fond Memorii Bătrâni, litera „M", locotenenţi colonei, dosar nr. crt. 15, ff. 1-2; Fond Direcţia Cadre şi Învăţământ, 1974, generali, dosar nr. crt. 9116, ff. 3-6 şi Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, ff. 8-12.
4 Loc. cit., Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, ff. 72-73.
5 Pe larg în: Nicolae C. Petrescu, *Contraamiralul Horia Măcellariu. „Gloria – dulce şi amară povară"*, Piteşti, Editura şi Tipografia Europroduct, 2005, 226 p.
6 Pe larg în: dr. Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Drama generalilor români (1944-1964)*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997, 294 p.
7 dr. Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Op. cit.*, pp. 173-174.
8 Pe larg: *Contraamiralul Horia Macellariu liderul Mişcării Naţionale de Rezistenţă*, în Marian Moşneagu, *Elita Marinei Regale Române în rezistenţa anticomunistă*, Bucureşti, Editura Militară, 2010, pp. 71-284.
9 dr. Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Op. cit.*, pp. 175-179.
10 *Ibidem*, p. 179.
11 Loc. cit., Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, f. 34.
12 Pe larg: *Procesul „Lotul Mişcării Naţionale de Rezistenţă"*, în Marian Moşneagu, *Op. cit.*, pp. 285-404.
13 Loc. cit., Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, ff. 1-2.
14 Pe larg în: Marian Moşneagu, *Op. cit.;* dr. Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Op. cit.* şi Nicolae C. Petrescu, *Op. cit.*.
15 Loc. cit., Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, ff. 33-34.
16 *Ibidem*, f. 13.
17 *Ibidem*, ff. 34-39.
18 Pe larg în: prof. univ. dr. Valentin Ciorbea, *Contraamiralul Horia Macellariu la Marele Stat Major. Memorii din Penitenciarul Gherla,* în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române", Anul XVII, nr. 4 [66]/2014, pp. 75-78.
19 Loc. cit., Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, f. 45.
20 *Ibidem*, ff. 40-43.
21 *Ibidem*, f. 17.
22 *Ibidem*, ff. 21-22.
23 *Ibidem*, ff. 26-30.
24 *Ibidem*, ff. 46, 50-52.
25 *Ibidem*, f. 54.
26 *Ibidem*, ff. 54-55, 57-58, 62, 81.
27 *Ibidem*, ff. 65-66.
28 *Ibidem*, ff. 71, 83.
29 *Ibidem*, ff. 72-76.
30 *Ibidem*, ff. 79, 84-87.
31 *Ibidem*, ff. 84.

Preot Constantin OLARIU

PRIGOANA COMUNISTĂ ÎMPOTRIVA CONTRAAMIRALULUI HORIA MACELLARIU

N-am fost un trădător, un necredincios, un răzvrătit sau complotist împotriva neamului meu. M-am bătut pentru întregirea neamului românesc, m-am bătut pentru granițele lui sfărâmate. Am dorit ca neamul meu să fie independent și stăpân pe destinele lui, respectând coexistența și drepturile neamului (...) Cândva, când patimile politice se vor atenua, realitatea va apărea în tot adevărul ei.
Horia Macellariu, 1958

Pentru meritele deosebite pe care le-a avut în Marina Română de-a lungul strălucitei sale cariere militare, dar mai ales pentru modul în care, cu jertfelnicie, și-a protejat subalternii dar și orașul Constanța de la distrugere, istoria poporului român l-a așezat pe generalul Horia Macellariu în rândul eroilor săi naționali. Curajul i-a fost „răsplătit" printr-o îndelungată suferință în temnițele comuniste, însă educația și valorile pe care și le însușise în familie și armată l-au transformat într-un învingător al sistemul de reeducare și un supraviețuitor al regimului diabolic de însingurare și înfometare. După eliberare, primește darul vieții până la vârsta de 95 de ani, și i se împlinește dorința testamentară de a fi înmormântat în cimitirul Mănăstirii Cozia alături de părinți și de soția sa.

În 1944, Horia Macellariu era contraamiral, purtător al celor mai înalte distincții militare ale statelor german și român, comandant al Forțelor Navale Maritime Române și locțiitor al viceamiralului Helmuth Brinkmann, comandantul Comandamentului German Amiral Marea Neagră. În perioada 12 aprilie-14 mai 1944, a condus una din cele mai mari operații de retragere a unor armate pe calea mării, din cursul celui de-Al Doilea Război Mondial. Este vorba de „Operația 60 000", în cadrul căreia, datorită puternicei ofensive a Armatei Sovietice, au fost evacuați cu navele din Crimeea, la Constanța, 130 000 de militari români și germani, salvați de la pieire sigură. A fost decorat cu „Steaua României". La 23 august 1944, odată cu Proclamația de rupere a alianței cu Germania, generalul Horia Macellariu a primit ordin să înceteze orice subordonare față de Comandamentul german, să oprească luptele contra sovieticilor, să riposteze în caz că nemții vor ataca, dar și să se evite orice fel de provocare față de aceștia[2]. A avut un rol major în tratativele de retragere a navelor germane de pe țărmul românesc, evitând cu succes confruntarea militară dintre cele două flote, fapt ce ar fi provocat imense pierderi materiale dar, cel mai important, de vieți omenești.

Contraamiralul Horia Macellariu, a fost trecut în rezervă la 23 aprilie 1945, deși activitatea sa fusese apreciată favorabil de către o comisie de anchetă instituită de conducerea ministerului[3].

Locotenent comandor Horia Macellariu

La nici trei luni după aceasta, Comisia Aliată de Control l-a cerut judecat în calitate de „criminal de război". Aceasta urma să se facă în baza articolului 14 din Convenția de Armistițiu din septembrie 1944, pentru *conlucrare activă cu Germania fascistă* și *acțiuni criminale împotriva Națiunilor Unite*. După o serie de investigații, Cabinetul 7 al Tribunalului Poporului l-a găsit nevinovat, deoarece nu avusese inițiativă din punct de vedere operativ. Au menționat chiar că datorită lui submarinele italiene nu au putut fi luate de forțele germane după trecerea Italiei de partea aliaților. Nemulțumită, Comisia Aliată, prin vocea unui general sovietic, a forțat decizia de incriminare a lui Macellariu. Ministrul de Război, generalul Vasiliu-Rășcanu, a instituit o comisie de anchetă care însă l-a găsit nevinovat. Drept urmare, Parchetul Curții București l-a scos de sub învinuire. După trecerea sa în rezervă, Horia Macellariu a aderat la Mișcarea Națională de Rezistență, inițiată de generalul (r) Aurel Aldea, în calitate de

comandant militar. A fost unul dintre principalii organizatori ai amplei manifestații promonarhiste de la 8 noiembrie 1945. Alături de „grupul inginerilor", condus de Ioan Bujoiu, a activat și în cadrul Mișcării Libertății Românești. În primăvara anului 1946, amiralul Macellariu era considerat conducătorul forțelor de rezistență din zona Bucureștiului, grupate într-o organizație de luptă antibolșevică și pro-germană, numită „Valurile Dunării". La 27 mai 1946, organele Securității au făcut o descindere la domiciliul său, dar nu a fost prins. Fiind urmărit, el s-a ascuns și și-a schimbat numele în cel de avocat Ioan Popa. Generalul rus Susaicov a cerut punerea sa sub acuzație pentru crime de război. Era acuzat că a condus acțiunile de luptă pe mare împotriva flotei URSS, că nu a atacat flota germană la Constanța până la venirea trupelor sovietice și că s-a opus capturării navelor din subordine după 23 august 1944. După analizarea dosarului său, Tribunalul Poporului, a decis că în sarcina contraamiralului Macellariu *nu s-a găsit nici o culpabilitate*. La insistențele sovieticilor cazul a fost reanalizat de către o nouă comisie de anchetă care, tot din lipsa motivelor reale, l-a scos din cauză la 10 august 1946. Pentru că se dorea totuși arestarea sa, a fost implicat în organizația „Sumanele Negre", fiind acuzat de complot împotriva orânduirii de stat și condamnat în contumacie la muncă silnică pe viață, la 18 noiembrie 1946. În noiembrie 1947, prin intermediul inginerului Ion Bujoiu, în jurul lui Macellariu s-au grupat ofițerii Ștefan Eftimie, Matei Toma, Dumitru Condeescu și avocatul Puiu Polizu, formându-se Comitetul Mișcării Rezistenței Românești în casa din strada Toamnei nr. 104, a doamnei Irina Romanov. La 10 februarie 1948, Macellariu i-a trimis o scrisoare generalului Nicolae Rădescu, aflat în SUA (prin intermediul colonelului american Lowel), în care cerea ajutor anglo-american și precizarea unei date la care să declanșeze operațiunea de răsturnare a guvernului comunist. După deconspirarea grupului Popp-Bujoiu, a fost nevoit să-și schimbe de mai multe ori domiciliul, fiind urmărit în permanență de către organele represive[4].

A fost arestat abia pe 19 aprilie 1948 la întâlnirea aranjată cu colonelul Alexandru Popovici și deținut preventiv la închisoarea Jilava. Arestat și judecat pentru *activitatea criminală*, a fost condamnat la închisoare pe viață, redusă la 25 de ani de temniță și degradare militară. A executat 16 ani in perioada 1947-1964.

A suferit în închisorile Aiud, Râmnicu Sărat, Jilava și Gherla[5].

La Aiud a fost coleg de celulă, printre alții cu generalul Constantin Pantazzi, fostul ministru de război, profesorul de filosofie Ion Petrovici și Nichifor Crainic. *Ca în fiecare celulă, și ei își petreceau timpul cu diferite activități – în cazul lor, mai ales intelectuale. Povesteau, „puneau țara la cale", conferențiau* (fiecare pe teme din specialitatea lui – n.n.), *se dedau la „bârfe" vinovate sau nevinovate*[6]. Nichifor Crainic își amintea că *amiralul, o fală de bărbat în libertate, cu ochi albaștri ca marea, de două ori mai înalt decât mine, avea acum o siluetă în formă de C și era totuși un neastâmpărat. Ca marinar, stăpânea cu repeziciune uimitoare alfabetul morse, ajuns la închisoare mijloc universal de comunicare de la celulă la celulă*. După greva foamei ce a durat 23 de zile în închisoarea de la Aiud, mai mulți deținuți au fost transferați, între aceștia regăsindu-se și Horia Macellariu, care urma să plece la Râmnicu Sărat.

La momentul transferului la Râmnicu Sărat susținea cu demnitate că *n-am fost un trădător, un necredincios, un răzvrătit sau complotist împotriva neamului meu. M-am bătut pentru întregirea neamului românesc, m-am bătut pentru granițele lui sfărâmate. Am dorit ca neamul meu să fie independent și stăpân pe destinele lui, respectând coexistența și drepturile neamului* [...] *Cândva, când patimile politice se vor atenua, realitatea va apărea în tot adevărul ei*. În memoriul adresat pe 23 aprilie 1958 directorului general al penitenciarelor, arăta că situația sa de sănătate era una precară: *sunt bătrân (64 de ani) și bolnav (distrofic cu o debilitate generală, astenie și frecvente lipotimii, cardio-miocardită, afecțiuni pulmonare, afecțiuni digestive – gastrită și enterocolită, tulburări de vedere – imagini suprapuse, vedenii colorate, orificiile herniare slăbite, picioarele se umflă din cauza țesuturilor slăbite etc.). În această stare a sănătății și a vârstei sunt pus într-un regim de execuție înăsprit, în care nu pot, la nevoie, să mă întind zilnic timp de 17 ore și cu regimul alimentar – pe care-l aveam la penitenciarul Aiud din cauza boalei – suprimat. În continuarea acestei situații căreia nu-i pot face față, cu slabele mele puteri rămase, îmi văd sfârșitul vieții grăbit, fără ca să am vreo vină care să justifice înăsprirea tratamentului impus*[7].

Memoriul său a rămas fără ecou, fiind supus în continuare la regimul alimentar drastic și fără medicație, cu izolări și sancțiuni punitive. A fost ținut timp de șase ani singur în celulă. De foame și-a mâncat atunci paiele din salteaua de la pat. Senzația o găsim descrisă în memoriile lui Nichifor Crainic: *am cunoscut că foamea e o suferință care te omoară dându-ți halucinații. Te face să mănânci paie din saltea ca nebunii reali; te face să mănânci săpun de rufe crezând că-i*

Comandantul Escadrilei de Distrugătoare, comandorul Horia Macellariu, în mijlocul ofițerilor de pe „Regina Maria"

caşcaval. Asta e foamea când eşti chinuit rafinat cu o zeamă pe zi, care provoacă nervii stomacului. E mult mai suportabilă foamea din timpul grevei. Nervii, nemaifiind provocaţi, cad în amorţire cu repercusiuni adormitoare pentru toate funcţiile fiziologice. Prelungită, această foame absolută îţi dă o stare de euforie bizară, de viziuni şi de senzaţii că, trupul dispărând, ai devenit spirit pur. În această stare poţi face poezii. Dar cea mai cumplită pedeapsă pentru om e interdicţia mişcării, suprimarea muncii. Omul e destinat să muncească, să creeze, să facă ceva, orice, numai să facă. Imobilitatea trupului înseamnă anularea omului, distrugerea personalităţii…[8].

După desfiinţarea închisorii de la Râmnicu Sărat la 13 aprilie 1963, a fost transferat la penitenciarul Gherla, unde a fost deţinut în aceeaşi celulă cu marele gânditor Nicolae Steinhardt[9], apoi la 3 decembrie 1963 la Dej, revenind la Gherla de unde a fost eliberat la data de 29 iulie 1964, odată cu graţierea colectivă acordată deţinuţilor politici de către Gheorghiu-Dej prin Decretul nr. 411.

După ce-a trăit o vreme din pensia de *profesor pensionar*, i s-a aprobat cererea pentru pensie de serviciu.

Prin modul în care şi-a slujit ţara, şi-a asumat suferinţa în penitenciarele comuniste, generalul Horia Macellariu rămâne un simbol al păstrării demnităţii umane şi a celei naţionale care, în orizontul istoriei, devin valori naţionale.

THE COMMUNIST PERSECUTION AGAINST REAR-ADMIRAL HORIA MACELLARIU

Rear-admiral Horia Macellariu is one of our national heroes. He loved his country and made many sacrifices in order to protect it. He suffered in the Communist prisons. He is considered a symbol of keeping the humane and national dignity that in the history horizon became national values.

Keywords: Rear-admiral Horia Macellariu, Râmnicu Sărat, prison, Gherla, Communist persecution

NOTE

1 Arhiepiscopia Râmnicului.

2 Contraamiral (r) George Petre şi Emilian Andrei, *Contraamiralul Horia Macellariu, salvatorul Constanţei* în *Ziua de Constanţa*, 14 aprilie 2007.

3 Prof. univ. dr. Valentin Ciorbea, *Contraamiralul Horia Macellariu în viziunea şefilor săi ierarhici*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române", nr. 1 (64)/2014, p. 73.

4 Cicerone Ioniţoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar*, Bucureşti, Editura Maşina de scris, 2000, pp. 165-166.

5 Nicolae Drăguşin, *A murit contraamiralul Horia Măcelaru,* în „Jurnalul Naţional", 11 iulie 2009.

6 Demostene Andronescu, *Reeducarea de la Aiud. Peisaj lăuntric. Memorii şi versuri din închisoare,* Bucureşti, Editura Christiana, 2009, p. 61.

7 Cicerone Ioniţoiu, *Râmnicu Sărat – cea mai odioasă închisoare,* în revista „Memoria", nr. 55-56.

8 Nichifor Crainic, *Memorii. Pribeag în ţara mea. Mărturii din închisoare. Memoriu răspuns la actul meu de acuzare,* p. 65.

9 Contraamiral (r) George Petre şi Emilian Andrei, *Contraamiralul Horia Macellariu, salvatorul Constanţei,* în „Ziua de Constanţa", 14 aprilie 2007.

Dr. Luminița GIURGIU[1]

CĂPITANUL-PREOT NICOLAE MUREA – CONFESORUL GARNIZOANEI CHIȘINĂU

În documentele oficiale deținute de Arhivele Militare Române nu este consemnată data nașterii lui Nicolae Murea. Ni se precizează numai locul – Chișinău. Dragostea față de credință a moștenit-o de la tatăl său, Anton, preot în Vadu Rașcov. A fost căsătorit cu Sofia, având ca descendenți pe Ludmila (născută la 11 octombrie 1906), Leonid (născut la 31 iulie 1909), Lida (născută la 17 martie 1911) și Nicolae (născut la 27 aprilie 1913).

A absolvit Seminarul Teologic (1898) și Facultatea de Teologie din orașul natal. Profesor la Școala de Medie din Hotin (24 aprilie 1899) și pedagog la Pensionul elevilor de la Școala Secundară din Chișinău (1902), hirotonisit preot (21 octombrie 1905), a fost numit membru supleant la Tribunalul Bisericesc din Chișinău (septembrie 1919).

La 1 ianuarie 1921, prin Ordinul Ministerului de Război nr. 45860, a fost numit preot confesor al garnizoanei Chișinău *cu diurna de 300 lei lunar plus celelalte sporuri*[2].

A fost declarat reușit la examenul de preot militar activ, desfășurat în zilele de 19 și 20 martie 1925, cu *mențiunea generală foarte bine* și *clasificat al 4-lea*[3].

1 aprilie 1925 a marcat momentul în care, prin Înaltul Decret nr. 1684, a fost primit în cadrele active ale Armatei Române, cu *gradul asimilat de căpitan* fiind numit preotul Regimentului 7 Vânători, confesor al Garnizoanei Chișinău și șef al Biroului Clerului Militar al Corpului 3 Armată (conform Ordinului Ministerului de Război – Serviciul Personal nr. 33664 din 2 octombrie 1925)[4].

Personalitatea preotului Nicolae Murea este creionată de notările de serviciu superlative ale comandanților Regimentului 7 Vânători, unde a slujit până la trecerea sa în rezervă.

Colonelul Antoniu, la 31 octombrie 1926, consemna: *în această calitate* (confesor al regimentului – n.n.) *a ținut în cursul anului numeroase conferințe trupei cu subiecte religioase, patriotice și morale, îndemnând ostașii la respectul credinței creștine, la dragoste de țară, Rege și Dumnezeu. Este un preot cu suflet curat românesc și cu dragoste de neam. În toate cazurile – sărbători naționale, religioase, patronul regimentului – mi-a dat concursul pentru atingerea scopului propus, educația trupei din punctul de vedere național, patriotic și religios. A combătut prin cuvântări bolșevismul, comunismul și sectele religioase. Prin pilde și îndrumări bune ajută la educația morală a trupei...*[5].

În anul următor se menționează că *posedând din ce în ce mai bine limba română, predicile ce le ține sunt din ce în ce mai folositoare pentru educarea religioasă și național-patriotică a trupei*[6]. A continuat să slujească în cele două capele militare, în conferințele *cu subiecte religioase, patriotice și morale, îndrumând trupa la respectul religiei creștine, la dragostea de țară și neam. Combate, de asemenea, cu argumente puternice*

Preotul căpitan Nicolae Murea

diferite secte religioase[7], *ori de câte ori i se semnalează în corp câte un caz de rătăciri*[8].

Pentru perioada 1 noiembrie 1930-31 octombrie 1931, colonelul Antoniu îl caracterizează: *confesor al regimentului, cu o frumoasă cultură profesională, generală și religioasă. Lucrează metodic și perseverent contribuind la menținerea în mod pronunțat a credinței către Dumnezeu printre trupă și ofițeri, întărind sentimentul religios de care este atâta de mare nevoie astăzi. Predicile spuse ocazional trupei și serviciul religios, condus atât de înălțător de preotul Murea, aduce roade puternice, adânci în sufletele soldaților din regiment. Îndeplinește punctual serviciul religios, iar trupa îl urmează mergând regulat la Biserică.* [...] *În rezumat, preotul Murea este un bun confesor, cu frumoase calități și folositor instituției și regimentului în care servește*[9].

Noul comandant al Regimentului 7 Vânători, locotenent-colonelul Ioan Dăscălescu, consemna *pentru timpul de la 1 noiembrie 1932 până la 1 mai 1933 este notat astfel de fostul cdt. rgt.*[10] [...] *„se ocupă de aproape pentru îndeplinirea rolului mare ce are. Este conștiincios și zelos în serviciu. Ia parte la toate*

festivitățile de ordin creștinesc și religios din corp. Acționează mult pentru întărirea credinței strămoșești. Cultură profesională prea bună, dotat cu un frumos spirit de corp, bun sfătuitor. Am fost prea mulțumit de munca depusă, care-i face cinste [...]". Preluând comanda unității la 1 mai, notează pentru perioada până la 31 octombrie [...] *în ocaziile de servicii religioase am constat că preotul confesor Murea N. este mult însuflețit de dragostea de religie și iubirea de țară; că depune toată râvna pentru a întări credința în religie, dragostea de Neam și Dinastie. Face parte dintre purtătorii cuvântului de înfrățire și alipire. Mult devotat serviciului; conștiincios și solemn în serviciul ce face*[11].

Comandantul Corpului 3 Armată, generalul Petre Cănciulescu, nota la rândul său, la 31 octombrie 1934, *preotul cpt. Murea Nicolae îndeplinește foarte bine funcția de confesor al Garnizoanei Chișinău și șeful Clerului Militar al C. 3 A.* (Corpul 3 Armată – n.n). *Activitatea sa este foarte folositoare în pregătirea și întreținerea spiritului religiei ortodoxe, dominantă a statului, printre ostașii garnizoanei. Programele sale de instrucție și educație religioasă sunt cu totul în vederea Comandamentului C. 3 A. Ca șef al Clerului Militar din acest corp de armată contribuie cu puterea și dezvoltarea conținutului religios în întregul teritoriu al C. 3 A. Independent de activitatea ce desfășoară în serviciul ce are, se implică și în societățile de propagandă religioasă și național-patriotică din Chișinău și din Basarabia, fiind prea bine apreciat. Este scriitor în această direcție și unele din lucrările sale au fost recomandate de mine în cuprinsul C. 3 A.*[12].

Inspectorul Clerului Militar, episcopul general de brigadă dr. Ioan Stroia[13], contrasemna *preotul căpitan Murea cunoscut nouă atât din rapoartele trimestriale ale activității sale pastorale, cât și din inspecția ce i-am făcut, își îndeplinește îndatoririle sale de șef al Serviciului religios al C. 3 A. și confesor al garnizoanei Chișinău în deplină pricepere și devotament*[14].

Comandantul Regimentului 7 Vânători, aprecia, la 31 octombrie 1935, *sub raportul aptitudinilor fizice se prezintă încă sănătos, rezistent, cu energie și putere de muncă. Manifestă voință și perseverență, stăruind cu inițiativă pentru activarea pe tărâmul educației religioase și înălțarea sufletului. Mi-a cerut să-i prevăd în programul de instrucție câte o ședință pe săptămână pentru educația religioasă a trupei și a copiilor de trupă. Activitatea desfășurată a avut foloase vădite și în regiment a izbutit să nu aibă decât un singur rătăcit de la religia ortodoxă. Judecata formată, cu bună metodă de predare, făcându-se înțeles de toți. Serviciile religioase le îndeplinește cu multă putere de convingere și în mod solemn. Devotat serviciului, conștiincios și zelos. Sunt pe deplin mulțumit de serviciile sale. În societate este demn, ordonat și cumpătat. Bun patriot și vechi luptător al cuvântului și sentimentului românesc*[15].

În anul următor consemna *sănătos, încă destul de rezistent, cu energie și putere de muncă, a suportat greutățile serviciului de confesor al Garnizoanei Chișinău. Și în acest an a arătat voință și inițiativă pentru activitatea pe tărâmul educației religioase prin servicii, sfeștanii, predici. În fiecare Miercuri a ținut cuvântări morale la copii de trupă și meseriași. După stăruințele depuse, n-a avut niciun rătăcit și toți acei care mai păstrau sărbători după stilul vechi, au fost convinși a se lăsa și a urma sfaturile păstrând cultul religios după calendarul îndreptat. Are bună metodă de predare și cu toate că din cauza vârstei arată oarecare greutate în exprimare, totuși se face înțeles de toți. Este devotat serviciului, conștiincios și zelos. Prin stăruința depusă a izbutit a i se da fond pentru repararea bisericii militare. În societate este demn, corect și moral. Este ordonat și chibzuit. Bun patriot și cu sentimente românești bine afirmate*[16].

În ultima *Foaie calificativă*, colonelul Alexandru Saidac, comandantul Regimentului 7 Vânători, continua seria aprecierilor superlative: *cu prea bune aptitudini fizice. Sănătos și este în stare de a suporta sarcinile ce îndeplinește ca* [sic!] *confesor al garnizoanei Chișinău și preot al Regimentului 7 Vânători. Întotdeauna am constatat că e doritor de a-și face serviciul ce-i revine din convingere, cu multă conștiinciozitate și mult zel. Cu o prea frumoasă cultură profesională și un preot confesor care-și înțelege prea bine menirea sa și datorită cărui fapt a fost apreciat tot timpul că și-a îndeplinit întotdeauna serviciul în prea bune condiții. Cu ocazia diferitelor servicii religioase ce a făcut, predicilor ținute, am constat cu multă satisfacție că este însuflețit de o mare dragoste de religie și în același timp un foarte mare patriot. În toate manifestările și cuvântările ținute s-a remarcat dorința sa vie de a întări credința în religie și dragoste pentru Dinastia noastră și neamul nostru românesc. După cerința sa am prevăzut în programul de instrucție câte 2 ședințe pe lună pentru educația religioasă a trupei și copiilor de trupă, de care însărcinare s-a achitat în f. bune condiții. Am remarcat că ia parte la toate manifestările românești de ordin cultural și național*[17].

În baza Înaltului Decret nr. 2344 din 18 aprilie 1937 a fost trecut în poziția de rezervă pentru limită de vârstă, iar prin Înaltul Decret nr. 750 în retragere de la 1 ianuarie 1939[18].

Corpul 3 Armată a înaintat Inspectoratului Clerului Militar, la adresa nr. 379 din 5 august 1925, conferințele cu caracter militar susținute de căpitanul-preot Nicolae Murea[19]. Una dintre ele abordează problema războiului, conferință pe care o redăm în integralitatea sa.

* * *

Războiul – răul tolerat de Dumnezeu pentru țeluri bune[20]

Războiul este un groaznic rău. Combatanții uită că toți sunt fii unui Dumnezeu înnăscuți frați, dânșii calcă pacea, dânșii se năpăstuiesc unul împotriva altuia, se aseamănă fiarelor sălbatice, cu arma în mână pentru reciproca stârpire.

Și într-adevăr în vremea războiului fără milă se pustiesc câmpurile și țarinile rodite, bogate, se ard satele și orașele, fără milă, se ucid bărbații, bătrânii, femeile lipsite de orice apărare și copii nevinovați.

Mulți uciși, mulți morți de răni și alte boli în timpul războiului. Multe văduve și orfani și mulți schilozi neputincioși a munci, a se hrăni după război. Așa sunt în general strășniciile războiului, recunoscute de toată lumea.

Însuși Dumnezeu învață pe oameni să considere războiul ca un mare rău. Și a zis Dumnezeu lui David: „Nu vei zidi case numelui meu pentru că sânge mult ai vărsat și războiul mare ai făcut" (Paralipomene XXII, 2-9).

Dumnezeu prin bunătatea sa a poruncit să nu se asuprească străinul. Și a zis Domnul: „Și pre cel nimernic să nu-l chinuiți, nici să-l întristați, pentru că și voi ați fost nimernici în pământul Egiptului; la nicio văduvă și la niciun sărac nu faceți rău, iar de vei asupri pe ei cu râu și strigând ei, se vor plânge către mine, cu auzul voiu auzi glasul lor și mă voiu aprinde cu mânie și voiu omorî pe voi cu sabia și vor fi femeile voastre văduve și fii voștri săraci de părinți" (Ieșirea XXII, 21-24).

„Dumnezeu ne-a poruncit să venim în ajutor și boului rătăcit al vrășmașului și asinului lui căzut sub sarcina sa; iar de vei întâlni boul vrășmașului tău sau înjugătorului său rătăcind să-l întorci, să-l dai lui.

Și de vei vedea înjugătorul (asinul) vrășmașului tău căzut sub sarcina lui, să nu-l treci; ci s-o ridici împreună cu el" (Ieșirea, 4-5). Dumnezeu poruncește să avem jale și pentru pasărea care are pui în cuibul său, „iar de vei afla vr-un cuib de pasăre înaintea feței tale în cale... cu pui sau cu ouă... și mama lor șezând peste pui sau peste ouă, să nu prinzi pe mama cu pui" (A doua lege XXII, 6).

Dumnezeu prin dreapta sa judecată tolerează războiul pentru distrugerea răului și nedreptății omenești și pentru triumfarea binelui și a dreptății dumnezeiești, pentru acest țel Dumnezeu a tolerat războiul, în cer, petrecut încă până la facerea lumii și omului, între duhurile căzute și duhurile luminate.

Sf. Apostol și Evanghelistul Ioan Teologul așa ne povestește despre acest război: „Și s-a făcut război în cer; Mihai și îngerii lui au dat războiul cu balaurul și balaurul a dat războiul și îngerii lui și n-au biruit, nici loc s-a aflat lor mai mult în cer.

Și s-a aruncat balaurul cel mare, șarpele cel vechiu care se cheamă diavolul și satana, cel ce înșeală toată lumea; s-a aruncat pe pământ și îngerii lui cu el s-au aruncat. Vai celor ce locuiesc pământul și marea.

Că s-a pogorât diavolul la voi, având mânie mare, știind că puțină vreme are și s-a dus balaurul să facă război cu ceilalți din seminția muierii, care păzește poruncile lui Dumnezeu și au mărturisirea lui Iisus Hristos" (Apocalipsa XII, 7-9, 12, 17).

Care e cauza acestui război din cer?

Luceafărul, unul dintre cei mai străluciți îngeri cum ne povestește predania, a căzut în sine iubire, mândrie și răutate și a atras cu sine mulțime de alte duhuri.

Mândria aceeași patimă duhovnicească, care a fost ațâțată de șarpele vechi, împreună și poftele trupești, în sufletul străbunei noastre Eva. „Că știe Dumnezeu că ori în ce zi veți mânca din pomul oprit, se vor deschide ochii voștri și veți fi ca niște Dumnezei, cunoscând binele și răul; și a văzut femeia că bun este pomul la mâncare și plăcut ochilor la vedere și cum că frumos este a cunoaște" (Facerea III, 5-6).

A aprins în sufletul ei „pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții" (I Ioan II, 16).

Și după strălucita biruință a Arhistratigului Mihail în cer, continuă războiul între binele și răul pe pământul păcătos.

Dumnezeu a pronunțat după căderea oamenilor întâiu Satanei – Ispititorul, legea sa neschimbată: „vrășmășie voiu pune între tine și între femeie și între sămânța ta și între sămânța ei" (Facerea III, 15).

Și iată întâiul ucigător Cain. „Și întâiu, Mucenici, Sf. Proroci, unii au fost uciși cu pietre, s-au herestruit, ispitiți au fost, cu ucidere de sabie au murit..." (Evrei XI, 37).

Când omenirea din cauza răutății ajunge la marginea prăpastiei, pentru a împăca și a uni pe Dumnezeu cu oamenii, pământul cu cerul, se întrupează blândul împăciuitor Domnul nostru Iisus Hristos. Dar, în jurul blândului împărat al păcii și al iubirii, mai înverșunat se dezvăluie crudul război. Mântuitorul e transformat în semnul de contrazicere – în steagul de ceartă.

Ceea ce și prevede bătrânul Simion care în pragul veciniciei, primește în brațele sale pruncul divin – slava noului Israel, lumina neamurilor, viitoarea mântuire a lumii. Cu privire profetă vede marele bătrân în veacurile viitoare.

„Iată acesta (divinul prunc) este pus spre căderea și scularea a multora între Israel și spre semnul căruia i se va zice împotriva" (Luca II, 3-4).

Cu durere zice Hristos: „Gândiți voi, că Eu am adus pace pe pământ? Foc am voit să arunc pe pământ; nu pace am adus eu, ci împărțire" (Luca XII, 49-51).

Învățătura păcii și iubirii, Evanghelia și însuși învățătorul păcii și iubirii, divin centrul luptei mondiale veșnice. Și noi vedem cea mai mare și strașnică – unica jertfă prin cruzime a acestui război, însuși Împăciuitorul nostru și Mântuitorul rănit, batjocorit, răstignit...

Vedem mai departe: „Se varsă sângele nevinovat a milioanelor mucenici: lasă să se chinuiască, să se răstignească pe cruce, să ne ardă, să se armeze în contra noastră cu săbii și suliițe; creștinul toate e în stare să le sufere".

Zice unul din mucenici și Sf. Pavel ne îndeamnă: „Tu dar pătimește cu un bun viteaz a lui Hristos" (I Timotei II, 2-3).

Auzim noi în testamentul de moarte a acelui apostol, care din toți și mai mult decât toți, s-a trudit în mare luptă a întregii vieți: „lupta cea mai bună m-am luptat, călătorii am săvârșit, credință am păzit" (Timotei II, 4-7). „Căci nu este nouă lupta împotriva trupului și sângelui, ci împotriva începătorilor și a domnilor și a stăpânilor întunericului veacului acestuia, împotriva duhurilor răutății întru celei cerești" (Filip VI, 12).

Iar lupta se va sfârși când „Tot pământul se va închina lui (Iisus)" (Psalm 65, 4) „Când întru numele lui Iisus tot genunchiul se va pleca al celor creștini și al celor pământești și al celor dedesupt" (Pavel Filipiseni II, 10) „Și toată limba va mărturisi, că Domn este Iisus Hristos întru slava lui Dumnezeu Tatăl" (Filipiseni II, 10-11) „Când vor fi puși toți vrășmașii lui Hristos așternutul picioarelor lui" (Psalm 109, 1) „Și Dânsul va primi neamurile moștenire și marginile pământului în stăpânire" (Psalm II, 6) „Când în sfârșit va străluci strașnicul fulger venirii Omofiului, nu în chipul înjosirii, cum la întâia venire dar cu putere și slavă multă va veni să judece toate limbile pentru ca să încoroneze lupta mondială cu izbânda veșnică, finală" (Matei XXIV, 27-30).

Dumnezeu tolerează războiul pentru ca să triumfe dreptatea și singur războiește pentru același scop.

Iată cum mărturisește Sf. Scriptură: „Și a fost spaimă între toate împărățiile pământești, când au auzit că însuși Dumnezeu războiește împotriva inamicilor lui Israel". Și a zis David lui Goliat: „Eu voi merge la tine întru numele Domnului Dumnezeului Savaot, Dumnezeul taberei lui Israel... și te va da Domnul astăzi în mâna mea, că al Domnului este războiul" (I A împăraților XVII, 46-48).

Apostolul Pavel denumește că dregătorul „slujitor a lui Dumnezeu este... că nu în zadar poartă sabia izbânditor spre mânie celui ce face rău" (Rom. XIII, 3-4)

În actualele condiții ale vieții omenești, războaiele se încep ca o necesitate inevitabilă cum sunt necesare uraganele și furtunile pe pământ. Cresc pe pământ grămezi de pulbere periculoase, infectate de miasme.

A trecut furtuna s-a curățit aerul. Războaiele sunt necesare pentru că răutatea omenească îndepărtează stabilirea stării divine a omenirii, prorocită de prorocul Isaia: „Și va paște împreună lupul cu mielul și leopardul va odihni împreună cu iedul, și viețelul și

leul și taurul împreună vor paște și un prunc mic îi va paște pe ei. Și boul și ursul împreună se vor paște și fii lor împreună vor fi și leul ca boul va mânca paie, și un prunc mic în culcușul puilor viperei mâna îi va pune și nu-i va face rău, pentru că se va împlini, tot pământul a cunoaște pe Domnul..." (Isaia XI, 6-9).

Învățătura Testamentului Vechi despre război și serviciul militar[21]

Sf. Scriptură Testamentul Vechi dovedește că slujba militară este înființată pe pământ cu voința Domnului Dumnezeu.

„În ziua întâia a lunii a doua, în anul al II-lea după ce a ieșit din pământul Egiptului grăia Domnul către Moise în pustia Sinai, în cortul mărturiei: Numărați toată adunarea fiilor lui Israel după neamurile lor, după casele rudeniilor lor, după numărul numelor lor, după capetele lor. Tot bărbatul de la douăzeci de ani și mai sus, tot ce poate ieși la oaste în Israel, numărați-l pe el, cu puterea lor... și să fie vouă căpetenie din fiecare popor" (Numerii I, 1-3).

„Și a fost tot numărul fiilor lui Israel cu puterea lor de la 20 de ani în sus, tot care putea ieși la război întru Israel, șase sute trei mii cinci sute cincizeci" (Numerii I, 45-46).

A fost scutit de serviciul militar numai neamul lui Levi slujitorii locașului Domnului – clericii (Numerii I, 49-50).

În vremea împăraților israeliți avea oaste permanentă: „Și a spus prorocul Samoil tot cuvântul Domnului către poporul cel ce cerea de la el împărat: acesta este dreptul împăratului, care va împărăți peste voi, pe fii voștri va lua, și-i va pune pe ei în carele sale și-i va face lui călăreți (cavaleria) și alergători înaintea carelor lui și va pune peste ei mai mari, peste sute și peste mii și să-i facă unelte de război și unelte de carele lui" (I A împăraților VIII, 11-12) (Comp I A împăraților XIII 8; XIV 52; XXIV 3).

Oștirea poporului israelit se alcătuiește din infanterie și cavalerie, este împărțită în regimente, regimentul are comandantul lui. Și a poruncit Dumnezeu lui Moise să înființeze pentru fiecare regiment drapel care va fi ținut pe locul înalt, ca tot ostașul privind acest scump sfințit steag, va îndrepta nădejdea sa spre Atotputernicul Creator. Și în timpul păcii și pe câmpul de luptă Dumnezeu a mai poruncit lui Moise: „Fă-ți două trâmbițe de argint, bătute să le faci, ca să fie pentru chemarea adunării și purcesul taberei" (Numerii X, 2).

Oștirea israelită se folosea de toate mijloacele artei militare, făcea șanțuri, trimetea cercetași informatori: „Și a trimis Iisus fiul lui Navi doi tineri să iscodească pământul" (Iisus Navi II, 1; VII, 2).

Dumnezeu binecuvântează arma lui Avraam care războiește pentru slobozirea nepotului său Lot – prizonier: Dumnezeu binecuvântează la luptă pe David (Numerii XXXI, 1-7; XXXIII, 51-56).

Dumnezeu poruncind israeliților să lupte cu popoarele păgâne le trimite în ajutor îngerul său. „De vei asculta glasul meu... și voi sfărâma pe vrășmașii tăi" (Eșirea XXIII, 22-33). „Sau însuși Domnul biruiește pe vrășmașii lui Israel" (IV A împăraților VI, 8-23). „Și i-au bătut pe ei Domnul, bătaie mare la Gavan și i-au gonit pe ei pe calea suișului Viforonului... și când fugeau ei... Domnul a aruncat peste ei pietre mari de grindină din cer până la Azica... Și a zis Iisus să stea soarele spre Gavaon și luna despre valea Aidonului și au stătut soarele și luna până când au făcut Dumnezeu izbânda asupra vrășmașilor lor... au bătut Domnul război împreună cu Israel" (Iisus Navi X, 10-14).

Iisus fiul lui Sirah, proslăvind biruințele lui Iisus Navi zice „că el le-a povățuit războaiele Domnului, că războiul lui este înaintea Domnului, că el a urmat după cel puternic" (Sirah 46, 4-8).

Sf. Scriptură a Testamentului Vechi cere ca împreună cu ostașii să meargă la război și preotul. „Și a trimis pre ei Moise câte o mie din fiecare semințe și Fenees preotul și vasele cele sfinte și trâmbițele de semnale în mâinile lor" (Numerii XXXI, 6).

Preoții făceau rugăciuni pentru biruință, binecuvântata oștire povățuia și îmbărbăta pe ostași (Numerii XXXI, 21-30); pe ostașii căzuți în păcate mai cu seamă căzuți în idolatrie și desfrânare îi pedepsea după porunca Domnului fie și cu moarte (Numerii XXV; Psalm 105, 30; I Corint X, 8).

Ostașii căzuți pentru patrie și credință sunt îngrijiți cu rugăciuni, către Atotmilostivul cu binefaceri pentru dezlegarea păcatelor, din adânca credință că ostașilor le e pregătită înalta răsplată, iar a doua zi au venit cei ce erau cu Iuda, ca să ridice trupurile celor omorâți și să le așeze cu rudeniile în părinteștile mormânturi. Și au fost sub hainele fiecăruia dintre cei morți lucruri sfințite idolilor pe care oprea legea pe iudei și tuturor vădit lucru a fost, cum că pentru această pricină au căzut aceștia. Și toți binecuvântând pe judecătorul cel drept pe Domnul, cel ce arată cele ascunse și s-au rugat pentru păcatele ce s-au făcut. Iar viteazul Iuda a îndemnat mulțimea ca să se păzească pe sine fără de păcat, văzând cu ochii cele ce s-au făcut pentru păcatul celor ce mai înainte au căzut. Și făcând gătire după numărul bărbaților două mii de drahme de argint a trimis în Ierusalim, să aducă jertfă pentru păcat, foarte bine și cuviincios socotind de învierea morților... și a văzut cum că celor ce cu bună cucernicie au adormit, foarte bun dar le este pus (2 A Macoveilor XII, 39-45).

Învățătura Testamentului Nou despre serviciul militar[22]

Izvorul apocalisului divin Testamentelor Vechi și Nou este Domnul Savaot. Domnul nu poate să se contrazică și prin urmare învățătura vechiului Testament despre război și serviciul militar este și învățătura Testamentului nou.

Însuși Domnul nostru Iisus Hristos întemeietorul și mijlocitorul Noului Testament (Evrei, IX, 15; I Timotei II, 5) clar zice că apărarea în împărățiile pământești este un lucru natural.

În confirmarea acestui adevăr Hristos la judecată în fața lui Pilat. El zice: „De ar fi fost din lumea aceasta împărăția mea, slugile mele s-ar fi nevoit ca să nu fiu dat iudeilor; iar acum împărăția mea nu este de aici" (Evrei 10, XVIII, 36).

Hristos împăciuitorul, având în vedre că răul – șarpele vechi – va continua lupta începută din veacuri, cu mâhnire zice: „Să nu socotiți că am venit să pun pace pe pământ; n-am venit să pun pace ci sabie" (Matei X, 34).

Acesta a declarat după cuvintele osânditoare pentru trădători: „iar cel ce va lepăda de mine înaintea oamenilor, mă voi lepăda și eu de dânsul înaintea Tatălui meu, care este în ceruri" (Matei X, 33).

„Cel ce are pungă s-o ia, așișderea și traista; iar cel ce n-are sabie, să-și vândă haina sa și să-și cumpere" (Ev. Luca, XXII, 36). Cu drept cuvânt aceste declarații au caracter războinic.

Și după învățătura Sf. Apostoli războiul și slujba militară sunt permise pentru creștini. Sf. Apostol Pavel dă creștinilor

un sfat plin de înțelepciune: „fiecare întru chemarea, care s-a chemat, întru aceia să rămână" (I Corint. VII, 20) prin urmare să rămână și în serviciul militar. Același Sf. Apostol învață că ostașul trebuie să primească întreținerea de la stat. „Cine slujește în oaste cere o dată cu leafa sa?" (I Corint. XI, 7) și „nimeni ostaș fiind, se amestecă cu lucrurile lumești, ca voievodului să fie plăcut" (II Timot. II, 4).

Voievodul după învățătura Sf. Apostol Pavel și Petre: „slujitor a lui Dumnezeu este ție spre bine. Iar de făcui rău teme-te că nu în zadar poartă sabia, izbânditor spre mânie celui ce face răul" (Rom. XIII, 4).

„Deci supuneți-vă la toată omeneasca zidire pentru Domnul; ori împăratului, ca celui ce este mai presus; ori Domnilor ca celora ce sunt de el trimiși spre izbânda făcătorilor de rău și spre lauda făcătorilor de bine, că așa este voia lui Dumnezeu" (I Petru II, 13-15).

Însuși Hristos consideră războiul și slujba militară ca iminente, până când lumea se află înglodată în rău.

Așa vestește Domnul: „Și aveți să auziți războaiele și vești de războaie. Căutați să nu vă spăimântați, că se cuvine toate acestea să fie, ci încă nu va fi atunci sfârșitul. Că se va scula neam peste neam și împărăție peste împărăție..." (Ev. Matei XXIV, 6-8).

Sf. Ioan Botezătorul învață pe ostași: „Pe nimeni să nu asupriți, nici să clevetiți și să vă îndestulați cu lefile voastre" (Ev. Luca III, 14). În acest cuvânt Ioan dă sfat ostașilor să-și facă serviciul militar cinstit.

Hristos vindecă sluga sutașului, ofițerului și laudă credința lui (Ev. Matei VII, 5-13).

Cornilie, ofițerul-sutaș, din regimentul italienesc a fost botezat de Sf. Apostol Petru și toată casa lui, Sf. Petru îl numește cucernic și temător de Dumnezeu.

Serviciul militar nu-l împiedică pe Cornilie să fie evlavios și temător de Dumnezeu și Sf. Petru după botez nu-i cere să renunțe la acest serviciu (Faptele Sf. Ap. X, 1).

Învățătura Noului Testament și Sf. Biserică nu interzice urmașilor lui Hristos – creștinilor slujba militară; este strict interzisă slujba militară pentru clericii bisericii.

Iată ce zice pravila 83 a Sf. Apostol: „Episcopul, presbiterul sau diaconul aflați în militărie și doritor să rămână și militar și să păstreze și postul preoțesc, să fie caterisit din preoție, pentru că ceea ce e a Cezarului e a Cezarului, și ceea ce e a lui Dumnezeu lui Dumnezeu" (Marcu XII).

Așa e în general învățătura Testamentului Vechi și Nou despre război și serviciul militar.

Din această învățătură reiese că serviciul militar e necesar pentru apărarea aproapelui „mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca cineva sufletul său să-și puie pentru prietenii săi (Ev Ioan XV, 13) pentru triumful binelui și al dreptății împotriva răului și nedreptății".

Învățătura ecumenicei biserici în vremurile vechi despre război și serviciul militar[23]

Sf. Atanasie cel Mare în Cartea Pravililor scrie: „Uciderea e interzisă, a ucide pe inamici în război e legal".

Sf. Vasile cel Mare în Pravila 13 zice: „uciderea în război părinții noștri n-au considerat ca ucidere".

Scrierile Sf. Atanasie cel Mare și pravilele Sf. Vasile cel Mare, au fost sancționate de pravila a doua a soborului ecumenic a VI-a.

Tot așa privea războiul Sf. Ioan Gură de Aur, Grigore Teologul, Sf. Chiril al Alexandriei, Sf. Criril al Ierusalimului și alții.

Soborul din Arl în anul 314 a anatematizat pe aceia care ca și unii din sectanți, falsificând învățătura creștinismului refuză milităria.

În vremea războiului Sf. Constantin cel Mare cu împăratul păgânilor Lichinie, unii din ostașii creștini au trecut în tabăra păgânilor. Întâiul sobor ecumenic din Niceea a condamnat purtarea lor în Pravila 12.

Sunt cazuri când unii Sf. Părinți singuri îmbracă uniforma ostășească pentru a servi Sf. Biserică; de exemplu Sf. Evsevie – istoricul bisericii.

Arătarea Sf. Cruci a lui Hristos în vremea luptelor și ajutorul Maicii Domnului[24]

În anul 312 Sf. Împărat Constantin în războiul cu inamicii credinței, cu împăratul Maxenție vede pe cer semnul Sf. Cruci de foc pe care era scris: „ prin acest semn vei birui". Tot cu semnul crucii a biruit împăratul grecesc Manoil Paleologul pe sarazini.

Sf. Mare Mucenic Procopie, comandantul Armatei Române în vremea luptei a văzut pe cer Sf. Cruce și a auzit glasul Domnului: „Cu acest semn vei birui pe inamici". A biruit și a supus multe țări.

În anul 379 Maica Domnului prin rugăciunile Sf. Vasile cel Mare a trimis din cer pe Sf. Marele Mucenic Mercurie, care cu sulița l-a omorât pe Iulian Apostolul.

În anii 625, 655 și 705 Maica Domnului minunat alungă de sub zidurile Constantinopolului pe sarazini.

În amintirea acestei minuni se stabilește în Constantinopol și se serbează până astăzi de toată creștinătatea în a V-a săptămână a postului mare sărbătorirea Maicii Domnului.

În acatistul care se citește în această săptămână Maica Domnului este numită „Doamna Apărătoare".

În anul 718 Regele Spaniei Pelagie cu ajutorul Maicii Domnului câștigă strălucita biruință asupra sarazinilor.

În întâia jumătate a veacului X Maica Domnului se arată în Biserica Vlachernei și izbăvește de inamic orașul Constantinopol. Pentru această milostivire se stabilește la 1 noiembrie sărbătoarea „Acoperământul Maicii Domnului".

În 917 Maica Domnului trimite împăratului grecesc Ioan Timischie, din cer pe Sf. Marele Mucenic Teodor Stratilat care împrăștie regimentele ruse ale lui Sveatoslav păgânul.

Așa păzește Dumnezeu pe cei care nu uită legile lui și păzesc cuvintele lui (Pildele lui Solomon III, 1).

Ostașul apărătorul Regelui[25]

Iubiți ostași, cuvântul Domnului învață că: tot sufletul să se supună stăpânirilor celor mai înalte.

Că nu este stăpânire afară numai de la Dumnezeu (Rom. 13, 1), unui Dumnezeu aparține toată plinătatea puterii în lume. Din El, zice Apostolul „toată părinția (patria) în cer și pe pământ se numește" (Efeseni III, 15).

În cer stăpânește Dumnezeu iar pe pământ a dat stăpânirea regilor, aleșilor săi: „prin mine zice Dumnezeu împărații împărățesc și cei puternici scriu dreptatea" (Pildele VIII, 15).

„Deci supuneți-vă la toată omeneasca zidire pentru Domnul; ori împăratului, ca celui ce este mai pre sus; ori Domnilor ca celor ce sunt de El trimiși, pre izbânda făcătorilor de rău și spre lauda făcătorilor de bine" (I Petru II, 13-14).

Ostașul slujitor a lui Dumnezeu este... că nu în zadar poartă

sabia... izbânditor spre mânie celui ce face răul (Romani XIII, 4).

„Deci roagă-te mai înainte de toate să faceți rugăciuni... pentru împărați și pentru toți care sunt întru dregătorii, ca să petrecem viață lină și cu odihnă întru toată buna credință și curăția" (I Timotei II, 1-2).

Pe întâiul rege unicului popor care a păstrat credința în Dumnezeu, Prorocul Samuil, după porunca Domnului la miruit să împărătească: „și luând Samuil vasul cel cu untdelemn a turnat pe capul lui și sărutându-l i-a zis lui iată te-au uns pe tine Domnul împărat peste poporul său" (I A Împărăților X, 1) și prin ungerea cu mir i-a dat Dumnezeu darurile deosebite ale salei binecuvântări și au uns pe rege cu putere. Pentru a duce marea și răspunzătoarea sarcină a slujirii împărătești „și i-a dat Dumnezeu altă inimă" (I A împărăților X, 9) „și s-a coborât Duhul Dumnezeesc peste el" (II A împărăților V, 3).

Și această sfântă rânduială ungere cu Sf. Mir la încoronare o întrebuințează și poporul nostru drept credincios la suirea pe Tron, a domnitorilor noștri cu adâncă rugăciune a întregului popor a li se da puterea divină.

Acest procedeu stabilit prin voința Domnului Dumnezeu ne vorbește de măreția și greutatea sarcinii domnești.

Și într-adevăr mare și grea e sarcina regelui. Slujirea regelui cuprinde toată viața popoarelor încredințate de Dumnezeu: credința lor, obiceiurile, luminarea, dreapta judecare, apărarea de inamici prin organizarea puternicei oștiri.

Nu e în lume mai mare slujire decât slujirea regelui. Și această slujire o duce dezinteresat din curatele îndemne ale iubirii către poporul său.

Regele este personificarea celor mai desăvârșite calități ale spiritului poporului. Regele este idealul poporului. Regele este oglinda poporului. În iubire și unire între rege și popor se încheie toată plinătatea fericii poporului, puterea lui, slava și mărirea lui.

Istoria ultimului război îndeosebi, dovedește aceasta. Regele în strânsă unire cu poporul duce o crâncenă luptă, cu mari jertfe pentru idealurile sfinte ale poporului român. Și „s-a întărit mila lui Dumnezeu peste noi și adevărul Domnului rămâne în veac" (Psalm 116, 2).

Confesorul Garnizoanei Chișinău
Biserica militară „Sf. Sofia"
Preot căpitan Nicolae Murea

CAPTAIN-PRIEST NICOLAE MUREA – THE CONFESSOR OF CHIȘINĂU GARRISON

Nicolae Murea was the son of priest Anton. He joined the Romanian Army, becoming till he was put in reserve the confessor of Chișinău garrison and the priest of Regiment 7 Light Infantry. His career was appreciated at superlative for his grace to officiate and for his dignified behavior.

Keywords: priest, Chișinău, Regiment 7 Light Infantry, sermon, patriot

NOTE

1 Serviciul Istoric al Armatei.
2 Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), memoriu personal, Fond Bătrâni, litera M, căpitani, nr. crt. 787, f. 2.
3 Adeverința Ministerului de Război – Inspectoratul Clerului Militar nr. 53 din 20 martie 1925.
4 A.M.R., memoriu personal, Fond bătrâni, litera M, căpitani, nr. crt. 787, ff. 22-23.
5 *Ibidem*, f. 7.
6 *Ibidem*, f. 8.
7 „care sunt aşa de multe în Basarabia" (*Ibidem*, f. 11).
8 *Ibidem*, f. 10.
9 *Ibidem*, f. 13.
10 Comandant al regimentului – n.n.
11 A.M.R., memoriu personal, Fond bătrâni, litera M, căpitani, nr. crt. 787, f. 35.
12 *Ibidem*, f. 36.
13 Pe larg vezi Marius-Cătălin Mitrea, *Episcopia Armatei Române – apostolat în slujba patriei*, în revista „Misiunea", anul I, nr. 1/2014, pp. 54-60.
14 A.M.R., memoriu personal, Fond bătrâni, litera M, căpitani, nr. crt. 787, f. 15.
15 *Ibidem*, f. 37.
16 *Ibidem*, f. 38.
17 *Ibidem*, f. 39.
18 *Ibidem*, f. 21.
19 Vezi şi *Predicile căpitanului-preot Nicolae Murea despre ostaş şi jurământul ostăşesc*, în „Buletinul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I", serie nouă, nr. 12, București, 2014, pp. 134-139
20 A.M.R., Fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar nr. crt. 88, ff. 55-63.
21 *Ibidem*, ff. 63-67.
22 *Ibidem*, ff. 68-71.
23 *Ibidem*, ff. 72-73.
24 *Ibidem*, ff. 73-74.
25 *Ibidem*, ff. 75-77.

Dr. Teodora GIURGIU[1]

LOCOTENENT-COLONELUL PREOT PETRE CHIREA – CONFESORUL GARNIZOANEI TURNU MĂGURELE

Preotul Petre Chirea s-a născut la 17 septembrie 1905, la Turnu Măgurele, ca fiu al lui Patrici și Floarea. S-a căsătorit cu domnișoara Ecaterina Oaca, la 25 septembrie 1927, în comuna Lița, jud. Teleorman, la biserica „Sfântul Ioan Botezătorul". A avut trei fii: Mihail (născut la 5 iulie 1928), Ciprian (născut la 21 decembrie 1929) și Octavian (născut la 6 februarie 1932).

A fost absolventul a 4 clase, a Seminarului Central București și a Facultății de Teologie. A fost vorbitor al limbilor franceză și germană[2].

A fost chemat în cadrele active ale armatei la 1 decembrie 1935 (Înaltul Decret nr. 2870 și Ordinul de Zi nr. 331/1935) și repartizat la Regimentul 13 Dorobanți de la Iași[3].

În „Foaia calificativă" întocmită la 31 octombrie 1936 de către comandantul unității, colonelul Adam, se spune: *tânăr, prezentabil cu o ținută totdeauna foarte îngrijită, impresionează plăcut și pe ofițeri și pe ostași. Cu o bunăvoință, convingere și dragoste și-a îndeplinit serviciul în mod excepțional de conștiincios. Prin predici, cu ocazia serviciilor religioase sau prin predici cu ocazia orelor prevăzute în program; a infiltrat sentimentul de credință. Inteligent, stăpân complet pe chestiunile ce le dezvoltă, se impune. Adaug că expunerea sa clară și pe înțelesul tuturor, face să domnească o liniște și ascultare evlavioasă*[4]. S-a remarcat prin distribuirea către ostași a 400 de cărți *care să le servească ca icoane și unde să găsească învățăturile necesare lor*[5].

Episcopul Ioan Stroia[6], inspectorul Clerului Militar, scria la 30 decembrie în același an: *mi-a împlinit nădejdile puse în el când l-am propus să fie primit în șirul preoților activi. Aceasta rezultă din rapoartele trimestriale ale activității sale pastorale și din caracterizarea elogioasă ce-i face comandantul său imediat*. Și concluzionează: *va deveni deci un preot bun, folositor oștirii*[7].

La 1 octombrie 1936 a fost transferat la Regimentul 15 Artilerie (Ordinul de Zi nr. 561/1936) de la Turnu Măgurele, unde a activat până la 1 decembrie 1939, când a fost mutat la Regimentul 2 Artilerie (Ordinul de Zi nr. 473/1939)[8].

Comandantul Regimentului 15 Artilerie, colonelul E. Rădulescu, îl caracteriza în termeni elogioși. *Preotul Chirea are toate calitățile cerute de misiunea sa: prezentabil, bine pregătit, pătruns de importanța misiunii ce are; știe să se impună, are darul de a captiva și de a convinge. A dat foarte bune rezultate în cultivarea morală și religioasă a ofițerilor și trupei. Este foarte zelos și a executat cu pricepere și punctualitate programul său de predici și slujbe hotărât de Garnizoană*. În concluzie: *este un preot militar necesar instituției*[9].

Comandantul garnizoanei Turnu Măgurele se raliază

Preotul Petre Chirea

bunelor aprecieri: *De acord. Foarte bun preot militar. Își face datoria conștiincios și cu multă tragere de inimă la toate unitățile din garnizoana Turnu Măgurele*[10].

Generalul de brigadă dr. Partenie Ciopron[11], inspectorul Clerului Militar nota la rândul său: *bun preot militar. Mențin frumoasele aprecieri ale șefilor săi imediați*[12].

În „Foaia calificativă" întocmită la 31 octombrie 1938 regăsim aceleași aprecieri elogioase: *Prezentabil și cu multă prestanță în fața trupei. Cu putere de muncă și perseverență. Caracter loial, inteligent, cu bună judecată și bun simț*. În ceea ce privește pregătirea sa se menționa că *posedă o foarte frumoasă cultură generală. Cultură profesională foarte bogată*. Ca militar era *bun camarad, cu simțul onoarei și datoriei dezvoltat*. Ca slujitor al Bisericii Ortodoxe era *un adevărat duhovnic pentru subalterni pe care-i sfătuiește, consolează, îmbărbătează în toate împrejurările. Demn, moral, duce viață modestă. Foarte manierat*. Din punct de vedere al atribuțiilor a îndeplinit *funcția de confesor al Garnizoanei, depunând multă muncă. Conduce cu foarte bune rezultate educația religioasă în unitățile din Garnizoană, depunând mult suflet, multă metodă, pasiune pentru a ridica și menține spiritul militar la*

înălțime prin frumoasele conferințe profesionale ce face. Nu pregetă să desăvârșească toate tainele creștinești ori de câte ori este chemat de autorități, ofițeri, subalterni sau trupă[13].

Anul următor completează aprecierile: *a depus aceiași muncă, aceiași dragoste pentru a duhovnici cât mai bine pe ofițeri și trupă luând parte la toate manifestările religioase, patriotice, ostășești unde fie prin slujbe religioase, fie prin conferințe profesionale, fie prin convorbiri de la om la om a căutat și reușit să mențină și să ridice cât mai mult spiritul militar creștinesc*. În plus, s-a remarcat prin grija arătată Cimitirului Eroilor. Aprecierea se încheia: *un foarte bun preot militar*[14].

Comandantul Garnizoanei Turnu Măgurele, generalul Papană arata că a *vizitat Cimitirul Eroilor de care îngrijește cu atitudinea cuvenită, stăruind mult pentru întreținerea lui*. Deși nu l-a văzut în timpul activității duhovnicești a *avut bune referințe atât de la corpuri, cât și din Garnizoană. Este un bun preot militar*[15].

Episcopul Armatei, generalul de brigadă dr. Partenie Ciopron îl evalua la rândul său: *preotul căpitan Chirea Petre este un element distins din toate punctele de vedere. Energic, activ, punctual în serviciu, devotat misiunii preoțești, mereu în mijlocul ostașilor ca un adevărat apostol. Este iubit de toți fii săi sufletești de toate gradele pentru calitățile sale de confesor; în toate împrejurările este la înălțimea chemării sale*. În concluzie *este un confesor militar eminent și foarte mult de folos pentru instituție*[16].

Începutul războiului aduce noi provocări în fața preotului militar, fiind transferat la Regimentul 20 Dorobanți la 1 februarie 1940 (Ordinul de Zi nr. 753/1940)[17]. *Anul acesta a depus un efort deosebit, trupele fiind mai numeroase și unele în cantonament prin satele vecine, unde preotul s-a deplasat periodic spre a continua să se țină vie credința strămoșească în sufletele ostașilor*. „Foaia calificativă" pentru anul 1940 menționează efortul făcut *ținând conferințe la corpurile de trupă rămase în garnizoană*. De asemenea, a luat parte la ceremoniile de depunere a jurământului de credință față de Regele Mihai și a jurământului militar al grănicerilor și marinarilor[18].

În perioada 7-31 octombrie 1940 a fost trimis în zona de dislocare a Regimentului 20 Dorobanți. Aici *a trecut de la batalion la batalion unde a ținut predici al căror subiect și fel de a le înfățișa ostașilor a fost de mult folos pentru educarea religioasă. N-a uitat nici diferitele secte religioase care au prins în unele comune din județ și în unire cu comandanții de companii au stăruit zi de zi și au reușit să întoarcă mulți la credința strămoșească*[19].

Dăruit cu har, preotul Petre Chirea a oficiat slujbe în zilele de duminică la rugămintea locuitorilor din comuna Reteș. *Modul cum s-a manifestat și cum a știut să pregătească aceste slujbe a stârnit admirația locuitorilor. Chiar în satele cu populație sașă a fost de ajuns ca să săvârșească un serviciu religios pentru ca toți să spună că preotul are mare, mare admirație din partea ostașilor*[20].

Inspectorul Clerului Militar, episcopul general dr. Partenie Ciopron s-a alăturat bunelor aprecieri afirmând că *preotul căpitan Chirea Petre este un bun preot militar activ. Își îndeplinește conștiincios îndatoririle sale de păstor sufletesc al ostașilor din garnizoana Turnu Măgurele unde se află cu serviciul*[21].

Pentru întreaga sa activitate colonelul Georgescu, comandantul Regimentului 20 Dorobanți l-a propus pentru a fi avansat în gradul următor.

Aprecierile referitoare la activitatea desfășurată în perioada 1940-1941 de preot Petre Chirea sunt și de data aceasta superlative. Dintre calitățile fizice se puteau enumera: *sănătos și foarte rezistent pentru a suporta foarte bine toate greutățile unei campanii. Bine conformat. Înfățișare plăcută. Ținută foarte îngrijită. Cu multă prestanță. În concluzie: aptitudini fizice foarte bune*[22].

Calitățile sale militare erau: *energic. Temperament liniștit. Cu prevedere și inițiativă. Concepție bună. Caracter deschis. În concluzie: aptitudini militare foarte bune*[23]. În continuare este consemnat *Foarte inteligent. Judecată sănătoasă. Cultură generală bogată. În concluzie: preot foarte capabil*[24].

Ca preot al garnizoanei *a fost întotdeauna în mijlocul ostașilor, căutând ca pe lângă diferitele servicii pe care le prestează să pătrundă și în sufletul ostașilor și să le formeze adevărata îndrumare către credință. A căutat ca pe cei rătăciți să-i readucă la credința strămoșească și a reușit ca să poată smulge de la diferitele secte religioase pe cei mai aprigi și mai habotnici adepți, astfel că în scurt timp a putut reda credinței un număr mare din acești rătăciți. S-a apropiat mult de sufletul ostașilor și a putut să le fie adesea mai mult decât un părinte și de multe ori să redea armatei și mai mulți păcătoși care păcătuiau din obișnuință fără să se teamă de o sancțiune supremă*[25].

Pe front[26], după trecerea Nistrului de către trupele regimentului *a fost un neobosit preot și pentru populația civilă care a venit de la mare depărtare pentru a le presta diferite servicii ca: botezul copiilor, cununii, înmormântări etc. În localitățile unde cantonează trupele a făcut sfințirea bisericilor și slujbe regulate la aceste biserici. Această dedicare pentru serviciile ce le prestează a apropiat foarte mult populația civilă de armată și a făcut ca aproape tot județul să se bucure de a avea preot și a putea să fie chemat atunci când au nevoie. Au zile când a botezat până la 100 de copii și a cununat tot atâția. Este neobosit de dimineața până seara și prestează toate aceste servicii cu toată bunăvoința atrăgând toată stima și admirația din partea populației civile. În concluzie: activitate foarte mare și de mult folos pentru ținutul de la est de Nistru*[27].

Întreaga sa activitate de misionariat în rândul ostașilor și a populației civile a fost răsplătită cu Ordinul „Coroana României" clasa a V-a cu spade.

A fost înaintat la gradul maior, preot de divizie la 26 octombrie 1942, în conformitate cu Înaltul Decret nr. 3190 (publicat în „Monitorul Oficial" nr. 257 din 3 iunie 1942)[28].

Noul comandant al Regimentului 20 Dorobanți, locotenent-colonelul Constantinescu, notează: *fire blândă și cu multă dragoste de ostași. Nu s-a eschivat de la eforturi și de la muncă* [...] *Nu se pot dezice frumoasele aprecieri de mai sus ale vechiului comandant, iar eu nu am decât cuvinte de laudă pentru acest distins preot militar. A continuat a rămâne în mijlocul regimentului luând parte la toate acțiunile care s-au ivit în toate luptele grele ce le-au purtat ostașii acestui regiment. Cuvintele de îmbărbătare și grija părintească pe care a arătat-o ostașilor, mai ales celor răniți, a fost punctul de onoare al acestui distins preot. Nu a șovăit un moment a fi la dispoziția ofițerilor acolo unde nevoia o cerea*[29].

Activitatea sa exemplară s-a desfășurat și *în diferite sate, precum și predicile sale la anumite festivități* [...] *Iar corolarul meritelor sale au fost cimitirele model organizate în spatele frontului care l-au făcut cunoscut până la Marele Cartier General – Serviciul Religios, aducându-i alese mulțumiri*[30].

La 28 septembrie 1942, a fost trimis la partea sedentară a regimentului, fiind înlocuit cu preotul rezervist Gheorghe

Tomescu de la parohia Horez, îndeplinind funcția de confesor al garnizoanei Turnu Măgurele (Ordinul Direcției Personal nr. 80887/1942)[31].

Activitatea sa a fost apreciată în cuvinte elogioase și de către comandantul Garnizoanei Turnu Măgurele, locotenent-colonelul Ducea. *Aici a depus o muncă deosebită, fiind mereu la toate unitățile și în special la recruții Regimentului 20 Dorobanți. A întocmit programe judicioase de activitate pe care le-a executat cu punctualitate și cu multă conștiință. Are un dar frumos de a predica și la toate festivitățile a luat parte în calitatea sa, unde prin cuvinte alese a propovăduit credința, dragostea de țară, Rege și Neam. Nu am decât cuvinte de laudă pentru acest distins preot militar*[32].

Față de acestea *s-a ocupat și de Cimitirul Eroilor din garnizoană și a vizitat și Spitalul de răniți, unde, prin frumoasele sale cuvinte de îmbărbătare, a alinat suferințele și a dat curaj celor răniți mai grav de a suporta durerile*[33].

Începând cu 1 aprilie 1944 a funcționat ca preot al Brigăzii 4 Artilerie, mare unitate cu care a plecat pe frontul din Moldova. *În tot acest timp, aproape zilnic, pe front, chiar în linia 1, prin predici bine chibzuite a căutat și reușit să susțină moralul trupei. În plus de aceste predici întocmite cu multă competență s-a ocupat îndeaproape de Cimitirul Eroilor de la Hăbășești, făcut pe întreaga divizie*. Nu în ultimul rând *cu vorbe blânde și mângâietoare a reușit să aline o parte din suferințele răniților*[34]. Concluzia firească ce se impunea era că *este un preot care își cunoaște în mod desăvârșit datoria de preot militar având un apreciabil ascendent moral asupra ostașilor. A fost întotdeauna la datorie și totdeauna punctual la serviciu*[35].

Pe 2 septembrie 1944 a fost luat prizonier în localitatea Bereşti Bistrița, jud. Bacău, alături de generalul Chirnoagă, comandantul marii unități.

S-a întors în țară alături de Divizia „Horia, Cloșca și Crișan", al cărui preot-șef a fost de la 1 septembrie 1945. Comandantul marii unități, generalul de corp de armată Lascăr Mihail aprecia că *este foarte stăruitor și cu excepțională putere de muncă. Caracter ferm și deschis. Foarte inteligent și cu o cultură generală foarte dezvoltată. Se impune tuturor prin pregătirea sa intelectuală. Educație desăvârșită. Leal, demn și integru. Pe tot timpul și-a îndeplinit serviciul său cu o deosebită conștiinciozitate și cu o largă înțelegere a condițiilor în care s-a format divizia*[36] *și a scopului ce se urmărea. Animat de largi idei religioase și democratice, preotul locotenent-colonel Chirea a desfășurat o mare activitate religioasă atât în lagăr, ușurând prin aceasta viața camarazilor săi, precum și în cadrul diviziei.* Activitatea preotului militar s-a concretizat prin organizarea de *coruri religioase minunate, a ținut conferințe atât în domeniul religios, cât și cu caracter social; a oficiat servicii divine la toate sărbătorile creștinești; a construit un frumos cimitir pentru ostașii din divizie decedați*.

Generalul Lascăr Mihail conchidea *prin întreaga sa activitate în cadrul diviziei* [...] *a constituit pentru mine și ostașii mei un f. bun îndrumător și ajutor de seamă. Pentru toate acestea îl caracterizez ca un preot militar excelent*[37].

Episcopul Armatei, generalul dr. Partenie Ciopron menționea *în totul nota elogioasă a dlui comandant al Diviziei H.C.C. Preotul locotenent-colonel Chirea este un cleric militar distins, cu o remarcabilă activitate pastorală. Meritele sale excepționale sunt în deosebi activitatea de pe front, dar mai ales munca și râvna sa apostolică printre ofițerii și ostașii din lagăre. Aici rolul său a fost covârșitor. A oficiat servicii divine, a ținut cuvântări entuziaste, a tipărit o carte specială de rugăciuni, în care scop și-a vândut o parte din hrana sa pentru a procura hârtia necesară acestor cărți. Prezența sa permanentă în lagăre a ținut moralul ofițerilor și trupei la un nivel ridicat*[38].

La întoarcerea în țară a fost *însărcinat cu conducerea Biroului de legătură de la ECP*[39] *unde desfășoară, de asemenea, o rodnică activitate pentru întărirea noului spirit în oștire, fiindumi de un real ajutor în această importantă operă*. În concluzie *este un cleric militar cu merite excepționale, pentru care l-am distins cu toate gradele și rangurile bisericești ce se pot acorda unui preot (brâu roșu, econom stavrofor, protopop etc.). Socot că s-ar face un act de dreptate dându-i-se acestui distins preot militar și gradul în oștire ce i se cuvine și pe care îl merită cu prisosință*[40].

Gradul de locotenent-colonel i-a fost acordat „în mod excepțional" prin Ordinul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.[41].

La 1 octombrie 1945 a fost transferat la Inspectoratul General de Armată pentru Educație (Ordinul Ministerului de Război nr. 91197/1945)[42], fiind numit, de la 1 noiembrie același an, ca șef al Biroului Legături Cler.

În „Foaia calificativă" întocmită la 31 octombrie 1946[43] se menționa activitatea desfășurată în noile condiții, de schimbare radicală a societății și Armatei Române.

În calitate de preot-șef al Inspectoratului E.C.P. a știut să dea instrucțiuni și directive precise, reușind să facă și să desăvârșească colaborarea dintre Clerul Militar și organele aparatului E.C.P. Toate acestea au contribuit ca preoțimea militară să se integreze în mod conștient în munca de democratizare a țării. A ținut conferințe foarte bine documentate atât în garnizoana București, cât și în garnizoanele din țară, cu ocazia inspecțiilor făcute unităților. Aceste conferințe, prin darul oratoric și căldura cu care au fost expuse, s-au bucurat de un răsunător succes în rândul auditorilor.

Activitatea de propagandă s-a extins, astfel încât *prin stăruințele sale, Clerul Militar, în frunte cu Episcopul Armatei, a ținut în cadrul Orei Armatei, cuvântări la radio, Sfinția Sa inaugurând aceste conferințe editoriale, mult apreciate*. De asemenea *a contribuit cu documentate articole la ziarul „Glasul Armatei"*.

Pentru activitatea excepțională desfășurată a fost numit șeful Serviciului Educației Religioase, în această calitate *a îndeplinit conștiincios toate însărcinările date și condus cu competență educația religioasă a Armatei, știind să imprime linia justă în această latură*[44].

Ultima consemnare din memoriul personal se numește „Notă de carnet pe timpul de la 1 noiembrie 1947 până la 15 februarie 1948"[45]. Este consemnată funcția deținută în această perioadă, respectiv de șef al Biroului Cler în Direcția Educație.

Noua orientare politică se regăsește și în aprecierile la adresa activității preotului Petre Chirea, acestea devenind preponderent *mulțumitoare*. Acum el este doar *suficient de pregătit din punct de vedere profesional*, a condus *biroul și munca ce-a avut mulțumitor*, având *o concepție destul de clară în lucrări*. A fost *mulțumitor de pregătit politicește și devotat regimului democratic popular*. Se orientează *mulțumitor* și interpretează *destul de just evenimentele politice interne și internaționale*.

Dintre multele cuvântări ale preotului Petre Chirea am ales conferința ținută, în anul 1936, în fața recruților care

depuneau jurământul de credință regelui și de supunere față de legile și îndatoririle militare, pe care o redăm în integralitatea ei:

Conferința model: Despre jurământ[46]

Astăzi, 7 iunie, bătrâna, însă glorioasa capitală a Moldovei a îmbrăcat iarăși haina de sărbătoare.

Astăzi toți recruții din această garnizoană care s-au învrednicit de cinstea de a fi ostași, cu sufletele pline de bucurie și de dragoste, depun jurământul de credință regelui și jurământul de supunere legilor și îndatoririlor militare, în toate ocaziile, atât în timp de pace, cât și în timp de război.

Fericită a fost făcută alegerea acestei zile pentru depunerea jurământului, de Comandamentul nostru, pentru că astăzi nu numai voi care veți jura veniți să aduceți asigurări de supunere și dragoste, Căpitanului Căpitanilor, Carol al II-lea, ci întreaga națiune română, întreg sufletul român se pregătește astăzi spre a duce mâine aceeași asigurare de dragoste, de devotament și de supunere.

În acest moment sfânt vouă care v-ați născut în timpul Regelui Carol I făuritorul coroanei de oțel, vouă care ați crescut sub oblăduirea viteazului Ferdinand I, întregitor de hotare și făuritorul României Mari și care ați venit ca prin jurământul vostru să faceți zid de apărare în jurul Măriei Sale, vă adresez cuvintele Domnului Nostru Iisus Hristos: „Unde sunt doi sau trei adunați în numele meu, acolo sunt și eu în mijlocul vostru".

Sus aveți inimile dragi camarazi! Pentru că însuși Fiul lui Dumnezeu asistă azi la cel de-al doilea botez, când Țara vă botează ca mamă, iar Armata Română ca naș.

Pregătiți-vă cu bărbătească demnitate și cu creștinească evlavie sufletul vostru, ca pe steagul unității din care faceți parte, să depuneți jurământul de credință față de Rege, față de Țară și față de Tron.

Prin jurământ vă împodobiți sufletul vostru ostășesc pentru că de sfințenia și de trăinicia jurământului, prin care voi vă legați soarta voastră de soarta Regelui și de soarta Țării, de voinicescul vostru jurământ, depinde viitorul neamului românesc. De azi înainte nu vă mai aparțineți vouă, ci Regelui și Patriei.

Din osârdia cu care faceți acest jurământ, se clădește și se călește azi, oțelul celei mai teribile arme, în fața căruia dușmanul trufaș va amuți și care armă se numește sufletul vostru românesc.

Prin jurământ vă învredniciți de cinstea de a vă numi ostași ai Țării și ai Regelui și mai mult decât atât, vi se face onoarea de a năzui la titlul de erou.

Vă dați seama de marea cinste de care vă bucurați, însă trebuie să vă dați seama și de marea răspundere ce vi se încredințează, în aceste zile grele, când de pretutindeni suntem împresurați de dușmani.

Numai înțelegând însemnătatea jurământului veți putea pune în lucrare toate puterile voastre sufletești și trupești pentru a fi în stare să apărați și să păstrați pământul nostru strămoșesc, aghesmuit cu sângele atâtor eroi și a virtuților înflorite pe el, virtuți creștinești și cetățenești.

Prin jurământul ce veți depune se va încheia o legătură strânsă, o legătură sfântă, între voi, între Rege, între Patrie și între Drapelul pe care veți jura.

Prin respectarea, prin păstrarea jurământului, se va vedea la voi: credința în Dumnezeul părinților noștri, încrederea în Regele Țării și dragostea față de Neamul, de la care am moștenit: și sângele și sufletul și istoria.

Jurământul ostășesc se păstrează chiar cu jertfa vieții.

Istoria omenirii e plină de asemenea pilde, de asemenea exemple de păstrarea jurământului.

Garda lui Napoleon, Împăratul Franței, pe punctul când era să fie prinsă și nemaiavând nicio scăpare, strigă: „Garda moare, dar nu se predă".

Dar istoria poporului român, nu este împletită cu asemenea pilde de păstrarea jurământului?

Ce însemnează oare lăsarea pe câmpiile de luptă: la Olt, la Jiu, Mărășești, Oituz și Mărăști, a 800 000 de vieți, decât pilde vii, pilde strălucite pentru păstrarea jurământului față de patrie și tron!

Camarazi!

De felul cum veți păstra acest jurământ de credință și supunere, atârnă fericirea voastră aici pe pământ, de asemenea și dincolo de mormânt.

Pentru că un lucru trebuie să știți și e bine chiar să vă notați că toate se pot ierta, toate se pot dezlega, numai călcarea jurământului nu se iartă și nu se dezleagă niciodată.

Și acum convinși de însemnătatea acestui act sfânt, după cum v-am explicat și în cuvântările pe care vi le-am ținut la unități, să zicem cu tot sufletul nostru și din toată inima noastră: „Blestemat fie-i mormântul, cui își calcă jurământul!"

Confesorul Garnizoanei Iași
Preot Chirea Petre

LIEUTENANT-COLONEL PRIEST PETRE CHIREA – THE CONFESSOR OF TURNU MĂGURELE GARRISON

He graduated from Theology Faculty. Priest Petre Chirea joined the Romanian Army in 1935, having the rank of captain, being the confessor of Turnu Măgurele garrison. His commandants and the two Army's bishops, Ioan Stroia and Partenie Ciopron, were unanimous in appreciating his career in the most laudatory terms, a career that was dedicated both to military men and civil population.

Keywords: priest Petre Chirea, Turnu Măgurele, confessor, battle field, civil population

NOTE

1 Serviciul Istoric al Armatei.
2 Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, f. 1.
3 *Ibidem*, f. 2.
4 *Ibidem*, f. 8.
5 *Ibidem*.
6 Pe larg vezi Marius-Cătălin Mitrea, *Episcopia Armatei Române – apostolat în slujba patriei*, în revista „Misiunea", anul I, nr. 1/2014, pp. 54-60 și Comandor (r) prof. dr. Aurel Pentelescu, Ionuț-Constantin Petcu, *Un ierarh uitat – episcopul militar dr. Ioan Stroia*, în revista „Misiunea", anul I, nr. 1/2014, pp. 71-76.
7 Arhivele Militare Române, Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, f. 8.
8 *Ibidem*, f. 2.
9 *Ibidem*, f. 9.
10 *Ibidem*.
11 Pe larg vezi Marius-Cătălin Mitrea, *Art. cit.*, pp. 54-60 și Colonel (r) prof.

univ. dr. Gheorghe Nicolescu, *Un episcop pentru Armata Română. Generalul de brigadă dr. Partenie Ciopron*, în „Calendarul Tradițiilor Militare – 2013", Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2012, pp. 30-40.

12 Arhivele Militare Române, Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, f. 9.
13 *Ibidem*, f. 10.
14 *Ibidem*, f. 11.
15 *Ibidem*.
16 *Ibidem*.
17 *Ibidem*, f. 2.
18 *Ibidem*, f. 12.
19 *Ibidem*, f. 13.
20 *Ibidem*.
21 *Ibidem*.
22 *Ibidem*, f. 14.
23 *Ibidem*.
24 *Ibidem*.
25 *Ibidem*, f. 15.
26 A făcut stagiul pe front în perioada 1 septembrie 1941-28 decembrie 1942, ca preot al Diviziei 4 Infanterie. A fost evacuat în țară, îmbolnăvindu-se grav.
27 Arhivele Militare Române, Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, ff. 15-16.
28 *Ibidem*, f. 2.
29 *Ibidem*, f. 17.
30 *Ibidem*.
31 *Ibidem*, f. 2.
32 *Ibidem*, f. 19.
33 *Ibidem*, f. 20.
34 *Ibidem*, f. 21.
35 *Ibidem*.
36 Divizia II Voluntari Români a fost înființată la 12 aprilie 1945 în baza aprobării Comandamentului Suprem al Armatei Roşii din 27 martie 1945, pe teritoriul Uniunii Sovietice, în Regiunea Balta, garnizoana Kotovsk, din militarii români aflați în lagărele de prizonieri aflate pe teritoriul acestui stat şi care şi-au dat adeziunea necondiționată la lupta împotriva fascismului, pentru democratizarea țării şi a Armatei Române. Organizatorii au fost generalul de corp de armată Lascăr Mihail şi generalul Dumitru Romulus. La trecerea Prutului, prin Ordinul de Zi nr. 71 bis, unitatea a primit numele de Divizia II de Voluntari Români „Horia, Cloşca şi Crişan". A fost integrată în organica Armatei Române în baza Înaltului Decret nr. 2625 din 15 august 1945.
37 Arhivele Militare Române, Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, f. 22.
38 *Ibidem*.
39 Educație Cultură şi Propagandă – n.n.
40 Arhivele Militare Române, Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, ff. 22-23.
41 *Ibidem*, f. 23.
42 *Ibidem*, f. 2.
43 *Ibidem*, ff. 24-25.
44 *Ibidem*, f. 26.
45 *Ibidem*, f. 27.
46 Idem, Fond microfilme, rola F.II. 4.1563, cd. 111-112.

Maior dr. Milyan MILKIČ[1]

PREOȚII ÎN MISIUNILE MILITARE ALE GUVERNULUI SÂRB (1916-1920)

În Constituția Regatului Serbia era asigurat tuturor comunităților confesionale recunoscute dreptul la practicarea credinței și organizarea după canoanele credinței[2]. Regele a fost numit apărătorul acestor drepturi. După recensământul din 1910, în Regatul Serbiei au trăit 2 881 200 (98,6%) ortodocși, 14 335 (0,5%) musulmani, 8 435 (0,28%) romano-catolici, 5 997 (0,2%) adepți a lui Moise și 799 (0,025%) protestanți[3]. Biserica Ortodoxă Sârbă în Regatul Serbia, în baza Constituției a fost declarată ca biserică de stat. Înaltele fețe bisericești, învățătorii și preoții militari, membrii și funcționarii tribunalelor bisericești au avut statutul de funcționari ai statului și au primit leafa de la stat. Ceilalți preoți au avut venit din donațiile enoriașilor și din impozitul bisericesc al acestora. Preoții care au fost angajați în slujba statului au aparținut categoriei preoților militari. Slujba preoților militari a fost introdusă la 29 mai 1839, când a fost adoptată Legea referitoare la armată care a prevăzut existența preotului militar în Comandamentul Suprem[4]. Preoții militari erau funcționari de stat numiți de rege, prin decret regal, la propunerea ministrului apărării.

Aceștia au participat în războaiele împotriva turcilor, în războaiele balcanice și în Primul Război Mondial. Din 404 020 de persoane care făceau parte din Armata Sârbă mobilizate la 23 septembrie 1915, 92 au fost preoți[5]. În baza datelor din documentele operative ale Comandamentului Suprem Sârb care se păstrează în Arhiva Militară din Belgrad, în Armata Sârbă în Primul Război Mondial au fost 81 de preoți militari. Protoiereul Mihailo I. Popovici în cartea sa, *Rolul istoric al Bisericii Sârbe la păstrarea identității naționale și formarea statului,* scrie că în Primul Război Balcanic au luptat 118 preoți militari, în cel de al doilea 140 iar în Primul Război Mondial 192 de preoți militari[6].

15 mai 1916. Jurământul unei divizii de voluntari sârbi la Odessa

După atacul Armatelor Austro-Ungare, Germane și Bulgare, în octombrie și noiembrie 1915, Armata Sârbă împreună cu regele și guvernul au părăsit Serbia traversând Muntenegru și Albania[7]. În perioada cât a fost în Grecia, întâi a staționat pe insula Corfu – din ianuarie și până în mai 1916 – iar apoi pe teritoriul peninsulei Halkidiki, Armata Sârbă, când era vorba despre aprovizionare cu material necesar și alimente, a depins de Comandamentul Aliaților din Salonic.

În timpul când a început atacul, guvernul sârb a ordonat preoților să rămână în parohiile lor și acolo să aștepte inamicul. Unii preoți nu au ascultat ordinul și împreună cu armata și guvernul, au părăsit Serbia. Circa 500 de preoți au fost internați iar toți episcopii au fost nevoiți să părăsească eparhiile. Despre activitatea preoților în Primul Război Mondial nu s-au scris prea multe lucrări[8].

Preoții în SUA și Marea Britanie

Printre primii teologi care s-au școlarizat în Anglia a fost Nicolai Velimirovici[9]. În anul 1909 a pregătit doctoratul în filosofie pe tema Filosofia lui Berkli la Oxford. Când a fost atacată Serbia, ieromonahul Nicolai Velimirovici nu s-a retras cu armata și guvernul în Albania. Guvernul 1-a trimis în primăvara anului 1915 în misiune diplomatică în SUA[10]. A rămas acolo până în toamnă ca, apoi, să plece la Londra. Având în vedere că a vorbit limbile rusă, franceză, engleză și germană, ieromonahul Nicolai prin activitatea sa a reușit ca la sfârșitul verii anului 1915 să influențeze ca din SUA în Europa să vină circa 20.000 de voluntari de proveniență slavă[11]. Majoritatea a fost trimisă pe frontul de la Salonic. La fel a strâns și o sumă importantă ca ajutor umanitar pentru sârbii din Serbia ocupată. Cinci ani mai târziu, deja episcop de Ohrid, Nicolai scria: Cinci ani am fost în America. Atunci am fost trimis de guvernul sârb să vizitez coloniile iugoslave în această țară și oamenilor să le explic lupta titanică care o poartă micuța Serbie cu marele Imperiu Austro-Ungar. Prin multe rezoluții poporul iugoslav s-a declarat pentru idealurile Serbiei[12].

În toamna anului 1915, ieromonahul Nicolai a ajuns la Londra continuând misiunea sa diplomatică în cadrul ambasadei sârbe[13]. A ținut conferințe și prelegeri, a publicat texte și promovat ideea iugoslavismului. Printre primele activități desfășurate a fost să se adreseze pentru ajutor lui Robert Wiliam Seton-Watson care a fost înclinat ideii iugoslavismului și convins că Serbia trebuie ajutată. Nicolai Velimirovici i-a scris lui Seton-Watson la 16 octombrie 1915 despre tragedia Serbiei și luptele Armatei Sârbe[14]. In anul 1915, ieromonahul Nicolai a publicat în limba engleză lucrarea Religia și naționalitatea în Serbia care a avut 23 de pagini cu introducerea semnată de Seton-Watson[15]. Cartea, tot în limba engleză, Locul Serbiei în istoria umanității, publicată în octombrie 1915, a cărui editor a fost Consiliul de Cerce-

tare a Relațiilor Internaționale, cuprindea 26 de pagini și a fost dedicată lui Seton-Watson. Cuvântările din martie 1916 în biserica Sf. Margareta din Westminster, ieromonahul N. Velimirovici le-a publicat în același an în limba engleză sub titlul Sermons on Subjects Suggested by the War care avea 40 de pagini. Lucrarea The Lord's Prayer: a Devont Interpretation în ediția Church of England Maris Society publicată în 1916 a avut introducerea semnată de episcopul de York. A mai vorbit în Catedrala din Canterbury, în biserica Sf. Treimi din Stroud Green – Londra, soldaților englezi și studenților la Cambridge iar toate aceste cuvântări au fost publicate în 1916 în cartea Serbia la lumină și în întuneric. Partea a doua a acestei cărți a adus traduceri din poezia epică sârbă. În biserica „Sf. Pavel" a ținut liturghia pentru Serbia[16] la 7 iulie 1917. La fel, ieromonahul Nicolai Velimirovici a participat și la procesiunea bisericească.

Nicolai Velimirovici a fost inițiatorul proiectului al cărui țel a fost ca studenții la teologie în anul 1917 să continue școlarizarea în limba engleză sub controlul preoților sârbi[17]. La realizarea acestui proiect a avut ajutorul înaltei fețe bisericești Randall Davidson de Canterbury. În scrisoarea către prietenul George Bell din 15 iunie 1917, Nicolai îi aduce la cunoștință că în acel moment la Londra erau 11 studenți sârbi la teologie și că față de ei trebuia să se comporte ca și față de refugiații care aveau nevoie atât de ajutor material cât și spiritual[18].

Sub conducerea canonicului Cenon Carnegie, starețul bisericii cu hramul Sf. Margareta din Westminster, a fost constituit Consiliul pentru Ajutorul Studenților Bisericii Sârbe. La fel, a fost constituit și un comitet academic format din profesori la teologie la Oxford. Majoritatea studenților sârbi a studiat la Institutul de Teologie din Oxford, „Sf. Ștefan" iar în acest grup, pe lângă alții, au fost și Milovan Blagoievici, Bogdan Ivanovici, Dușan Șucletovici, Bojidar Popovici, Vladimir Georgevici, Chirilo Ianici, Irinei Georgevici, Pavle Ieftici, Ielisie Andrici, Iustin Popovici. Evidențiem prezența ieromonahului Irinei Georgevici care în perioada septembrie 1918-mai 1919 a fost adjunctul șefului Biroului de Informare sârbe la Londra[19]. În Anglia, în timpul Primului Război Mondial, au studiat 28 de studenți sârbi. Pe lângă ieromonahul Nicolai Velimirovici, în Anglia, ca profesori au fost Iosif Țviovici, Damaschin Gradnicichi, Demosten Ilici și Milan Milutinovici[20].

Ieromonahul Nicolai Velimirovici la sfârșitul anului 1918 s-a întors în nou formatul Regat al Sârbilor, Croaților și Slovenilor. Înainte de a fi ales ca episcop, a fost profesor suplinitor la „Sf. Sava" din Belgrad. Sf. Sobor Arhiepiscopal l-a numit episcop în 1919, iar din 1920, la dorința proprie, Nicolai ajunge la Ohrid.

Am menționat că printre profesori studenților sârbi la Oxford a fost ieromonahul Iosif Țviovici. Episcopul Sava scrie despre el că după ocuparea Serbiei a fost într-o misiune diplomatică la Biserta și în Rusia iar în 1917 a fost numit rector al bogosloviei ortodoxe sârbe în Anglia[21]. Ca preot militar, Iosif a fost numit la Regimentul 15 ca apoi prin ordinul din 14 martie 1916 să fie numit la postul de preot militar în comanda trupelor de rezervă și în școlile militare. Prin hotărârea Comandamentului Armatei a 3-a din 24 martie 1916, Iosif Țviovici a trecut în comanda Diviziunii Dunărene[22]. Prin hotărârea Comandamentului Diviziunii Dunărene din 26 martie 1916[23], Iosif Țviovici a fost transferat ca preot în Comandamentul pentru Aprovizionare a diviziunii[24]. Mai târziu, Ministerul Apărării la 18 iulie 1916 a trimis o hotărâre Comandamentului Corpului Sârb de Voluntari din Rusia și colonelului Dușan Stefanovici, reprezentantul militar la Paris, prin care îl numește pe Iosif Țviovici ca preot militar în Comandamentul Diviziuni a 2-a de voluntari sârbi[25]. Împreună cu ceilalți numiți a plecat cu vaporul din Biserta la 21 iulie 1916. Spre Rusia acest grup a plecat la 12 august 1916[26].

Comandantul Diviziunii Dunărene, colonelul Miloievici în raportul spre comandantul Armatei 1 din 25 iulie 1918 scrie că preotul, domnul Țviovici nu a venit la datorie, iar din câte a auzit, el este la Londra [...] și de aceea am onoarea de a ruga ca acest domn să fie șters de pe lista Comandamentului Suprem căci de pe lista Primei Armate 1-am șters deja[27]. Această scrisoare a fost trimisă la 28 iulie cu explicația că preotul Țviovici poate fi valabil șters de pe lista Armatei 1 abia când vor primi informația că despre aceasta a hotărât Comandamentul Suprem. Din Comandamentul Suprem dosarul respectiv a fost trimis ministrului apărării la l august și se cerea ca referentul pentru preoți din acest minister să-și spună părerea. Din departamentul Ministerului Apărării la 4 august 1918, Comandamentul Suprem a fost informat că ierarhul Iosif Țviovici, prin hotărîrea F/6 nr. 13484 din 20 noiembrie 1917, a fost eliberat de datorie și trecut la muncă

Episcopul Josif Cvijović

în Ministerul Învățământului și Credinței[28]. În baza acestei hotărâri, Comandamentul Suprem, prin scrisoarea A-G nr. 136885, a anunțat Comandamentul Armatei 1 că preotul Țviovici poate fi șters de pe listă. Această hotărâre a ajuns la Comandamentul Diviziunii Dunărene la 11 august ca pe 13 august 1918 să fie definitiv șters de pe listă. După ce a ajuns părerea referentului pentru preoți, ieromonahul Iosif Țviovici a fost șters de pe lista preoților militari a Comandamentului Suprem la 20 august 1918[29].

După terminarea Primului Război Mondial s-a întors la Belgrad și la scurt timp a fost numit rector al Școlii de Teologie din Prizren. De la acest post la 19 decembrie 1920 a fost ales episcop de Bitola[30].

Preoții în Corpul de Voluntari în Rusia

După hotărârea guvernului sârb ca în Rusia să se formeze armată de voluntari, la 11 februarie 1916 s-a definit numărul de ofițeri necesari pentru formarea primei diviziuni sârbe a armatei de voluntari în Rusia[31]. Prin brevet ca și comandant al Diviziunii Sârbe a Armatei de Voluntari în Rusia a fost numit colonelul Stevan Hagici. Ca adjunct era colonelul Dragutin Kusacovici, iar conducător al statului major era Voin Maximovici. Prin brevetul din 21 februarie au fost numiți comandanții brigăzilor, colonelul Giuragi Iosifovici și colonelul Milos Stancovici. Ca și comandanți ai unităților coloneii Jovan Mitrovici, Velibor Trebinaț, Stoian Popovici și subcolonelul Dragoliub Mihailovici. Pe lângă acești ofițeri au fost numiți și 12 comandanți de batalioane, 26 de comandanți de unități militare subordonate și a fost stabilit numărul necesar de ofițeri de diferite specialități, precum și numărul necesar de funcționari. În 24 martie 1916, Ministerul Apărării trimite o îndrumare comandantului diviziunii cum să realizeze călătoria din Corfu până la Odessa și pentru munca în continuare[32]. Din portul din Corfu, la 3 martie, au plecat cu vaporul francez „Ville de Nante" cei aleși în Diviziunea Sârbă de Voluntari în Rusia. Spre Rusia au plecat 130 de militari dintre care 31 de ofițeri superiori, 46 de ofițeri, nouă funcționari, un preot militar, un pictor, cinci medici, un medic veterinar, patru locotenenți, șase sergenți, 12 sublocotenenți și 12 soldați (funcționari și ordonași). Pe lista ofițerilor, funcționarilor militari, subofițerilor și soldaților din Corfu care plecau spre Rusia pentru a forma prima diviziune sârbă de voluntari sub numărul 78 este trecut preotul militar George Popovici[33].

Preotul militar al Diviziunii Dunărene, Danilo Popovici, la 25 februarie 1916, a cerut comandantului să fie repartizat în cadrul diviziunii de voluntari care a fost în curs de formare în Rusia[34]. Preotul Popovici a argumentat cererea prin faptul că a făcut studiile teologice în Rusia și că era capabil să preia și rolul de translator pentru limba rusă[35]. Izvoarele documentează că preotul Danilo Popovici a fost membru în misiunea colonelului Stevan Hagici pe 9 martie 1916 iar din Corfu la Paris a venit și preotul George Popovici[36]. Din Corfu la Paris au venit 134 de ofițeri și funcționari. La 15 martie, ei au plecat spre Londra ca apoi prin Suedia să ajungă în Rusia, pentru ca la Odessa să organizeze soldații de origine slavă din Armata Austro-Ungară luați prizonieri de ruși în diviziunea de voluntari. Comandantul diviziunii, colonelul Stevan S. Hagici, a ajuns la Odessa pe 14 aprilie 1916 și chiar din a doua zi a raportat despre situația găsită prințului Alexandru[37]. A subliniat că împreună cu el la Odessa au ajuns 21 de ofițeri, patru funcționari, trei medici și 14 subofițeri și soldați iar ceilalți din grup, după ordinul guvernului sârb au rămas la Londra. Colonelul Hagici scria că în momentul în care raporta erau formate două unități militare. A mai menționat numărul și componența și faptul că au avut și doi preoți militari. Pe lista Numărul persoanelor în Diviziunea Sârbă de Voluntari din Rusia la 15 aprilie 1916 (fără cei veniți din Corfu) nu a fost menționat niciun preot militar, în primul regiment – unu (singura informație despre această persoană era că vine din Regatul Sârb), în regimentul doi – un preot militar de aceiași provenienţă iar următoarele două nu au avut nici un preot militar[38].

În cadrul vizitei în Rusia, președintele guvernului sârb, Nicola Pașici, a vizitat la Odessa pe 3-4 mai 1916 prima Diviziune Sârbă de Voluntari[39]. Pașici a fost convins că trebuie continuată adunarea voluntarilor și că în Rusia trebuia format corpul de voluntari. La scurt timp după întoarcerea lui Pașici la Salonic, au fost luate măsuri și date ordinele necesare pentru trimiterea la Odessa a numărului necesar de ofițeri care să formeze Comandamentul Corpului și două diviziuni[40]. La jumătatea lui iulie 1916 comandant al Corpului a fost numit generalul Mihailo Jivcovici, iar comandant administrativ al comandamentului, colonelul Dragutin Kușacovici, comandant al diviziunii colonelul Dimitrievici și Milan Iecimenici[41]. Prin același ordin a fost hotărât și numărul de ofițeri superiori ca și numărul de subofițeri și funcționari militari, în total au fost alese 135 de persoane. Generalul Jivcovici cu oamenii săi au ajuns în Rusia pe același drum cum a ajuns și colonelul Hagici la 7 septembrie 1916.

La sfârșitul lunii mai 1916, înaintea terminării lucrărilor de formare a primei diviziuni, Comandamentul Suprem Rus a gândit întrebuinţarea ei. Colonelului Hagici i-a fost transmis că există posibilitatea ca prima diviziune să plece pe frontul din Galiția[42]. Colonelul Hagici a informat guvernul sârb care, însă, nu a fost de acord cu această propunere. Guvernul sârb a propus Comandamentului Suprem ca prima diviziune să ajungă la Salonic pentru a întării Armata Sârbă. Mai târziu, generalul Brusilov, comandantul frontului de sud-vest, l-a anunţat pe colonelul Hagici că, pe 4 iulie, România va intra în război de partea aliaților și că peste o lună prima diviziune va pleca împreună cu trupele ruse în operațiunile din Dobrogea. Guvernul sârb a fost de acord cu această propunere. După câteva zile, două brigăzi ale diviziunii întâi au plecat în Dobrogea.

Din ordinul Comandamentului Suprem, la 20 septembrie 1917, locotenentul Slavco Trifunovici și preotul Danilo Popovici au fost trimiși în comandamentul celei de a doua diviziuni ruse ca ofițeri de legătură și translator[43].

Ministrul apărării prin ordinul din 31 octombrie 1916 a hotărât ca preot al batalionului sârb de voluntari să fie numit ieromonahul Leontie Mitrovici, din mănăstirea Țetinie[44].

Comandantul diviziuni a doua ruse a trimis o cerere spre comandamentul sârb la 24 octombrie 1917 în care explica că diviziunea nu avea preot militar numit de stat și că avea nevoie de acesta în spital având mulți bolnavi. Se cerea ca preotul sârb Popovici care a fost acolo ca translator să fie trimis în spitalul diviziunii a doua. La 6 noiembrie preotul Danilo Popovici a trecut în slujbă în comandamentul celei de a doua diviziunii ruse[45].

Preoții în spitalele militare ale aliaților

În timpul Primului Război Mondial, preoții militari au fost în majoritate angajați în spitalele militare. Cel mai mare număr de răniți ai Armatei Sârbe a fost în spitalele militare aflate pe insula Vido. La fel, răniți sârbi au fost în spitalele aliaților Govin, Moraitiți și Axileon. Prin hotărârea ministrului apărării din 4 aprilie 1916, a fost numit câte un preot militar în fiecare din aceste spitale[46]. Astfel, în spitalul din Govino, preot a fost Vladimir Ieremici, în Moraitiți preotul Unității Militare 15 iar în spitalul din Axileon a fost preot Milia Ristici, înainte preot militar în spitalul de pe insula Vido[47]. Preot militar în Spitalul 2 sârbo-englez la 27 mai 1917 a fost numit Svetozar Ivoșevici[48].

Conducătorul departamentului sanitar a propus la 26 august 1917 ca în spitalul rus de teren din Veri să fie trimis un preot ortodox al Armatei Sârbe[49]. La acest post pe 29 august 1916 a fost trimis ieromonahul Mitrofan Ivancevici[50]. Preotul Liubomir Popovici a fost trimis la Seres la 18 octombrie 1916[51]. Înainte de acest post, preotul Popovici a fost în slujbă la lagărul englez.

Conducătorul departamentului sanitar a cerut la 26 octombrie ca să fie trimiși preoți în Spitalul englez-sârb nr. l din Vodeni, în spitalul englez-sârb din Sorovici în care se găseau doar soldați sârbi urmând să fie numiți preoți militari ortodocși din componența Armatei Sârbe[52]. La 29 octombrie a ajuns răspunsul pozitiv la această cerere și au fost propuși din partea Comandamentului Suprem preotul militar Gavrilo Kupusinaț la spitalul din Vodeni, care era starețul mănăstiri Sf. Roman iar la spitalul din Sorovici ieromonahul Teodosie Toșici din mănăstirea Milikova. Același organ a ordonat la 12 aprilie 1917 ca preotul Teodosie Toșici să fie eliberat de datorie și în locul lui 1-a numit pe un alt preot[53].

La cererea colonelului Sondermaier din armata aliaților, la 5 ianuarie 1917 la Spitalul englez militar nr. 33 a fost numit un preot militar ortodox în Sorovici[54]. Acest preot s-a numit Traico Popovici[55].

Ministerul Apărării al Serbiei în septembrie 1917 a cerut să se adune informații despre toți preoții militari sârbi care erau la dispoziția armatei din Micra. Prin hotărârea Comandamentului Suprem al Armatei Sârbe din 23 noiembrie 1917 și după înțelegerea cu Comandamentul Trupelor Aliaților, unii dintre preoții sârbi au fost trimiși în spitalele militare franceze și engleze[56].

În Spitalul provizoriu nr. 7 au fost numiți preoții Milovan Mitici și Milan Panici; la spitalul din Seres – preoții Traico Arsici și Slavco Pavlovici; la spitalul din Samli – preotul Dimitrie S. Miloicovici; la spitalul din Karaburun – preotul Stanoie Seculici. Ei au stat alături de răniți în momentele grele și îi ajutau să scrie scrisori.

Medgidia. Monumentul eroilor Diviziei 1 Voluntari sârbi

Preoții sârbi la slujbă în țările aliate

Ministerul Apărării la 17 martie 1917 informa Comandamentul Suprem că a ordonat reprezentanților sârbi de la Paris și Londra să-i găsească și să-i trimită la Salonic pe toți preoții care se găsesc acolo fără permis[57]. Reprezentantul de la Paris, colonelul Dușan Stefanovici, a ordonat la 29 aprilie 1917, comisarului principal pentru refugiații sârbi din Paris ca toți călugării să fie trimiși la Salonic de unde urmau să plece la slujbă în spitale[58]. Unul dintre preoții care din Londra a fost trimis la Salonic a fost ieromonahul Sofronie[59].

Preoții de care a fost nevoie în străinătate au fost trimiși de Comandamentul Suprem. După necesitate, ministrul apărării, la 30 august 1916, a numit preoți militari în spitalele din Nița, Tulon și împrejurimi, unde erau ofițeri și soldați sârbi. Printre ei a fost preotul Bogomir Petrovici, până atunci preot în Regimentul „Stevan Singelici". Preotul militar Naiden Giokici a venit în slujbă la Marsilia în septembrie 1916[60]. Ministrul apărării la 9 iulie 1918 la Marsilia a numit ca preot militar pe Costa Protici[61]. Preotul Stevan Boiovici prin hotărârea ministrului apărării din 8 aprilie 1917 a fost numit preot militar în orașul Tur (Franța) și împrejurimi.

Din date fragmentare este cunoscut că preotul Boiovici la sfârșitul lunii iulie 1917 a fost la Geneva[62]. Dintr-un document înțelegem că au fost preoți militari sârbi la slujbă în Tunisia și Algeria[63]. Ministrul apărării a informat la 18 noiembrie 1917 Comandamentul Suprem că la slujbă în Africa era nevoie de preoți militari sârbi. La 9 iunie 1918 în slujbă la Marsilia, ministrul apărării 1-a numit pe preotul Costa Protici[64]. Motivele de numire și plecare a preoților în unele țări aliate au putut fi legate și de starea sănătății. Astfel, protoiereul V. Paunovici, a primit permisul ca șase luni să fie în Franța pentru a se vindeca[65]. La fel, la 2 iunie 1918, șase luni în Franța pentru tratament medical a primit și referentul pentru religie Zdravco Paunovici[66].

Un număr mare de preoți a fost eliberat de datorie începând cu octombrie 1918 și trimiși la slujbă în orașele și parohiile din care au fost mobilizați[67]. În baza cererii ministrului educației și problemelor confesionale, ministrul apărării la 23 noiembrie 1918 a dat ordinul de eliberare de datorie a tuturor preoților din unitățile militare operative[68]. La sfârșitul lui noiembrie 1918 a început procesul de cercetare pentru a se stabili numărul exact de preoți răniți și căzuți la datorie[69].

În decembrie 1918, toate unitățile Armatei Sârbe au avut listele preoților care erau eliberați de datorie și întorși în parohiile în care au slujit înainte de război. Preoții care au dorit să-și continue activitatea în cadrul armatei, au putut în concordanță cu necesitatea, să slujească atât în parohiile

lor cât și în armată[70]. Comandamentul Suprem a publicat la 31 martie 1920 ordinul de demobilizare pentru acea parte a armatei care până atunci nu fusese demobilizată[71].

Prin activitatea în cadrul diferitelor misiuni diplomatice și militare în țările aliate, dar și pe front, preoții Bisericii Ortodoxe Sârbe au dat un mare aport eforturilor guvernului și Armatei Sârbe pentru eliberarea Serbiei.

PRIESTS IN SERBIAN GOVERNMENT MILITARY MISSIONS (1916-1920)

The article presents the priests' activity in the Serbian government military missions between 1916 and 1920. After an introduction, the author offers an image of the activity of the priests in USA and Great Britain, in the Volunteers Corps from Russia, in the Allied military hospitals and in the Allied countries. With their activity in different diplomatic and military missions in the Allied countries and on the battle field, the priests of the Serbian Orthodox Church gave an important contribution to the Serbian government and army for Serbia's liberation.

Keywords: priest, army, Serbia, Russia, war

NOTE

1 Cercetător în Departamentul de Istorie Militară, Institutul de Cercetări Strategice din cadrul Ministerului Apărării al Republicii Serbia, doctor în ştiinţe politice. Domenii de cercetare: tradiţii religioase, Armata Sârbă şi Iugoslavă în sec. XIX şi XX, relaţii internaţionale în sec. XX şi politica externă iugoslavă. A publicat 27 de studii şi articole. Autor al cărţii *Trieste Crisis in the Context of History and Relations between Yugoslavia and Great Powers 1943-1947*, INIS, Belgrade, 2012.

2 Constituţia Regatului Serbiei de la 22 decembrie 1888, în Marea Adunare Populară la Belgrad, Tipografia de stat, Belgrad, 1888.

3 Radoş Liuşici, *Istoria statală sârbească*, cartea II, Novi Sad, 2001, p. 35.

4 Milyan Milkič, *Specificul vieţii religioase în armata Regatului Serbia*, Opera militară I, 2003, pp. 168-184.

5 Arhivele Militare Sârbe (în continuare A.M.S.), lista 3, cutia 4, document 3/1, pp. 1-6. Numărul precis al Armatei Sârbe în întregime la începutul ofensivei inamice la 23 septembrie 1915.

6 Mihailo I. Popovici, *Rolul istoric al bisericii sârbe la păstrarea identităţii naţionale şi formarea statului*, Noua tipografie, Belgrad, 1933 (Passim).

7 În timpul retragerii în Muntenegru şi Albania, au murit în lupte, din boală sau au dispărut 72 000 de soldaţi şi un număr însemnat de civili. Din 420 000 de oameni cât a numărat Armata Sârbă în octombrie 1915, în urma retragerii şi luptelor crâncene au supravieţuit doar 150 000 de soldaţi. Totuşi, armata şi-a păstrat spiritul şi s-a pregătit de a lupta în afara ţării. Despre participarea Serbiei în Primul Război Mondial vezi Andrei Mitrovici, *Serbia în Primul Război Mondial*, Belgrad, 1984; Milorad Ekmecici, *Ţelurile de război ale Serbiei în 1914*, Belgrad, 1973.

8 Toate lucrările enumerate se găsesc în textul original.

9 Radmila Radici, *Relaţiile Bisericii Ortodoxe Sârbe şi Bisericii Anglicane*, în „Revista iugoslavă de istorie", nr. 1-2/2000, p. 99.

10 Dr. Miuriel Xepel George Bell, Nicolai Velimirovici, *Poveste despre o prietenie*, Svetigora, Ţetinie, 2003, p. 34.

11 Date precise în nota textului original.

12 Sava episcop de Şumadia, *Ierarhii sârbi din secolul IX până în secolul XX*, Evro, Unipres, Kalenici, Belgrad, Podgorița, Kraguievaţ, 1996, p. 375.

13 Dr. Miuriel Xepel George Bell, Nicolai Velimirovici, *Op. cit*, p. 30.

14 Hugh Seton-Watson, *The Making of a New Europe*, Methuen&Co. Ltd., Londra, 1981, p. 152.

15 *Poveste despre o prietenie* la pp.151-154 enumără cărţile publicate de N.V. în Anglia în timpul Primului Război Mondial.

16 Dr. Miuriel Xepel George Bell, Nicolai Velimirovici, *Op. cit*, p. 31.

17 *Ibidem*, pp. 33-37.

18 *Ibidem*, p. 35.

19 R. Radici, *Relaţiile Bisericii Ortodoxe Sârbe*, pp. 99-100.

20 *Ibidem*, p. 100.

21 Sava episcop de Şumadia, *Op. cit*, p. 262.

22 A.M.S., P3, C321, F9, D5.

23 *Ibidem*; Hotărârea A-G nr. 9650.

24 Idem, K321, F9, D5; Ordinul nr. 38542.

25 Idem, K435, F1, D2/1; Lista diviziunii cehe pentru Rusia, Ordinul Ministerului Apărării AG 10 nr. 1840 trimisă din Corfu reprezentantului militar la Paris, 18 iulie 1916.

26 Idem, K443, F8, D3/83.

27 Idem, K321, F9, D5.

28 *Ibidem*.

29 *Ibidem*.

30 Sava episcop de Şumadia, *Op. cit.*, p. 262.

31 I. Ivanovici, S. Raicovici, V. Ribar, *Corpul iugoslav de voluntari în Rusia, anexă istoriei mişcării de voluntari (1914-1918)*, Institutul militar istoric al API, Belgrad, 1954, p. 19; V. Maximovici, *Prima diviziune de voluntari 1916-1926*, Prossveta Belgrad, 1926, p. 13.

32 V. Maximovici, *Op. cit.*, p. 13.

33 *Ibidem*, pp. 13-14.

34 A.M.S., P5, K10, F6, D39.

35 *Ibidem*.

36 Idem, P3, K435, F1, D2/1. *Date despre militarii care au murit sau foşti bolnavi în Franţa 1915-1917*. Din datele disponibile preotul Popovici a stat la hotelul „Il de France", nr. 10.

37 V. Maximovici, *Op.cit.*, p. 17.

38 *Ibidem*, pp. 16-17.

39 I. Ivanovici, S. Raicovici, V. Ribar, *Op. cit.*, p. 22; V. Maximovici, *Op. cit.*, pp. 22-24.

40 *Ibidem*, p. 124.

41 *Ibidem*.

42 *Ibidem*, p. 30.

43 A.M.S., P5, K136, F5, D7/66.

44 Idem, P3, K263, F7, D5/45.

45 Idem, K296, F2, D1/92.

46 Idem, K10, F8, D38.

47 Idem, P5, K10, F8, D38.

48 Idem, K263, F6, D4/11; Svetozar Ivoşevici preot militar în Primul Război Mondial a purtat un jurnal personal în care zi de zi a enumerat toate activităţilor sale. Acest jurnal se găseşte în Arhiva Şumadiei din Kraguievaţ, fondul lui Svetozar Ivoşevici.

49 Idem, P3, K263, F7, D5/26.

50 *Ibidem*.

51 *Ibidem*, D5/47.

52 *Ibidem*, D5/44.

53 Idem, K296, F7, D5/29.

54 Idem, K263, F7, D1/3.

55 *Ibidem*.

56 Idem, K296, F2, D1/101; Părerea Ministerului Apărării din 2 septembrie 1917, despre starea ofiţerilor în spitale şi nevoia de preoţi.

57 *Ibidem*, F1, D1/22.

58 *Ibidem*, D1/32.

59 *Ibidem*, D1/34.

60 Idem, K435, F1, D2/1.

61 Idem, K321, F9, D5/77; Ordinul ministrului din 30 decembrie 1916.

62 Idem, K435, F3, D15/21.

63 Idem, K296, F1, D1/1.

64 *Ibidem*, F2, D1/19.

65 Idem, K321, F9, D5/77.

66 Idem, K296, F2, D1/74.

67 Idem, K321, F9, D5/69.

68 *Ibidem*, F10, D5/115.

69 *Ibidem*; *Ibidem*, D 5/133.

70 *Ibidem*, D5/138.

71 *Ibidem*, D5/140.

Asist. univ. dr. protosinghel Maxim VLAD[1]

MARTIRIUL CREŞTIN, CU O PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA SOLDAȚILOR MARTIRI DIN PRIMELE SECOLE CREŞTINE

Nicio altă mișcare religioasă nu a cunoscut o dezvoltare așa de rapidă precum creștinismul. Când Iisus Hristos a fost răstignit, urmașii Lui erau în număr de câteva sute. În a doua jumătate a secolului întâi, mișcarea creștină s-a răspândit pretutindeni și a cuprins toate păturile sociale ale Imperiului Roman. Istoricii estimează că la sfârșitul secolului întâi erau deja nu mai puțin de 500 000 de creștini.

Cercetătorul David Barrett[2] este de părere ca pe la anul 300 d.Ch., sau la nouă generații de la Christos, 10,4% din populația lumii era creștină, 66,4% dintre aceștia fiind din afara rasei albe. Scriptura era deja tradusă în zece limbi de circulație. În primii 300 de ani de creștinism, mai mult de 410 000 de persoane, sau un procentaj de 1 la fiecare 200 de creștini, își dăduseră viața ca martiri pentru Christos. Din această sumară statistică rezultă ca Biserica lui Hristos a dat mărturie prin membrii ei martirizați, cu privire la adevărul predicat de aceasta. Martiriul ca suportare a nedreptăților și a morții pentru Hristos și adevărul Său a provocat un adevărat scandal în conștiința colectivă a vremii, deoarece până atunci nu au existat niciodată în istorie, grupuri sau comunități umane mai mari care să accepte să fie omorâte pentru un crez anume.

Pe ce se fondează însă martiriul? Răspunsul este în realitate simplu: se fondează pe moartea lui Iisus Hristos, pe sacrificiul Său suprem de iubire, realizat pe Cruce, pentru ca noi să putem avea viață. Este logica bobului de grâu care moare pentru a aduce mult rod (cf. In. 12, 24).

De unde izvorăște așadar forța pentru a înfrunta martiriul? Din profunda și intima unire cu Hristos, pentru că martiriul și vocația la martiriu nu sunt rezultatul unui efort uman, ci sunt răspuns la o inițiativă și la o chemare a lui Dumnezeu, sunt dar al harului Său, care ne face să fim capabili de a oferi propria viață din iubire față de Hristos, față de Biserică și față de lumea din afara Bisericii. Dacă citim viețile martirilor, rămânem uimiți de seninătatea și curajul lor în înfruntarea suferinței și a morții: puterea lui Dumnezeu se manifestă pe deplin în slăbiciunea, în lipsurile celui care se încredințează Lui și își pune doar în El propria speranță (II Cor. 12, 9). Dar este important de subliniat că harul lui Dumnezeu nu suprimă sau sufocă libertatea celui care înfruntă martiriul, ci, dimpotrivă, o îmbogățește și o însuflețește: un martir este o persoană pe deplin liberă, liberă în raport cu puterea lumii; persoană liberă care într-un unic act definitiv îi dăruiește lui Dumnezeu întreaga Sa viață și într-un suprem act de credință, de nădejde și de iubire, față de semeni și față de Dumnezeu, se abandonează în mâinile Creatorului și Răscumpărătorului Său; își sacrifică propria viață pentru a se uni desăvârșit cu jertfa lui Hristos pe Cruce.

Într-un cuvânt: martiriul este un mare act de iubire ca răspuns la necuprinsa și negrăita iubire a lui Dumnezeu. Martir în sens larg este creștinul care suportă în numele lui Dumnezeu, a dreptății Sale și a Adevărului Său, din partea oamenilor, injustiția și minciuna umană ce se manifestă sub forma ateismului, a contestării lui Dumnezeu, a nedreptății sociale și a pervertirii adevărului și a realității cu privire la modul în care omul trebuie să trăiască și să-și organizeze viața.

Răspândirea mesajului creștin a întâmpinat de la început unele piedici și greutăți, atât din partea evreilor, cât și din

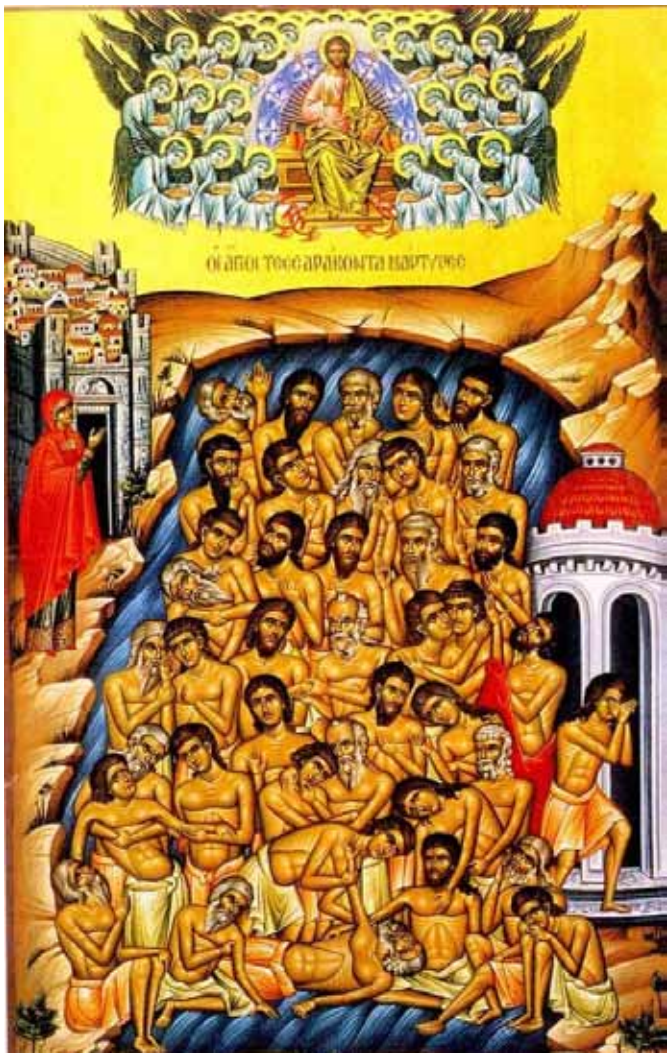

Sfinții 40 de Mucenici din Sevastia

partea păgânilor. Persecuțiile propriu-zise, îndurate de creștini din partea autorităților romane și ale mulțimii păgâne au fost grele, de lungă durată și au pus Biserica în dificultate. Ele au început în anul 64, sub împăratul Nero (54-68), și au durat până la anul 313, când împăratul Constantin cel Mare (306-337) a publicat edictul de toleranță religioasă, de la Milan. Persecuțiile n-au fost continue, dar au durat mai mult de jumătate din acest răstimp de trei secole. Cauzele persecuțiilor au fost de mai multe feluri:

Cauze religioase

Între creștinism și religia greco-romană era o mare deosebire. Creștinismul era o religie nouă, monoteistă, spirituală, morală, în timp ce păgânismul era o religie veche, politeista, idolatra și decăzută. Păgânii nu aveau o înțelegere pentru o religie spirituala, fără temple, fără zei și jertfe, fără reprezentările zeilor prin statui, în care oamenii de rând credeau ca locuiește puterea lor – numen. Credința creștină era socotită de păgâni o apostazie de la religia și tradiția strămoșilor – mos majorum, disprețul zeilor, ateism și nelegiuire. Orice calamitate abătută asupra Imperiului Roman, năvălirea altor popoare, cutremure, furtuna, vreme rea, inundații, seceta, foamete, epidemii, toate erau atribuite creștinilor, fiindcă au părăsit cultul zeilor, iar zeii mânioși trimit aceste nenorociri asupra oamenilor.

Cauze politice

Strânsa legătură dintre religie, stat și viața publică scotea și mai mult în evidență contrastul dintre creștinism și păgânism. Politeismul era în adevăr amestecat în toate manifestările vieții publice și de stat. Ideea păgânilor că Imperiul Roman este ajutat și protejat de zei și ca lor li se datorează creșterea și puterea lui și că, pe de altă parte, nenorocirile care se abat asupra lui vin din cauza creștinilor, care, prin atitudinea lor, jignesc și supără pe zei, au făcut ca păgânii să vadă în creștini dușmanii statului.

Cultul împăratului și al zeiței Roma, care constituia de fapt o manifestare de loialitate politica față de puterea Romei și a împăratului, de la care creștinii se sustrăgeau, căci ei adorau pe Dumnezeul cel adevărat, Creatorul cerului și al pământului, a constituit una din cauzele principale ale persecuțiilor. Refuzul creștinilor de a adora pe împărat ca zeu era socotit ca act de impietate (sacrilegium) și ofensa adusă majestății imperiale – crimen laesae majestatis. Refuzând sa accepte cultul zeilor, în general, creștinismul era învinuit și pentru crima de ofensă a religiei și a divinității – crimen laesae religionis et divinitatis (Tertullian, Apologeticum, XXVII, 1).

Cauze moral-sociale

Prejudecățile și ura păgânilor se manifestau și în aprecierile lor asupra vieții morale a creștinilor. Neînțelegând Taina Sfintei Împărtășanii, în care pâinea și vinul sunt prefăcute, prin Sfântul Duh, în Trupul și Sângele lui Iisus Hristos, creștinii erau acuzați că ucid copiii la cultul lor și se hrănesc cu sângele și carnea acestora. Neînțelegând rostul și sensul agapei creștine, creștinii erau socotiți imorali, fiind acuzați că la ospețele comune se dedau la desfrâu și comit chiar incesturi, ca Oedip, regele Tebei.

Clasele conducătoare, aristocrații, vedeau în creștini elemente vulgare și-i disprețuiau, pentru că ei erau recrutați mai mult din clasele modeste. Creștinismul era socotit o religie de sclavi, de ignoranți, de oameni inferiori. Prin abținerea lor de la anumite meserii și funcțiuni legate de cultul zeilor, prin refuzul unora de a servi în armată, creștinii erau socotiți de păgâni inutili societății, nefolositori în afaceri – infructuosi negotiis (Tertullian, Apologeticum, XLII, I).

Legislația și procedura de judecată

Ca să poată fi tolerate, cultele străine trebuiau de regulă să fie permise prin lege. Până la Constantin cel Mare, creștinismul a fost o religie nepermisă și ținută în afara legii. El putea fi urmărit pe baza unor decrete și legi existente, cu aplicare generală sau specială la religii.

Legea celor 12 table interzicea cultele străine și pedepsea magia. Un decret al senatului și o lege a lui Traian contra asociațiilor nelegale interziceau adunările nocturne. *Lex Julia de maiestate* pedepsea manifestările dușmănoase față de poporul roman. Creștinii puteau fi acuzați și urmăriți în baza

Martirajul Sfântului Maurice și Legiunea Tebană

acestor legi și decrete, pentru un motiv sau altul.

În cazul judecării creștinilor, se putea urma fie procedura normală a procesului de crimă, cu pedepse capitale, prevăzute de legi, pentru cetățenii romani, fie procedura reprimării delictelor, bazată pe dreptul polițienesc și judecătoresc al funcționarilor romani superiori de a păși din oficiu contra necetățenilor suspecți sau vinovați de tulburarea ordinii publice.

În aprecierea vinei și a pedepsei ei se conduceau de regulă după normele procesului de crimă, dar aveau libertatea de a aprecia și deseori se proceda arbitrar și abuziv, influențați fiind de mulțime sau de patimă. Unii istorici cred că împotriva creștinilor s-a procedat în primele două secole, nu pe bază de legi speciale sau de legi penale de drept comun, ci pe bază de măsuri administrative și polițienești. Alții însă, cred că la judecarea creștinilor se aplicau legile penale de drept comun: adică creștinii erau acuzați și condamnați, pentru crime și pedepsiți de legile în vigoare – magie, sacrilegiu, asociații nepermise. Cert însă este un lucru – la creștini se căutau și se condamnau nu anumite crime, ci mai degrabă numele lor de creștin.

Pedepsele variau, în general după situația generală a creștinilor. Principiul condamnării era: cei nobili să fie deportați, cei de jos decapitați, în ambele cazuri, însă creștinilor li se confiscau averile. Pedepsele capitale erau: pierderea libertății, a drepturilor civile, moartea. Aceasta putea fi provocată prin decapitare, prin ardere, răstignire, aruncare la fiare sau în luptele de gladiatori. Pedepse pe viață erau exilul sau deportarea în locuri nesănătoase și sub pază, condamnarea la munci în mine și în cariere, în grele condiții de trai, creștinii fiind ținuți în lanțuri ca și sclavii; pentru femei și fecioare se aplica de cele mai multe ori vinderea la case de toleranță.

Judecarea creștinilor era însoțită de torturi, pentru a-i sili să se lepede de credință. Acestea erau foarte grele și de multe feluri: flagelarea, bătaia cu vergi, lapidarea, sfâșierea corpului cu unghii sau gheare de fier sau cu cioburi ascuțite, arderea cu fier înroșit sau cu torțe, turnarea de plumb topit pe spate, întinderea membrelor sau a corpului prin diferite mijloace, legarea de cai fugăriți, sfărâmarea picioarelor, spânzurarea cu capul în jos, înecarea, tăierea limbii, a nasului, a urechilor, scoaterea ochilor și multele altele.

Soldații creștini din Armata Romană, martirizați în primele patru secole creștine

Niciun grup de locuitori ai Imperiului Roman, cu excepția, desigur, a clerului, nu a contribuit atât de mult în decursul primelor patru secole ale creștinismului la răspândirea acestuia precum armata.

Drept urmare, atunci când, în secolul al III-lea Armata Romană a început sa piardă caracterul aristocratic și împărații au permis fluxurilor largi de țărani și de neromani să intre în aceasta, învățătura lui Hristos a ajuns în locurile cele mai inaccesibile.

De exemplu, unul dintre cei mai mari părinți ai deșertului, Sf. Pahomie cel Mare, a aflat despre creștinism doar atunci când a fost înrolat. Mai mult decât atât, se poate afirma că, sub multiple aspecte creștinismul datorează răspândirea sa soldaților credincioși.

Dar acest fapt nu a constituit o victorie a forței fizice oarbe și brutale ci a fost rodul lucrării Providenței divine în viața celor care au răspuns invitației de a deveni creștini. În timpul domniei împăratului Constantin doar în câteva provincii din estul imperiului numărul creștinilor a început să constituie timid o majoritate, în restul imperiului aceștia rămânând pe mai departe o minoritate semnificativă, între 30 și 40%; în general, creștinii nu constituiau mai mult de 10-15% din locuitorii imperiului.

Este adevărat că în cadrul forțelor armate, în special în anumite regimente, de exemplu, în Legiunea a 12-a Melitiana, procentul creștinilor a depășit semnificativ cifra obișnuită în imperiu, dar cu toate acestea creștinii nu formau în armată o majoritate.

Nu atât numărul, cât calitatea soldaților creștini era semnificativă. Când privim la numele sfinților în Listele martirice din primele patru secole, observăm următoarele: din numărul total de martiri de sex masculin, nu mai puțin de 20 de nume aparțin ofițerilor romani de diferite ranguri. Chiar dacă neglijăm faptul că o mare parte din acești martiri aparțin altor popoare și unor secole diferite, ponderea ofițerilor însa este de 2%. Niciodată, chiar în perioadele cu cele mai intensive eforturi militare, dacă s-ar atribui 1/50 parte din populația masculină, funcții de comandă în forțele armate, cel mai mare procent ar fi de 0,5%. Astfel, observăm că printre martirii Imperiului Roman, ofițerii, chiar potrivit celor mai exigente calcule, au dat un număr de patru ori mai mare de martiri în raport cu cel furnizat de oricare altă clasă socială.

În plus, este consemnat un număr, relativ scăzut, de simpli soldați, care au suportat martiriu individual. Acest fapt se schimbă atunci când sunt luate în considerare cazurile de mărturisire în masă a credinței: regimente întregi au murit pentru Hristos. Deosebit este exemplul celor 40 de martiri din Sebasta Armeniei, din Legiunea a XII-a Fulminata, staționată la Melitene sau a soldaților creștini care alcătuiau Legiunea Tebana Legio I Maximiana, din anul 286.

Pentru prima dată clasa militarilor este menționată în Noul Testament în Evanghelii. Evanghelia după Luca afirmă că unii soldați i-au cerut lui Ioan Botezătorul consiliere spirituală, iar el le-a spus: *Să nu asupriți pe nimeni, nici să învinuiți pe nedrept, și să fiți mulțumiți cu solda voastră*. Matei menționează că Iisus a fost vizitat de un centurion în Capernaum, care i-a cerut să-l vindece pe sclavul lui bolnav. Mai târziu, cartea Faptele Apostolilor înregistrează că Petru a predicat la casa unui centurion numit Corneliu care staționa în Cezareea, iar sclavul și casa lui au devenit unii dintre primii convertiți ne-evrei la creștinism[3]. De la convertirea lui Corneliu la aproximativ 39 A.D. la 173 A.D., nu există mărturii documentare absolute nici surse de referința privind participarea creștină în armată[4].

Armata Romană, de la Octavian Augustus la Constantin, s-a bazat și pe voluntariat. Nimeni nu era obligat la serviciu în Armata Romană. Armata era formată din două grupuri: Legiunile și Auxilia. Recrutarea pentru Legiuni era permisă doar cetățenilor romani, care serviseră timp de 20 ani, cu excepția cazului în care aceștia fuseseră răniți și declarați medical inapți sau fuseseră excluși pe motive disciplinare. Pe de altă parte, în Auxilia erau recrutați soldați din rândul noncetățenilor proveniți din provincii. Mandatul lor de serviciu era de 25 ani, după care primeau cetățenie romană, precum și conubium, adică, dreptul de a se căsători cu o soție care nu era cetățean roman, dar putând beneficia de cetățenie

romană pentru copiii lor. Ca urmare, serviciu în Auxilia a fost un traseu comun pentru progresul social și economic pentru cei care nu erau cetățeni romani. Cu toate că în 212, împăratul Caracalla a decretat că toți oamenii din Imperiul Roman erau din acel moment cetățeni romani, Auxilia nu a dispărut, mai degrabă, a încetat să fie o metodă pentru progresul social și a devenit doar un alt tip de unitate care a inclus unități speciale, cum ar fi acelea de cavalerie și arcași.

Ca orice aspect al societății romane, armata a avut, de asemenea în componență, elemente religioase păgâne. Spectacolele, sacrificiile, și ceremoniile sacre în onorarea zeilor și a împăratului divinizați, constituiau standardele Legiunii, iar idealurile specifice, cum ar fi virtutea și disciplina au fost banalizate[5].

Pentru un creștin, intrarea în rândurile soldaților romani însemna o problemă serioasă de conștiință. Creștinii și-au pus adesea întrebarea dacă un soldat creștin putea să omoare, fie și în vreme de război? Putea un următor al lui Hristos să ia viața semenului său, fie el și păgân, agresor al statului roman? Era permis unui soldat creștin să jure credință împăratului său, care se credea un zeu în viață și să folosească rituri și expresii păgâne pentru a-și demonstra loialitatea față de imperiu?

Răspunsurile creștinilor la aceste întrebări erau tranșante, fuseseră discutate încă din vremea apologetului cartaginez Tertullian. În antichitatea creștină, existau rareori situații de alb imaculat și de negru precum abanosul, de cele mai multe ori viața îi punea pe oameni în fața unui gri de compromis. În veacul al IV-lea, au fost împărați creștini care i-au prețuit pe comandanții lor militari păgâni, dându-și seama că loialitatea și priceperea militară trece dincolo de opțiunile religioase. Un împărat păgân precum Iulian Apostatul a știut să aibă încredere în comandanții săi militari creștini, din aceleași motive ce trec dincolo de religie.

Creștinii au fost întâlniți în Armata Romană încă din secolul I, desigur într-un număr redus la început. Primii soldați creștini și-au ascuns identitatea religioasă, căutând să rămână ascunși și să facă compromisuri ce nu încărcau conștiința. Încă din anul 197, Tertullian afirma că pot fi întâlniți creștini în aproape toate segmentele societății romane, chiar și în armată. Totuși, el este de părere că legea creștină nu îngăduie uciderea aproapelui: *Suntem de ieri și totuși am ajuns să umplem pământul și toate ale voastre: orașele, insulele, fortărețele, municipiile, locurile de întâlnire, taberele militare chiar, triburile, adunările electorale, palatul, Senatul, forul. Numai templele vi le-am lăsat vouă. Am putea să numărăm pe degete armatele voastre: creștinii unei singure provincii ar fi mai numeroși! La ce război n-am fi putut noi fi destoinici, gata de luptă, chiar dacă am fi fost neegali în forță, noi care ne lăsăm uciși cu atâta voie bună, dacă în legea noastră n-ar sta scris să îndurăm mai bine moartea, decât să omorâm pe alții?* [6].

Cincisprezece ani mai târziu, Tertullian, devenit aproape montanist în atitudine și în gândire, într-un gest de extrem radicalism, condamna intrarea în armată a creștinilor. În scrierea sa *De corona militis*, apologetul cartaginez ia apărarea unui soldat care nu a dorit să primească cununa de lauri, în timpul unei ceremonii de investitură militară și de mulțumire[7]. Acest refuz a dus la sancționarea soldatului creștin și chiar la rostirea condamnării la moarte. Tertullian ia apărarea soldatului, menționând că un creștin nu trebuie să se înroleze în Armata Romană. În rândul autorilor creștini, vocea lui Tertullian a rămas aproape singulară, de aceea găsim mulți creștini în rândurile Armatei Romane, în secolele III-IV. Persecuții sporadice au existat pe toată perioada preconstantiniană, culminând cu marea persecuție declanșată de Diocletian care a vizat în mod deosebit pe creștinii din Armata Romană și clerul.

Deși marea persecuție în timpul împăratului Diocletian, a început oficial abia în anul 303, în rândurile Armatei Romane epurările au avut loc mai devreme. Eusebiu din Cezareea afirmă că persecuția a fost îndreptată mai întâi împotriva creștinilor din Armata Romană, care se aflau în poziția cea mai ingrată: *Atunci judecata dumnezeiască, așa cum știe ea să o facă, a ridicat brațul cu îngăduință, într-un timp când întrunirile nu fuseseră încă interzise, desfășurându-și blând și liniștit lucrarea sa de supraveghere și îndreptare! Persecuția a început mai întâi printre frații din rândurile armatei*[8].

În acest răstimp, creștinii ocupaseră rândurile armatei, până la punctul în care Diocletian a început sa aibă îndoieli cu privire la loialitatea trupelor sale. Soldații au fost obligați să ofere o jertfă zeilor romani, în cazul unui refuz urmând să fie expulzați din serviciu. Unii dintre ei au fost executați.

Ceea ce este important de reținut este faptul că, mereu probleme soldaților au apărut de la refuzul de a sacrifica zeilor romani sau de a recunoaște divinitatea împăratului chiar în mod formal. Nu exista niciun caz de martir soldat pre-Constantinian care ar fi fost adus în fața tribunalului militar pentru refuzul de a lupta. Acest lucru indică faptul că obiecția acestora a fost de natură religioasă, și nu cu referire la conceptul de război sau de soldat în sine[9].

Martiriul se justifica și se împlinește comunitar, aidoma Euharistiei, taina prin excelență eclesială, dar și împlinind comunitatea, revelându-i sensul, orientând-o și ridicând-o în inima iubitoare a Sfintei Treimi, prin faptul că exprima simultan jertfa lui Hristos și a întregii Sale Biserici. De aici și identitatea de fond între martiriu și Euharistie, clar conturată în conștiința și în viața Bisericii primare Perspectiva sacramentală oferită de martiriu descoperă centralitatea Euharistiei în Biserică nu prin motivația „interconfesională" și școlară a prezenței lui Hristos, ci prin faptul că în Euharistie se revelează, se exprimă, ca manieră specifică de cugetare și experiență, atât jertfa lui Hristos cât și cea eclesială. Incontestabilă atunci când sunt prigoniți deodată mai mulți „sfinți" (în accepția primară, de membri ai comunității creștine), ei înșiși constituindu-se într-o comunitate frățească prilejuită de împreuna lor pătimire, susținerea și realizarea eclesială a martiriului se edifica deplin când, fiind singur, întemnițatul lui Hristos reclama iubirea comunității. De altfel, sfântul atenționează explicit Biserica, asupra identității euharistice și comunitare a morții sale – *jertfelnicul este gata* – spune Sf. Ignatie Teoforul – *voi, ajungând prin dragoste un cor, să cântați Tatălui, în Hristos Iisus*, conștient fiind de valoarea ei generală, ecumenica.

Evidența primei situații, a unui martiriu în grup, nu indică însă nici izolarea comunităților de mucenici într-un elitism pseudo-frățesc. Credința *comunității frățești* de Martiri din Sevastia, de pildă, e ca *prin harul lui Dumnezeu și prin rugăciunile comune ale tuturor* – așadar numai susținuți de puterea comunională a Duhului lui Dumnezeu și de însușirea activă a acesteia de către comunitatea eclesială – vor duce lupta în Duhul Sfânt și conform Bisericii, care îi inspira în credința și unitatea lui Hristos. Sintagma *rugăciunile comune ale*

tuturor releva concomitent, în lucrarea sacramentală a martiriului, comuniunea în credință a fraților mucenici – care îi proslăveau împreuna pe Dumnezeu, petrecând în psalmi și rugăciuni, *întărindu-se unii pe alții* – și modul comunitar de asumare a martiriului, care conduce la împreuna-dobândire a fericirii veșnice. Martiriul se propune astfel conștiinței ecumenice, tuturor celor ce conlucrează la intensificarea și extinderea tainei Bisericii în lume.

Creștinii au făcut totdeauna deosebire între cultul sfinților și cultul păgân al morților și al eroilor. Ei nu cinsteau pe sfinți ca păgânii pe zei, căci rugăciunea lor se îndrepta, prin mijlocirea sfinților, către Dumnezeu.

Sfântul este un mijlocitor bine plăcut lui Dumnezeu, care, învestit cu cinstea și nimbul sfinţeniei se roagă pentru creștini. Martirii au fost îngropați cu deosebită cinste. Trupurile sau osemintele lor au fost îngropate de creștini cu mare grijă, dragoste și pietate[10]. Pe mormintele martirilor sau în apropierea acestora s-au ridicat primele locașuri creștine de cult, numite „martyria". La mormântul martirilor, creștinii se adunau și săvârșeau cultul, îndeosebi Sfânta Euharistie, în ziua aniversării morții lor, pe care o numeau „ziua nașterii", în latinește „dies natalis", căci aceștia au trecut din moarte la viață. Tertullian amintește cum creștinii făceau rugăciuni în fiecare an pentru cei morți, cu ocazia aniversării nașterii lor spirituale. Din aceste însemnări s-au format martirologiile și calendarul creștin. În cinstea martirilor și a sfinților s-au ridicat locașuri de cult, iar numele lor a început să se dea și se dă până azi, ca nume de botez. Părinții Bisericii afirmau ca nimeni nu L-a iubit pe Hristos mai mult decât martirii și nimeni nu s-au asemănat Lui mai mult decât aceștia.

CHRISTIAN MARTYRDOM WITH A SPECIAL REGARD ON THE MARTYR SOLDIERS IN THE FIRST CHRISTIAN CENTURIES

Martyrdom is an act of love as a response to the love of God. The article is dedicated to the Roman martyr soldiers from the first four Christian centuries. In the memory of the martyrs there were built churches and babies were named after them.

Keywords: martyrdom, God, Roman soldiers, Tertullian, persecution

NOTE

1 Facultatea de Teologie, Universitatea „Ovidius" din Constanța.
2 David Barrett, Todd Johnson, World Christian Trends, Ad 30-Ad 2200: Interpreting the Annual Christian Megacensus, Editura William Carey Library, 2001, 928 p.
3 Luca 03:14; Matei 8: 5-13; Fapte, 10: 1-48.
4 Peter J. Leithart, Defending Constantine (Madison, Wisconsin: InterVarsity Press, 2009), p. 260.
5 John T. Helgeland, Christians and the Roman Army, A.D. 173-337, Church History, vol. 43, no. 2 (Jun., 1974), pp. 149-163, 200; John Helgeland, Robert J. Daly și J. Patout Burns, Christians and the Military: The Early Experience (Philadelphia: Fortress Press, 1985), pp. 48-55; Arthur Darby Knock, The Roman Army and the Roman Religious Year Harvard Theological Review 45, no. 4, 1952, pp. 223-229.
6 Tertullian, Apologeticum, XXXVII, 4-5, tradus de prof. N. Chițescu, în colecția P.S.B., vol. 3: Apologeți de limbă latină, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1981, p. 90.
7 Idem, De corona militis, I. Migne, Patrologia Latina 2, p. 77.
8 Eusebiu din Cezareea, Istoria bisericească, VIII, I, 7, în colectia P.S.B. 13, p. 314.
9 Helgeland, et. al., Christians and the Military: The Early Experience, pp. 56-65; Shean, Soldiering for God, pp. 186-205.
10 Anton Caragea, Sfântul și cultul sfinților, București, Editura Herald, 2009, p. 90.

Drd. Ionela ZAHARIA[1]

CLERUL MILITAR ROMÂN DIN AUSTRO-UNGARIA (1914-1918)

Cărți de rugăciuni ortodoxă și greco-catolică pentru soldații români din Austro-Ungaria

Comemorarea centenarului izbucnirii Primul Război Mondial a declanșat o revigorare a cercetărilor dedicate acestui eveniment ce a avut repercusiuni în toate sferele vieții private și publice. Între numeroasele aspecte care nu au fost încă amănunțit cercetate în istoriografia românească se află și aportul clerului militar român din Austro-Ungaria în timpul Marelui Război. Articolul de față își propune să prezinte, succint, activitatea și rolul acestora pe diferitele fronturi, în spitale sau lagărele de prizonieri unde au fost trimiși să își facă datoria.

De ce am ales această temă? Nici un eveniment istoric antecedent nu a solicitat o atât de mare nevoie de sprijin spiritual. Prin activitățile lor, majoritatea preoților militari a reușit, ținând cont de circumstanțele politice și de influența pe care încă o exercitau la nivel moral și spiritual, să ofere milioanelor de soldați aflați pe diferitele fronturi posibilitatea de a face față spaimei, deznădejdii, suferinței sau dorului de casă. Cum? Prin propovăduirea importanței sufletului, care este nemuritor, și a mijloacelor de a dobândi mântuirea ducând o viață creștinească, conform învățăturilor Mântuitorului, prin rugăciune, spovedanie și împărtășanie. Aceleași circumstanțe au făcut ca preoții militari să fie responsabili și pentru dezvoltarea unei religiozității aparte, în care s-a pus accentul pe împlinirea datoriei față de conducerea politică, văzută ca fiind rânduită de Dumnezeu, chiar dacă acest lucru presupunea ca ortodocși să lupte contra ortodocși și români contra români.

Perioada premergătoare Marelui Război

Preoți care să însoțească soldați pe câmpul de luptă pentru a obține intercesiunea divină există încă din Antichitate. În Austro-Ungaria, unul dintre cele mai puternice fiefuri ale catolicismului, serviciul religios al armatei avea o tradiție de secole. Unul dintre cele mai vechi regulamente pentru capelani militari de pe aceste teritorii datează încă din secolul al XVII-lea[2]. Despre existența unor români în acest serviciu putem vorbi însă doar de la finele secolului al XVIII-lea, după constituirea regimentelor grănicerești. O primă dovadă documentară ar fi o cerere aprobată de împăratul Iosif al II-lea, înaintată în 1758 de Mitropolitul de Karlovać, Pavle Nenadović. Mitropolitul solicita numirea unor preoți ortodocși la regimentele grănicerești în care se găseau ortodocși, măcar pe timp de război. Pe timp de pace nevoile religioase ale acestora urmau să fie împlinite de preoții civili locali. În 1834 au fost instituiți și primii preoți militari români permanenți la unele dintre regimente[3].

După realizarea reformei politice din 1867 și transformarea monarhiei într-un stat bicefal, întregul sistem statal a fost reorganizat conform noilor circumstanțe. Reformele au atins și clerul militar care trebuia să fie în concordanță cu transformările efectuate în cadrul armatei și anume desființarea regimentelor de graniță, împărțirea armatei în armata cezaro-crăiască comună (k.u.k. Armee), care avea menirea de a apăra imperiul de amenințările externe, k.u. Honved, care avea menirea să păstreze ordinea în jumătatea de imperiu aflată sub influența maghiară și k.k. Landwehr-ul, care trebuia să mențină ordinea în partea de imperiu controlată de Viena.

Cea mai importantă instanță clerical-militară și consilier al Ministerului de Război pe probleme religioase era vicarul apostolic al armatei. Acesta păstra o evidență a componenței confesionale a fiecărui regiment și colabora împreună cu ministrul de Război și împăratul în privința numirii de preoți militari. Acolo unde se constata necesară trimiterea unui preot militar ortodox sau greco-catolic se lua legătura cu mitropoliții și apoi cu episcopii acestor denominații pentru a putea găsi un candidat. Cei care aplicau pentru funcție trebuiau să îndeplinească o serie de cerințe: să fie sub 40 de ani, să aibă o constituție sănătoasă, să fie cetățeni ai imperiului, să aibă un comportament impecabil și să cunoască cel puțin încă o limbă dintre cele vorbite în imperiu, exceptând limbile germană sau maghiară. Dacă erau acceptați și exista un post disponibil aceștia erau trecuți în stand activ, dacă nu exista un post disponibil aceștia erau trecuți în rezervă până în momentul eliberării unui post sau în cazul în care se cerea suplimentarea posturilor. De asemenea, toți absolvenți de studii teologice erau trecuți în momentul numirii în funcția de preot în rezervă în caz de război. După numirea în funcție, preoții militari erau subordonați, din punct de vedere militar, comandantului trupelor unde fuseseră detașați. Din punct de vedere religios, aceștia erau subordonați prim preotului militar ortodox sau prim preotului militar greco-catolic și

episcopului din episcopia din care proveneau. Preoţii greco-catolici erau responsabili din punct de vedere religios şi în faţa vicarului apostolic al armatei[4]. Înaintea izbucnirii Marelui Război majoritatea preoţilor români din Dubla Monarhie îşi făceau datoria în circumscripţiile militare unde se aflau soldaţi sau studenţi români: în Transilvania şi Cernăuţi, dar şi în Budapesta, Sarajevo, Viena, Kassa (astăzi Košice în Slovacia) şi Ragusa.

În februarie 1914 aproximativ 11 preoţi români serveau în cadrul Serviciului militar al Armatei Austro-Ungare, în armata comună. La aceştia se adaugă nouă preoţi militari români greco-catolici şi 12 ortodocşi la Honvezi şi încă trei ortodocşi la Landwehr[5]. Numărul acestora poate fi însă mai mare. Neavând o statistică clară privind naţionalitatea preoţilor greco-catolici şi ortodocşi din Bucovina este dificil să îi identificăm pe români doar după nume.

Datoriile lor erau să ţină sfintele slujbe în zilele de duminică şi sărbători, să ofere soldaţilor posibilitatea de a primii Sfânta Spovedanie şi Sfânta Împărtăşanie, să îi povăţuiască moral şi spiritual, să le reamintească de obligaţiile faţă de tron şi patrie, să îi viziteze pe bolnavi, să îi consilieze pe cei care au încercat să se sinucidă, pe cei aflaţi în închisoare, să predea religie studenţilor români aflaţi în stabilimentele de învăţământ militare şi să ofere un bun exemplu în orice împrejurare. Pentru a le face posibilă activitatea în locaţiile în care erau detaşaţi, dacă nu exista o capelă ortodoxă sau catolică (doar pentru greco-catolici), aceştia aveau la dispoziţie o capelă mobilă care conţinea tot ceea ce era necesar pentru a desfăşura sfintele slujbe şi o geantă special concepută pentru a putea merge în spitale şi închisori. Partea materială era asigurată de Ministerul de Război, Departamentul 9, prin Vicariatul Apostolic al Armatei[6].

Una dintre caracteristicile importante ale Armatei Austro-Ungare în perioada premergătoare Marelui Război a fost toleranţa religioasă. Deşi Austro-Ungaria era un fief al catolicismului relaţiile dintre confesiuni erau cordiale. Existau preoţi militari romano-catolici, greco-catolici şi ortodocşi, pastori evanghelici, imami, mufti şi rabini militari care să îngrijească nevoile spirituale ale tuturor ofiţerilor şi soldaţilor. Edmund Glaise von Horstenau, istoric militar, viitor general, ministru de interne şi vice-cancelar al Austriei după 1918, menţiona în memoriile sale că acest spirit era promovat chiar de către împărat, care era un model pentru orice funcţionar[7]. De asemenea, în pofida micilor tensiuni existente între România şi Austro-Ungaria, în privinţa românilor transilvăneni, relaţiile dintre preoţii militari ortodocşi din Austro-Ungaria şi preoţii din Vechiul Regat se pare că erau şi ele amicale, precum indică o scrisoare între preotul şi profesorul universitar Nicolae Dobrescu din Bucureşti şi prim preotul militar ortodox român Pavel Boldea din Viena[8]. Preotul Boldea îi cerea lui Dobrescu, prieten vechi care studiase la Viena, ajutor într-o problemă financiară cu unul dintre preoţii militari români, care slujise în Viena, şi care executase o traducere a regulamentului pentru preoţii militari din Austro-Ungaria pentru ministrul Spiru Haret.

Izbucnirea Primului Război Mondial

Asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand şi a soţiei acestuia la Sarajevo la 28 iunie 1914 a declanşat un război care a schimbat radical întreaga lume, fizic şi spiritual. Declaraţia de război a Austro-Ungariei către Serbia a atras după sine, ca într-un joc de domino, toate statele Europei şi a fost urmată de o mobilizare fără precedent. Generalizarea conflictului a făcut ca numărul soldaţilor pe front, cel al victimelor şi al prizonierilor de război să crească într-un timp scurt mult mai repede decât se preconizase şi astfel şi nevoia de a suplimenta numărul preoţilor militari care să se ocupe de nevoile spirituale ale acestora a crescut. Conform legilor privitoare la mobilizare, orice preot putea fi chemat în serviciul militar, în caz de nevoie, şi în funcţie de abilităţile şi starea de sănătatea a fiecăruia[9]. Cei chemaţi să slujească pe perioada războiului depuneau un jurământ prin care se obligau să îşi facă datoria faţă de patrie, împărat şi urmaşii acestuia.

Mulţi dintre ierarhii bisericilor din Austro-Ungaria, ortodocşi şi greco-catolici, dar şi vicarul apostolic al Armatei Austro-Ungare şi papa Benedict al XV-lea au înţeles războiul ca pe o pedeapsă venită din partea lui Dumnezeu pentru păcatele lumii. Această viziune au subliniat-o şi în pastoralele trimise către cler şi mireni. În aceste scrieri oficiale ei priveau slujirea pe front ca pe o datorie cetăţenească, o jertfă reclamată de tron, un pahar de suferinţă împărtăşit şi de alte neamuri, un moment de cercetare rânduit de Dumnezeu, pentru care omenirea trebuia să arate răbdare şi voinţă în întoarcerea pe calea cea dreaptă[10]. În discursul lor oficial, ei menţionau că misiunea bisericii era aceea de a ajuta lumea să se întoarcă pe calea cea dreaptă, a credinţei, milosteniei şi dragostei de aproapele aflat în suferinţă. În aceste circumstanţe preoţii militari au fost îndemnaţi să îi povăţuiască pe soldaţi cum să fie buni creştini pe front şi cum să îşi mântuiască sufletul în cazul în care îşi vor pierde viaţa în război[11]. Pe lângă acest deziderat toţi preoţii au fost implicaţi şi în propaganda de război, care era parte din datoria asumată prin

Capela ortodoxă din lagărul de prizonieri de la Feldbach, landul Stiria, Austria. Fotografie din broşura: Bilder aus österreichisch-ungarischen Kriegsgefangenen-Lagern, Fürsorge Komitee des Österreichischen und des Ungarischen Roten Kreuzes für Kriegsgefangene (Comitetul de ajutorare al Crucii Roşii austriece şi ungare pentru prizonieri de război)

jurământul depus la investirea în funcție. Unii s-au implicat mai mult, alții mai puțin, în funcție de conștiința și opțiunile politice ale fiecăruia. Rapoartelor pastorale trimise de preoții militari români ortodocși către comandamentele superioare ale armatelor și de cei greco-catolici către Vicariatul Apostolic al Armatei și memoriile acestora și ale soldaților austro-ungari pot ilustra mult mai detaliat ceea ce a însemnat practic a fi preot militar și care erau interesele autorităților în acordarea asistenței religioase pe front.

Activitățile pe front

Activitățile preoților depindeau în mare parte de locul în care erau detașați, pe linia frontului sau în spatele acesteia. Cei trimiși pe linia frontului aveau de obicei datoria de a asista soldații aflați acolo, în timpul ofensivelor trebuiau să se alăture cortului de prim ajutor și să ofere sprijin medicilor și sanitarilor, să ofere ultima spovedanie și împărtășanie muribunzilor, să îi înmormânteze pe cei decedați și să viziteze cele mai apropiate spitale. Cei aflați în spatele frontului aveau de obicei sub jurisdicția lor soldații răniți și bolnavi, lagărele de prizonieri și erau la dispoziția comandamentelor militare pentru diferite proceduri birocratice[12]. Conform rapoartelor pastorale trimise în perioada 1914-1915 de pe front, preoții trebuiau să raporteze slujbele ținute, titlul predicilor, numărul participanților, câți soldați și ofițeri s-au spovedit și împărtășit, ce era întreprins pentru a menține religiozitatea și moralul trupelor ridicate, situația slujbelor religioase din spitale, situația înmormântărilor și numărul acestora, unde fuseseră săvârșite, situația registrelor și a capelelor mobile[13].

Câteva dintre amintirile preotului greco-catolic dr. Aaron Lupșa trimis pe frontul din Serbia iar mai apoi, în 1915, pe cel din Rusia, ne oferă o breșă prin care putem să ne facem o idee privind modul în care se desfășura activitatea în linia întâi:

Serbia, 25. Noiembrie 1914. Mi s-a dat de înțeles că într-o pădure, nu departe, zace un om mort. M-am pregătit să îl înmormântez din timp, înainte să înceapă focul de artilerie inamic, și eram aproape gata cu înmormântarea când sârbi și-au început ofensiva zilnică. La început au început să zboare deasupra noastră câteva grenade, apoi a început însă un foc masiv de șrapnele…până la superioratul armatei a ajuns vestea că am murit atunci[14].

Situația nu era mai ușoară nici pentru preoții aflați în spatele liniei întâi. Chiar dacă nu aveau de-a face cu spaimele bombelor și a imaginilor terifiante de la cortul de prim ajutor și aceștia aveau o misiune dificilă, aceea de a îi sfătui pe cei ce urmau să fie trimiși în linia întâi, de a îi consola și îmbărbăta pe cei din spitale și lagărele de prizonieri. Spre exemplu preotul ortodox militar Virgil Ciobanu, detașat la Comandamentul Militar Budapesta, menționa în raportul său pentru prima jumătate a anului 1915 următoarele activități: Sfânta Liturghie pentru soldații români de la garnizoana din Budapesta, în capela ortodoxă (aflată în casa în care se născuse Emanoil Gojdu) în jurul orei opt și jumătate dimineața, de două sau trei ori pe lună; slujbă pentru depunerea jurământului de credință; în fiecare duminică și zi de sărbătoare, începând cu ora zece, Sfânta Liturghie pentru bolnavi. Temele predicilor tratau adesea: *Evanghelia zilei; Valoarea vieții în virtuți; Valoarea morții pentru familie, locurile natale, patrie și tron; Rugăciune de mulțumire lui Dumnezeu pentru bogata recoltă prin care va fi biruit dușmanul*[15].

De asemenea, trebuie menționat faptul că preoții s-au implicat și în colecta de cărți și broșuri în special pentru cei aflați în spitale, departe de casă. În misiunea lor ei au fost sprijiniți de diferite societăți, asociații, Crucea Roșie etc. Cele mai răspândite și populare cărți au fost cele de rugăciuni, special concepute pentru cei aflați pe front și tipărite în toate limbile vorbite în imperiu. Ele conțineau tot ceea ce era considerat necesar pentru soldații aflați pe front: rugăciuni pentru diverse trebuințe, cântece patriotice și texte care să întărească loialitatea, instrucțiuni de igienă. Documente din arhiva Vicariatului Apostolic al Armatei, aflate în Arhivele de război din Viena, dovedesc cererea mare de cărți de rugăciuni, în special după 1916. Această activitate era însă atent supravegheată de autoritățile militare care doreau să prevină demoralizarea sau pătrunderea ideilor considerate subversive pe front[16].

În mentalitatea tradițională a soldaților preotul reprezenta una dintre autoritățile cele mai de seamă în sfera spiritual-morală, dar și cea politică. Importanța unei înmormântări după tipicul creștin era marea preocupare a multora dintre soldați. De asemenea, trecerea timpului a determinat scăderea moralului pe front și în hinterland. Pentru că autoritățile erau conștiente de marea influență a preoților asupra celor aflați mereu în preajma morții, numărul lor a fost suplimentat permanent.

Slujba înmormântării în lagărul de prizonieri de la Lebring, landul Stiria, Austria.
Fotografie din broșura: Bilder aus österreichisch-ungarischen Kriegsgefangenen-Lagern, Fürsorge Komitee des Österreichischen und des Ungarischen Roten Kreuzes für Kriegsgefangene (Comitetul de ajutorare al Crucii Roșii austriece și ungare pentru prizonieri de război)

În primul an de război preoții militari români au slujit atât pe frontul din Balcani cât și pe cel rusesc. După intrarea Italiei în război o mare parte dintre aceștia a fost trimisă pe acest nou front, datorită incertitudinilor privind atitudinea României.

Lagărele de prizonieri de război

Nici în lagărele de prizonieri situația nu a fost una mai bună. Majoritatea prizonierilor luați de Austro-Ungaria până în 1915 au fost sârbi și ruși ortodocși. Conform regulamentului internațional privitor la prizonierii de război, al cărei semnatar era și Austro-Ungaria, aceasta se obliga să respecte nevoile spirituale ale prizonierilor. Acest fapt a dus la creșterea nevoii de preoți ortodocși vorbitori de sârbă sau/și rusă. Astfel, s-a făcut apel către episcopii din Banat și Bucovina. Cei repartizați să se ocupe de lagăre au avut inițial datoria de a ține acolo, măcar o dată pe lună, Sfânta Liturghie[17]. Uneori, în caz de urgență, locul acestora era luat de preoții catolici din vecinătatea lagărelor[18]. Epidemiile care au izbucnit la scurtă vreme după înființarea lagărelor, datorită condițiilor igienice precare și lipsei de pregătire în gestionarea unui număr masiv de prizonieri, a dus la o rată foarte mare a deceselor în aceste stabilimente. Acest fapt a determinat din nou creșterea nevoii de preoți responsabili doar de un lagăr sau câteva lagăre subordonate unui comandament militar, care să oficieze înmormântări și cele de trebuință pentru muribunzi.

Unul dintre preoții militari detașați să vegheze asupra românilor din spitale și asupra sufletelor prizonierilor ruși de la Debrecen a fost părintele Coriolan Buracu, de loc din Caransebeș. În însemnările lui menționează faptul că majoritatea celor captivi acolo erau ținuți în condiții precare. Conform notițelor sale, una dintre bolile cele mai crunte care a secerat într-o singură zi 429 de oameni a fost holera. Pe aceștia părintele a fost nevoit să îi îngroape în morminte comune. De asemenea, el menționează că pentru păstorirea lor a încercat să învețe puțină rusă de la românii basarabeni luați și ei prizonieri[19].

Un preot român, bucovinean, care a fost detașat să se ocupe în perioada septembrie 1914-mai 1916 de lagărul de prizonieri Kenyérmező a fost preotul Mihai Rusu. Din raportul său către autorități se observă situația critică a epidemiilor dar și curajul său. Părintele Rusu raportează că încă de la început a avut de săvârșit zilnic înmormântări pentru cei răpuși de holeră și slujba ultimei Sfinte Euharistii pentru cei bolnavi, chiar și atunci când epidemia se afla în floare. Din cauza bolilor precum holera, dizenteria sau tifosul, săvârșirea Sfintei Liturghii a fost cel mai adesea interzisă. În februarie 1915 părintele Rusu s-a îmbolnăvit și el de tifos, dar până în martie același an a reușit să se vindece și și-a reluat misiunea[20].

Perioada 1916-1918

După intrarea în război a României soldații și preoții militari români au fost mult mai atent supravegheați și situația lor a devenit una foarte delicată. Preoților li s-a ordonat să le reamintească cât mai des cu putință soldaților de jurăminte și datorie. Până în prezent nu am identificat cazuri de preoți militari care să fi dezertat. Majoritatea probabil nu credea în posibilitatea prăbușirii Austro-Ungariei și se gândea că erau legați de datoria lor printr-un jurământ. De asemenea, trebuie avut în vedere faptul că în cazul unei dezertări consecințele se reverberau și asupra familiei rămasă acasă și astfel aveau de ales între familie și sentimentele pentru România. Printre ierarhi, politicieni dar și preoți, persista și ideea că prin dovedirea loialității la finele războiului își vor primi răsplata, constând în drepturi pentru naționalitatea lor. Raportul trimis de părintele Boldea către autorității, la finele lui 1916, ilustrează foarte bine situația survenită pe front. Acesta declara că atât el cât și preoții militari și soldații români aflați pe frontul din nordul Italiei au continuat să își facă datoria față de Austro-Ungaria și că, conform instrucțiunilor trimise de comandamentul militar al Corpului 7 de care aparținea, le-au predicat soldaților despre loialitatea față de steag și i-au încurajat să își facă datoria mai departe față de tron și patrie[21].

După 1917 și până în toamna lui 1918 situația a devenit și mai critică, atât pe front cât și în interiorul dublei monarhii. Cauzele principale au fost: crizele interne, lipsa de alimente, moralul scăzut, propaganda inamică și repatrierea soldaților din prizonieratul rusesc care au făcut să pătrundă în monarhie idei bolșevice[22]. Drept urmare, autoritățile imperiale au luat decizia de a combate aceste efecte prin propagandă defensivă și ofensivă și astfel s-a înființat Biroul de propagandă împotriva inamicului. Printre măsurile luate de acesta s-a numărat și organizarea de cursuri patriotice, ținute de ofițeri special pregătiți dar și de câțiva preoți militari. Ele erau cursuri speciale ținute pe front, în hinterland și în lagărele pentru soldații repatriați cu scopul de a întări loialitatea față de familia de Habsburg și pentru a explica de ce războiul trebuia continuat, cine erau inamici și care erau ideile lor[23]. Preoții erau încurajați în instrucțiuni trimise de la Ministerul de Război să predice mai mult despre: *Dumnezeu și Războiul Mondial, Jurământul soldatului, Bolșevismul și pericolele sale, Cauzele războiului, Situația noastră în război, Consecințe pentru dezertori*[24].

Sfârșitul războiului

Preoții militari români din Austro-Ungaria au continuat să își facă datoria până în noiembrie 1918, când devenise clar pentru liderii politici ai românilor din Transilvania că monarhia era pe punctul de a se destrăma. Hotărârea luată de aceștia a fost proclamarea independenței românilor din fosta monarhie și ulterior alipirea la România, profitând astfel de principiul autodeterminării. Preoții militari și soldații români și-au făcut datoria până la primirea ordinelor de încheiere a păcii. Pentru că statul căruia îi juraseră credință înceta practic să mai existe, preoții români s-au implicat în organizarea demobilizării soldaților și au ținut slujbe speciale în care i-au dezlegat pe aceștia de jurământul depus pentru împărat și Casa de Habsburg[25].

În concluzie putem sublinia faptul că deși bisericile au condamnat războiul, preoții militari români s-au prezentat la datorie pe toate fronturile, în spitalele și în lagărele de prizonieri. Probabil că acest lucru nu s-a petrecut doar din obligația dată de sfințenia jurământului depus la numirea în funcție, loialism sau teamă de represalii, ci și pentru faptul că preoții nu puteau să îi abandoneze pe cei care aveau mare nevoie de un sprijin moral și spiritual, soldații. Autoritățile au văzut în preoții militari un sprijin în păstrarea motivației pentru luptă și mai târziu și un mijloc de propagandă. Pentru soldați ceea ce a fost mai important a fost posibilitatea de a își mântui sufletul și de a avea ceva familiar în vertijul vieții de pe front. O dovadă a acestei aserțiuni este faptul că după război religiozitatea nu a scăzut ci s-a intensificat și pentru

mulţi preotul militar a rămas în amintire pentru sprijinul spiritual pe care l-au simţit pe front în momentul slujbelor, în vorbele din timpul predicilor sau în cărţile de rugăciuni oferite de acesta[26].

ROMANIAN MILITARY CLERGY FROM AUSTRIAN-HUNGARY (1914-1918)

The article presents the role of the Romanian military clergy from Austrian-Hungary during the First World War. There is information regarding the activity of the military priests that were sent on the battle fields, in hospitals or in prisoners' camps in order to do their duty.

Keywords: Romanian military clergy, First World War, prisoners' camps, hospital, battle fields

NOTE

1 Universitatea Babeş-Bolyai.
2 Emerich Bijelik, Geschichte der k.u.k. Militärseelsorge und des Apostolischen Feldvikariates (Istoria Serviciului Militar al Armatei şi Vicariatului Apostolic al Armatei), Wien, 1901, p. 15.
3 Emerich Bijelik, Geschichte der k.u.k. Militärseelsorge…, pp. 290-291.
4 Dienstvorschrieft für die Militärgeistlichkeit (Regulament pentru preoţii militari), Wien, k.k. Hof- und Staatsdruckerei, 1901.
5 Şematisme militare: Militärschematismus für 1914, k.u.k. Hof- und Staatsdruckerei, Wien, pp. 1135-1136; A Magyar Kiralyi Honvedseg es Csendorseg Nevkönyve, Pallas Irodalmi es Nyomdai Reszvenytarsag, Budapest, 1918, pp. 599-601; Ranglisten der k.k. Landwehr und k.k. Gendarmerie, k.u.k. Hof- und Staatsdruckerei, Wien, 1916, pp. 181-183.
6 Dienstvorschrieft für die Militärgeistlichkeit, pp.18-20, 46-51, 101-103.
7 Peter Broucek, Ein General im Zwielicht. Erinnerungen Edmund Glaises von Horstenau (Un general la amurg. Amintirile lui Edmund Glaise von Horstenau), Böhlau Verlag, Wien 1980, p. 293.
8 Arhivele de stat din Viena, Arhivele de război: AT-OeStA, KA, ZSt, KM, HR, Akten 468 Abteilung (Departamentul) 9 (1914).
9 Reichsgesetz Blatt für das Kaiserthum Österreich (Foaia Legilor Imperiale), 1868, p. 443.
10 Episcopul Ioan I. Papp al Aradului în epistola către cler şi mireni cu ocazia sărbătorii Sfintelor Paşti 1915: AT-OeStA, KA, ZSt, KM, HR, Akten 767 Abteilung 9 (1915).
11 „Cultura Creştină", nr.19-20, 10 decembrie 1914; „Foaia Diecezană", nr. 51/1914, pp.1-3; AT-OeStA, KA,ZSt, KM, HR, Akten 767 Abteilung 9 (1915); „Revista Teologică", nr. 1-2/1915.
12 Dienstvorschrieft für die Militärgeistlichkeit, pp. 62-64.
13 AT-OeStA, KA, MBeh, AFV, 215 Pastoralberichte (Rapoarte pastorale) 1915.
14 Citat tradus din limba germană din cartea: Viktor Lipusch, Österreich-Ungarns katholische Militärseelsorge imWeltkriege (Serviciul catolic militar al armatei austro-ungare in Războiul Mondial), Verlag für Militär- und Fachliteratur, Graz, 1938, p. 170.
15 AT-OeStA, KA, ZSt, KM, HR, Akten 767 Abteilung 9 (1915).
16 AT-OeStA, KA, MBeh, AFV, 202 Gebetbücher (Cărţi de rugăciuni).
17 Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land, 18 October 1907 (Conferinţa păcii 1907). Accesat în 17.06.2014. https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/385ec082b509e76c41256739003e636d/1d1726425f6955aec125641e0038bfd6; Pastoralblatt für k.u.k katholische Militär- und Marinegeistlichkeit (Ziar pentru preoţi militari catolici de la armata comună şi marină), nr.1, 6 ianuarie 1916, p. 11; Oltmer Jochen, Kriegsgefangene im Europa des Ersten Weltkriegs (Prizonieri în Europa Primului Război Mondial), Verlag Ferdinand Schöning, Paderborn-Munich-Vienna-Zürich, 2006, pp. 17-19.
18 Rudolf Koch, Das Kriegsgefangenenlager Sigmundsherberg 1915-1919 (Lagărul de prizonieri de la Sigmundsherberg), Verlag der wissenschaftlichen Gesellschaften Österreichs, Viena, 1981, pp. 277-281.
19 Valeriu Leu, Nicolae Bocşan, Marele Război în memoria bănăţeană 1914-1919, Cluj Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2012, p. 517.
20 Michael Russu, Beschäftigungsjournal (Jurnal de activitate), AT-OeStA, KA, ZSt, KA, KM, HR, Akten 982 Abteilung 9 (1916).
21 AT-OeStA, KA, MBeh, AFV, 223 Pastoralberichte 1916.
22 Mark Cornwall, The Undermning of..., pp. 40-50.
23 AT-OeStA, KA, MBeh, AFV 180 Geschichte der Militärseelsorge (Istoria Serviciului militar al armatei).
24 AT-OeStA, KA, Mbeh, AFV 177 Akten;
25 „Timpul Nou", nr. 2-3, 26 noiembrie 1918, p. 2.
26 A se vedea „Foaia Diecezană", nr.5/1934, pp. 2-3.

Preot dr. Laurențiu RĂDOI[1]

CHIPURI DE PREOȚI VÂLCENI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1916-1918)

Considerații preliminare

În toate momentele decisive ale istoriei noastre, Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhi, călugări sau preoți de mir, a sprijinit idealurile de libertate, unitate și dreptate socială ale poporului, identificându-se cu păstoriții, până la jertfa supremă[2]. Sute de preoți și monahi de pretutindeni și-au făcut datoria față de neam și țară în anii viforoși ai războiului pentru întregire[3], fiind bătuți, anchetați, jefuiți și alungați din parohii[4]. În timp ce unii au suferit până la sacrificiu, alături de ostașii și păstoriții lor, fiind împușcați în momentele grele ale războiului, alții au fost arestați și condamnați la ani de închisoare, pentru că au ascuns și ajutat militarii români scăpați din prizonierat sau rătăciți în timpul retragerii.

În aceste vremuri de restriște pentru poporul român, Episcopia Râmnicului și-a adus aportul din plin. În rândurile următoare vom înfățișa o parte din formele concrete de participare ale clerului și întregii suflări spirituale vâlcene la Primul Război Mondial. Solicitată pentru realizarea în atelierele monahale a unor *producțiuni mai întinsă și regulată de șiac călugăresc pentru armata*, Episcopia a confecționat prin mănăstirile de maici, 20 000 m de pânză fir bumbac, pentru Regimentul I Obuziere Ușoare din Slatina. Totodată, în primăvara anului 1916, Eparhia a colectat din parohiile vâlcene sume pentru sprijinirea *orfelinatului românesc* din orașul Sibiu, creat pentru îngrijirea copiilor lipsiți de părinții lor, luați în Armata Austro-Ungară, pe fronturile din Italia și Galiția și căzuți în luptă. În luna septembrie din 1916, soldaților răniți, aflați în convalescență, li s-au trimis de la Episcopie cărți de rugăciuni și iconițe, arătând *o mare bucurie în primirea lor*[5]. Deși la 1 octombrie 1916, Comitetul militar din Râmnic a solicitat Episcopiei să tipărească un mare număr de bilete de spital (4 000), foi de dietă (5 000), raport telegrafic (1 000) și tabele nominale de răniți (2 500), Eparhia a răspuns că: *Sfânta Episcopie n-are tipografie proprie, iar ceea care este proprietate personală a P.S. Sofronie nu funcționează, întrucât personalul este mobilizat de la 15 august a.c.*[6]. După plecarea trupelor de la Râmnic, la 25 noiembrie 1916, preoții au rămas nu numai conducătorii spirituali, ci și cei care urmau să aline suferințele și să încurajeze pe cei rămași de izbeliște. Clerul devenise speranța celor flămânzi și maltratați și un însemnat ajutor care putea interveni să atenueze abuzurile și măsurile aspre luate de șefii militari ai armatelor ocupante.

Din inventarul reședinței episcopale din Râmnic reiese că în această vreme, Biserica a suferit asprimi din partea trupelor de ocupație, fiindu-i însușite: covoare, jilțuri, perdele, preșurile, tablouri etc. Totodată, numeroase biserici au fost profanate și jefuite[7], fiind luate mai ales obiecte de argint: evanghelii, chivoturi, cruci și linguriițe și obiecte de aramă (cazane, căldări, căldăruțe sau tablă pentru învelit). Au fost distruse veșmintele preoțești, patrafire, stihare, icoane, policandre, sfeșnice, candele, cărți de cult, fețe de masă, perdele, lumânări, jilțuri, strane, mese pardoseli, uluci și garduri[8]. De la biserici, mănăstiri și școli, s-au adunat gardurile de metal, icoane, broaștele de la uși și cătuile de metal și tablă folosite la tămâierea morților, pe care le turteau și le trimiteau în Germania[9]. Dacă de la bisericile din Râmnicu Vâlcea au fost luate cutiuțele cu sfânta împărtășanie și multe obiecte de cult[10], alte locașuri au fost transformate în grajd pentru caii ocupanților. Evocăm în acest sens biserica „Sfântul Nicolae" din satul Greblești, unde trupele de ocupație au furat odăjdii, vase de argint și o parte din mobilier, transformând-o în grajd de cai[11] și biserica „Sfinții Voievozi" din Racovița, comuna Budești, profanată de trupele cotropitoare[12]. Este cunoscut, totodată, că în cimitirele, ajunse pajiști pentru vite, s-au distrus crucile de pe morminte, precum și cavourile[13]. Astfel, în cimitirul comunei Vaideeni trupele germane au închis vitele furate, profanând mormintele și distrugând cinci morminte.

Mănăstirea Dintr-un Lemn

Dar cele mai multe locașuri sfinte au fost distruse din cauza bombardamentelor. Un raport al Episcopiei Râmnicului, adresat mitropolitului Conon Arămescu Donici, arată că în județele Dolj, Gorj, Olt, Mehedinți și Vâlcea, din cele 759 de biserici parohiale rurale, au suferit *prin evenimentele războiului, în deosebi cele care s-au aflat în calea trupelor ocupate, precum și cele ce-au fost în zona luptelor*[14]. În județul Vâlcea au fost dărâmată în parte, din cauza bombardamentelor două biserici din Câineni, trei din Boișoara, trei din Titești, trei din Racovița, două din Perișani, două din Dângești, una din Berislăvești, două din Jiblea și una din Runcu; în total 19 biserici, a căror reparare s-a evaluat la suma de 85 000 lei[15]. Biserica din parohia Călinești a rămas fără piatra sfintei mese, având nevoie de o nouă sfințire.

Cel mai mult însă a avut de suferit Biserica vâlceană prin ridicarea clopotelor de către armatele de ocupație. Nu a fost comună de unde inamicul să nu fi ridicat unul sau mai multe clopote, multe din ele cu o deosebită valoare istorică

sau artistică. După război, protoiereii, administratorii de plasă și primarii din Vâlcea au raportat diverse distrugeri, devastări și ridicări de clopote și obiecte bisericești de la bisericile din Geamăna, Buciumeni, Govora, Turcești, plasa Cozia, Vaideeni, Groși, Armășești, Broșteni, Săruleşti, Berești, Cueni, Cermegești, Zăvoieni, Stănești, Dobricea, Străchinești, Romani, Măldărești, Giulești și Foleşti[16]. Potrivit actelor din arhivă, biserica „Sfântul Nicolae" din Voineasa, în timpul Primului Război Mondial, a fost, la rândul ei, jefuită de cele mai de preț obiecte de cult de către Armatele Austriece și Germane[17].

Din datele pe care le deținem, odată cu venirea trupelor germane de ocupație mănăstirea Cozia a fost devastată, personalul alungat, clădirile prefăcute în lagăr, spital și alte utilități militare, biserica mare, bolnița și paraclisul fiind transformate în grajd de cai[18]. Facem precizarea că aici pagubele s-au ridicat la 927 635,25 lei, fiindu-i distruse și picturile de pe pereți[19]. Ca urmare a evenimentelor, schitul Ostrov a fost devastat de toate podoabele[20], iar de la mănăstirea Dintr-un Lemn au fost luate multe obiecte de valoare și duse la Moscova[21]. Stăpânirea și administrația pumnului de fier german a lăsat urme și asupra mănăstirii Govora, unde, la 17 august 1921, arhimandritul Athanasie Popescu cerea Ministerului Culturii să fie luate *măsuri urgente pentru consolidarea zidăriei bisericii și tuturor dependințelor mănăstirii Govora, care amenință să cadă*[22]. Pe timpul războiului, a fost pustiită și mănăstirea Turnu[23], ctitoria lui Varlaam, fost episcop al Râmnicului[24]. Între altele, schitul Cornet a fost jefuit, iar cupola și o parte din altar dărâmate de bombardament[25]. Dintr-o însemnare de pe o veche cazanie reținem că *mănăstirea era surpată de obuze germane și ploua înăuntru pe cărți și pe ce mai rămăsese, cărțile erau călcate de cai și udate de ploaie, timp de 8 săptămâni*[26].

Întrucât fundațiile aveau în patrimoniul lor obiecte de valoare istorică și artistică, în octombrie 1916, Marele Cartier General al Armatei Române a dispus să fie ridicate și puse în siguranță în altă parte. În acest scop, Alexandru Tzigara Samurcaș s-a prezentat la Episcopia Râmnicului, la biserica „Sfânta Parascheva" din Râmnic și la mănăstirile Arnota, Bistrița, Cozia, Horezu, Dintr-un Lemn și Ostrov, ridicând tezaurele. În afară de aceasta, de la Govora, Dintr-un Lemn, Sărăcinești, Frăsinei, ș.a.m.d., s-au luat clopotele, cazane, veselă, căruțe, vasele de bucătărie, obiecte casnice, vite, alimente etc.[27].

Subliniem că în timpul Primului Război Mondial trupele de ocupație s-au amestecat și în viața administrativ-religioasă a eparhiei. La Râmnic s-a instalat comandamentul etapei germane și austro-ungare, cu numărul 270. Însăși numirea girantului Sfintei Episcopii era făcută de șefii armatelor de ocupație. În această chestiune este revelatoare adresa Prefecturii Vâlcea, din 3 octombrie 1917, prin care Cancelaria Episcopiei era anunțată că: *Administrația militară în România a luat măsuri a trimite un girant la conducerea Eparhiei, spre a înlătura toate neajunsurile ivite*[28]. Deși mitropolitul Conon l-a ales pe Valerian Ștefănescu, fratele fostului episcop Melchisedec al Romanului, Administrația de ocupație nu l-a acceptat, pretextând că este prea bătrân[29]. La 1 martie 1918, administratorul reședinței episcopale, solicita comandamentului etapei 270, *un litru petrol și puțină creolină pentru curățirea camerelor unde se va instala, în curând P.S. Episcopul – girant Meletie, precum și bisericii catedrale, care e vizitată zilnic de numeroase persoane*. Pentru cele 14 persoane aflate în serviciul reședinței episcopale trebuia să se ceară *cartelă de pâine*, iar pentru săvârșirea slujbelor de Paști, din 1918, Episcopia solicita Komandaturii să-i fie lăsată *funcționarea luminii electrice până la ora 12.00 noaptea, în zilele de 2 și 3 mai (Joi și Vinerea Mare), iar pentru prăznuirea Sfintei Învieri, de la ora 10.00 seara până dimineața, în ziua de 5 mai*[30].

Slujitori bisericești vâlceni participanți la Primul Război Mondial

O altă măsură aspră împotriva Bisericii a fost persecutarea și arestarea preoților considerați a fi militat pentru împlinirea idealurilor. Foarte mulți clerici au avut de suferit pentru că au îndemnat populația să nu dea cereale și vite la rechiziții sau pentru că au sprijinit prizonierii evadați, s-au opus ridicării clopotelor, au fost implicați în atentatele împotriva armatei de ocupație, au refuzat să dea informații despre trupele române ori au refuzat să predea armele pe care le dețineau[31]. Câțiva dintre acești slujitori, care au suferit din cauza cotropitorilor sau și-au jertfit viața pentru apărarea patriei și întregirea hotarelor ei firești, au făcut parte din Vâlcea. Între ei consemnăm pe episcopul **Sofronie Vulpescu**, fost preot de mir în satul natal, din Lupșana – Ialomița și slujitor la Catedrala mitropolitană din București. Din noiembrie 1912 a condus provizoriu eparhia olteană[32], fiind apoi ales ierarh la 5 mai 1913[33] și înscăunat la 16 iunie, la Râmnicu Vâlcea[34]. Pe lângă faptul că în timpul războiului a primit preoți și mireni cu familiile lor, refugiați din Transilvania, cum reiese dintr-o telegramă din 21 septembrie 1916[35], episcopul a alcătuit și o mișcătoare rugăciune, pentru a încuraja soldații pe front, ce se citea de preoți în biserici și din care redăm un fragment: *Așa, Doamne, Dumnezeul milei, auzi-ne pe noi, smeriții și nevrednicii robii tăi, în ceasul acesta* […], *iar oștirile trecute peste hotare pentru întregirea neamului românesc și aducerea lui la îndeplinirea unei Românii Mari, de pretutindeni, împuternicește-le*. Pentru purtarea sa patriotică a fost arestat, la 19 mai 1917 și închis la mănăstirea Cheia din Prahova, apoi la schitul Peștera Ialomicioarei, trăind *într-o cumplită lipsă și mizerie*[36]. După intervenții repetate din partea autorităților bisericești, a fost internat la mănăstirea Căldărușani, de unde a fost eliberat în 1918[37]. După o perioadă și-a dat demisia, trăind restul vieții la București, până în 1923, când a trecut la cele veșnice la mănăstirea Cernica[38].

În continuare, vom prezenta, pe scurt, pe acei preoți vâlceni care au participat la evenimentele din 1916-1918, fiind bătuți, insultați sau maltratați pentru libertatea și unitatea națională:

Dumitru I. Andreescu, născut la 9 ianuarie 1883, a absolvit seminarul superior, fiind hirotonit pe seama parohiei Bâlta, județul Dolj. Din 1 septembrie 1907, a fost transferat la parohia Măciuca[39]. Urmând pilda înaintașilor săi, a fost maltratat de trupele austro-ungare[40].

Constantin Găiculescu, născut la 4 iunie 1888, a absolvit seminarul gradul II, iar în 1913 a fost numit în parohia Olănești[41]. Într-un raport al administratorului plășii Cozia (nr. 89/1919) se consemna că a fost bătut și insultat de o patrulă a armatei de ocupație[42], pentru că a luat atitudine împotriva abuzurilor săvârșite de cotropitori, s-a implicat în atentatele comise împotriva trupelor de ocupație și a sprijinit prizonieri

evadați[43].

Ion Ionescu, născut la 25 martie 1845, a absolvit seminarul gradul I, fiind numit la 25 martie 1873, pe seama parohie Racoviţa[44]. Luând atitudine împotriva abuzurilor săvârșite de cotropitori, a fost anchetat, bătut și arestat de trupele de ocupație[45].

Nicolae Ionescu, născut la 1 noiembrie 1881[46], în satul Muereștile[47], a absolvit seminarul superior. Numit preot la parohia Brezoi la 7 aprilie 1906[48] a fost bătut de mai multe ori de căpitanul armatei de ocupație din oraș[49], deoarece s-a ridicat împotriva abuzurilor săvârșite de cotropitori[50].

Nicolae Marinescu, născut la 30 noiembrie 1846, a absolvit seminarul inferior, fiind numit în satul Muereasca de Sus, la 18 iulie 1868[51]. În vârstă de 70 de ani, a fost bătut de mai multe ori, fără motiv, de comandantul german din Brezoi și arestat la 8 noiembrie 1916. A fost pornit pe jos, între baionete, până la Râmnicu-Vâlcea și închis cinci zile în podul unei case, unde poliția armatei de ocupație a încercat să-l sufoce cu fum de ulei[52]. Sănătatea i-a fost atât de șubrezită încât, la scurt timp (ianuarie 1919), a încetat din viață[53].

Florea Pleșanu, preot la parohia Malaia, născut la 17 martie 1855, a urmat seminarul inferior, fiind hirotonit la 29 aprilie 1878 și numit la 3 mai în localitatea mai sus notată[54]. Pentru că a refuzat să cureţe cizmele unui soldat prusac, pe drumul spre Pitești, a fost bătut și schingiuit, rămânând surd pentru tot restul vieții[55].

Gheorghe Popescu de la parohia Milostea s-a născut la 6 ianuarie 1876. A absolvit seminarul superior, fiind numit preot suplinitor la 1 octombrie 1908[56]. A fost maltratat de trupele de ocupație, în toamna anului 1916[57].

Ion Popescu din Râmnicu-Vâlcea fost închis pentru că nu a respectat ordinul ocupanților de a face slujba Sfintei Învieri după calendarul lor[58].

Ion Alexandru Rădulescu de la parohia Prundeni, născut în 1860 și hirotonit în 1882[59], a fost bătut și maltratat de trupele de ocupație în toamna anului 1916[60].

Barbu Rădulescu, născut la 8 septembrie 1847, a urmat seminarul inferior. Numit la 17 ianuarie 1872[61], a fost maltratat de trupele de ocupație[62].

Dumitru Roman de la parohia Pârâieni, născut la 7 noiembrie 1883, a urmat seminarul superior fiind numit la 16 aprilie 1906[63]. La rândul său a fost maltratat de trupele austro-ungare[64].

Dumitru Veruleanu de la parohia Dozești, născut în 1864, a absolvit seminarul de la Râmnic, fiind hirotonit preot în 1886, pe seama parohiei mai sus notată[65]. A fost bătut și arestat, deoarece a luat atitudine împotriva abuzurilor săvârșite de trupele de ocupației[66]. În arhiva Prefecturii județului Vâlcea găsim raportul comunei Dozești, din 5 februarie 1919, care arată că a fost arestat două luni, pentru că *a dat de mâncare unui soldat rus, evadat dintr-un lagăr militar maghiar*. La judecată nu i s-a dovedit nicio vină. Lucrarea *Les sacrifices roumains pedant la Guere – ses victimes civiles*, apărută la Paris, în 1919, consemnează acest fapt, astfel: *Le prêtre Verulanu, de la comune de Dozești, fut arreté et forcé de faire de corvées pendant 2 mois pour avoir secouru un soldat russe*.

Menționăm că și alți preoți precum: **Petre Petroșanu** din Mihăiești și **Gheorghe Sachelarie** din Drăgășani nu au stat pasivi, luând parte la diferite acțiuni în timpul războiului și

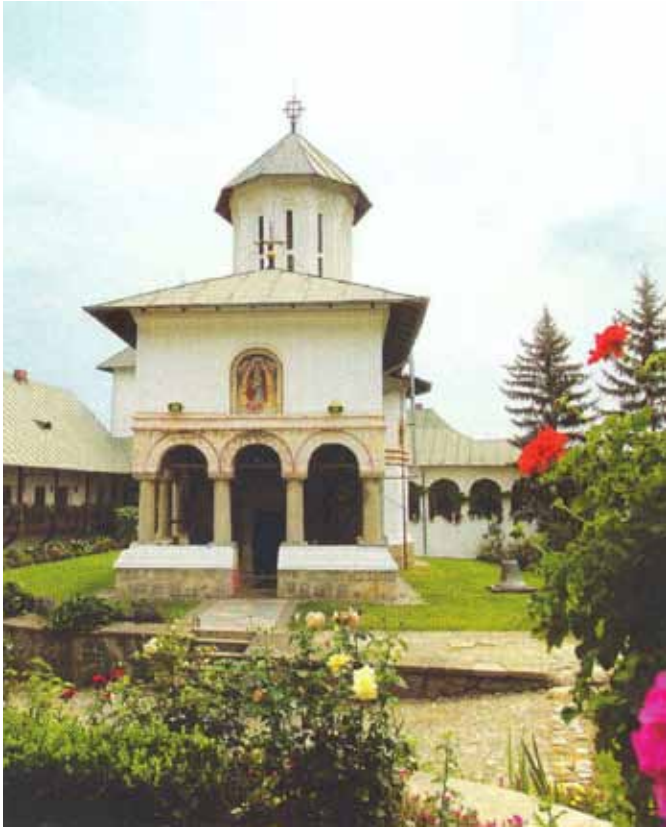

Mănăstirea Govora

ocupației străine. Între cei care s-au jertfit mai notăm și pe **Ioan Bulacu**, numit în noiembrie 1906 cântăreţ la Lăpușata. Luat prizonier în munții Argeșului și dus la Sibiu, de unde a evadat, a vrut să treacă frontul în Moldova. Revenind acasă, a fost arestat de o patrulă austro-ungară de la Drăgășani[67].

Din aceste câteva exemple poate fi apreciată atitudinea plină de devotament pe care au dovedit-o slujitorii Bisericii vâlcene și contribuția directă pentru independența țării și viitorul său ca națiune. Trebuie menționat că acestea sunt câteva cazuri, cunoscute, dar cu siguranță sunt mulți alți slujitori, care au suferit în acele vremuri de restrişte națională. Jertfa lor, ca și a tuturor ostașilor eroi, a sfințit pământul strămoșesc și a dus la biruința neamului, la marea Unire, de atâtea veacuri așteptată.

Preoți militari vâlceni în Războiul pentru Întregirea Neamului Românesc

O activitate la fel de patriotică, benefică soldaților, au desfășurat și preoții militari din spitale (mobile, de evacuare, de contagioși) sau din trenurile sanitare, apreciați în termenii cei mai elogioși de superiorii lor[68]. După ce în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza au activat ca preoți militari: *Amfiliohie Ionescu*, *Irimia Măcărescu*, *Mihail Gheorghiescu* și *Chiriac Nicolau*, în 1867 evocăm ieromonahii: *Narcis Crețulescu*, *Veniamin Alexandresu* și *Gavriil Răşcanu*, succedați de ieromonahul *Anania Melega*, fost profesor la Seminarul din Râmnicu-Vâlcea, renumit prin traduceri din limba rusă și lucrări originale, confesorul Regimentului I Călărași în 1868-1876, ieromonahul *Narcis Crețulescu*, viitor arhiereu, protosinghelul *Agatanghel Guțu*, confesor al spitalelor și al trupelor din garnizoana Craiova[69], *Vasile Pocitan*, fost profesor de Religie în București și arhiereu vicar și *Constantin*

Nazarie, profesor la Facultatea de Teologie din București și protoiereu al preoților militari[70].

În cursul acestei conflagrații, în care țara noastră s-a implicat în august 1916, au fost mobilizați numeroși preoți militari care au însoțit trupele pe câmpurile de luptă[71], acordând asistență religioasă soldaților (slujbe, spovedanie, împărtășanie sau prohodirea celor morți la datorie), îmbărbătându-i în cursul luptelor, mângâind și îngrijind pe cei răniți. Potrivit celor menționate de protoiereul Constantin Nazarie, în acest război au fost mobilizați aproximativ 252 de slujitori (doi n-au participat efectiv), din diferite locuri[72], cinci dintre ei jertfindu-și viața pentru apărarea și libertatea țării, alții suferind de tifos exantematic sau alte boli contagioase, drept urmare a prezenței în mijlocul bolnavilor și al răniților[73]. Eroismul lor a fost bine evidențiat de acest profesor universitar: *În învălmășagul luptelor, în țipătul răniților, în vaetul bolnavilor, în suspinul muribunzilor, în depresiunea morală aproape generală, preoții au făcut minuni*.

Între cei care au luat parte la diferite acțiuni în timpul războiului și al ocupațiunii străine au fost și vâlceni, mulți dintre ei onorați cu diferite decorații de către autoritățile superioare române. La loc de cinste trebuie evocați:

Nicolae Armășescu, preot și învățător în Tomșani, licențiat în Teologie[74], *între cei mai aleși elevi și studenți*[75], a fost confesor la Regimentul 2 Vânători. Rănit pe câmpul de luptă, la începutul campaniei în Făgăraș[76], a murit la Spitalul Colțea din București, fiind înmormântat cu onoruri militare în cimitirul Ghencea, la 8 noiembrie 1916[77]. Preotul Diaconescu de la biserica „Delea Veche" din București scria despre el: *întotdeauna era în mijlocul ostașilor, încurajându-i în acele atacuri desnădăjduite, când încercau să stăvilească puhoiul năvălitor peste zăgazurile Țării* […] *A fost rănit de moarte între vitejii săi vânători și trimis cu trupul sfârticat de un obuz vrăjmaș în spitalul Colții, în nădejdea unei tămăduri ce i-a fost zădărnicită de soartă*[78].

Dumitru Bârlogeanu de la parohia Sinești a slujit la Trenul Sanitar nr. 9, apoi a fost mutat la Regimentul 51/52 Infanterie, dar a murit în aprilie 1917, la Vatra Dornei, în Bucovina[79].

Constantin Gibescu de la parohia Frânceşti, mobilizat la Ambulanța Diviziei 1, a fost luat prizonier de trupele germane. Alte date despre el nu mai avem[80].

Preotul **Duminică Ionescu** de la parohia Jiblea, repartizat la Regimentului 2 Vânători *a fost nedespărțit de soldații acestui regiment, în marș, în luptă și mai ales la postul de prim ajutor. În toate părțile a dat un sprijin real nu numai din punct de vedere moral, dar și material, ajutând în persoană pe medici la pansări și evacuări. Pentru intensa sa activitate a devenit iubit de toți în regiment*, scria locotenentul colonel Butescu. A luat parte la luptele din Dobrogea, între 7-30 septembrie, Pravăț, de la 3 octombrie la 16 noiembrie 1916, Mărășești, de la 1 ianuarie la 17 februarie, Momâia de la 15 martie la 15 aprilie, Răchitosul Mic, la 18 iulie 1917. Elogiindu-l, colonel Grecescu arăta că *în tot timpul acestor grele lupte a stat neclintit la postul său, încurajând luptătorii în primele linii și mângâind pe răniți*. Rănit în prima parte a campaniei, deși nu a fost complet vindecat, a cerut să fie retrimis pe front[81].

Dumitru Ionescu din localitatea Stroiești, născut în 1881, a absolvit facultatea, fiind hirotonit preot în 1902. Transferat în 1916 la parohia Bălteni[82], a făcut parte din Regimentul 42/66 Infanterie, iar pentru actele de vitejie, a fost apreciat de comandanții armatei române. Iată de pildă ce raporta colonelul Ionescu despre el: *de la începutul campaniei și-a îndeplinit îndatorirea cu credință, adânc devotament și abnegație, fiind nelipsit, în timpul luptelor, la postul său, îmbărbătând prin cuvânt și faptă. Pe zona de refacere și a îndeplinit de asemenea îndatoririle cu cea mai mare abnegație, fiind totdeauna în mijlocul bolnavilor. Îmbolnăvindu-se de exantematic și dându-i-se un concediu de convalescență, a renunțat la el. A improvizat un altar chiar în tabăra. Colonelul Anastasiu nota că se achită cu distincțiune de toate serviciile apostolatului său. Prin sentimentele sale, prin asistența ce a dat soldaților bolnavi și prin întărirea credinței în victorie și în Dumnezeu, merită avansarea*. De menționat este și opinia lui Constantin Nazarie care nota că preotul vâlcean *a influențat în mod foarte folositor moralicește asupra ofițerilor și trupei. În Basarabia a dezvoltat o activitate remarcabilă din punctul de vedere al dezvoltării, în popor, a spiritului patriotic*[83]. Pentru meritele sale a fost decorat cu „Coroana României", clasa a IV-a, cu spadă și „Coroana României" în grad de ofițer[84].

Grigore Lascu din orașul Râmnicu-Vâlcea a fost preot de campanie la Spitalul 3 Evacuare[85] și la Regimentul 18 Infanterie[86]. Colonelul doctor Butoianu scria că: *își îndeplinește cu prisosință nu numai îndatoririle sale preoțești, încurajând și ridicând moralul răniților și bolnavilor de diferite boli contagioase, ci devotamentul său pentru îngrijirea aproapelui a mers până acolo că deasupra rasei sacerdotale a îmbrăcat bluza de sanitar, și ne-a ajutat la ridicarea și transportarea răniților, în timpul retragerilor, precum și la facerea pansamentelor cu dexteritate. În Sascut, cu multă râvnă și destoinicie ne-a dat concursul său la îngrijirea bolnavilor de tifos exantematic, expunându-se. Prin conferințele ce a ținut a menținut credința trupei și a bolnavilor în Dumnezeu*[87].

Ioan Panaitescu de la biserica cu hramul „Cuvioasa Parascheva" din Râmnicu-Vâlcea, născut în 1851[88] și numit la 30 septembrie 1880,[89] a fost trimis preot militar la Regimentul 2 Infanterie, Divizia 2, în aprilie 1917[90].

Petre Pretorian de la parohia Poenari, comuna Ghiroiu, născut în 1893, a absolvit seminarul gradul II, fiind numit preot în 1914. La parohia Poenari s-a transferat în 1915. Nu cunoaștem unitatea militară la care a slujit în timpul războiului[91].

Petre C. Petroșanu de la Regimentul 2 Grăniceri, născut în 1891, a absolvit seminarul gradul II, fiind numit paroh, în 1914, la Mihăiești[92]. Și-a făcut pe deplin datoria pe câmpurile de luptă, fiind unanim apreciat de comandanții armatei noastre. Iată de pildă ce scria maiorul Buricescu despre el: *s-a achitat în mod destul de elogios în serviciu. L-am văzut în mijlocul soldaților, în împrejurări destul de grele de trai, înfruntând ca și ei lipsa de hrană și oboseală frontului, îmbărbătându-i și căutând a le ridica moralul. L-am văzut mergând în tranșee unde dădea sfaturi soldaților, ca să prefere a muri decât să dea înapoi. Prin cuvântări readuce la sentimente frumoase pe cel din urmă soldat. Pe zona de refacere a dat dovadă unui spirit de jertfă cu adevărat creștinesc. S-a pus la dispoziția medicilor în tot timpul cât trupa a fost bântuită de exantematic, ajutându-i. În cele trei infirmerii, sute de bolnavi au găsit în el, pe lângă un alinator al suferințelor fizice, și un cuvânt de îmbărbătare. Când ambii medicii au căzut pradă boalei, preotul a rămas singur, ca prin cunoștințele ce căpătase, alături de medici, să îngrijească de bolnavi. Puterea sa de muncă, devotamentul și abnegația de care a dat dovadă, în aceste zile grele, a făcut din el o adevă-*

rată icoană de nădejde pentru soldați. A adus servicii reale și are frumoase calități morale și sufletești. Domnul colonel Cantacuzino se exprimă că a dobândit în Sfinția Sa un prețios prieten a cărui prietenie o va cultiva[93]. A participat la campania începută de Armata Română la 28 octombrie 1918, slujind la Divizia 7, Regimentul 4 Vânători, ulterior fiind avansat căpitan. După terminarea războiului a fost protoiereu de Vâlcea[94].

Dumitru Popescu de la parohia Gănești, comuna Locusteni, născut în 1881, a fost hirotonit în 1902[95]. A slujit la Regimentul 26 Infanterie, apoi a fost mobilizat la armata de operațiuni începută la 28 octombrie 1918. Ulterior, a primit gradul de locotenent și a slujit la Divizia 13, Regimentul 47 Infanterie[96].

Ion Z. I. Popescu de la biserica cu hramul „Sfântul Nicolae" din Momotești a fost mobilizat din primele zile ale războiului și trimis la Ambulanța Diviziei 1[97].

Meletie Răuțu, protoiereu al județului Vâlcea și preot la biserica „Toți Sfinții" din Râmnicu-Vâlcea[98] cunoscut prin lucrările sale istorice, deși avea aproape 60 de ani, a lucrat în Spitalul de Contagioși nr. 1, apoi în spitalele din Bârlad[99]. După ce a făcut campania din Transilvania și Ungaria, la Satu Mare, *văzând că oamenii din partea aceea nu au preot și o inimă caldă de român, care să-i dezrobească, a rămas, acolo preot, a făcut Biserică și s-a îngropat ca un stâlp de piatră, la granița țării*[100]. La rândul său a fost apreciat în termen elogioși de superiorii săi. Doctorul Bruchner scria despre el că: *și-a îndeplinit în mod cu totul conștiincios toate îndatoririle ce comportă serviciul religios atât la bolnavii acestui spital, cât și la acele spitale și formații fără preot. În cursul retragerii a însoțit formația, înfruntând cu liniște și bărbăție toate privațiunile și toate zdruncinările fizice și morale, cu toată vârsta de 59 de ani. În toate împrejurările anevoioase a găsit întotdeauna cuvinte de încurajare, deșteptând în toți simțul datoriei spre sacrificiu. Cu sfatul, îndemnul, autoritatea sa morală ne-a dat nouă, corpului medical, un prețios concurs, făcând pe toți să vadă un păcat de moarte în necurățenia corpului și să vadă toți sanitarii cea mai creștinească pomană în actul îngrijirii acelor bolnavi. A servit gratuit spitalelor 213 și 472 din Bârlad. Dar cel mai anevoios serviciu a fost cel al îngropării morților, pe care i-a însoțit la cimitirele – Civile și Militare – situate la distanțe enorme, pe timp de ploaie și viscol, pe noroi ca și pe troieni, de multe ori pe jos, alteori având drept vehicul furgonul dric, și drept scaun sicriul celor morți de tot felul de boli contagioase. Demn de toată lauda încă este construcția, din inițiativa lui, a unei biserici de scânduri, în vecinătatea spitalului, înzestrată cu odoare, odăjdii, cărți de ritual, cu spesele sale personale. Tot pe a lui cheltuială procură toate cele necesare cultului. Voi adăuga și calitățile sufletești: blând și afabil cu toți inferiorii, prietenos și îndatoritor cu egalii, de o modestie exemplară, își îndeplinește însărcinările fără ca să se facă văzut de cineva. Pentru aceste calități de bun preot și bun român propun înaintarea și acordarea unei distincții drept pildă și emulație pentru ceilalți*. Iconomul Constantin Nazarie arăta că: *a cerut să fie trimis în Basarabia de unde am informații că aduce excelente servicii pastorale și naționale*[101]. După ce la 1 ianuarie 1918, a fost avansat căpitan, a mai participat la luptele duse de Armata Română, după 28 octombrie 1918, făcând parte din Brigada III Roșiori[102].

Gheorghe Sachelarie din orașul Drăgășani, confesor la Spitalul Mobil nr. 5 și 2 Călărași[103], născut în 1885, în comuna Sutești, hirotonit în 1910, licențiat în Teologie, a fost profesor, revizor bisericesc și membru al Adunării Eparhiale[104]. În război a fost apreciat în termeni elogioși de către superiorii săi. Colonelul I. Popp sublinia că: *a luat parte la campanie, fiind în tot timpul lângă partea activă și în cea mai strânsă legătură cu trupa. Prin predici și conferințe a câștigat dragostea soldaților și a ofițerilor, dând rezultate foarte frumoase. A mărit în adevăr și a dezvoltat în oameni sentimentele de datorie și respect către cele sfinte, le-a ușurat sufletul. În timpul acțiunilor a stat lângă trupă, încurajând-o. În timpul refacerii a dat un mare concurs la îngrijirea bolnavilor, toți văzând în el un mare sprijin. Este un adevărat preot de război, inteligent înzestrat cu darul de a vorbi, de a fi ascultat. A fost de mare folos regimentului. Are un caracter foarte frumos și întrupează cele mai frumoase sentimente. Mutarea lui a fost regretată de întreg corpul ofițeresc și trupă. Este un element de valoare, devotat Țării și tronului*. Un alt locotenent menționa că: *s-a distins prin zelul cu care îi îndeamnă pe soldații să-și facă datoria. Ține predici alese, face slujbe înălțătoare*[105]. Participă și la luptele din anii 1918-1919, fiind mobilizat la 9 iulie 1918. A fost avansat și trimis la Divizia 6, Regimentul 7 Vânători[106].

Dumitru Popescu Smeureanu, născut în 1882, licențiat în Teologie și preot din 1907, la parohia Păușești-Măglași[107], a fost mobilizat la Regimentul 54/56 Infanterie. Demobilizat în martie 1918, a fost rechemat la campania începută de Armata Română în octombrie 1918 și trimis la Divizia 14, Regimentul 54 Infanterie[108].

Ștefan Tomescu de la parohia Cremenari a fost mobilizat la Ambulanța Diviziei 12, unde conform relatării unui medic *în toate împrejurările a desfășurat o activitate religioasă și pastorală mai presus de orice laudă. Cu cuvântul și cu fapta căuta să sădească în sufletul ostașilor credința strămoșească, ridicându-le moralul, a dat dovadă de curaj și abnegație, căci în timpul epidemiei de tifos exantematic, fără nicio teamă și expunându-se la contaminare cutreiera satele bolnavilor. Este foarte destoinic și are o ținută potrivită chemării sale*[109]. A fost demobilizat în martie 1918.

Alți preoți care au primit misiunea de confesori în diferite spitale din țară au fost **Ion Negoescu** din Câineni, de la Regimentul 69/77[110], **Gheorghe Ceaușeanu** de la Făurești, **Dumitru Dăbuleanu** din Râmnic[111] și **Ilie Niculescu** din Gonța[112].

Pe lângă acești preoți care au lucrat în mijlocul ostașilor pe câmpurile de luptă, nu trebuie să-i trecem cu vederea pe călugării și călugărițele care au îngrijit cu multă abnegație bolnavii și răniții[113]. Menționăm pe **Calistrat Popa** de la mănăstirea Govora, confesor la un spital din Iași[114] și pe cele trei călugărițe de la mănăstirea Surpatele, **Varvara Predescu**, superioara, **Neonila Predescu** și **Ecaterina Ionescu**, mobilizate la Spitalul Râmnicu-Vâlcea nr. 33-34, Regimentul 2 Vâlcea, la Galați, Dorohoi și în comunele Folteși și Berești, județul Constanța. Din relatările lor, la Tribunalul de la Dorohoi, au *fost muncite ca niște roabe* […] *îngrijind și de bolnavi și, fiind forțate prea mult la muncă brută*, s-au îmbolnăvit la plămâni[115].

Așadar, în timpul Primului Război Mondial, preoții vâlceni și, în general, cei olteni și-au făcut pe deplin datoria, devenind exemple de devotament, chiar pentru soldații români. De altfel, numărul lor credem că este mult mai mare, mulți fiind trecuți cu vederea, datorită neglijenței comandanților care nu au întocmit fișele calificative la timp[116]. Cu toate

acestea, prezența în mijlocul armatelor a fost viu simțită, unii dintre ei plătind chiar cu prețul vieții, sfaturile, îndemnurile și încurajările către păstoriții lor.

PORTRAITS OF PRIESTS FROM VÂLCEA IN THE FIRST WORLD WAR (1916-1918)

In all the important moments of our history, the Romanian Orthodox Church with the help of its priests sustained the liberty, the unity and social justness for our people. Some of the priests made the supreme sacrifice in order to help de soldiers in the First World War.

Keywords: First World War, liberty, sacrifice, duty, Romanian soldiers

NOTE

1 Arhiepiscopia Râmnicului.
2 Gheorghe Vasilescu, Contribuția Bisericii la realizarea actului unirii de la decembrie 1918, în „Biserica Ortodoxă Română", 1878, nr. 11-12, p.1250 (se va cita B.O.R.).
3 Acad. Mircea Păcurariu, Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2005, p. 442.
4 Mircea Păcurariu, Contribuția Bisericii la realizarea actului unirii de la 1 Decembrie 1918, în B.O.R., an. CXVI (1978), nr. 11-12, p. 1255.
5 †Gherasim Cristea, Slujitori Bisericeşti din Eparhia Râmnicului în timpul ocupațiunii străine 1916-1918, în „Mitropolia Olteniei", an. XXX, 1978, nr. 10-12, p. 760 (se va cita M.O.).
6 Idem, Vistierie de cuvinte, Râmnicu-Vâlcea, 2004, p. 100.
7 Idem, Slujitori… , pp. 761-763.
8 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea în anii Primului Război Mondial, Studii şi documente, Bălceşti pe Topolog, 1979, p. 416; Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 763.
9 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 762.
10 Idem, Vistierie de cuvinte…, pp. 118-119.
11 Arhiva Bisericii cu hramul „Sfântul Nicolae" din Grebleşti.
12 Arhiva Bisericii „Sfinții Voievozi" din Racovița.
13 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, p. 416; Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 763.
14 Gherasim Cristea, Vistierie de cuvinte…, pp. 118-119.
15 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, pp. 396-397.
16 Gherasim Cristea, Vistierie de cuvinte..., p. 118.
17 Nicolae Moga, Gheorghe Stanciu, Voineasa, Reșița, 2002, pp. 153-154.
18 Arhim. Gamaliil Vaida, Mănăstirea Cozia între anii 1916-1918 în lumina documentelor vremii, în M.O., an. XXX (1978), nr. 10-12, pp. 793-795; Corneliu Tamaş et alii, Contribuția județului Vâlcea la Unirea Principatelor, Studii şi documente, Rm. Vâlcea, 1982, p. 84.
19 Pr. Emil Nedelescu, Documente privitoare la un episod trist din trecutul unui vechi monument istoric, în M.O., an. XV (1963), nr. 1-2, p. 115; Gamaliil Vaida, Mănăstirea Cozia…, p. 794.
20 Gherasim Cristea, Vistierie de cuvinte…, p. 119.
21 Sfânta Mitropolie a Olteniei, Râmnicului şi Severinului, Viața bisericească în Oltenia. Anuarul Mitropoliei Olteniei pe anul 1940, Craiova, 1941, p. 821 (se va cita Anuar pe anul 1940).
22 †Gherasim Cristea, Istoria mănăstiri Govora, Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 22.
23 Anuar pe anul 1940, p. 299.
24 Arhim. Grigore Urâțescu, Mănăstirea Turnu, în M.O., an. XIX (1967), nr. 3-4. p. 212.
25 Nicolae Stoicescu, Bibliografia localităților şi monumentelor feudale din România, vol. I, Craiova, 1970, p. 197.
26 Nicolae Moga, Sfântul Schit Cornet, Craiova, 2008, p. 37.
27 Niculae Şerbănescu, Aspecte din viața bisericească din Episcopia Râmnicului - Noul Severin în preajma anului 1918, în M.O., an XXXI (1979), nr. 4-6, p. 312.
28 Luca Dinu, Viața socială, culturală şi bisericească din Oltenia între anii 1916-1918, în M.O., an. XXV (1973), nr. 3-4, p. 228.
29 Gheorghe Vasilescu, Contribuția…, p. 1301.
30 Gherasim Cristea, Vistierie de cuvinte…, p. 119.
31 Luca Dinu, Viața socială…, p. 228.
32 Niculae Şerbănescu, Aspecte din viața bisericească…, p. 305.
33 †P.S. Sofronie, Episcopul Râmnicului - Noul Severin, în B.O.R., an. XXXVII (1913), nr. 1, pp. 150-160.
34 *Ibidem*, nr. 2, pp. 254-264.
35 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, p. 84.
36 Niculae Şerbănescu, Aspecte din viața bisericească…, p. 306.
37 Mircea Păcurariu, Contribuția Bisericii…, p. 1255.
38 N. Şerbănescu, Ierarhii plaiurilor oltene în prima sută de ani de la Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române - 25 aprilie - 1985, în M.O., an. XXXVII (1985), nr. 5-6, p. 348.
39 Administrația Cassei Bisericii, Anuar 1909, Eparhia Râmnicului Noul Severin, Bucureşti, Tipografia cărților Bisericeşti, 1909, p. 225 (se va cita Anuar 1909).
40 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 765.
41 Eparhia Râmnicului Noului-Severin, Anuar pe anii 1921-1925, Bucureşti, 1924, p. 508 (se va cita Anuar pe anii 1921-1925).
42 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 767; Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, p. 411.
43 Luca Dinu, Viața socială…, p. 228.
44 Anuar pe anii 1921-1925, p. 511.
45 Luca Dinu, Viața socială…, p. 228.
46 Anuar pe anii 1921-1925, p. 498.
47 Anuar 1940, p. 698.
48 Anuar 1909, p. 219.
49 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, p. 411; Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 766.
50 Luca Dinu, Viața socială…, p. 228.
51 Anuar 1909, p. 226.
52 Gherasim Cristea, Slujitori…, pp. 762-766.
53 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, p. 412.
54 †Atanasie Mironescu, Sfânta Episcopie a Eparhiei Râmnicului Noul Severin în trecut şi acum, Bucureşti, 1906, p. 661; Anuar 1909, p. 225; Anuar pe anii 1921-1925, p. 505.
55 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea neamului, temnițe şi lagăre, vol. II, Bucureşti, 1940, p. 349; Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 762; Niculae Şerbănescu, Aspecte din viața bisericească…, p. 311.
56 Anuar 1909, p. 226.
57 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 766; Grigore N. Popescu, Preoțimea română…, p. 349.
58 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 766; Niculae Şerbănescu, Aspecte din viața bisericească…, p. 311.
59 Anuar pe anii 1921-1925, p. 526
60 Grigore N. Popescu, Preoțimea română…, p. 349; Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 767.
61 Anuar 1909, p. 229.
62 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 767.
63 Anuar 1909, p. 227.
64 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 767.
65 Anuar pe anii 1921-1925, p. 520.
66 Luca Dinu, Viața socială…, p. 228.
67 Gherasim Cristea, Slujitori bisericeşti…, p. 762-763.
68 Mircea Păcurariu, Studii de istorie…, p. 437.
69 Idem, 90 de ani de la proclamarea independenței de stat a României. Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de războiul de indpendență, în B.O.R., an. LXXXV (1961), nr. 5-6, p. 607.
70 Idem, Contribuția bisericii…, p. 1251.
71 Idem, Preoți militari în armata română până la 1918, în vol. Armata şi Biserica, Bucureşti, 1996, p. 150.
72 Mircea Păcurariu, Contribuția Bisericii…, p. 1251; Gheorghe NICOLESCU et alii, Preoți în lupta pentru Marea Unire 1916-1919, Bucureşti, 2000, p. 428.
73 Mircea Păcurariu, Preoți militari..., p. 151; Gheorghe NICOLESCU et alii, Preoți în lupta…, p. XXII, 428.
74 Constantin Nazarie, Activitatea preoților în armată, în campania 1916-1918, Bucureşti, 1921, pp. 90-94.
75 Gheorghe Nicolescu et alii, Preoți în lupta…, p. 71.
76 Mircea Păcurariu, Preoți militari..., p. 151.
77 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 90; Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea neamului. Chipuri, fapte, suferinți şi

fapte pentru viitor, vol. I, Bucureşti, 1940, p. 50, 117; Gheorghe Vasilescu, Contribuția…, p. 1251; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta…, p. 70; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului din Oltenia la luptele sociale şi naționale ale poporului român (secolele XIX şi XX), Craiova, 2010, p. 204.

78 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 51.

79 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 14, 128, 134, 138, 205; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta..., p. 462.

80 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 129, 205; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta..., p. 462.

81 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 99, 117, 121, 123, 133; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta…, p. 439.

82 Anuar 1940, p. 692.

83 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 61; Gheorghe Nicolescu ş. a., Preoţi în lupta…, p. 442.

84 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 59; Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 99, 123, 137; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 205; Pr. Tudor Popescu, Preoţi participanţi la războiul de la 1916-1918, în M.O., an XXX (1978), nr. 10-12, p. 774; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta..., p. 200.

85 Alexandru Moraru, Biserica Ortodoxă Română între anii 1885-2000, Bucureşti, 2006, p. 559.

86 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea..., p. 101, 120, 131.

87 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea..., pp. 100-101; Gheorghe NICOLESCU et alii, Preoţi în lupta..., pp. 433-434; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 206.

88 Anuar pe anii 1921-1925, p. 496.

89 Atanasie Mironescu, Sfânta Episcopie…, p. 643.

90 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea..., p. 119; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 207.

91 Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 207.

92 Anuar pe anii 1921-1925, p. 507.

93 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 58; Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 106-107; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta..., p. 441; Mircea Păcurariu, Preoţi militari…, p. 154.

94 Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 207.

95 Anuar pe anii 1921-1925, pp. 522, 706.

96 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 121, 142; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, pp. 206-207.

97 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 129, Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 208.

98 Atanasie Mironescu, Sfânta Episcopie…, p. 643.

99 Mircea Păcurariu, Studii de istorie…, p. 438; Mircea Păcurariu, Contribuții…, p. 1253.

100 Corneliu Tamaş et alii, Contribuția…, p. 84.

101 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 75; Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 110-111; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta..., p. 451

102 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 110,127, 132, 140; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, 209.

103 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 67.

104 Anuar 1940, p. 684.

105 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 67; Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 111; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta…, p. 446.

106 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 112, 131, 141; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 209.

107 Anuar 1940, p. 751.

108 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 138, 142; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 208.

109 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 114, Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta…, p. 439.

110 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 130-131.

111 Anuar 1921-1925; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 205.

112 Alexandru Moraru, Biserica…, p. 558.

113 Mircea Păcurariu, Preoţi militari..., p. 155.

114 Alexandru Moraru, Biserica…, p. 564.

115 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea..., pp. 88-89.

116 Radu Mureşan, Datorie şi slujire sfântă, pe site-ul www. glascomun. info/?; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 184.

Colonel (r) Remus MACOVEI[1]

EROII GERMANI DIN LOCALITATEA MIHAIL KOGĂLNICEANU JERTFIȚI ÎN ARMATA ROMÂNĂ PE TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Biserica romano-catolică Sfântul Anton de Padova

Comuna Caramurat (astăzi Mihail Kogălniceanu) a apărut pe ruinele unei mici așezării romane, Vicus Cle Mentianensis, atestată documentar din secolul I Î.H.[2]. Pe vremea ocupației otomane, la jumătatea secolului al XIII-lea, localitatea s-a numit Kara Murat, după numele conducătorului tătarilor stabiliți în această zonă, Murat cel Negru. În anul 1876 apar primii coloniști germani veniți din Crasna, județul Cetatea Neagră[3]. În perioada anilor 1878-1880 va avea loc sosirea primelor familii de mocani transilvăneni[4]. Urmează perioada plină de prosperitate a stăpânirii românești, astfel încât la începutul anului 1916, Caramuratul era una dintre cele mai înfloritoare localități dobrogene. Locuitorii comunei cultivau grâu, ovăz, orz, porumb, rapiță, floarea soarelui sau creșteau animale cai, vaci, porci, multe păsări și oi[5]. Conform unui recensământ din anul 1916, efectuat de autoritățile germane de ocupație, în localitate existau 600 de vaci, peste 600 de cai, cinci tauri comunali[6]. Până la începerea războiului în localitate au funcționat o fabrică de țiglă, care confecționa și tuburi de ciment pentru fântâni, o fabrică de ulei, două brutării, o moară și o Banca populară[7].

În anii 1881-1882 se construiește sediul primăriei, unde va funcționa și școala – elevii erau deopotrivă români, germani, turci și tătari. În anul 1895, cu fonduri de la locuitori dar și de la Casa Școlilor, se va construi sediul școlii, cu săli de clasă.

În anul 1882 se construiește prima biserică ortodoxă, cu ziduri groase de un metru, din beton și mortar. În 1912, deoarece vechea biserică devenise neîncăpătoare, s-a pus piatra de temelie pentru o nouă biserică ortodoxă, care, urmare a jafului executat de militarii bulgari în timpul ocupației militare, va fi terminată abia în anul 1935[8]. Biserica, construită în stil bizantin, va avea hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe.

Germanii, toți de religie catolică, au construit în anul 1881 o mică biserică și trei odăițe pentru preot sau călugări. În perioada 1897-1898, comunitatea germană va construi cea mai frumoasă clădire arhitectonică dintre toate bisericile germane din Dobrogea. Construcția a necesitat cheltuirea sumei de 85 000 lei, fără a socoti costul cărămizilor de fabricație proprie și prestația ajutătoare a țăranilor. Această clădire, în stil neogotic, prezintă un singur naos, are trei altare împodobite cu odoare prețioase executate de sculptorul tirolez Ferdinand Stuflesser[9]. Această biserică are hramul Sfântului Anton de Padova.

Deși trăiau în cartiere separate, românii, germanii, turci și tătarii, pe parcursul timpului, au convieţuit pașnic, neînregistrându-se conflicte interetnice. Toți etnicii germani, turci și tătari din Caramurat aveau cetățenie română.

Înainte de intrarea României în război, Caramurat avea o populație cuprinsă, conform diferitelor surse, între 1 900-2 500 de locuitori: Prefectura Constanța – 2 540 locuitori (1 265 români, 875 germani și 400 turci/tătari)[10]; dr. Paul Traeger – 1 915 locuitori (540 români, 400 turci/tătari, 875 germani)[11]; dr. Gheorghe Dumitrașcu – 2 371 locuitori (1 265 români, 746 turci/tătari, 360 germani)[12].

La intrarea României în război un număr de 169 de locuitori ai comunei Caramurat au fost mobilizați, participând, în anul 1916, la luptele pentru apărarea Dobrogei, bătălia de pe Argeș-Neajlov, luptele pentru apărarea trecătorilor din Carpați. După finalizarea procesului de reorganizare, înzestrare și instruire, desfășurat în iarna anului 1917, militarii dobrogeni au participat la bătălia de la Mărășești. În perioada 1917-1918, aceștia au fost implicați în dezarmarea trupelor rusești bolșevizate, pe teritoriul Moldovei și în Basarabia. Pe câmpurile de luptă, în spitale sau în lagăre, 22 de locuitori din Caramurat și-au pierdut viața, iar alți cinci au rămas invalizi.

Din comunitatea germană au fost mobilizați un număr de 41 locuitori: Ternes M. Iohan, Politschi I.Anton, Arnold A. Florentinus, Baumstarch Frantz, Hofart Ioachim, Rust Frederich, Politschi I. Gaspar, Ternes P. Matias, Ghetz N. Franciscus, Muller A. Ferius, Bachmaer I. Malchior, Ternes A.

Placa comemorativă cu numele eroilor germani din Primul Război Mondial

Michel, Fendrich A. Longinus, Fendrich A. Iohan, Arnold A. Iohan, Muller Blazius Alozius, Furich Carol, Bachmaer I. Otto, Marta Matias, Rujanschi M. Petre, Muller Blazius, Fendrich M. Petre, Fendrich M. Anton, Ghetz A. Petre, Politschi Senfrianus, Muller I.I. Eduard, Sein M. Romanus, Fendrich Hainrich, Ternes C. Iosef, Zaremba I. Petre, Vaideman Iohan, Eret Iacob, Vendelinus Tucser, Iosif Parci, Muller Iosif, Vendelinus Ternes, Dominic Hers, Craus Iosef, Furich Gaspar, Zaremba I. Adam și Rujanschi Vilipolod[13].

Dintre aceștia, conform documentelor existente la Arhivele Naționale Constanța, opt și-au pierdut viața:

Soldat **Dominic Hers –** din Regimentul 74 Infanterie, contigent 1892, căsătorit în anul 1893 cu Marta, tatăl unui copil – Margareta, născută în 1908, dispărut în Campania 1916-1918[14];

Soldat **Muller Iosif** – din Regimentul 34 Infanterie, contigent 1893, fiul lui Iohan și Catrina, căsătorit cu Ana, tatăl a doi copii – Telestina, născută în anul 1905 și Semperoza, născută în anul 1908, mort la 8 aprilie 1917 în Spitalul Lazaret nr. 221 din Bacău, de tifos exantematic[15];

Soldat **Parci Iosif** – din Regimentul 34 Infanterie, contigent 1895, căsătorit cu Margareta, tatăl a trei copii – Leonard, născut în anul 1908, Solomia, născută în anul 1911, Vulpuria, născută în anul 1913, mort la 29 martie 1917 în Spitalul de convalescenți Bacău, moartea fiind provocată de gripă și enterită[16];

Soldat **Ternes Vendelimus** – din Coloana II Subzistență, contigent 1906, fiul lui Carol și Tereza, căsătorit cu Iuliana, tatăl unui copil – Monica, născut în anul 1914, mort în infirmeria dispusă în comună Negrești/Vaslui, având ambele picioare degerate și suferind de congestie pulmonară[17];

Soldat **Tucser Vendelinus** – din Regimentul 34 Infanterie, contigent 1914, căsătorit cu Filipina, fără copii, dispărut la 24 august 1916 în luptele de la Turtucaia;

Despre **Furich Gaspar, Zaremba I. Adam** și **Rujanschi Vilipolod** nu există date concrete referitoare la locul, împrejurările și urmașii celor decedați[18].

Soldatul **Craus Iosef** din Regimentul 9 Călărași, contigent 1892, fiul lui Sebastian și Roza, căsătorit în anul 1915 cu Varvara, tatăl unui copil – Roza, născută în 1918, a fost declarat invalid, grad de invaliditate 60%[19].

Încă din timpul iernii anului 1917, Regele Ferdinand I, pe timpul deselor deplasări în primele linii ale frontului, al inspectării taberelor de refacere sau al participării la diferite aplicații, a promis militarilor că toți cei care luptă pentru țară vor fi împroprietăriți: *Vouă, fiilor de țărani, care ați apărat cu brațul vostru pământul unde v-ați născut, unde ați crescut, vă spun eu, regele vostru, că pe lângă răsplata cea mare a izbânzii, care vă asigură fiecăruia recunoștința neamului nostru întreg, ați câștigat totodată dreptul de a stăpâni într-o măsură mai largă pământul pe care v-ați luptat. Vi se va da pământ. Eu, regele vostru, voi fi întâiul în a da pilda!*[20]

Împroprietărirea locuitorilor din Caramurat care au fost mobilizați în campania 1916-1918 se va face în baza Legii pentru reforma agrară din Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea din 17 iulie 1921, publicată în „Monitorul Oficial" nr. 82 din 17 iulie 1921. Toți cei 33 de etnici germani din Caramurat care au scăpat cu viață și urmașii a șapte din cei care au murit în timpul campaniei au fost împroprietăriți cu câte cinci hectare de pământ[21].

O situație mai deosebită a avut Filipina Tucser, soția soldatului Vendelinus Tucser, dispărut în 1916 la Turtucaia. Deoarece nu a avut copii și poseda o avere formată din 10 hectare de pământ arabil, ½ hectar de vie și o locuință, nu a fost împroprietărită. A primit o pensie de urmaș până în toamna anului 1940, când s-a repatriat în Germania, stabilindu-se în localitatea Regesburg. Aici primește din partea statului german o pensie pentru soțul decedat în Primul Război Mondial. În octombrie 1955 se întoarce în România, la Mihail Kogălniceanu, unde datorită faptului că nu mai poseda nicio avere, este cazată de către Primărie într-o încăpere a Căminului Cultural și primește mâncare de la G.A.C. din comună. Deoarece este bătrână și suferindă i se va fixa o pensie I.O.V.R., care să îi permită să poată trăi în condiții omenești[22].

Monumentul eroilor din comuna Mihail Kogălniceanu

În centrul comunei, pe plăcile de marmură sunt inscripționate numele tuturor românilor, turcilor, tătarilor și germanilor care și-au jertfit viața în timpul Primului Război Mondial.

De asemenea, în antreul de sub turnul Bisericii romano-catolice Sfântul Anton de Padova, s-a amplasat o placă de marmură, având gravate numele eroilor germani din Primul Război Mondial.

GERMAN HEROES FROM LOCALITY MIHAIL KOGĂLNICEANU WHO DIED BEING PART OF THE ROMANIAN ARMY DURING THE FIRST WORLD WAR

The article presents information regarding the German heroes that fought in the Romanian Army. Some of them lost their lives in the battles. Their sacrifice is commemorated on a memorial plaque that is placed in the hall under the tower of Roman-Catholic Church Saint Anton of Padova.

Keywords: German heroes, sacrifice, battles, Roman-Catholic Church Saint Anton of Padova, village Mihail Kogălniceanu

NOTE

1 Preşedintele Filialei Constanța a Asociației Naționale „Cultul Eroilor".
2 Gh. Puşcaşu, Gh. M. Puşcaşu, Studiu monografic asupra comunei Ferdinand I, (Caramurat), jud. Constanța, Constanța, Tipografia „Lucrătorii Asociaţi", 1940, p. 65.
3 *Ibidem*, p. 70.
4 *Ibidem*, p. 68.
5 Horia Stinge, Cornelia Toma, Despre germanii din Dobrogea, Constanța, Editura Ex ponto, 2007, p. 68.
6 *** Bilder aus der Dobrudscha 1916-1918 – Imagini din Dobrogea 1916-1918, Constanța, Editura Ex Ponto, 2011, p. 170.
7 Horia Stinge, Cornelia Toma, Op. cit., p. 68.
8 Gh. Puşcaşu, Gh. M. Puşcaşu, Op. cit., pp. 91-92.
9 *Ibidem*, p. 94.
10 *Ibidem*, p. 72.
11 *** Bilder aus…, p.167.
12 *** Germanii dobrogeni. Istorie şi civilizaţie, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Constanța, Editura Ex Ponto, 2014, p. 115.
13 Arhivele Naționale Constanța (în continuare A.N.C.), Fond Consilieratul Agricol Constanța, 1920-1938, dosar nr. crt. 48.
14 Idem, Fond I.O.V.R., dosar nr. crt. 4303.
15 *Ibidem*, dosar nr. crt. 3581.
16 *Ibidem*, dosar nr. crt. 4431.
17 *Ibidem*, dosar nr. crt. 5677.
18 Idem, Fond Consilieratul Agricol Constanța, 1920-1938, dosar nr. crt. 48.
19 Idem, Fond I.O.V.R., dosar nr. crt. 3124.
20 *** Enciclopedia Armatei Române, p. 27.
21 A.N.C., Fond Consilieratul Agricol Constanța,1920-1938, dosar nr. crt. 48.
22 Idem, Fond I.O.V.R., dosar nr. crt. 1215.

Prof. univ. dr. Petre ȚURLEA[1]

TRANSILVANIA DE NORD-EST SUB TEROARE MAGHIARĂ. DOCUMENTE NOI

Comportamentul barbar al administrației maghiare, al Armatei Maghiare, al majorității populației civile maghiare, față de români și evrei în Transilvania de Nord-Est ocupată de Ungaria după Dictatul de la Viena din 1940, a fost prezentat în multiple volume, începând din ultima parte a secolului XX. Exploatând mai ales Arhiva M.A.E., am publicat în 1996, la Editura Enciclopedică, un volum masiv, 595 pagini, sub titlul „Atrocități maghiare și acțiune diplomatică românească. Ip și Trăznea". Și în ultimii ani, istoricii s-au aplecat asupra temei, multiple documente noi văzând lumina tiparului. Cu toate acestea, foarte multe altele așteaptă să fie prezentate. Ele se află în Arhiva Națională, Arhiva M.A.E., Arhiva C.N.S.A.S. În aceasta din urmă, cercetând altă temă, am identificat într-un dosar al Consiliului Securității Statului – 10479, vol. I, arhivat la 18 ianuarie 1972, purtând denumirea de „Documentar privind problema culte și secte", mai multe materiale sub titlul „Despre suferințele Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului în urma arbitrajului de la Viena". Redactarea datează din timpul ocupației horthyste. La A.C.N.S.A.S. se află sub cota D 012378, vol. 1, ff. 29-50, mai există și altă numerotare a filelor, dovadă a faptului că documentul s-a aflat și în alt dosar.

EPISCOPIA ORTODOXĂ A MARAMUREȘULUI RAPORT

DESPRE SUFERINȚELE EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE A MARAMUREȘULUI ÎN URMA ARBITRAJULUI DE LA VIENA

Actul istoric și arbitrar de la 30 august 1940 pronunțat la Viena a zguduit din temelii tânăra Eparhie a Maramureșului, care în urma caracterului ei misionar a fost expusă celei mai violente lovituri ale ungurilor.

Data pronunțării acestui verdict prin care a fost răpit întreg teritoriul de jurisdicție al Episcopiei ortodoxe a Maramureșului l-a găsit pe Prea Sfințitul Episcop Dr. Vasile Stan la postul său de veghe din Sighet împreună cu întreg Consiliul Eparhial, de unde cobora neîntrerupt în mijlocul credincioșilor semănând în sufletele acestora încrederea în Dzeu și în cârmuitorii destinului românesc, așa cum s-a făcut chiar și în ultimele zile ale lunii august 1940, iar vizitațiile canonice de la Rebeți, Virismort și altele, în zilele cele mai grele, când războiul nervilor era în deplină desfășurare și când toată suflarea din Maramureș era pe culmea disperării.

Consilierii Eparhiari cu Episcopul în frunte în primul moment au întâmpinat rezultatul verdictului de la Viena cu hotărârea de a rămâne cu toți la posturile lor. Prea Sfințitul Episcop Vasile a încercat să ia legătura telefonică cu ceilalți doi chiriarchi ortodocși, ale căror Eparhii erau, de asemenea, decimate cu Prea Sfințitul Nicolae Colan al Clujului și cu Prea Sfințitul Nicolae Popovici al Oradiei, pentru a se consulta în vederea unei hotărâri identice, dar nu a fost cu putință. S-a încercat să se obțină legătura cu Sfântul Sinod și cu Ministerul Cultelor pentru consultare în cauză, dar și aceasta a fost cu neputință. Astfel izolați, evenimentele ne-au surprins fără nici un fond de rezistență materială și fără nici o încurajare morală a Conducerii Bisericești și politice de atunci. În ziua următoare a verdictului de arbitraj la 30 august 1940, reprezentantul guvernului român în Maramureș, Dl Colonel Bratan, Prefectul județului, a convocat la Prefectură toate autoritățile românești din Sighet pentru a le comunica ordinul de evacuare urgentă. La această consfătuire din partea Episcopiei Maramureșului, a luat parte Protopopul Ioan Rujdea Consilier Referent. Prefectul județului a dat dispoziții de evacuare tuturor instituțiunilor declarând că nu-și iau nici o răspundere pentru instituțiunile care nu evacuează în cel mai scurt timp posibil. În acest scop Prefectura a eliberat trei ordine de evacuare, pentru personalul Episcopiei noastre. Dar acest ordin de evacuare nu ne-a putut împiedica să părăsim posturile încredințate. A treia zi după verdictul de la Viena, Duminică, 1 septembrie 1940 începuse teroarea străzii. Bande de unguri înarmate și nedisciplinate, trecuseră rânduri Tisa, frontiera fiind numai la circa 800 metri, de reședință Episcopală și începuseră teroarea semnalându-se conflicte serioase între puținii gardieni rămași și între

Mănăstirea Feleacu

aceste bande iresponsabile dar puse la cale de armate regulată a ungurilor de peste Tisa. (Vezi raportul D-lui Sgură nr. 115/940, părintele Stoican nr. 281/940, preot I. Tint nr. 183/941). Cum ținta tuturor atacurilor ungurești era mai ales Episcopia ortodoxă a Maramureșului în frunte cu Episcopul ei chiar și în timpurile normale și cum această Episcopie cu întregul ei Consiliu Eparhial într-un moment dat Duminică, 1 sept. 1940, se trezi fără nici o apărare, serios amenințată, nefiind în siguranță nici măcar viața membrilor săi, în această situație excepțională și cu totul critică, se convoacă o consfătuire a Consiliului la care iau parte Consilierii Eparhiari. Se constată că în fața bandelor ungurești iresponsabile, orice jertfă este inutilă și poate mult păgubitoare pentru biserică din Maramureș, expunându-se Episcopului cu întreg Consiliul să fie terorizat și maltratat de aceste bande ungurești. De aceea, se hotărăște: 1. Prea Sfințitul Episcop Vasile împreună cu secretarul și eventual cu un consilier să plece la Sibiu, locul destinat pentru evacuare și de acolo la București, unde să ia legătura cu membrii Sfântului Sinod ai bisericii ortodoxe române, cu Onor Minister al Cultelor și cu Guvernul Țării, pentru a se garanta viața și drepturile noastre din Maramureș. 2. Consilierul Referent Protopopul Alexiu Lates este numit Vicar Episcopesc cu Decretul nr. 79/940, și este încredințat cu conducerea Eparhiei până la întoarcerea Prea Sfințitului Episcop în Maramureș. La Catedrala Episcopală rămâne P.C. Sa Arhimandritul Gherasim Agapie, iar administrator protopopesc al Sighetului părintele Augustin Ioloncovschi. 3. Preoților și protopopilor li se trimite circulara pastorală nr. 74/940 Pres., prin care sunt sfătuiți să rămână la posturile lor îndeplinindu-și datoriile duhovnicești, nearătându-se ostili noilor stăpâniri, până la reglementarea drepturilor bisericii ortodoxe din teritoriul răpit și până la reîntoarcerea prea Sfinției Sale în Maramureș (Vezi raportul Prot. A. Latis nr. 162/940, Pr. I. Tint nr. 183/941 și Prot. Ion Rujdea nr. 155/940).

Prea Sfințitul Episcop Vasile, însoțit de secretarul eparhial, Pr. Iosif Tint, plecând din Sighet și ajungând în Cluj, în ziua de 2 septembrie 1940 au intrat în legătură cu P.S. Sa Episcopul Nicolae Bălan și cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Ardealului, întâmplător aflători în Cluj din prilejul cercetării rudeniilor de la Bistrița-Năsăud. Dar nici după mai multe deliberări nu se poate lua vreo hotărâre definitivă în ceea ce privește cauza Episcopiilor ortodoxe din teritoriul cedat Ungariei. Însuși Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului în acel moment a declarat că nu poate da sfaturi în asemenea împrejurări, neputând lua garanță pentru viața cuiva și mai ales pentru cei care au familie. În această consfătuire la care au luat parte toți consilierii referenți din Maramureș neputându-se, prin urmare, decide ce ar fi de făcut. Părinții Consilieri Alexiu Lates, Ion Rujdea și Mihail Munteanu s-au hotărât ca să rămână toți trei la posturile lor pe teritoriul cedat după cum fusese dată lozinca, în ședințele Consiliului Eparhial, pentru ca trupele de ocupație să-i găsească acolo și să ia act de existența Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului, susținând continuitatea organizației noastre bisericești. Toți consilierii referenți au rămas pe teritoriul cedat, continuând a reprezenta și susține după împrejurări și în cadrele posibilităților organizația bisericească până la expulzarea lor, rând pe rând, terminată la 10 ianuarie 1941 când a fost forțat ultimul consilier referent protopop I. Rujdea să părăsească conducerea Eparhiei Maramureșului. Prea S. Sa Episcopului Vasile, ajuns la Sibiu este încredințat din partea Înalt Prea Sfinției Sale Mitropolit Nicolae și a Guvernului ca reprezentant al bisericii române din Ardeal în Comisia de sub Președinția D-lui Ministru Dr. Valer Pop la Budapesta, pentru a susține interesele bisericii ortodoxe române din Ardealul cedat Ungariei. Prin adresele nr. 79, 80, 81/940 Pres, au fost încunoștințați Sf. Sinod, Măria Sa Regele, Ministerul Cultelor și Mitropolia Bucovinei, despre cele întâmplate. În ziua de 8 septembrie 1940 P.Sa pleacă la București unde ia contact cu Onor Guvern, cu Ministrul Cultelor și cu Ministrul Finanțelor exoperând avansarea salariilor pe lunile sept., oct. și nov. 1940 și pentru preoții din Eparhia Maramureșului, cum se făcuse pentru preoții din Eparhiile Clujului și Oradea. După aceasta, pleacă în 13 sept. 1940 la Budapesta ca membru în delegația sus amintită pentru a susține cauza bisericii ortodoxe române de pe teritoriul cedat și cu deosebire cauza Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și pentru ca de aici să se reîntoarcă la reședința sa din Sighet. În timpul șederii P. Sfinției Sale la Budapesta menține necontenit legătura cu preoții, protopopii și cu consilierii referenți rămași la posturile lor, cerând informațiuni despre starea în care se găsesc ei, credincioșii și bisericile rămase pe teritoriul cedat și făcând intervenții pentru ușurarea situației celor năpăstuiți. Din corespondența și declarațiile acestora, precum și din rapoartele depuse cu ocazia expulzării lor care se păstrează la arhivele Episcopiei, se pot constata toate abuzurile, crimele și orgiile săvârșite de bandele maghiare și armatele de ocupație, care au maltratat în mod barbar preoțimea și enoriașii jefuind altarele pe altele profanându-le, izgonind preoțimea și confiscând toate bunurile acestora. În Budapesta, P.S. Sa Episcopul Vasile constatând toate acestea din rapoartele primite face cerere către Guvernul Maghiar prin Dl Ministru Valer Pop și Legația Română din Budapesta, solicitând permisiunea de a trece în Maramureș și reclamând evacuarea reședinței Episcopale ocupată de armata maghiară, dar i se refuză astfel cererea de trecere în Maramureș cât și cetățenia maghiară pe motivul că face parte din Comisiunea Română care tratează Guvernul maghiar. Acest refuz este numai o formulă juridică mai șireată a expulzării pe mare P. Sfinției Sale din Eparhie și dacă nu s-a împărtășit de tratamentul odios aplicat P.S. Nicolae a Oradei, este a se mulțumi pașaportului diplomatic care îi asigura imunitatea persoanei. Văzând că reîntoarcerea în Maramureș este imposibilă, P.S. Sa prin adresa nr. 97/940 roagă pe P.S. Nicolae a Clujului să ia temporar sub îngrijirea sa duhovnicească clerul și românii ortodocși din Eparhia Maramureșului, apoi lasă delegației române un memoriu în care împreună cu P.S. Colan al Clujului și cu P.S. Nicolae al Oradei, convocați la Budapesta, precizează drepturile și revendicările bisericii ortodoxe române din Ardealul cedat pe care delegația română avea să le susțină în tratativele cu legația maghiară și la 13 oct. 1940 cu majoritatea delegației române se înapoiază în țară. Dureroasă a fost despărțirea P.S. Sale de credincioșii și clerul său în urma forței majore create de despotismul maghiar și această durere este temperată numai de nădejdea unei reîntoarceri la reședința sa din Sighet sub stăpânirea românească. În acest interval de timp toată ura acumulată a cavalerescului popor maghiar cum îi place să se mândrească, s-a năpustit cu urgie mai ales asupra centrului eparhial din Sighet. Reședința Episcopală a fost ocupată de armată și mobilierul ce l-au găsit în ea confiscat. Capela Episcopală ce servea și de biserică Catedrală și Parohială a fost demontată și depărtată, crucile de pe reședință au fost doborâte cu focuri de mitralieră. Clopotele, armonioase și scumpele clopote ale Episcopiei, au fost demontate din clopotniță și dăruite cu concursul catolicilor drept recompensă pentru unele treceri la uniți – la trei comune rute-

nești – Remeți, Virismort, Hirona de Sus din Maramureș. Toate bunurile și înzestrările Episcopiei din Sighet și din Eparhie au fost sechestrate, ocupate și confiscate. Părinții sufletești ai satelor, preoții ortodocși au fost batjocoriți în chipul cel mai neomenos, unii maltratați și închiși și aproape toți alungați. În județul Maramureș și Sălaj n-a mai fost tolerat nici unul. În județul Satu Mare abia mai rezistă câțiva. Această situație demonstrează mai limpede decât orice dezastrul dureros al Eparhiei ortodoxe misionare a Maramureșului. Tendința mărturisită era să facă tabula rasă din tot ce stăpânirea românească a creat în timp de 20 de ani. Vom relata în cele ce urmează cu citate din rapoartele preoților și credincioșilor expulzați ce se păstrează în arhiva Episcopiei ortodoxe a Maramureșului – amarul suferințelor trupești și mai ales sufletești ale celor alungați de la vatra lor. Citatele înșirate fără exagerare s-au înflorit sunt oglinda fidelă a intoleranței ungurilor și dovedesc realitatea faptelor săvârșite de ocupanții unguri cu toate silniciile, în special față de biserica ortodoxă, ale cărei slujitor și Sfinte Altare au suferit un adevărat martir. Pentru a ilustra ce considerații și ce mentalitate a determinat ca persecuțiunile contra ortodoxismului să fie mai cumplite, vom relata o conversație auzită la Consilierul Eparhial Ioan Rujdea în luna dec. 1940, călătorind cu trenul într-o misiune primită de la P.S. Colan al Clujului: „În același compartiment s-au urcat un preot rom. cat. (Plebanos) și mai mulți ofițeri tineri. Eu stând într-un colț retras, ascultam convorbirea dintre acest preot reprezentant al lui Hristos și între un lt.col. ungur care întrebându-l i-a zis „spune te rog dl Plebanos, ce deosebire este între preoțimea gr.cat. și între cea ortodoxă din punct de vedere credincioșiei naționale maghiare". Preotul catolic pornit de ură cu ochii ieșiți din orbite îi răspunde: „Dl meu ortodoxii sunt dublii valachi și trebuie toți exterminași ca și câinii". Iată cum factorii competenți ai unei credințe creștine în numele lui Christos au ațâțat și mai mult organele executive de curățire fără milă a terenului de ortodocși din Ardealul cedat, fiind ortodocși considerați ca reprezentanții adevărați ai românismului. Biserică catolică de toate nuanțele și riturile a prins momentul a se curăți cum zic ei de neghina necatolicilor și de sectarii ortodocși în general și în special în ținutul Maramureșului de curând organizat bisericește. La ațâțarea urgiei ce s-a abătut asupra ortodoxiei din Episcopia Maramureșului, al cărei rol misionar, creștinesc, românesc și economic a atras atențiunea plină de ură a stăpânirii ungurești, au contribuit în mare măsură, cu durere o spunem, și unii dintre preoții români gr.cat. sfâșiind onoarea națională. Aceasta se vede lămurit din atitudinea protopopului gr.cat. din Borsa și a preotului gr.cat. din Săcel Maramureș care cu concursul jandarmilor unguri cu închis biserica ortodoxă luând cheile la ei lăsând pe credincioșii noștri fără altar pentru a-i sili să treacă la uniți, încât aceștia se adună în duminici și sărbători în jurul zidurilor bisericii încuiate și cu lacrimi și suflete cernite roagă pe Dzeu să însenineze și zilele lor (Vezi raportul Pr. A. Filip nr. 44/941, preot V. Magdău nr. 177/940 cons. I. Rujdea nr. 550/940). Între primele biserici ortodoxe răpite de uniți a fost biserica nouă din Livada, județul Satu Mare. Unii dintre preoții gr.cat. în zelul lor papist au oprit pe preotul nostru cu concursul jandarmului ungur să înmormânteze credincioșii ortodocși (cazul preotului gr.cat. Petrescu din Valea Porcului. Vezi raportul Arhimandritului Gherasim Agapie nr. 251/941 și a preotului G. Cojocaru nr. 186/941). Alții au constrâns credincioșii ortodocși prin violențe de tot felul, să treacă la biserica gr.cat., făcându-se stăpâni asupra înzestrărilor noastre bisericești. (Cazurile din Iapa și Valea Hotarului Sighet, Vișeul de Sus și de Jos, Dragomirești, Săliștea de Sus, Sienii, Sarasău, Ardu Sat, Ruscova, Poianele de Sub Munte). După toate acestea unul dintre acești frați masteri a mai avut îndrăzneala să ne cerceteze în una din zilele lunii aprilie 1941 la Sibiu și prezentându-se ca ocrotitorul și apărătorul bunurilor bisericilor ortodoxe, ne cerea o hârtie prin care să aprobăm luarea în posesiune a acestor bunuri de către biserica soră gr.cat. după ce fusese deja uzurpate, sub pretext de a le salva de confiscare pentru că ungurii spunea el că biserica gr.cat. sunt mai indulgenți, în fond însă ca să justifice prin o aprobare cucoasă cu meșteșug actele de brigandaj săvârșite împotriva bisericilor ortodoxe. În favorul uniților lucrează autoritățile ungurești, convinse că maghearizarea românilor în special în nordul Ardealului cu concursul acelora va da rezultatele dorite mai ales văzând ușurința cu care își poate face loc limba maghiară în cultul bisericii gr.cat. Însuși Directorul General dr. Ieszenszy din Ministerul Cultelor din Budapesta a declarat consilierilor I. Rujdea și M. Munteanu când i-au cercetat în luna octombrie 1940 cu ocazia refugiului din calea urmăririlor: „Tot Maramureșul va fi trecut la Episcopia din Muncaci, iar Sat Mărul la Haidudorog, deci acolo nu mai poate fi vorba de Episcopia Ortodoxă". Oarba neunire sufletească între frați și intoleranța catolicismului ce nu se dă înapoi din fața violențelor trupești și sufletești face ca astăzi o parte însemnată din preoțimea română unită din nordul Ardealului să conlucreze cu autoritățile ungurești la stârpirea ortodoxiei. Din această cauză câte suflete drept credincioase nu au rămas fără cuvântul de mângâiere și binecuvântarea bisericii ortodoxe, câte neprohodite sau nebotezate pentru că altarele lor au fost închise și slujitorii lor alungați și martirizați. Dar zările idealului nostru național și creștinesc încep din nou să se lămurească și în urma vitejiei ostașilor români și conducătorul lor iscusit, nădejdea noastră crește și în scurtă vreme vom putea da strălucire nouă altarelor ortodoxiei pângărite din nordul Ardealului.

Sibiu 26 iulie 1941. Consiliul Eparhial

ANEXE

Circulară către Preoțime nr. 75/940 Pres.

Din mila lui Dumnezeu drept credinciosului Episcop al Eparhiei ortodoxe a Maramureșului. Iubitului Cler și Popor har și milă de la Dzeu Tatăl și mântuire de la Dl nostru Iisus Hristos. Puterile lumești desigur nu fără voia lui Dumnezeu au hotărât ca Eparhia noastră să iasă de sub stăpânirea românească și să-și continue existența sub stăpânirea Statului maghiar. Cu acest prilej vă reamintesc cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Tot sufletul să se supună înaltelor stăpâniri, căci nu este stăpânire decât numai de la Dzeu și stăpânirile care sunt de la Dzeu sunt rânduite (Rom. 13,1) și vă îndemn să nu uitați că aceste stăpâniri orânduiesc numai viața pământească. Binele nostru pământesc vine de la Tatăl ceresc și de la Dl Nostru Iisus Christos care și-a vărsat scumpul său sânge pentru mântuirea noastră. Lui să-i încredințăm sufletele noastre aducându-i și mai departe slavă și rugăciuni în sfintele noastre biserici drept măritoare și în dulcea noastră limbă românească, pentru păstrarea ființei noastre trupești și pentru moștenirea împărăției sale în viața de veci. Iar stăpânirii lumești să-i dăm ascultarea, cinstea cuvenită că singuri să nu ne tragem osândă (Rom. cap. 13, V.2.). Cu aceste sfaturi împărtășindu-vă arhierearesca noastră binecuvântare rugăm pe bunul Dzeu ca să aibă în sfânta sa pază biserica

noastră ortodoxă pe slujitorii și credincioșii ei. Dat în Reședința noastră episcopală din Sighet în 1 sept. 1940. Al vostru de tot binevoitor S. S. Vasile Stan Episcop.

ADRESA CĂTRE PREA SFINȚIA SA EPISCOP NICOLAE AL CLUJULUI NR. 99/940

Prea Sfințitul Domn Nicolae Colan Episcopul Ortodox al Clujului

Cluj

Cu frățească dragoste te înștiințez că nerecunoscându-mi-se cetățenia maghiară nu mă pot înapoia deocamdată la Scaunul Eparhiei mele din Sighet și în mijlocul credincioșilor. Drept aceea prin aceasta îți transmit toate puterile jurisdicționale și canonice ce le-am exercitat ca Episcop asupra Episcopiei ortodoxe a Maramureșului, cu rugămintea să iei în absența mea în părintească ocrotire această Episcopie cu preoții și credincioșii ei și cu toate înzestrările ce le are. Îți spun îndeosebi de la inimă salvarea clopotelor Episcopiei și a vechiului iconostas demontat la ordin din Capela Episcopească. Notez că Vicarul meu la Sighet este părintele consilier Alexiu Latis care are împuternicire să mă înlocuiască în absență. Primește Prea Sfințite frățești îmbrățișări întru Domnul Nostru Iisus Hristos cu fierbinți rugăciuni ca să ne ocrotească Sfânta noastră Biserică și pe drept măritorii ei fii. Cu noi este Dzeu. Budapesta 2 octombrie 1940, S. S. Vasile Stan Episcop Ortodox al Maramureșului.

ADRESĂ CĂTRE PROTOPOPII DIN EPARHIE NR. 99/940. PRIT.: TERENTIE CUOROGARIU, IGNAȚIA BORZA, ȘTEFAN BĂRBOS ȘI VASILE MAGDĂU

Preacucernice,

Deodată cu împărtășirea arhierească mele binecuvântări, vă aduc la cunoștință spre a înștiința clerul și poporul de sub oblăduirea P.C. Voastre, că neputându-mă înapoia la scaunul meu vlădicesc am transmis toate puterile jurisdicționale și canonice ce le-am exercitat în Episcopia ortodoxă a Maramureșului, asupra Prea Sfinției Sale Nicolae Colan al Clujului cu rugămintea să o ia în părintească sa ocrotire împreună cu toate înzestrările parohiei. Acestui P.S. Episcop vă veți adresa în viitor în toate chestiile bisericești și cultural prin mijlocirea Părintelui consilier Alexiu (atis care a fost instituit vicarul meu la Sighet pe tot timpul absenței mele). Darul Dlui nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dzeu Tatăl și împărtășirea Duhului Sfânt să fie cu voi cu toți și să vă ocrotească. Al vostru de tot binele voitor. Budapesta la 2 oct. 1940 s.s. Vasile Stan Episcopul ortodox al Maramureșului.

EXTRAS DIN RAPORTUL PĂRINTELUI DIACON N. STOICAN NR. 281/1940

Înainte de a pleca din orașul de reședință a Sf. noastre Episcopii, încă începând din ziua de 29 august a.c., am putut observa pornirile de ură ale populației maghiare împotriva autorităților românești care încă mai erau în Sighet.

1. Gărzile maghiare înarmate și constituite în grupuri de la 10-15 persoane s-au postat la porțile și ușile instituțiilor nelăsând ca personalul să evacueze nimic din ce îi aparțineau acestor instituții. Așa s-a întâmplat la Prefectura județului Maramureș. La Primăria orașului Sighet la Oficiul poștal și la Ad. Financiară etc. Din această cauză s-au efectuat cu mare greutate evacuarea instituțiilor.

2. În ziua de 1 sept. 1940 s-a început a se arbora drapele maghiare deși termenul pentru internarea trupelor maghiare în orașul Sighet era fixat pentru ziua de 5 sept. 1940, iar în seara zilei de 1 sept. am observat patrulând pe străzi unguri care în mod cu totul abuziv interziceau populației civile, care se îndrepta spre gară sau spre autobuze spre a se refugia, circulația pe străzi.

Subsemnatul spre a putea duce la bun sfârșit îndatoririle ce le aveam am fost nevoit să cer de la Corpul de grăniceri o patrulă înarmată care să mă însoțească la gară, care patrulă a avut multe ciocniri cu bandele ungurești înfuriate.

3. În ziua de 2 sept. în fața Palatului Episcopal pe la orele 10 ½ era strânsă o imensă mulțime de unguri care manifestau.

4. Tot cam la aceeași oră s-a retras și ultimul detașament de grăniceri care din cauza manifestanților din fața Palatului Episcopal au trebuit să-și facă loc cu focuri de armă trase în aer. În fața prefecturii județului a fost baricadată strada și a fost rănit un ofițer român de către unguri. Și aici ca și în fața Palatului Episcopal, Armata Română a trebuit să facă uz de arme. Cele înșirate până aici sunt lucruri văzute de subsemnatul până în momentul plecării din Sighet. În ziua de 2 sept. 1940 și de Pr. Arhimandrit Agapie și Dna Cornelia Tint.

EXTRAS DIN RAPORTUL DLUI NOTAR ILIE SGURA DIN TECEUL MIC, JUDEȚUL MARAMUREȘ, ÎNREGISTRAT LA NR. 115/940 PRES.

Trăind ultimele clipe din dezastrul de la Sighet țin să arăt că atât protocolul cedării semnată de Țara noastră, Ungaria și puterile Axei de la Viena nu s-a respectat întru nimica, iar ordinele date de guvern cu privire la evacuare, nu au fost respectate de cei în drept, lăsându-ne astfel pe funcționarii mici dar la inspecția vandalismului unguresc să ne impiste, să ne schingiuiască și să calce în picioare demnitatea armatei românești, ridicând la minimum glorioasa faptă a intrării acestei armate în Budapesta la 1918. Deși un protocol s-a scris că ocuparea oficială a Sighetului nu se va face decât în ziua de 5 sept. 1940, ea s-a făcut nu oficial ci de bande de cetățeni unguri locali cu concursul armatei ungare trecute peste frontieră, îmbrăcat în haine civile, prin dezarmarea puținilor grăniceri și jandarmi lăsați pentru paza ordinii, încă din ziua de 1 sept., ora 18 din cauza comandamentului militar care a lăsat Sighetul fără armată, dând astfel posibilitatea ungurilor din Sighet să comită toate nelegiuirile cu care au fost obișnuiți de la venirea lor în câmpia Tisei. Așa în ziua de luni, când subsemnatul m-am dat jos din tren în gara Sighet, venind în permisie pentru a merge în Teceul Mic să-mi evacuez averea Primăriilor, a Capelelor ortodoxe și a școlilor din lipsă de conducători și a mea personală, am găsit Sighetul cu drapele românești arborate pe toate casele și instituțiile noastre românești, iar bandele organizate din unguri și jidani cu regret spun, căci chiar și din unii români, frați de-ai noștri de confesiune gr.cat., în frunte cu avocatul ungur ajutat de profesorul român Bilț, Rițiu, profesor preot unit. etc., se dădeau la cele mai mari nelegiuiri, așa au împușcat pe un sergent pe stradă, au rănit un lt. de jandarmi, au îmbrâncit pe prefectul județului, col. Brătan, împiedicându-l să ridice banii Statului Român de la Dm. Fin. În această situație

pentru mine nu mai putea fi o altă salvare căci eram cel dintâi vizat ca unul ce am căutat să întronez autoritatea românească și credința strămoșească la punctul de frontieră Teceu Mic, prin înființarea Capelei ortodoxe prin înfrumusețarea școlilor și instituțiilor publice și printr-o vie propagandă națională ținută în toate ocaziile și manifestările de viață românească. Sibiu la 5 sept.1940. S. S. Ilie Sgură notar licențiat.

EXTRAS DIN RAPORTUL PĂRINTELUI ARHIMANDRIT GHERASIM AGAPIE DIN 17 FEBRUARIE 1941 ÎNREGISTRAT LA NR. 251/941

În ziua de 2 sept. 1940 deja populația ungurească s-a dedat la jaf, intrând în curtea palatului, luând lucruri. În ziua de 3 sept. o echipă de civili vin cu steagul unguresc, îl fixează pe frontispiciul reședinței episcopale, distrug drapelul românesc, pe care românii îl puseseră din nou, s-au repezit în capela episcopală unde eram cu polițistul Vasile Costin din Sărăsău, se reped la el, îl dezarmează, îi rup epoleții, cocarda de la șapcă care era cu insignă românească, apoi ne amenință cu împușcarea chiar în biserică, cu insultele cele mai grele și triviale, la adresa a tot ce este românesc. Miercuri, 4 sep., populația agitată în oraș. Derbedeii s-au adunat la Banca Națională terorizând pe contabil. Joi, 5 sept., ne-am trezit în sunetele clopotelor noastre, iar palatul reședinței invadat de soldații unguri pompieri, al căror conducător vorbea românește. A spus că are ordin să astupe emblema eparhială de pe fațada palatului. Duminică, în 8 sept., palatul a fost ocupat în întregime de armată. Accesul credincioșilor a fost interzis. Marți, 10 sept., generalul Iosif Radi, comandantul Garnizoanei îmi trimite vestea printr-un maior ca să demontez iconostasul din capelă. Au nevoie de odăi, biserica ortodoxă și desființează....., iar eu să mă prezint la poliție. Aici mi s-a comunicat același lucru, cerând să anunț locul depozitării iconostasului, deoarece tot ce a aparținut Statului Român, Statul Maghiar le sechestrează, luându-le în stăpânire, că ortodoxia nu există în Maramureș..... de ce a mai rămas la Sighet, etc. Am arătat dispoziția episcopală….. el a replicat din nou că neavând biserică, îmi pune vagoane la dispoziție ca să pot părăsi Ungaria.

În ziua de 12 sept. am fost arestat 12 zile. Am anunțat pe părintele Latis care venind de la Baia Mare a fost și el arestat. Luând cunoștință din ziare că P.S. Sa este la Budapesta, l-am anunțat printr-o carte poștală și nu după multe zile mi-a venit eliberarea, obținută de preasfințitul prin Consulatul Român. Am fost obligat să mă prezint de trei ori la zi la poliție. Eram încadrat între agenți ca cel mai mare făcător de rele și în această situație m-a văzut părintele consilier Munteanu și Rujdea când au venit la Sighet în căutarea părintelui A. Latis. După plecarea Părinților Consilieri care nu mai erau în siguranță în Sighet, am fost luat de Poliție, dus într-o odaie dosnică, asta în urma unui denunț acuzat între altele că părintele consilier Rujdea și Munteanu mi-ar fi adus 2-3 milioane lei pentru propagandă românească..... de aici urmărirea de fiecare clipă a părinților consilieri, iar la mine s-a făcut o rechiziție amănunțită, apoi a urmat și pedeapsă corporală grea de tot și nu numai odată, așa cum numai ungurii știu să aplice românilor. În timpul suferințelor mele am avut lângă mine pe părintele ieronah Ghenadie Cojocaru, care își îndeplinea funcția sa în toate părțile unde credincioșii îl reclamau, expunându-și chiar viața, suferind foarte mult din cauza autorităților comunale ungurești, care s-au purtat cu toată brutalitatea. Chemat în 14 dec. la Valea Porcului să înmormânteze pe G. Munteanu, mort din bătaia jandarmilor, a primarului și a preotului gr.cat. Ion Petrescu, fiindcă nu a voit să treacă de la religia ortodoxă la cea gr.cat., a fost oprit de jandarmi și de preotul gr.cat……, a fost alungat din sat, iar pe mort l-au îngropat fără preot ortodox personal am văzut schingiuiți pe preotul Gazea din Remeț, preotul Vadulschii, iar pe preotul Casaru din Virismort, maltratat în chipul cel mai barbar de preotul catolic și proprietarul satului Szaplonczay, care este ginerele preotului canonic de la Episcopia greco-catolică din Baia Mare cu bandele lor.

La instigațiile pr. gr.catolic Ardeleanu din comuna Iapa-Maramureș, cei 200 credincioși din Valea Hotarului – Sighet, bărbați și femei au fost duși în lagăr la Carei.

Aceeași teroare și la Sarasău, satul natal al Dlui Prefect ungur Flaviu Jurcă, care a uitat cu totul de binefacerile avute de la Statul Român, purtându-se cu o uimitoare dușmănie față de români și tot ce este ortodox. Aceeași prigoană și asupra tuturor intelectualilor arestați și duși în lagăre, dacă s-ar fi aflat și părinții consilieri Rujdea și Munteanu (și nu la Cluj) sunt sigur că ar fi suferit și ei rigorile regimului unguresc fiindcă zilnic eram întrebat unde se află? Cât privește prezența P.S. Sale Episcop Vasile în Maramureș, chiar având și pașaport diplomatic, sunt sigur că ar fi îndurat cele mai mari mizerii, bazat pe spusele unui ofițer ungur pe motivul că a fost director de școală normală și a crescut generații multe în duh românesc.

În ziua de 20 dec. 1940, autoritățile ungurești nemaisuferindu-mă m-au expulzat. Din eparhie au mai rămas un număr de circa 20 preoți și părintele consilier Rujdea în Cluj, de unde se mai abate când timpul e prielnic, pe la preoți pentru a-i mai ajuta cu sfatul etc. Iconostasul din biserică a fost demontat și pus într-o cameră la protoierie, iar în cancelaria Protoieriei s-a așezat paraclisul.

EXTRAS DIN RAPORTUL PĂRINTELUI CONSILIER A. LATIS, ÎNREG. LA NR. 162/940

În reședința Episcopală s-a instalat armata maghiară, nici în capelă nu mai putea străbate nimeni. În ziua de 11 sept. au intrat în camera mea trei detectivi, îmi fac percheziții, mă iau cu ei, împreună cu toate notele mele personale..... la poliție am fost închis. A doua zi purtat prin oraș până la serviciul de contraspionaj....., interogatoriul a ținut trei ore..... a fost apostrofat „nu minții valah puturos, opincă puturoasă, opincă bătrână, tâlhar bătrân.....", închis din nou; la orele trei după masă, doi jandarmi de la campanie mi-au pus lanțul pe mâini și sub braț având actele, am fost escortat la gară, dus la Baia Mare, unde m-au purtat pe la 3 oficii militare. La Legiunea de Jandarmi pe coridor și trepte, am încasat de la un grup de circa 15 soldați, anume orânduiți spre acest scop, ghiontiri, palme, pumni pe care și după două săptămâni le-am simțit. În ziua de 13 sept., am fost escortat din nou de doi polițiști de-a lungul pieței mari. După aceea mi s-a fixat domiciliul forțat. În noaptea de 14 sept. am îndurat o percheziție grozavă. În 16 sept. s-a prezentat col. Mușat, comandantul orașului Baia Mare…… a citit un ordin că sunt deținut ostatic. În ziua de 17 sept. am fost escortat la Satu Mare și din nou legat ca un făcător de rele. În închisoarea cu ortaci (țigani, escroci, tâlhari etc.), am stat îndurând regimul cel mai sever al temniței. După șase zile am fost trecut într-o cameră împreună cu alți ostatici, anume: prepozitul Alex. Breban, de la Baia Mare, P.Bt. Gal vicarul din Șimleul Silbaniei, Vasile Pop, protopop Mădăras, Dr. Dumitru Crăciun notarul

public din Săini Pr. Brâncoveanu și Pr. Berinde, apoi notarii comunali Vasile Petrovan și Faust Pop. Am fost eliberat în ziua de 21 oct. 1940 cu îndatorirea că în timp de 10 zile să părăsesc țara, toate acestea numai după ce am făcut cererea de optare. Când s-a împlinit termenul, am fost somat verbal să ies din țară în timp de 24 ore, contrar voi fi aruncat peste graniță, ceea ce s-a și făcut pe 1 nov. 1940.

EXTRAS DIN RAPORTUL PĂRINTELUI CONSILIER IOAN RUJDEA ÎNREG. SUB NR. 550/940 IAN. 12

În urma evenimentelor produse de actul arbitrar de la Viena la 30 august 1940, tânăra Eparhie a Maramureșului, s-a clătinat din temelii. Toată urgia dușmanului secular, ungurii și catolicismul intolerant s-au pornit cu furie nespusă în special contra bisericii ortodoxe, care era mai mult legată de unitatea acestui popor și de aspirațiile lui.

Depun următorul raport despre starea bisericii ortodoxe din Maramureș, după ocupația ungurească ca unul care am rămas pe teritoriul cedat, căutând a contribui la organele noastre bisericești până când în ziua de 10 ianuarie 1941, am fost expulzat prin optare forțată. Așteptam cu sufletul îndurerat termenul fatal al ocupației maghiare care s-a scurs plin de cea mai neauzită teroare. Nu se poate descrie procedeul și barbaria ocupanților, contra populației românești, care procedeu s-a prelungit chiar și în anul 1941.

După plecarea P.S. Voastre, 1 sept. 1940 la București, cu hotărârea de a vă reîntoarce încă înainte de ocupație, pentru a lua contact cu Sfântul Sinod și Ministerul Cultelor și după consfătuirea de la Cluj la care au fost de față I.P.S. Sa Mitropolitul Nicolae, P.S. Sa Nicolae al Clujului, P.S. Voastră....., noi consilierii Latis, Munteanu și Rujdea, conform hotărârii luate în consiliul eparhial din Sighet la 1 sept. 1940, ne-am reîntors din Cluj la posturile noastre din Maramureș, rămânând ca P.S. Voastră să ia contact cu guvernul pentru a se asigura viața și posibilitatea de rezistență a acestei abia înfiripate eparhii la Sighet fiind tocmai mult cu neputință șederea noastră. Urmăriți de autoritățile românești, am revenit cu părintele Munteanu la Cluj, unde am dus calvarul și clipele de groază provocate de ocupația maghiară. O săptămână am stat închiși, deoarece, care cum ieșeam pe stradă eram maltratați sub diferite forme…… „Are bombă la el popa valah" sau „a înjurat armata maghiară popa valah", striga cineva și te linșa publicul care de care sărea, ca printr-o lovitură și-și satisfăcea setea de răzbunare. Noi, timpul ocupației l-am petrecut la reședința Episcopiei unde P.S. Episcop Nicolae Colan, prin bunăvoința sa părintească, ne-a dat ocrotire mie și părintelui Munteanu. În aceste zile de groază, românii stau închiși în casele lor, deoarece vânătoarea după ei a început, intelectualii erau urmăriți, preoții arestați și maltratați (preotul Relea, Pârvu etc.) sau chiar omorâți (protopop Munteanu, pr. Costea și alții). Temnițele erau ticsite de români, toate procedeele neumane le-au aplicat ungurii, care prin această teroare să curețe Ardealul de Nord de cât mai multă populație românească, pentru ca poporul să rămână fără conducătorii firești. În mai multe rânduri s-au făcut percheziții și în palatul episcopal, unde erau urmăriți preoții (printre alții pr. Florea Mureșan sub pretextul de instigator). În luna sept., la primirea regentului Horti, au asistat și P.S. Episcopii români Nicolae Colan, dr. Nicolae Popoviciu și dr. Iuliu Hosu. Cu ocazia cuvântărilor ținute în unele biserici românești, autoritățile s-au purtat cu un indiferentism și dispreț condamnabil, iar ce privește asistența s-a purtat în chipul cel mai neomenos și brutal, întrerup strigăte, urlete, huiduieli, apostrofări și calificative ieșite din gura sălbaticilor, nu a unui popor civilizat. „Jos cu puturoșii de popi valahi, afară cu trădătorii și strigoii, jos cu nemernicii, să tacă valahul acela" și altele de această natură. Calvarul acesta pentru chiriarhii români s-a sfârșit numai după terminarea programului care părea de un veac și după care a declarat mâhnit unul din chiriarhii români: „Azi am plătit în 30 minute de umilințe, toate bucuriile celor 22 ani de unire". A doua zi au fost primiți în audiență chiriarhii noștri de primul ministru Contele Teleky Pal, față de care episcopii au manifestat nemulțumirea pentru tratamentul brutal aplicat populației române de unguri, prin crime, schingiuiri, maltratări neomenoase, arestări, internări, expulzări etc., la care premierul ungur, zâmbind, a replicat: „Să nu vă mirați căci astfel de lucruri și la o nuntă se întâmplă foarte adesea, de cum la un fapt istoric atât de însemnat pentru maghiari". Se vede clar că însuși autoritățile în frunte cu primul funcționar al țării ungare a aprobat aceste atrocități. Tot atunci a cerut Teleky episcopilor noștri, să se acomodeze cu deplină loialitate noii situații, amenințând că în caz contrar, el va aplica mijloacele de constrângere și tot își va ajunge scopul. În acest timp prin adresa nr. 83/940 precum și prin radio am luat la cunoștință îmbucurătoarea știre pentru noi că D.S. Vasile al Maramureșului, a fost delegat de Guvernul Român, ca membru în comuniunea pentru reglementarea drepturilor bisericești române din teritoriul cedat, comisie care lucra la Budapesta. Din Cluj ne-am reîntors la Sighet prin Oradea până unde am însoțit pe P.S. Episcop Popovici. De aici am trimis primul raport P.S. Voastre la Budapesta, dus de prea S. Episcop Popoviciu, în care am arătat situația grea creată în aceste câteva zile bisericii noastre din Maramureș. Aici am așteptat cu pr. Munteanu, reîntoarcerea P.S. Nicolae, cu îndrumările P.S. Voastre, ceea ce ne-a și sosit, după care am continuat drumul la centrul Eparhiei în Sighet. Ajunși în Sighet, luăm contact cu P.C. Arhimandrit Gherasim Agapie care a rămas acolo și cercetând unde este Pr. Consilier Latis, care fusese încredințat ca vicar al Eparhiei, constatăm că a fost arestat și transportat la Baia Mare de unde i s-a pierdut urma. Am tras la casa parohială care mai rămăsese liberă, celelalte fiind toate ocupate de armata ungurească.

Luând cunoștință că unii dintre preoții gr.cat. români nu mai vorbesc cu cei ruteni, folosesc și aceste împrejurări triste de a se curăți de ortodocși, am luat contact personal cu prot. Pop Ștefan, vicarul gr.cat., rugându-l să atragă atențiunea subalternilor săi, că nu este timpul acum de confesionalism și să nu profite de situația excepțională preoțimea gr.cat., Dnia Sa a înțeles situația, a promis că va lua măsuri.

Un agent secret a fost mereu în urma noastră..... imediat la sosire am fost duși la Poliție și interogați…... în ziua de 25 sept. văzând că nu mai avem siguranță, căci din clipă în clipă vom fi arestați și internați, am hotărât ca părintele Munteanu să plece la Baia Mare și eu după informațiile ce aveam, la Satu Mare, ca să vedem de soarta pr. Cons. Latis. Eu am ajuns la Satu Mare am tras la casa parohială unde era în pat bolnav pr. Teodor Rusu..... el îmi confirmă că pr. consilier Latis este arestat în închisoarea din Satu Mare. Tot el îmi atrage atențiunea că mereu am fost căutat și urmărit de poliție..... a doua zi, sâmbătă mă prezint însoțit de Dl Emil Tiscă, director de bancă și primul nostru epitrop, la generalul comandant al orașului..... pentru a vedea ce dorințe are de a căuta stăruitor..... generalul de la început

ne ia cu chestiunea catedralei ortodoxe „cerând s-o predăm autorităților ungare, deoarece nu poate tolera o clădire atât de monumentală și sfidătoare a stăpânirii ungurești în plin centru al orașului, zidită cu scopul de a arăta că aici este stăpânire valahă"..... „Că nu avem decât 25 suflete ortodoxe, despre ce s-a convins cercetând în repetate rânduri această biserică".

Noi am comunicat că nu este în căderea noastră a face cesiuni de biserici și prin aceasta a lipsi pe credincioși de singurul mijloc de mângâiere. Iar în ce privește numărul credincioșilor i-am spus că este greșit informat deoarece în Satu Mare și împrejurările schimbate sunt și alți cu mult mai mult ortodocși, dar ei nu cutează să iasă pe stradă nici pentru a-și cerceta biserica din cauza împrejurărilor. În urmare, generalul declară: „Că el va aplica măsurile necesare și celor ce au mai rămas pentru ca numărul lor să dispară cât de curând, deoarece nu au ce căuta ortodocșii acum". Am răspuns apelând la sentimentele de creștin.

Pentru a se vedea ura contra acestei Catedrale reproduc un articol semnat de Ciobo Istvan în ziarul „Szamos" din 5 ian. 1941, unde scrie între altele următoarele despre catedrala ortodoxă română din Satu Mare care, zidită în inima acestui oraș, care ne este mereu în calea conducătorilor unguri. „Aici este acea nenorocită catedrală gr.cat. zidită, în stilul bisericesc al patriarhilor. Marfă de duzină tot asemenea am văzut la Tg. Mureș pe o ilustrată: În regatul vechi desigur se pot afla nenumărate exemplare de aceeași factură. Că acest monstru (catedrală) mai dăinuiește aici în aceasta – deducând din administrația valahă și din soliditatea caselor din București – în mare parte se datorează solidității și nețărmuritei răbdări a pământului nostru românesc, bun și sigur care nici nu s-a cutremurat până aici sub ea, dar el (cutremurul) a întrelăsat, trebuie să executăm noi sătmărenii; fără întârziere trebuie să facem să dispară fără urmă de pe fața pământului această construcție de amintire rușinoasă și de îngâmfare balcanică".

În aceeași zi, sâmbătă, am plecat de la închisoarea centrală din Satu Mare unde am cercetat cu aprobarea comandantului, sublt. dr. Boiu, pe colegul consilier Latis, care a fost deținut și întemnițat imediat după ocupație, pentru ca și prin aceasta să oprească orice posibilitate de menținere a organizației noastre episcopale din Maramureș. Mi se acordă o convorbire, cu condiția să vorbesc în ungurește în prezența unui gardian. Cu lacrimi în ochi a fost întâlnirea noastră, de faptul că unde am ajuns. I-am relatat situația și nădejdile ce le avem, care singurele ne mai dau tăria. Aici au întâlnit închiși o mulțime de intelectuali români.

A doua zi, duminică s-a oficiat Sfânta Liturghie în catedrală, servind și părintele Dosofteiu Constantinescu, după sfânta slujbă la care a luat parte un număr de circa 45 suflete, ortodocși și gr.cat. care s-au adunat în jurul meu în fața catedralei și ne mângâia împrejurările grele în care am ajuns. Urmărit de poliție și lăsând vorbă pentru părintele Munteanu care avea să mă caute aici, eu am plecat imediat cu primul tren..... Am plecat la Valea lui Mihaiu unde am cercetat pe prot. Terentie Ciorogariu care a fost și el evacuat de jandarmii unguri cu forța din casa parohială, proprietatea bisericii noastre de unde au scos și capela, iconostasul cu toate obiectele depozitându-le cum a putut..... iar el cu Dna au fost nevoiți a se adăposti într-o cameră la un evreu, deoarece atât românii gr.cat., cât și proprietarii unguri se fereau de a-i da adăpost. Părintele Ciogorariu mi-a comunicat că a scris despre situația aceasta Prea Sfinției Voastre la Budapesta. Aici am luat hotărârile date de împrejurări, iar seara am plecat spre Budapesta. Cu trenul cu care am mers s-a nimerit ca să sosească și părintele Munteanu, în baza informațiilor lăsate la Satu Mare, așa că de aici am continuat drumul împreună la Budapesta pentru a scăpa momentan de urmărire, internare sau expulzare, la care eram expuși. Măsura de a fi plecat s-a dovedit a fi bună, deoarece părintele Dosofteiu Constantinescu, care a fost luat când eram acolo și căutat de agentul secret, a fost întemnițat în Satu Mare în aceeași zi și numai după cinci săptămâni, după ce forțat a semnat actul de optare pentru cetățenia română, a fost eliberat, respectiv expulzat. Aceeași soartă aș fi avut-o și eu atunci dacă nu plecam.

Îndată ce am ajuns în Budapesta..... am luat contact cu P.Sf. Episcop Vasile care făcea parte din comisia română pentru fixarea drepturilor bisericii române din teritoriul cedat-răpit. Am raportat verbal situația jalnică în care a fost adusă biserica noastră din Maramureș. Am constatat și aici că Prea Sfinția Sa, a fost tot timpul – în scris – în legătură cu preoțimea rămasă la postul ei, dând preoților povețe și îndemnuri în situația grea creată de forța împrejurărilor. Am raportat și eu despre constatările făcute personal în Satu Mare, unde cu lacrimi în ochi ne-a arătat păr. Constantinescu fapta necinstită a unui nelegiuit din timpul ocupației ungurești, care intrând cu forța în catedrală, în Sfântul Altar l-a (găsit – n.n.) *urinând în discul pentru anaforă și așezându-și fecalele pe proscomidie, tot asemenea s-a murdărit și prin biserică, furând și sfintele vase. Nemernicul a crezut că necinstește acest sfânt lăcaș, dar prin aceasta și-a necinstit neamul din care face parte.*

În colonia Lazuri unde am adus biserica lui Cloșca din Cărpiniș-Poșaga, ca să stea strajă la hotar, a fost, de asemenea, batjocorită, profanată, iar troița din fața ei, ridicată în amintirea eroilor de la 1784, a fost scoasă, cântărețul bisericii Buze Gheorghe, a fost maltratat chiar în biserică până la nesimțire, iar după aceea răstignit pe troiță afară, care apoi a fost arsă. Coloniștilor care nu voiau să-și lase glia primită și gospodăriile ce cu trudă și-au ridicat, au fost maltratați.....

În colonia Livada biserica a fost luată de la început de uniți, precum și cea din colonia Colonel Paulian, cu toate bunurile lor, iar credincioșii ca și cei din Peleș, Micula, Principele Mihai și alte centre, au fost risipiți, fiind zdrobite aceste așezări românești. O rezistență mai însemnată s-a făcut contrabandelor românești năpăstuite asupra coloniștilor moți din Horea, Ianculești și Scărișoara Nouă, unde bărbați și femei s-au apărat vitejește, dar această rezistență a fost crunt pedepsită apoi de autoritățile ungurești, prin împușcarea unor coloniști și internarea mai multora fără urmă. Credincioșii, epitropii, cantorii în multe locuri au fost duși în biserici și maltratați iar sub teroare au fost obligați să șteargă inscripțiile românești.

Tot atunci am relatat cum ungurii au înstrăinat toate bunurile Episcopiei Maramureșului, au ocupat reședința episcopală, au demontat iconostasul Capelei episcopale, prefăcând-o dormitor pentru soldați, au înstrăinat clopotele episcopiei dându-le unor parohii rutene ca preț al trecerilor la uniți. Apoi despre purtarea neomenoasă față de P.C. Sa Părintele Arhimandrit Gherasim Agapie despre arestarea P.C. Sale Păr. Consilier Latis ca și întemnițarea, maltratarea și expulzarea preoților Căsaru din Virismort, Gazea din Remeț, Vadulschi din Poeni, Lebedov din Ruscova, preot I. Borza și alții.

Tot cu ocazia acestui refugiu am fost și la Ministerul Cultelor din Budapesta..... Am cercetat pe directorul general dr. Esenschi din Ministerul Cultelor, secția cultelor minoritare care

a declarat între altele: „Tot Maramureșul va fi trecut la Episcopia din Muncaci, iar Sătmarul la Haidudogog, deci acolo nu mai poate fi vorba de Episcopie ortodoxă".

P.S. Sa Vasile tot timpul a răspuns rapoartelor și scripturilor preoțimii și credincioșilor, care îi cereau sprijinul în acele zile critice, dar văzând că situația se înrăutățește tot mai mult pentru biserica noastră, a cerut guvernului ungar prin mijlocirea Dlui Ministru Valer Pop și a Dlui ministru Cruțescu ca să dispună eliberarea reședinței episcopale ocupată de armată ungară și se restituie toate bunurile bisericilor..... spre a merge la centrul episcopiei la Sighet, pentru a nu-și lăsa scaunul episcopal în Budapesta, fiind numai pentru a contribui la lămurirea situației bisericii românești din teritoriul Ardealului, răpit la această intervenție. Guvernul ungur de abia după 10 zile a dat răspuns negativ prin Dl Ministru Valer Pop…… „Că servindu-se P.S. Sa de un pașaport diplomatic străin (român) și-a pierdut dreptul la cetățenia maghiară și nu este îngăduit a merge la Sighet sau în eparhie nici pentru o vizitație canonică. Primind acest răspuns, P.S. Sa îndurerat a fost nevoit a se reîntoarce în țară.

Astfel noi, consilierii eparhiali, am fost nevoiți a ne reîntoarce fără arhipăstor P.S. Episcop Vasile, în urma acestor întâmplări, printr-o adresă dată nouă, a încredințat cele spirituale P.S. Colan al Clujului, unde ne-am prezentat, punându-ne la dispoziția P.S. Sale.

Stabiliți la Cluj, un lung timp nu ni s-a dat nici o atribuție deși cerusem aceasta de la început, arătând că suntem hotărâți a rămâne la datorie pentru a contribui și în aceste vremuri grele la menținerea organizației noastre bisericești.

Noi, cu toate acestea am căutat a ne interesa de aproape, în raport cu împrejurările de cauza bisericii din Eparhia Maramureșului vitregită de soartă. P.S. Episcop Colan era cu multă bunăvoință, dar de multe ori împiedicat de a ne putea ajuta.

Cum cele mai multe expulzări de preoți ortodocși au fost în Maramureș, credincioșii noștri au rămas fără păstori. Se prezentau și la noi delegații de credincioși din Borsa, Săcel, Visăul de Sus etc., care cereau să li se trimită preoți, ei nevoind a părăsi credința ortodoxă orice ar fi. Oamenii aceștia mulți, făceau drumul lung pe jos, mânați de credința lor și cu lacrimi în ochi ne istorisea modul barbar al ungurilor prin alungarea, maltratarea preoților cum au închis bisericile, iar ei se roagă în jurul zidurilor, care e singurul loc ce le-a mai rămas ca stâlp al nădejdii lor…… Delegații declarau că în Maramureș este o mizerie nemaipomenită…… și fără viza unor preoți catolici, pe bonurile de mălai, petrol și sare, acestea nu se eliberează, iar catolicii profită căci ortodocșilor nu li se dau bonuri de alimente, până nu trec la catolici. Mizeria și necazul a forțat pe mulți să treacă în urma acestei arme perfide și neomenoase folosită de catolicismul de toate riturile. Aceeași situație este aproape în toate parohiile noastre din Maramureș pe lângă alte silnicii aplicate de autorități și de biserica catolică pentru a se curăți terenul de ortodocși.

În luna nov. ni se dau atribuții de revizori eparhiali, părintele Rujdea pentru Eparhia Cluj și Maramureș, iar păr. Munteanu pentru Eparhia Oradea..... Păr. Munteanu la 6 dec. 1940 a trecut frontiera forțat de împrejurări, ori eu am continuat a lucra mai departe preluând în acest timp materialul pentru sematismul din calendarul eparhiei Clujului pe anul 1941, ce privește eparhia Maramureșului contribuind și cu art. „sub scutul bisericii".

În tot acest timp am ținut contact scris sau telefonic cu preoțimea noastră rămasă, cu preotul arhimandrit Gherasim din Sighet, pr. Rusu din Satu Mare, pr. Ștefan Vărbos din Baia Mare, pr. Sovrea din Fânațe, pe care i-am cercetat, precum și cu părintele Ursu din Gelu, părintele Coțofanu etc. Pe părintele Cipcigan de la Mănăstirea Dragomirești, l-am propus pentru a fi hirotonisit, fiind singurul rămas la Sf. Mănăstire Dragomirești. Acesta de abia s-a prezentat și a fost forțat să părăsească acest așezământ cu toate cunurile. Atunci a fost hirotonisit și Grigore Panci pentru Săcel și Timiș pentru Vișeul de Jos, dar autoritățile ungurești n-au admis instalarea noilor preoți.

Aici amintesc și faptul luării cu forța a Catedralei ortodoxe, Oficiul parohial și protopopesc din Satu Mare, de către preotul maghiar Iacob Eno din Hust, retrocedată în urma protestelor făcute de Prea S. Colan și Părintele Rusu la Regent, guvern și prefect. Cu această ocazie s-au devastat arhiva parohiei și protopopiatului de ungurul Eno și sergenții însoțitori. În baza delegației primite cu nr. 6272/1940 de la P.S. Colan al Clujului de astă dată ca revizor eparhial, am cercetat și servit la sărbătorile Nașterii Domnului din 940 în parohia Bonțida și Lăpus, cercetând și parohiile: Dej, Fânețe, Mânăstru, Baia Mare, Sighet, Seini și Satu Mare. În acest drum am fost arestat fixându-mi-se termenul de 10 zile pentru părăsirea teritoriului.

La Oradea am fost în repetate rânduri unde am luat contact cu P.S. Consilier Evuțeanu care a pus mult suflet pentru a salva acel centru episcopal în urma celor întâmplate.

După ocuparea Ardealului de Nord, ungurii s-au ocupat și de situația bisericii ortodoxe însă în interesul lor. Deja la Budapesta am luat informația că intenționează să înființeze o Episcopie ortodoxă maghiară, respectiv Mitropolie, folosind ca nucleu pentru aceasta parohiile ortodoxe române, circa 23 la număr, din Ungaria veche, unde au început acțiunea, căutând ca prin preoțimea ortodoxă română de acolo să producă procese verbale în consiliile parohiale prin care individual parohiile acceptă trecerea lor sub jurisdicția noii Eparhii ortodoxe maghiare. Un fel de haidudorog, care este în organizare, numind în fruntea ei pe prepozitul Popov Mihai (numele îl arată de ce neam este și ce intenții poate avea față de ortodoxia românească).

Unul dintre preoții care lucrau pentru cauza ungurească este ungurul Olah Ianoș, care pentru zelul lui a fost numit comisar guvernial în cauză. A activat pentru această cauză și preotul Mureșan din Kovar-Apati și Pr. Mișcuta Szilard (Constantin) și alții.

Aceștia nu s-au mulțumit numai cu înstrăinarea parohiilor lor, ci trecând frontiera vechii Ungarii, cutreieră parohiile române, pentru a le face să accepte trecerea sub jurisdicția Episcopiei Ortodoxe Maghiare în organizare. În aceasta ei sunt ajutați de notarii unguri și autorități, dar populația românească a simțit ce vreau și nu le prea da ascultare. Părintele Gavril Mărcuș după ce a fost alungat din Ocna-Sugatag Maramureș, a venit la Bihor, iar Vicariatul Oradea l-a repartizat la parohia Ceva, administrând și alte parohii între care și fruntașa parohie Mădăras, unde a vrut o ciocnire cu preotul intrus Mișcutia care e maghiarizat și care nu l-a lăsat să servească, dar atunci a intervenit poporul care a declarat că va închide biserica dacă nu lasă să servească păr. Mărcuș la care ei țineau.

Iată cum dușmanul caută să învrăjbească frații, pentru că prin aceasta să producă înstrăinare poporului român. Despre cele de mai sus, din cuprinsul Eparhiei Oradea, am comunicat și Prea Sfântului Nicolae al Oradei, arătând cum ungurii în nelegiuirea lor, au început la dărâmarea bisericii din Sălard-Bihor.

Cu ocazia cercetării parohiei Baia Mare și a Păr. Ștefan

Bărbos, adm. protopopesc, am constatat cu satisfacție cât de frumos rezistă preoțimea în acest tract în număr destul de mare, spre lauda lor. Aici precum și în alte părți, s-au luat toate sesiunile parohiale, cantorale și bisericești, iar preotul Ciocan din Ardusat n-a fost lăsat de autoritățile ungurești să servească nici în sfintele sărbători ale Nașterii Domnului. În casa parohială s-au instalat jandarmii, iar el a fost alungat din comună, așezându-se în Finteuș, unde stă fără ocupație. În urma acestor fapte am luat măsuri cu părintele protopop prin reclamațiile făcute la prefectul din Satu Mare, dar fără rezultat.

Trecând prin Seini am constatat aceeași situație tristă, temelia a fost acoperită, drumul refăcut peste ea de unguri, materialul adunat și rămas pentru zidire, a fost înstrăinat, mare parte luat de populația ungurească și de bisericile rom. cat. reformată și gr.cat. din care s-au reparat aceste biserici.

Preoțimii până în luna ian. nu i s-a dat salariu sau ajutor de la Stat.

Țin să mulțumesc Prea S. Nicolae Colan al Clujului pentru ocrotirea părintească și bună voință personală arătată față de mine în clipele grele petrecute sub ocupația ungurească, până la data de 10 ian. 1941, când am fost forțat de împrejurări să trec frontiera și pentru deosebita grijă ce poartă parohiilor noastre din Maramureș, precum și P.S. Protopop T. Ungureanu pentru clipele de mângâiere în refugiul meu din Budapesta.

Biserica Mănăstirii Rohia

Rămân în nădejdea nețărmurită ce am în dreptatea dumnezeiască, că mai repede sau mai târziu, după voia sa și vrednicia noastră, vor veni zile mai senine și asupra neamului românesc și bisericii strămoșești, când dreptatea cauzei noastre va fi recunoscută de însăși cei ce ne-au sfâșiat prin actul arbitrar de la Viena, pronunțat la 30 august 1940, iar atunci din nou și mai strălucitor se vor deschide altarele noastre văduvite, vor primi pe slujitori, iar poporul drept credincios, pe păstorii alungați de uzurpatori și de catolicismul intolerant.

Pentru cauza aceasta voi lupta și în viitor din toate puterile mele.

Aducând acest raport rămân cu supunere firească.

s.s. Prot. I. Rujdea
Consilier referent la
Episcopia Maramureșului

REPRODUCERE DIN RAPOARTELE PREOȚILOR EXPULZAȚI ȘI REFUGIAȚI

1. Frământarea în masele maghiare, în special la graniță au început deodată cu prăbușirea Cehoslovaciei care le-a dat curaj și a crescut deodată cu începerea tratativelor de la Turnu Severin. Ațâțările și ieșirile s-au îndreptat mai ales în contra centrelor noastre de colonizare, după cum reiese și din raportul Pr. Serafim Jora din Parohia Drăgușeni, de sub nr. 134 din 23 oct. 1940. Prin activitatea mea și râvna ce depunea față de biserică și față de țara noastră expropriind unde interesele bisericii și ale neamului cereau, eram foarte mult urât de unguri și de evrei..... din partea ungurilor am fost amenințat în ziua de 2 sept., deci a mai rămâne la Drăgușeni nu avea alt rost decât să-mi expun viața, căci ungurii, cu concursul unităților și a altor ortodocși, au distrus temelia bisericii ridicată cumulată trudă ce au înstrăinat materialul de zidire, fapt constatat și de pr. Adm. prot. Teodor Rusu din Satu-Mare.

2. Din parohia Lazul colonie din județul Satu Mare cantorul Buze Gh. prin declarația de sub nr. 334 din 10 martie 1941, raportează: „... am fost maltratat în chipul cel mai barbar a fost dus în biserica noastră ortodoxă unde am fost chinuit de armata ungară, bătut până la nesimțire cu arma și palmele. După percheziționarea bisericii unde au găsit ferite de mine tablourile în basorelief a eroilor Iancu, Horea, Cloșca și Crișan (dosite de pe pereți). Am fost bătut iarăși timp de jumătate de oră în Casa Domnului, de aici am fost dus în fața troiței Horea, Cloșca și Crișan și forțat să scot troița pe care am fost răstignit cu capul în jos și biciuit în mod barbar până la nesimțire, în starea aceasta am fost fotografiat…… Troița a fost zdrobită în bucăți și arsă…… Generalul ungur care a cercetat biserica și colonia a spus că nu mai admite aici biserică ortodoxă română…… În urma acestor fapte am fost silit de unguri să trec în țară la 14 ianuarie 1941".

3. Sunt nesfârșite șiroaiele de lacrimi și durerea bieților coloniști care au fost nevoiți a-și părăsi avutul și vetrele de curând înjghebate, după cum reiese din raportul de sub nr. 220 din 10 februarie 1941 a pr. Valeriu Bărbosu din Parohia Colonie Principele Mihai, asupra căreia s-au năpustit ungurii. De la pământ au fost opriți să lucreze și cultive. Li s-a pus în vedere în repetate rânduri să părăsească colonia. Mai recent în noaptea de 18-19 ianuarie 1941 s-au năpustit asupra coloniei circa 60-70 locuitori unguri din satele vecine, le-au spart geamurile și fișele bătând pe câțiva coloniști. Din nou li s-a pus în vedere să părăsească colonia. În locul lor, autoritățile ungurești vor să aducă unguri din Mateszalko. Din Carei ca centrul protopopesc raportul nr. 106 din 21 sept. 1940, prot. Ignație Borza ne înștiințează: „din ordinul șefului militar al poliției din loc., am fost nevoit să evacuez mobilierul capelei noastre din sala festivă, transportându-l în colonia suburbană Ianculești". Nu mult după aceasta în 30 sept. prot. I. Borza a fost arestat pentru că face slujbe în coloniile fără preot și întemnițați. Cităm din scrisoarea soției sale din 2 X 1940 care îi scrise Prea S. Episcop la Budapesta: „soțul este deținut expus tuturor caznelor și tortu-

rilor. E complet distrus sufletește..... nu primește nici apă să se spele, de cum mâncare. Vă rog P.S., cu inima zdrobită de durere, faceți tot ceea ce puteți și știți, pe la consulat, ori chiar la primul ministru Teleky să se înceteze cu ceea ce se face să-l pună pe soțul meu pe picior liber și de are vină să se dea în judecată".

În cele din urmă după mai multe săptămâni de închisoare, a fost expulzat. Tot prot. I. Borza în raportul înregistrat sub nr. 197/940 arată tragedia îndurată de el și credincioșii coloniști din Ianculești și Horea, purtarea barbară a ungurilor și tendința de a distruge tot ceea ce este organizat a noua și vechea ortodoxă în ținutul cedat și mai ales în Eparhia Maramureșului:

În urma convorbirii avută cu P.S. Voastră în ziua de 30 august la reședința din Sighet m-am reîntors în protopopiatul, comunicând preoților îndemnul P.S. Voastre de a rămâne fiecare la parohie. În 7 IX dus la primărie cu brutalitate am fost îndrumat numaidecât să evacuez capela care era instalată din 1924 în sala festivă a Primăriei. În ziua de 9-10 IX am demontat mobilierul capelei din Carei și l-am exportat în școala din Ianculești, cu planul de a înzestra noua biserică cu acest mobilier..... am slujit mângâind credincioșii care erau foarte tulburați de presiunile furtunii. Am slujit în fiecare duminică în altă și altă colonie. Până în 29 IX în Scărișoara Nouă..... coloniștii mă cercetează zilnic acasă..... poate chiar aceste cercetări au făcut ca în ziua de 30 IX 1940 am fost ridicat de la locuință..... am fost împresurat de patru polițiști cu arma în mână..... izbindu-mă cu armele în spate, mi-a ordonat „Mars Olere"..... am fost dat la închisoarea cea mai infectă timp de 7 zile, a trebuit să rabd nopți de-a rândul maltratarea mârșavă a polițiștilor ordinari..... care intrau peste noi…… și mă pălmuiau și loveau cu pumnii peste cap până la nesimțire. Procesul verbal cu motivele de expulzare, ca „neplazito" (revoluționar) am fost forțat a semna, fiind amenințat cu trimiterea la lagărul de muncă zilnică..... după aceasta am fost escortat la gară spre graniță. Ca pagube materiale am suferit asemenea mult, cercalele, troița, candela, sigiliul, 300 coli hârtie, vasele de argint și caseta cu tacâmurile (72 bucăți), 4 tăvi, serviciul de cristal, 3 bucăți, goblenuri, au fost luate..... încartiruiți fiind la mine un preot catolic confesor militar trei ofițeri unguri. În Parohia Tâșnad..... mobilierul capelei din Tușnad a fost răvășit și îndepărtat coloniștii din Ianculești au fost jefuiți ziua și noaptea de ungurii din Carei și comunele învecinate..... Au fost bătuți și schingiuiți foarte grav încât au fost duși la spital 16 oameni, apoi învagonați ținuți trei zile..... până ce au semnat declarațiile că de bună voie se expatriază. Martori ai declarației lor au fost aduși chiar prt.gr.cat. din Carei, Ioan Lobonț și preotul Iuliu Pop gr.cat..... coloniștii au avut și morți pe drum din cauza bătăilor primite. Am văzut femeia lui Han Nicolae cu brațele rupte pentru a-și apăra soțul căzut sub picioarele agresorilor unguri, în casa lor din colonie și mai rău au pățit coloniștii din Horea, precum și aceia din Scărișoara Nouă..... au fost mereu insultați și jefuiți zi și noapte mai ales de ungurii de peste frontieră. Le luau vitele, bucatele, furajele și chiar mobilierul sărăcăcios din casă. Stăteau ascunși prin porumbiști. În ziua de 19 X după o percheziție, soldații au dat câteva salve peste biserică ciuruind ferestrele și clopotnița, la acest semnal au năvălit vreo 30-40 civili și soldați..... dând buzna prin casele coloniștilor ridicând tot ce aveau. În casa colonistului Trif Ioan a Dodii erau în pat doi copilași de 2-4 ani. Când jefuitorii au tras hainele de pe ei au început să plângă și să țipe. Auziți de tatăl lor, acesta a venit..... Jefuitorii l-au izbit cu furci și ciomege, el a strigat ajutor. Coloniștii refugiați în porumbiști s-au năpustit asupra jefuitorilor și s-a produs o încăierare oarbă, rămânând un ungur mort și altul abia viu. Pe cel rănit coloniștii l-au dus la doctor în Sanislău. În urma anchetei pe 11 coloniști în 24 X după grozave maltratări, escortații au fost duși și de atunci nu se știe de ei..... Ceilalți coloniști jefuiți au fost expulzați.

5. Parohia Marna. În raportul înaintat de pr. G. Laurențiu din 19 X 1940 înregistrat sub nr. 461/940 arată între altele: „în baza ordinului P.S. Voastre, precum și la îndemnul prot. I. Borza din Carei am continuat a rămâne în parohia mea între credincioși și după ocuparea..... de trupele maghiare în a doua săptămână am plecat la Zalău…… unde un civil oarecare probabil detectiv…… mă invită să-l urmez la Poliție…… mă prezintă de un preot suspect……îmi cer să le spun ce știu despre cazul de la Trăsnea…... Le-am răspuns că nu știu nimic. Atunci s-au repezit la mine ca niște tigrii izbindu-mă de pereți. După mai multe torturi și răgneli la mine m-au închis la poliție…… și m-au ținut acolo două zile și două nopți fără amânare și fără un pahar de apă…...

După ce s-au convins că n-am nici o vină m-au eliberat slab, neadormit, nemâncat, abia mai mergeam pe picioare.

Au trecut iar două săptămâni fără să se mai lege de mine. Totuși m-au trecut și pe mine pe lista de expulzare. Atunci m-am hotărât să nu prea stau pe acasă…… am plecat pe la părinți și socrii câteva zile. Pe când căutam să mă urc în tren la 12 X a.c. un civil și doi jandarmi mă legitimează și mă invită să-i urmez. Mă urcă într-un camion până la frontiera română, aici m-au amenințat că dacă voi îndrăzni să mă întorc mă vor duce la Seghedin. De prezent nu știu de familia mea. Toată recolta de pe moșia mea rămasă acolo. Mobila sechestrată……aceasta este situația mea, a familiei mele îndurată pe drumuri.

6. Parohia Ianculești Carei. Pr. G. Munteanu în raportul său din 19 X 1940 de sub nr. 462/940 arată tragicele lovituri suferite de el și credincioșii din acea colonie: „În conformitate cu ordinul P.S. Voastre de a rămâne toți preoții pe loc……am rămas pe loc…… timp de o lună și jumătate, cu toate provocările și teroare neomenească dezlănțuită de concetățenii noștri maghiari……eram acostat cu insultele cele mai triviale și loviți pe la spate cu ciomege……cazuri… Munteanu Pr., Simion Oneț, Dumitru Dobra Dumitras, G. Todea a Mariscăi coloniștii s-au întors cu capul spart și cu câte o mână ruptă. Dar planul lor diabolic de a ne izgoni ziua supliciului nostru nu a întârziat. Joi în 10 X 940 m-am trezit cu un pluton de soldați. Au cercetat pe la case după arme ducând însă de la oameni și case tot bani. Tot în aceeași zi vreo 30 soldați polițiști și agenți au pătruns în casă la mine ridicându-mă și ducându-mă la poliție, unde m-au ținut două zile. Vineri în 11 10 940 noaptea au venit acasă 10 militari înarmați polițiști și agenți. Mi-au distrus în casă toată mobila, mi-au luat din poșeta soției mele suma de 24 mii lei, un ceas de aur și un lanț…… Mi s-a poruncit atunci noaptea să mergem la comisariat atât eu cât și soția și copilul (o fetiță de 11 luni). Când am ieșit afară din toate părțile coloniei am auzit văicăreli, plângere, împușcături groaznice. A doua zi am fost aduși la comandant vreo 60 coloniști sub pretext de revoltă și arborarea drapelului național român. Precum am aflat au fost împușcați mai puțin grav 27 coloniști, iar doi grav. Mie mi-au dus tot din casă, mobilă, grâu, vite, oi etc., iar coloniștilor tot ce au avut stricându-le casele, șurele etc. Au ridicat de la epitropul bisericii D. Dobra din Ianculești livretul de depuneri C.E.C. în valoare de 100 000 lei și numărul de 12 127 lei. Pe mine, luni, 14 X 1940, m-au urcat în tren însoțit de un jandarm…… și prin punctul de frontieră Hodisel Bihor am fost expulzat în România.

De la soție am primit de atunci o scrisoare că și ei i s-a pus în vedere să-și ceară repatrierea și că s-a refugiat lângă Oradea. Colonia a rămas pustie; iată numai câteva momente din zbuciumul uneia dintre cele mai frumoase colonii din graniță cum ungurii au șterș-o de abia într-o lună de la ocuparea teritoriului cedat.

7. Sighet și Valea porcului. Ermonahul Ghenadie Cojocarul în declarația depusă sub nr. 186/1941 din 7 II, arată „la consemnul P.S. Episcop Vasile am rămas la datorie…… autoritățile militare și civile maghiare au ordonat demontarea capelei episcopale și clopotele Episcopiei ortodoxe au fost împărțite parohiilor catolice. Preoții care au rămas după ocupație au suferit cea mai mare prigoană din partea ungurilor. Mulți din ei au fost bătuți și duși legați pe la închisori și purtați cu jandarmii din loc în loc până când la urmă îi expulzau din țară, lăsând credincioșii pradă catolicismului și averea lor în voia sorții. Creștinii ortodocși siliți de autorități să treacă la catolicism. Am văzut cum au fost expulzați preoții din Bistra, Remeț, Maramureș. Unii credincioși au trecut la catolicism ca să nu fie persecutați. Administratorul tractului Sighet amenințat a părăsit Ungaria, iar eu am fost numit la conducerea protopopiatului.

Fiind pârât din partea preoților gr.cat. că prezența mea ortodoxă provoacă neliniște, am fost somat de poliție țara, am fost înjurat și amenințat cu bătaia. Am fost dat afară din casa parohială…... Instalând capela la periferie acum. Văzându-mă silit să părăsesc țara la 28 ian. 1941 am predat agentele protopopiatului Sighet din Borsa credincioșii li se plângeau că sunt amenințați prin tobă din partea autorităților să se întoarcă oamenii la catolicism, care nu vor asculta vor suferi mari greutăți și vor fi scoși din țară.

8. Din Protopopiatul și Parohia Sighet pr. A. Jolodoevschi adm. protopopesc din Sighet în raportul său din 29 IX adresat P.S. Episcop Vasile la Budapesta înregistrat sub nr. 111/940 comună „înainte de intrarea armatei ungare a fost preotul Căsariu din Virismort arestat de garda civilă maghiară și casa și biserica parohială au fost luate cu forța. Pr. Lebedov a fost arestat, bătut și expulzat la fel și preotul Vadulschi. P.C. Arhimandrit Gherasim a fost deținut ostatic…… nu poate pleca din țară. Părintele consilier Latis a fost arestat în casa parohială din Sighet și despre soarta Domniei Sale nu am putut afla nimic. Preoții Gazea și Mărcuș au fost somați să părăsească Ungaria în scurtă vreme.

9. Din Vișeul de Sus pr. Ieromonah Sebastian Sârbu în scrisoarea sa din 27 IX adresată P.S. Vasile la Budapesta înreg. sub nr. 112/940 relatează trista situație de acolo…… „preoții I. Vadulschi și Lebedev au fost arestați și închiși, iar în ziua de 20 IX au fost eliberați punându-li-se în vedere că în timp de 3 zile să plece peste graniță, ceea ce s-a întâmplat. În 23 IX au fost expediați de autoritățile maghiare peste graniță. În parohia Vișeul de Sus și de Jos au părăsit câțiva credincioși religia ortodoxă. Mediul pentru ortodoxie este rău…... troița ridicată de români în piața Vișeului între datele de 4-5 IX a fost tăiată și aruncată într-un lac necredincios. Pentru această troiță mă doare inima și sufletul pe mine cât și pe toți credincioșii…… știu atâta că pr. Filip a fost arestat cu intelectualii și dus la Sighet…... palatul episcopal este plin de militari, iar arhimandritul Gherasim este arestat. Cei care au fost din Vechiul Regat, din ordinul autorităților ungurești au fost împachetați și unii dintre ei au și fost expediați peste graniță. A doua zi după venirea armatei maghiare în Vișeul de Sus mi s-a pus în vedere ca să ies din localul unde aveam locuința și capela această evacuare a trebuit să o fac imediat după dispoziția dată…… am fost oprit să scot icoanele, lucrurile din capelă spunând că sunt sechestrate. În capele au așezat militari. Au sechestrat și materialele de construcție. Acest sechestru s-a dat de către preoții rom.cat. din localitate. Curentul de trecere la catolicism este pornit…... mediul pentru ortodoxism este rău. La data de 2 XI 1940 părintele Sârbu cu rap. Înreg. sub nr. 151 din 1940 comunică, că, a fost expulzat deși era bolnav. Ungurii m-au dat afară din Vișeul de Sus prin punctul de trecere în Bucovina, așa că bolnav cum am fost a trebuit să trec munții pe distanța de 85 km. Drumul acesta ce l-am făcut în timpul cât am stat sub unguri mi-a distrus sănătatea eu cu toată mizeria am vrut să rămân la Vișeu, dar nu mi s-a permis. În Maramureș n-a mai rămas prot. Viseu decât trei preoți de ai noștri, Filip din Borsa și călugării din Valea Izei. Biserica din Viseu a rămas închisă pentru că și cântărețul a fost arestat și trimis în direcție necunoscută (lagăr) pr. Sârbu în urma suferințelor a repausat la București în Spitalul Elias în luna ianuarie 1941.

10. Parohia Săcel Maramureș Pr. Vasile Magdău adm.prot. în raportul său înreg. sub nr. 177/940 din 16 XI arată motivele care l-au forțat la refugiu deși ar fi dorit să rămână deoarece era născut în acea parohie, cele mai vechi parohii ortodoxe din Maramureș. La 1 nov. a fost alungat din Parohia Săcel ceea ce s-a întâmplat cu toți intelectualii români suferind persecuțiile cele mai înspăimântătoare a autorităților maghiare după ce am fost în continuu insultat cu expresiuni maghiare din cele mai triviale, am fost ridicat de la cămin și parohie și transportat la pretura Dragomirești unde am fost ținut sub stare de arest 4 zile. Pe mulți preoți de ai noștri autoritatea militară maghiară i-a escortat sub baionetă de-a lungul satelor până la graniță expulzându-i în chip brutal și necivilizat. Generalul conducător militar al jud. Maramureș a interzis preoților noștri rămași a săvârși slujbe religioase în parohiile unde lipseau preoții. La parohia Remeț a fost predată biserica la catolicii ruteni. Tot așa și la Virsmort. Capela noastră instalată în școlile primare de stat am fost siliți să le mutăm de acolo. Biserica frumoasă din Vișeul de Sus sunt hotărâți să o predea ungurilor reformați iar pe credincioșii noștrii îi silesc să treacă la biserica gr.cat. sal. rom. cat. În parohia Poenile de Sub Munte după ce au expulzat pe preot, credincioșii înmormântează morții fără preoți sunt 6 cazuri până acum. Li s-au interzis să se mai adune în biserici la slujbele religioase.

La reședința Episcopală din Sighet au doborât crucile cu focuri de mitralieră, iar clopotele le-au demontat și împărțit la alte biserici catolice și palatul de reședință redat ungurilor. Iconostasul vechi din capela episcopală astăzi în 1 IX 940 se află într-un grajd. În fiecare zi intelectualii preoți, învățători, avocați, medici și proprietari mai înstăriți și țărani sunt ridicați zilnic de la căminele lor și purtați de la o autoritatea la alta, de la un arest la celălalt, de la o închisoare la alta. Pentru a se îngrozi de pornirea răzbunării, a-și părăsi tot avutul și a pleca cu ce se află pe el peste graniță. Prigoana contra românilor este dintre cele mai groaznice acte de atrocități și zilnic sunt nevoiți să plece sute de mii de români să-și poartă scăpa viața lor și a familiilor lor. În astfel de împrejurări oricine ar încerca să rămână acolo stăpânirea străină și neumană ce și-au expus viața și dacă este cât de puțin ceva conducător de popor, este sortit să-i îndure cele mai neauzite persecuții ca la urmă pentru a scăpa cu viață să-l arunce peste graniță. Mulți martiri ai românismului vor închide ochii cu jale și amărăciune, că printr-o situație nedreaptă au ajuns să suporte calvarul tuturor amărăciunilor

străine.

Pentru ca să nu se destrame această parohie veche, la propunerea pr. consilier Rujdea, P.S. Sa Episcop Colan al Clujului numește adm. parohial pe Ieromonahul Ghindea Navcratiu care fiind și el expulzat ne raportează sub nr. 196/940 din 30 XI. Următoarele „Comandantul mi-a pus în vedere ca în termen de 8 zile să părăsesc teritoriul Ungariei. Ațâțat fiind de preoții gr.cat. din Slistea de Sus și de avocatul Nischi din Dragomirești. După sosirea mea în parohie mă pomenesc cu jandarmii care mă cheamă la primărie unde încep a mă pălmui…… Din nou am fost chemat a doua zi la primărie unde s-a repetat același tratament ca mai sus în chipul cel mai barbar. În ziua de ..... nov. subsemnatul împreună cu doi membri din consiliu am plecat la generalul din Sighet spre a raporta cele ce mi s-au întâmplat. Generalul a început a mă înjura cât se poate de murdar trimițându-mă în România…… escortat de jandarmi până la granița rămână la Cosna. Tratamentul maghiar în întregime asupra bisericii ortodoxe în întregime a fost cât se poate de necreștinesc.

Preotul Vasile Magdău care a fost expulzat din Parohia Săcel a primit epistolă de la părinții săi rămași în Săcel, în care se arată că la data de 23 iunie 1941 starea jalnică a bisericii și a credincioșilor ei biserica a fost închisă de preotul gr.cat. cu concursul autorităților administrative ungurești și luând cheia cu el a declarat că nu le va deschide biserica până când nu vor trece cu toții la religia gr.cat. Credincioșii noștri nu vor să se lepede de religia străbună ortodoxă ci în duminici și sărbători vin la biserică și neputând intra înăuntru se roagă pe lângă zidurile ei ca Dzeu să le rânduiască vremuri mai bune.

11. Din Remeț-Maramureș preotul Leonte Cazea prin raportul înreg. sub nr. 198/940 din 26 XI arată: „bazându-mă pe dragostea credincioșilor și urmând sfaturile P.S. Voastre să nu părăsim turma, am rămas. La o săptămână după sosirea armatei maghiare am fost avertizat să părăsesc satul. La 17 IX primesc o adresă de la Vicariatul gr.cat. din Receul Mare cu nr. 263/940, prin care ni se pune în vedere că pe ziua de 19 sept. sunt obligat să predau biserica și casa parohială cu toată averea mobilă și imobilă pe seama bisericii gr.cat. Convocând consiliul parohial a hotărât să rămână și pe mai departe în posesiunea bisericii și a casei parohiale. Consiliul a intervenit la comandament ca să suspende dispoziția care a și oprit executarea întrucât în ziua de 19 sept. deși vicarul s-a prezentat văzând actul comandamentului nu a procedat la preluare.

Dar în ziua de 27 IX în timpul Sf. Liturghii s-au prezentat în biserica din Remeț doi militari unguri, dintre care unul era [text indescifrabil] *Sf. slujbe ei au oprit în fața bisericii și au declarat că ei (credincioșii ortodocși) nu mai sunt considerați ortodocși ci gr.cat. și biserica cu toate bunurile trebuie să li se predea lor. Așa este ordinul Comandamentului Militar au adăugat ei, amenințând pe oameni că cine va fi dus legat la Sighet, iar mie mi-au declarat trebuie să părăsească satul în caz contrar ei mă arestează și mă duc cu mașina lor la Sighet. Am fost dus la cancelaria oficiului parohial însoțit de epitropi și consiliul ca să dau în primire averea bisericii. Iar lumea s-a dus de la casele ei plângând. Forțat am dat în primire averea bisericii cu arhiva parohială și casa cu banii cu care a fost 14 500 lei numerar epitropiei și consiliului parohial sub luare de dovadă și am plecat fără să mă mai pot întoarce la parohie să-mi iau rămas bun de la credincioșii mei, în Sighet. Comandamentul militar mi-a pus în vedere să părăsesc țara imediat. În duminica următoare am plecat în Sarasău. Aici am constatat că registrele botezaților și cununaților erau distruse deoarece n-am executat ordinul de plecare dat de comandant în ziua de 2 oct. 1940. Am fost arestat cu decizia nr. 685 hotărându-mi-se ca până la 16 oct. 1940 să părăsesc țara punându-mi-se în vedere să nu părăsesc domiciliul, să nu vorbesc cu persoane civile, să nu merg în localuri publice, să nu corespondez, să nu folosesc telefon, iar duminica dimineața să fiu prezent la poliție (pentru a nu putea face slujbă).*

În ziua de 17 oct. ora 9, am fost dus la comandamentul militar în localul reședinței episcopale, aici m-am obligat să semnez o declarație, că autoritățile maghiare s-au purtat bine cu mine. De aici am fost dus în închisoarea militară unde m-au ținut până la ora 16, când au venit doi jandarmi cu niște hârtii și mi-au comunicat că trebuie să plecăm la trei. M-au dus la locuința unde era familia. Mi-am luat copiii și ce am putut cu noi și am plecat la gară lăsând casa cu tot bunul meu în voia sorții. Aici ni s-a citit ordinul cu nr. 1170/940 „Tolonclevel" acești doi jandarmi ne-au condus până la ultima gară „Iekoshaza". La 24 oct. am fost predați poliției de frontieră Curtici. Iată calvarul unui preot devotat care hotărât ca să rămână pe loc așa după cum au făcut mulți dintre ei. Am fost alungat de tirana stăpânire ungurească".

12. Preotul Aurel Filip din Borsa cu data de 20 aprilie 1941 sub nr. 44 raportează P.S. Colan al Clujului (raportul înreg. la noi sub nr. 671/1941), următoarele: „În ziua de 13 februarie 1941 am fost citat în fața primpretorului de la Vișeul de Sus, unde au căutat sub toate pretextele să mă ridice din mijlocul credincioșilor văzând că acești credincioși nu vor să-și lase legea ortodoxă. Mi-a făcut diferite categorii de acte pentru a mă aresta și interna. Unele pe o lună, altele pe 6 luni. Mi-au luat semnalmentele ca la criminali, m-au fotografiat, mi-au cerut ca în 24 ore să trec în România, iar în cele din urmă văzând că nu cedez mi-au cerut să trec la gr.cat. Am spus că până am credincioși ortodocși voi sta în Borsa și după aceea vor trece toți la gr.cat. Voi pleca în altă parohie întrucât sunt destule vacante. La aceasta mi-au cerut ca în duminica de 15 II crt. să spun la biserică că toți credincioșii să treacă de la ortodocși la gr.cat. M-au ținut toată ziua sub diferite presiuni și amenințări. Văzând că nimic nu folosește, în cele din urmă m-au lăsat acasă să mă mai gândesc. Fiind aproape timpul când venea trenul dinspre Vișeu la Borsa însă acesta au făcut-o numai după rugăminte și plâns.

În ziua de 14 II (sâmbătă) 1941, am fost purtat în două rânduri la primărie de 2 notari străini. Aici mi-au început din nou rechizitoriul după felul din ziua precedentă a primpretorului. M-au solicitat să trec și m-au întrebat de ce servesc credincioșii lor. Îmi comunică că din cauza mea credincioșii nu vor să treacă la gr.cat. M-au amenințat că voi fi arestat dacă nu trec și eu imediat. Am refuzat. Au încercat să facă și ei diferite presiuni, dar zadarnic.

De firea bizului vădit sau la rugămintea mea m-au lăsat acasă, cu condiția să pun în vedere credincioșilor să treacă, ca altcum vai de ei. Vorbiseră ei de toate cu pretorul la telefon.

În ziua de 15 II duminică, după Liturghie erau în fața Sfintei biserici credincioșii ca de obicei la sfat înfricați de atâtea amenințări – îmi comunică unii că au văzut jandarmi trecând în sus, alții că au plecat în jos agenții de la Primărie printre credincioși așteptau ieșirea mea din Sfânta biserică. Ieșiți în mijlocul credincioșilor din fugă le-am spus că Dl prim pretor mi-a dat ordin să le spun să treacă la catolici și i-am părăsit plângând de plânsul lor. Luni, 16 ian. 1941, pe la orele 3 dimineața mă [text indescifrabil] *face panahida spre ziua înmormântării ce*

era să fie marți când apar în ușa casei doi jandarmi care îmi comunică arestarea din ordinul primpretorului. Erau de față primul cântăreț al bisericii, câteva femei și soția cu copiii care au început să plângă disperați.

Abia mi-au îngăduit să-mi iau un rând de schimburi și să mă duc la Vișeul de Jos, lăsând totul în grija Celui de Sus. Sosim la orele 7 seara unde primpretorii mă întâmpină cu apostrofările că de vineri până azi n-au trecut decât cinci persoane la gr.cat. că el trebuie să ia chestia mai aspră, iar pe mine să mă trimită la Budapesta. Văzând că orice încercare de scăpare ar fi zadarnică, cu lacrimi în ochi cer jandarmilor să mă duc și caut să ies de la primpretor, însă din ușă mă cheamă înapoi îmi comunică interzicerea de a comunica cu cineva sub motivul agravării situației. Îmi pune în vedere că nu am voie să corespondez cu nimeni, numai prin el. Dus de jandarmi la primăria din Vișeu, dorm în camera gărzilor comunali. De aici mă ia în primire un agent secret și mă escortează la „Tolonțhaz" (temnița vagabonzilor) în Budapesta. Ajung miercuri, 18 II 1941, fără să fi mâncat nimica de când am plecat de acasă „două zile și două nopți".

Pus între făcătorii de rele ai Budapestei, în murdărie, frig, mâncare – foame rea și pe urmă păduchii și ploșnițele au apărut fără întârziere căci erau silit să ne culcăm pe paturi numai de sârmă cu o pătură plină de murdărie și de paraziți căci în altă seară o dau altora. Din două în trei săptămâni se punea la etuvă pentru deparazitare. Albiturile și hainele de pat noi au ajuns mai negre și mai murdare ca ale ciobanilor din munți. Aici am stat șase săptămâni unde poliția a căutat în trei rânduri să mă tundă și să mă radă cu forța însă m-am opus. Cu mare greutate am scăpat cu multe rugăminți și cu norocul că știam ungurește, căci pe Danciu și Timis i-au tuns fără cruțare. În ziua de 10 martie 1941 sosește la biroul închisorii o adresă de la primpretorul din Vișeu, în care mă întreabă dacă trec la gr.cat. sau sunt dispus să stau pe mai departe închis. În mijlocul mizeriei și punându-mi-se în vedere că și după 6 luni tot acela îmi va fi rezultatul, accept și în biroul referentului Dr. Bucuvetchi de la închisoare, îmi încheie un proces verbal după care prin pretorul îmi ridică internarea. După 6 săptămâni de ședere în închisoare la Budapesta am fost transferat la tabăra de internare din Chistorța, unde abia după trei săptămâni am fost eliberat. Îmbătrânit de suferințe, slăbit de necrezut și cu durere de stomac și reumă în oase din cauza gerului pe care l-am suferit în celulele umede și cu ciment fără pic de foc în iarna aceasta, după 9 săptămâni sunt lăsat la vatră. Mare purtare de grijă mi-a avut peste tot păr.prot. T. Ungureanu din Budapesta căruia îi suntem datori cu recunoștință și mulțumire o viață întreagă.

Acasă în Borsa după ducerea mea subprimarul a încuiat biserica sigilând-o și a început vânătoarea după ortodocși până i-a trecut pe toți din ordinul primpretorului. Soția de acasă se ducea săptămânal la Vișeu să-mi cerea eliberarea însă zadarnică i-a fost osteneala până n-a sosit răspunsul de la mine…… În 29 martie 1941 o comisie (germano-italiană a fost la Borsa la fața locului, unde s-a interesat de soarta celor trei preotese ortodoxe Filip, Danci și Timis) și de felul cum au fost forțați credincioșii și noi preoții de autorități să ne părăsim legea. Soția mea a arătat comisiei totul, precum am arătat eu mai sus, cum s-a întâmplat cu noi și cu credincioșii forțându-i să treacă. Comisia a mai întrebat că noi eram ortodocși din naștere, la care soția mea a răspuns. Așa suntem născuți și că nu vrem cu nici un preț să ne părăsim legea. Numita comisie s-a informat de aproape de situația de la primărie și pretură, iar soției mele i-a spus că încă înainte de Paște voi fi eliberat și mi se va face dreptate. Cu biletul de liberare din ziua de 12 aprilie 1941 m-am prezentat la primpretor în ziua de 15 apr. unde mi se pune în vedere ca să nu părăsim comuna, iar jandarmii aproape zilnic ne cercetează acasă sub diferite pretexte. Am întrebat de este voie să deschid biserica de Paște și mi s-a comunicat de prot.fr.cat. că dacă voi încerca credincioșilor iarăși vă vor trimite de unde am venit. Primpretorul îmi dă voie să părăsesc numai Borsa cu condiția ca mai întâi să fac examen diferențiar la gr.cat. și apoi să-mi treacă soția și copii. Mi-a cerut actele de studii pe care înainte de arestare, la unele cercetări, le arătasem pe toate, acum le-am comunicat că mi-au fost luate de comisia mixtă care aștept să mi le trimită. P.S. Stăpâne, sunt pe drumuri, bolnav, cu o mulțime de datorii de pe urma chestiilor cu internarea aceasta fără parohie și aproape împachetat. Nu vreau să-mi las legea sub nici un motiv, vreau să muncesc mai departe pe seama bisericii mele. Căci pentru ce am suferit și sunt dispus să sufăr însă, rog sfatul, ajutorul și îndemnul P.S. Voastre.....".

13. Scrisoarea preotului Danci Grigore din 27 IV 1941 către P.S. Nicolae al Clujului, înregistrată la noi sub nr. 671/941, subsemnatul preot Grigore Danci născut în comuna Borsa, județul Maramureș și numit ca preot în parohia Săcel-Maramureș cu supunere firească vin prin prezenta spre a vă cere și a vă raporta următoarele: „Cu atâta dor am mers la parohie căci eram dornic de a munci în via Domnului. Însă durerea mea a fost cu atât mai mare că n-am avut vreme să mă instalez bine și necazurile și-au făcut drum greu asupra îndureraților parochieni, pe ei îi duce cu forța la primărie pentru ca să treacă la gr.cat., dar credința străbunilor era bine adâncită în ei și n-au trecut nici forțați, decât foarte puțini, în cele din urmă m-au luat și pe mine. Era duminică, 27 ian. 1941. Am plecat de dimineață la Sf. Liturghie după terminarea căreia am ieșit afară în fața Sf. biserici. Am fost întâmpinat de către jandarmi care m-au luat și m-au dus la Primărie. Aici mi-au propus să mă fac gr.cat. și atunci voi fi lăsat liber. Am răspuns categoric că nu trec. Am fost ținut aici toată noaptea și dimineața am fost transportat la Dragomirești. Primpretorul m-a primit cu cele mai ofensatoare apostrofări. De aici m-au luat jandarmii și m-au dus la primpretorul din Vișeul de Sus. Marți, dimineața după ce a trecut noaptea, dormind într-o celulă pe cimentul rece, m-au luat jandarmii și m-au dus în fața primpretorului, care m-a întrebat că de ce n-am lăsat pe ortodocși să treacă la gr.cat. și mi-a spus că mă vor trimite departe. După o călătorie de o zi și o noapte și nemâncat de cinci zile, am ajuns la Budapesta și închis în temnița vagabonzilor, alături de caracterele cele mai decăzute, pungași, ateiști etc., care prin diferite gesturi își băteau joc de noi. Eram acum distruși, sleiți de puteri și cu orice speranță spulberată. Ce am îndurat atunci cu părintele Filip și Timis nu putem descrie. Aici era adunată cea mai neagră mizerie. În mijlocul lunii februarie, când gerul aspru făcea să trosnească gardurile, noi acolo între ziduri eram fără foc și trebuia să ne odihnim oasele pe lespezile de piatră rece. Ne storcea frigul, dar dacă erau numai friguri, atunci am fi dus-o cumva, dar păduchii și stelnițele ne stingeau zilele fără milă. În mijlocul celei mai adânci disperări Dzeu ne-a trimis un mângâietor, un adevărat suflet nobil, pe pr.prot. Toma Ungureanu, care după ce ne-a mângâiat, ne-a spus că este de lipsă să luăm un avocat, căci numai așa vom fi salvați de aici. După o perioadă de cea mai neagră mizerie suferită în timp de trei luni am putut să scap liber. După ce am ajuns acasă, aici mi s-a pus în vedere să nu părăsesc comuna……".

14. Din valea lui Mihai, credincioșii fiind aproape în totalitatea lor din Vechiul Regat, s-au refugiat. Pr. Terente Ciorogariu a rămas pe loc, a stat mereu în corespondență cu P.S. Episcop Vasile în Budapesta. Din scrisorile înregistrate sub nr. 109 din 24 IX 1940 se constată cum a fost evacuat din casa parohială el și capela cu toate lucrurile, intrând jandarmi în acel local și apoi forțat să plece peste graniță și S.S.

15. Din Baia Mare pr. Ștefan Bărbos, adm. protopopesc, în urma refugiului prot. Ioan Bânda, stă în corespondență cu P.S. Episcop Vasile, scriind la Budapesta: „Din Protopopiatul Cetatea de Piatră s-au refugiat preoții din parohiile nou înființate cu capele în scopi și case parohiale. Preoții neavând nici o siguranță de existență s-au dus. De către unguri s-au demontat capelele Baia Sprie, Seini și Fernezeni. Tot dânsul comunicp pr. C.Sa consilier Latis este închis la Satu Mare. Preoții rămași la datorie sunt aceea care au parohii organizate, cu biserici și școlii etc. Au rămas 16 preoți, restul refugiați și expulzați (Rap. înreg. sub nr. 108 din 24 IX 1940).

16. Din parohia Seni: preotul Vasile Racolța în raportul înreg. sub nr. 173 din 19 X 1940 arată că a plecat din parohie în urma ordinului de evacuare, primit de la C.R. din Satu Mare, în care au fost încadrați și preoții, s-a refugiat în Lugoj. Ce privește starea parohiei o consideră desființată în urma barbariei ungurilor, care au dispus demontarea capelei, iar temelia monumentalei biserici ce se începuse prin strădania Dlui general Georgescu Pion a fost distrusă, iar materialele aflate în momentul ocupației ungurești au fost distribuite la bisericile minoritare.

17. Din Giurdulecul Hodolului, Eromanagul Teofan Mătăsaru în raportul înregistrat sub nr. 80 din 15 I 941 arată următoarele: „În parohia convertită, unde sovinismul maghiar era mai înfocat și dușmănos față de luptătorii pentru naționalism și ortodoxism era cu neputință să stau în fața trupelor de ocupație a teritoriului cedat". S-a refugiat făcând predarea averii parohiei epitropiei și consiliului.

18. Extras din declarația – Memoriu, depus de pr. Dosoftei Constantinescu din Târna Văgas, județul Satu Mare…... „în spre noaptea zilei de 9 sept. 940 au pătruns în casa parohială din Satu Mare (păr. Constantinescu în ultimul timp gira și parohia Satu Mare) trei grupuri fiecare din câte 10 soldați înarmați care m-au ridicat cu forța din pat îmbrăcându-mă și bătându-mă până la catedrală. Aici m-au așezat cu fața spre peretele Sf. Altar. Luându-mi poziția de rugăciune m-au ținut până la orele 2 noaptea. Sub presiunea agromătului de încărcare a armei mă forțau a divulga unde sunt armele ascunse. Văzând că nu pot scoate nimic din gura mea m-au scos afară din biserică cu intenția de a mă executa însă s-au răzgândit din motive pe care nu le cunosc. M-am dus în casa parohială de unde m-au ridicat cu forța cu amenințări să le spun unde sunt ascunse armele coloniștilor din comuna Micula, Barcu, Lazuri, Livada Nouă, Peleș Drăgășeni, colonel Paulian unde mi-au făcut o minuțioasă percheziție. În fața acestor dovezi de nevinovăție m-au pus în libertate. În ziua de 22 sept. 1940 în timpul și slujba la altar eram în mână cu anafură când au venit din nou maghiarii aruncându-mi-o jos, declarându-mă din nou arestat și apoi m-au dus la poliție. Odată cu mine au mai fost arestați și o parte din credincioșii care asistau la slujbă. În panică puținii care au putut să se strecoare au scăpat. Am lăsat în biserică un copil care urma să fie botezat. S-a insistat rugându-i implorându-i să fie indulgenți pentru a da voie să se boteze acel copil. Ungurii au răspuns că diavolul să-l boteze. Printre cei arestați se aflau și domnii Crăciu Dumitru Iosif Marias, Nistor Ioan, Nicoară Gh., Nicu Ioan, Vodrea Ioan, Zaharia Iosif, Vuia Augustin, Molnar Ștefan, Ardelean Ghe., Onisa Gh. Vasile Corodan, aceasta ultima a scăpat imediat, pentru care a intervenit mama sa e care este de origine maghiară, tatăl său preotul Corodan fiind bun român ca și fiul său. Așa s-a întâmplat cu sute de români coloniști, tineri, bătrâni, fete în număr de 50 femei aproximativ 100 pe care le cunoaștem. Au fost duși la poliție împreună cu mine, băgați la beci, unde m-au ținut trei zile fără lumină mobilă și numai pe ciment, fără mâncare și fără apă. Apoi legat cu fiare de mâini m-au dus la tribunal unde m-au dus într-o celulă. Acolo am schimbat câteva cuvinte cu camaradul Onis Iosif. Pentru aceasta am fost bătuți cu saci umpluți cu nisip peste cap, corp, pălmuiți, loviți cu picioarele încât am rămas fără vedere timp de trei zile. Am cerut să fiu judecat. Mi s-a răspuns că trebuie să spun întâi de toate relele pe care le-am făcut ungurilor de când sunt pe aici și că nu voi fi eliberat decât după ce voi spune unde sunt ascunși ceilalți preoți și unde sunt ascunse armele. După 40 de zile de chinuri mi s-a spus că voi fi eliberat dacă nu voi mai intra în biserică și nu voi mai sluji deoarece biserica este făcută cu sudoarea și sângele maghiar, așa că trebuie să fie al lor. Mi s-a adus un act pe care trebuia să-l semnez că renunț la toate pretențiile ce am față de statul maghiar și mai mult să nu intru în biserică iar în termen de trei zile să părăsesc teritoriul maghiar căci [dacă] *nu-l voi părăsi n-am să mai văd lumina zilei. La Sf. altar cât am stat arestat soldații unguri au luat discul de anaforă în care au urinat. La fel prin biserică. Ni s-a furat linguriță, sf. potir și copia. Supravegheat de soldații unguri, zdrobit de suferință, despuiat de tot ce am avut și sumar îmbrăcat am fost dat peste frontieră.*

NORTH-EAST TRANSYLVANIA UNDER HUNGARIAN TERROR. NEW DOCUMENTS

The article presents the text of a file that was found in the fund of National Council for the Study of Security Archives. It is a Documentary regarding the cults and the sects that contains several materials about the sufferings that the Romanian Orthodox Bishopric of Maramureș endured after Vienna Dictate.

Keywords: Transylvania, Romanian Orthodox Bishopric of Maramureș, Vienna Dictate, new documents, priest

NOTĂ

1 Membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România.

Dr. Irina-Alexandra SIMION

ARMATA ROMÂNĂ ŞI CULTELE

Într-o inspirată colecție bibliofilă care are ca are ca leitmotiv Armata Română ca personaj colectiv, partener social și/sau subiect instituțional, Serviciul Istoric al Armatei a editat în 2015 culegerea de studii și comunicări științifice cu titlul „Armata Română și cultele" (328 pagini).

Apărut la Editura Istros a Muzeului Brăilei, cu care instituția a stabilit un benefic parteneriat editorial, volumul include 46 de studii realizate de 55 de reputați cercetători, arhiviști, muzeografi, preoți, cadre didactice universitare, masteranzi și doctoranzi.

Volumul se deschide cu Mesajul adresat de generalul-locotenent dr. Ștefan Dănilă, fostul șef al Statului Major General, participanților la sesiunea națională de comunicări științifice cu tema „Armata Română și cultele", desfășurată anul trecut la modernul Centru Cultural din Mioveni. Manifestare științifică de tradiție a breslei arhiviștilor militari, ediția de anul trecut a fost onorată de peste 70 de cadre didactice universitare, istorici, cercetători, muzeografi, preoți, bibliotecari, documentariști și arhiviști din 25 de centre universitare, muzee, filiale județene ale Arhivelor Naționale și instituții militare de învățământ din Arad, Bacău, București, Constanța, Iași, Pitești, Roman și Suceava.

La Secțiunea I dedicată temei principale a sesiunii au fost tratate subiecte dintre cele mai diverse, circumscrise domeniului ecumenic. Astfel, în sumarul volumului se regăsesc informații pertinente referitoare la sfinții români (preotul dr. Ioan Chirvasă), clericii ortodocși participanți la campanii (dr. Florian Bichir, locotenent-colonel Valentin Tănase, dr. Alexandrina Cuțui, Cornelia Ghinea), ctitorii și așezăminte monahale (Roxana Niculoiu, Doru Berbec, dr. Laurențiu Batin, prof. drd. Vasile-Virgil Coman, comandor dr. Marian Moșneagu), activitatea Inspectoratului Clerului Militar (dr. Costin Scurtu, maior dr. Gheorghe Diaconescu, colonel dr. Petrișor Florea, dr. Iulian Boțoghină), preoți militari (dr. Cornel Țucă, Cosmina Lăzărescu, Marinel Lăzărescu) ș.a.

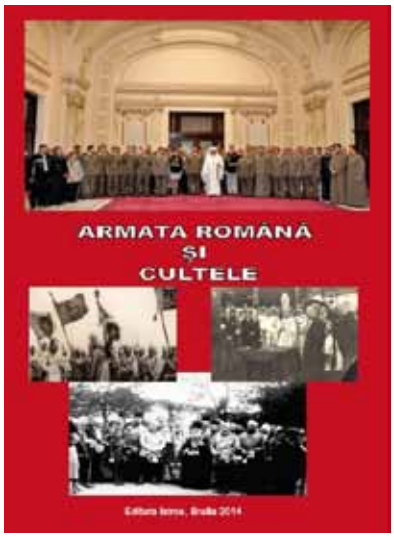

Cea de-a doua secțiune – Miscelanea – completează într-o manieră elevată spectrul istoriografiei militare cu alte subiecte la fel de interesante, multe dintre ele inedite.

Volumul are atașată o listă bogată cu principalele lucrări editate sub egida Arhivelor Militare Române, care onorează palmaresul de succes al arhiviștilor și istoricilor militari din toate generațiile.

Redacția

PREOT DR. LAURENȚIU RĂDOI, LA 625 DE ANI DE ATESTARE DOCUMENTARĂ A RÂMNICULUI. EPOCA LUI MIRCEA CEL MARE, MOMENT DE SEAMĂ ÎN ISTORIA JUDEȚULUI VÂLCEA (1386-1418)

Sărbătorirea a 625 de ani de atestare documentară a orașului Râmnicu-Vâlcea reprezintă pentru noi un privilegiu de a readuce în lumină chipul măreț al domnitorului Mircea cel Mare, rămas în istoriografia noastră ca unul dintre cei mai de seamă voievozi, ctitor de neam și țară. Cu toate că, în decursul timpului, numeroase articole, studii și volume de istorie și literatură, au scos în evidență imaginea unui oștean neînfricat, care a luptat pentru neatârnarea țării sale, în anul

2014 a apărut la Editura Sfântul Antim Ivireanul din Râmnicu-Vâlcea o nouă lucrare cu titlul: *La 625 de ani de atestare documentară a Râmnicului. Epoca lui Mircea cel Mare, moment de seamă în istoria județului Vâlcea (1386-1418)*. Fără a avea pretenția de a epuiza subiectul, autorul cărții, părintele Laurențiu Rădoi, s-a aplecat asupra personalității și faptelor acestui exponent al istoriei naționale, evocând atașamentul voievodului față de așezarea de la poalele Capelei și mai ales față de mănăstirea Cozia, ctitoria sa, a cărei istorie se împletește cu numele ilustrului domnitor.

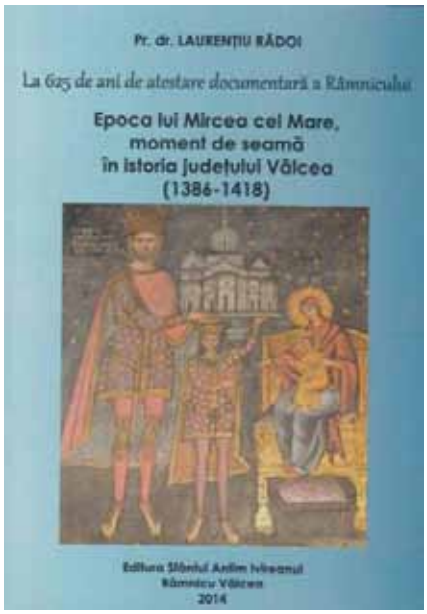

Că Râmnicul a avut un rol însemnat în timpul lui Mircea, o arată mai ales zidurile din parcul central al localității, dar și monedele descoperite aici, emisiuni, cele mai multe dintre ele, de la domnitorul muntean. Cu toate că știrile consemnate în actele vremii nu i-au îngăduit să reconstituie, pe deplin, vizitele *ilustrului principe* într-unul dintre cele mai vechi târguri ale țării, tânărul cercetător arată că domnia lui Mircea reprezintă o perioadă de o însemnătate deosebită pentru județul Vâlcea, cu urmări durabile pe plan administrativ, care n-a făcut decât să-i crească prestigiul atât în țară, cât și peste hotare.

Pornind de la izvoarele deja consacrate, părintele Rădoi subliniază că epoca lui Mircea a constituit un moment de referință și în evoluția bisericilor din Țara Românească, în general, și a monahismului, în special, locașurile de cult înmulțindu-se și ca urmare a implicării sale la cel mai înalt nivel. *Nu este loc în țara aceasta pe unde el să fi călătorit, pe unde el să fi stat și pe unde el să fi dat hrisoavele lui, în care să nu-și fi adus aminte de casa Domnului; de biserica creștină, de credința creștină, care lui i-a insuflat atâta putere.*

Dar grija lui Mircea nu s-a oprit aici, încurajând cultura și arta în care a văzut un factor de consolidare a puterii țării și a neamului său. Fără a intra în amănunte, s-a menționat un real progres și pentru creația practică și tehnică, care, la sfârșitul secolului al XIV-lea, n-a fost mai prejos de măreția domniei acestui iscusit voievod, animat de o fierbinte dragoste de neam și țară. Deși puține, mărturiile istorice prezentate sunt suficiente pentru a ne arăta că domnia lui Mircea, de peste trei decenii, se înscrie ca una din etapele importante ale înfloririi artistice de mai târziu, din această parte a țării, cu integrarea ei în circuitul valorilor universale.

Din cele expuse, se constată că *Mircea, mare cap și mare om politic a fost, dar a fost și mare credincios. Să fie îngăduit unui preot să creadă un lucru: că minunățiile pe care Mircea le-a făcut în vremea lui, le-a făcut și sprijinit de mintea lui mare, dar sprijinit, cred, mai mult pe puternica lui credință creștină*. Prin urmare, statura monumentală a faptelor sale l-a impus în istorie sub apelativul de „cel mare", care, pentru tinerele generații, a devenit *o necesitate absolută pentru a sublinia, în sfârșit, adevăratele dimensiuni ale prezenței în istoria națională și universală a domnului român*.

O pioasă evocare i se cuvine, așadar, acestui domnitor, care avea să rămână de-a lungul timpului acel *bătrân atât de simplu, după vorbă, după port*, cum stihuia Mihai Eminescu, ce și-a pus viața în slujba Bisericii și a neamului său, devenind *primul mare ctitor din istorie medievală a Țării Românești*.

Preot Constantin OLARIU

† EMILIAN LOVIȘTEANUL EPISCOP VICAR AL ARHIEPISCOPIEI RÂMNICULUI CUVÂNT ȘI FAPTĂ ÎN LUMINA EVANGHELIEI

Cartea *Cuvânt și Faptă în lumina Evangheliei* al cărei autor este Preasfințitul Emilian Lovișteanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului, a apărut anul acesta, 2014, la Editura Reîntregirea din Alba Iulia. Volumul cuprinde studii de istorie bisericească, conferințe și meditații care, publicate de-a lungul timpului în reviste și volume colective, descoperă rezultatul unei munci îndelungate și direcția de cercetare științifică asupra căreia s-a aplecat Preasfinția Sa.

Știința istoriei, slujirea arhierească și cercetarea științifică, au permis cunoașterea și înțelegerea anumitor momente din istoria și viața Bisericii, care uneori au fost prezentate fie fragmentar, fie lipsite de perspectiva soteriologică. Imaginea de ansamblu a acestui volum arată că împletirea mesajului revelat cu realitățile omenești a însemnat de fapt concretizarea acestui mesaj în viața culturală și socială a poporului, fapt pentru care studiile prezentate permit înțelegerea fără

prejudecăți a rolului Bisericii Ortodoxe în istoria poporului român. De altfel, întreaga noastră viață este o cale a descoperirii rațiunilor și Proniei dumnezeiești după cum ne încredințează Preasfințitul Emilian: *Pe calea de la Neamț la Hurezi am descoperit adevărul despre sfinții și ctitorii mănăstirilor și bisericilor românești, apărate de Pronia divină și jertfa voievozilor și ostașilor români în luptele cu turcii și în timpul celor Două Războaie Mondiale, păstrând în viață lucrarea sfințitoare a Bisericii întemeiate de Hristos-Domnul, Cel Ce este* ***Calea, Adevărul și Viața*** (*Ioan 14,6)*.

Lucrarea este structurată în patru capitole: ***Biserica și poporul român: slujire și lucrare întru devenire***, capitol care prezintă aspecte din viața Bisericii din Moldova în perioada domniei Sfântului Voievod Ștefan cel Mare și din timpul Primului Război Mondial, pentru ca *generația de astăzi, dar și cele de mâine, să ia aminte la valorile pline de sfințenie și frumusețe netrecătoare, pentru a rezista în istorie cu demnitate și har de la Izvorul vieții, Dumnezeu*; ***Activități social-filantropice la Iași și Râmnic***, în care a arătat faptul că *dimensiunea medicală și social-filantropică de astăzi, din fiecare Eparhie a Bisericii Ortodoxe Române are rădăcină în lucrarea milostivă a slujitorilor din mănăstirile veacurilor trecute*; ***Sfinții Martiri Brâncoveni în spiritualitatea și cultura creștină***, capitol în care este descoperită sublimitatea și trăinicia iubirii și jertfei credinței în Dumnezeu a Sfinților Martiri Brâncoveni, manifestarea vocației ctitoricești a Sfântului Constantin Brâncoveanu și a familiei sale în subcapitolul *Ctitoriile brâncovenești: artă și transfigurare*, precum și modul în care moștenirea și jertfa brâncovenească a fost afirmată în secolele ce au urmat, realizând, din perspectiva amprentei pe care spiritualitatea ortodoxă a așezat-o în cultura română, o admirabilă paralelă a modului în care spiritualitatea a devenit creatoare în opera Sfântului Constantin Brâncoveanu și a poetului Mihai Eminescu; ***Monahismul românesc între tradiție și universalitate creștină***, reafirmă rolul pastoral-social al monahismului ortodox în societatea românească, monahismul în viața și opera Sfântului Ioan Gură de Aur, asumarea crucii și dimensiunea misiunii monahilor după Decretul nr. 410 din 1959, urmată de prezentarea Mănăstirii Neamț și mănăstirilor din Arhiepiscopia Râmnicului, care dau posibilitatea înțelegerii într-un mod autentic a rolului pe care monahismul românesc l-a avut în formarea și păstrarea identității naționale, spirituale și culturale a poporului român, la nivel colectiv sau personal de către ierarhi, egumeni, duhovnici sau viețuitori.

Prin acest volum, Preasfințitul Emilian nădăjduiește *ca aceste vitralii-icoane ale ortodoxiei românești și universale să așeze în sufletele cititorilor, mantia luminii mărturisitoare a unui popor dreptcredincios și dorul spre un pelerinaj în viețile sfinților și în monahismul autentic*.

Preot Constantin OLARIU

† EMILIAN LOVIŞTEANUL EPISCOP VICAR AL ARHIEPISCOPIEI RÂMNICULUI, TEOLOGIE ŞI ISTORIE BISERICEASCĂ – DE LA SFINTELE TAINE LA SFINȚIREA OMULUI

La Editura Mitropoliei Olteniei a apărut la finele anului 2014 volumul de studii *Teologie și istorie bisericească – de la Sfintele Taine la sfințirea omului* sub semnătura Preasfințitului Emilian Lovișteanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului.

Volumul descoperă în primul rând experiența harului divin în viața Bisericii *pentru a cultiva darurile primite de la Dumnezeu în familie, parohie și mănăstire, spre sfințirea și înfrumusețarea vieții pământești și dobândirea veșniciei* după cum subliniază Preasfinția Sa în debutul acestuia. Reafirmarea darurilor duhovnicești ce sunt împărtășite omului prin Sfintele Taine pentru creșterea sa spirituală, prezintă viața creștinului, prin autoritatea Sfântului Vasile cel Mare, drept *o punere în lucrare a harului și a darurilor primite prin Botez, în viața bisericească, pe care o va duce de acum înainte*, manifestate în lucrarea misionar-culturală și social-filantropică a Bisericii drept *călătoria persoanei umane și înveșmântarea vieții în comuniune de dragoste și dialog, precum și mărturi-*

sirea lui Dumnezeu prin credință, fapte bune și rugăciune.

Prezentarea chipului duhovnicesc, a operei și lucrării misionare și filantropice a Sfinților Părinți și a Ierarhilor cu viață sfântă, întărește conștiința misionară a Bisericii în societatea actuală, singura, de altfel, care-l poate așeza pe creștinul contemporan într-o stare de echilibru între angajamentele sociale asumate și lucrarea de sfințire a vieții.

Volumul este structurat în patru capitole.

Studiile prezentate în capitolul *Sfintele Taine în lumina istoriei – De la Taina Sfântului Botez la Taina Sfintei Căsătorii – viața noastră între Dumnezeu și lume*, *Sfintele Taine ale Euharistiei și Spovedaniei între Tradiție și contemporaneitate*, *Taina Hirotoniei – slujire și dăruire*, *Slujirea episcopală în Biserica Mântuitorului Iisus Hristos*, *Omul între boală și vindecare*, *Libertatea și dragostea în istoria Vechiului și Noului Testament* – sunt cercetări care au fost realizate de Preasfințitul Emilian în anii anteriori, ani ce rămân cunoscuți în viața Bisericii Ortodoxe Române drept ani omagiali ai Sfintelor Taine. În cadrul acestora este prezentată autoritatea și responsabilitatea eclesială pentru cunoașterea și aprofundarea învățăturii de credință referitoare la Sfintele Taine, însă este subliniată și lucrarea lăuntrică de unire a omului cu Dumnezeu prin Iisus Hristos în Duhul Sfânt. Fiind apreciate, în cadrul volumului, *eforturile clerului și ale poporului în împlinirea pastorației și misiunii bisericești, cu extindere în spațiile internaționale, unde românii s-au stabilit temporar și au nevoie de asistență religioasă*, precum și experiența benefică a descoperirii spiritualității românești în cadrul unor texte bilingve, studiile acestui capitol sunt prezentate și în limba franceză, în traducerea doamnei prof. univ. dr. Felicia Dumas de la Universitatea „Al.I. Cuza" din Iași.

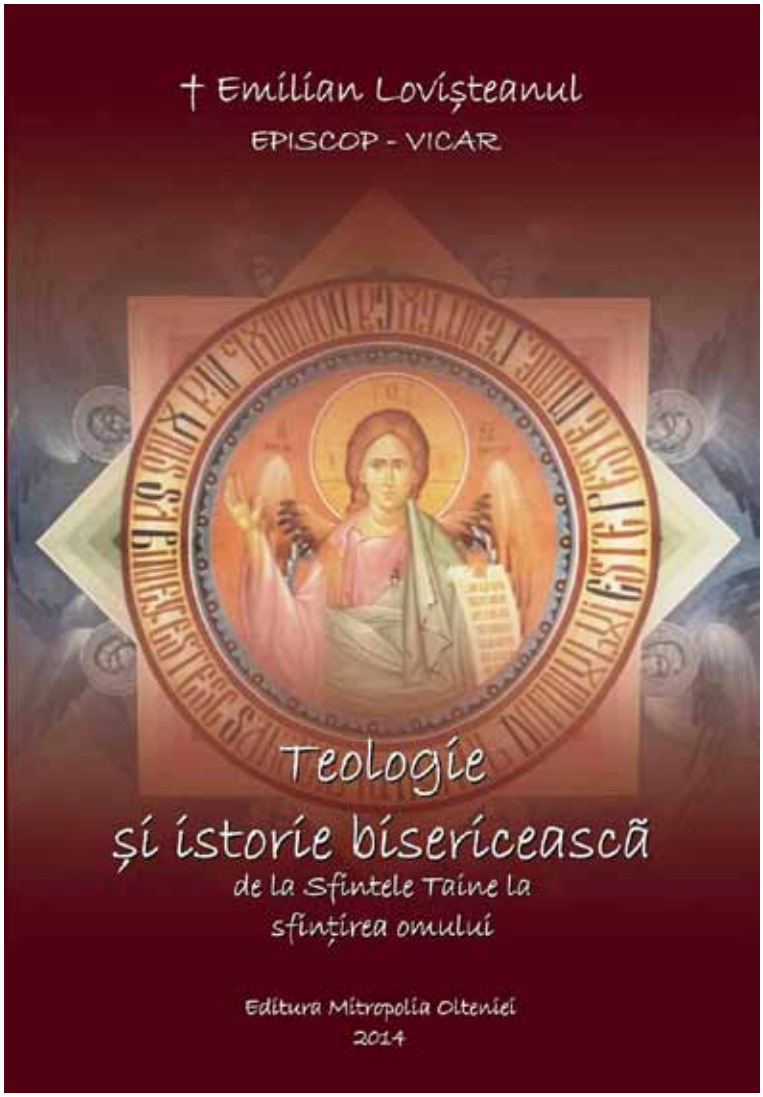

Capitolul al doilea *Sfinții Bisericii – slujitori prin cuvinte și fapte*, prezintă lucrarea Bisericii de cinstire și recunoaștere a sfinților, aceștia fiind cei în care se arată lucrarea harului divin ca rodire a darurilor Duhului Sfânt primite prin Sfintele Taine. Sunt prezentate aspecte din viața și lucrarea misionară a Sfinților Împărați Constantin și Elena, a Sfântului Vasile cel Mare, a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, a Sfântului Ierarh Calinic și a Sfinților Martiri Brâncoveni, mărturisitori ai credinței statornice, credință ce a rodit în mulțimea faptelor bune, nevoințelor și rugăciunilor pe care le-au săvârșit. Un interes aparte suscită studiul *Susținerea Bisericii Creștine prin Epistole de către Sfântul Vasile cel Mare*. Acest tezaur epistolar, este valorificat de către Preasfinția Sa în structurarea, prin argumentare patristică din opera Sfântului Vasile cel Mare, a unor teme de actualitate din viața Bisericii: unitatea, credința, dragostea, Sfintele Taine, înțelegerea, zidirea de lăcașuri sfinte, mărturisirea adevărului de credință, vrednicia slujitorilor.

Capitolul al treilea, *Creștinul pelerin între dialog și cultivarea dragostei evanghelice*, prezintă dimensiunea misionară a Ortodoxiei românești în studiile *Legăturile Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Anglicană*, *Pelerinajul în lumea ortodoxă*, precum și a modului în care spiritualitatea ortodoxă a devenit izvor de cultură și limbă românească, prezentat în studiul *Promovarea literaturii române bisericești și a unității de limbă prin propovăduirea și transmiterea Cuvântului lui Dumnezeu*.

Capitolul al patrulea, *Mărturisirea „Cuvântului Întrupat" în lume*, cuprinde transcrierea a trei interviuri acordate de Preasfințitul Emilian: *Rațiunea creației în contextul Praznicului Nașterii Domnului*, *Fericirea a IX-a, de la suferință la bucurii sfinte* și *Rugăciunea – hrana sufletească cea mai scumpă*. Prezența acestor interviuri arată lucrarea misionară actuală a Bisericii prin mijloacele mass-media în scopul cultivării iubirii lui Dumnezeu și a oamenilor.

Volumul de studii împlinește, prin structurarea tematicii în capitole și a succesiunii acestora, nevoia de sinteză pe care o impune societatea contemporană, oferind o vastă prezentare a modului în care harul divin este împărtășit prin Sfintele Taine, a roadelor duhovnicești prezente în viața sfinților, a necesității misionare pe care o impune globalizarea și secularizarea actuală, realizată prin mijloace ușor accesibile omului contemporan.

Cartea *Teologie și istorie bisericească – de la Sfintele Taine la sfințirea omului* este o invitație spre a redescoperi profunzimea și actualitatea spiritualității Ortodoxiei care păstrează memoria istoriei sfinte a mântuirii dar, totodată, atunci când devine roditoare în viața creștinului, este și trăire, ca pregustare, a Împărăției cerurilor.

Preot dr. Laurențiu RĂDOI

ARHIEPISCOPIA RÂMNICULUI, UN NOU ÎNCEPUT

Este una dintre apariţiile de seamă ale anului 2014 în Eparhia Râmnicului, publicată la Editura Antim Ivireanul din Râmnicu-Vâlcea, prin grija distinsului cercetător Eugen Petrescu, un harnic tipograf, pasionat de trecutul istoric al *ţării lupilor getici*. Răsfoind această carte, tipărită sub egida Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria", Filiala Judeţeană Vâlcea, cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Părinte Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, înţelegem dintru început că a fost întocmită în memoria poetului Mihai Eminescu, ca un pios omagiu, pe măsura importanţei şi a talentului *omului deplin al culturii române*. Lăudabila iniţiativă îi aparţine actualului ierarh râmnican, care, la doar câteva zile de la întronizare, a atras atenţia întregii suflări vâlcene prin manifestările comemorative dedicate împlinirii a 125 de ani de la mutarea în *Ţara de peste veac* a *luceafărului poeziei româneşti*. Ca o consecinţă firească a admiraţiei faţă de *sfântul preacurat al ghiersului românesc*, atmosfera de aleasă trăire spirituală şi culturală s-a încheiat pe platoul din incinta Centrului Eparhial, unde a fost plantat un tei în amintirea poetului *nepereche* şi a teiului din Parcul Copou din Iaşi, cunoscut şi sub numele de *Teiul lui Eminescu*.

Pornind de la acest popas aniversar, realmente atraşi de importanţa momentului, dar şi de fila nouă ce s-a deschis în istoria Eparhiei Râmnicului, prin alegerea şi întronizarea noului arhiepiscop, Înaltpreasfinţitul Părinte Varsanufie, s-a conturat prezenta carte, rod al ostenelilor cărturăreşti a mai multor personalităţi prezente la fastuosul eveniment.

În ceea ce priveşte conţinutul lucrării, cunoscutul publicist vâlcean a acordat, în primul rând, o importanţă deosebită ceremoniei întronizării noului arhipăstor, evocând, printre altele, mesajul sensibil, transmis de Înaltpreasfinţia Sa, din care ne luăm îngăduinţa a prezenta câteva rânduri: *Pornesc în activitatea mea de Arhiepiscop al Râmnicului ocrotitori având pe Bunul Dumnezeu şi pe Sfinţii Săi: Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, Sfântul Ierarh Antim Ivireanul, Sfântul Cuvios Grigorie Dascăl, Sfântul Cuvios Antonie de la Iezerul şi Sfinţii Martiri Brâncoveni, cu nădejdea că voi depăşi toate obstacolele inerente pe care le voi întâlni de-a lungul timpului…*

Cu aleasă preţuire, în atenţia autorului stau apoi câteva crâmpeie din viaţa şi activitatea înaltului ierarh, fost stareţ al mănăstirii Radu Vodă din Capitală (1999-2006), exarh şi episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor (1999-2014), cu o intensă preocupare pe plan editorial şi administrativ, apreciat de Preşedintele României cu Ordinul „Meritul Cultural" *în gradul de Comandor*. De bună seamă, au fost evidenţiate şi strădaniile didactice desfăşurate ca profesor de Religie la diverse şcoli din Bucureşti, activităţile filantropice, dar şi misiunile încredinţate, în repetate rânduri, la Biserica „Sfântului Mormânt" din Ierusalim pentru a aduce în ţară Lumina Sfântă.

Din capitolul intitulat *Credinţă şi cultură în cetatea Râmnicului*, aflăm câteva gânduri şi impresii din partea participanţilor la memorabilul eveniment dedicat lui Mihai Eminescu, ca o încununare a slujbei de pomenire din Catedrala arhiepiscopală. Răsfoind paginile închinate *voievodului slovei româneşti*, întâlnim vibrante alocuţiuni susţinute de arhiereul vâlcean, de scriitorii Ioan St. Lazăr şi Mihai Sporiş, dar şi sincere aprecieri din partea altor personalităţi din lumea culturală, ca un prinos de recunoştinţă adus *omului complet*. Nu ne propunem

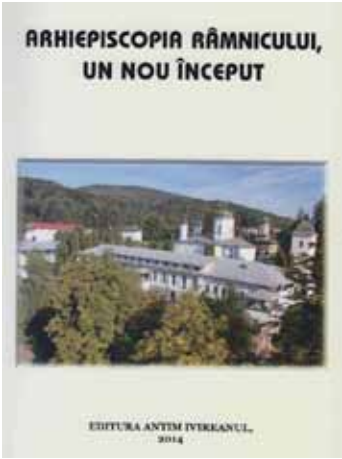

să evidenţiem aici toate creaţiile literare strânse în prezenta lucrare, dar îi putem menţiona pe Ion Soare, Alexandru Popescu-Mihăeşti, Remus Grigorescu, Marinela Belu-Capşa etc., alături de preoţii Petre Mateiescu şi Laurenţiu Rădoi, implicaţi în viaţa culturală vâlceană, care, prin tot ce au scris, ne provoacă la reflecţie, resimţind nevoia de a reciti operele bădiei Mihai. Desigur că, în această atmosferă pioasă, nu pot lipsi cuvintele poetului Tudor Arghezi: *Din tumultul dramatic al vieţii lui s-a ales un Crucificat. Pentru pietatea noastră depăşită, dimensiunile lui trec peste noi, sus şi peste văzduhuri. Fiind foarte român, Eminescu e universal*.

Aşa cum reiese din Cuvântul adresat la final de iniţiatorul şi îngrijitorul acestui frumos dar făcut iubitorilor de cultură, cititorul avizat, şi nu numai, se va convinge uşor, parcurgând întreaga lucrare, că *demnitatea poporului român nu poate fi frântă, că înaintaşii ne obligă să perpetuăm în această vatră, să privim spre viitor cu fruntea sus, iar liantul existenţei noastre, legătura trecutului cu prezentul şi viitorul nostru este Biserica Ortodoxă, Biserica neamului; ea este instituţia care, fără întrerupere, timp de aproape două milenii pregăteşte şi asigură viitorul acestui popor mult încercat*.

Privită în ansamblu, valoarea măreţului demers cultural este desăvârşită de albumul de fotografii, imortalizate cu prilejul întronizării Înaltpreasfinţitului Varsanufie şi a comemorării poetului genial al neamului nostru, *mărturia mândră a sensibilităţii române în faţa literaturii universale*. Avem motive să credem că *Indexul* oficialităţilor, oamenilor de cultură, preoţilor şi diaconilor participanţi la acest ceas aniversar ne ajută să deslușim însemnătatea iniţiativei actualului ierarh vâlcean, ce poate marca *un nou început în Arhiepiscopia Râmnicului*.

În concluzie, merită menţionată la loc de cinste această apariţie editorială, care, prin tratarea amplă şi frumoasa evocare a marelui poet naţional poate sensibiliza orice conştiinţă românească.

Dr. Teodora GIURGIU

SESIUNEA DE COMUNICĂRI ŞTIINŢIFICE „BISERICA ORTODOXĂ ŞI ARMATA ROMÂNIEI”

Î.P.S. Emilian Lovișteanu, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului, binecuvântând lucrările sesiunii de comunicări științifice

În zilele de 27-29 iunie 2014, în sala de conferințe a Mănăstirii Dintr-un Lemn, a avut loc prima ședință a Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu”, demers comun al Arhiepiscopiei Râmnicului, Universității „Ovidius” Constanța, Serviciului Istoric al Armatei și al instituțiilor de comandă, de instrucție și învățământ militar.

În *Argument* la statutul Centrului se precizează că înființarea acestuia este un demers cultural *pentru reafirmarea misiunii jertfelnice pe care domnitorii creștini și armata din toate timpurile au desfășurat-o „pentru apărarea Bisericii și a credinței strămoșești, pentru întregirea neamului, pentru întregirea neamului, pentru libertatea și demnitatea noastră”*. Preoții Bisericii au fost chemați să-i întărească sufletește pe ostașii cărora le-au devenit duhovnici, ținându-le trează conștiința morală sau alinându-le suferința.

Evenimentul continuă demersurile anterioare de recunoaștere pioasă a înaintașilor și a jertfei ostașilor români, amintind aici Simpozionul național „Istorie, spiritualitate și eroism” (2011), Simpozionul național „Generalul adjutant Paul (Pavel) Teodorescu (1888-1981) – slujitor al neamului și ctitor al Bisericii (2013)”, ocazie care a permis și lansarea volumului „Generalul adjutant Paul (Pavel) Teodorescu. Vocația creativității. 125 de ani de la naștere”.

Î.P.S. Emilian Lovișteanu, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului, a binecuvântat lucrările sesiunii de comunicări științifice, relevând importanța demersului pentru aprofundarea domeniului care reflectă legătură fundamentală dintre Biserica Ortodoxă și Armata României. Anual vor putea fi evocate personalități, care vor fi comemorate de cele două instituții fundamentale ale Statului.

În continuare, prof. univ. dr. Valentin Ciorbea a prezentat argumentele privind constituirea Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu” și semnificația alegerii locului de desfășurarea al manifestărilor, respectiv Mănăstirea Dintr-un Lemn – lăcaș de închinare și pomenire a eroilor marinari și aviatori.

Comandorul dr. Marian Moșneagu, redactorul-șef al revistei „Misiunea” – publicația anuală a Centrului, a prezentat primul număr lansat cu această ocazie. Fondată de prof. univ. dr. Valentin Ciorbea și coordonată de șeful Serviciului Istoric al Armatei, revista „Misiunea” abordează subiecte referitoare la istoricul Mănăstirii Dintr-un Lemn, proiectele generalului-adjutant Paul Teodorescu, fost ministru al Aerului și Marinei, de conlucrare între cele două instituții fundamentale ale statului, tradițiile Episcopiei Armatei României, personalitățile reprezentative ale Clerului Militar, pilde de eroism din epopeea națională, ctitorii și așezăminte de cult din Armata României, precum și lucrări reprezentative din istoriografia națională care reflectă simbioza dintre cele două instituții reprezentative ale neamului. De asemenea, revista își propune să găzduiască articole, studii, documente, recenzii și iconografie care să reflecte relațiile Bisericii Ortodoxe și a celorlalte culte recunoscute oficial cu Armata României.

Printre invitați s-au numărat căpitan-comandorul Marius Rohart, directorul Muzeului Marinei Române, colonelul Dumitru Cîrjan, comandantul Școlii Militare de Subofițeri de Jandarmi „Grigore Alexandru Ghica” Drăgășani și Ion Troculescu, primarul comunei Frâncești.

Alături de Î.P.S. Emilian Lovișteanu – Arhiepiscopia Râmnicului, prof. univ. Dr. Valentin Ciorbea – Universitatea „Ovidius” Constanța, maica stareță stavroforă Emanuela Oprea – Mănăstirea Dintr-un Lemn și comandorul dr. Marian Moșneagu – Serviciul Istoric al Armatei, la dezbateri au participat colonelul (r) prof. univ. dr. Ion Giurcă, colonelul (r) Dumitru Stavarache, dr. Marian Nencescu, dr. Luminița Giurgiu, redactorul-șef al revistei „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, Dr. Teodora Giurgiu – Serviciul Istoric al Armatei, dr. Andreea Atanasiu-Croitoru de la Muzeul Marinei Române, preotul dr. Laurențiu Rădoi, dr. Silviu Moldovan de la C.N.S.A.S. și prof. Cornelia Ghinea.

Comandorul dr. Marian Moșneagu, redactorul-șef al revistei „Misiunea”

Dr. Andreea ATANASIU-CROITORU[1]

SLUJBA DE POMENIRE A GENERALULUI PAUL TEODORESCU ŞI DEZVELIREA PLĂCII MEMORIALE DEPUSE DE „CLUBUL AMIRALILOR"

În anul 2013, când se împlineau 125 de ani de la naşterea generalului adjutant Paul (Pavel) Teodorescu, printr-o adevărată concentrare de forţe, prof. univ. dr. Valentin Ciorbea reunea la Vâlcea reprezentanţi ai Bisericii, ai Armatei dar şi ai societăţii civile, în ceea ce avea să fie *Simpozionul naţional* ***„Generalul adjutant Paul (Pavel) Teodorescu (1888-1981) – slujitor al neamului şi ctitor al bisericii"***. Manifestarea s-a desfăşurat în zilele de 28 şi 29 iunie 2013, cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Părinte Gherasim, Arhiepiscopul Râmnicului, secondat de Preasfinţitul Episcop Vicar dr. Emilian Loviştеanul, şi a cuprins două mari activităţi: simpozionul care a avut loc în sala „Iosif Episcopul" a Aşezământului Pastoral-Cultural „Sfântul Ierarh Calinic" din cadrul Centrului Eparhial al Arhiepiscopiei Râmnicului şi Slujba de pomenire a generalului adjutant Paul (Pavel) Teodorescu ţinută, aşa cum era şi firesc, de Hramul Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, la Mănăstirea Dintr-un Lemn din localitatea Frâncești, judeţul Vâlcea.

Evenimentul dedicat ilustrului general s-a încheiat cu promisiunea că toate lucrările prezentate la simpozion vor vedea lumina tiparului într-o nouă revistă. Ceea ce s-a și întâmplat un an mai târziu când a apărut „Misiunea", ca periodic al Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata Română „General Paul Teodorescu". Publicaţia s-a aflat pe masa participanţilor la prima sesiune a Centrului, desfăşurată în perioada 27-29 iunie 2014. Aceasta va avea apariţie anuală, iar aici îşi vor găsi locul articole semnate de istorici consacraţi, arhivişti, preoţi, preoţi militari ş.a. Proiectul este iniţiat de profesorul univ. dr. Valentin Ciorbea, directorul fondator al revistei „Misiunea" şi direc-

Slujba de sfinţire a plăcii memoriale realizată de „Clubul Amiralilor"

torul executiv al Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata Română, fiind rezultat al colaborării dintre Şcoala Doctorală de Ştiinţe Umaniste, domeniul Istorie, din cadrul Universităţii „Ovidius", Arhiepiscopia Râmnicului, Statul Major al Forţelor Aeriene, Statul Major al Forţelor Navale, Serviciul Istoric al Armatei şi Muzeul Marinei Române.

Evenimentul se desfăşoară anual la Mănăstirea Dintr-un Lemn deoarece, din 1939, la iniţiativa generalului Paul Teodorescu, pe atunci ministrul Aerului şi Marinei, după lucrările de renovare şi modernizare a mănăstirii, realizate cu aviatori şi marinari, în sfântul lăcaş au început să se ţină slujbe de pomenire şi rugăciune pentru aceştia. În acest fel s-a realizat o conlucrare deosebită între cele două categorii de forţe, Marina şi Aviaţia, respectiv Biserica Ortodoxă Română. A fost aleasă ziua de 29 iunie, aceasta fiind Praznicul Sfinţilor Petru şi Pavel, în semn de omagiu pentru activitatea depusă de generalul Paul (Pavel) Teodorescu la Mănăstirea Dintr-un Lemn, loc unde, de altfel, şi-a găsit şi sfârşitul.

Placa memorială realizată şi depusă de „Clubul Amiralilor" la Mănăstirea Dintr-un Lemn şi dezvelită de şeful Statului Major al Forţelor Navale, contraamiral dr. Alexandru Mîrşu

Statul Major al Forţelor Navale a fost prezent şi de această dată la slujba de pomenire prin cei mai de seamă, reprezentanţi ai săi: contraamiralul dr. Alexandru Mîrşu şeful Statului Major al Forţelor Navale, contraamiralul de flotilă dr. Constantin Ciorobea, contraamiralul de flotilă dr. Gigi-Cristinel Uce, comandorul Ion Ciontoiu şi comandorul Dan Căpăţână. Delegaţia Forţelor Navale a sosit la mănăstire în dimineaţa zilei de 29 iunie, fiind imediat invitată să viziteze Casa Memorială a generalului adjutant Paul (Pavel) Teodorescu, ghidată de maica stareţă stavroforă Emanuela Oprea şi maica Tecla. Au fost vizitate apoi, şi noul lăcaş de cult, aflat în construcţie şi împrejurimile mănăstirii, iar în final, distinsul reprezentant al Forţelor Navale a fost invitat să semneze în Cartea de Onoare.

Slujba de pomenire a avut loc la bisericuţa de lemn, în faţa locului de veci al generalului Paul Teodorescu şi a fost oficiată de părintele Dumitru-Lucian Bostan, preot militar în cadrul Forţelor Navale, împreună cu părintele duhovnic al mănăstirii.

O surpriză extrem de plăcută a constituit-o amplasarea unei plăci memoriale pe unul din pereţii porţii de intrare a Bisericii de zid, placă realizată de „Clubul Amiralilor", pe care sunt gravate cuvintele: *„În memoria eroilor marinari şi aviatori care s-au jertfit pentru România"*. Placa a fost dezvelită de şeful Statului Major al Forţelor Navale, contraamiralul dr. Alexandru Mîrşu şi apoi sfinţită de un sobor de preoţi condus de părintele Dumitru-Lucian Bostan.

Ceremonia s-a încheiat cu deja tradiţionala fotografie de grup.

NOTĂ

1 Muzeul Marinei Române.

Participanţii la activităţile desfăşurate la Mănăstirea Dintr-un Lemn

Preot Constantin OLARIU

DISCURSUL EPISCOPULUI VARTOLOMEU STĂNESCU LA DEZBATERILE SENATULUI DIN 28 FEBRUARIE 1924 ASUPRA LEGII ORGANIZĂRII ARMATEI[1]

Domnule preşedinte şi Onorat Senat, voi fi scurt. Voi fi mai scurt ca oricând, pentru că am luat cuvântul nu ca specialist şi, prin urmare, nu ca să examinez tehnica legii militare a domnului Ministru de război, ci am luat cuvântul pentru un alt motiv. Am luat cuvântul la legea aceasta ca să le reamintesc conştiinţelor noastre o virtute măreaţă, o virtute neîntrecută şi neegalată până astăzi, pe care neamul românesc şi-a pecetluit-o în istoria omenirii prin armatele sale.

Virtutea aceasta domnilor este apărarea dreptăţii şi apărarea păcii, pentru care armatele noastre au luptat de-a pururea în cursul prelung şi greu al istoriei lor.

Se ştie domnilor, că în dreptate şi în pace viaţa şi lumea îşi au valorile lor cele mai sfinte. Dreptatea şi pacea sunt temelia societăţilor, dreptatea şi pacea sunt izvorul progresului, dreptatea şi pacea sunt idealurile credinţelor noastre creştineşti.

Este adevărat că sunt destule popoare care au armatele mai vechi decât noi, mai bine formate ca noi şi poate mai eroice, dar dacă examinăm calităţile morale ale acestor armate străine, vedem că în mâinile popoarelor de care vorbim, ele nu au fost decât uneltele egoismului lor. Ceea ce au manifestat ele în lume nu a fost decât spiritul de dezbinare şi stăpânire, nu a fost decât pornire de pradă asupra libertăţii şi muncii celorlalte popoare.

Este foarte adevărat că chiar şi pe calea aceasta a năvălirii brutale s-a lucrat la progresul omenirii, însă s-a lucrat prin forţă şi nu prin puterea morală. Ei bine, armatele noastre în toată istoria lor nu s-au coborât la această stare, pentru că n-au fost nicicând uneltele egoismului nostru.

Înainte de a fi venit poporul turc în Europa, am avut lângă noi pe poporul bulgar care a fost mai mic decât noi. Tot aşa am avut lângă noi şi pe poporul sârb care şi el a fost mai mic decât noi. Cu toate acestea nu numai că nu am căutat să le dominăm prin vitejia armatelor noastre, ci dimpotrivă, dacă ne-am dus cu Mircea la Cosova, ne-am dus mai mult pentru aceste două popoare vecine, ca să le scăpăm din pieire.

Am avut lângă noi şi pe ruşi, care ne-au chinuit mai ales cu dragostea lor de cum s-au aşezat lângă noi. Cu toate acestea noi ne-am dus la Plevna, e drept şi pentru noi, dar ne-am dus mai ales ca să-i scăpăm pe ruşi de ruşine. (Aplauze)

Ne-am dus, de asemenea, cândva în Ardeal cu Mihai, dar nu pentru pradă sau cotropire de popoare străine, ci ne-am dus ca peste o singură limbă, ca peste o singură lege, ca peste un suflet cu origine unică, ca o structură la fel, să se statornicească un singur sceptru şi o singură coroană română.

Patrimoniul armatelor noastre, prin urmare, este unic în lume şi trebuie să ştim să-l punem în relief şi în valoare, ori de câte ori vorbim de armatele noastre.

Domnilor, este foarte greu să ai o armată care să stea necontenit la această înălţime morală. Armatele sunt ieşite din egoismul omenesc, egoism din care este constituită poate pentru trei din patru părţi firea omenirii şi de ieri şi de astăzi şi de mâine. Cum au ieşit armatele din egoismul omenesc, o arată nu numai istoria faptelor lor, dar o arată şi lupta dusă de spiritul paşnic al lumii prin intelectuali şi instituţii împotriva armatelor şi războaielor lor.

Din secolul al XVII-lea bunăoară, Hugo Groţius, a fost cel dintâi care a pus ştiinţa şi experienţa lui de jurist şi diplomat în contrast cu meseria armelor şi a scris o carte intitulată „De pace et Bello".

Cu mult mai înainte de Groţius, se ridicase împotriva războaielor doctrina noastră creştină. Creştinismul a văzut în războaie crima cea mai înfiorătoare pe care omul poate s-o facă asupra omului, pentru că crima aceasta este colectivă, adică nu e numai de la individ la individ, ci e de la popor la popor. Pentru aceasta creştinismul a căutat să dezarmeze şi a pornit un curent hotărât împotriva războiului, care prin scris mai ales, a dominat în lumea creştină aproape trei veacuri.

Tertulian în „De corona", zice că „Mântuitorul poruncindu-i Sfântului Petru să-şi pună sabia în teacă a dezarmat pe toţi soldaţii omenirii".

„Noi nu avem decât o singură patrie – continuă Tertulian – şi anume omenirea. Pentru cine fraternizează cu întreaga omenire, războiul este cea mai oribilă crimă". Curentul acesta a făcut să se creadă că învăţătura creştină era împotriva existenţei statului pe care printr-o astfel de învăţătură îl lasă fără apărare şi atunci un nobil roman dintr-una din cele mai strălucite familii, Albini, anume Volusianus, i-a pus Fericitului Augustin următoarele întrebări: Dacă creştinul învaţă să-i iertăm pe cei ce ne fac rău şi să nu-i răsplătim nimănui răul prin rău, ci dimpotrivă, când cineva ne-a lovit peste un obraz să i-l întoarcem şi pe celălalt şi, că dacă ne cere haina să-i dăm şi o cămaşă, atunci vă întreb ce va face un biet stat cu o astfel de doctrină. El nu va avea dreptul să facă război cu duşmanii care îl pustiesc. El nu se va putea nici răzbuna, nici apăra, ci va merge la cea mai sigură pieire. Iată cum – adaugă Volusianus – prinţii creştini se dovedesc incapabili de a ne păstra statul.

Fericitul Augustin însă i-a răspuns că nu trebuie să înţeleagă creştinismul aşa. Creştinismul condamnă egoismul şi toate războaiele născute din el, dar e pentru legitima apărare pe care

creștinismul o sfințește. Războiul trebuie să fie drept în cauza lui și umanitar în executarea lui, aceasta e tot ceea ce îi cere războiului creștinismul deocamdată. Mântuitorul n-a dezarmat pe ostașii care au venit la el și nici nu i-a îndemnat să dezerteze, iar războinicul David i-a fost strămoș și n-a fost neplăcut lui Dumnezeu. După creștinism deci, încheie Augustin, războaiele și armatele nu sunt condamnate decât în abuzurile lor, dar nu și în datoria de a-și apăra popoarele și patria lor.

Iată, prin urmare, pentru ce biserica lui Hristos binecuvântează armatele când ele stau pe tărâmul moral, după cum din fericire au stat de-a pururea de la apariția lor și până astăzi armatele neamului nostru. Ei bine, când se vine cu o lege pentru armata română eu cred că cea dintâi datorie a noastră este să-i scoatem în relief caracterul acesta de instituție morală prin excelență a neamului nostru, a cărei sabie e atât de aproape de cruce și să facem ca legea aceea, oricare ar fi ea, să poarte în ea dispoziții care să le deschidă armatelor noastre un drum cultural. În armata română trebuie să introducem cultura cu orice preț și nu numai din cauza acestor tradiții sfinte de înaltă moralitate a armatei noastre, dar mai ales pentru că de acum înainte lumea începe cu dinadinsul a se porni contra războiului și a lucra pe toate căile pentru pace.

Astăzi avem cu conducerea și rânduiala aceasta Liga Națiunilor, care nu e academie ci organism politic și juridic internațional, menit acum să înlăture războiul.

Sub raport cultural, credem că e bine ca în timpul în care soldații sunt în cazarmă pentru stagiul militar, să se sacrifice o parte din timp pentru instruirea lor pe toate terenurile vieții reale, căutându-se ca odată cu ostașul sănătos și viteaz să se formeze în soldat omul și cetățeanul.

Domnilor, nici un timp nu este mai propriu pentru formarea omului și a cetățeanului, decât timpul petrecut în cazarmă. Aici se trece cu adevărat frontiera dintre copilărie și maturitate, aici sufletul caută să-și găsească o credință și o urmă proprie pentru viața matură, aici la vârsta aceasta caută el modalitățile și elementul de a deveni stăpân pe viața sa. Din cauza acestei dezvoltări în viața matură, sufletele ostașilor se pot foarte ușor și zidi și pierde, după cum îndrumările pe care le primesc îi duc spre zidire, sau spre rătăciri. Dispozițiile acestea sufletești ne explică la soldați putința răspândirii printre ei cu atâta ușurință a diferitelor rătăciri confesionale ca adventismul și baptismul și a ideilor revoluționare.

Din moment deci ce soldatul ne prezintă în timpul stagiului militar sufletul dispus pentru a fi format ori în bine ori în rău, noi trebuie să venim la el nu numai cu specialitatea armelor, ci și cu formarea vieții de om și cetățean. Să deprindem prin urmare soldatul român cu viața reală, să-i facem un anumit curs în cazarmă, punându-1 să învețe agricultura, mai ales că regimentele noastre au pământuri destule pentru această îndeletnicire, să învețe anumite meșteșuguri, să învețe disciplina la muncă și cumințenia la repaos, deprinzându-se printr-un anumit program de fapte de solidaritate și de ajutorare cu dragostea față de aproapele său. La rezultatele acestea se poate ajunge ușor căci în armată e ca în călugărie, adică se renunță la voință. În armată soldatul execută și este numai de datoria conducătorilor să știe ce-i dau să execute.

Dacă vom ști deci să dăm o directivă superioară soldaților în cazărmi, fiți foarte convinși că vom avea în poporul nostru adevărata vigoare morală pe care ca pe un altoi de preț o va aduce în satul și familia lui fiecare soldat care a purtat armele patriei sale. Datoria noastră este să ne gândim la sufletul soldatului nostru, ca să facem din el nu numai apărătorul țării, dar și cetățeanul luminat de mâine și deci, la capacitatea și la organizarea modernă a comandamentelor militare. Pentru aceasta, domnule Ministru, aș fi dorit ca în proiectul de lege în articolul penultim unde se enumără o mulțime de instituții legate de viața militară și pentru care se spune că se vor face legi speciale să se fi enumerat și instituția culturală care să fie programată la timp printr-o lege specială în sensul creării, de pildă domnule Ministru, a unei academii militare.

Deja în cazărmile noastre se organizează de ceva vreme conferințe militare dar pentru ca aceste lucrări să fie cu roade, trebuiesc organizate prin lege și date pe mână unor specialiști, căci dacă este vorba să întărim sufletul poporului, orice cheltuială materială nu înseamnă nimic din moment ce cu ea putem dobândi sufletește un rezultat superior.

În cultura oștirii la care mă gândesc nu e vorba, după cum vedeți de filozofii sau noian de idei, din care chiar învățații lumii ajung câteodată cu greu să se smulgă spre a reveni la realitate, ci e vorba de adaptarea la viața omenească și cetățenească prin cazarmă a românului militar. (Aplauze)

Revin acum la un punct către care, domnule Ministru, mă apropii cu sfială. Revin la prerogativa M.S. Regelui nostru de a numi pe comandant în vremurile de război. Este o prerogativă sau mai bine zis o atribuție constituțională Monarhului nostru care desigur că i se cuvine de drept, dar trebuie să ne gândim în același timp și la marele risc pe care îl are un popor prin numirea comandantului său de război de către un singur om. Oricât de superior ar fi un Monarh, el rămâne totuși om și prin urmare ca un singur om să numească un conducător militar a unui întreg popor cred că se deschide de o parte un risc enorm, iar pe de alta se sfârșește o răscumpărare grea. Nu înțeleg ca în astfel de cazuri să se aplice prin legi sau altfel răspunderea penală. O astfel de răspundere nu înseamnă nimic, căci pierderea sau înfrângerea unui popor prin război nu se poate îndrepta nici cu mustrarea conștiinței din partea Suveranului, după cum ne spunea d. Costăkescu, nici prin vreo sancțiune penală oarecare.

Pagubele suferite de popoare prin astfel de războaie sunt prea profunde și mari ca să se poată vindeca prin astfel de explicații. Înțeleg însă să se facă un lucru și anume să se ia toate măsurile preventive ca o astfel de numire să fie făcută cu cât mai multă transparență și chibzuială în momentul în care se face.

De ce să lăsăm noi o răspundere nemaipomenit de grea pe umerii unui singur om și nemaipomenit de periculoasă mai ales pentru un Suveran care trebuie ferit de răspunderi directe.

Ca popor iubitor față de Suveranul nostru, cred că fără să-i atingem prerogativele, ar trebui totuși să-i dăm ajutor în răspunderile sale, punându-i pentru cazul acesta la îndemână deliberarea unui mare sfat militar și politic, care să-i indice pe cel ce va conduce armatele poporului, pe cel ce va avea să pună în risc existența unui popor.

Și atunci, ar trebui – cred eu – să modificăm articolul unde se prevede aceasta, în sensul următor: „Statul Major întrunit în ședință cu consiliul militar și cu primul Ministru și Ministrul de război, sub președinția Majestății Sale, numește pe comandantul armatelor în timp de război".

Vedeți că în cazul acesta răspunderea se lărgește ca și competența și siguranța numirii.

Asistența atâtor factori răspunzători dă unei astfel de numiri un fel de transparență, prin care se înlătură orice bănuială a spiritului de părtinire și solemnizează un comandament

care, privind întregul popor, își are pentru întărirea lui într-o comună deliberare, pe Suveran și reprezentanții specialiști ai poporului.

Prin această măsură se țin în toată căldura și curățenia lor legăturile sufletești dintre popor și Suveran, care trebuie păstrate cu sfințenie, mai ales la noi, unde în privința aceasta ne-am făcut frumoase tradiții.

Pentru ca această legătură sufletească să fie păstrată, Regele, monarhul constituțional, s-a declarat constituțional neresponsabil și s-a trecut responsabilitatea la miniștri, fiindcă domnilor, oricât de tari ar fi legile care leagă pe om de om și pe autorități de inferiori, dacă nu intervine sufletul în legăturile acestea, cu legile și cu rigoarea lor, nu se face nimic.

Aceasta am avut, domnule Ministru de Război, să le aduc la cunoștința onoratului Senat, rugând pe Dumnezeu ca dumneavoastră, care sunteți unul dintre marii eroi nu numai ai neamului nostru, ci ai războiului de ieri, prin faptul că ați intrat într-una din capitalele dușmane, ca aproape nimeni din marii comandanți ai acestui război, să aveți norocul să deveniți ziditorul armatei noastre pentru toate nevoile ei. (Aplauze prelungite)

NOTĂ

1 Vezi vol. Episcopul Vartolomeu Stănescu, *În lumina cuvântului*, Râmnicu Vâlcea, Editura Sfântul Antim Ivireanul, 2013, pp. 342-348.

MISIUNEA

Revista Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu"

Director fondator:
Prof.univ.dr. **Valentin Ciorbea**
valentinciorbea@yahoo.com
Colegiul de redacție:
Redactor-şef – comandor dr. **Marian Moşneagu**
mosneagu_marian@yahoo.com
Redactor – Pr.dr. **Ștefan Zară**
Redactor – Pr. dr. **Laurențiu Rădoi**
Secretar de redacție – dr. **Teodora Giurgiu**
teodora.giurgiu@gmail.com

Colaborator permanent: **Dumitru Manolache** – ziarist
Adresa redacției:
Mănăstirea Dintr-un Lemn - Comuna Frâncești, județul Vâlcea,
cod 247195 - e-mail: revista.misiunea@yahoo.ro
Coperta I
Bisericuța Mănăstirii Dintr-un Lemn și Generalul Adjutant Paul Teodorescu
Coperta IV
Participanții la Simpozionul „Biserica Ortodoxă și Armata României – Tradițiile conlucrării", Ediția a III-a, 28 iunie 2014 - Arhiepiscopia Râmnicului
ISSN 2360 – 4190 **ISSN-L** 2360 – 4190

Tehnoredactare:
Raluca Buzoianu
Tiparul executat la:
SC INFCON SA - 0241 580 527

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine în exclusivitate semnatarilor acestora. Manuscrisele nu se înapoiază. Reproducerea articolelor sau a documentelor publicate este permisă numai cu indicarea autorului articolului și a titulaturii revistei.

Cuprins

Înaltpreasfințitul Părinte VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului
BISERICA, ARMATA, MISIUNEA 3

Locotenent-comandor ing. Mihai EGOROV
„PERIOADA DE STUDENȚIE ESTE FOLOSITOARE PENTRU A CREIONA OSATURA UNUI BĂRBAT PUTERNIC, UNEI FEMEI ADEVĂRATE", conchide Înaltpreasfințitul părinte Teofan, Arhiepiscopul Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Bucovinei 4

Profesor dr. Vasile MĂRCULEȚ
ORGANIZARE ECLEZIASTICĂ DE RIT RĂSĂRITEAN ÎN REGIUNILE EXTRACARPATICE ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIII-LEA 8

Maica Stareță Stavroforă Emanuela OPREA
Maica Tecla FUIOAGĂ
PAGINI DIN ISTORIA MĂNĂSTIRII DINTR-UN LEMN (II): ICOANA FĂCĂTOARE DE MINUNI A MAICII DOMNULUI, PUTEREA TRANSFIGURATOARE 11

Drd. Gabriel PĂTRAȘCU
BISERICA MILITARĂ „MIHAI VODĂ" 16

Dumitru MANOLACHE
MISTERIOASA CURTE BRÂNCOVENEASCĂ DE LA OBILEȘTI 20

Prof. Cornelia GHINEA
BISERICILE MILITARE DIN ORADEA ÎN PERIOADA INTERBELICĂ 23

Prof. univ. dr. Valentin CIORBEA
MITROPOLIA OLTENIEI – PRIMUL AN DE ISTORIE (21 DECEMBRIE 1939-21 DECEMBRIE 1940) – ÎNTR-UN MEMORIU AL I.P.S. NIFON CRIVEANU 26

Dr. Marian NENCESCU
BISERICILE OROPSITE ALE TRANSNISTRIEI 30

Prof. univ. dr. Ion GIURCĂ
BISERICA ȘI ARMATA, LOC ȘI ROL ÎN REALIZAREA UNIRII PRINCIPATELOR ÎN ANUL 1859 34

Preot lect. univ. dr. Sergiu-Grigore POPESCU
ASPECTE PRIVIND CONTRIBUȚIA BISERICII DIN OLTENIA LA RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ. SPRIJINUL PENTRU SPITALELE ÎNFIINȚATE ÎN TIMPUL CAMPANIEI DIN 1877-1878 ÎN DREAPTA OLTULUI 38

†EMILIAN LOVIȘTEANUL
Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului
ARHIEPISCOPIA IAȘILOR: ASPECTE DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1916-1918) 44

Comandor (r) prof. dr. Aurel PENTELESCU
CÂTEVA ERORI ÎN CERCETAREA ISTORIOGRAFICĂ PRIVIND EPISCOPIA ARMATEI ROMÂNE DIN ANII 1921-1948 48

Comandor (r) prof. dr. Aurel PENTELESCU, Ionuț-Constantin PETCU
PREOTUL ICONOM STAVROFOR CONSTANTIN NAZARIE (1865-1926), ȘEFUL SERVICIULUI RELIGIOS AL ARMATEI ROMÂNE ÎN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI 52

Lect. univ. dr. Florian BICHIR
VIAȚA NEROMANȚATĂ A PRIMULUI MITROPOLIT STILIST, GALACTION CORDUN 64

Comandor dr. Marian MOȘNEAGU
UN PASTOR DE SUFLETE. PREOTUL LOCOTENENT-COLONEL ILIE DELEANU 68

Dr. Lucian DINDIRICĂ
Director Biblioteca Județeană Dolj „Alexandru și Aristia Aman"
O FILĂ DE ISTORIE ECLESIASTICĂ ROMÂNEASCĂ: MITROPOLITUL NIFON CRIVEANU 75

Dr. Alin SPÂNU
GENERALUL PAUL TEODORESCU ÎN JURNALUL LUI VICTOR SLĂVESCU (1937) 80

Felicia ȚUCĂ, Dr. Cornel ȚUCĂ
„RĂSPLATĂ" PENTRU UN EROU: CONTRAAMIRALUL POMPILIU-ION-HORIA MACELLARIU 84

Preot Constantin OLARIU
PRIGOANA COMUNISTĂ ÎMPOTRIVA CONTRAAMIRALULUI HORIA MACELLARIU 95

Dr. Luminița GIURGIU
CĂPITANUL-PREOT NICOLAE MUREA – CONFESORUL GARNIZOANEI CHIȘINĂU 98

Dr. Teodora GIURGIU
LOCOTENENT-COLONELUL PREOT PETRE CHIREA – CONFESORUL GARNIZOANEI TURNU MĂGURELE 104

Maior dr. Milyan MILKIČ
PREOȚII ÎN MISIUNILE MILITARE ALE GUVERNULUI SÂRB (1916-1920) 109

Asist. univ. dr. protosinghel Maxim VLAD
MARTIRIUL CREȘTIN, CU O PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA SOLDAȚILOR MARTIRI DIN PRIMELE SECOLE CREȘTINE 114

Drd. Ionela ZAHARIA
CLERUL MILITAR ROMÂN DIN AUSTRO-UNGARIA (1914-1918) 119

Preot dr. Laurențiu RĂDOI
CHIPURI DE PREOȚI VÂLCENI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1916-1918) 124

Colonel (r) Remus MACOVEI
EROII GERMANI DIN LOCALITATEA MIHAIL KOGĂLNICEANU JERTFIȚI ÎN ARMATA ROMÂNĂ PE TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL 131

Prof. univ. dr. Petre ȚURLEA
TRANSILVANIA DE NORD-EST SUB TEROARE MAGHIARĂ. DOCUMENTE NOI 134

Dr. Irina-Alexandra SIMION
ARMATA ROMÂNĂ ȘI CULTELE 148

Redacția
PREOT DR. LAURENȚIU RĂDOI LA 625 DE ANI DE ATESTARE DOCUMENTARĂ A RÂMNICULUI. EPOCA LUI MIRCEA CEL MARE, MOMENT DE SEAMĂ ÎN ISTORIA JUDEȚULUI VÂLCEA (1386-1418) 148

Preot Constantin OLARIU
† EMILIAN LOVIȘTEANUL EPISCOP VICAR AL ARHIEPISCOPIEI RÂMNICULUI CUVÂNT ȘI FAPTĂ ÎN LUMINA EVANGHELIEI 149

Preot Constantin OLARIU
† EMILIAN LOVIȘTEANUL EPISCOP VICAR AL ARHIEPISCOPIEI RÂMNICULUI TEOLOGIE ȘI ISTORIE BISERICEASCĂ – DE LA SFINTELE TAINE LA SFINȚIREA OMULUI 150

Preot dr. Laurențiu RĂDOI
ARHIEPISCOPIA RÂMNICULUI, UN NOU ÎNCEPUT 152

Dr. Teodora GIURGIU
SESIUNEA DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE „BISERICA ORTODOXĂ ȘI ARMATA ROMÂNIEI" 153

Dr. Andreea ATANASIU-CROITORU
SLUJBA DE POMENIRE A GENERALULUI PAUL TEODORESCU ȘI DEZVELIREA PLĂCII MEMORIALE DEPUSE DE „CLUBUL AMIRALILOR" 154

Preot Constantin OLARIU
DISCURSUL EPISCOPULUI VARTOLOMEU STĂNESCU LA DEZBATERILE SENATULUI DIN 28 FEBRUARIE 1924 ASUPRA LEGII ORGANIZĂRII ARMATEI 156

ACADEMIA OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ DIN ROMÂNIA

ARHIEPISCOPIA RÂMNICULUI

CENTRUL DE CERCETARE A CONLUCRĂRII BISERICII ORTODOXE CU ARMATA ROMÂNIEI „GENERAL PAUL TEODORESCU" CU SEDIUL LA MĂNĂSTIREA DINTR-UN LEMN

Consiliul științific

• **Înaltpreasfinția Sa Varsanufie Gogescu**, Arhiepiscopul Râmnicului.

• **Prof. univ. dr. Ioan Scurtu**, membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, președintele Secției de Științe Istorice și Arheologie.

• **Preasfințitul dr. Emilian Lovișteanu**, Episcop Vicar al Arhepiscopiei Râmnicului.

• **Prof. univ. dr. Valentin Ciorbea**, membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România; Universitatea „Ovidius" din Constanța.

• **Lector universitar dr. Florian Bichir**, membru al Colegiului Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

• **Comandor dr. Olimpiu Glodarenco**, director al Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I".

• **Maica stareță Stavroforă Emanuela Oprea**, Mănăstirea Dintr-un Lemn.

• **Dr. Vasile Ciobanu**, cercetător științific gradul I, Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu, Academia Română.

• **Prof. univ. dr. Ion Giurcă**, Universitatea „Hyperion" București.

• **Dr. Silviu Moldovan**, seful Compartimentului de Cercetare din cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

• **Dr. Corneliu Țucă**, Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Pitești.

• **Comandor (r) Gheorghe Vartic**, cercetător științific, Comisia Română de Istorie Militară.

• **Preot dr. Ilie Constantin Țanu**, inspector general la Clerului Militar.

• **Comandor (r) dr. Aurel Pentelescu**, Comisia Română de Istorie Militară.

Preot dr. Laurențiu Rădoi, Arhiepiscopia Râmnicului

Conducerea centrului

Director onorific: Preasfințitul dr. Emilian Lovișteanu.

Director: prof. univ. dr. Valentin Ciorbea.

Manager: Maica stareță Stavroforă Emanuela Oprea.

Secretar: dr. Luminița Giurgiu.

Înaltpreasfințitul Părinte VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului

BISERICA, ARMATA, MISIUNEA

Conlucrarea Bisericii cu Armata este o realitate și o constantă a istoriei Neamului românesc, știindu-se că încă de la începutul secolului al III-lea, Biserica noastră are sfinți din rândul militarilor și că în armata Sfântului Constantin cel Mare existau foarte mulți creștini. Armata, apărând patria, apără implicit și Biserica, inamicii Statului fiind și inamici ai Bisericii. Sigur că Biserica din totdeauna a condamnat la nivel personal violența și războiul, însă nu a condamnat niciodată apărarea Patriei, arătând însă că *pacea constituie astăzi pentru om unica opțiune, dacă voiește să supraviețuiască*[1]. În afară de rolul acesta de apărare pe care îl are Armata, un alt rol, la fel de important, pe care l-a avut și îl are este acela de a forma, de a modela conștiințe sănătoase. Misiunea comună a Bisericii Ortodoxe și a Armatei Române este aceea de a apăra omul și valorile tradiționale ale neamului nostru, cu atât mai mult cu cât astăzi, datorită secularizării excesive, suntem aproape de a renunța la aceste valori.

În acest context, conlucrarea Bisericii Ortodoxe cu Armata Română nu este doar un deziderat, ci o necesitate stringentă, o datorie de împlinit din partea amânduror instituții. *Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata Română „General Paul Teodorescu"*, înființat la Mănăstirea „Dintr-un Lemn", reprezintă un reper important în cadrul acestei misiuni comune.

În anul acesta, *an omagial al misiunii parohiei și mănăstirii azi*, acest Centru de Cercetare, și periodicul lui, *Misiunea*, au încercat să-și intensifice activitatea, reliefând importanța conlucrării Bisericii cu Armata în plan misionar. Așa cum sute bune de ani, Biserica și Armata, printr-un efort comun, au pus bazele formării unei identități și conștiințe naționale, prin seriozitate, disciplină, muncă, dar mai ales prin iubire de Neam și Biserică, așa și acum amândouă instituțiile sunt chemate să reclădească viitorul copiilor noștri. În societatea actuală secularizată, predominant materialistă, nu avem voie să aruncăm responsabilitatea de la unii la alții, ci dacă vrem să depășim pseudovalorile consumiste promovate de aceasta trebuie să ne asumăm cu toții creșterea copiilor și prin efortul nostru al tuturor, cu siguranță, vom reuși. Biserica noastră strămoșească alături de Armata Română, care mereu a întărit misiunea Bisericii, a reușit să crească copii demni de numele de român, creștini adevărați, integrați pe deplin atât social, cât și eclesial.

Lucrarea Bisericii în lume este continuarea lucrării Mântuitorului Hristos de sfințire a omului, de ridicare a lui spre asemănarea cu Dumnezeu, până la starea bărbatului desăvârșit (*Efeseni* 4, 13). Precum Hristos, așa și Biserica arată lumii Adevărul: *Eu spre aceasta M-am născut și pentru aceasta am venit în lume, ca să dau mărturie pentru adevăr; oricine este din adevăr ascultă glasul Meu* (*Ioan* 18, 37). Armata Română, ascultând mereu de glasul lui Dumnezeu, a promovat adevăratele valori care îl conduc pe om spre Împărăția lui Dumnezeu. Sigur că Armata poate sprijini Biserica doar în planul acesta al cetății pământești, însă prin activitatea sa ajută Biserica în a-și împlini misiunea ei, de a-i conduce pe credincioși către cetatea lor cea cerească, către casa lor cea veșnică. Creștinii, deși se află în lumea aceasta, își au petrecerea sau casa lor în ceruri (*Filipeni* 3, 20), fiind *împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu* (*Efeseni* 2, 19). Însă, spre a ajunge a-și împlini scopul ei în lume, Biserica conlucrează cu celelalte instituții ale societății, deosebind, în același timp, *cele ale Cezarului*, de *cele ale lui Dumnezeu*.

În acest context binecuvântăm cu bucurie activitatea *Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu"*, de la Mănăstirea „Dintr-un Lemn" și, în același timp, ne rugăm ca activitatea periodicului acestui Centru de Cercetare, *Misiunea*, să-și atingă scopul, acela de a-i îndruma pe creștini pe drumul lor de la cetatea pământească, la cetatea cerească.

NOTĂ

1 Georgios Mantzaridis, *Morala creștină*, vol. II, traducere Cornel Coman, București, Editura Bizantină, 2006, p. 379.

Locotenent-comandor ing. Mihai EGOROV[1]

„PERIOADA DE STUDENȚIE ESTE FOLOSITOARE PENTRU A CREIONA OSATURA UNUI BĂRBAT PUTERNIC, UNEI FEMEI ADEVĂRATE”, conchide Înaltpreasfințitul părinte Teofan, Arhiepiscopul Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Bucovinei

– Timp de 15 zile ați fost în mijlocul marinarilor de la bordul navei-școală „Mircea”. Ce a reprezentat acest marș pentru Înaltpreasfinția Voastră? V-ați alăturat cu greu acestui proiect?

– Pentru mine au fost câteva zile speciale, o experiență mai deosebită, câteva clipe de reflecție legate de mare, de navă, de tot ce au reprezentat pentru istorie locurile pe care le-am vizitat și în mod special legăturile lor cu Țările Române. M-am alăturat foarte ușor proiectului, pentru că am avut o dorință mai veche să am o experiență pe mare. Marea în literatura bisericească constituie un element de inspirație cu totul aparte și am vrut să găsesc într-o bună zi un prilej pentru a sta câteva zile neîntrerupt în mijlocul mării, pentru a înțelege pe viu ceea ce o cântare bisericească des folosită de creștini spune *marea vieții văzându-o învolburată de norii ispitelor, nădejdea-mi este către tine Doamne!* Această experiență a fost și pentru mine îmbogățitoare, dincolo de reîntâlnirea cu locuri pe care le-am văzut și altă dată și dincolo de experiența celor câteva zile petrecute în mijlocul marinarilor militari.

– ***Cum i-ați simțit pe cadeți și ce sfat le-ați da cadeților aflați la începutul carierei lor profesionale?***

– Am încercat să mă integrez în mijlocul lor, să nu-i deranjez în activitățile pe care le desfășoară, dar în același timp să percep gândul lor, să văd care le sunt năzuințele. Am aflat o echipă minunată, o echipă sudată și un sentiment de împlinire l-am trăit pentru că în general tinerii sunt purtați de alte năzuințe decât cele legate de curaj, de patrie, de sacrificiu, de momente de cumpănă. Pe toate acestea le-am descoperit în aceste zile în mijlocul cadeților. La început de drum, cadeții trebuie să încerce pe lângă dificultățile meseriei, să-i sesizeze frumusețile, adâncimile și capacitatea acestei activități de a-l transforma pe om în bărbat adevărat, în femeie adevărată. Omul nu se poate căli decât în vreme cumpănă, de încercare; viața are dificultățile ei și vremea tinereții, perioada de studenție sunt folositoare pentru a creiona osatura unui bărbat puternic, unei femei adevărate. Pe de altă parte, cadeții trebuie să-și însușească tehnicile care le sunt puse înainte din toate punctele de vedere, pentru ca să aibă conștiința unui om împlinit profesional. În al treilea rând, să nu zăbovească prea mult în a-și alcătui într-o bună zi o familie, pentru că în interiorul acesteia omul găsește adevărata resursă pentru supraviețuire și pentru împlinirile lăuntrice atât de necesare. Și o dată familia clădită, să vină cât mai repede copiii, pentru ca aceștia să cimenteze relația dintre cei doi. Și nu frumoasă a fost mărturisirea unui militar în aceste zile, *abia aștept să-mi văd soția, abia aștept să-mi văd copii*, acest lucru mărturisind atașamentul față de familie și faptul că există o rațiune foarte clară pentru care omul se întoarce acasă – să-și îmbrățișeze soția, să-și sărute copiii, și acest lucru îl socot ca izvor de satisfacție lăuntrică pe care eventual doar viața monahală, în relația omului cu Dumnezeu, o poate egala.

Înaltpreasfințitul Părinte Teofan

– ***Prin acest marș a fost reînnodată o tradiție a legăturilor Marinei Militare cu Sfântul Munte Athos, întrerupte cu 80 de ani în urmă. Cât de important este Sfântul Munte Athos pentru români și pentru ortodoxie în general?***

– Cred că în cei 80 de ani marinarii n-au lipsit din Sfântul Munte; n-au mai fost organizate „expediții” cu nave, dar cu certitudine mulți dintre creștinii noștri ortodocși din Forțele Navale sau marinari din viața flotei comerciale au pășit din când în când în Sfântul Munte. Acum au revenit și într-o formă mai oficială. Pentru români în special, pentru Biserica Ortodoxă în general, Sfântul Munte Athos, constituie un loc aparte pentru că este singurul loc din lume unde pe o rază de sute de km^2 nu se află decât o singură preocupare, aceea de a sluji Domnului. Și tineri din Moldova, Țara Românească sau Ardeal, precum tineri din îndepărtata Siberie, din Țările Balcanice, din Australia, Canada, SUA etc. își îndreaptă privirile spre Sfântul Munte pentru că au constatat și constată acolo un loc cu totul special datorită rugăciunilor sihaștrilor, datorită liturghiilor care se săvârșesc acolo și datorită tine-

Înaltpreasfințitul Părinte Teofan alături de cadeți (Foto: Andrei Vlădăreanu)

rilor din diferite țări care și-au închinat viața Domnului. Aici întâlnești oameni care acasă au avut o situație obișnuită din punct de vedere al situării lor în societate sau oameni care au părăsit responsabilități politice, universitare, militare, economice, artistice și au găsit acolo un loc cu totul special pentru a se ruga pentru sufletele lor și pentru pacea lumii. De aceea Sfântul Munte Athos constituie un loc special pentru români și lume în general.

– ***Marinarii au adus spre sfințire pe Sfântul Munte o copie a icoanei Maicii Domnului de la Prodromul. Există o legătură specială între o icoană făcătoare de minuni și copia acesteia?***

– Toate icoanele Maicii Domnului sunt făcătoare de minuni pentru faptul că persoana care își pleacă genunchii în fața Maicii Domnului, nu poate să nu beneficieze din partea ei, din partea rugăciunilor ei către dumnezeiescul ei fiu, Iisus Hristos, un dar special. Există, însă, icoane care au o istorie specială – ca icoana „Prodromița" – există icoane care au pătruns mai adânc în evlavia poporului și cum, nu toți au acces la icoană în original și în mod special această icoană („Prodromița") nu poate fi venerată față către față de către creștinele noastre, căci doar bărbații au dreptul să pătrundă în Sfântul Munte Athos, de aceea o copie a acestei icoane care să fie așezată la loc de cinste și în fața căreia domni și doamne, creștini și creștine să se închine, primește o importanță deosebită. Ea este legată de original, te trimite la original dar în mod special te trimite la Maica Domnului cea făcătoare de minuni și dătătoare de tot ajutorul și sprijinul în durere sau în bucurie.

– ***În această lume globală, în care tehnica parcă ne acaparează cu fiecare zi, care ar fi rolul credinței în viața noastră?***

– Este absolut necesar să se înțeleagă faptul că știința avansând tot mai mult, omul are nevoie tot mai mare de credință. Știința și descoperirile ei nu sunt rele în sine ci uzajul lor, direcția lor greșită dată de om, pot duce la diferite deservicii, chiar dezastre. Și cu cât viața omului este mai tehnicizată, mai chimizată, mai „motorizată", mai stresată, cu atât mai mult omul are nevoie de spații de libertate lăuntrică, de legătura cu altcineva, cu cerul anume, cu Hristos Domnul, ca să umple vidul sufletesc care se creează tot mai mult în viața pământenilor și uneori golul acesta este dat de prea multă aplecare a omului asupra tehnicii, acapararea sufletului omului de către computer, televizor sau cele asemănătoare lor, și în acest context cu atât mai mult o plimbare pe mare sau pe munte, un fel de detașare față de tot ceea ce înseamnă încorsetarea tehnicii din toate părțile este cu atât mai necesară. Iar în mijlocul acestora, necesitatea raportării omului la Dumnezeu, într-o lume a tehnicii, devine importantă astfel încât legătura omului cu Dumnezeu să echilibreze puțin atenția pe care omul o îndreaptă în general doar spre orizontalitatea vieții. Viața devine din ce în ce mai cenușie dacă orizontalitatea ei nu este străbătută de legătura omului cu strămoșii în jos pe verticală și cu Dumnezeu în sus tot pe verticală.

– ***Acestea ar trebui să fie și coordonatele prin care omul să fie în comuniune cu Hristos?***

– Omul este chemat să fie în comuniune cu pământul și cu cerul; în comuniune cu cerul, cu Dumnezeu fiind chemat să-l recunoască pe el ca fiind creatorul și purtătorul de grijă al universului. Cu oamenii pentru că omul în mijlocul familiei și în relație cu semenii săi își găsește o pace lăuntrică. Comuniunea cu Domnul Hristos este condiționată de o încercare și de o reușită relaționare cu cei din jur și în primul rând cu familia proprie.

– ***Cum poate omul să discearnă în această perioadă între ceea ce este important și ceea ce este mai puțin important dar îi provoacă foarte multe neliniști, foarte mult stres?***

– Omul este chemat, fie el militar sau nu, preot sau creștin mirean, credincios sau necredincios, să vadă ceea ce este bine sau ceea ce este rău. Și o poate face, omul credincios în relația cu cartea sacră, cu ceea ce mărturisește Dumnezeiasca Scriptură, iar cel necredincios, eventual încercând să vadă ceea ce de-a lungul istoriei a fost receptat ca bine sau ca rău. Istoria are mersul său și de-a lungul istoriei oamenii au sesizat ceea ce este bine de urmat și rău care trebuie ocolit. Iar în viața noastră, omul trebuie să aibă câteva repere: legătura sa cu Dumnezeu, legătura cu neamul din care face parte și calitatea sa de membru într-o familie binecuvântată. Și dacă omul are aceste trei repere – Dumnezeu, neamul său și familia proprie – găsește resursele necesare să înțeleagă ce este bine și ce este rău, ce aparține nefirescului, etc. Dumnezeu, familia proprie și neamul constituie cele trei izvoare care-l pot adăpa pe om pentru a avea o viață cât mai frumoasă, cât mai adevărată, o viață autentică pe acest pământ și poate să câștige și taina împărăției cerului.

– ***Cum ar trebui privit postul astfel încât să nu-l simțim ca pe un supliciu?***

– Un gânditor latin amintea că omul este liber atunci când nu este sclav propriului său trup. În momentul în care omul este mai slab decât mâncarea de pe masă se arată pe sine un om stăpânit de un lucru atât de slab. Postul, dincolo

Copia icoanei „Prodromița" adusă pentru sfințire

de împlinirea unei rânduieli prevăzută în Scriptură, prevăzută în istoria bisericii, îl ajută pe om să-și disciplineze voința, să se vadă pe sine mai puternic decât mâncarea de pe masă, să aducă asupra omului capacitatea de a se stăpâni. Însă, postul adevărat trebuie dublat de „postul ochilor", „postul urechilor", „postul mâinilor", „postul picioarelor", „postul minții" adică: să mergi unde trebuie, să faci cu mâna ta ce trebuie, să întorci ochii de la ceea ce nu trebuie văzut, să-ți închizi urechile la ceea ce nu trebuie auzit, să vorbești ce este da, DA, ce este nu, NU și acesta este postul pe care îl iubesc eu, zicea Domnul încă din vremea Vechiului Testament.

Delegația română în mijlocul călugărilor athoniți (Foto: Andrei Vlădăreanu)

— ***Multe din cadrele militare își desfășoară activitatea în alte garnizoane decât cele în care își au domiciliul. Poate fi acest lucru un impediment în păstrarea familiei?***

– Poate fi un impediment și poate să fie o șansă. Poate fi o piedică, pentru că o vorbă românească spune că *ochii care nu se văd se uită*, și depărtarea prea tare de soție sau de soț poate aduce după sine anumite sincope, anumite îndepărtări sufletești și ... anumite dezastre. În același timp, îndepărtarea, dacă este dublată de simțul fidelității unuia față de celălalt, poate să nască mai mult dorul după celălalt. Dacă îndepărtarea de casă este socotită ca independență, ca posibilitatea de a face orice, atunci îndepărtarea aduce răul; dacă îndepărtarea înseamnă o anumită meditație la viața celuilalt, o anumită dorință de a descoperi din depărtare și alte părți pozitive la celălalt, pe care apropierea le face, în genere, să nu fie sesizate, în adâncimea și splendoarea lor, atunci îndepărtarea poate să fie acea parte plină a paharului. Eu nădăjduiesc ca îndepărtarea să nu fie de lungă durată pentru că ea poate să aducă uitare, îndepărtare sufletească și chiar nedorite ... dezastre.

– ***Trăind această experiență la bordul navei-școală „Mircea", ia-ți îndruma pe tineri să-și aleagă o carieră în marină?***

– Din păcate, România nu mai are serviciul militar obligatoriu. Ca unul care am trecut la vremea tinereții mele prin această etapă, o consider ca pe o mare pagubă pentru tinerii acestei țări. De aceea, văzând că mai sunt tineri – chiar dacă puțini la număr – care se orientează spre haina militară, acest lucru mă bucură foarte mult. Îi îndemn pe toți cei care își aleg o carieră în viață să-și aleagă acea cale care îl împlinește lăuntric și aduce și un serviciu celor din jur. Datorită slujirii pe care o am în biserică pe mulți îi îndemn spre școala teologică. Dar, dacă aflu că cineva are un gând orientat spre haina militară, îl felicit pentru aceasta, încerc să-l întăresc în voința lui de a urma această cale și mă bucur nespus de mult că mai există tineri care optează pentru o cale dificilă, dar extrem de frumoasă.

– ***Vi se pare grea cariera de marinar?***

— Grea și frumoasă deopotrivă. Frumoasă pentru întinsul mării, cerul nemărginit, experiențele întâlnirii cu alte nave, cu alte tărâmuri decât cele de acasă. Este și o cale dificilă, pentru că nu este ușor să fii luni de zile departe de casă. Nu este ușor să vezi marea învolburată, să-i intuiești adâncurile de nepătruns, nu este ușor să constați cum norii cerului încep să se agite, corabia se clatină și chiar dacă ai încredere în soliditatea ei, în capacitățile și experiența comandanților, nu este deloc ușor, probabil, să trăiești clipe de cumpănă.

– ***Poate biserica oferi modele pentru tinerii din ziua de astăzi?***

– Dacă aruncăm privirea asupra calendarului bisericii vom găsi acolo modele pentru politicieni, modele pentru militari, modele pentru oamenii necăsătoriți, modele pentru oamenii căsătoriți, modele pentru oamenii de afaceri, modele pentru omul obișnuit, modele pentru cel tânăr, pentru cel bătrân, modele pentru bărbați, modele pentru femei etc. Cred că așa cum se găsesc modele în viața militară, sunt și modele în viața bisericii care pot fi urmate de alții, modele, adică trăitori din vremurile noastre. Sunt călugării din sihăstrii care pot constitui modele pentru cei care aleg această cale, sunt mulți preoți de parohie, cu activitate frumoasă, cu mulți copii, cu atașament față de enoriașii lor. Iată modele care pot fi urmate de cei care vor să îmbrace haina sacerdotului, haina preoțească și cred că și alții care nu îmbrățișează viața monahală sau viața preoțească, pot găsi prin mila Domnului exemple de urmat, cum din păcate ca în orice segment uman pot găsi și elemente de care ar trebui să se ferească, pentru că este vorba românului, *nicio pădure fără uscături*. Dar, uscăturile trebuie să nu ne împiedice niciodată a vedea splendoarea codrului, puterea copacilor, care în formă umană se găsesc atât în armată cât și în biserică precum și în celelalte segmente ale societății.

– ***Marșul navei-școală „Mircea" a avut o componentă principală – cea de instrucție a cadeților, practica obișnuită la bordul navei – dar și o componentă spirituală atât prin prezența Înaltpreasfinției Voastre și a clericilor care v-au însoțit, la bord cât și prin prisma locurilor pe care le-am vizitat. Am văzut clericii explicându-le cadeților mult din istoria locurilor pe care le-am vizitat. Pot acești clerici să-i sprijine pe cadeți în perspectiva morală pe care o vor avea aceștia?***

– Cred că orice instrucție în orice domeniu pentru a fi cât mai eficientă, nu se poate opri strict asupra domeniului limitat de competență al acelei instrucții. Astfel, instrucția desfășu-

Înaltpreasfințitul Părinte Teofan alături de delegația română la Sfântul Munte Athos

rându-se în conformitate cu reglementările militare, ea a fost îmbogățită prin vizitarea unor locuri speciale, întâlnirea cu oameni cu totul speciali, cum a fost întâlnirea cu călugării din Sfântul Munte Athos. Am acest sentiment că militarii, cadeții, se întorc acasă bucuroși că au avut contactul cu marea, că au descoperit tainele corabiei nu doar din cursuri ci pe viu, în vreme de zi sau de noapte, în mare liniștită sau agitată; dar contactul cu cetatea cea mare a Constantinopolului, cu locurile atât de legate de Cetatea Sfântă a Sucevei sau de cetatea cea mare a Târgoviștei, contactul cu sfintele moaște de la Sfântul Munte Athos, contactul cu venerabile personalități ale vieții monahale, de la Schitul Prodromu, de la Mănăstirea Vatopedi, de la Mănăstirea Simonos Petra, cu toate urmele lăsate de generoșii voievozi români care au ajutat ca nimeni alții aceste locuri în vreme de băjenie, toate aceste experiențe cred că dau instrucției militare și o altă perspectivă, îi conving pe tineri și prin alte elemente decât cele specifice instrucției strict militare, asupra utilității drumului pe care s-au înscris în viață. Poate vor încerca în călătoriile lor să sesizeze cât mai mult legăturile pe care acele locuri le-au avut cu țara, să beneficieze de pătrunderea în duhul celor care au călătorit dintre români prin aceste locuri și prin aceasta să fie militari în adevăratul sens al cuvântului, adică profesioniști mânuitori cu istețime și pricepere a instrumentelor militare, dar în același timp cunoscători a legăturilor dintre Țările Române și locurile diferite din lume și chiar și acele locuri care nu au o legătură directă cu țara sunt încărcate de istorie și învățămintele istoriei pot să-i sprijine pentru a cunoaște cât mai bine și mai adânc ceea ce au de făcut în cariera militară, dar și în viața de familie, de cetățeni obișnuiți ai țării.

– ***În așezările monahale pe care am avut ocazia să le vizităm pe Muntele Athos, am observat o anumită rigoare a monahilor, comparabilă poate cu rigoarea din viața militară. Poate exista o paralelă între cele două vieți?***

– Cred că există ceva asemănări, cum există și distincții sau deosebiri. Călugărul este încadrat într-o anumită rânduială; asemenea și militarul. Militarul are o ținută specifică; la fel și vestimentația călugărului este una deosebită. Militarul este supus unor condiții mai dure de viață decât omul obișnuit. Călugărul are o asprime a vieții, are o anumită asceză în interiorul căreia își duce viața. Așadar, putem găsi câteva asemănări, există însă și deosebiri. Călugărul este dedicat pentru întreaga viață căii pe care a ales-o. Militarul poate la un moment dat, fără să se socoată pe sine trădător de menire să-și aleagă și o altă cale. Călugărul este chemat să viețuiască în rigoarea și frumusețea vieții monahale, 7 zile din 7, 4 săptămâni pe lună, așadar de-a lungul întregii sale vieți, pe când militarul are viața sa de familie, poate pentru o clipă să se dezbrace de haina militară și să viețuiască ca un om obișnuit. Militarul este dedicat unei activități umane uneori chiar războinice, pe când călugărul, deși are și el războiul său împotriva forțelor întunericului el este destinat să-l slujească pe Hristos Domnul.

– ***Putem spune că s-a creat o relație specială între Mitropolia Moldovei și Forțele Navale?***

– Există o relație specială între Biserica Ortodoxă și Armată, datorită tradițiilor, datorită unor asemănări, datorită sistemului ierarhic, datorită afinității pe care o simt preoții în compania militarilor și nădăjduiesc că și militarii în compania preoților. Desigur în același timp, pot spune că având această posibilitate de cunoaștere pe viu a unei nave, a unor militari ostenitori în Forțele Navale Române, pot spune că s-a creat o legătură sufletească personală între mine și cei cu care am călătorit în aceste zile sau între colaboratorii de la Sfânta Mitropolie, cu cei cu care ei aici pe vas au legat prietenii după momentele îndelungate și numeroase de împreună viețuire, de convorbiri, întrebări, răspunsuri, nedumeriri, aprecieri, rezerve etc. Această experiență mă bucură că mi-a dat posibilitatea să cunosc oameni minunați, să le sesizez determinarea, hotărârea de a face față cu competență și cu implicare personală, sarcinilor de serviciu. Acest lucru este și pentru mine un semn de nădejde că sunt, încă, în țară resurse, locuri, entități, persoane puternice, hotărâte, care dau un anumit impuls normalității și pe care și în care cei din jurul lor și națiunea, în genere, se pot cu mila Domnului, sprijini.

Nava-școală „Mircea" în radă (Foto: Andrei Vlădăreanu)

– ***Când va fi reluată o asemenea experiență, la bordul unei nave?***

– Cine știe când, sub ce formă și în ce situație ea poate fi reluată pentru că astfel de experiențe sunt necesare și pentru un slujitor al bisericii care are în comunitatea sa și militari de toate genurile și atunci, raportându-se la aceștia nu doar din calitatea sa de slujitor al bisericii ci și din cea de participant la viața lor pentru câteva zile, poate să le înțeleagă mai bine viața, bucuriile, ispitele, încercările și să se raporteze la acestea cu ceva mai multă experiență.

(Interviul a fost realizat la bordul navei-școală „Mircea", cu ocazia marșului anual de instruire practică din perioada 19 iulie-3 august 2013, cu escale în porturile Tuzla din Turcia și Salonic din Grecia; de asemenea, nava a staționat la ancoră în golful Mănăstirii Vatoped de pe Muntele Athos.)

INTERVIEW WITH HOLY FATHER TEOFAN, ARCHBISHOP OF IAȘI AND METROPOLITAN BISHOP OF MOLDAVIA AND BUCOVINA

The interview with Holy Father Teofan was realized on board of training ship "Mircea" with the occasion of the annual march of practical training that took place between July 19 and August 3, 2013. The ship stopped in the harbors Tuzla from Turkey and Salonic from Greece. The ship also anchored in Vatoped Monastery bay. The monastery is placed on Mountain Athos.

Keywords: training ship "Mircea", Athos, navy, sea, belief

NOTĂ

1 Redactor-șef Grupul Mass-Media al Forțelor Navale.

Profesor dr. Vasile MĂRCULEȚ[1]

ORGANIZARE ECLEZIASTICĂ DE RIT RĂSĂRITEAN ÎN REGIUNILE EXTRACARPATICE ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIII-LEA

Perioada care a urmat cuceririi Constantinopolului de către latini în anul 1204 a fost dominată în centrul și sud-estul continentului de o puternică ofensivă a papalității și a puterilor cruciadei. Un obiectiv al acestei politici l-a constituit cucerirea și convertirea Cumaniei apusene, respectiv a teritoriilor extracarpatice locuite de români. Vârful de lance al ofensivei papalității și cruciadei în Cumania l-a reprezentat Regatul Ungariei. Două experiențe eșuate, cu Cavalerii Ordinului Teutonic, așezați în Țara Bârsei (1211-1225) și cu Cavalerii Ordinului Sfântului Ioan în Țara Severinului (1247), anulau, însă, șansele Regatului arpadian de a-și impune stăpânirea la sud și est de Carpați. Un succes parțial a fost obținut în plan religios de papalitate prin convertirea la catolicism a unei părți a cumanilor. Pentru aceștia, Sfântul Scaun a constituit Episcopatul Cumanilor, subordonat canonic Arhiepiscopiei ungare de Strigoniu (1227). Dioceza catolică est-carpatică a avut o existență efemeră. Ea a funcționat mai puțin de un deceniu și jumătate, dispărând sub loviturile mongolilor, în 1241[2]. În cursul primei părții a secolului al XIII-lea, în regiunile de la răsărit și sud de Carpați sunt atestate primele organizări ecleziastice de rang superior de tipul episcopiilor și arhiepiscopiilor.

Organizare ecleziastică la răsărit de Carpați

Ofensiva catolică în regiunile de la est și sud-est de Carpați a întâmpinat, însă, opoziția instituțiilor ecleziastice de rit ortodox, care funcționau în teritoriile intrate sub jurisdicția Episcopiei Cumanilor. Un asemenea caz este semnalat la 14 noiembrie 1234 de papa Gregorios IX Regelui Bela IV al Ungariei. Pontiful roman îi scria suveranului maghiar că *în Episcopatul Cumanilor sunt niște oameni care se numesc (quidam populi, qui Walati vocantur, existunt) care, deși după nume se socotesc creștini, îmbrățișând diferite rituri și obiceiuri într-o singură credință, săvârșesc fapte ce sunt potrivnice acestui nume. Căci, nesocotind Biserica Romană, primesc toate tainele bisericești, nu de la venerabilul nostru frate episcopul cumanilor,* [...], *ci de la niște pseudoepiscopi, care țin de ritul grecilor*[3].

Analizând actul papal din 1234, Nicolae Dobrescu conchide că *acest document e cea dintâi mărturie istorică despre existența unor episcopi ortodocși la români*[4]. Opinii asemănătoare au exprimat de-a lungul timpului, Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, Mircea Păcurariu și alții[5].

Petre P. Panaitescu este de părere că *existau deci în Țările Române, în 1234, episcopi ortodocși*, dar contestă faptul că aceștia ar fi avut sedii permanente în regiunile nord-dunărene, astfel *papa le-ar fi indicat cu titlul lor și nu ar fi folosit termenii de „pseudo-episcopi"*, conchide el[6]. În concluzie, afirmă el, *socotim că scrisoarea papală se referă, nu la episcopi propriu-ziși, ci la reprezentanți itineranți ai episcopului ortodox, care transmiteau hirotonia preoților, printr-un drept de transmisiune indirectă*[7].

Organizare politică în spațiul carpato-dunărean în secolele IX-XIII

În condițiile politice și religioase prezentate de scrisoarea papală, considera Nicolae Iorga, s-a cristalizat la nordul Dunării de Jos, într-un cadru popular, o credință specifică, *creștină sau mai curând creștino-păgână*[8]. Ideea exprimată de N. Iorga a fost preluată mai recent de Alexandru Madgearu, care bazat pe aceleași considerente susține că la nord de Dunăre s-a dezvoltat un creștinism cu caracter popular, a cărei principală caracteristică *a fost conservarea în mai mare măsură a unor credințe și practici păgâne, care au dat religiozității populare românești o coloratură specifică*[9]. Ca urmare a acestei stări de fapt, consideră în continuare autorul, în societatea românească, *până în secolul al XIV-lea, creștinismul „popular", lipsit de ierarhie și dogme, în care feluritele credințe de origine păgână s-au putut manifesta în voie*[10].

În ceea ce ne privește, nu împărtășim decât parțial asemenea opinii. Dacă suntem absolut de acord cu simbioza păgâno-creștină, specifică creștinismului românesc de factură populară, nu putem accepta, însă, teza privind absența unei organizări ierarhice superioare a Bisericii românești. Din punctul nostru de vedere, importanța informațiilor din actul papal cu privire la acțiunea unor așa-ziși *pseudoepiscopi, care țin de ritul grecilor*, rezidă în faptul că ele confirmă funcționarea unor instituții ecleziastice de rit ortodox de rang episcopal în aria de jurisdicție a episcopului cumanilor. Din punctul nostru de vedere, considerăm că ne aflăm în prezența unei organizări ecleziastice paralele: cea catolică, recunoscută de papalitate, și cea ortodoxă susținută de potentații locali. În cazul de față, termenul de *pseudoepiscopi*, are un sens denigrator, folosit în mod intenționat pentru a-i desemna pe arhiereii ortodocși. Episcopiile aflate sub jurisdicția lor funcționau, probabil, în cadrul formațiunilor politice locale. Ostilitatea cu care sunt priviți respectivii arhierei ortodocși de curia papală conduce spre concluzia că eparhiile păstorite de ei nu se aflau sub jurisdicția ecleziastică a Bisericii constantinopolitane, aflată în uniune cu cea romană după cucerirea latină din 1204, ci, foarte probabil, sub cea a Patriarhiei Ecumenice de la Niceea. Similitudinile

dintre funcţionarea acestor eparhii ortodoxe din aria de jurisdicţie a episcopului cumanilor cu funcţionarea episcopiei de pe moşiile fiilor cneazului Bela (Bâlea) din Transilvania, atestată, de asemenea, de acte papale la începutul aceluiaşi secol (1204-1205)[11], sunt evidente.

Unde erau hirotonisiţi aceşti episcopi de rit grecesc nu putem preciza. Un pasaj din *Tractatus de duabus Sarmatii Asiana et Europiana et de contentis in eis* a lui Mathias de Miechow, redactat în 1517, poate avea importanţă din acest punct de vedere, putând oferi un ipotetic răspuns. În lucrarea sa, umanistul polon afirmă că la înainte de marea invazie mongolă *locuia acolo* (la Kiev – n.n.) *un mitropolit de rit rutean sau grecesc, conducătorul multor vlădici şi episcopi de la Dunăre din Moldova, Valahia, Rusia şi Moscovia, dar după distrugere nu mai locuia la Kiev*[12]. Conform ştirilor transmise de autorul polon, arhiereii care funcţionau înainte de marea invazie mongolă în regiunile din nordul Dunării de Jos locuite de români se aflau sub jurisdicţia mitropolitului de Kiev. Cum de Moldova şi Ţara Românească nu putem discuta în epoca amintită, fără îndoială, prin aceste toponime autorul polon are în vedere teritoriile care ulterior au intrat în componenţa celor două state româneşti, aşa cum funcţionau ele în epoca în care îşi redacta lucrarea.

Conform, conţinutului actului papal, succesele înregistrate de respectivii episcopi de rit ortodox în contracararea prozelitismului catolic, au fost atât de evidente, inclusiv în rândul credincioşilor de rit catolic, încât au stârnit îngrijorarea papalităţii. Referindu-se la acest aspect, papa Gregorios IX îl atenţiona pe suveranul maghiar că în urma acţiunii episcopilor de rit grec, *unii, atât unguri, cât şi teutoni, împreună cu alţi dreptcredincioşi din Regatul Ungariei, trec la dânşii ca să locuiască acolo şi astfel, alcătuind un singur popor cu numiţii români (Walathis), nesocotindu-l pe acesta* [pe episcopul cumanilor – n.n.], *primesc sus-numitele taine spre marea indignare a dreptcredincioşilor şi spre o mare abatere a credinţei creştine*[13]. Pentru a pune capăt acţiunilor anticatolice a respectivilor *episcopi schismatici*, în rândul românilor, papa îi transmitea episcopului cumanilor porunca *de a le orândui, pentru nevoile de mai sus,* [...], *un episcop catolic potrivit acelui popor, care să-i fie vicar*[14]. Totodată, regelui, căruia îi amintea un mai vechi angajament luat în faţa legatului papal, episcopul Iacobus de Preneste, de a-i obliga *pe toţi neascultătorii faţă de Biserica catolică* din Ungaria *să se supună acestei biserici* îi cerea să îi silească *pe sus-numiţii români (Walathos) să primească pe episcopul pe care zisa biserică li-l va fi dat*, acestuia urmând să-i asigure *venituri îndestulătoare şi potrivite demnităţii sale* din cele strânse de la români[15].

Diploma cavalerilor ioaniţi

Penuria de informaţii nu ne permite nici în acest caz să ştim dacă dispoziţia papală a fost pusă sau nu în aplicare. Câţiva ani mai târziu, în 1241, întregul edificiu politico-religios din regiune se prăbuşea sub loviturile mongolilor.

Organizare ecleziastică la sud de Carpaţi

Organizarea şi funcţionarea unor instituţii ecleziastice de rang superior sunt atestate de puţinele informaţii de care dispunem la mijlocul secolului al XIII-lea şi la sud de Carpaţi. Informaţiile, foarte sumare de altfel, despre existenţa lor se regăsesc în diploma acoradă la 2 iunie 1247 de Regele Bela IV al Ungariei lui Rembaldus, marele preceptor al ordinului Cavalerilor Ospitalieri ai Sfântului Ioan din Ierusalim (Cavalerii Ioaniţi).

Diploma regală dată ordinului Cavalerilor Sfântului Ioan, aşezaţi în Ţara Severinului le acorda acestora la sud de Carpaţi, în Cumania, cnezatele lui Ioan şi Farcaş, dar nu şi voievodatele lui Litovoi şi Seneslau care erau *lăsate românilor*[16]. Actul preciza privilegiile şi obligaţiile Cavalerilor Ioaniţi, stabilea aria lor de jurisdicţie, veniturile care le reveneau din dijmele plătite de locuitorii formaţiunilor politice româneşti intrate sub jurisdicţia lor sau aflate sub suzeranitatea coroanei maghiare. Conform stipulaţiilor documentului jumătate veniturile încasate din Ţara Severinului şi cnezatele menţionate rămâne în folosul coroanei maghiare, iar cealaltă jumătate revenea ordinului cavaleresc al Sfântului Ioan *afară de bisericile clădite şi cele ce se vor clădi în toate ţările sus zise, din veniturile cărora nu păstrăm nimic pe seama noastră – rămânând totuşi neatinse cinstea şi drepturile arhiepiscopilor şi episcopilor pe care se ştie că le au*[17].

Cine sunt acei episcopi şi arhiepiscopi la care face referire suveranul Ungariei, documentul nu ne spune. Au fost ei episcopii şi arhiepiscopii catolicii din Regatul Ungariei sau arhierei ortodocşi, care funcţionau pe lângă cnezii şi voievozii amintiţi? Părerile istoricilor sunt împărţite.

Dimitrie Onciul lasă să se înţeleagă că aceştia ar fi fost episcopii catolici[18]. Alţi istorici resping această teorie şi sunt de părere că diploma regală se referă la arhierei de rit răsăritean, poate chiar de tipul acelor *pseudoepiscopi*, menţionaţi de actul papal din 1234[19].

Din punctul nostru de vedere, documentul regal ne relevă, fără dubii, funcţionarea unor structuri ecleziastice complexe de rit răsăritean în teritoriile la sud de Carpaţi, unde fiinţau respectivele cnezate şi voievodate româneşti. Parohiile din zonă, documentate prin acele *biserici clădite şi cele care se vor clădi* sunt organizate în episcopii şi arhiepiscopii. Cu titlu de ipoteză considerăm că nu este exclus din cadrul formaţiunilor politice de rang inferior – cnezatele – să fi fost organizate ca episcopii, iar cele din cadrul formaţiunilor politice de rang superior – voievodatele – ca arhiepiscopii. În spiritul aceleiaşi ipoteze considerăm că nu este exclus ca episcopiile din cadrul cnezatelor să fi fost subordonate arhiepiscopiilor care funcţionau pe teritoriile voievodatelor.

Existenţa unor asemenea eparhii de rang superior, de tipul episcopiilor şi arhiepiscopiilor, în cadrul formaţiunilor politice locale nu trebuie să surprindă. Funcţionarea lor se înscrie în procesul legic de organizare a statului şi a instituţiilor sale fundamentale, în rândul cărora Biserica ocupa un loc aparte. Totodată, informaţiile cuprinse în Diploma Cavalerilor Ioaniţi, infirmă categoric acele opinii ale unor istorici români care contestă existenţa unei ierarhii superioare în cadrul Bisericii româneşti[20].

În ceea ce priveşte subordonarea lor ecleziastică, aceasta ne rămâne necunoscută. Nu excludem însă posibilitatea ca

ele să fi fost dependente canonic de Biserica din Constantinopol, aflată în unire cu Biserica Romei. Temeiul opiniei noastre îl reprezintă recunoașterea și reconfirmarea de către regalitatea maghiară a privilegiilor și statutului arhiereilor locali, episcopi și arhiepiscopi. În opinia noastră, în cazul în care aceștia ar fi depins canonic de Patriarhia Ecumenică de la Niceea, o asemenea recunoaștere ar fi fost puțin probabilă.

Bibliografie

DIR, C, I – *Documente privind istoria României. Veacul: XI, XII și XIII*, C. *Transilvania*, vol. I *(1075-1250)*, București, 1951.

Dobrescu 1906 – N. Dobrescu, *Întemeierea mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară*, București, 1906.

DRH, B, I – *Documenta Romaniae Historica*, B. *Țara Românească*, vol. I *(1247-1500)*, întocmit de P.P. Panaitescu, D. Mioc, București, 1966.

DRH, D, I – *Documenta Romaniae Historica*, D. *Relații între Țările Române*, vol. I *(1222-1456)*, întocmit de Șt. Pascu et alii, București, 1977.

Ferenț 1931 – I. Ferenț, *Cumanii și episcopia lor*, Blaj, 1931.

Giurescu, Giurescu 1975 – C.C. Giurescu, D.C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. 1: *Din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor medievale românești*, București, 1975.

Hurmuzaki I/1 – *Documente privitoare la istoria românilor* culese de E. de Hurmuzaki, vol. I: *1199-1345,* partea 1, culese și însoțite de note și variante de Nic. Densușianu, București, 1887.

Iorga 1985 – N. Iorga, *Istoria poporului românesc*, București, 1985.

Madgearu 2001 – Al. Madgearu, *Rolul creștinismului în formarea poporului român*, București, 2001.

Onciul 1968 – D. Onciul, *Scrieri alese*, vol. II, București, 1968.

Panaitescu 2000 – P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, București, 2000.

Păcurariu 1991 – M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, 1991.

Spinei 2007 – V. Spinei, *Episcopia Cumanilor. Coordonate evolutive*, „Arheologia Moldovei", XXX, 2007 (2008), p. 137-180.

Spinei 2008 – V. Spinei, *The Cuman bishopric – genesis and evolution*, „The Other Europe in the Middle Ages. Avars, Bulgars, Khazars, and Cumans", ed. Fl. Curta, R. Kovalev, Leiden-Boston, 2008, 413-456.

Urkundenbuch, I – *Urkundenbuch zur geschichte der Deutschen in Siebenbürgen,* Ester Band: *1191 bis 1342*, Nummer *1 bis 582*, von Fr. Zimmerman und C. Werner, Hermannstadt, 1892.

THE ECLESIASTICAL ORGANIZATION OF EASTERN RITE IN THE EXTRA-CARPATHIAN REGIONS IN THE FIRST HALF OF THE 13TH CENTURY

The 13th century records the establishment of an Eastern-type ecclesiastical organization, of superior rank – episcopal and metropolitan – in the extra-Carpathian regions inhabited by Romanians. Eastern form the Carpathians, the papal documents mention the functioning of some Orthodox Dioceses in 1234. These were activating in the area of jurisdiction of the Cumans' Catholic Bishop. In the Diploma of the Ioanit Knights from 1247 is attested the functioning of some dioceses and archiepiscopates of Orthodox rite, that were functioning within the political formations existent in the area. Those, the Hungarian royalty offered them all the rights and the privileges that were previous held in the moment when the Ioanit Knights were brought in the Land of Severin.

Keywords: The Diocese of the Cumans, pseudo-bishops, the Ioanit Knights, Land of Severin, bishops, archbishops

NOTE

1 Colegiul Tehnic „Mediensis" Mediaş.
2 Ferenț 1931, p. 133-152; Spinei 2007, p. 137-180; Spinei 2008, 413-456.
3 Hurmuzaki, I/1, p. 132, nr. CV; DIR, C, I, p. 275, nr. 230; DRH, D, I, p. 9-10, nr. 9.
4 Dobrescu 1906, p. 12.
5 Păcurariu 1991, p. 243; Giurescu, Giurescu 1975, p. 251.
6 Panaitescu 2000, p. 314.
7 *Ibidem*.
8 Iorga 1985, p. 185.
9 Madgearu 2001c, p. 58.
10 Madgearu 2001, p. 102.
11 Hurmuzaki, I/1, p. 39, nr. XXX; DIR, C, I, p. 28, 367, nr. 45.
12 Mathias de Miechow 1518, p. 4.
13 Hurmuzaki, I/1, p. 132, nr. CV; DIR, C, I, p. 275, nr. 230; DRH, D, I, p. 9-10, nr. 9.
14 *Ibidem*.
15 *Ibidem*.
16 Hurmuzaki, I/1, p. 249-251, nr. CXCIII; *Urkundenbuch*, I, p. 73-76, nr. 82; DRH, B, I, p. 3-11, nr. 1.
17 Hurmuzaki, I/1, p. 250, nr. CXCIII; *Urkundenbuch*, I, p. 73, nr. 82; DRH, B, I, p. 4, 8, nr. 1.
18 Onciul 1968, II, p. 627.
19 Păcurariu 1991, p. 245; Giurescu, Giurescu 1975, p. 251.
20 Cf. Madgearu 2001, p. 102.

Maica Stareță Stavroforă Emanuela OPREA[1]
Maica Tecla FUIOAGĂ[2]

PAGINI DIN ISTORIA MĂNĂSTIRII DINTR-UN LEMN (II): ICOANA FĂCĂTOARE DE MINUNI A MAICII DOMNULUI, PUTEREA TRANSFIGURATOARE

Pătrunzând în universul Mănăstirii Dintr-un Lemn suntem absorbiți de simbioza atâtor simboluri menite să se armonizeze spre slava Creatorului. Mănăstirea în ansamblul ei este o creație omenească, legată de materialitate prin necesitatea de a se exprima concret dar, în același timp, ea este absorbită de transcendent. Cel mai concludent în acest sens este Nichifor Crainic când afirmă: *Cultul Divin îmbracă formele cele mai strălucitoare ale culturii omenești. Geniul arhitectonic ridică în cinstea Lui cele mai mărețe monumente din câte există pe pământ. Geniul pictural îi aduce ofrandă cele mai fermecătoare plăsmuiri în culori. Geniul statuar cele mai desăvârșite modelări în marmură, în metal, lemn și în ivoriu. Geniul literar cele mai sublime cuvinte. Geniul muzical cele mai înalte armonii. Geniul înțelepciunii gândurile cele mai adânci pentru a lămuri tainele credinței. Geniul științific întreaga tehnică a spiritului omenesc pentru a construi și a explica rostul tuturor acestor ofrande. Din acest punct de vedere, el reprezintă prin excelență fuziunea istorică a spiritului transcendent cu geniul omenesc și ne ajută să înțelegem mai bine poziția religiunii față de cultură*[3]. Din această incursiune înțelegem că toate puterile geniului omenesc, înmănuncheate sacral, se ridică până la limita de sus a naturii create ca să împingă sufletul dincolo de ea, mai sus, în îmbrățișarea cu transcendentul. Astfel înțelegem că întreaga artă se pune în slujba scopului înalt de transcendere a frumuseții văzute către frumusețea cea de sus, transcendentă.

Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului

Frumusețea e un atribut al Lui Dumnezeu. Ea este anterioară frumuseților din lume și se comunică sau se descoperă la fel cu celelalte însușiri dumnezeiești. Ca să înțelegem diferența dintre frumusețea sensibilă și cea transcendentă putem da exemplul compozitorului de geniu, care a fost Beethoven. El asurzise de la o vreme și totuși, în pofida acestui defect, el își auzea divinele simfonii. Și fără îndoială că le auzea în pura lor idealitate mult mai frumoase decât dacă le-ar fi ascultat executate de orchestră. Auzul lui, mort pentru lumea din afară, se desfăta în armoniile ideale ale sunetelor nesemnate, ce-i umpleau spiritul, fără putința de a le percepe din afară. El contempla frumusețea muzicală în ordinea inteligibilă și pentru urechea lui interioară, sunetele trebuie să fie ceea ce sunt numerele abstracte pentru inteligența matematicienilor filosofi care văd în ele arhetipurile transcendente ale lucrurilor sensibile. Similar e cazul rapsodului orb, care a fost legendarul Homer și al modernului John Milton, care, cu ochii stinși, a văzut strălucirile Paradisului pierdut.

Frumosul divin este izvorul transcendent al tuturor frumuseților din ordinea văzută, fie frumusețile naturale, fie frumusețile artistice, fie frumusețile morale. Sfântul Dionisie Areopagitul afirmă: *Frumosul este începutul tuturor lucrurilor fiind cauza creatoare ce pe toate le mișcă și le strânge la un loc prin dragostea de frumusețe proprie*[4]. Toate se unesc în puterea frumosului transcendent. Aceasta deoarece El este cauza creatoare și cauza finală a tuturor lucrurilor. Cauza creatoare pentru că de la El sunt formele lucrurilor, cauza finală, pentru că, către El sunt atrase. Legătura irezistibilă între frumosul absolut și lucrurile frumoase din lume e dragostea. Dragostea de frumusețe le mișcă și le strânge împreună. Frumosul se numește în grecește Kalos, adică puterea care cheamă. Dragostea divină a frumuseții transcendente e astfel nu numai un reflex de strălucire a lumii de sus peste lume dar și un apel, o chemare, o atracție permanentă a lucrurilor către obârșia lor comună de dincolo de timp și spațiu.

În acest sens Dostoievski spune prin starețul Zosima: *Multe lucruri ne sunt ascunse în această lume, în schimb avem senzația tainică a legăturii vii ce ne leagă de lumea cerească, superioară; rădăcinile sentimentelor și ideilor noastre nu sunt*

de aici… Dumnezeu a luat din alte lumi semințele, pe care le-a semănat aicea jos și le-a cultivat în grădina sa. Tot ce putea să crească aici a crescut, dar plantele, care suntem noi, trăiesc numai din contactul cu aceste lumi tainice când acest sentiment slăbește sau dispare, ceea ce a crescut în noi piere[5].

Iată motivul pentru care Biserica socotește arta ca un vehicul al revelației și pentru ea s-a dus lupta împotriva iconoclaștilor. E lupta pentru cucerirea frumuseții divine. Hristos prin Biserica Sa îmbărbătează geniul la acest asalt nobil care a dus la făurirea atâtor strălucite simboluri artistice ale credinței. Astfel arta se pune în slujba frumuseții divine și devine o tainică atracție de sus prin harul cu care este investită. Așa a rânduit Dumnezeu, ca în acest mod să percepem noi dumnezeirea, prin intermediul concretului, acesta fiind un mijloc sau o punte de trecere dincolo de acest spațiu, în lumea cea nouă.

Astfel icoana este cea mai în măsură să ne transpună dincolo, să ne înfățișeze o realitate mai puțin cunoscută multora. În fața icoanelor spațiul și timpul istoric este transformat în spațiu și timp mitic; în fața lor trăim întâlnirea cu Dumnezeu așa încât ele nu rămân simple subiecte de artă. Evanghelie în imagini, icoana este o prezență harică investită cu această putere de a sfinți tot ceea ce ne înconjoară. Fereastră spre absolut, icoana ne orientează spre comuniunea spre Dumnezeu, fiind acea putere care atrage datorită frumuseții pe care o prezintă. Este vorba de o frumusețe spirituală interioară, după cum spun cuvintele Sfântului Petru: *Podoabă a duhului blând și liniștit, care este de mare preț înaintea Lui Dumnezeu* (Petru I, 3, 4).

Din icoană izvorăște o putere capabilă să ne preschimbe, să ne facă mai buni, să ne călăuzească pe drumul mântuirii. Specificul sfințeniei constă în a sfinți ceea ce o înconjoară: îndumnezeirea omului trece asupra ambianței. În și prin om se realizează și se manifestă participarea făpturii la viața veșnică a dumnezeirii. Icoana pictează în noi, pentru a spune așa, asemănarea Lui Dumnezeu peste chipul dumnezeiesc, astfel încât să ne prefacem întru asemănarea Sa.

Iată o altă lume – reprezentată de icoană – aceea transfigurată de harul Sfântului Duh ce se revarsă asupra noastră doar cu ajutorul ochiului care percepe lumina din icoană. Putem să afirmăm că urmăm în acest fel lui Barnaba – cel care a văzut în ochii Mântuitorului lumina dumnezeirii, lumină în care s-a reflectat el așa cum ar trebui să fie în fața Lui Dumnezeu. Drept urmare și-a dedicat întreaga viață Lui Dumnezeu până la aceeași moarte prin răstignire. Ne umplem de pace, armonie cu întreaga creație tocmai pentru că ne facem părtași luminii divine. Evanghelia ne cheamă la viața în Hristos, pe care icoana o descrie. Ceea ce cuvântul spune, imaginea ne arată în tăcere. Icoana este un limbaj comun pentru ansamblul bisericii, pentru că ea exprimă învățătura ortodoxă, sobornicească, experiența obștească a dreptei credințe și Liturghia ortodoxă de pretutindeni. Icoana sfințește spațiul în care se află și, în același timp, ne îndeamnă să participăm la sfințenie. În suflet se naște credința pentru că: *Vedem icoanele cu ochii, le auzim cu urechile, le înțelegem cu inima și credem*[6].

Icoana exercită o influență asupra celui ce o contemplă, scăpând filtrului rațiunii și atingând inima. *Culoarea provoacă o vibrație psihică iar efectul ei de suprafață nu este de fapt decât calea care ajunge la suflet*[7]. În acest sens putem spune că icoana actualizează mântuirea. Prin icoană suntem deci chemați la o viață adevărată după modelul comuniunii dintre persoanele Sfintei Treimi. Inima atinsă de această frumusețe teofanică ajunge în mod firesc la contemplarea tainei. Timpul și spațiul cedează locul unei alte dimensiuni: un timp nou și un spațiu nou. Trecutul și viitorul se reunesc într-un prezent continuu. Astfel ni se descoperă taina veacului ce va să fie. În fidelitatea sa față de tradiție, icoana arată epifania formei, desăvârșirea sa cea mai adevărată. Căci ea deschide ochiul inimii pentru cunoașterea celor nevăzute, a scopului ultim al ființelor și al lucrurilor. În acest sens ea include o dimensiune eshatologică[8]. Ea ne permite să înțelegem într-o rapidă iluminare ceea ce textele cele mai bogate nu ajung să exprime pe deplin. Creștinul, chip al Lui Hristos, este deci chemat să devină *icoana* Sa, trăind în cadrul tainei. *Sfâșiat între lumea aceasta și cealaltă, trăind și în timp și în eternitate, el simte în adâncul lucrurilor și al ființelor o Prezență*[9].

Privind icoana în deplina ei armonie, ne descoperim în noi iubirea, puterea de a iubi, dar simțim că aici, pe nesimțite, ne coordonăm după un alt principiu: cel al Lui Dumnezeu. Simțim cum suntem atrași să iubim după modul Lui Dumnezeu. De fapt a trăi e totuna cu a iubi. Numai astfel putem face parte integrantă din acest cosmos, după cum bine subliniază: *Odată, în nesfârșitul spațiului și al timpului, zice starețul Zosima, o ființă duhovnicească, prin apariția ei pe pământ, a avut putința să spună: „Eu sunt și iubesc!"*[10]. Pentru aceasta s-a dat viața pământească, pe care omul nu a înțeles-o fiindcă a voit s-o cugete cu propria inteligență, în loc s-o iubească din toată inima și din tot cugetul. Orgoliul de a cugeta viața, opus umilinței de a trăi în iubire, e, după Dostoievski, izvorul iadului din această lume și din lumea cealaltă. Căci orgoliul izolează pe oameni și distruge iubirea. Ce este iadul? – se întreabă Dostoievski prin gura starețului Zosima. *Iadul e durerea de a nu mai putea iubi*[11]. Această definiție nu se referă la viața de aici unde cine urăște nu simte suferința de a nu putea iubi. Durerea de a nu putea iubi este tortura sufletului în veșnicie, când orice putință de reparație este exclusă. Dacă iadul ar fi un foc fizic, pedeapsa nu ar fi atât de mare față de focul spiritual al chinului fără leac din mustrarea eternă. Esențialul e să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți, iată care este esențialul, iată ce este totul fără să mai fie nevoie de nimic: *Imediat veți ști cum se rezidește Paradisul – s-ar putea ca într-o singură zi, într-o singură oră să fie reclădit*[12]. Aceasta doar dacă s-ar realiza o societate creștină a iubirii evanghelice.

Întâlnirea cu *cerul duhovnicesc al Bisericii* – Icoana – ne îmbie să participăm la sfințenie. Aceasta ne face să spunem că icoana e din lumea noastră și totuși din altă lume, e din cutare loc și totuși pe oriunde. E din cutare timp și totuși pentru oricând, e de cutare artist și totuși pentru oricine. Ea e deopotrivă reală și nereală. Ea este imaginea sensibilă a posibilităților de dincolo de lume. E sinteza concretă a văzutului cu nevăzutul, a materialului cu imaterialul, a vremelnicului cu veșnicul. Ea se situează la intersecția dintre timp și veșnicie: face parte din lume prin materialitatea sensibilă, dar participă într-un fel la viața de dincolo de lume prin idealitatea pe care o degajă.

Chemarea icoanei nu este aceea de a mântui sufletele, ci de a le pune, prin seducția simbolurilor plăsmuite, în fața veșniciei. Căci dacă frumusețea este numele Lui Dumnezeu, realitatea ei transcendentă e investită cu acea inefabilă putere de atracție, care adună sufletul din imperfecțiunile

lumii şi-l absoarbe spre arhetipul de săvârşit din înălţime – Hristos. Acesta este motivul pentru care biserica noastră socoteşte icoana ca un vehicul al revelaţiei. Cerul duhovnicesc de care pomeneam mai sus are pe bolta sa soborul sfinţilor reprezentaţi în icoane, fiind ca nişte stele, fiecare cu strălucirea sa. Fiecare sfânt este ca un model de urmare a Lui Hristos, oferindu-ne atâtea posibilităţi de ne găsi un etalon mai apropiat nouă. Sfinţii ne îndeamnă cu toţii să ne facem părtaşi lumii celei noi prin urmarea Lui Hristos şi prin participarea la viaţa liturgică.

Lumii în care domină răul, violenţa şi discordiile, îi este opusă imaginea unei lumi transfigurate prin umanitatea Lui Hristos. Nu este vorba nici de o lume extraterestră, nici de una imaginară; ceea ce este înfăţişat este chiar lumea noastră terestră, însă restabilită în ordinea ei ierarhică, restaurată în Dumnezeu căci este pătrunsă de harul divin necreat.

Iată cum ni se dezvăluie Taina mântuirii noastre în acest chip minunat de unire a cerului cu pământul, cale de *transfuzie* făcându-se materia.

Purtătoare de această sfântă misiune de *a vizualiza* fuziunea teandrică între sacru şi creaţia de mână omenească, dar îmbălsămată de harul Sfântului Duh, este şi Icoana Făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Mănăstirea Dintr-un Lemn. *Inima* mănăstirii noastre care bate de veacuri aici, Icoana Maicii Domnului şi-a manifestat proprietăţile strălucirii divine, revărsând din preaplinul harului său asupra tuturor celor ce cu credinţă i s-au închinat.

Icoana Judecata de Apoi (cealaltă faţă a Icoanei făcătoare de minuni)

De altfel lăcaşul sfânt al mănăstirii noastre îşi are originea în această Taină care este Icoana Făcătoare de minuni a Maicii Domnului. În cinstea ei s-a ridicat mănăstirea şi a adăpostit-o ca pe cea mai de preţ comoară, timp de secole. Cu adevărat despre Maica Domnului nu se poate vorbi decât în icoană. Tăcerea nu se poate rosti decât în tăcere, printr-un grai ce transcende verbul. Astfel nici noi nu putem decât să tăcem în faţa Icoanei Maicii Domnului – Făcătoare de Minuni – a cărei inimi bate de veacuri aici, la Mănăstirea Dintr-un Lemn. Ea ne atrage cu întreaga fiinţă printr-o putere mistică – aceasta fiind taina dragostei Maicii Domnului faţă de noi, oamenii, dar care trebuie să rămână taină. De aceea neputincioase ne sunt cuvintele pentru că nu este uşor să dezlegi Taina cea mare a mântuirii noastre însă avem încredinţarea că Maica Domnului va sfinţi cuvântul nepotrivit al nostru, gătindu-l cu harul şi darurile sale, iar nu cu puterea şi cu ştiinţa noastră.

Aflându-ne în faţa Icoanei Maicii Domnului nu putem decât să exclamăm: *Ce frumoasă este!*. Unică în ţara noastră prin iconografie, tipologie şi stil, Maica Domnului cu Iisus Prunc prezintă un deosebit interes artistic. Cu veacuri în urmă în jurul ei s-au creat legende, consemnate încă din secolul al XVII-lea de Paul de Alep[13]. Dar şi în veacurile următoare atenţia unor oameni de cultură s-a oprit asupra acestei interesante opere de artă.

Atât legenda cât şi diferitele datări ale icoanei de către specialişti sunt mai mult decât derutante. Cele câteva variante ale legendei, aşa cum au fost consemnate sau cum mai sunt narate şi astăzi, concordă în linii generale. Însă ele nu ne sugerează vreun făgaş de cercetare. O scurtă notiţă a lui Virgil Drăghiceanu din anul 1931 ne spune că icoana a fost adusă de la Mănăstirea Gura Motrului (Jud. Mehedinţi), fără a preciza de unde are această informaţie[14]. Chiar dacă nu putem verifica sursa ei, ea trebuie luată în considerare, pentru motivul convergent părerii noastre privind spaţiul şi mediul în care a fost creată.

Cu privire la datarea icoanei, părerea specialiştilor care au cercetat-o, chiar a unora cu nume prestigioase în domeniu, sunt contradictorii, atribuind-o unor epoci artistice ce depăşesc în total durata de un mileniu. Astfel, Andre Grabar, vizitând mănăstirea în anul 1929 propune datarea ei în secolul al IV-lea, Maria Ana Musicescu şi D. Năstase o datează în secolul al XV-lea[15], iar I.D. Ştefănescu o atribuie celei de-a doua jumătăţi a veacului al XVI-lea[16] sau, în cel mai fericit caz, limitei dintre secolele al XV-lea şi al XVI-lea[17].

Ferecătura de argint care o îmbracă încă din anul 1812, lăsând vederii doar feţele personajelor, precum şi acoperirea cu metal a spatelui icoanei îngreunează cercetarea. Înlăturând chiar rizaua, pentru un timp limitat, nu pot fi surprinse, la prima vedere, toate aspectele şi amănuntele stilistice şi tehnice, cercetătorului fiindu-i necesare numeroase reveniri, mai ales că pictura este acoperită de un strat dens de impurităţi. Aceasta mai cu seamă că icoana pare să fi suferit repictări ce se ghicesc sub stratul gros de murdărie ce acoperă toată suprafaţa cu excepţia chipului Maicii Domnului şi a lui Iisus. Astfel Mitropolitul Neofit, vizitând mănăstirea la 29 iulie 1745, primul după ştiinţa noastră care o cercetează, consemnează că icoana mai păstra la acea dată o inscripţie din care se mai putea descifra: *mâna lui Damaschin*[18]. Alexandru Odobescu scrie: *Am dezbrăcat icoana cea mare de faţa ei de argint şi am văzut că pe o parte e zugrăvită pe pânză Judecata din urmă, cu numirile scrise sârbeşte, iar pe cealaltă Maica Domnului, zugrăvită pe lemn şi stricată cât se poate. Numai obrazul Maicii Preciste e mai bine conservat*[19]. I.D. Ştefănescu relatează că, în afara personajelor principale, mai apar Arhanghelii Uriil şi Rafail, precum şi figurile marginale a opt profeţi[20].

Din punct de vedere iconografic, Icoana Maicii Domnului cu Pruncul este rezultatul asocierii a trei tipuri clasice – Hodighitria, Eleusa şi a Patimilor. Observăm astfel că înclinarea capului Maicii Domnului şi privirea ei de duioasă tristeţe, îndreptată spre Iisus, sunt caracteristice tipului Eleusa, în timp ce poziţia corpului lui Iisus, gestul mâinilor sale care

binecuvântează cu dreapta, ţinând în stânga un rotulus, sunt specifice tipului Hodighitria; poziţia capului în care Pruncul priveşte spre instrumentele patimilor purtate de arhangheli este proprie tipului Patimilor.

Reprezentarea Maicii Domnului cu Pruncul a constituit o temă frecventă şi îndrăgită şi de artişti, deoarece le permitea exprimarea nuanţată la infinit a unor sentimente umane, deşi, de cele mai multe ori, ei se încadrau într-un anumit tip iconografic, realizând, s-ar putea spune, variaţiuni pe aceeaşi temă. Particularitatea iconografică a icoanei de la noi obligă cercetătorul să caute analogii într-o zonă de influenţă a unor concepţii artistice diferite. Spre aceeaşi concluzie conduce şi analiza tipologică, stilistică şi tehnică a ei. Privită în ansamblu, icoana, prin spiritul său auster şi, în acelaşi timp, duios, se încadrează în sfera celor mai bune realizări ale artei bizantine, particularităţile sale stilistice şi tipologice însă se lasă greu încadrate într-o anume epocă şi zonă.

O prezentare deosebită este realizată de Alexandru Efremov în lucrarea sa „Icoane Româneşti":

Chipul Maicii Domnului atrage şi reţine privirea cercetătorului nu numai datorită frumuseţii sale stranii, dar mai ales detaliilor sale stilistice ce au concurat la realizarea acestei impresionante imagini. Ochii mari, asimetrici, dobândesc o formă deosebită datorită conturului dublu accentuat al pleoapelor mult alungite, formând o curbă elegantă, secondată de sprâncenele fine ce coboară dincolo de tâmplă. Nasul desenzualizat, lung, subţire şi puţin coroiat despică parcă faţa în două, oprit numai de linia orizontală a buzelor fine şi numai bărbia rotunjită face un contrast cu jocul formelor ascuţite ale chipului. Fundalul cromatic al acestui desen incisiv şi expresiv îl formează o gamă restrânsă, sobră, ce merge de la olivul umbrelor la ocrul părţilor reliefate, un roşu cinabru de diferite nuanţe accentuând sprâncenele, nasul, obrajii şi buzele. Şi dacă pendulaţia urmăreşte formele anatomice, blicurile, fără a le urmări cu strictete, sunt acelea care luminează figura şi dau accentul final. Caligrafiate cu deosebită fineţe, blicurile formează când o reţea în evantai ce pleacă din colţul ochilor, când un desen circular la bărbie, sau sinuos pe frunte.

Analizând iconografia şi tipologia Maicii Domnului cu Pruncul, toate datele pe care le avem la îndemână ne îndreaptă spre arta litoralului Dalmaţiei.

Însă toate analogiile tipologice cu icoanele din această zonă ne conduc spre a doua jumătate a secolului al XIII-lea şi începutul celui următor. Dar această ademenitoare ipoteză trebuie părăsită deoarece factura şi stilul icoanei noastre nu-şi găsesc asemănări depline şi convingătoare la nici una dintre lucrările cu care am putut s-o comparăm. Se poate observa că din punct de vedere stilistic icoana este o operă de artă cu totul deosebită[21].

În concluzia celor de mai sus se poate emite ca ipoteză de lucru că este o operă creată în prima jumătate a secolului al XV-lea, după un model din veacul al XIII-lea provenit dintr-o ambianţă artistică de influenţă italiană, iar creatorul ei este un meşter dintr-un remarcabil atelier de pictură bizantină. Acum o privim şi o venerăm în adevărata şi cutremurătoarea ei dimensiune, în urma înlăturării ferecăturii de argint, după cum se consemnează:

În ziua de vineri 4.X.2002, după zile şi nopţi de rugăciune, după ce însuşi Episcopul Râmnicului a rostit Acatistul Maicii Domnului, icoana de la Dintr-un Lemn a fost strămutată vremelnic într-o altă încăpere, pentru a fi restaurată. Odată îndepărtată ferecătura de argint, a ieşit la iveală, spre uimirea tuturor, o icoană de mari dimensiuni (1,60/1,20), grosime aproximativ 5 cm, aşadar ea însăşi dintr-o singură bucată de lemn la fel ca şi bisericuţa ce a dat nume de legendă. Peste straturile de funingine zăceau sute de bilețele din vremuri uitate, strecurate la pieptul Neîntinatei Maici de către nădejdea şi evlavia omenească[22]. *Cu ocazia restaurării s-a descoperit pe spatele icoanei o altă reprezentare iconografică – aceea a Judecăţii de Apoi – despre care se presupune că a fost pictată înaintea celei cu Maica Domnului, de un alt pictor, ori de acelaşi pictor dar în etape diferite ale evoluţiei sale artistice.*

Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului argintată (1812)

Dimensiunea teologică a icoanei Maicii Domnului şi a Înfricoşatei Judecăţi, alăturare unică în iconografia bizantină, conferă Mănăstirii Dintr-un Lemn o aură sporită de spiritualitate[23]. Nu este întâmplătoare această asociere întrucât prezenţa şi rugăciunea Maicii Domnului fac ca Judecata să ne pară mai puţin înfricoşătoare. Ea are puterea să ne descopere o speranţă acolo unde nu mai este nici o speranţă, să deschidă un drum spre imposibil.

Vedem că toate ipotezele asupra misterului ce învăluie Icoana Maicii Domnului nu au capacitatea de a dezvălui Taina Aceleia ce toată viaţa mai mult a tăcut, trecând în umbră în Sfânta Evanghelie şi făcându-l cunoscut pe Fiul ei – Iisus Hristos. Toate străduinţele de a afla cu certitudine proveniența şi datarea icoanei nu au făcut decât să învăluie într-un şi mai mare mister – aceasta pentru a ne dovedi poziţia pe care trebuie s-o avem în faţa Tainei şi aceasta este: capacitatea de a ne minuna în faţa minunii şi de a rosti uimirea prin cântarea de laudă: *De frumuseţea fecioriei tale şi de prea luminata ta curăţie, Gavriil mirându-se a strigat ţie, Născătoare de Dumnezeu: Ce laudă vrednică îţi voi aduce? Sau cum te voi numi pe tine? Nu mă pricep şi mă minunez.*

Misterul Maicii Domnului – mai mult decât oricare altul – ne invită la redobândirea capacităţii de a ne minuna în faţa minunii. Maica Domnului îşi apără misterul, *Taina cea din veac ascunsă şi de îngeri neştiută*, descoperită prin ea. Toate vorbele noastre, toate tainele noastre, toată viaţa noastră se concentrează în secunda unei icoane care are darul de a ne fixa în eternitate.

Aici nu mai încape discuţia asupra încorporării mate-

riei în spațiul divin întrucât deja nu mai delimităm un spațiu de celălalt. Icoana noastră are și această particularitate de a avea dimensiuni mari, fapt ce ne-o aduce pe Maica Domnului față în față, dispusă să ne asculte. De data aceasta raportul se schimbă, devine transparentă prezența Maicii Domnului, iar materia (lemnul) devine doar un suport absorbit total de harul ei.

Dorința de a contempla icoana *frumuseții* nu încetează să sporească pe măsură ce te apropii de ea, și în aceasta constă a o vedea cu adevărat – ea îl face pe cel ce o contemplă să participe la ceea ce este ea, făcându-l astfel martor al *frumuseții*. Sf. Teofan Zăvorâtul ne spune acest lucru astfel: *În partea sensibilă a sufletului, sub acțiunea duhului, se manifestă dragostea de frumos, atracția unei viziuni ideale. Mintea aspiră în chip firesc la frumusețea dumnezeiască și tinde să nu se mulțumească decât cu ea. Mintea nu poate determina limpede ce este aceasta, dar purtând în sine pecetea nedesăvârșită a acestei frumuseți, știe cu certitudine ceea ce aceasta nu este… A contempla și a gusta frumusețea Lui Dumnezeu, a fi fermecat de aceasta este o cerință a spiritului omenesc, este viața sa, este paradisul… Uneori sufletul se apleacă cu bucurie spre ceea ce, în jurul său, i se pare a fi o oglindire a acestei frumuseți, alteori născocește și creează lucrări în care nădăjduiește să-și înfățișeze imaginea pe care a întrezărit-o*[24].

Astfel icoana Maicii Domnului hrănește și anticipează în vederea și spațiul veșniciei. Purtătoare de taină și *câmp de forță*, icoana instaurează cu adevărat o relație personală și sensibilă, care învăluie și plasează în universul său suprafiresc pe cel care o privește și se lasă privit de ea.

Maica Domnului nu a încetat să ni se adreseze, fiecăruia în tainița sufletului său, cu căldura unei adevărate mame ce veghează de-a pururi asupra noastră. Și așa ne va vorbi spre eternitate, arătându-și iubirea de mamă și îndemnându-ne spre viața cea adevărată. Nu putem decât să-i răspundem cu o frumoasă cântare: Izvor al tuturor sărbătorilor, Fecioară Maria mama noastră, a tuturor, naște sărbătoarea cea mare pentru că, aleasă fiind ca revărsatul zorilor, a adunat noaptea și toată întinăciunea păcatului și a adus în lume ziua cea purtătoare de viață. Trandafir mirositor, cea mai frumoasă între femei, porumbiță, grădină încuiată, Mireasă dumnezeiască, Maica Lui Dumnezeu.

PAGES FROM THE HISTORY OF DINTR-UN LEMN MONASTERY (II):

THE POWER OF THE HOLLY VIRGIN' MIRACLE WORKER ICON

The article offers information regarding the importance of the icons in the Orthodox religion. At Dintr-un Lemn Monastery the Holly Virgin has a beautiful and well-known icon which provides answers to the believers' prayers making miracles.

Keywords: Dintr-un Lemn Monastery, icon, miracle, Holly Virgin, prayer

NOTE

1 Mănăstirea Dintr-un Lemn.
2 Mănăstirea Dintr-un Lemn.
3 Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, Bucureşti, Editura Cugetarea, 1994, p. 64.
4 Sfântul Dionisie Areopagitul, *Numele divine*, IV, Sibiu, Editura Deisis, 1995, p. 3.
5 Feodor Dostoievski, *Frații Karamazov*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1994, p. 70.
6 Michel Quenot, *Învierea şi icoana*, Bucureşti, Editura Christiana, 1999, p. 79.
7 Sfântul Diadoh al Foticeii, *O sută de capete gnostice*, Sibiu, Editura Deisis, 1995, p. 89.
8 Leonid Uspenski, *Teologia icoanei*, Editura Anastasia, 1994, p. 190.
9 Michel Quenot, *Op. cit.*, p. 56.
10 Feodor Dostoievski, *Op. cit.*, p. 105.
11 *Ibidem*, p. 106.
12 *Ibidem*, p. 117.
13 Paul de Alep, *Călătoria*, Bucureşti, Editura Meridiane, 2003, pp. 188-189.
14 Vasile Drăghiceanu, *Raport I*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice" (B.C.M.I.), Anul XXIV, fasc. 69, iulie-septembrie 1931, pp. 125-126.
15 Arhim. Chesarie Gheorghescu, *Mănăstirea Dintr-un Lemn*, Departamentul Informațiilor Publice, 1995, p. 7.
16 Radu Crețeanu, *Mănăstirea Dintr-un Lemn*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1966, pp. 7-9; 25-27.
17 I.D. Ştefănescu, *Valachie*, Bucureşti, Editura Meridiane, nr. 3, 1977, p. 173.
18 Neofit Cretanul, Mitropolitul Ungro-Vlahiei, *Notele*, Editura Minerva, 1976, p. 9.
19 Al.I. Odobescu, *Însemnări*, Editura Minerva, 1970, p. 404.
20 I.D. Ştefănescu, *Op. cit.*, p. 173, nr. 3.
21 Alexandru Efremov, *Icoane româneşti*, Bucureşti, Editura Meridiane, 2003, p. 55.
22 Răzvan Ionescu, *Cutremurătoarea descoperire de la Dintr-un Lemn*, în revista „Lumea credinței", august 2003, p. 6.
23 *Ibidem*, p. 8.
24 Daniel Rousseau, *Icoana – lumina feței tale*, Bucureşti, Editura Sophia, 2004, p. 122.

Drd. Gabriel PĂTRAŞCU[1]

BISERICA MILITARĂ „MIHAI VODĂ”

Biserica „Mihai Vodă”, a fostei mânăstiri cu acelaşi nume, ctitoria lui Mihai Viteazul, ridicată în anul 1594 pe locul unei biserici mai vechi, de proporţii mici, dar de o frumoasă linie, a fost renovată în anii 1711 şi 1834, fără a i se schimba aspectul general. La 1770, Alexandru Vodă Ipsilanti îşi construia palatul, în locul chiliilor[2]. În 1775, în apropierea mănăstirii este construită Noua Curte Domnească, denumită ulterior Curtea Arsă datorită unui incendiu devastator, fapt care a permis mănăstirii să devină reşedinţă domnească pentru unele figuri istorice ale României. Pentru scurte perioade de timp, în casele domneşti ridicate în jurul mănăstirii de Mihai Viteazul şi-au avut reşedinţa domnească Constantin Mavrocordat (1738), Alexandru Constantin Moruzzi (1793-1796), Alexandru Ipsilanti (1796-1797).

Biserica Militară „Mihai Vodă”

În anul 1794 diplomatul englez Sir Robert Ainslie, vizitând Bucureştiul, ajunge şi la curtea domnească de la Mănăstirea „Mihai Vodă”, pe care o descrie ca fiind o clădire spaţioasă aşezată pe o ridicătură de teren, aproape de malurile râului Dâmboviţa, având o vedere plăcută asupra regiunilor învecinate. În 26 octombrie 1802 are loc în România un cutremur de gradul 7,9. Mişcarea tectonică afectează destul de mult edificiul construit de Mihai Viteazul.

În 1825 clădirile complexului mănăstirii au fost reparate pentru a-i servi primului domn pământean, Grigore al IV-lea Ghica, ca reşedinţă domnească, între anii 1822-1828. Între anii 1827-1837 mănăstirea este restaurată, iar în 1838 a fost zugrăvită pe dinăuntru, din iniţiativa arhimandritului Teodosie Contopulo. Acesta adaugă bisericii un pridvor şi repară turla mare. Cutremurul de gradul 7,5 din data de 23 ianuarie 1838 afectează din nou mănăstirea. Între anii 1828-1829, în timpul războiului ruso-turc casele domneşti sunt transformate în spital, deservind armata rusă. În perioada următoare clădirile complexului funcţionează ca şi spital militar pentru oastea română. Începând cu anul 1855, până în anul 1862 a funcţionat aici Şcoala de Medicină. În anii 1854, 1876, 1897 au loc o serie de reparaţii ale construcţiilor din interiorul mănăstirii.

Până în anul 1848 slujbele în Mănăstirea „Mihai Vodă” au fost efectuate în limba greacă. În 1848 enoriaşii au cerut reprezentanţilor guvernului Gheorghe Bibescu să se folosească limba română în oficierea liturghiilor.

După Unirea Principatelor, din 1862, arhivele statului au fost unificate şi puse sub conducerea Ministerului Instrucţiunii şi al Cultelor. În 1864, în timpul guvernului Creţulescu, arhivele sunt reorganizate şi intră sub conducerea lui Cezar Boliac. Tot acum, arhivele primesc un nou sediu, Mănăstirea „Mihai Vodă”, devenită proprietatea statului după secularizarea averilor mănăstireşti. În momentul în care mănăstirea trece în proprietatea Arhivelor Statului, construcţia se afla într-o stare avansată de degradare. În anul 1877 mănăstirea găzduia sediul uneia din primăriile de sector precum şi poliţia sectorului.

Edificiul este restaurat complet în 1900 datorită insistenţelor directorului Arhivelor Statului din acea vreme, Dimitrie Onciul. În perioada următoare, între anii 1900-1916, complexul este transformat pentru a răspunde nevoilor Arhivelor Naţionale şi este construit printre altele Palatul Arhivelor Naţionale, viitorul sediul al Arhivelor Statului, conform planurilor arhitecţilor Petre Antonescu, Cristofi Cerchez, Al. Băicoianu şi M. Gabrielescu. Palatul a fost ridicat pe locul vechilor pivniţe ale mănăstirii, aripa de nord fiind renovată între anii 1940-1941.

Între anii 1928-1935 mănăstirea a fost renovată din nou, de Comisia Monumentelor Istorice a vremii, sub îndrumarea arhitectului Emil I. Costescu. Pictura interioară este refăcută de către Costin Petrescu într-un stil neobizantin. În această perioadă, biserica este recunoscută ca un simbol estetic şi istoric al Bucureştilor. Cincinati I. Sfinţescu într-o carte din 1932 vorbea astfel despre aceasta: Biserica Mihai Vodă de la Arhivele Statului îndeplineşte condiţiile unei valorificări

istorice şi cată a fi păstrată şi ca valoare estetică, nu numai istorică. Arhivele Statului înconjurătoare asigură aici liniştea şi reculegerea necesară[3].

În anul 1939, biserica „Mihai Vodă" a trecut în patrimoniul şi administraţia Ministerului Apărării Naţionale (în continuare M.Ap.N.), fiind destinată ca lăcaş de cult al Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul". Întrucât starea construcţiei era într-o vizibilă degradare, M.Ap.N., prin Direcţia Domenii Militare a iniţiat, în septembrie 1939, lucrări de restaurare avizate şi de către Ministerul Cultelor şi Artelor – Comisia Monumentelor Istorice. Conducerea lucrărilor a fost încredinţată arhitectului Adrian Gabrielescu, pentru refacerea picturii fiind solicitat pictorul-profesor Costin Petrescu[4].

Pictură din interiorul Bisericii „Mihai Vodă" reprezentându-l pe Regele Mihai I purtând mantia de cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul"

În baza Decretului nr. 3568 din 23 octombrie 1940 s-a hotărât aprobarea noului Regulament al Decretului Lege nr. 2368 din 26 iunie 1939, pentru trecerea bisericii parohiale „Mihai Vodă", din Bucureşti, în folosinţa şi administrarea M.Ap.N. Potrivit decretului, Biserica parohială „Mihai Vodă", din Bucureşti, era transformată în paraclis, pentru trebuinţele armatei, prin Decizia nr. 1972 din 1939, a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei (Arhiepiscopia Bucureştilor), trecând pe data publicării legii din 28 iunie 1939, în folosinţa şi sub administrarea M.Ap.N. Potrivit aceleiaşi legi, biserica îşi păstra caracterul de monument istoric. Biserica parohială „Mihai Vodă", va lua denumirea de „Biserica Militară Mihai Vodă" şi se afla sub jurisdicţia Episcopului Militar.

Potrivit Deciziei nr. 1972 din 1939 a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, enoria bisericii „Mihai Vodă" rămânea mai departe sub conducerea şi asistenţa religioasă a preotului acelei biserici, care ţinea registre de botez, cununii, înmormântări etc. În biserică se oficiau numai slujbele religioase creştineşti, precum şi cele hotărâte de M.Ap.N. cu privire la înmormântarea şi pomenirea Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul" şi Te Deum-uri în legătură cu serbările naţionale ale Neamului.

Din punct de vedere organizatoric Biserica „Mihai Vodă" era deservită de un preot militar activ, iar averea mobilă şi imobilă respectivă era administrată de M.Ap.N., printr-o epitropie (comitet), compusă din 4 epitropi, numiţi de M.Ap.N. pe timp de 3 ani, dintre care 3 erau, de preferinţă, Cavaleri ai Ordinului „Mihai Viteazul". Epitropi erau onorifici şi puteau fi numiţi din nou la împlinirea termenului de 3 ani. Aceştia depuneau jurământul înaintea Episcopului Militar[5].

Preotul militar al Bisericii „Mihai Vodă" era membru de drept al epitropiei. Epitropia funcţiona sub preşedinţia de drept a epitropului cel mai mare în grad. Când se afla de faţă, Episcopului Militar îi revenea preşedinţia de drept a epitropiei. Interesele bisericii în justiţie erau reprezentate de M.Ap.N., prin preşedintele epitropiei sau un alt epitrop delegat. Epitropia putea primi orice donaţie sau ofrandă. Cu aprobarea M.Ap.N., putea primi orice legat. Epitropii se întruneau de câte ori nevoile bisericii o cereau, iar obiectul discuţiilor şi hotărârilor luate erau consemnate în registrul de procese-verbale şi semnate de cei prezenţi, apoi erau trimise M.Ap.N. spre aprobare. Hotărârile se lua cu majoritate.

În decret erau stipulate şi atribuţiile epitropiei: întocmea şi ţinea evidenţa inventarului averii mişcătoare şi nemişcătoare a bisericii; îngrijea de păstrarea neatinsă a averii mişcătoare şi nemişcătoare a bisericii, trimestrial făcea verificarea casei şi controlul actelor de gestiune, precum şi constatarea inventarului; întreţinea în bună stare instituţiile bisericeşti, culturale şi de binefacere ale bisericii; arăta M.Ap.N. nevoile bisericii şi solicita mijloacele necesare pentru repararea bisericii, îmbunătăţirea, zidirea şi repararea localului pentru locuinţa preotului şi a altor edifici ale bisericii; înzestra biserica cu odăjdii, icoane, vase sfinţite şi toate cele trebuincioase pentru serviciul divin şi, eventual, şi instituţiile ei culturale şi de binefacere cu cele necesare; determina condiţiile ce trebuiau observate la arendarea şi închirierea bunurilor bisericeşti, culturale şi de binefacere, pe care eventual le avea şi le supunea aprobării Episcopului Militar şi M.Ap.N; stabilea, cu avizul Episcopului Militar şi cu aprobarea M.Ap.N., modalitatea plasării fondurilor disponibile ale bisericii şi instituţiilor culturale şi de binefacere pe care, eventual, le-ar avea în viitor; întocmea, la începutul anului financiar, bugetul bisericii, pe care îl înainta pentru aprobare M.Ap.N; încheia, la sfârşitul anului, gestiunea financiară a bisericii, pe care o înainta M.Ap.N. pentru aprobare; examina şi, eventual, completa raportul general anual duhovnicesc şi financiar redactat de preotul bisericii despre mersul afacerilor spirituale şi administrative ale bisericii şi-l înainta Episcopului Militar şi M.Ap.N; apăra prestigiul şi onoarea bisericii şi a personalului ei; ţinea registrele necesare de contabilitate de venituri şi cheltuieli[6]; hotăra primirea donaţiilor şi ofrandelor, aviza asupra primirii legatelor şi îngrijea de întrebuinţarea lor la scopurile pentru care au fost făcute; îngrijea de plata salariilor personalului.

Personalul Bisericii Militare „Mihai Vodă" era format din: un preot militar activ, un diacon, doi cântăreţi, un cor vocal şi un paracliser. După pensionarea sau decesul preotului (pe care biserica îl avea la momentul preluării ei de către M.Ap.N. – n.n.), preotul Bisericii „Mihai Vodă" era numit de M.Ap.N. dintre preoţii militari activi, după propunerile Episcopului

Militar. Preotul avea obligativitatea să locuiască lângă biserică.

Diaconul era numit prin concurs de M.Ap.N. și după propunerea Episcopului Militar, dintre licențiații facultăților de teologie din țară și avea aceeași retribuție ca și diaconul de la Episcopia Militară. Cântăreții la rândul lor erau numiți de M.Ap.N., după propunerea Epitropiei și cu avizul Episcopului Militar, dintre absolvenții Academiei de Muzică Religioasă din București. Ei primeau salariile cuvenite unui șef de birou clasa a II-a, cu drept de înaintare până la gradul de șef de birou, potrivit Statutului Funcționarilor Publici. Corul era angajat de Epitropie și urma să fie plătit din subvenția acordată de M.Ap.N., fiind prevăzut în bugetul bisericii. Paracliserul bisericii era numit de M.Ap.N. după recomandarea epitropiei și primea salariul cuvenit unui om de serviciu clasa a II-a. Toate cheltuielile pentru personal și material, necesare funcționării și îngrijirii Bisericii „Mihai Vodă", pentru întreținerea cultului, salariile slujitorilor ei, locuința preotului erau prevăzute în bugetul M.Ap.N.

Moneda aniversară emisă cu ocazia împlinirii a 400 de ani de la realizarea Unirii din anul 1600 și care îl reprezintă pe Mihai Viteazul și Biserica „Mihai Bravul"

La art. 17 din același decret se prevedea că averea mobilă și imobilă prevăzută în inventarele Bisericii „Mihai Vodă", din anii 1902 și 1927, adică: edificiul propriu-zis, zidit în anul 1592 de către Mihai Viteazul (la acea vreme, viitorul domnitor era Ban al Craiovei – n.n), clopotnița bisericii, precum și terenul înconjurător, garantat de legile în vigoare, inclusiv terenul pe care era clădit localul în care erau adăpostite Arhivele Statului, se administrau conform normelor prevăzute la art. 4 din respectivul regulament. Se respectau obligațiile, sarcinile și servituțile existente încă din anul 1864, în legătură cu drepturile și interesele Arhivelor Statului, care depindeau în acea perioadă de timp de Ministerul Educației Naționale, aplicându-se în întregime prescripțiile Legii pentru conservarea și restaurarea Monumentelor Istorice, atât în ce privea eventualele construcții viitoare cât și modificările actuale.

În Dispozițiile Tranzitorii, decretul prevedea că pe peretele de nord, la intrarea bisericii, se va fixa cu aprobarea Comisiei Monumentelor Istorice, o placă de bronz, pe care urmau să fie scrise numele tuturor Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul", în ordinea anuarului. Pentru punerea în aplicare a prevederilor respectivului regulament era însărcinat Secretarul de Stat la M.Ap.N. pentru Armata de Uscat[8].

Prin Decretul nr. 3709 din 6 noiembrie 1940 s-a hotărât aprobarea Regulamentului Legii Ordinului Militar de Război „Mihai Viteazul"[9]. La art. 16 din respectivul decret se prevedea pentru ziua de 8 noiembrie, de Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil (patroni spirituali ai ordinului militar – n.n.), programul ce urma să se desfășoare cu prilejul respectivei sărbători.

În ajunul zilei se va oficia la Biserica Militară „Mihai Vodă" din Capitală, vecernia și slujba sfintei privigheri, la care va lua parte și o delegație de cavaleri. În dimineața de 8 noiembrie se va oficia slujba utreniei și sfânta liturghie, la care va lua parte și o delegație a cavalerilor. La ora 11 se va găsi în curtea biserici o companie de onoare cu drapel și muzică cum și toți Cavalerii Ordinului „Mihai Viteazul", când se va oficia parastasul pentru ctitorii Biserici Militare „Mihai Vodă": Mihai Viteazul, Doamna Stanca și urmașii lor .

La ora 12 va avea loc la biserică parastasul pentru pomenirea tuturor Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul". Dacă la această pomenire asistă și Majestatea sa Regele, va fi întâmpinată în ușa biserici de soborul de preoți și de președintele activ al cavalerilor. Înainte de începutul slujbei, trupa va primi lumânări pe care le va aprinde, iar muzica va intona ruga. Slujba parastasului va fi oficiată de Episcopul Militar, înconjurat de un sobor de preoți. Toate cele necesare acestei sfinte pomeniri, cad în sarcina conducerii bisericii.

După oficierea slujbei, Majestatea Sa Regele, Capul Ordinului, va trece în revistă compania de onoare. În lipsa Majestății Sale, Conducătorul Statului, sau cavalerul cel mai mare în grad și clasă va trece în revistă trupa.

După terminarea parastasului o delegație de cavaleri va depune o coroană de flori la Mormântul Soldatului Necunoscut, iar restul cavalerilor vor merge în corpore la Palatul regal pentru a se înscrie în registre.

Tradiționala masă camaraderească a cavalerilor din ziua de 8 noiembrie se va continua cu înalt simbol de frăție ostășească și ca o pioasă amintire a Marelui Rege Ferdinand I. Masa va avea loc la Palatul Regal. La ea va lua parte toți cavalerii ordinului și va fi prezidată de Majestatea Sa Regele Mihai I, Capul ordinului. Când masa camaraderească nu va avea loc la Palat, atunci se va organiza la Cercul Militar prin îngrijirea cavalerilor la care va fi invitat Majestatea Sa Regele. Rânduiala la masă se va face în ordinea vechimii și a demnității în Stat[11].

Lucrările de restaurare a bisericii începute în septembrie 1939 au fost contestate în 7 ianuarie 1941 când, printr-o adresă semnată în numele Cultelor și Artelor de către Dan Botta, se specifica că, în condițiile noului regim legionar, lucrările se desfășoară în ilegalitate întrucât Costin Petrescu nu are autorizație de pictor bisericesc și nu a fost organizat nici un concurs licitație pentru atribuirea lucrării. În pofida acestor observații, la 28 ianuarie 1941, Direcția Domenii Militare hotărăște continuarea lucrărilor în condițiile inițiale.

Restaurarea bisericii a constat în refacerea picturii interioare și a altarului, placarea cu marmură a pardoselii, introducerea încălzirii centrale, refacerea instalației electrice, recondiționarea mobilierului, precum și refacerea turlelor afectate de cutremurul din 1940. Refacerea picturii a fost realizată prin adaptarea stilului bizantin al bisericilor muntenești din secolul al XVI-lea la normele timpului.

În tablourile votive au fost reprezentați Mihai Viteazul și Doamna Stanca – ctitorii mănăstirii precum și Regele Ferdinand și Regina Maria, ca fondatori ai Ordinului (Militar de Război – n.n.) „Mihai Viteazul". Costurile au fost de 1.500.000 lei. Pentru placarea pardoselii a fost folosită marmură de Portoro, Reppen și Bottocipo, în valoare de 515.000 lei.

La 14 septembrie 1940, situația cheltuielilor aprobate de Secretariatul General era următoarea: 3.260.000 lei aprobați, din care fuseseră cheltuiți 2.275.000 lei. Din cauza devalorizării leului, s-a solicitat suplimentarea sumei cu 1.402.600 lei pentru terminarea lucrărilor. Lucrările de restaurare erau planificate să se desfășoare în perioada 1 octombrie 1939-1 octombrie 1940, resfințirea bisericii urmând să aibă loc de Sfinții Mihail și Gavriil (8 noiembrie). Din cauza cutremurului din 1940 și a războiului, recepția finală a fost amânată până

în anul 1941[12].

În anul 1948, Ordinul Militar de Război „Mihai Viteazul" va fi închis[13], ceremoniile religioase care se desfăşurau la Biserica Militară „Mihai Vodă" pentru cavalerii ordinului vor fi interzise. Între anii 1954-1956 se continuă reparațiile și modernizările demarate în timpul războiului (1940-1943), iar în 23 aprilie 1955, prin Hotărârea de Guvern nr. 1160, complexul mănăstirii este declarat monument istoric[14].

După anul 1948, Mănăstirea „Mihai Vodă" a adăpostit Filiala Bucureşti a Arhivelor Statului. În anul 1984, chiliile au fost demolate și biserica a fost strămutată pe actualul amplasament, strada Sapienței nr. 4, în apropierea malului Dâmboviței pentru a face loc construcției „Casei Republicii" (Palatul Parlamentului – n.n.)[15].

Bibliografie:

1. *** *Enciclopedia României*, vol. II, Bucureşti, f. e., 1938;
2. Giurgiu, Luminița, *Mănăstirea Mihai Vodă*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române", An II, nr. 4 (8)/1999;
3. http://ro.wikipedia.org/wikipedia.org/wiki/Mănăstirea_Mihai_Vodă;
4. „Monitorul Oastei", Anul LXXX, nr. 16 din 15 noiembrie 1940.
5. „Monitorul Oastei", Anul LXXX, nr. 18 din 15 decembrie 1940.

MILITARY CHURCH "MIHAI VODĂ"

The article presents information regarding the construction of church "Mihai Vodă" and the repairs that it suffered during time. In 1939 the church was taken in the administration of National Defense Ministry being a cult place for the Order of the "Mihai Viteazul" Knights. In 1984 the church was moved on street Sapienței no. 4.

Keywords: Military Church "Mihai Vodă", military priest, construction, National Defense Ministry, the Order of the "Mihai Viteazul" Knights

NOTE

1 Universitatea „Ovidius" Constanța.
2 *** *Enciclopedia României*, vol. II, Bucureşti, 1938, f. e., p. 550.
3 http://ro.wikipedia.org/wikipedia.org/wiki/Mănăstirea_Mihai_Vodă.
4 Luminița Giurgiu, *Mănăstirea Mihai Vodă*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române", An II, nr. 4 (8)/1999, p. 61.
5 „Monitorul Oastei", Anul LXXX, nr. 16 din 15 noiembrie 1940, p. 3.
6 *Ibidem*, p. 4.
7 *Ibidem*, p. 5.
8 *Ibidem*, p. 6.
9 Idem, nr. 18 din 15 decembrie 1940, p. 57.
10 *Ibidem*, p. 60.
11 *Ibidem*, p. 61.
12 Luminița Giurgiu, *art. cit.*, p. 61.
13 Ordinul Militar „Mihai Viteazul", cea mai înaltă distincție care se poate acorda pentru fapte de arme, a fost nominalizat ca atare în Legea nr. 29/2000 şi a fost legiferat prin Legea nr. 327/2003.
14 http://ro.wikipedia.org/wikipedia.org/wiki/Mănăstirea_Mihai_Vodă.
15 Luminița Giurgiu, *art. cit.*, p. 61.

Dumitru MANOLACHE[1]

MISTERIOASA CURTE BRÂNCOVENEASCĂ DE LA OBILEŞTI

Una dintre cele mai discrete, misterioase și prețuite curți domnești ale Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu, mai puțin cunoscută de publicul larg, a fost cea de la Obilești, din sudul țării. Ea a fost ridicată pe un ostrov, între două brațe ale râului Mostiștea, în actualul județ Călărași. Aici se retrăgea domnul adesea la odihnă și meditație singur, cu familia sau cu parte din curte, pentru perioade mai lungi sau mai scurte. Aici își primea uneori ambasadorii sau asculta în taină rapoartele iscoadelor, care îi aduceau vești de la Înalta Curte sau de prin cancelariile Europei.

La circa 62 km de București, între Gurbănești și Valea Argovei, județul Călărași, se află localitatea Siliștea. Pe vremuri, aceasta se numea Obileștii vechi. În dreptul satului, pe un ostrov aflat între două brațe ale râului Mostiștea, între 1710-1712, Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu avea să-și ridice un impresionant palat, înconjurat din toate părțile de ape. Sub el, a zidit un uriaș beci. „Palatul de la Beci", „Dealul Beciului" sau „La Beci", cum era cunoscut locul, trăiește și astăzi în amintirea siliștenilor.

Curtea cu turn de observare

Impunătoarea curte domnească de la Obilești a fost înălțată pe proprietatea de peste 10.000 ha de pământ, vii, heleștee, sate etc. din zonă, pe care domnitorul o primise de la Șerban Vodă Cantacuzino (1678-1688) care, la rându-i, cumpărase hotarul Bieleștenilor, după cum ne-a mărturisit părintele Ion Bădica, parohul satului Siliștea, de la niște fiii ai lui Nedelcu Cluceru. Nicolae Iorga vorbește și el de satu Obilești, cu tot hotariul și cu heleșteul, cu morile și cu tot venitul, împreună cu alte obcine cumpărate pe valea Mostiștei, care a fost întărit de domnie lui Constantin Brâncoveanu. Curtea și palatul de la Obilești îi erau destinate, încă din 1707, lui **Radu (Răducan),** cel de-al treilea fiu al voievodului, născut în 1690, logodit cu fata lui Antiohie Cantemir Vodă, cu care nu a apucat să se căsătorească, deoarece și-a găsit și el sfârșitul mucenicesc în 1714.

Într-o inedită scrisoare, publicată în 1935 de Nicolae Iorga în tomul XVI din „Memoriile Secțiunii Istorice" ale Academiei Române, Radu pomenește de Obilești într-un Catastisal de moșaile ce mi-au dat dumnealui, tata, însă întâi Obileștii și împrejurul Obileștilor, și altele, precum scriu…

După decapitarea Brâncovenilor, palatele de la Mogoșoaia, Potlogi și Obilești, precum și casele din Șcheii Brașovului au fost jefuite, iar bunuri de preț (haine, covoare, stofe, porțelanuri, vesela de argint, cărți rare, 2.000 de medalii de aur bătute pentru sărbătorirea a 25 de ani de domnie și 60 de viață, coroana voievozilor Țării Românești, giuvaeruri de 500 de taleri etc.), încărcate în 40 de care, au luat drumul Stambului.

Familia Sfântului Martir Brâncoveanu. Frescă de la Mănăstirea Hurezi

După martirica moarte a familiei voievodale, întinsele domenii de pe valea Mostiștei au rămas în continuare în posesia Brâncovenilor, trecând, după stingerea familiei, în 1832, în posesia moștenitorilor colaterali, Bibeștii, după cum aflăm din volumul IV al „Marelui dicționar geografic al României", din 1901.

La începutul secolului al XX-lea, George Ioan Lahovari scria următoarele despre impunătorul palat de la Obilești, în lucrarea pomenită mai sus: După ducerea lui Brâncoveanu la Constantinopole, palatul (a – n.n.) căzut în ruine și a rămas numai beciul de sub palat, ale cărui urme se văd și azi. Pe acest deal Brâncoveanu a avut observator de unde privea în București.

Istorisirile părintelui Bădica

Referitor la acest palat, părintele paroh Ion Bădica din Siliștea, un pasionat și bun cunoscător al istoriei zonei, ne-a declarat: Insula, cea mai mare înălțime din zonă, are o suprafață de aproximativ 22-25 ha. Acolo și-a ridicat, strategic, voievodul martir Brâncoveanu palatul. Accesul dinspre sat pe insulă se făcea pe un pod suspendat. Prin 1976, am avut prilejul să văd parte din ruinele curții domnești, cu prilejul lucrărilor de conservare a beciului. Aici, Brâncoveanu avea cel mai mare depozit de vinuri din zonă. Acum se mai vede doar urma unei gropi, aflată la intrarea în beci. În perioada comunistă, insula a fost cultivată de CAP, accesul pe ea făcându-se pe trei drumuri de pământ. În 1983, odată cu lucrările de amenajare a râului Mostiștea, a crescut nivelul apei și insula nu a mai putut fi lucrată. Astăzi este complet sălbatică. Tradiția locală spune că din acest beci porneau pe sub râu mai multe tuneluri, unul dintre ele ducând până la „Malul bătăliei", din satul vecin Valea Argovei, locul unde, la 1812, s-a purtat una din marile bătălii ruso-turce. Se spune

că în acest palat ar fi locuit domniţele voievodului şi ale marilor boieri, până la vremea la care urmau să se mărite. Ar fi fost un fel de pension, în care se pregăteau pentru viaţă. Se mai spune că Sfântul Constantin Vodă Brâncoveanu prefera să vină foarte des aici, mai ales primăvara, prin luna lui mai. A iubit foarte mult această curte, care prezenta o mare siguranţă, dar şi o oază de linişte. Rămânea aici uneori chiar şi câte o săptămână sau două. Tradiţia spune că la Obileşti voievodul se întâlnea deseori cu emisari sau oaspeţi veniţi de la Înalta Poartă, şi nu numai, cu ambasadori, căci locul este mai aproape de Dunăre decât Bucureştiul sau Mogoşoaia. Peste fluviu, se afla cetatea turcească Turtucaia. Şi tot aici primea rapoartele discrete ale iscoadelor, care îl informau despre ce se întâmpla la Înalta Poartă, ce intrigi se mai urzesc prin cancelariile europene, ce mişcări fac, dincolo de Dunăre, armatele turceşti. De aici îşi trimitea solii spre cancelariile vremii etc. Au fost perioade când Ţara Românească a fost condusă de domn din acest palat! După martirizarea Brâncovenilor, curtea a rămas în părăsire. De la preoţii bătrâni ai satului am aflat şi eu, cum aflaseră şi ei de la preoţii dinaintea lor, că la 1821, în timpul Revoluţiei lui Tudor Vladimirescu, colonelul turc Chehaia Bey a venit de la Turtucaia cu o unitate militară pentru a interveni în conflict. A stat aici, la palatul părăsit al lui Brâncoveanu, cinci zile. Primind veste că Tudor Vladimirescu a fost omorât la marginea Târgovişteei, colonelul a părăsit palatul, nu înainte de a-i da foc. La 1860, domniţa Zoe Brâncoveanu, cu cărămizile scoase din ruinele palatului de pe insulă, a ridicat două biserici cu acelaşi hram, „Sfântul Nicolae", una în satul nostru, Siliştea, şi cealaltă la Valea Argovei, ne mărturiseşte părintele.

Aspecte din timpul săpăturilor arheologice

Săpăturile din „Dealul Beciului"

Mergând mai departe cu investigaţia noastră, încercând să aflăm şi alte date şi informaţii despre acest palat mai puţin cunoscut al Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu, am ajuns la Muzeul Militar Naţional „Regele Ferdinand I", ai cărui cercetători Carol König, Sergiu Iosipescu şi locotenent-major Dan Căpăţână au efectuat, în campania de cercetare din 1976-1977, săpături arheologice în ostrovul „Dealul Beciului". Prin amabilitatea domnului director comandor Olimpiu Glodarenco, al doamnei Tudoriţa Toader de la Biroul relaţii publice şi al domnului Cornel Andonie, cărora le mulţumim pentru ajutor, am intrat în posesia unor informaţii, fotografii, planşe şi hărţi inedite, referitoare la această curte domnească. Din raportul preliminar al campaniei de săpături, care au dat la iveală „doar o mică parte" din amenajarea palatului, publicat în numărul 12/1979 al Revistei „Studii şi materiale de muzeografie şi istorie militară", aflăm că la Obileşti este atestată, la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul celui de-al XVIII-lea, existenţa unor curţi domneşti ale principelui Constantin Brâncoveanu; în timpul săpăturilor, la adâncimi variind între 2,05 şi 2,75 m sub nivelul general al solului, au fost descoperite zidurile unui turn locuinţă patrulater, precum şi o porţiune a palisadei împrejmuitoare, realizată din mari ţăruşi de lemn, groşi de 0,30 m, paralelă laturii sud-vestice a clădirii. Turnul locuinţă îşi află analogii mai degrabă printre culele oltene, decât în elegantele foişoare brâncoveneşti, rolul său fiind, probabil, de observator militar al drumului în josul Mostiştei, către schela Cornăţelului şi vadul Siliştei; fundaţiile construcţiei patrulatere au grosimi cuprinse între 0,90 m şi 1,3 m, ele fiind realizate din cărămizi puse pe lat. Cercetările au mai pus în evidenţă faptul că distrugerea şi incendierea curţii domneşti, dovedită arheologic, s-a produs la o dată greu de precizat, oricum, după 1719, dar înainte de transformarea satului în „silişte".

Zidurile de sub pământ

Trezvire la loc frumos şi desfătat

În acelaşi raport, se face referire şi la ambianţa specific brâncovenească, a eleşteelor, grădinilor şi pădurii, după frecventele însemnări ale logofătului Radu Greceanu, care mai spune că aici, la Obileşti, marele domn, singur sau cu întreaga curte, în tot timpii când avea vreme, primăvara, pentru o trezvire, mai mult se obişnuise a merge fiind şi loc foarte frumos şi desfătat. Aşa s-a întâmplat, mai ales primăvara, în anii 1697, 1699, 1701, 1703, 1706 şi 1712. Din fugarele notaţii de pe Foletul novel scrise la Obileşti, răzbat preocupările de gospodar ale lui Constantin vodă, legate de transhumanţa turmelor spre bălţile dunărene de la vărsarea Mostiştei, precizează şi Sergiu Iosipescu.

Cronicile vremurilor consemnează un episod interesant, consumat la 5 iulie 1703, legat de palatul de la Obileşti. În această zi, marele domn ajungea la Turtucaia, întorcându-se de la Adrianopol, unde fusese chemat de sultan. Cei peste 600.000 de taleri înmânaţi demnitarilor turci şi calităţile lui diplomatice de excepţie îi asigurase, pentru a doua oară, hatişeriful prin care era numit pe viaţă domn al Ţării Româneşti. La Turtucaia, a fost întâmpinat de fiul său Constantin şi de Mitropolitul ţării. După ce a trecut Dunărea, la Oltenţa, a făcut un popas la palatul din Obileşti.

Într-un plan al curţii brâncoveneşti, reconstituit de academicianul Virgil Drăghiceanu, observăm indicat bastionul foişor, poziţionarea palatului, a grajdurilor şi a celorlalte acareturi ale curţii din ostrov, înconjurate de palisadă. Iar din harta stolnicului Constantin Cantacuzino, „Index Geographicus", publicat la Padova în 1700, aflată în cabinetul de hărţi al Bibliotecii Academiei Române, descoperim poziţionarea ostrovului şi a palatului lui Brâncoveanu de la Obileşti.

De Paști, la palatul din insulă

Din numeroasele informații și relatări care răzbat din „Revoluțiile Valahiei", a lui Anton Maria del Chiaro, „Anonimul brâncovenesc" și alte documente ale vremii, se pot reconstitui, astăzi, fragmente credibile din viața voievodului, a familiei sale și a curții, așa cum, cu siguranță, s-au desfășurat ele și la palatul de la Obilești. Din jurnalul lui Brâncoveanu, de pildă, aflăm că de Paști, atunci când nu mergea la Mănăstirea Hurezi sau la Dintr-un lemn, venea la Obilești, unde, după cum relatează secretarul său Del Chiaro, principele revărsa daruri: boierul capătă o blană de sobol, patru jumătate coți de postav și zece colți de atlas, străinii și secretarii, până la 60 de galbeni, iar principesa dăruia instructorului copiilor săi o cămașă lungă până în pământ, după moda turcească, cusută cu flori de mătasă albă, o pereche de indispensabili cu brâu colorat, și o basma, de asemenea cu flori de mătasă, obișnuind să înfășure în batistă un număr de galbeni ungurești de aur…

Contrafort descoperit pe insulă

Din „Anonimul brâncovenesc" aflăm, de asemenea, că domnul venea la Obilești și la culesul viilor: În vreme ce mersese la satul măriei sale, la Obilești, unde eleșteu este și plimbare foarte frumoasă de primăvară, unde nu o dată, ci de multe ori zicea măria-sa: că estimp numai a plimbărilor griji vom avea din Obilești în București, deacii în Mogoșoaia, deacii în Potlogi, deacii în Târgoviște, vom trece vara și de toamnă la vii vom merge, unde ni se va părea. Și tot din acest document aflăm cum un agă împărătesc vine la Obilești fără veste, neștiind nici capichehaielile domnului, care era la Odriiu, care avea poruncă împărătească îndată să-l ridice pe domn, să-l ducă la Cerneți, și cu mare grabă făcură gătire cum s-au putut 3-4 zile.

Iată cum descrie Del Chiaro toasturile la ospețe: În timpul toasturilor, toți comesenii se ridică în picioare, cu excepția Mitropolitului. Primul închina Mitropolitul în sănătatea Domnului. Al doilea toast este pentru „Împărat". Apoi Domnul bea în sănătatea fiecărui boier, în ordinea cinurilor. Libațiunile durau vreo trei ore, ultimul pahar era întru slava lui Dumnezeu.

La mesele lui Brâncoveanu, vinurile și lichiorurile, vutcile, erau dintre cele mai alese din Europa, vara, apa și vinul fiind răcite cu gheața păstrată din iarnă în leghițe, adică în beciuri speciale, îngrijite de ghețariu. La sfârșitul meselor, se sorbea cafeaua. Nu lipseau nici țiganii muzicanți, care interpretau muzica națională a Domnului, cu zicăturile ei vechi, însoțite de jocuri zgomotoase, dar și cântece cu influențe turcești. Când ajungeau pașii turcești la curtea Domnului, își aduceau cu ei mehterhanalele lor, care le cântau la chindie, măscăricii și pehlivanii făcându-și și ei numerele. De la mesele de sărbători, nu lipseau plăcintele cu răvașe, mâncărurile alese din carne de pasăre, vânat, șalăul sau bibanul, ostropialele, salaturile, dulcețurile și chiar scoicile și melcii. La final, săracii locului, robii țigani, servitorii și ostașii mâncau și beau până mistuie ce a rămas de la mesele bogaților.

Așadar, curtea domnească de la Obilești a fost un loc privilegiat în preferințele voievodului martir care, la 15 august 1714, cădea răpus, împreună cu fii săi, sub securea turcului, fără să-și lepede credința ortodoxă.

Facă Dumnezeu ce-o vrea!/Chiar pe toți de ne-ați tăia/ Nu mă las de legea mea…, răsună și astăzi pe valea Mostiștei, la Obileștii vechi, ca o verticală mărturisire creștină, versurile Baladei Sfântului și Marelui Domn Constantin Brâncoveanu…

Notă: Fotografiile din timpul săpăturilor arheologice, din campania de cercetare 1976-1977, efectuate de Carol König, Sergiu Iosipescu și locotenent-major Dan Căpățână, provin din fototeca Muzeului Militar Național „Ferdinand I", iar schițele și hărțile sunt reproduse din Revista „Studii și materiale de muzeografie și istorie militară", numărul 12/1979.

THE MYSTERIOUS MANSION OF BRÂNCOVEANU'S FAMILY FROM OBILEȘTI

A discreet, mysterious and appreciated mansion of Saint Voivode Constantin Brâncoveanu is the one from Obilești, which was placed in the south of our country. It is less known by the public. It was placed on an ait between the two arms of the river Mostiștea now in the county Călărași. Here he stayed by himself or with his family for long or short periods of time for rest and meditation. Sometimes he received here ambassadors.

Keywords: Constantin Brâncoveanu, Obilești Mansion, river Mostiștea, Nicolae Iorga, George Ioan Lahovari

NOTĂ

1 Redactor „Ziarul Lumina".

Prof. Cornelia GHINEA[1]

BISERICILE MILITARE DIN ORADEA ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

CONTRIBUȚIA OFIȚERILOR LA REVIGORAREA VIEȚII RELIGIOASE

Înființarea Episcopiei Armatei Române în baza Legii privitoare la organizarea clerului militar, promulgată de Regele Ferdinand I prin Înaltul Decret nr. 3378 din 20 iulie 1921, a constituit un moment important în evoluția asistenței religioase în rândul militarilor, cu rezultate extrem de benefice, mai ales în anii celui de-al Doilea Război Mondial, când atât pe frontul de Est (1941- 1944), cât și pe cel de Vest (1944-1945), preoții militari de confesiuni diferite – ortodocși, greco-catolici, romano-catolici etc., au însoțit trupele până la Cotul Donului, Stalingrad, Alagir – Caucaz și Podișul Boemiei, răspândind duh de încurajare, încredere și jertfă, săvârșind cele creștinești pentru toate acestea.

Generalul de corp de armată Ioan Ilcușu

Episcopia Armatei, pe toată durata existenței (1921-1948), a fost în fapt, unica instituție, care a avut sub aceeași oblăduire – episcopul militar – preoți din principalele confesiuni, ca o condiție sine quanon a asigurării asistenței religioase pentru militari, în calitatea lor de cetățeni ai României, supuși legilor serviciului militar obligatoriu. Faptul acesta ar necesita o cercetare mai riguroasă, fiind nu numai interesant din punctul de vedere al cercetării istorice, dar mai ales al concluziilor practice pentru vremurile prezente și viitoare.

Cert este că, în virtutea Legii privitoare la organizarea clerului militar, care a instituționalizat preoții militari în structurile Armatei Române, s-au produs, din punctul de vedere al cercetării de față, cel puțin două aspecte esențiale: o amplă emulație pentru organizarea lăcașelor de cult – biserici, fie acestea de rit ortodox sau greco-catolic (în Transilvania), ca răspundere primordială pentru preoții militari din garnizoanele țării; o preocupare constantă și importantă, a personalului armatei – generali și ofițeri, subofițeri și a familiilor acestora, precum și a autorităților locale eclesiastice și administrative pentru organizarea și dotarea acestor lăcașe de cult destinate militarilor.

Un exemplu, care confirmă această stare de fapt îl constituie cazul bisericilor militare din Oradea, una ortodoxă, alta greco-catolică.

Lucrările pentru transformarea bisericii militare ortodoxe din Oradea au început încă din anul 1935 din ordinul și inițiativa generalului de divizie Ioan Ilcușu, pe atunci comandant al garnizoanei și al Diviziei 17 Infanterie.

Pentru colectarea de fonduri și finalizarea lucrărilor ce necesita biserica s-a format un comitet din care au făcut parte comandanții de unități ai garnizoanei cu sprijinul Societății Femeilor Ortodoxe din Oradea. Grație efortului acestui colectiv, biserica militară ortodoxă a fost sfințită la 8 mai 1938.

Viața religioasă a credincioșilor din Eparhia Oradiei a cunoscut o vizibilă înviorare odată cu numirea ca episcop, la 27 aprilie 1936 a **P.S.S. dr. Popovici Nicolae**.

Această mare personalitate a Bisericii Ortodoxe Române a văzut lumina zilei în anul 1903 la Biertan, județul Sibiu. Studiază între anii 1923-1927 la Academia Teologică din Sibiu. Susține cu brio examenul de doctorat la Cernăuți, în anul 1936. Urmează specializări la Atena, Munchen și Laiptig. In calitatea sa de episcop al Oradiei a făcut vizite la fiecare corp de trupă, ținând conferințe corpului ofițerilor și trupei. Biserica militară din cetate a fost vizitată în mai multe rânduri dând cuvenitele îndrumări. Pe lângă concursul moral, P.S. Sa a acordat și un ajutor bănesc de 5 000 lei de la Episcopia Ortodoxă a Oradiei, precum și 100 bucăți cărticele de rugăciuni în valoare de 3 000 lei pentru infirmeriile corpurilor de trupă. Pentru cultivarea sentimentului religios și patriotic în oștire, P.S. Sa a fost în permanentă legătură de colaborare cu comandanții de unități din garnizoana Oradea. Mulțumită acestei legături, biserica era frecventată în fiecare duminică de 2 500-3 000 ostași, în două serii și era posibilă spovedirea individuală a ostașilor, circa 6-7 000 cu concursul preoților din Eparhia P.S. Sale.

Confesorul ortodox al garnizoanei Oradea, preot căpitan Marian Gheorghe îl considera în 1938, ca pe cel mai mare ierarh de la granița de Vest care merită cea mai mare considerație și perpetuă recunoștință de la oștire. După zile petrecute în refugiu, urmează pensionarea obligatorie în 1950, cu fixarea domiciliului la Mănăstirea Cheia, unde moare în 1960. Oradea îl primește cu pioșenie în pământul său, unde este reînhumat în august 1992.

Credincioșii de rit greco-catolic, încă din anul 1922 s-au bucurat de un păstor fără egal, **I.P.S.S. dr. Valeriu Traian Frențiu**, născut în anul 1875, în localitatea Reșița. Este unicul episcop greco-catolic, care a dat armatei prima și încă unica biserică militară greco-catolică din întreaga Românie Mare, fiind considerată un stâlp veșnic de hotar și totodată locul educației religioase, morale, naționale și patriotice.

Inițial, embrionul bisericii greco-catolice, data din 1720, când a fost întrebuințată drept capelă în cimitir, apoi pentru

ostaşi. In timp a fost părăsită, din cauză că nu a fost îngrijită. In anul 1925 Prea Sfinţia Sa a luat-o de la Episcopul Bjelic şi până în anul 1926 a reuşit să îi dea exteriorul în stil brâncovenesc, adăugând o balustradă, un turn cu cerdac românesc, patru ferești și uși lucrate în model românesc.

Noua înfăţişare a bisericii i-a făcut pe oamenii vremii de atunci să o considere *o perlă a arhitecturii noastre naţionale*. În anul 1938 lucrarea a fost încheiată, costul ei ridicându-se la suma de 400 000 lei. Pe lângă aceşti bani Î.P.S.S. dr. Valeriu Traian Frenţiu a mai donat: o piatră de prestol cu prescrisele sculpturi, un potir de aur, o steluţă, şase purificatoare, două cruci, două ştergare, o cădelniţă, o acoperitoare de prestol, o evanghelie, un apostolier, două liturghiere, un stihar, o pereche mânecări, o cingătoare, un patrafir şi un felon în foi de aur. Printr-un act oficial, acest mare om de suflet a încredinţat biserica în exclusivitate spre folosinţa armatei cu condiţia să fie îngrijită exemplar şi permanent înzestrată. Actul de donaţie a fost acceptat de Divizia 17 Infanterie cu respectarea clauzelor impuse.

Confesorul garnizoanei de rit greco-catolic, preot căpitan Vasile Bondrea evaluând meritele Î.P.S.S. dr. Valeriu Traian Frenţiu scria *Gestul de Mecenas al acestui mare ierarh şi ctitor merită cea mai înaltă consideraţie şi perpetuă recunoştinţă*.

Dacă P.S. Sa dr. Popovici Nicolae şi-a găsit liniştea somnului de veci, meritată, în anul 1992 în cimitirul Oradea, osemintele lui Valeriu Traian Frenţiu care s-a stins din viaţă la 11 iulie 1952 în Penitenciarul de la Sighetul Marmaţiei, zac într-o groapă comună din cimitirul săracilor de la marginea oraşului, unde şi puţinele şi piticele cruci care au mai rămas par că se ostenesc să se contopească cu pământul şi să şteargă urmele durerii mute.

În anul 1938, în garnizoana Oradea funcţionau doi preoţi militari. De vârste apropiate, încă tineri, confesorul ortodox era preotul căpitan Marian Gheorghe hirotonisit preot în anul 1926, iar confesorul greco-catolic, preot căpitan Vasile Bondrea a devenit preot în anul 1930.

Pătrunşi de înalta misiune ce le revenea ca reprezentanţi ai bisericii, cu sârguinţă şi dăruire au participat la repararea şi înzestrarea bisericilor pe care fiecare le păstoreau.

Ei s-au bucurat de o cooperare deosebită şi ajutoare materiale substanţiale din partea celor mai de vază cadre militare din garnizoana Oradea.

Generalul de divizie Ioan Ilcuşu, comandantul Diviziei 17 Infanterie, este considerat primul comandant la care problema educaţiei religioase, morale, naţionale şi patriotice a fost pusă„alături de foc". În acest scop a luat primele măsuri de amenajare a bisericilor militare.

Apreciind la justa lui valoare rolul bisericii în formarea ostaşului român, a dispus ca biserica din cetate să fie amenajată aşa după cum cere sufletul ostaşului român ortodox. A ordonat constituirea comitetului bisericii. S-a preocupat de zugrăvirea şi izolarea de igrasie a pereţilor. A împodobit biserica cu icoane în mărime naturală: patronii infanteriei – Sfinţii Mihail şi Gavril, a artileriei – Sfânta Varvara, al cavaleriei – Sfântul Gheorghe şi ai jandarmeriei – Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena. Ca iniţiator şi energic susţinător al acestei nobile şi utile cauze, merită cea mai înaltă consideraţie.

Generalul de brigadă Sabin Bonciu a fost continuatorul devotat al operei începute de generalul Ilușcu Ioan. În timpul comenzii sale, biserica a luat un aspect grandios şi cucernic întrucât a mai fost împodobită cu o catapeteasmă, fiindcă până la acea dată era numai partea de jos a catapetesmei. S-au făcut şi stranele pentru cântăreţi, personal a dăruit o icoană în mărime naturală a Sfintei Maria.

Generalul de brigadă Alexandru Gheorghieş, fost comandant al Brigăzii 17 Artilerie a deţinut preşedinţia comitetului îngrijirii bisericilor militare. În această calitate, cu bunăvoinţă a încurajat pe toţi pentru a aranja cele două biserici militare. S-a preocupat de adunarea fondurilor prin subscrieri benevole şi a aprobat organizarea serbărilor în folosul bisericii.

Colonelul Alexandru Marinescu, comandantul Regimentului 34 Artilerie Oradea a fost unul din marii sprijinitori ai bisericilor militare. A donat personal un tablou cu Sfânta Varvara, patroana artileriei în valoare de 5 000 lei, două iconostase din lemn de nuc cu furnir şi două candele de o frumuseţe şi eleganţă rară.

Colonelul Ioan Arhip, comandantul Regimentului 86 Infanterie. Acest ofiţer a avut paternitatea ideii că bisericile militare de oriunde, dar îndeosebi de la graniţa de vest trebuie „să vibreze". Această idee înălţătoare a susţinut-o şi moral şi material. Moral, explica pretutindeni şi permanent că la câştigarea unei victorii era absolut necesar ca atât focul cât şi moralul să fie pe acelaşi piedestal, la acelaşi nivel. Din punct de vedere material ajută bisericile: cu nisip, var, ciment, unelte de zidărie şi vopsitorie, dă mână de lucru. A donat şi două icoane, iar împreună cu soţia a organizat ceaiuri, serate şi concerte din veniturile cărora s-a împodobit biserica ortodoxă.

Colonelul Vasile Florescu, comandantul Regimentului 85 Infanterie şi prefectul judeţului Bihor. Un om deosebit de activ şi un credincios plin de evlavie al bisericii noastre strămoşeşti în formarea sufletelor ostaşilor a fost condus şi animat de cele mai frumoase sentimente creştineşti.

În cazarmă, fiecare dormitor, birou şi diferite camere au fost înzestrate cu icoane sfinte. S-a interesat de mersul lucrărilor de refacere al bisericilor şi a insistat ca ofiţerii subalterni să contribuie cu donaţii băneşti pentru biserică. Ca prefect al judeţului a promis şi a înscris în bugetul judeţului un fond de ajutorare pentru biserică.

Colonelul Vasile Repanovici, comandantul Regimentului 89 Infanterie, membru în comitetul bisericii a contribuit personal cu o frumoasă icoană pentru catapeteasmă şi cu o sumă de bani pentru pictarea patronilor infanteriei, Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril.

Locotenent-colonelul Mihai Iliescu, comandantul Şcolii de Jandarmi, membru în comitet, foarte bun creştin al bisericii. A donat un tablou cu patronul jandarmeriei în valoare de 7 000 lei. S-a interesat personal de educarea religioasă a elevilor, organizând săptămânal conferinţe religioase şi asigurând spovedania de două ori pe an. Cu concursul său, elevii, benevol, au dăruit un rând de odăjdii bisericeşti şi a fost pictată o icoană pentru Sfântul Altar.

Locotenent-colonelul Petre Predan, şef de stat major al Diviziei 17 Infanterie. Urmaş la preşedinţia comitetului bisericesc s-a îngrijit de împodobirea bisericilor militare. La biserica greco-catolică a muncit enorm, atât pentru desăvârşire cât şi pentru câştigarea unui proces la tribunal. Sub conducerea lui s-a terminat pavarea bisericii, s-au făcut picturile, instalaţia electrică, geamurile şi s-a vopsit biserica interior şi exterior.

Locotenent-colonelul Teodor Negru a urmat la

comanda Regimentului 85 Infanterie, după plecarea colonelului Florescu Vasile. A fost unul dintre cei mai activi membri ai comitetului. Un foarte bun creştin. A construit în curtea regimentului o troiță frumoasă, în fața căreia din inițiativa sa, soldații, în fiecare seară își rosteau rugăciunile. A înzestrat infirmeria cu bibliotecă și cărți de rugăciuni. Cu concursul unităților de infanterie din garnizoană a pictat pentru biserica militară ortodoxă patronii infanteriei, Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril.

Intendentul locotenent-colonel Teofil Centea, șef al Intendenței Diviziei 17 Infanterie. A fost susținătorul și animatorul problemei reparării bisericii. Zi de zi a venit la fața locului dând prețioase sfaturi ostașilor meseriași ce lucrau. Prin îngrijirea sa, s-au confecționat un rând de odăjdii negre pentru înmormântări, s-au confecționat 32 de scaune cu brațe de jur-împrejurul bisericii, s-a cumpărat un candelabru. În calitate de intendent locotenent-colonel la ordinele superiorilor a plătit lucrările ce au fost făcute.

Maestru șef armurier Aurel Mărgineanu din Inspectoratul de Jandarmi Oradea cu experiență în lucrările bisericești, a ajutat material și lucrările efectuate au fost gratuite. Cea mai remarcabilă lucrare a fost executarea unei uși de grilaj de fier, construită după cele mai moderne metode.

Un ajutor substanțial în folosul bisericii ortodoxe militare a dat și Societatea Femeilor Ortodoxe Române, în componența căreia intrau și soții de ofițeri.

Cei doi preoți militari, ortodox și greco-catolic, au fost deosebit de impresionați de concursul moral și material dat de unii ofițeri ai garnizoanei celor două biserici militare.

Simultan, de bună credință și reciprocă înțelegere, în calitate de camarazi militari dar și ca păstori duhovnicești acești slujitori ai bisericii au trimis la 28 august 1938, la Episcopia Armatei, un tabel cu persoanele propuse a fi decorate cu Medalia „Meritul Cultural" pentru serviciul adus bisericii, oștirii neamului și țării.

Interesant este faptul că unii ofițeri propuși pentru primirea acestei distincții se află atât pe lista preotului militar ortodox, cât și a celui greco-catolic.

Episcopul Armatei, dr. Partenie Ciopron a înaintat Ministerului Cultelor un tabel unic spre aprobare cuprinzând pe ofițerii distinși în această operă caritabilă, fără să facă precizări, privind apartenența la religie a fiecăruia, considerându-i deopotrivă merituoși și buni creștini.

Mi-se pare firesc și îndreptățit ca noi, cei de astăzi, să aducem un omagiu plin de respect acestor minunați oameni, făcători de bine și să rostim o rugă pentru liniștea somnului lor de veci întru pomenirea veșnică.

Bibliografie

1. Arhivele Militare Române, Fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar nr. crt. 252, ff. 65-75.

2. Prunduș, Silvestru Augustin, Pleianu, Clemente, *Cei 12 episcopi martiri ai Bisericii Române Unite cu Roma*, Cluj-Napoca, Casa de Editură Viața Creștină, ff. 1-24.

MILITARY CHURCHES FROM ORADEA IN INTERWAR PERIOD.

OFFICERS' CONTRIBUTION AT THE REVIVAL OF THE RELIGIOUS LIFE

The article presents information regarding the military churches that were built in Oradea and the priests that served there. The article also contains the names of the officers that made a material and moral effort in order to sustain the priests' activity and who made donations to the military churches.

Keywords: Oradea, religious life, contribution, material and moral support, officers

NOTĂ

1 Asociația Județeană a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere „Basarab I" Piteşti.

Prof. univ. dr. Valentin CIORBEA[1]

MITROPOLIA OLTENIEI – PRIMUL AN DE ISTORIE (21 DECEMBRIE 1939-21 DECEMBRIE 1940) – ÎNTR-UN MEMORIU AL I.P.S. NIFON CRIVEANU

După mai bine de 560 de ani s-a reactivat, ca răspuns la demersurile unor personalități politice, dar și din presa vremii inițiate din primăvara anului 1939, Mitropolia Severinului, desigur sub o cuprindere geografică lărgită și o nouă denumire: Mitropolia Olteniei, Râmnicului și Severinului. Decretul de constituire al Eparhiei a fost semnat de Regele Carol al II-lea, documentul purtând data de 7 noiembrie 1939.

Pentru scaunul de mitropolit titular, Congresul Național Bisericesc l-a găsit vrednic pe Preasfințitul Nifon Criveanu, episcop al Hușilor. După recunoașterea alegerii și investirea oficială desfășurată pe 12 decembrie 1939, înscăunarea primului Mitropolit al Olteniei s-a făcut la 21 decembrie 1939, la Catedrala Sfântul Dumitru din Craiova[2].

Mitropolitul Nifon Criveanu a pus amprenta complexei sale personalități pe prima etapă, decembrie 1939-aprilie 1945, de existență a Mitropoliei Olteniei. S-a dovedit ierarhul providențial, chemat la o misiune de mare responsabilitate în vremuri grele pentru România. Cu studii teologice în țară și în Franța (Paris și Montpellier), cu experiență de preot de mir, de monah, de profesor și director al Seminarului „Nifon Mitropolitul" din București, de arhiereu și cărturar cu vocație, Nifon Criveanu venea să împlinească multe speranțe și așteptări. Distinsul cititor va putea constata, parcurgând rândurile de față, că înaltul ierarh a depus o stăruitoare sârguință punând bazele misiunii Mitropoliei Olteniei, jalonată în principal de activitatea pastorală și cea socială.

Împlinirile primului an de păstorire le-a sintetizat într-un **Memoriu**, însoțit de o scrisoare și un tabel, toate adresate la 16 ianuarie 1941 generalului Ion Antonescu.

Aceste documente, plus sinteza conținutului constituie piesele dosarului aflat în custodia Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fondul Președinția Consiliului de Miniștri[3].

Principalul document al dosarului este memoriul, relevant nu numai pentru cunoașterea personalității Mitropolitului Nifon Criveanu ci și a primelor 12 luni din istoria Mitropoliei Olteniei.

Întrucât dosarul cu sursele istorice enumerate mai sus este puțin studiat, la momentul cercetării noastre (februarie 2015) în foaia de folosință era înscris numele unui singur cercetător, am considerat că ar fi de interes pentru cititorii revistei „**Misiunea"** să ia cunoștință de conținutul dosarului. Pe de altă parte, **Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu"** își desfășoară activitatea la Mănăstirea Dintr-un Lemn aflată în subordinea Mitropoliei Olteniei și avem în programul nostru și sporirea cunoașterii istoriei Sfintei Eparhii.

Primul izvor istoric al dosarului este scrisoarea adresată de Mitropolitul Nifon Criveanu generalului Ion Antonescu:

Domnule General

Avem onoarea a vă înainta alăturat un memoriu cu activitatea unui an de înființare a noii Mitropolii a Olteniei, Râmnicului și Severinului și un an de păstorire a Smereniei Noastre.

Socotim aceasta ca o respectuoasă datorie a Eparhiei și a Noastră față de Conducătorul Statului Român, rugându-vă să binevoiți a lua cunoștință de cele înfăptuite.

Permiteți vă rugăm, Domnule General, încredințarea deosebitei Noastre considerațiuni și arhierești binecuvântări (sic).

Arhiepiscop și Mitropolit
Nifon
Consilier/ referent

Documentul înaintat generalului Ion Antonescu a fost intitulat „**MEMORIU ASUPRA ACTIVITĂȚII DESFĂȘURATĂ ÎN CUPRINSUL SFINTEI MITROPOLII A OLTENIEI, RÂMNICULUI ȘI SEVERINULUI ÎN TIMPUL PRIMULUI AN DE ÎNFIINȚARE"**. Mitropolitul Nifon a structurat bilanțul primului an de activitate pe următoarele subcapitole: *I. Activitatea cultural misionară; II. Învățământ religios; III. Societatea Preoțească „Renașterea"; IV. Activitatea filantropică; V. Activitatea economică; VI. Activitatea administrativă.*

Memoriu

La 21 decembrie 1940 s-a împlinit un an de păstorire.

I. Activitatea cultural misionară

I.P.S. Nifon precizează că prima și esențiala îndatorire a Bisericii este activitatea *misionară*. Pentru a combate *focarele sectante* apărute în Eparhie s-a constituit corpul de clerici pe județe și circumscripții, format din 48 de preoți misionari conduși de misionarul eparhial, *un preot dintre cei mai pregătiți în acest scop*.

Cursurile pentru misionari s-au desfășurat la Râmnicu-Vâlcea între 18 și 30 august 1940 la care au participat 120 de

preoţi. Dezbaterile au cuprins *toate chestiunile în controversa cu sectanţii*.

O decizie importantă a conducerii Mitropoliei atât pentru cunoaşterea situaţiei reale şi detaliate a activităţii sectelor pe raza Sfintei eparhii a fost înfiinţarea aşa numitului Corp al *misionarilor colportori-laici*[4]. Concret, din fiecare judeţ arondat Mitropoliei, Vâlcea, Romanaţi, Dolj, Gorj şi Mehedinţi au fost alese câte 3 persoane coordonate de *misionarul laic D. Iordache, bun cunoscător al Sfintei scripturi*. Pentru a-i motiva pe misionarii laici şi a le crea condiţii de deplasări şi cheltuieli conducerea Mitropoliei le-a acordat salarii. Bunăoară, D. Iordache a primit un salariu de 4 000 lei şi permis de călătorie pe CFR iar ceilalţi câte 600 de lei.

În zilele de 18-23 noiembrie 1940 s-au desfăşurat la Craiova cursuri de misionarism la care au participat 30 de persoane. Principala activitate pe care misionarii *colportori-laici* trebuiau s-o efectueze în parohii unde sectanţii erau destul de activi era aceea de a-i contacta, a discuta cu ei în *scopul readucerii lor la staulul dreptei credinţe*[5]. Activitatea a fost derulată în rândul lucrătorilor de la atelierele CFR din gările Piatra Olt, Turnu-Severin, Craiova, Caracal, Râmnicu-Vâlcea şi Târgu Jiu, printre călătorii de pe linia ferată Bumbeşti-Petroşani şi salariaţii din porturile Corabia, Calafat şi la şcolile de ucenici. În rândul acestor categorii s-au dus cuvântul Sfintei Evanghelii, broşuri, pliante şi *foi de zidire sufletească*. Celor foarte nevoiaşi li s-au acordat ajutoare în bani.

Rezultatul activităţii de atragere a noi credincioşi la Ortodoxie s-a concretizat, conform Memoriului, în primirea a 70 de sectanţi, în perioada 1 aprilie-30 noiembrie 1940 în Biserica ortodoxă.

Universitatea Teologică Populară „Solidaritatea" a organizat, între 4 şi 30 august, cursuri de vară în sala de festivităţi a Seminarului Teologic din Râmnicu-Vâlcea. Prelegerile au fost susţinute de profesori universitari şi intelectuali de prestigiu din diverse centre.

Pentru credincioşi, săptămânal, s-a tipărit în 25 000 de exemplare foaia de zidire sufletească „Lumina Creştină". Între 28 aprilie şi 28 decembrie 1940 s-au distribuit 900 000 de exemplare din periodic pentru care s-au cheltuit 371 147 lei. În afară de parohii, „Lumina Creştină" s-a distribuit gratuit în spitale, dispensare, ateliere CFR, şcoli de ucenici, închisori, sanatorii de pe tot cuprinsul Olteniei. În total s-au trimis spre aceste instituţii, săptămânal, 780 de exemplare. 1 500 de numere din „Lumina Creştină" s-au donat tuturor unităţilor militare din subordinea Corpului de Armată din Oltenia, concentraţilor în diverse zone şi la sediile regimentelor.

„Cartea de rugăciuni" (162 p.) tipărită în două ediţii, prima în 20 000 de exemplare la preţul de 4 lei, iar a doua în tiraj de 30 000 de exemplare (5 lei) au fost difuzate în rândul tinerilor ucenici, deţinuţilor şi bolnavilor din spitale.

„Cartea de rugăciuni pentru ostaşi", editată în două ediţii, prima 15 000 exemplare iar a doua, în tiraj de 20 000, pentru care s-au cheltuit 85 000 lei, a fost oferită militarilor ca *dar duhovnicesc din partea Mitropoliei Olteniei*[6].

Pe timpul marelui post premergător Sfintelor Paşti, în cele 6 duminici dinaintea Învierii s-au ţinut enoriaşilor conferinţe de către profesori şi cărturari cu prestigiu, în Sala Căminului Societăţii Preoţeşti „Renaşterea" din Craiova.

Pentru *mângâierea sufletelor* celor bolnavi din spitale şi deţinuţilor încarceraţi li s-a repartizat câte un preot duhovnic.

Pe lângă discuţii, preoţii duhovnici dădeau enoriaşilor în dar cărţi religioase, iconiţe şi diverse ajutoare.

Mitropolia Olteniei a răspuns apelului făcut prin intermediul presei şi a donat Bibliotecii Muncitorilor Legionari din Bucureşti 488 de cărţi şi broşuri editate în propria editură dar şi procurate în valoare de 13 561 lei.

Memoriul preciza că s-au adunat informaţii şi date pentru întocmirea unui anuar al Eparhiei Olteniei[7].

II. Învăţământul religios

În şcolile de stat învăţământul religios a constituit de asemenea o prioritate. S-a recomandat preoţilor *marea îndatorire ce au de a lucra la modelarea şi formarea sufletească a tineretului*. Preoţilor care desfăşurau activitate didactică li s-au dat *ample îndrumări* pentru eficientizarea misiunii lor.

Pentru ca activitatea să fie bine organizată şi eficientă, Mitropolia a rânduit **revizori** recrutaţi dintre preoţi şi învăţători pe circumscripţii şcolare, în grupe de 10-12 pe parohii, fiecare condusă de un **revizor** clasa I, selectaţi dintre profesorii secundari. În total s-au numit 5 revizori clasa I, 62 clasa a II-a şi 183 subrevizori.

În faţa catedralei mitropolitane din Craiova, Nifon binecuvântând participanţii la o ceremonie organizată de „Frontul Renaşterii Naţionale" (sursa: Fototeca Ortodoxiei Româneşti - http://fototecaortodoxiei.ro)

III. Societatea Preoţească „Renaşterea"

S-a hotărât revitalizarea activităţii acestei societăţi înfiinţată în urmă cu 18 ani. Preoţii din 6-10 parohii urmând să organizeze cel puţin o dată pe an slujbe cu sobor şi şedinţe publice în fiecare parohie, procesiuni religioase, slujbe pe terenurile agricole la începutul activităţilor agrare, la semănat, cules ş.a. În aceeaşi formulă s-au

organizat slujbe pentru eroii neamului și ctitorii de biserici. La fiecare oficiere se ajuta cu bani o văduvă ori un orfan sau nevoiaș[8]. Întrunirile se țineau și după amiaza în care se rosteau cuvântări instructive, se învățau cântece religioase și se făceau lecturi religioase.

Pe parcursul primului an de funcționare a Mitropoliei Olteniei s-au organizat 960 de slujbe cu sobor și tot atâtea ședințe publice. Numărul predicilor și a cununiilor în același interval de timp s-a ridicat la cifra de 1 950.

Ca teme pentru conferințele publice conducerea Mitropoliei a recomandat orientativ: *Biserica și asistența socială, Familia creștină, Păcatul alcoolismului, Primejdia sectelor* ș.a.

Revista „Renașterea" a fost tipărită într-un număr de pagini care a variat între 80-120 de pagini, abonamentul costând 125 lei.

Societatea Preoțească „Renașterea" s-a ocupat de tipărirea Calendarului de perete în număr de 250 000 de exemplare la prețul de 2 lei. S-a organizat și Biblioteca Mitropoliei.

Un deziderat dorit de Mitropolitul Nifon, cum reiese din Memoriu, a fost întemeierea unei Universități la Craiova care să aibă și o Facultate de Teologie sau „Academie Teologică" *pentru o cât mai bună pregătire a viitorilor preoți*[9].

În luna iulie 1940, conducerea Mitropoliei s-a adresat Ministerului Cultelor ca Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți să fie găzduită vremelnic la Craiova[10]. S-au făcut demersuri ca Academia Teologică de la Oradea să fie mutată la Craiova după ce orașul fusese ocupat de maghiari.

IV. Activitatea filantropică

Memoriul pune în evidență bogata activitate în domeniul social derulată de Mitropolie în primul an de la înființare. Aflăm astfel că s-au înființat 5 cantine școlare: „Iubirea aproapelui" în Craiova; „Clerul gorjan" în Târgu Jiu; „Sfânta Mitropolie" în Râmnicu-Vâlcea; „Cantina bisericii" în Caracal și „Mila creștină" în Turnu-Severin în care, sub patronajul Bisericii, între 50 și 100 de elevi săraci din clasele primare serveau masa. Cantinele au beneficiat de sprijinul așa numitelor bănci populare: Banca Clerului Romanțean, Banca Clerului Mehedințean ș.a.

Activitatea filantropică s-a concretizat și prin sprijinul cu diverse sume de bani a celor nevoiași. De Sfintele Sărbători pe lângă bani s-au făcut donații de îmbrăcăminte și încălțăminte. Pentru școli s-au achiziționat lemne de foc și s-au plătit diverse reparații la clădiri și mobilier.

În rândul preoților implicarea în activitatea de donații a creat o stare de emulație. În Memoriu se subliniază în acest sens: *Cucernicii preoți s-au întrecut a da bani în numerar și donații în natură, între 1 000 și 4 000 lei fiecare*[11].

Din sumele adunate s-au făcut donații pentru „Ajutorul legionar" și sprijinirea grupurilor de refugiați din teritoriile pe care România le-a cedat sub presiune URSS, Ungariei și Bulgariei. 5 000 lei au revenit Consiliului de patronaj al operelor sociale, cu destinația *Daruri de Crăciun ostașilor*.

De Crăciun, în 1940, s-au împărțit săracilor 3 vagoane de lemne plus 5 000 lei. Pe parcursul celor 12 luni totalul donațiilor s-a ridicat la suma de 91 260 lei.

De ajutoare financiare au beneficiat și preoții refugiați și familiile lor, studenții și elevii săraci și funcționarii Sfintei Mitropolii, diferite instituții (școli, cantine) pentru reparații, restaurarea bisericilor și localurilor în care se pregătea și servea hrana. Totalul sumei la aceste ajutoare a însemnat 388 240 lei.

Pentru zidirea de biserici și case parohiale s-au dat 140 000 lei. Școala cântăreților bisericești a primit 50 000 lei[12].

O atenție deosebită s-a acordat preoților refugiați și stabiliți în Oltenia. 165 au fost repartizați în parohii. De asemenea, aceștia au primit lemne și bani, pentru cheltuielile de găzduire în sumă de 36 000 lei.

Activitatea filantropică a fost mult mai amplă incluzând și pe cea desfășurată în fiecare parohie. Preoții au primit recomandări de la I.P.S. Nifon să viziteze spitalele și să organizeze cu sprijinul enoriașilor, cantine pentru familiile sărace.

IV. Activitatea administrativă

Raportul radiografiază situația Mitropoliei Olteniei în care, precizează documentul, existau 987 de parohii, 1 498 biserici unde slujeau 1 193 preoți și 17 diaconi, majoritatea licențiați în Teologie, pentru circa 1 500 000 creștini[13].

La 18 ianuarie 1940 s-a organizat consfătuirea cu președinții celor 5 secțiuni județene ale Societății Preoțești „Renașterea". A urmat, la 29 ianuarie 1940, adunarea stareților din mănăstirile Mitropoliei. Conform Memoriului, s-au abordat următoarele teme: disciplina monahală; viețuirea curată; pregătirea clerului monahal și restaurarea mănăstirilor. Pe 9 februarie 1940 s-a organizat întrunirea celor 5 președinți ai băncilor preoțești. În sfârșit, pe 26 februarie, au fost reuniți pentru discuții specifice arhitecții autorizați din Eparhie.

Memoriul precizează că s-au făcut 129 de vizite canonice și inspecții inopinate pe parcursul cărora s-au cercetat toate mănăstirile și schiturile din Eparhie, s-au inspectat biserici, cimitire și case parohiale[14]. I.P.S. Nifon a vizitat, la 30 ianuarie 1940, Seminarul Teologic din Râmnicu-Vâlcea cu ocazia serbării patronului său spiritual.

Activitatea administrativă a cuprins și lucrări de restaurare, de finalizare a noilor biserici care au fost sfințite. Ca lucrări efectuate mai sunt menționate cele de împrejmuire și îngrijire a mormintelor.

O preocupare esențială a I.P.S. Nifon a fost, cum se subliniază în izvorul istoric supus atenției: *întronarea încrederii preoțimii în spiritul de perfectă legalitate și dreptate a conducerii bisericești, înlăturându-se cu totul arbitrariul, asuprirea, nedreptatea, intriga, lingușirea, slugărnicia, frica de stăpân – precum s-a înlăturat orice suspiciune și rău la dobândirea parohiilor prin intervenții și cumpărări de bani (sic)*[15].

Memoriul menționează și greutățile întâmpinate în organizarea și funcționarea administrativă a Mitropoliei în ceea ce privește Cancelaria, lipsa de mobilier, de spațiu și funcționari pregătiți specificului activității[16].

VI. Activitatea economică

Se subliniază că posibilitățile economice ale Mitropoliei au fost reduse, Mitropolia Olteniei *nu are avere mare*. Nu s-a reușit intrarea în posesia celor 200 ha, ci numai a 100 ha pe care Mitropolia îi avea în localitatea Izbiceni, județul Romanați, aflat în sud-estul regiunii Oltenia (astăzi partea de sud-est a actualului județ Dolj, partea central-sudică a actualului județ Olt și o mică parte din sud-vestul județului Teleorman. Județul Romanați a fost prin aplicarea reformei administrative din 1950). S-au preluat 500 ha la Stănești-

Lunca, în judeţul Vâlcea, *dar este aproape pierdută exploataţia*[17]. Cu toate acestea şi o bună chibzuinţă financiară au sporit veniturile Mitropoliei cu 130.000 lei pe parcursul primului an de conducere.

Memoriul se încheia cu câteva deziderate ale Conducătorului Statului: fonduri de la buget pentru o reşedinţă *demnă de importanţa unei Mitropolii şi în concordanţă cu frumuseţea Catedralei Sfântul Dumitru apreciată, pe bună dreptate, ca „o podoabă a oraşului Craiova"; un decret-lege pentru reglementarea comercializării obiectelor sacre; instituirea monopolului fabricării şi desfacerii lumânărilor de ceară ca unica soluţie pentru eliminarea comerţului practicat de firmele „lumânărilor false", care vatămă pieptul participanţilor la slujbe, a odăjdiilor şi obiectelor sacre*[18].

Ultimele file ale dosarului înaintat de Mitropolitul Nifon generalului Ion Antonescu cuprinde un **Tablou** ce enumără vizitele canonice, inspecţiile ş.a. realizate de înaltul ierarh între 1 ianuarie-12 iunie 1940 şi cheltuielile din depozitul Serviciului de colportaj[19].

În cadrul Secretariatului Preşedinţiei Consiliului de Miniştri s-a întocmit o sinteză a problemelor supuse atenţiei Conducătorului Statului, pentru o lectură mai rapidă din partea acestuia. Reţinem pentru Stimatul Cititor una dintre concluziile ce surprinde esenţa activităţii Mitropolitului Nifon: *a pus ordine şi deplină legalitate în conducerea Mitropoliei*.

La 21 ianuarie 1941 generalul Ion Antonescu a pus următoarea rezoluţie pe dosar: *se va confirma primirea şi va fi rugat să continue în folosul Bisericii şi al Ţării această activitate*[20].

Documentele supuse atenţiei dumneavoastră, desigur într-o variantă analitică, fără a ne depărta de adevărul istoric relatat, se constituie în principalul izvor pentru cunoaşterea activităţii primului an de păstorire a Mitropolitului Nifon Criveanu şi desigur a istoriei Mitropoliei Olteniei în perioada istorică precizată. Ele relevă că Sfânta Eparhie a avut în primul ei ierarh o personalitate capabilă, creativă şi conştientă de înalta misiune asumată.

BISHOPRIC OF OLTENIA – THE FIRST YEAR OF ITS HISTORY (DECEMBER 21, 1939-DECEMBER 21, 1940) – IN A REPORT SIGNED BY HIS HOLINESS NIFON CRIVEANU

The Bishopric of Oltenia was established by a decree signed by King Carol the 2nd at November 7, 1939. The article presents a report signed by metropolitan bishop Nifon Criveanu addressed at January 16, 1941 to General Ion Antonescu. It is relevant for the knowledge of the first 12 months from the history of Bishopric of Oltenia.

Keywords: The Bishopric of Oltenia, metropolitan bishop Nifon Criveanu, report, Central Historical National Archives, capable personality

NOTE

1 Prof. univ. dr., Universitatea „Ovidius" din Constanţa; membru asociat al Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România.

2 Pentru mai multe informaţii privind activitatea Mitropolitului Nifon Criveanu şi a bibliografiei subiectului vezi articolul semnat de dr. Lucian Dindirică în numărul de faţă al revistei „Misiunea". Dintre contribuţiile recente privind cunoaşterea activităţii Mitropolitului Nifon recomandăm articolul lect. univ. dr. Florian Bichir, *Misionarism şi credinţă în timpul războiului. Capul Mitropolitului Nifon Criveanu,* în *Armata Română şi cultele. Studii şi comunicări prezentate la Sesiunea Naţională de Comunicări Ştiinţifice*, Piteşti, Mioveni, 25 iulie 2014 (coord. Marian Moşneagu, Petrişor Florea, Dan Prisăcaru), Brăila, Editura Istros, 2014, pp. 14-17.

3 Arhivele Naţionale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), Fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dosar nr. crt. 205/1941 (*Passim*).

4 *Ibidem*, ff. 5-6.

5 *Ibidem*, f. 6.

6 *Ibidem*, f. 7.

7 *Ibidem*, f. 8.

8 *Ibidem*, f. 9.

9 *Ibidem*, f. 10.

10 S-a mutat la Suceava.

11 A.N.I.C., Fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dosar nr. crt. 205/1941, f. 11.

12 *Ibidem*, f. 12.

13 *Ibidem*, f. 13.

14 *Ibidem*, f. 14.

15 *Ibidem*, f. 15.

16 *Ibidem*, f. 16.

17 *Ibidem*, f. 17.

18 *Ibidem*, f. 18.

19 *Ibidem*, f. 40.

20 *Ibidem*, f. 1.

Dr. Marian NENCESCU[1]

BISERICILE OROPSITE ALE TRANSNISTRIEI

Actuala Episcopie Ortodoxă a Dubăsarilor şi a toată Transnistria continuă activitatea Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria, structură canonică a Bisericii Ortodoxe Române, înfiinţată la 15 august 1942, iniţial cu sediul la Tiraspol, apoi, din luna octombrie a aceluiaşi an, la Odessa. Misiunea a desfăşurat lucrare misionară ortodoxă pe teritoriul situat între Nistru şi Bug, aflat temporar sub administraţie românească, şi care cuprindea o suprafaţă de aproximativ 39.000 km^2 şi o populaţie, preponderent rurală, de circa 2.320.000 de suflete. Administrativ, teritoriul era sub administraţia Guvernământului Transnistriei, organizat pe judeţe, raioane şi comune (18 suburbane şi 1.363 rurale), având în componentă, inclusiv, două oraşe (Odessa şi Tiraspol).

Anterior constituirii Misiunii Ortodoxe Române, începând din septembrie 1941, în zonă şi-au desfăşurat activitatea mai multe echipe de preoţi misionari, sosiţi din toată ţara, începând cu echipa Arhiepiscopiei Chişinăului, avându-l în frunte pe părintele Teodor Rudiev, apoi cea a Episcopiei Huşilor, sub oblăduirea episcopului Grigore Leu şi, în fine, echipa Mitropoliei Sibiului şi Făgăraşului, conduse de Mitropolitul Nicolae Colan. După luna octombrie 1941, numărul preoţilor misionari, aflaţi în vizite canonice în Transnistria a sporit considerabil, înregistrându-se prezenţa temporară, la Tiraspol, a Mitropolitului Olteniei, Nifon, a Episcopului Oradei, apoi a Episcopului Cetăţii Albe – Ismail, Policarp şi, în fine, a Episcopului Armatei, Partenie Ciopron.

Odată înfiinţată oficial, Misiunea Ortodoxă Română, condusă de arhimandritul Antim Nica (1908-1994), fost profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti, a avut sediul la Tiraspol, iar din luna octombrie, acelaşi an, odată cu numirea Mitropolitului Visarion Puiu (1879-1964), la Odessa. Aici a funcţionat şi Cancelaria Misiunii, ce cuprindea un număr de 48 de posturi (consilieri metropolitani, inspectori bisericeşti, un revizor financiar ca şi câţiva şefi de servicii, implicaţi direct în activităţile comune ale Misiunii – administrativ, arhitectural şi cultural.

Constituirea administraţiei româneşti în Transnistria, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, este un subiect ocultat adesea de istoricii români şi străini, din motive lesne de înţeles. Istoric vorbind, temeiurile acestui demers se află în decizia mareşalului Antonescu de a continua ofensiva spre Bug, începând cu luna august 1941, după eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord. Cu toate că, în ţară, o astfel de decizie cu consecinţe nebănuite pentru desfăşurarea ulterioară a războiului, a stârnit aprige controverse, finalizate prin înlăturarea de la putere a mareşalului, prin actul de la 23 august 1944, privită prin prisma relaţiei cu aliatul german, a însemnat deschiderea unor noi zone de cooperare militară, dar şi economică pe frontul de Est.

În acest sens, ca urmare a solicitării scrise a lui Hitler, din 14 august 1941, de a continua activităţile operative, prin cucerirea peninsulei Crimea, Antonescu decide ca unităţi

Catedrala din Odessa, restaurată în 1943

rapide ale Armatei Române (Corpul de Cavalerie, Brigada Mecanizată şi Corpul Vânătorilor de Munte), să participe, sub comandă germană, în cadrul operaţiilor militare de la răsărit de Nipru, scopul final fiind acela de salvare a civilizaţiei, dreptăţii şi eliberării popoarelor oprimate. Pentru asigurarea pazei, ordinii şi siguranţei teritoriului dintre Bug şi Nistru, şi, prin extensie, a întregii Basarabii, Germania, prin vocea führer-ului, propune României să-şi asume răspunderea administrării şi exploatării economice a zonei, condiţie acceptată parţial de partea română, prin Acordul de la Tighina, din 30 august 1941. De remarcat este însă faptului că România nu şi-a asumat definitiv acest acord, în sensul că nu precizat niciodată dacă Transnistria va rămâne definitiv sub administraţie românească şi nici nu a considerat că noul teritoriu ar fi o compensaţie de pierderea Ardealului de Nord.

Din contră, ocupaţia Transnistriei s-a făcut mai degrabă din considerente militare şi strategice, legate de continuarea războiului, iar exploatarea economică era văzută ca o compensaţie faţă de ocuparea Basarabiei de către U.R.S.S. Această poziţie este confirmată, de altfel şi într-un Raport de Cercetare şi Analiză al Oficiului American pentru Servicii Strategice (din decembrie 1943) în care se precizează că: Antonescu a respins toate propunerile ca Transnistria să fie anexată la România, cu toate eforturile germanilor de a-l convinge pe recalcitrantul lor aliat! (s.n.) să accepte acest dar drept compensaţie pentru pierderea Transilvaniei de Nord (Prof. Vasile Stancu, O pagină uitată din istoria Românilor – administraţia civilă românească din Transnistria, în revista „Condeiul Ardelean").

În ce priveşte biserica transnistreană, vom semnala că aceasta a fost subordonată din vechime bisericii române, pe motiv că, încă de la 1574, voievodul moldovean Ioan Vodă Armeanul numea acest teritoriu Ţara noastră a Moldovei de dincolo de Nistru. La fel, în 1681, domnitorul Gheorghe Ghica, în calitate de Despot al Moldovei şi al Ucrainei, deţinea şi demnitatea de hatman pentru zona transnistreană, astfel încât se poate spune fără greş că hotarul etnic a trecut Nistrul. Cert este că în secolul al XVIII-lea, boierii moldoveni,

Catedrala ortodoxă din Bălți

inclusiv familiile Cantacuzino, Rosetti, Catargiu, Sturza, dar și alții, dețineau moșii întinse peste Nistru, iar un recensământ oficial din 1793 indica, din 67 de sate existente, 49 ca fiind exclusiv românești.

În aceste condiții, Mitropolitul Sucevei hirotonisește, la 1657, pe Lazăr Brancovici drept episcop de Cernișor, iar un secol mai târziu, în 1769, într-un act emis de Episcopia de Tighina se precizează că: Mitropolitul Proilavei (Brăila) și al Tamarovei (Reni) este și al tuturor marginilor Dunării și Nistrului, ca și al întregii Ucraine a Hanului (E. Șt. Holban, Figuri basarabene, în revista „Basarabia", nr. 1/1992).

În alte documente se vorbește despre jurisdicția Episcopiei Hușilor asupra teritoriului transnistrean, iar, după 1792, dată când rușii ating Nistrul, Transnistria aparține bisericii de Ecaterinoslav, episcop fiind un etnic român, Gavril Bănulescu-Bodoni, a cărui autoritate se întindea inclusiv în ținutul Oceacovului, unde locuiesc: moldoveni, vlahi, greci, bulgari și colonești de diferite neamuri, însă ruși foarte puțini (Șt. Ciobanu, Cultura românească în Basarabia, Chișinău, 1992, p. 23). La această dată, pe malul stâng al Nistrului, până la Bug, erau aproximativ 100 de biserici românești, majoritatea aparținând unor grupuri compacte de colonești sosiți din Principate, dar și din Transilvania, tentați, în vremea lui Al. I. Mavrocordat, să se așeze în această Nouă Moldovă, mai ales prin prisma unor avantaje de natură economică (v. N. Iorga, Românii de peste Nistru, în revista „Basarabia", nr. 11/1992, p. 89).

Documentele vorbesc chiar de o migrațiune masivă, de aproximativ 2.000 de familii de români, cu 15 biserici, stabiliți la 1783, dincolo de Bug. La fel, se făceau colonizări masive în Crimea, până în Caucaz și Donbas, majoritatea noilor veniți fiind ciobani din Transilvania. Ca dovadă în acest sens, sunt mărturiile lui Al. Golopenția, care a efectuat cercetări etnosociologice în Transnistria, între 1942-1944, constatând, de pildă, că în zona Mării de Azov mai trăiau urmași ai coloniștilor din 1783, care susțineau că strămoșii lor primiseră, la strămutare, câte 50 de hectare de teren, o pereche de boi și scutiri de impozite pe 50 de ani (Ion Nistor, Istoria românilor din Transnistria, București, 1995, p. 27).

A tăgădui, în aceste condiții, prezența elementului românesc în Basarabia și în guberniile învecinate (Podolia și Herson), este un nonsens câtă vreme chiar și unii învățați ruși admit că: Moldovenii ce locuiesc în Moldova și Basarabia sunt români. Dovada cea mai pregnantă în sprijinul acestor afirmații o reprezintă toponimia zonei, ce abundă în denumiri precum Cioban, Voloșovca, Troianca, Mălai (în regiunea Cherson) sau Moldovca, Moldovscaia, Pădureț, Urâta, Șerbani, Șura etc. De altfel, istoricul aromân Theodor Burada, citat de Nicolae Iorga (Op. cit., p. 92), identifică, de pildă, în 1893, numai în gubernia Cherson, nu mai puțin de 20 de localități cu nume specifice, iar în regiunea Podolia, tot atâtea, cu totul numărul satelor românești din Transnistria fiind estimat, la începutul secolului al XX-lea la peste 400 (Ion Nistor, Op. cit., p. 35).

Nu este de mirare că, în aceste condiții, apare și o mișcare de „reintroducere" a limbii române în biserici, susținută, între 1909-1913, de ieromonahul Inochentie, care difuza, la Balta, românilor veniți în pelerinaj, gazete în limba lor, scrise în alfabet latin. Ridicat de cazaci și închis, Inochentie va fi apărat de țărani, iar, în timpul tulburărilor survenite au pierit peste 60 de persoane. În final, mișcarea lui Inochentie s-a dovedit benefică, autoritățile sfârșind prin a accepta folosirea limbii române în biserici.

Mai târziu, în 1917, pe fundalul redeșteptării conștiinței naționale a românilor din fostul imperiu țarist, Congresul învățătorilor români din Rusia, ținut la Odessa, hotărăște ca, pe viitor, românii transnistreni să dispună de serviciu divin în limba lor, să se înființeze un inspectorat școlar românesc, o episcopie la Dubăsari și un seminar la Odessa. Aceleași decizii le iau și Congresul ostășesc moldovenesc, ce decide, între altele, că românii de peste Nistru, din Caucaz și Siberia, au aceleași drepturi ca și cei basarabeni, în acest sens rezervându-le și 10 mandate în Sfatul Țării.

Drept urmare, la 17 decembrie 1917, primul Congres al Românilor Transnistreni dispune introducerea limbii române, cu alfabet latin, în școli și biserici, tipărirea de gazete proprii, inclusiv constituirea unui batalion românesc, ostașii urmând să primească, de la autoritățile locale echipament, armament și local pentru cazarmă. Semnificativ este și faptul că acest Congres s-a ținut sub semnul tricolorului și sub deviza Slavă Moldovei slobode. Din păcate, aceste revendicări radicale nu s-au finalizat în sensul dorit de românii transnistreni, România nerevendicând Transnistria la Conferința de pace de la Paris.

În consecință, cei peste 600.000 de români de la frontiera estică (Cf. estimărilor istoricului Ion Nistor, Op. cit., p.49) și-au continuat calvarul, suferind, după 1922, ca urmare a intransigenței lor politice, deportări în masă. Cu toate că, oficial, Guvernul sovietic admitea, la 3 august 1923 că toate naționalitățile republicii au deplină libertate în folosirea limbii materne, crearea, la 12 octombrie 1924 a Republicii Autonome Socialiste Sovietice Moldovenească (R.A.S.S.M.), cu capitala la Balta, a întrerupt cvasi-total orice legături cu limba și cultura românească. Noul stat creat între Rusia și noi, cum îl numea cu deplină luciditate Vintilă Brătianu, a urmărit prin toate mijloacele să ascundă unei populații cu totul neștiutoare din ce neam se trage, care le sunt limba și credința adevărate. Sub noua administrație sovietică intelectualitatea românească are cel mai mult de suferit, atrocitățile staliniste constând în deportări, colectivizare forțată și uneori chiar crime (cum a fost cazul în satul patriotului moldovean Toma Jalbă, Butor, din Raionul Grigoriopol, unde bărbații valizi au fost decimați ca urmare a curajului de a se înscrie în primul Batalion românesc din Transnistria, cf. Ion Nistor, Op. Cit., p. 65).

La fel, erau vânați și uciși românii care, din disperare,

încercau să treacă Nistrul și să se refugieze în Basarabia, devenită parte a Regatului României. După fatidica zi de 28 iunie 1940, când s-a decis cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, autoritățile sovietice la rugămintea organizatorilor Moldovei, înaintează Sovietului Suprem al U.R.S.S. propunerea ca locuitorii Basarabiei să se unească cu cei ai R.A.S.S.M., luând astfel ființă Republica confederativă S.S.M., care, la rândul ei, hotărăște cedarea către Ucraina a Bucovinei de Nord, dar și a ținuturilor Hotinului, Cetății Albe și Chiliei, ca și a raioanelor Codâma, Balta și Percian. Practic, Basarabia, și odată cu ea Transnistria, erau încă o dată sacrificate în favoarea colosului sovietic.

Se poate spune, așadar, că exceptând perioada 19 august 1941-29 ianuarie 1944, când Transnistria s-a aflat sub administrație temporară românească, în cele aproape nouă decenii trecute de la 12 octombrie 1924, când a luat ființă R.A.S.S.M., elementul românesc a scăzut de aproape patru ori (de la 600.000 de etnici români, consemnați de istoricul Ion Nistor, la puțin peste 150.000, cum reiese dintr-un recensământ din 1989). În același timp, limba și credința strămoșească s-au diminuat până la a deveni alin în durerea ce ne încearcă.

Până în ziua când politicienii noștri vor găsi că a sosit momentul, anticipat cândva de Corneliu Coposu, anume că: Integritatea noastră teritorială, până la frontiera estică a neamului este obligație sfântă, nu ne rămâne decât să plângem soarta celor 12 milioane de români, inclusiv a fraților transnistreni, care nu au acces la limba și cultura lor. Până atunci să ne amintim că în Transnistria (oficiul R.A.S.S.M.), în 1941, după 23 de ani de putere sovietică, nu mai funcționa decât o singură biserică ortodoxă, situată în cimitirul nr. 2, din Odessa, avându-l ca paroh pe singurul preot de origine română din regiune, Vasile Braga. În rest, din cele 891 de biserici parohiale sau mănăstirești, câte funcționau în 1917, nu mai erau în picioare, în 1941, decât 363, toate fără excepție transformate în localuri cu destinație profană (magazii, depozite sau de cele mai multe ori, cinematografe sau cluburi sătești), restul de 527 biserici fiind fie demolate (258), fie parțial distruse (269). La fel, din cele 13 mănăstiri și schituri consemnate în 1917, nu mai funcționa, în 1941, nici unul.

Date suplimentare despre acest fenomen aflăm din Anuarul misiunii bisericești ortodoxe române pentru Transnistria, pe anul 1943, tipărit la Odessa, în 1943, document cu totul inedit (date fiind conținutul și împrejurările editării lui), aflat în arhiva și biblioteca privată a domnului Ion C. Rogojanu, din București.

Din Anuar reținem că, la 15 octombrie 1943, personalul Misiunii, condusă de Mitropolitul Visarion Puiu (de la 16 noiembrie 1943), preot vicar fiind arhimandritul Antim Nica, era compus dintr-un număr de 48 persoane (ce includea inclusiv pe lucrătorii de la Tipografie și pe dactilografele de limba rusă), iar numărul protoieriilor de județe era de 14, majoritatea preoților aflați pe funcții fiind numiți în intervalul 1942-1943. Cu totul, la 1 noiembrie 1943, erau în Transnistria 617 preoți și diaconi din țară și localnici, care slujeau în comunitățile moldovenești (62), mixte (98) și ruso-ucrainene (447).

În ce privește situația bisericilor și a caselor de rugăciune, se consemnează, că, față de anul 1941, când numai o singură biserică se mai afla în funcțiune (cea de la Odessa), la 15 octombrie 1943 erau deja reparate și redate cultului 474 biserici (cu sprijinul Armatelor 19 română și 1 germană), alte 118 fiind în curs de reparație, în vreme ce numărul bisericilor ruinate era, încă, de 258. Cu sprijinul unităților Armatei Române fuseseră deja reparate Catedrala din Balta (cu concursul Diviziei 3 pază, aflată sub comanda generalului Polihon Dumitrescu), biserica din Berzovca (reparată de Regimentul 3 Cavalerie, condus de colonelul I. Brătianu), la fel, catedrala din Iampol (pentru care Garnizoana locală a donat suma de 1.000 ruble moldovenești și a pus la dispoziție 6 meșteri). Alte biserici, reparate cu îndemnul și stăruința unor comandanți de regimente și batalioane erau cele situate în județele Dubăsari, Jugastru, Odessa (patru biserici), Tiraspol și Ovidiopol (șapte biserici, dintre care cea din localitatea Troița, cu Hramul „Sf. Gheorghe", fusese reparată de Regimentul Mihai Viteazul, iar cea de la Iarca, de militarii din subordinea locotenentului Filip Alexandru, din Jandarmerie).

Tipografia Misiunii a publicat, odată cu revista Transnistria creștină (trimestrial, anul I și II, 1942-1943) un număr de opt cărți de cult, majoritatea în câte 5.000 exemplare. De remarcat este și lucrarea arhimandritului Antim Nica Viața religioasă în Transnistria, apărută în 1.000 exemplare. De asemenea, pentru populația rusofonă s-au tipărit 11 titluri, majoritatea cărți de rugăciuni, dar și calendare. Prin grija arhimandritului Iuliu Scriban, la Dubăsari a luat ființă un seminar teologic ortodox, având, în anul școlar 1942-1943, 2 clase. Cu totul, au urmat regulat școala un număr de 42 de elevi seminariști, fii de moldoveni din Transnistria, cărora școala le-a acordat gratuit cazare, întreținere și cărți. Concomitent, un alt seminar s-a deschis la Odessa, în cartierul Moldovanca, fiind frecventat în 1943 de 81 de candidați, de toate vârstele, inclusiv foști absolvenți de teologie, cu sau fără diplomă, din fostul regim țarist, care nu apucase să intre în rândul clerului. Cu totul, au absolvit seminarul din Odessa, 50 de preoți, care, din toamna anului 1943, au fost chemați la propovăduire.

Tot la Odessa, Misiunea Ortodoxă Română a deschis un număr de patru orfelinate pentru copii de la 4 la 10 ani, precum și un azil de femei bătrâne. De asemenea, au fost constituite cinci mănăstiri și un schit, aceasta în condițiile când elemente călugărești lipseau cu desăvârșire fiind ucise de bolșevici (Anuarul, p. 16). Și mai adaugă, autorii cărții: Misia îi sprijină, totuși, dar fără bună nădejde. În ce privește situația propriu-zisă a bisericilor parohiale, tabelul ce se înfățișa, în 1941, la preluarea Transnistriei, era cu totul dezolant. Aproape că nu exista biserică care să nu fi fost devastată,

Catedrala „Sfântul Nicolae" din Bălți, înainte de demolare

jefuită și, în cel mai bun caz, transformată în grajd, magazie sau club. La fel, cimitirele aparţinând acestor lăcaşuri erau, în mare parte distruse. Multe din biserici dispuseseră, înainte de 1917, de terenuri arabile, iar în unele sate funcţionau chiar şi biblioteci publice. La intrarea în funcţie a administraţiei româneşti, parohiile erau cu desăvârşire sărace.

Câteva cazuri privind destinul bisericilor oropsite ale Transnistriei, sunt edificatoare. Astfel, la instalarea Î.P.S. Visarion Puiu, ca episcop de Hotin, în 1923, oraşul Balta avea o singură biserică, raportată la 10.000 de locuitori. Prin grija noului vlădică s-a ridicat o măreaţă catedrală, în stil neoromânesc, inaugurată la 2 iunie 1935. Tot la Balta mai fuseseră construite, în decurs de 10 ani, bisericile Sf. Petru şi Pavel (1929), Sfinţii Arhangheli, Adormirea Maicii Domnului şi Sf. Cuvioasă Parascheva (1935), precum şi Schitul Episcopiei. După venirea comuniştilor, în picioare a rămas numai Catedrala, în vreme ce biserica Sf. Cuvioasă Parascheva, construită după modelul catedralei din Curtea de Argeş, având două turle răsucite, a fost deposedată de odoare şi transformată în planetarium. O soartă similară a avut Catedrala din Odessa, cu Hramul Naşterea Maicii Domnului, metoc al Mănăstirii Sf. Ilie, de la Muntele Athos, zidită în 1897, de arhimandritul Gavriil Bodoni. Biserica a fost, sub bolşevici, magazie de zarzavat, fiind reclădită cu ajutoare băneşti de la Guvernământul Transnistriei şi resfinţită la 6 decembrie 1941. Tot în Odessa a început, în 1942, construcţia noii catedrale, pe locul unei foste biserici folosită de comunişti ca arhivă. Cu totul, în oraşul Odessa funcţionau în 1943, sub administraţia românească, un număr de 27 de biserici şi 3 capele, toate reconstruite şi dotate, având un număr corespunzător de personal licenţiat, slujitori şi cântăreţi. Dintre acestea, se remarcă Capela cu Hramul Alexandru Nevschi, din incinta Universităţii, sfinţită la 1 mai 1865, transformată, sub comunişti, în sală de sport, apoi resfinţită şi redată cultului ortodox de Î.P.S. Visarion, Mitropolitul Transnistriei, la 22 aprilie 1943.

Din păcate, şi astăzi continuă tendinţele centrifuge ce au împiedicat accesul la o viaţă culturală naţională firească al românilor transnistreni. Interesele ruseşti în zonă sunt încă active, dovadă fiind conflictul început în 1992, şi încă nesoluţionat. Pentru cei, încă, 40% de români din zonă, pentru cei peste 700 de elevi ai Şcolii nr. 20 din Tiraspol, singura unde se studiază în grafie latină, merită orice efort de recunoaştere şi ajutor (cât nu e prea târziu).

TRANSNISTRIA OPPRESSED CHURCHES

The 1943 Year Book of the Romanian Orthodox Church for Transnistria (Odessa 1943) could ever be considered as a part of the Romanian cultural patrimony. It is just the owner courage and the happy occurrence that make possible today to use this book. As a coincidence too is a Report with a registration number, dated on January the 27th (no. 20441) that served Mr. Gabriel Dragan, a clerk probably from the Propaganda Department, in order to request from his hierarchical superiors the purchase of 100 copies of Transnistria written by captain Ioan Mailat and published in 1942 within the "Universul" printing house in Bucharest.

The request motivation is firmly expressed as follows: "Far from being an arid scientific or controversies work on certain topics, the author's main goal is to present the social, geographic and political history of the province […]. This is one of the best achievements about Transnistria, and considering the lack of this kind of work, the purchase would be extremely useful for our libraries".

The Year Book could prove to be very useful as well since it is in fact an almost complete guidebook for the Orthodox Church in Transnistria and also for the consequences of the Soviet occupation over the cultural and confessional education level of the local population. The Year Book is composed of a rich architectural repertory that takes a look of the religious establishments in an advanced degradation condition. Basically, 547 priests arrived from all over the place of Great Romania out of which 327 as missionaries and representing more than a half from the total number were working on November the 1st, 1943 in Transnistria. In 1941 when the Romanian Army entered Odessa, the religious service was officiated in one single church from the 891 initially registered, 258 being demolished and the other ones turned into storehouses, warehouses, or administrative establishments.

In 1943 more than a half of those churches came back again as property to the Orthodox Church, 474 most of them being rehabilitated with the Romanian Army assistance.

If about the Bishop Visarion Puiu and the prelate Antim Nica a lot of true and unexpected things are to be told in the near future, about the persecuted churches the facts only are to be taken into account.

Keywords: Transnistria's History, religious cults, persecuted churches, missionary activities, religious architectural repertory

NOTĂ

1 Institutul de Filosofie al Academiei Române.

Prof. univ. dr. Ion GIURCĂ[1]

BISERICA ŞI ARMATA, LOC ŞI ROL ÎN REALIZAREA UNIRII PRINCIPATELOR ÎN ANUL 1859

Cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și sfârșitul Primului Război Mondial au marcat ca momente distincte, de importanță incontestabilă pentru evoluția societății românești, Unirea Principatelor Moldova și Valahia, apoi Unirea cea Mare, act istoric prin care s-a realizat mult dorita și necesara unitate a românilor într-un singur stat. Situații geopolitice și geostrategice favorabile, valorificate cu inteligență, prin asumarea unor riscuri de către factorii de decizie politică și formatorii de opinie, au asigurat condițiile realizării obiectivelor propuse în primul caz pe timpul revoluțiilor de la 1848-1849, în cel de al doilea caz formulate în scopul politic și militar al războiului în care România și armata sa s-au angajat în august 1916.

Dacă în programul și acțiunea din martie 1848 a revoluționarilor de la Iași problema exprimării fățișe a ideii de unire a fost evitată, din considerente de prudență față de o reacție militară a Rusiei, după participarea la Adunarea de la Blaj, din 3/15-5/17 mai 1848, unde participanții au cerut prin glas și au înscris într-o declarație dorința: Noi vrem să ne unim cu țara, atitudinea acestora s-a schimbat. Adunați la Brașov, revoluționarii moldoveni au elaborat un nou program, intitulat Prințipurile noastre pentru reformarea patriei, care a prevăzut într-un punct distinct Unirea Moldovei cu Valahia într-un singur stat neatârnat românesc[2].

Tot din considerente de prudență față de o intervenție militară a trupelor otomane de la sud de Dunăre, în programul revoluției din Țara Românească, prezentat la Islaz în ziua de 9/21 iunie 1848, ideea unirii nu a fost înscrisă, dar în finalul acestuia erau câteva fraze care transmiteau, discret, un mesaj în acest sens. Mai radical, așa cum a fost toată viața, C.A. Rosetti scria, la 12/24 iunie, în Pruncul român un incitant articol, Către frații noștri din Moldova, un adevărat apel la unitatea românilor din spațiul extra-carpatic: Uniți-vă cu noi frați de dincolo de Milcov; peste undele lui vă întindem brațele, dorind cu înfocare a vă da sărutarea frăției și a libertății. Munteanul și moldoveanul sunt toți români, sunt frați, o singură nație; uniți-vă cu noi... Uniți, vom fi tari; uniți, vom sta împotriva oricărui vrăjmaș al libertății noastre[3].

Intervenția militară concentrată a imperiilor țarist, otoman și țarist în anii 1848 și 1849 în teritoriile locuite de români a dus la restabilirea situației din perioada anterioară, dar nu a putut înfrânge ideea și dorința de unitate a celor aflați la discreția puterilor aflate la granițele noastre.

Războiul Crimeii (1853-1856), dar mai ales Conferința de Pace de la Paris, din martie 1856, au deschis calea acțiunilor pentru unirea celor două Principate Române aflate sub suzeranitate otomană, prin prevederea de a se constitui Divanuri

Mitropolitul Sofronie Miclescu (Pictura este realizată de Nicolae Grigorescu și se află la Mănăstirea Agapia)

ad-hoc, care să asigure reprezentarea cea mai exactă a intereselor populației, referitor la organizarea definitivă a acestora. Adunările ad-hoc din Moldova și Țara Românească, întrunite la Iași și București, au înscris în rezoluțiile lor ideea unirii Principatelor într-un singur stat sub numele de România, dorință care a fost transmisă pe căi diplomatice puterilor garante și prin presă întregii Europe. Prin urmare, participanții la Conferința marilor puteri de la Paris, desfășurată în perioada 10/22 martie-7/19 august 1858, erau în cunoștință de cauză cu dorințele clasei politice românești. Prin urmare, Convenția pentru organizarea definitivă a Principatelor Române, care a prevăzut doar o unire formală a celor două țări, sub denumirea de Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei, fiecare cu domn, guvern, și adunare legiuitoare proprie[4].

Într-un asemenea cadru internațional și intern favorabil a avut loc dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza la Iași și București, la 5/17 și 24 ianuarie/5 februarie 1859 ca domn al Principatelor Unite Moldova și Valahia, act politic de însemnătate hotărâtoare pentru recunoașterea unirii de către puterile garante, consemnat în hatișeriful emis de către Poarta otomană la 22 noiembrie/4 decembrie 1861. Deschiderea

Generalul Barbu Vlădoianu

lucrărilor Adunării comune a Principatelor Unite la Bucureşti, la 24 ianuarie/5 februarie 1862, a marcat finalizarea procesului atât de mult dorit, Alexandru Ioan I proclamând: Unirea este îndeplinită! Naţionalitatea română este întemeiată!

Unirea Principatelor a fost posibilă şi prin atitudinea şi contribuţia Bisericii şi Armatei la pregătirea, înfăptuirea şi desăvârşirea dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza, plecând de la menirea acestor două instituţii, pe care recent Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Daniel, o considera a fi: Biserica apără integritatea spirituală şi darurile specifice ale creştinismului românesc, care au contribuit la cultivarea şi promovarea continuităţii şi unităţii de neam. Armata apără integritatea teritorială şi valorile perene ale istoriei poporului român, care, prin luptă dreaptă, jertfă şi suferinţă creştinească îndurată, a ajuns la libertate şi unitate naţională[5].

În ianuarie 1859 şi în perioada până la desăvârşirea Unirii Principatelor, Biserica din Moldova şi Valahia au avut un loc şi rol important, chiar în condiţiile în care anumite măsuri dispuse de către domn şi guvern nu erau agreate de către mitropoliţi şi episcopi. Adunările elective în cadrul cărora Alexandru Ioan Cuza a fost ales domn au fost conduse la Iaşi de către mitropolitul Sofronie Miclescu, iar la Bucureşti de către mitropolitul Nifon. În Moldova, printre cei opt reprezentanţi ai bisericii în Adunarea Moldovei se aflau: mitropolitul Sofronie Miclescu, arhimandriţii Neofit Scriban şi Melchisedec Sofronie, care au participat la toate activităţile care au pregătit şi consfinţit alegerea domnului la 5/15 ianuarie 1859. A rămas memorabilă şedinţa Adunării ad-hoc a Moldovei din 22 septembrie/4 octombrie 1857, începută printr-un Te Deum la biserica „Sfântul Nicolae", continuată la palatul administrativ din Iaşi, deschisă de către mitropolitul Sofronie Miclescu cu un discurs rămas în istorie sub titlul Moldo-Românie, o pledoarie pentru cumpătare şi înţelepciune în formularea dorinţelor, preţuirea istoriei ţării, conştiinţa unităţii de neam, credinţă către patrie şi neam. La buna desfăşurare a şedinţei inaugurale a Adunării de la Iaşi armata a avut un loc şi rol important, ca structură de ordine în spaţiul de desfăşurare a activităţilor, dar şi ca activitate de protocol, în semn de preţuire faţă de importantul eveniment. Şedinţa Adunării Moldovei din 7/19 octombrie 1857 s-a dovedit de o importanţă covârşitoare pentru decizia de unire a principatelor. Atunci s-a decis susţinerea ideii unirii principatelor într-un singur stat sub numele de România şi prinţ străin cu moştenirea tronului, ales dintr-o dinastie domnitoare a Europei şi a cărui moştenitori să fie crescuţi în religia ţării.

Votul deschis a consemnat 81 de voturi pentru, între care şi a mitropolitului Sofronie Miclescu, care la depunerea votului a rostit cuvintele Unde-i turma, acolo-i şi păstorul, iar protoiereul Dimitrie Matcaş a arătat că alegătorii săi, tot clerul de Roman, l-au rugat cu lacrimi în ochi, ca să voteze pentru dorinţele rostite în programul naţional – Unirea Principatelor. Votul împotrivă a episcopului de Sotiriopoleos, alături de lafundiarul Alecu Balş, a fost o excepţie nedorită în acea zi, ironizată de către membrii Adunării.

În Muntenia alegerile pentru Adunarea ad-hoc au adus în legislativul de la Bucureşti 10 reprezentanţi ai clerului (mitropolitul Nifon, episcopii de Buzău, Argeş şi Râmnic, arhimandriţii egumeni ai mănăstirilor „Bistriţa" şi „Sadova", protopopii deputaţi ai clerului din Bucureşti, Argeş, Buzău şi Râmnic) şi şase ofiţeri (locotenentul Scarlat Voinescu, căpitanul Nicolae Pleşoianu, generalul Gheorghe Magheru, căpitanul Grigore Marghiloman, colonel Ştefan Vlădoianu, căpitanul Eliodor Lipati) aleşi ai marilor proprietari din judeţele Buzău, Gorj, Râmnicu-Sărat, Romanaţi, Teleorman şi oraşul Craiova (căpitanul N. Pleşoianu).

Asemănător situaţiei de la Iaşi, şi la Bucureşti, Adunarea era prezidată de către mitropolit, astfel că acesta a avut un loc şi rol important în parcurgerea etapelor care au dus, în final, la dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al Principatelor Unite. Ideile promovate la Bucureşti în privinţa unirii principatelor au fost asemănătoare celor din Moldova, exprimate verbal în diferite variante, dar consemnate în documentele oficiale identic cu cele de la Iaşi.

După ce Convenţia pentru organizarea definitivă a Principatelor Române a fost adusă la cunoştinţa autorităţilor de la Bucureşti şi Iaşi, iar Poarta otomană a emis hatişeriful în acord cu cele hotărâte la Paris în august 1858, au fost constituite căimăcămiile din Moldova şi Muntenia, din care făceau parte promotori şi adversari ai unirii, ceea ce uneori a influenţat desfăşurarea activităţilor şi acţiunilor, dar a dovedit existenţa primelor elemente ale unei vieţi politice democratice, prin manifestarea puterii neconsolidate şi a unei opoziţii în formare.

Sfârşitul anului 1858 şi începutul celui următor au marcat intrarea în linie dreaptă în privinţa alegerii domnitorului în cele două Principate. Activităţile au fost mai liniştite în Moldova în privinţa desemnării candidatului pentru tronul de la Iaşi, dar mult mai agitate la Bucureşti, unde adversarii unirii erau mai bine poziţionaţi în cadrul Adunării elective. Desfăşurarea evenimentelor la Iaşi şi Bucureşti a fost marcată de situaţii interesante.

La Iaşi membrii Adunării elective şi-au exprimat poziţiile în privinţa desemnării candidaţilor într-o atmosferă mai relaxată, fără a se ajunge la manifestări violente, în care armata să fie chemată să restabilească ordinea sau să se poziţioneze în favoarea cuiva, în timp ce la Bucureşti situaţia a fost mult

mai tensionată, Partida Națională fiind nevoită să apeleze la sprijinul maselor pentru a impune un domn favorabil unirii. Prin urmare, în Muntenia trebuia să se acționeze de o manieră în care armata să gestioneze criza, în condițiile în care comandanții militari trebuiau să se poziționeze de partea unioniștilor sau opozanților acestora.

O problemă delicată apărută la Iași a fost poziția mitropolitului Sofronie Miclescu. Cel care în 1857 acționase pentru anularea alegerilor falsificate de către Nicolae Vogoride și se manifestase ca unionist, în decembrie 1858 a intrat sub influența nefastă a lui Ștefan Catargiu, refuza să prezideze Adunarea electivă a Moldovei, invocând, într-o scrisoare din 27 decembrie 1858/8 ianuarie 1859, că ne găsim obosit de sfintele slujbe după datoria religiei, și încă mai urmează a mai face asemenea osteneli de slujbă bisericii până la șase zile a viitoarei luni ianuarie…[6]. Atitudinea sa a fost caracterizată de către unii membri ai Adunării ca retrogradă, favorabilă unor mari proprietari de pământ, fapt ce a generat o reacție nefavorabilă din partea celor care au luat cuvântul și au aruncat cuvinte grele asupra celui considerat a se fi rătăcit pentru moment de turma sa…

Surprinzător pentru majoritatea participanților, cel care a liniștit spiritele încinse a fost Alexandru Ioan Cuza. În ședința Adunării din 2/14 ianuarie 1859, intervenind după acuzațiile grave aduse mitropolitului de către Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza a spus pe un ton calm, conciliator: Socot că prea sfinția sa părintele mitropolit, scriind adresa către Adunare, n-a avut scopul de a ataca nici majoritatea nației, nici a lovi alegerile. Prea sfinția sa a fost înșelat de către unii chiar din noi. Clerul a fost totdeauna, în toate momentele cele mari ale nației noastre, în capul nostru. Astăzi, nu cred că acest cler vrea a contesta validitatea alegerilor[7]. Viitorul domn al Moldovei a propus ca o delegație a Adunării să meargă la mitropolit și să discute problema în litigiu, acțiune care s-a dovedit benefică, astfel că în dimineața zilei de 4/16 ianuarie 1859 Sofronie Miclescu a prezidat ședința premergătoare alegerii.

Ședința din ziua de 5/17 ianuarie 1859 a fost relevantă pentru locul și rolul armatei și bisericii pentru buna desfășurare a activităților, așa cum fusese stabilit prin ordin al căimăcămiei încă din 10/22 decembrie 1858: Oastea de toate armele, în mare uniformă, se înșira de-o parte și de alta a drumului de la ușile bisericii (Sfântul Nicolae – n.n.) până la scara cea mare ce conduce în sala ședințelor Adunării. În drumul spre sala ședințelor, deputații vor fi salutați de o bandă de muzică militară. Artileria va slobozi și ea 101 tunuri (lovituri de tun – n.n.) în cinstea acestor treceri, iar oastea va prezenta armele[8]. Activitatea clerului, în ziua de 5/17 ianuarie 1859, a fost laborioasă și edificatoare pentru însemnătatea momentului. La sfârșitul serviciului religios de la biserica „Sfântul Nicolae", la care erau prezenți toți membrii Adunării, părintele Neofit Scriban a rostit un frumos discurs, în acord cu importanța momentului: Credința nației române nu a fost, nu este și nu va fi decât unirea românilor într-un singur stat, singura ancoră a mântuirii sale, singurul port în care poate scăpa corabia sa națională de furtuna valurilor ce o împresoară. Voi, ieșind de aici, veți păși la un act mare, ce de secoli a fost pierdut pentru noi. Eu, ca și anul trecut, tot de pe acest amvon, v-am spus și vă spun încă și acum, că acest mare erou (referire la Ștefan cel Mare, ctitorul bisericii „Sfântul Nicolae" – n.n.) a zis că Dumnezeul părinților noștri va transmite nouă

Mitropolitul Nifon

un mângâietor, care va vindeca rănile noastre și va realiza dorințele noastre. Fie dar ca alesul vostru să fie acela pe care îl așteaptă nația română. Fie ca el să vindece ranele ei, și să realizeze dorințele ei. Faceți dar, fraților, ca în urma alegerii voastre de astăzi să iasă un asemenea Mesie al României[9]. Mitropolitul Sofronie Miclescu a deschis și condus ședința Adunării dedicată special alegerii domnului Moldovei, arătând importanța momentului în câteva cuvinte bine alese: Nu mă îndoiesc, iubiții mei compatrioți, că fiecare din dumneavoastră prețuiește cât de importantă este această operație și în ce grad viitorul țării se află legat cu rezultatul ei.

Exprimându-și votul, ultimul dintre membrii Adunării, mitropolitul Moldovei a rostit în mod solemn: Au trecut sute de ani, iubiții mei compatrioți, de când Moldova pierduse dreptul său de a alege pe domnitorul stăpânitor. Acum am câștigat iarăși drepturile noastre. Și, precum anul trecut am zis că unde este turma va fi și păstorul, iarăși mai repetez același cuvânt și, împreună cu toată Adunarea, votez și subscriu pentru dl. colonel Alexandru Cuza, pentru domnul stăpânitor al Moldovei[10].

Votul lui Sofronie Miclescu a consfințit unanimitatea votului pentru alegerea pe tronul Moldovei a unui ofițer al Armatei Române.

În timp ce la Iași se alegea domnul Moldovei, în Țara Românească, unde lupta politică era mai înverșunată, alegerile pentru Adunarea electiva au fost stabilite și s-au desfășurat între 8/20-12/24 ianuarie 1859, conform procedurilor și calendarului stabilit. În ziua de 16/28 ianuarie 1859 în Buletinul oficial a fost publicat programul deschiderii lucrărilor Adunării elective a Munteniei, pentru ziua de 22 ianuarie/3 februarie, ora 9 dimineața, care prevedea convocarea la mitropolie, apoi la sala Adunării obștești, a oficialităților alese și numite. Trebuia să fie prezent un batalion de infan-

terie şi un detaşament de cavalerie, care să prezinte onorul, să marcheze deschiderea lucrărilor prin trei salve de puşcă, iar corpurile militare din Bucureşti să defileze prin faţa aleşilor ţării. Mitropolitul Nifon a dispus ca un Te Deum să fie ţinut în toate bisericile din ţară, iar în reşedinţele de judeţ funcţionarii publici în mare uniformă trebuiau să ia parte la slujbă.

Alegerile din ianuarie 1859 aduseseră în Adunarea electiva de la Bucureşti cinci ofiţeri (sublocotenent Ion Brătianu, colonel Ion Florescu, colonel Ion Solomon, colonel Nicolae Bibescu şi maior Dimitrie Ştefanopol), în timp ce clerul îşi păstra numărul de deputaţi aleşi şi de drept.

Alegerea domnului Ţării Româneşti a generat o intensă activitate a Partidei Naţionale şi conservatorilor pentru desemnarea candidatului, lucru greu de realizat în condiţiile în care niciuna din părţi nu deţinea o majoritate confortabilă. Pe de altă parte, Partida Naţională a acţionat pentru mobilizarea populaţiei din Bucureşti şi împrejurimi, pe care să o utilizeze ca factor de presiune pentru alegerea unui domn favorabil unirii, fapt ce a atras reacţia căimăcămiei, care a ordonat armatei, să blocheze intrările în Capitală şi să disloce importante forţe la mitropolie pentru asigurarea ordinii. În acele condiţii Ion C. Brătianu, apoi Cezar Boliac, l-au contactat pe generalul Barbu Vlădoianu care, discret, tacit, l-au asigurat de sprijinul lor. A fost victoria unioniştilor dar şi voinţa de unire a şefilor armatei, care prin acţiunea lor au asigurat, în cele din urmă, desfăşurarea în linişte, în prezenţa unei numeroase mulţimi, a şedinţelor din zilele de 22-24 ianuarie/3-5 februarie 1859. Mitropolitul Nifon a avut o atitudine ireproşabilă în organizarea şi conducerea lucrărilor, acceptând desfăşurarea unei şedinţe secrete a Adunării, în care s-a decis înscrierea lui Alexandru Ioan Cuza ca singur candidat la tronul Ţării Româneşti, conform propunerii Partidei Naţionale. Presa vremii a consemnat atitudinea reprezentanţilor bisericii la acea şedinţă, subliniind că aceştia au fost primii care au semnat angajamentul solemn privind alegerea lui A.I. Cuza, iar mitropolitul Nifon a rostit câteva cuvinte rămase memorabile: Doamne, Dumnezeul părinţilor noştri, aruncă-ţi privirea ta asupra inimilor noastre, şi nu slăbi curajul fiilor tăi. Uneşte-i pe toţi într-o cugetare şi într-o simţire, şi fă ca inimile tuturor să aibă aceeaşi bătaie pentru ţara lor. Prinţul Cuza este unsul tău între noi, şi pentru dânsul jurăm toţi că-l vom susţine[11].

În plenul Adunării, unde era prezent şi publicul admis în limita locurilor, colonelul I.E. Florescu a propus ca înaintea votului deputaţii să depună jurământul, conform unor proceduri mai vechi, iar mitropolitul a pus în aplicare solicitarea. Alegerea în unanimitate a lui A.I. Cuza domn al Ţării Româneşti a decurs conform celor stabilite şi regulamentului de funcţionare a Adunării, a generat un entuziasm general în Bucureşti, la manifestările de bucurie din acea zi participând atât clerul, cât şi trupele aflate pe Dealul Mitropoliei. Peste ani, generalul Barbu Vlădoianu, aflat permanent în zona de desfăşurare a evenimentului din ianuarie 1859, avea să redea atitudinea şi acţiunea armatei în acele zile în câteva cuvinte clarificatoare: Meritul oştirii, ce comandam atunci şi al capilor superiori din garnizoană, este că au ţinut liniştea, că nu au lăsat o tradiţiune de sânge între oştire şi popor[12].

Participarea şi implicarea clerului, a ofiţerilor, comandanţilor şi structurilor militare în realizarea Unirii Principatelor, în perioada 1857-1859, este o realitate incontestabilă, remarcată în epocă şi consemnată în izvoarele istorice. A fost doar începutul. Finalizarea a avut loc în perioada Războiului de Întregire (1916-1920), când lupta şi jertfa au fost pentru realizarea Marii Uniri (1916-1918), apoi, în anii 1919 şi 1920, pentru apărarea acesteia.

THE CHURCH AND THE ARMY, PLACE AND ROLE IN THE REALIZATION OF THE PRINCIPALITIES' UNION IN 1859

The participation and the implication of the clergy, officers, commandants and military structures in the realization of the Principalities' Union, between 1857 and 1859, is an indubitable reality that was remarked in the epoch and written in that time historical sources. It was just the beginning. It was finalized during the First World War, when the fight was for the realization of the Great Union and then between 1919 and 1920 for its defense.

Keywords: Alexandru Ioan Cuza, metropolitan Sofronie Miclescu, metropolitan Nifon, General Barbu Vlădoianu, clergy

NOTE

1 Universitatea „Hyperion" din Bucureşti.
2 Apud „Tribuna României", Iaşi, 10 mai 1859.
3 Apud „Pruncul român", Anul I, nr.1, 12 iunie 1848.
4 ***Politica externă a României-dicţionar cronologic, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986, p. 115.
5 Apud Ziarul „Lumina", marţi 26 octombrie 2010.
6 Apud „Monitorul Oficial al Moldovei", nr. 21, 28 decembrie 1858.
7 Apud Stelian Neagoe, Istoria unirii românilor, vol. 1, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986, p. 555.
8 *Ibidem*, p. 529.
9 Apud „Steaua Dunării", nr. 6, 10 ianuarie 1859.
10 Apud Stelian Neagoe, Op.cit., p. 574.
11 *Ibidem*, p. 617.
12 Apud ***Unirea Principatelor Române, 5-24 ianuarie, Iaşi-Bucureşti 1859, 1886, p.110.

Preot lect. univ. dr. Sergiu-Grigore POPESCU[1]

ASPECTE PRIVIND CONTRIBUȚIA BISERICII DIN OLTENIA LA RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ. SPRIJINUL PENTRU SPITALELE ÎNFIINȚATE ÎN TIMPUL CAMPANIEI DIN 1877-1878 ÎN DREAPTA OLTULUI

Biserica străbună, prin slujitorii ei, a fost alături, a sprijinit și s-a identificat cu năzuințele poporului român și în momentele de cumpănă din anii 1877-1878. Așteptat de sute de ani, „momentul 1877" sau „Sfânta Independență"[2] a deșteptat în sufletele clericilor olteni (ierarhi, preoți, monahi și cântăreți bisericești) puternice sentimente patriotice, sentimente ce vor fi transmise apoi mulțimilor, prin propovăduirea de la amvon a marii cauze naționale, dar mai ales prin exemplul personal, prin ofrandele oferite la Altarul Neamului[3].

Clerul a conștientizat pe deplin importanța excepțională a momentului istoric pe care îl trăia țara și avea să acționeze ca atare. În rândurile următoare vom încerca să prezentăm câteva date despre contribuția clerului și a parohiilor oltene la înființarea și bunul mers al unor spitale din dreapta Oltului, în timpul campaniei din 1877-1878.

Contribuții pentru Spitalele „Independența" și „Madona Dudu" din Craiova

Spitalul „Independența" a fost înființat la Craiova în 1877, de Maria C.A. Rosetti și condus de „Comitetul doamnelor române din Craiova"[4], în frunte cu vicepreședinta societății „Crucea Roșie", Tasinca Vlastov (născută Budișteanu). Pentru acest așezământ s-a cerut tuturor clericilor olteni să facă un efort și, fiecare, din puținul său, să ofere *aceea ce va voi* pentru întreținerea unei instituții sanitare a cărei menire era aceea de a salva viețile multor ostași români. Toate aceste ofrande urmau să fie făcute *pentru ostașii români răniți* care și-au vărsat sângele pentru Patrie. Episcopul Atanasie al Râmnicului, considerat de N. Iorga unul dintre ierarhii de seamă care au păstorit la Râmnic[5], a dat exemplul personal, angajându-se să ofere lunar acestui spital, până la sfârșitul războiului, suma de 50 de lei[6]. Episcopia Râmnicului trimitea și ea, la 27 octombrie 1877, treizeci de halate și trei șorțuri din pânză albă și mai multe cămăși din pânză albastră, douăsprezece paturi de fier și tot atâtea saltele, un *garderob pentru lenjerie*, un clopot pentru curtea spitalului, un felinar cu cruce roșie, sfetnice din alamă și alte obiecte necesare. La 16 noiembrie 1877, episcopul Atanasie dăruia personal treizeci de vedre de vin pentru soldații răniți și convalescenți care aveau *aprobarea medicilor să primească acest medicament*[7]; la 3 aprilie 1878, același episcop trimitea la Craiova 70 de schimburi, cămăși și alte obiecte vestimentare, pentru răniții din spitalul militar.

Protopopul județului Dolj din anii 1877-1878, Ștefan Amzulescu, împreună cu fiul său oștean Gh. Amzulescu și nepotul Tiberiu Amzulescu

Trebuie făcută și precizarea că, la acest spital, ostașii români răniți pe front au fost îngrijiți și de șase călugărițe de la mănăstirea Hurezi (Horezu), în frunte cu starețа Teofana Ionescu, și alte câteva măicuțe de la mănăstirea Dintr-un lemn (ambele din județul Vâlcea), toate venite cu binecuvântarea episcopului eparhiot, călugărițe care au rămas aici până în vara anului 1878[8].

Încă din primăvara anului 1877, au fost numiți câțiva preoți confesori la Craiova, iar după înființarea Spitalului „Independența", preotul Ștefan de la biserica cu hramul Sfântul Mare Mucenic Mina, supranumit Petru-Boji, a fost desemnat să se ocupe de nevoile spirituale ale răniților din spital.

O altă instituţie medicală care a beneficiat de sprijinul Bisericii din Oltenia a fost Spitalul „Maica Domnului" din Craiova, înfiinţat prin strădaniile aceleaşi Societăţi de binefacere a doamnelor craiovene, în toamna anului 1877. Acestui aşezământ medical, monahia Epraxia de la mănăstirea Ţigăneşti îi dona o sumă considerabilă[9]. De altfel, acest spital a fost pus sub patronajul episcopului Atanasie Stoenescu, fapt ce implica răspunderea morală a ierarhului pentru asigurarea bunului mers al acestei instituţii[10].

Pentru aceste două mari spitale, preoţii olteni au donat bani şi diverse ajutoare şi au făcut apel la credincioşi. În paginile următoare vom încerca să prezentăm concret aceste contribuţii, folosindu-ne de izvoare edite şi inedite.

Aşa cum era şi firesc, clericii doljeni s-au situat pe primul loc în ceea ce priveşte sprijinul (bani şi ofrande) pentru ostaşii răniţi în bătălii. Documentele vremii consemnează faptul că cele mai multe donaţii pentru răniţi şi pentru spitale le făceau slujitorii bisericeşti, prin comitetele clericale. Astfel, aceste comitete clericale au desfăşurat acţiuni generoase de strângere de ajutoare pentru spitalele militare şi ambulanţe: bani, instrumente şi mobilier medical, medicamente, alimente, feşe pentru pansament, vată, etc.

Aşa cum menţionam mai sus, la Craiova s-a înfiinţat, din iniţiativă privată, spitalul „Independenţa", întreţinut din prinoasele creştinilor pioşi. Ca urmare a apelurilor făcute de episcopul Atanasie Stoenescu, mulţi preoţi şi credincioşi doljeni au contribuit la buna funcţionare a acestei instituţii medicale. Astfel, la 26 august 1877, Comitetul clerical din Dolj dona Spitalului „Independenţa" peste 11 oca scamă (vată), pânză, peste 400 de cearşafuri, prosoape, ciorapi de lână, dar şi suma de 1 230 lei, toate *în ajutorul soldaţilor răniţi*[11]. Pentru acelaşi spital, epitropia bisericii Madona Dudu din Craiova dădea, la 16 septembrie 1877, suma de 428,25 lei, pentru achiziţionarea a 10 paturi de lemn, cu saltelele, plăpumile şi pernele necesare, precum şi a 40 de cearşafuri. Aceeaşi epitropie mai punea la dispoziţia spitalului şi un corp de case pe care le avea în proprietate în suburbia Mântuleasa[12] (casele au fost folosite până în vara anului 1878). Tot acestei epitropii, diaconul E.M. Petrescu îi cerea sprijinul pentru tipărirea *unei mici broşuri ce se va vinde în folosul răniţilor*[13].

În septembrie 1877, preotul Demetriu Cliescu din Craiova dona aceluiaşi Spital „Independenţa" un pat cu aşternutul necesar. Şi preotul Dumitru Brănescu din acelaşi oraş s-a implicat activ în strângerea de fonduri pentru răniţi, iar soţia preotului Radu Gheorghe din comuna Poiana, Dolj, dona în acelaşi scop mai multe prosoape şi 20 de dramuri de scamă[14].

Trebuie consemnat faptul că acţiunea de strângere a ofrandelor pentru ostaşii răniţi a continuat cu aceeaşi intensitate şi în anul 1878. Astfel, la 27 martie, preşedintele comitetului clerical din Dolj, protopopul Ştefan Amzulescu, raporta episcopului Atanasie că a mai fost colectată, din cutiile anume puse pe la bisericile din Craiova, suma de 186 lei; câteva zile mai târziu raporta suma de 321 lei[15].

Ostaşii răniţi în timpul luptelor din 1877-1878 au fost sprijiniţi şi de clericii gorjeni. Astfel, în primăvara anului 1877, episcopul Atanasie cerea, printr-o adresă, protopopului judeţului Gorj, Ştefan Nicolaescu, să facă toate demersurile necesare ca şi clericii din această parte a Olteniei să doneze şi să strângă ofrande pentru folosul armatei şi al ostaşilor răniţi[16]. Ca urmare, clerul gorjean alcătuia un comitet ce redacta următorul proces verbal: *Astăzi, una mie opt sute şapte zeci şi şapte, mai 28, subsemnaţii clerului din acest judeţ Gorjiu, având în vedere grelele împrejurări în care se află Patria noastră şi mişcaţi de cea mai arzătoare dorinţă de a contribui şi noi cari cu cea ce vom putea în ajutorul ostaşilor răniţi, am luat decisiunile următoare: I. Am instituit un comitet clerical din următoarele persoane, sub patronajul Prea Sfinţiei Sale, părintelui episcop al Eparhiei D.D. Atanasie. Preşedinte, protoiereul Ştefan Nicolaescu; vicepreşedinte, preotul Petre Cernăzianu; membrii: pr. Constantin Ştefulescu, pr. Petre Ştefulescu; secretari: pr. Constantin Popescu, pr. Pantelimon Popescu. II. Acest comitet va face apel la patriotismul şi caritatea clericilor şi cetăţenilor din acest judeţ, a înscrie în listele deschise ofrandele ce vor binevoi a da. III. Comitetul va forma numărul necesar de liste. Le va numerota şi subsemna şi le va distribui, prin părintele preşedinte, persoanelor ce va crede, care le va înapoia comitetului împreună cu obiectele oferite în bani, scame, bandaje etc., iar productele de tot felul şi vitele vor rămâne la oferitori, pentru că comitetul va lua dispoziţiuni pentru ridicarea acestora. IV. Banii, scama, bandajele etc. se vor înainta de comitet prin patronul său locului competinte. V. Numele persoanelor care vor figura pe liste împreună cu ofrandele date, vor fi publicate prin Monitorul oficial, după rugăciunea comitetului ce va face Prea Sfinţiei Sale, părintelui episcop al Eparhiei Râmnicului Noului Severin, D.D. Atanasie, pentru care am dresat acest proces-verbal cu toată încrederea că onorab*[ilul] *comitet îşi va pune toate silinţele în realizarea scopului pentru care s-a constituit*[17].

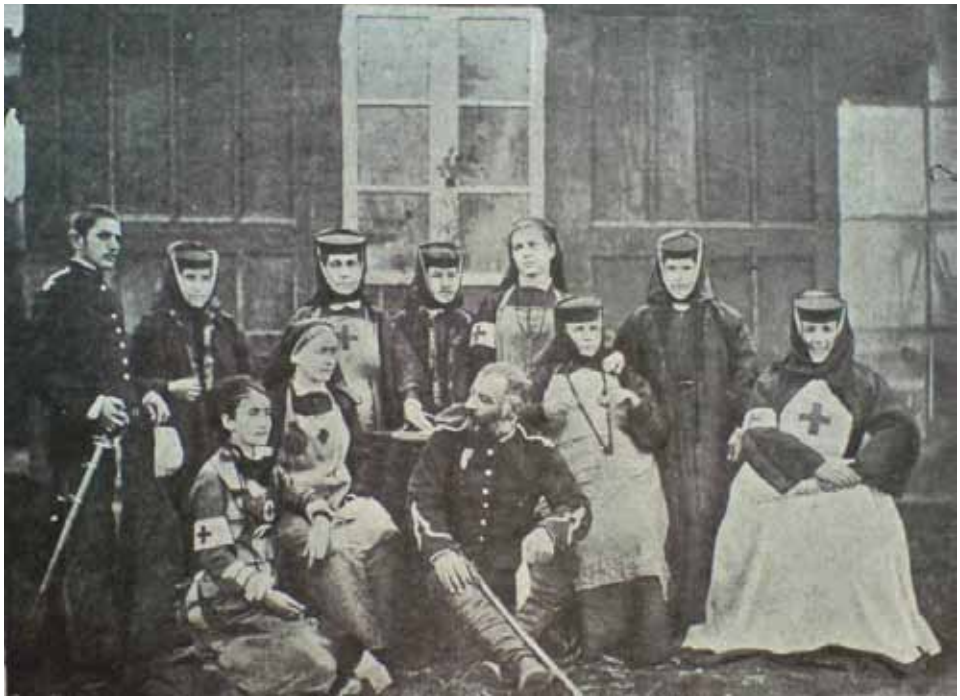

Călugăriţe din serviciile sanitare ale Armatei Române în Războiul de Independenţă din 1877-1878

La 30 mai 1877, protoieria jude-

Mănăstirea „Bistrița" din județul Vâlcea transformată, în anii 1877-1878, în lagăr pentru prizonierii turci

ţului Gorj trimitea o circulară preoţilor şi personalului bisericesc din judeţ în legătură cu ofrandele: *Este așa de bine cunoscut tuturor, încât nu mai găsesc de cuviință a da amănunte sfinției tale de starea de războ în care se află țara noastră, în asemenea împrejurări, în toți timpii și în toate locurile s-a recursu la concursul tuturor cetățenilor spre a veni în ajutorul și înlesnirea acelor care se luptă și suportă sarcinile. Prea Sfinția Sa părintele episcop al Eparhiei mi-a făcut cunoscut, printr-o epistolă, că ar dori ca și preoții și servitorii bisericești din acest județ, ca cetățeni români, să depuie ofrandele lor după putere și mijloace și după exemplul altor județe s-a format și la noi un comitet compus numai din persoane eclesiastice pentru îndrumarea creștinilor și adunarea darurilor. Acest comitet a făcut un apel pe care îl alătur și sfinției tale și citind acest apel tuturor preoților, servitorilor bisericești, cântăreți și altor creștini săteni, să-i îndemni pe fiecare a suscrie în alăturata aici listă cu arătare deslușită a numelui și prenumelui dăruitorului, comuna locuinței sale și obiectul dăruit, adecă: bani, producte cât vor voi, vite mari sau mici, sau orice ar avea buna voință să însemne deslușit în lista respectivă și toate obiectele și cu sumele de bani adunate, împreună cu originala listă ce este cu sigiliul protoieriei, să le aduceți în ziua de … la localul subprefecturei acei plăși, când voi veni însumi a le lua și a le înainta locului competinte. Nu mă îndoiesc că cu această ocazie vei aprețui grelele împrejurări în care ne aflăm și vei urma încrederea ce ți-am dat. Protoiereul jud. Gorj, Ștefan Nicolaescu*[18].

La 18 iulie 1877, Protoieria judeţului Gorj comunica, printr-o adresă, Episcopiei de la Râmnic, că la apelul şi listele trimise de protoierie, preoţii au depus listele cu *sumele de bani adunate şi celelalte obiecte adunate, bani în sumă de 455. Vin cu tot respectul a vi-i înainta împreună şi cu o copie după listele împărţite pe la exarhii cu arătare care anume preot exarh, de la cine şi câtă sumă a adunat, spre a urma cu ele, aşa cum Prea Sântia Voastră găsiţi cu cale căci listele originale le-am lăsat tot în mâna exarhilor, a urma cu ele înainte şi unii din trânşii, din diferite motive, nu au făcut colecţiuni până acuma; îndată ce toate listele se vor completa, le voi înainta şi pe cele originale… Celelalte obiecte ce nu sunt în bani, le-am lăsat în seama exarhilor până voi primi îndată autorizaţiunea a Prea Sfinţiei Voastre. Protoiereu Ştefan Nicolaescu*[19].

La 26 iulie 1877, Episcopia comunica Protoieriei Gorj următoarele: *Din ofrandele ce ai adunat de la preoţi şi locuitorii acestui district pentru ajutorul ostaşilor români răniţi, prea c*[ucernicia] *ta ne va trimite numai banii şi alte obiecte trebuincioase spitalelor, precum: scamă, pânză şi altele, iar vitele, productele şi altele în felul acesta să le declari onor Prefecturei locale, spre a lua dispoziţiuni pentru ridicarea lor de la oferitori şi trimiterea la locul cuvenit*[20].

La 31 iulie 1877, Protoieria judeţului Gorj trimitea o adresă Prefecturii Gorj, prin care îi face cunoscut că a adunat ofrande în produse şi vite, şi cere Prefecturii, conform dispoziţiilor Episcopiei, să le ridice de la donatori şi să le trimită *la locul cunoscut*. Tot acum, Protoieria anexa şi o copie după listele de ofrande, produse şi vite[21].

Un raport din 6 august 1877 al Protoieriei judeţului Gorj, înaintat Episcopiei din Râmnic menţiona că, până la acel moment fuseseră trimise deja la Vâlcea 120 de dramuri de scamă şi 11 coturi de pânză (în cinci bucăţi). Colecta urma să continue, pentru încurajarea donatorilor cerându-se Episcopiei publicarea acestor ofrande[22]. La 19 august, acelaşi an, Episcopia confirma primirea ofrandelor, precizând că acestea fuseseră deja înaintate „Comitetului doamnelor" din Craiova pentru a le folosi la Spitalul „Independenţa" din Craiova, fiind menţionate şi numele donatorilor[23]. La aceeaşi dată, preoţii Sava Dimitrie şi C. Crucearu din Turceni donau şi ei mai multe *coturi* de pânză.

Şi clericii mehedinţeni şi-au adus contribuţia lor la Războiul pentru neatârnarea naţională. Astfel, protopopul Ştefan P. Călărăşeanu, la 30 iunie 1877, comunica primului-ministru de la Bucureşti: *Clerul din acest judeţ, Mehedinţi, văzând grelele împrejurări prin care trece ţara, pe lângă călduroasele rugăciuni ce face către Atot Puternicul Dumnezeu ca să protege pe ostaşii români, inspiraţi de sentimente patriotice şi umane, a constituit un comitet clerical din propria sa iniţiativă sub patronajul Prea Sfinţiei Sale Părintelui Episcop al Eparhiei Râmnicului-Noul Severin, D.D. Atanasie, în ajutorul fraţilor noştri soldaţi care luptă pentru apărarea şi independenţa prea iubitei noastre Patrii*[24].

Comitetul clerical din Mehedinţi s-a remarcat şi prin sprijinirea „Crucii Roşii" şi a Spitalului „Independenţa" din Craiova. Pentru acest spital, clerul mehedinţean a strâns haine (bluze, cămăşi, şorţuri de olandă), scamă, bani şi alte obiecte necesare răniţilor sau amenajării interioare a spitalului (mobilier), aşa cum dovedeşte scrisoarea cu numărul 1 141 din 2 septembrie 1877, trimisă de Comitetul doamnelor craiovene comitetului clerical al judeţului Mehedinţi, pentru confirmarea primirii donaţiei[25]. Pentru Crucea Roşie, doar în luna iunie 1877, comitetul clerical donase 690 de lei şi câteva sute de dramuri de scamă. În octombrie 1877, se făcea o nouă donaţie: 309 lei şi 500 dramuri de scamă. Pe lista donatorilor se afla, alături de mai mulţi preoţi, şi Sevastiţa, soţia preotului Ştefan de la Baia de Aramă[26].

Alte aşezăminte medicale militare sprijinite de clericii olteni

În ultimele luni ale anului 1877, la Drăgăşani, judeţul Vâlcea, se înfiinţa un spital pentru îngrijirea ostaşilor răniţi pe front; pentru bunul mers al acestei instituţii medicale, un comitet clerical, condus de preotul Mihalache Nicolăescu, se ocupa cu strângerea de ofrande. Lista de contribuţii era deschisă chiar de preotul Nicolăescu[27], iar între cei care depuneau ofrande se mai găseau şi preoţii Matei din Nemoiu, Matei din Izvoru, B. Nicolae din Prundeni, B. Folescu din Verdea, Simion Stănescu din Drăgăşani, monahia Teofana

Ionescu de la mănăstirea Hurezi (Horezu) și alții[28]. Facem precizarea că spitalul avea 150 de paturi pentru soldații bolnavi și răniți aduși de pe front[29].

Încă din mai 1877, preoții din cuprinsul fostului județ Romanați strângeau bani pentru organizarea unei ambulanțe care să ofere primul ajutor răniților din război. Pe listele de subscripție pentru această ambulanță întâlnim numele mai multor preoți: Ștefan, Constantin Stan, C. Popescu și R. Dumitrescu[30]. La 7 iulie 1877, comitetul clerical din fostul județ Romanați delega pe preotul Zaharia Thovnescu din Găneasa să se ocupe direct de strângerea ofrandelor, iar la 8 august același an, seminaristul Constantin Caraceleanu era împuternicit să meargă în plasa Ocolu și să adune *de la preoți, cântăreți și alții* ofrande[31].

La sfârșitul lunii octombrie 1877, Protoieria fostului județ Romanați dona pentru ostașii răniți suma de 120 lei[32]. De altfel, în timpul Războiului de Independență din anii 1877-1878, din fostul județ Romanați, 72 de preoți, în frunte cu protopopul Ioan Amzulescu și cu preotul Dobre Șapcă (fiul revoluționarului pașoptist Radu Șapcă) au contribuit cu diferite sume de bani oferite în ajutorul ostașilor răniți[33].

În decembrie 1877, epitropia bisericii Sfântul Ilie din Craiova punea la dispoziția Primăriei orașului localurile Școlii „Lazaro-Otetelișanu" și Institutului „Sfântul Ilie", ambele fiind proprietatea epitropiei, spre a fi amenajate ca spital pentru ostașii răniți în război (cele două clădiri aveau o capacitate de 330 de locuri)[34]. Trebuie consemnat și faptul că aceeași epitropie punea la dispoziția autorităților din Craiova și un dispensar medical, aflat sub patronajul spiritual al bisericii „Sfânta Treime" din același oraș[35].

La 13 septembrie 1877, protopopilor olteni li s-a cerut să numească fără întârziere câte doi confesori *ca să se îngrijească cu cele duhovnicești de toți soldații răniți ce se află la spitalele înființate*[36]. Astfel, între 1877-1878, slujba duhovnicească în mijlocul răniților a fost îndeplinită de următorii preoți: Ioan Mateescu la spitalul din Ocnele Mari (județul Vâlcea), Dumitru Ieromnimon la spitalul din Drăgășani (județul Vâlcea), I. Ceculescu și Constantin Ionescu la spitalul Râmnicu-Vâlcea, Marin Stănescu, D. Ricman, Badea Constantinescu, Andrei Betar, N. Delcescu și V. Mihăescu la spitalul din Caracal (județul Romanați), Gheorghe Stănescu, Filip Giurescu și Gheorghe Ionescu la spitalul din Turnu Severin (județul Mehedinți)[37].

Așezăminte monahale oltene implicate în misiunea de salvare a ostașilor răniți

Starea de război a obligat autoritățile militare să-și îndrepte atenția și spre multe din mănăstirile și schiturile din Oltenia. Astfel, așezămintele monahale de aici au fost folosite pentru cantonarea soldaților, pentru depozitarea diverselor materiale, pentru îngrijirea răniților și pentru internarea prizonierilor. Spre exemplificare, consemnăm faptul că la mănăstirea Jitianu de lângă Craiova a fost amenajat un depozit cu muniție de război[38]; la mănăstirea Segarcea, județul Dolj, în multe chilii au fost găzduiți ostași; același fapt s-a petrecut și la mănăstirea Sadova, tot din județul Dolj, situată aproape de Bechet[39] și în chiliile bolniței de la Episcopia Râmnicului[40], unde a fost așezat *Batalionul de milițieni*[41]. Schiturile Șerbănești și Mamu din Vâlcea (aflate în partea de sud a județului, aproape de gara din Piatra Olt) au fost amenajate și puse la dispoziția răniților și prizonierilor. Astfel, la Șerbănești au fost trimiși 150 de prizonieri turci, iar la Mamu peste 200[42]. La mănăstirea Bistrița, tot din județul Vâlcea s-au făcut pregătirile necesare pentru amenajarea unui spital; ulterior însă (din cauza distanței prea mari față de cea mai apropiată gară – cea din Piatra Olt), s-a hotărât ca aici să fie încartiruiți 478 de prizonieri turci[43] și 45 de ostași români care asigurau paza[44]. Ca urmare a lipsei spațiului, dar și a izbucnirii unei epidemii de tifos care a dus la decesul a doi călugări, tot personalul monahal a fost mutat la mănăstirea Arnota, aflată în apropiere. Bolnița mănăstirii a fost și ea amenajată în spital pentru prizonieri. După mutarea captivilor turci, la mănăstirea Bistrița s-a amenajat un *depou* de îmbrăcăminte, întreținut de 200 de soldați[45].

Pe lângă cele șase maici de la mănăstirea Hurezi care s-au aflat pentru un timp mai îndelungat în serviciul Spitalului „Independența" de la Craiova, și alți călugări și călugărițe au venit în sprijinul ostașilor răniți. Astfel, 14 maici de la mănăstirea Hurezi, zece de la mănăstirea Dintr-un lemn (ambele situate în județul Vâlcea), precum și doi călugări de la Episcopie au cerut și au primit aprobarea episcopului eparhiot pentru a merge la mai multe spitale de campanie ca să ajute la transportarea și îngrijirea răniților[46]. Patru sau cinci monahi de la mănăstirea Bistrița și alți câțiva de la mănăstirea Arnota (în frunte cu starețul Severian) au slujit în Armata Română ca infirmieri ori brancardieri, îngrijind ostașii internați în spitalele din Turnu-Măgurele și Craiova[47]. Din județul Gorj au plecat în serviciul Spitalului de răniți al armatei din Turnu Măgurele cinci monahi: Ignatie Anghelescu, Nifon Mericescu și Pafnutie Petrescu, toți trei de la mănăstirea Tismana și Sarapian Minulescu și Gherasim Pavel, ambii de la schitul Lainici[48].

În toamna anului 1877, Protoieria din Râmnicu-Vâlcea

Casele și biserica de la Bolnița Episcopiei din Râmnic. Aici au fost cazați ostași români în timpul Războiului de Independență de la 1877-1878

înainta un raport cu ofrandele colectate de la călugăriţele din mănăstirea Hurezi pentru folosul ostaşilor răniţi[49], iar la începutul lunii decembrie 1877, 26 de călugăriţe de la aceeaşi mănăstire îşi înscriau şi ele numele pe o listă de subscripţie, menţionând şi daniile oferite din puţinul lor pentru ostaşii români de pe front: prosoape, pânză de bumbac şi ciorapi de lână[50].

Efortul făcut de aceşti monahi avea să fie lăudat mai târziu de autorităţile române, de medici ai Crucii Roşii, de eroii răniţi şi de familiile acestora. De aceeaşi gratitudine avea parte şi episcopul Atanasie, şi preoţii care au sprijinit, într-un fel sau altul, eforturile de salvare a vieţii ostaşilor răniţi. Consemnăm faptul că la 27 martie 1878, pentru înaltele sentimente patriotice, pentru bunele servicii aduse în tot timpul Războiului de Independenţă, episcopului Atanasie Stoenescu i-a fost conferit Ordinul „Steaua României" în grad de comandor[51]. Şi alţi clerici olteni au primit diferite ordine şi medalii pentru felul în care au îngrijit răniţii cantonaţi în diferite spitale[52]. Astfel, protosinghelul Hariton Mateescu, confesor al Regimentului 2 de linie a fost decorat, la 5 iulie 1878 cu „Crucea de cavaler"; cu o altă medalie a fost decorat şi preotul Cristache Manolescu din Craiova[53]; preotul Ion Mateescu de la Ocnele Mari a primit medalia „Apărătorii Independenţei"[54]. Unele maici de la mănăstirile Hurezi (Elisabeta Bărbulescu, Marufta Bucur, Migdonia Bucur, Efimia Dumitraşcu, Teofana Ionescu – stareţă, Epifania Moisescu, Agripina Merta, Maia Nicolae, Teofania Popescu, Fevronia Roşca, Eufrosina Steflea, Minodora Stoicescu, Fevronia Teodorescu şi Teodista Vlad) şi Dintr-un lemn (Fevronia Popescu, Maica Platonida şi Maica Serafima) au primit din partea Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice Crucea comemorativă „Elisabeta", ca dovadă de apreciere pentru îngrijirea răniţilor, pentru instalarea de spitale ambulante, precum şi pentru diferite ofrande[55].

Aşadar, clerul ortodox român nu a rămas străin de lupta poporului pe care-l păstorea pentru independenţă naţională. Primele iniţiative practice au corespuns unor nevoi stringente, de a contribui la asigurarea condiţiilor indispensabile pentru începerea şi suportarea războiului: procurarea armelor şi, aproape concomitent, asigurarea asistenţei sanitare şi a tuturor condiţiilor de care depindea biruinţa deplină a unei naţiuni.

Toate ostenelile depuse de clerul oltean în sprijinul Armatei Române şi a Războiului pentru Independenţă dus de aceasta au fost oglindite şi în presa vremii. În ziarul „Resboiul" se afirma că *preoţii au lucrat fără preget, zi şi noapte, la împlinirea misiei lor în aceşti timpi grei pentru ţară*[56]. Se sublinia că prin strădania comitetelor clericale din Oltenia şi a personalului monahal[57] s-a desfăşurat o activitate statornică şi rodnică, au fost îngrijiţi răniţii şi s-au strâns donaţii de bani şi alte ofrande de la populaţie, neuitând să fie ei cei dintâi care deschideau listele cu subscripţii. Au dovedit astfel că au fost tot timpul la înălţimea cerinţelor şi a nobilei misiuni creştine.

ASPECTS REGARDING THE CHURCH' CONTRIBUTION FROM OLTENIA AT THE INDEPENDENCE WAR

THE SUPPORT FOR THE HOSPITALS THAT WERE ESTABLISHED DURING THE CAMPAIGN FROM 1877 TILL 1878 IN THE RIGHT OF OLT

The church with the help of its priests sustained the hopes of the Romanian people in the difficult moments from 1877 till 1878. The article presents information regarding the clergy and parishes' contribution from Oltenia at the establishment and the support of the hospitals' activity during the Independence War.

Keywords: Independence War, hospitals, Olt, parishes, Romanian orthodox clergy

NOTE

1 Universitatea din Craiova.
2 Şt. Călinescu, *Către preoţii săteni*, în revista „Biserica Ortodoxă Română", Anul III, nr. 11/1877, p. 502.
3 Vasile Cărăbiş, *Contribuţii bisericeşti din judeţul Gorj la războiul de la 1877-1878*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIII, nr. 9-10/1971, pp. 740-741.
4 Cu acest comitet, episcopul Atanasie a purtat, în perioada 2 august 1877-13 mai 1878, o corespondenţă intensă. Ni s-au păstrat nouă scrisori trimise de Atanasie acestui comitet şi alte două trimise de preşedinta acestei fundaţii ierarhului oltean (Gh. Rădulescu, *Corespondenţă între conducerea Eparhiei Râmnicului Noul Severin şi „Comitetul doamnelor craiovene creat pentru ajutorarea ostaşilor răniţi" în 1877-1878*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, pp. 357-360).
5 Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor*, ediţia a II-a, vol. II, Bucureşti, 1930, p. 258.
6 Nestor Vornicescu Severineanul, *Contribuţia patriotică adusă de clerul din părţile oltene în anii 1877-1878*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, pp. 273-274.
7 *Ibidem*, p. 275.
8 Mircea Păcurariu, *Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române faţă de Războiul de Independenţă*, în revista „Biserica Ortodoxă Română", Anul LXXXV, nr. 5-6/1967, pp. 609-611.
9 C.N. Plopşor, *Spitalul „Maica Domnului" pentru răniţi, întemeiat de Societatea de binefacere a doamnelor craiovene*, în „Oltenia", Cartea I, Craiova, 1940, p. 8.
10 *Ibidem*, p. 5.
11 Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 274.
12 Arhivele Naţionale, filiala Dolj, Fond Epitropia bisericii Maica Domnului „Dudu" din Craiova, dosar nr. crt. 35/1878, f. 15.
13 *Idem*, dosar nr. crt. 47/1877, f. 34.
14 *Ibidem*.
15 Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 275.
16 Arhivele Naţionale, filiala Gorj, Fond Protoieria judeţului Gorj, dosar nr. crt. 104/1877, f. 2.
17 *Ibidem*, f. 3.
18 *Ibidem*.
19 *Ibidem*.
20 *Ibidem*, f. 11.
21 Din această listă aflăm numele preoţilor gorjeni care au sprijinit material campania militară din 1877-1878: Staicu Apostoiu din comuna Bâltişoara – 200 ocale de porumb şi 20 ocale de fasole; Mihai Bălan din comuna Leleşti – 50 ocale de porumb şi 5 ocale de fasole; Gh. Bâlcescu din comuna Bălceştii Amaradia – 50 ocale de porumb şi 10 ocale de fasole; Nicolae Birceanu din comuna Bengeşti – 25 ocale de porumb; Mihai Constantinescu din comuna Turburea – o vacă; Viorel Demetru din Turbaţi – 25 ocale de porumb şi 11 ocale de fasole; Gh. Dinu din comuna Bolboşi – un berbec; Gh. Dobrescu din comuna Roşia – o vacă; Constantin Gliga din comuna Raci – un berbec; Vasile Lăzărescu din comuna Bolboşi – două oi; Dumitru Lianu din comuna Turbaţi – 25 ocale de porumb şi 12 ocale de fasole; I. Mohora din comuna Borăscu – o vacă; Gh. Nicolae din comuna Raci – un berbec; Mihai Păunescu din comuna Raci – un berbec; Radu Perescu din comuna Cârligi – 50 ocale de porumb; Ion Plopşoreanu din comuna Plopşor – o vacă; Alexandru Popeangă din comuna Leleşti – 150 ocale de porumb şi 20 ocale de fasole; I. Popescu din comuna Cocardia de Novaci – 50 ocale de porumb; I. Popescu din comuna Runcu – 50 ocale de porumb şi

cinci ocale de fasole; N. Popescu din comuna Şomăneşti – 50 ocale de porumb; Nicu Popescu din comuna Turcenii de Sus – o vacă; Radu Prunescu din comuna Albeni de Amaradia – un berbec; Gh. Rogojanu din comuna Roşia – o vacă; Constantin Stoichiţoiu din comuna Ceauru – 50 ocale de porumb şi 10 ocale de fasole (Arhivele Naţionale, filiala Gorj, Fond Protoieria judeţului Gorj, dosar nr. crt. 104/1877, f. 16).

22 Arhivele Naţionale, filiala Gorj, Fond Protoieria judeţului Gorj, dosar nr. crt. 19/1877, f. 16.

23 *Ibidem*, f. 18.

24 Arhivele Naţionale Bucureşti, Fond Ministerul Afacerilor Interne, Comunale, dosar nr. crt. 41/1877, f. 124; vezi şi Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.* p. 263.

25 Gh. Rădulescu, *Art. cit.*, p. 359.

26 Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 276.

27 Documentele vremii consemnează faptul că vrednicul preot a străbătut multe din satele vâlcene, mângâind şi încurajând pe cei rămaşi acasă, strângând obiecte şi bani pentru alinarea suferinţelor celor internaţi în spitalul din Drăgăşani. De asemenea, la apelul aceluiaşi preot, mai mulţi locuitori din acelaşi oraş au primit în casele lor unu sau doi soldaţi cărora le-au oferit *nutriment şi toate cele necesare* (Arhivele Naţionale, filiala Vâlcea, Fond Prefectura judeţului Vâlcea, dosar nr. crt. 121/1877, f. 341).

28 Arhivele Naţionale, filiala Vâlcea, Fond Prefectura judeţului Vâlcea, dosar nr. crt. 121/1877, ff. 341-342.

29 C. Mişulescu, *Contribuţii materiale ale unor clerici şi aşezăminte bisericeşti din ţinuturile din dreapta Oltului la Războiul pentru Independenţă*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, p. 353.

30 „Monitorul oficial", nr. 103 din 7 mai 1877, p. 3075.

31 Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 277.

32 Arhiva Episcopiei Râmnicului, *Registrul de ieşirea hârtiilor din cancelaria sfintei episcopii Râmnicu-Noul Severin pe anul 1877*, apud Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 277.

33 „Monitorul oficial", nr. 195 din 3 septembrie 1878, pp. 5082-5083.

34 C. Mişulescu, *Art. cit.*, p. 355; Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 274.

35 C. Mişulescu, *Art. cit.*, p. 355.

36 Arhiva Episcopiei Râmnicului, *Registrul de ieşirea hârtiilor din cancelaria sfintei Episcopii a a Râmnicului-Noul Severin pe anul 1877*, apud Nestor Vornicescu Severineanul, *Art.cit.*, p. 279.

37 *Ibidem*; Alexandru Stănciulescu-Bârda, *Clerul ortodox român în sprijinul Războiului de Independenţă*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, p. 342.

38 Arhivele Naţionale, filiala Dolj, Fond Prefectura Dolj, dosar nr. crt. 2/1877, ff. 49 şi 52.

39 Arhiva Episcopiei Râmnicului, dosar nr. crt. 6/1877, f. 169.

40 *Ibidem*.

41 Idem, dosar nr. crt. 14/1877, f. 48.

42 Arhivele Naţionale, filiala Vâlcea, Fond Prefectura judeţului Vâlcea, dosar nr. crt. 17/1878, f. 101; Arhiva Episcopiei Râmnicului, dosar nr. crt. 27/1878, f. 23.

43 Precizăm că prizonierii turci cazaţi aici s-au bucurat de condiţii dintre cele mai bune. Astfel, un ofiţer inferior primea zilnic *300 dramuri de pâine, 200 dramuri carne, 15 bani pentru grăsime, 7 dramuri sare, ceapă şi oţet, 30 dramuri legume, 25 dramuri orez, câte 25 bani pentru tutun, 10 bani pentru cafea şi 6 bani cheltuieli neprevăzute*. Ţinând cont de preţul de piaţă al produselor agro-alimentare, un ofiţer inferior turc avea alocat pe zi circa 80 de bani (un soldat circa 60 de bani). Spre comparare, precizăm că un ostaş român avea o alocaţie zilnică de doar 50 de bani (V. Diculescu, *Aprovizionarea armatei române în timpul Războiului de Independenţă*, în „Studii şi materiale de istorie modernă", vol. III, Bucureşti, 1965, p. 164).

44 Arhiva Episcopiei Râmnicului, *Registrul de ieşirea hârtiilor din cancelaria sfintei Episcopii a Râmnicului-Noul Severin pe anul 1877*, dosar nr. crt. 14/1877, f. 71 şi dosar nr. crt. 27/1878, ff. 19 şi 23. Vezi şi Arhivele Naţionale, filiala Vâlcea, Fond Prefectura judeţului Vâlcea, dosar nr. crt. 121/1878, ff. 1 şi 9.

45 V. Tamaş, *Prizonieri turci internaţi la mînăstirea Bistriţa, în 1878*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, p. 371.

46 Mircea Păcurariu, *Biserica Ortodoxă Română şi Războiul de Independenţă*, în volumul „Studii de Istorie a Bisericii Ortodoxe Române", Bucureşti, 2005, p. 388.

47 V. Tamaş, *Prizonieri turci internaţi la mînăstirea Bistriţa, în 1878*, p. 371; Mircea Păcurariu, *Biserica Ortodoxă Română…*, p. 388.

48 Arhivele Naţionale, filiala Gorj, fond Protoieria judeţului Gorj, dosar nr. crt. 19/1877, ff. 20 şi 23.

49 Nestor Vornicescu Severineanul, *Art. cit.*, p. 276.

50 „Monitorul oficial", nr. 273 din 1877, p. 7174.

51 Gherasim Cristea, *Date despre Războiul pentru Independenţă, din arhiva vlădicească de la Râmnicu-Vâlcea*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, p. 310.

52 Ioasaf Ganea, *Decoraţii şi medalii acordate slujitorilor bisericeşti din Eparhia Râmnicului Noul Severin cu prilejul Războiului de Independenţă*, în revista „Mitropolia Olteniei", Anul XXIX, nr. 4-6/1977, p. 365.

53 *Ibidem*, p. 364.

54 *Ibidem*, p. 365.

55 *Ibidem*, p. 367.

56 Jiescu, *Clerul şi Guvernul actual*, în ziarul „Resboiul", nr. 181 din 20 ianuarie 1878, p. 2.

57 Unii cercetători afirmă că 50 de călugăriţe şi 10 călugări de la diferite mănăstiri din Oltenia au participat într-un fel sau altul la campania din 1877-1878 (Mircea Păcurariu, *Preoţi militari români în războiul pentru întregirea neamului*, în volumul „Studii de Istorie a Bisericii Ortodoxe Române", Bucureşti, 2005, p. 434).

†EMILIAN LOVIŞTEANUL
Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului

ARHIEPISCOPIA IAŞILOR: ASPECTE DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1916-1918)

Memoriile preoţilor din războiul 1916-1918, din judeţele Iaşi, Neamţ şi Botoşani[1]

Primul Război Mondial a fost numit, de asemenea, în istoria românilor Războiul de Reîntregire a Neamului, reprezentând unul din evenimentele cele mai importante ale secolului al XX-lea.

A fost necesară o implicare armată a poporului român pentru a împlini ceea ce nu a reuşit pe timp de pace, adică unirea tuturor românilor (a Transilvaniei, Basarabiei şi Bucovinei cu România), într-un singur stat.

În desfăşurarea acestor evenimente, pe lângă oamenii politici ai timpului şi armata ţării, Biserica Ortodoxă Română a îndeplinit un rol de seamă prin clericii şi credincioşii săi.

Despre implicarea slujitorilor Bisericii în desfăşurarea Primului Război Mondial s-au scris mai multe cărţi, studii şi articole, ce au evidenţiat activitatea de asistenţă religioasă şi social-caritativă a clerului şi cinului monahal, pentru susţinerea poporului român în lupta de eliberare a teritoriilor româneşti ocupate şi realizarea unităţii naţionale.

Se ştie faptul că, pentru o mai bună coordonare a activităţilor amintite, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a propus în anul 1915, Marelui Cartier General ca Prof. Univ. Iconom Constantin Nazarie să fie acceptat, „Protopop al preoţilor de armată" şi şef al Serviciului Religios, fapt care s-a împlinit.

În Arhiepiscopia Iaşilor, clericii şi monahii aflaţi sub păstorirea Înaltpreasfinţitului Pimen, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, au răspuns cu dăruire şi responsabilitate chemării ţării, de a susţine idealurile şi doleanţele poporului român, în acele vremuri de grea încercare.

Însă foarte important este şi aportul adus în acest război de către creştinii din parohiile Arhiepiscopiei Iaşilor.

Contribuţia lor substanţială este reliefată într-un mod obiectiv de preoţii parohi, prin memoriile trimise la Centrul Eparhial-Iaşi.

Conform *Ordinului circular nr. 2559 din 9/22 august 1919*, emis de Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, Pimen, preoţii din parohiile rurale trebuiau să trimită la Mitropolie un raport care să conţină informaţii şi date despre tot ce s-a petrecut în cuprinsul parohiei în care păstoresc, *de la începutul războiului şi până la sfârşit*, pentru ca astfel să se poată întocmi o lucrare de ansamblu referitoare la timpul marelui război în cuprinsul Mitropoliei Moldovei şi Sucevei.

Astfel, majoritatea preoţilor a răspuns ordinului circular şi a trimis rapoarte cu date foarte importante despre implicarea enoriaşilor în desfăşurarea Primului Război Mondial.

Generalul Eremia Grigorescu şi preotul Petru Cosac pe frontul de la Oituz

Aceste rapoarte sau memorii se găsesc în Arhiva Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, cuprinse în dosarul cu nr. 107, împărţit în două volume, pe care le-am cercetat şi din care prezint informaţiile şi concluziile ce urmează.

Întrebările ce se desprind din adresa Înaltpreasfinţitului Pimen şi răspunsurile primite de la preoţii din judeţele Iaşi, Neamţ (fără partea ce este cuprinsă în Episcopia Romanului) şi Botoşani (incluzând şi judeţul de atunci Dorohoi), sunt adevărate capitole din istoria participării românilor în război, ce reflectă şi starea de spirit din această parte de ţară.

1. Ce impresie a produs în popor şi cum a fost primită vestea intrării ţării noastre în război?

Desigur, vestea intrării României în război la data de 14/27 august 1916 a produs în rândul românilor atât bucurie şi speranţă, cât şi tristeţe şi teamă, deoarece în acel moment nu se puteau aprecia consecinţele războiului.

Era seara şi apoi noaptea sfântă în care creştinii se pregăteau să cinstească pe Maica Fiului lui Dumnezeu, la praznicul *Adormirii* ei. Aşadar, în noaptea de 14 spre 15 august 1916 (27/28 st. n.), glasul clopotelor bisericilor, împreună cu sunetul goarnei au vestit intrarea României în război. După doi ani de neutralitate, România, potrivit intereselor naţionale, se alătura *Antantei* (o coaliţie formată din Franţa, Marea Britanie, Italia, Rusia, şi apoi Belgia, Serbia, Muntenegru şi Grecia), împotriva *Puterilor Centrale* (Austro-Ungaria, Germania la care se adaugă Turcia şi Bulgaria).

În acea noapte s-a dat citire ordinului M.S. Regelui Ferdinand, decretului, prin care purtătorii de arme sunt chemaţi sub drapel. Ştirea s-a răspândit cu repeziciune în toate comunităţile şi a făcut ca noaptea să se transforme în „zi", fiindcă agitaţia, pregătirea tinerilor şi vârstnicilor de a merge

la război, a produs sentimente deosebite de bucurie și întristare.

Iată ce scria în memoriul său din 30 octombrie 1919, preotul Popoviciu din parohia Ciurea, județul Iași: *Pregătirea sufletească a poporului pe temeiul religiunii și a conștiinței bazată pe credință și dragoste a avut-o hotărârea definitivă de a se război, în a-și sacrifica viața fiecare, de dragul dezrobirii neamului, țării străbune și a apărării Tronului. Cunoștea poporul prin educația noastră că, soarta fraților noștri din Ardeal, Basarabia și Bucovina, era din cele mai jalnice. Știa că tricolorul național era terfelit și batjocorit de agresorii neamului, unguri, nemți etc. Instinctul de conservare națională era adânc pătruns în popor, cu toții știau că fac cel mai mare bine neamului și de datorie, pe lângă o dezrobire, o înfăptuire a unității noastre naționale; că dorința marilor noștri Domnitori ai țării și ai neamului:* Ștefan cel Mare și Sfânt și Mihai Viteazul se va îndeplini acum; au avut cu toții un asentiment de nedescris. *Cu toții își măsurau forța, se îndemnau unii pe alții, își îngrijeau armele, de drum, și cu drag se supuneau chemării* (fila 16, vol. I).

Datoria față de țară și conștiința de român au determinat pe unii țărani să aibă sentimentul de glorie militară, de patriotism, pentru că vedeau numele de român sinonim cu noțiunea de viteaz, de erou militar: *Femeile țărance care nu au învățat la nici o școală decât numai în casa părintească, ce este iubirea de țară, au primit tot cu atâta avânt vestea despre intrarea în război* (fila 9, vol. I).

După atâtea secole de suferință, de destrămare a neamului și de asuprire din partea altor popoare, în sufletul românilor se înrădăcinase dorința de libertate, de unitate și de perpetuare a valorilor neamului.

Ceasul dezrobirii era de mult așteptat, *înfăptuirea idealului național, de unire a tuturor românilor sub scutul dinastiei române și înlăturarea granițelor etnice* se putea realiza. *Nu era un război de cuceriri nedrepte, ci un război pentru dezrobirea fraților subjugați* (fila 94, vol. I).

De asemenea, oamenii din Parohia Andrieșeni aveau credința și speranța că intrarea României în război era necesară pentru eliberarea teritoriilor românești aflate sub ocupație străină, acolo unde frații supraviețuiau persecuțiilor.

Însă vestea intrării României în război a produs și îngrijorare, durere, nenorocire și chiar groază. Unii români erau abătuți și se gândeau atât la frații care suferă, cât și la greutatea războiului, la urmările lui. Era necunoscutul ce-i aștepta pe fii, erau grija casei și a familiei, era despărțirea care se apropia între cei chemați sub drapel și toți cei ai familiei, la care se adăuga grija pentru agoniseala de o viață.

Și creștinii din parohia Costuleni au primit vestea cu multă tristețe, gândindu-se în grija cui vor rămâne copiii și cine se va îngriji de cei rămași?

De altfel, și în parohia Bârnova *vestea intrării țării noastre în război a produs în majoritatea poporenilor acestei parohii o panică și o impresie cam neplăcută și foarte îngrijorătoare pentru cei ai căror membri din familii erau mobilizați; cu toate sfaturile alinătoare ce le dădeam cu ocaziunea rugăciunilor ce se făceau săptămânal în Biserică, totuși starea de îngrijorare nu dispărea, mai ales de la mamele și soțiile celor mobilizați*, scria preotul paroh (fila 8, vol. I).

La parohia Tarcău, anunțul a adus jale adâncă. Nu se auzea decât plânsetul mamelor care-și petreceau copii, și a soțiilor

5 ianuarie 1917. Preotul Dumitrescu, confesorul Regimentului 38 Infanterie, în fața unui bordei, în tabăra de refacere

și copiilor după bărbați și părinții lor, înspre locurile unde se adunau pentru a pleca la război: *Pe lângă durerea existentă, licărea în sufletul poporului și bucuria de curmare a acestei stări de tărăgănare, de subjugare a fraților noștri, de care nu ne despărțea decât linia hotarului milenar, bucuria izvorâtă din credința noastră a tuturora că vom reuși, fiind în alianța atâtor state mari și puternice și tocmai de aceea bucuria că războiul va fi de puțină durată* (fila 96, vol. I).

Pentru cei din comuna Vlădeni, jud. Iași, această veste i-a făcut să sufere în tăcere, primind-o cu resemnare: *Și pentru bărbați și pentru femei îngrijorarea pentru nenorocirile ce putea aduce războiul era risipită de credința că Dumnezeu e bun și mare, ca să cruțe de nenorociri, așteptând astfel cu încredere și patriotism desfășurarea faptelor* (fila 9, vol. I). Majoritatea credincioșilor își încredința soarta în mâinile lui Dumnezeu, Care știe și rânduiește toate spre folosul oamenilor.

Ieromonahul Damian Sora de la parohia Românești scria în memoriul său: *Fiecare ostaș, pe care țara l-a chemat, și-a lăsat părinții, copii, frații și rudele, și credincios până la ultimul grad jurământului către Țară și Tron au plecat încărcați de binecuvântările preotului paroh – părintele lor sufletesc – și a tuturor celor rămași în sat, de la bătrânul gârbovit de ani ce abia se mai sprijină și până la copilașul ce gângurește în leagăn* (fila 67, vol. I).

Soldații din parohia Căciulești, jud. Neamț, ziceau: *Bine că a dat Dumnezeu de a sunat și acest ceas, căci de doi ani de zile îl așteptam gata cu arma-n mână și de cât vom sta degeaba în taberele de concentrare, mai bine să dăm mâna cu frații noștri de peste munți*…(fila 121, vol. I).

Toți cei care știau că fac parte din contigente mobilizabile se strângeau grupuri pentru ca să fie cei dintâi la datorie. Erau unii care *se bucurau să plece pe câmpul de luptă, de cât să piardă vremea la țară, fără folos*, iar la alții intrarea în război nu a produs mare impresie, pentru că era recentă mobilizarea din anul 1913.

Așadar, vestea intrării României în război a fost primită cu multă seriozitate, cu simțul și grija care arată pe omul prevăzător, ce-și dă seama că vor veni timpuri grele, care vor aduce lipsuri, suferințe și multe vieți jertfite, dar și cu nădejdea în vremuri mai bune și împlinirea „testamentului" înaintașilor.

Vedem că în aceste încercări vremelnice, preoții nu au încetat a se ruga lui Dumnezeu pentru binele neamului, de a îmbărbăta pe soldați, de a-i spovedi și împărtăși cu Sfintele Taine, ca Hristos-Domnul să-i ajute să biruiască pe vrășmașii țării și să se întoarcă sănătoși la casele lor.

Veştile îmbucurătoare de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz au ridicat moralul tuturor, dând speranţă şi celor de pe front, dar şi celor rămaşi să întreţină existenţa satului românesc.

2. Câţi oameni au fost mobilizaţi şi au plecat în război?

Aceasta este o altă întrebare la care preoţii prin rapoartele lor au răspuns, informaţiile bazându-se pe evidenţele de la autorităţile locale şi completate cu date şi mărturii din comunităţile păstorite.

Din cele 286 de parohii, care au trimis memoriile la solicitarea mitropoliei şi care se găsesc în dosarele mai sus amintite, au fost mobilizaţi pentru război aproximativ 81 971 de oameni.

Dintre aceştia s-au întors de pe front în jur de 65 813 ostaşi. La datorie au căzut aproximativ 15 824 de oameni, între ei numărându-se şi persoanele dispărute, care nu s-au mai întors acasă.

Prin cifrele acestea, vedem că jertfa locuitorilor din judeţele Iaşi, Neamţ şi Botoşani este considerabilă.

Mulţi dintre cei căzuţi pe câmpul de luptă erau căsătoriţi, rămânându-le soţiile văduve şi copii orfani. Alţii, tineri fiind, ar fi fost un sprijin esenţial pentru bătrâneţile părinţilor lor.

Parohia Flămânzi din jud. Botoşani a dat cei mai mulţi combatanţi. De aici au plecat la luptă 1 062 de oameni, 887 s-au întors, iar 175 au căzut la datorie.

Din parohia Belceşti, jud. Iaşi, au plecat pe front 890 de ostaşi, 689 au revenit acasă, iar 201 oameni au murit şi dispărut.

În rapoartele amintite se arată faptul că unii luptători români au fost luaţi prizonieri, iar alţii au murit în condiţii mai puţin cunoscute.

Cei mai mulţi ostaşi români căzuţi la datorie au fost înmormântaţi în cimitirele parohiale deja existente şi numai în cazuri speciale s-au înfiinţat altele noi.

Asistenţa religioasă asigurată de Biserica Ortodoxă Română a făcut ca toţi eroii jertfiţi în luptă, plus victimele bolilor necruţătoare, să fie înmormântaţi creştineşte, la majoritatea punându-li-se deasupra mormintelor sfinte cruci confecţionate din lemn.

Datorită condiţiilor vitrege prin care ţara trecea, dar şi a lipsei de grijă pentru eroii trecuţi la Domnul, unele cimitire au fost dezgrădite, fiind loc de păşune pentru vite, lucru nepotrivit acestor locuri de cinste şi înălţare jertfelnică.

3. Ce armată a fost încartiruită în parohii?

Prea Cucernicii Preoţi menţionează în memoriile scrise, că în parohiile sau în vecinătatea lor, au staţionat sau au trecut regimente ale Armatei Române şi ale Armatei Ruse în retragere.

Important este faptul că în toate cele peste 286 de parohii nu s-au dat lupte, chiar dacă din măsuri de protecţie pe alocuri s-au săpat şanţuri de apărare.

Operaţiunile de război şi iernile deosebit de grele au determinat staţionarea regimentelor româneşti şi ruseşti prin satele regiunii de care ne ocupăm.

Lipsurile materiale şi condiţiile grele de viaţă (chiar şi caracterul josnic) au făcut ca unii ostaşi ruşi să provoace pagube şcolilor (mobilier distrus), bisericilor (gardurile cimitirelor fiind stricate), sediilor primăriilor, ale bibliotecilor comunale, arhivelor, precum şi gospodăriilor locuitorilor cu livezi şi păduri. Situaţia aceasta s-a întâmplat mai ales după căderea regimului ţarist şi instalarea bolşevicilor la conducere, fapt ce a creat dezordine în Armata Rusă.

4. Ce boli molipsitoare au fost în parohii, fie între săteni, fie între ostaşi?

Lipsa de medicamente, de igienă, gerul şi căldura excesivă, precum şi alţi factori au provocat şi amplificat apariţia şi răspândirea unor boli.

Cele mai devastatoare boli, care au provocat moartea multor ostaşi şi civili au fost: tifosul exantematic, febra tifoidă, holera, scarlatina, gălbinarea, variola, tuberculoza şi dizenteria.

Pentru tratarea acestor boli s-au înfiinţat spitale (de convalescenţă sau de război) şi infirmerii într-un număr mare, în funcţie de necesităţi.

S-au organizat societăţi pentru ajutorarea celor aflaţi în suferinţă, ca de exemplu: „Societatea pentru ocrotirea orfanilor de război", sub preşedinţia doamnei Olga Sturza, preşedinte a Societăţii Ortodoxe a Femeilor Române din Iaşi.

La spitalul nr. 428, Economul V.I. Constantinescu pe lângă grija ce a depus-o pentru bolnavi cu cele religioase, a servit şi ca administrator, instalând spitalul şi conducându-l în aşa chip, că consiliul spitalelor din jud. Neamţ, prin adresa nr. 506 din 27 martie 1917, i-a adus mulţumiri „pentru modul conştiincios cu care a condus acel spital", şi a fost medaliat cu Ordinul sanitar

Varniţa, 1917. Preot militar oficiind o slujbă religioasă înaintea plecării la luptă

„Regina Maria", cl. a III-a, publicat în Monitorul Oficial nr. 177 (fila 91, vol. I).

În timpul războiului, medicii au fost ajutați în activitățile lor și de preoți, călugări și călugărițe, alinând și vindecând durerile celor bolnavi.

Parohul Bisericii „Sfinții Trei Ierarhi" din Botoșani a fost rânduit să îngrijească de răniții din Spitalul „Filantropia" din aceeași localitate.

Doar satele izolate au fost scutite de marele flagel al bolilor molipsitoare, aici nefiind nevoie de spitale și infirmerii speciale.

5. Ce ajutoare au fost acordate de către enoriași celor afectați de război și de boli molipsitoare?

În vederea ajutorării orfanilor, invalizilor, bolnavilor din spitale și infirmerii, dar și a prizonierilor și celor refugiați, în aproape toate parohiile Arhiepiscopiei Iașilor s-au alcătuit comitete pentru colectarea de alimente, îmbrăcăminte, pături, saltele și articole pentru bucătărie.

Colectele de bani au fost date Societății „Crucea Roșie", care s-a ocupat de întrebuințarea fondurilor bănești. Sub conducerea acestei societăți au lucrat și călugării și călugărițele din mănăstirile Moldovei.

Bunătatea și solidaritatea românească au fost, din nou, la înălțime în acele vremuri grele. De altfel, locuitorii din satele românești au găzduit și întreținut soldații Armatei Române, aflate în trecere sau staționare.

Bisericile și mănăstirile au adăpostit pe bolnavi, pe cei fără case, iar preoții pe lângă asistența spirituală, în măsura posibilităților au asigurat-o și pe cea medicală, așa cum am subliniat mai sus.

În concluzie, memoriile preoților oferă posibilitatea cunoașterii obiective a problemelor create de război, precum și contribuția Bisericii din Arhiepiscopia Iașilor la biruința poporului și reîntregirea neamului românesc în vechile hotare istorice:

Preoți, cu crucea-n frunte! Căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ![2].

IAȘI ARHIEPISCOPACY: ASPECTS FROM THE FIRST WORLD WAR (1916-1918)

The First World War represented one of the most important events of the 20th century. In the development of the event, besides the politicians and the army, Romanian Orthodox Church had an important role through its priests and its believers. The article contains information that was found in Moldavia and Bucovina Metropolitan Church Archive regarding the priests' activity from the beginning till the end of the First World War.

Keywords: arhiepiscopacy, priest, church, First World War, believer

NOTE

1 După *Dosarul nr. 107*, vol. I şi II din Arhiva Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei.

2 Imnul național al României *Deșteaptă-te române* de Andrei Mureșan, în „Constituția României", București, Editura Lumina Lex, 2003.

Comandor (r) prof. dr. Aurel PENTELESCU[1]

CÂTEVA ERORI ÎN CERCETAREA ISTORIOGRAFICĂ PRIVIND EPISCOPIA ARMATEI ROMÂNE DIN ANII 1921-1948

Articolul de faţă încearcă să corijeze unele erori comise din diverse motive în cercetarea istoriografică, după anul 1989, privind Episcopia Armatei Române din anii 1921-1948. În pofida unor exemple şi nominalizări, îl dorim sustras integral spiritului polemic sau persiflării celor care au comis erori.

Episcopia Armatei Române – instituţie a Statului român şi a Bisericii, unicat între instituţiile eclesiastice româneşti similare – a fost înfiinţată prin lege în anul 1921, ca necesitate firească după Marea Unire din anul 1918. A funcţionat timp de peste două decenii, fiind desfiinţată în anul 1948 de către regimul politic ateu instituţionalizat în acel an în România, sub egida Moscovei.

Cercetarea istoriografică asupra acestei instituţii a fost posibilă abia după anul 1989, concomitent cu eforturile pentru renaşterea asistenţei religioase în structurile Armatei Române (ulterior şi în alte structuri militare) prin semnarea Protocolului dintre Ministerul Apărării Naţionale şi Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române din anul 1994.

Este un merit deosebit al publicaţiei „Revista de Istorie Militară" (redactor şef: comandor Ilie Manole; secretar general de redacţie: comandor av. Gheorghe Vartic), care s-a implicat în acţiunea de cercetare istoriografică asupra Episcopiei Armatei Române, a asistenţei religioase în structurile militare de-a lungul timpului printr-o mare varietate de modalităţi specifice: înfiinţarea rubricii permanente „Armata şi Biserica" în cadrul revistei; organizarea unor sesiuni ştiinţifice pe această temă în diverse garnizoane: Sibiu (1993), Iaşi (1996), Roman (1996) etc.; sărbătorirea centenarului naşterii Episcopului general de brigadă dr. Partenie Ciopron (1896-1980) la Cercul Militar Roman şi la Mănăstirea Văratec (septembrie 1996); tipărirea volumului de studii şi comunicări Armata şi Biserica (1996; 296 p.) ş.a.

Totodată, istoricii militari Dumitru Stavarache, Ilie Manole, Aurel Pentelescu au făcut publice rezultatul primelor lor cercetări în arhive (Arhivele Naţionale Istorice Centrale, Arhiva Sfântului Sinod, Arhivele Militare Române) şi în biblioteci (Biblioteca Academiei Române îndeosebi) privitoare la Episcopia Armatei Române şi a episcopilor ce au păstorit-o (Justinian Teculescu, 1923-1924; Ioan Stroia, 1925-1937; Partenie Ciopron, 1937-1948). Mai mult, Ilie Manole a susţinut la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi cea dintâi teză de doctorat privind asistenţa religioasă în Armata Română, tipărită în anul 1998 sub titlul Preoţii şi Oştirea la români (1830-1948), sub îndrumarea prof. univ. dr. Ion Agrigoroaiei de la Facultatea de Istorie.

De precizat că efortul istoriografic pe această temă a continuat şi este în desfăşurare şi astăzi. Înfiinţarea în anul 2014 a Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu", având sediul la Mănăstirea Dintr-un Lemn – comuna Frânceşti, judeţul Vâlcea, cu revista anuală „Misiunea", poate fi o speranţă redutabilă pentru realizarea unor studii şi lucrări de referinţă în viitor pe tema asistenţei religioase în Armata Română şi istoria Episcopiei Militare din anii 1921-1948.

Comiterea unor erori în cercetarea istoriografică asupra Episcopiei Armatei Române din anii 1921-1948 stă sub semnul celor dintâi evaluări, unde insuficienta documentare, mereu aflată sub presiunea unor date calendaristice impuse de evenimentele în derulare, le-a generat ad-hoc. Îngrijorarea noastră a venit ulterior, când erorile au fost preluate ad literam de către diverşi autori, fără ca aceştia să adâncească cercetarea în arhive şi biblioteci, datele şi informaţiile preluate considerându-le definitive.

***

Considerăm că cea mai gravă/importantă eroare este cea privitoare la desfiinţarea Episcopiei Armatei Române în anul 1948. Ea a fost introdusă în circuitul ştiinţific de istoricul militar Ilie Manole, doctor în istorie, în diverse articole şi studii, precum şi în teza sa de doctorat, în 1997, cu perioadă de doctorantură în anii 1994-1997.

La sesiunea ştiinţifică de la Sighetu Marmaţiei – Memorialul Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei din 7-9 iunie 1996, în comunicarea sa Clerul militar între pastoraţie, înregimentare şi desfiinţare (1944-1948), Ilie Manole afirmă tranşant: La 22 august 1948, prin ordinul nr. 946.428 al Regiunii a 3-a militare, clerul militar a fost desfiinţat[2]. Citează ca sursă: Arhiva Ministerului Apărării Naţionale (azi Arhivele Militare Române, cu sigla A.M.R.), fond Centrul Teritorial Alba, Arhiva pe anul 1948, curent 178, dosar fără număr, O.[rdin] Z.[de Zi] nr. 309/15.09.48[3].

Cu acelaşi prilej, în comunicarea Episcopia Armatei sub presiunea evenimentelor politice din anul 1946, Aurel Pentelescu, mai prudent, afirmă: Înverşunaţi împotriva Bisericii neamului şi a tradiţiilor creştineşti ale Armatei Române, activiştii E.C.P. (Aparatul politic pentru Educaţie, Cultură şi Propagandă, înfiinţat în Armata Română la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, după model sovietic – n.n.), sprijiniţi de legislaţia adoptată în anul 1948 de către Marea Adunare Naţională, au reuşit în cele din urmă să desfiinţeze, în august 1948, Episcopia Armatei[4].

La Simpozionul „Armata şi Biserica – instituţii fundamentale ale unităţii şi continuităţii româneşti", organizat de „Revista de Istorie Militară" în colaborare cu Mitropolia

Moldovei și Bucovinei (Iași, 19-22 februarie 1996), în comunicarea sa Înființarea Episcopiei Armatei. Episcopii militari, Aurel Pentelescu s-a dovedit ab initio prudent, în absența unor cercetări în arhive, cu privire la data desființării Episcopiei Militare, afirmând: Desființarea brutală a Episcopiei Armatei, în august 1948, avea să abată asupra preoțimii armatei și a episcopului dr. Partenie Ciopron ani de restriște, cu efecte nebănuite pe care, în pofida vicisitudinilor vremurilor, le-au înfruntat cu apostolească dăruire și demnitate martirică[5].

În teza sa de doctorat „Asistența confesională în structurile armatei române" (Iași, 1997), tipărită, cum s-a mai spus, în 1998, sub titlul Preoții și Oștirea la români (1830-1948), Ilie Manole, afirmă cum a mai afirmat și citează aceeași sursă: La 22 august 1948, prin ordinul nr. 946.426 al Regiunii a 3-a militară, clerul militar a fost desființat, fără să prezinte conținutul Ordinului de Zi nr. 309/15.09.1948. Adaugă o suită întreagă de afirmații și documente colaterale, care, prin prisma analizei prezente, denotă o oarecare grabă în cercetarea informațiilor din arhive și din documentele oficiale.

Câteva excerpte din partea ultimă a ultimului capitol al lucrării citată, al șaptelea, întitulat Desființarea clerului militar al României: Invocând o nouă reglementare juridică – Legea cultelor nr. 177/ 3 august 1948, potrivit căreia preoții militari nu mai făceau parte din cadrele active ale armatei, ministrul Emil Bodnăraș se adresase, la 30 august 1948, Înaltului Prezidiu al Marii Adunări Naționale a R.P.R. și propunea „ștergerea din controalele armatei a episcopului". Prezidiul a legalizat la 31 august [1948] excluderea episcopului armatei (dr. Partenie Ciopron – n.n.) „din categoria Clerul Militar"[6]. Pentru a adăuga: Demersul de „ștergere din controalele armatei" a preoților militari și a ierarhului lor a avut o urgență inexplicabilă (s.n.): raportul ministrului apărării naționale a fost trimis pe 30 august [1948] și în aceeași zi s-a emis decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale; documentele pentru scoaterea episcopului din structurile militare au fost finalizate în două zile. Inexplicabil (s.n.) este și faptul că Regiunea a III-a militară emisese cu opt zile înainte ordinul de desființare a Episcopiei Armatei![7].

Din păcate, Decretul-lege nr. 177 pentru regimul general al cultelor religioase, dat la București la 3 august 1948 și publicat a doua zi în „Monitorul Oficial" a fost menționat doar ca titlu (Legea cultelor nr. 177/ 3 august 1948), fără să fi fost cercetat riguros, deși la note s-a indicat: Monitorul Oficial nr. 148/ 4 august 1948[8]. Un număr de patru articole din acest decret (art. 58-61) se referă expres la clerul militar și Episcopia Armatei. Primul aliniat din art. 58 stipulează: Dispozițiunile legii nr. 68 din 19 martie 1937 pentru organizarea clerului militar se abrogă[9]. Or, o lege intră în vigoare la data publicării ei în „Monitorul Oficial". Ca urmare, data desființării clerului militar și a Episcopiei Militare este 4 august 1948 și nu 22 august 1948. Mai mult, o instituție, precum Episcopia Armatei Române, se înființează prin lege și se desființează tot prin lege, prin abrogarea legii de înființare. Data de 22 august 1948 este una colaterală și privește partea de patrimoniu a Episcopiei Militare cu sediul Alba Iulia, aflată în raza de activitate a Regiunii a III-a Militare cu sediul la Cluj. De fapt, aliniatul doi din art. 59 al Decretului nr. 177 din 3 august 1948 stipulează: Catedrala Episcopală a clerului militar din orașul Alba Iulia, dimpreună cu patrimoniul său, trece în proprietatea Episcopiei Ortodoxe a Clujului, Vadului și Feleacului[10].

Cel care a sesizat de facto eroarea comisă privind data desființării clerului militar din Armata României și a Episcopiei Militare aferente a fost tânărul cercetător Ionuț-Constantin Petcu, care, în anul 2010, a publicat în „Biserica Ortodoxă Română. Buletinul oficial al Patriarhiei Române" studiul Episcopul Dr. Partenie Ciopron, ultimul ierarh al Armatei Române, unde semnalează și dezvoltă conținutul articolelor 58, 59, 60 și 61 din Decretul-lege nr. 177 din 4 august 1948 pentru regimul general al cultelor religioase: Desființarea Episcopiei Armatei Române s-a săvârșit în cele din urmă în baza Decretului-lege nr. 177 din 4 august 1948 pentru regimul general al cultelor religioase, articolele 58, 59, 60 și 61[11]. Mai mult, transcrie la subsolul paginii cele patru articole menționate în integritatea lor, așa cum au fost publicate în „Monitorul Oficial" nr. 178 din 4 august 1948, fără a dezvolta comentarii de ordin polemic.

Metaforic vorbind, nu toate oalele trebuiesc sparte în capul domnului Ilie Manole, care a recunoscut eroarea comisă, fără însă a face publică, în scris, această recunoaștere. Se știe, erorile se pot îndrepta, cu greșelile e mai complicat! De ce spunem toate acestea? Pentru că sunt mai mulți cercetători care au relatat în studiile lor despre asistența religioasă în Armata Română și istoricul Episcopiei Militare din anii 1921-1948, dar au preluat, fără să verifice, cu rigoarea necesară, data de 22 august 1948, ca fiind cea „sacră" în procesul desființării de către regimul politic ateu, comunist, a instituției episcopatului militar din România imediat postbelică.

Preotul ortodox Petru Pinca din Blaj, în teza sa de doctorat Istoricul Episcopiei Armatei (cu sediul la Alba Iulia) între anii 1921-1948, susținută la Universitatea „Babeș-Boyai" din Cluj-Napoca, și răsplătită, pe merit, cu calificativul Foarte Bine, consemnează data de 22 august 1948 ca fiind cea consacrată desființării Episcopiei Militare, fără rigoarea de cercetare istoriografică ce s-ar fi impus atunci când se are în vedere istoricul instituției analizate. Or desființarea unei instituții este la fel de importantă, nu numai sub raport juridic, ca și înființarea ei, și solicită toate explicațiile (științifice) aferente. În studiul Partenie Ciopron (1896-1980), Episcop al Armatei Române (1937-1948). Viața și activitatea, publicat în revista „Altarul Reîntregirii", în anul 2007, în timp ce era încă doctorand, părintele Petru Pinca, chiar în introducere, după ce periodizează anii episcopatului ierarhului militar analizat, afirmă tranșant: 23 august 1944-22 august 1948, este perioada unui dramatic recul în structura organizatorică (sic!) și funcțională a Episcopiei Armatei Române, a cărei existență va lua sfârșit la 22 august 1948, când „prin Ordinul nr. 946.426 al Regiunii a 3-a Militare Cluj, clerul militar a fost desființat"[12].

Autorul, pentru acest citat, face trimitere la volumul de documente Gheorghe Nicolescu ș.a., Preoți în tranșee, 1941-1945, apărut sub egida Fundației „General Ștefan Gușă", în anul 2000, când, de fapt, este Studiul introductiv semnat de Ilie Manole și unul dintre cei trei autori, Andrei Nicolescu, cu aceeași formulare implacabilă: La 22 august 1948, prin ordinul nr. 946.426 al Regiunii a 3-a Militare, clerul militar a fost desființat[12]. E drept, părintele Pinca preia, corect, și trimiterea dată de Ilie Manole: Arhivele Militare Române, fond Cercul Teritorial Alba, Arhiva pe anul 1948, curent 178, dosar fără număr. O.Z. 309/ 19.09.1948.

Preotul militar Constantin Neagu din Buzău-Boboc, într-un amplu studiu (peste 40 pagini format B5), tipărit în

anul 2012, întitulat Cu Dumnezeu și slujitorii Săi pe frontul dezrobirii spirituale, consacrat preoțimii militare în timpul celor două războaie mondiale ale veacului al XX-lea (1916-1919; 1941-1945), în partea finală a acestui studiu preia aceleași idei și chiar expresii lansate cu ceva timp în urmă de Ilie Manole cu privire la desființarea instituției clerului militar și a Episcopiei Militare în anul 1948, deși citează la subsol volumul Gheorghe Nicolescu ș.a., Preoți în tranșee, 1941-1945, între care paragraful ce se încheie cu fraza aproape retorică: Inexplicabil este și faptul că Regiunea a III-a Militară emisese cu opt zile înainte (22 august 1948 – n.n.) ordinul de desființare a Episcopiei Armatei[14].

Nu ne propunem să inventariem pe toți care au utilizat eroarea comisă de Ilie Manole cu privire la desființarea clerului militar și Episcopiei Armatei Române în anul 1948. Totuși, un ultim exemplu se impune, fiind vorba de tânărul student teolog Marius-Cătălin Mitrea, care, pe baza materialelor edite a tipărit în anul 2014, în primul număr al revistei anuale „Misiunea", un merituos articol întitulat Episcopia Armatei Române – apostolat în slujba patriei. Chiar din preambul tânărul teolog afirmă: Acest frumos episod instituțional (Episcopia Armatei Române, 1921-1948 – n.n.) nu a durat decât 27 ani, căci odată cu preluarea puterii de regimul comunist, politica față de preoții militari s-a schimbat. Lovitura de grație vine în data de 22 august 1948, când este emis Ordinul privind desființarea Episcopiei Armatei și Clerului Militar[15].

Pentru ca, spre finalul articolului să afirme din nou, dezvoltând, în mod evident ideea: Lovitura de grație vine după patru ani de la întoarcerea armelor (23 august 1944 – n.n.), când, prin Ordinul nr. 946426 din 22 august 1948 al Regiunii III Militare, Clerul Militar a fost desființat[16]. De precizat că pentru această afirmație autorul a făcut trimitere nu la textele lui Ilie Manole, ci la Alexandru Moraru, Biserica Ortodoxă Română între anii 1885-2000. Biserică. Națiune. Cultură, vol. III, Tom. I, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 2006, p. 529[17].

***

Mai sunt și alte tipuri de erori în cercetarea istoriografică privitoare la Episcopia Armatei Române din anii 1921-1948. Vom da doar două exemple, care, ca tip de eroare, s-ar putea numi licitare în exces. Ele se referă la Episcopul Justinian Teculescu (1865-1932), cel dintâi ierarh în exercițiu al Episcopiei Militare, în anii 1923-1924.

Episcopul Justinian Teculescu este un fiu al localității Covasna, unde s-a născut și unde a fost înmormântat, în cavoul familiei. În anul 1998 a fost întemeiată Asociația Cultural-Creștină „Justinian Teculescu", deosebit de activă întru cinstirea memoriei ilustrului ierarh. În anul 2008, la Editura Angustia – Sf. Gheorghe a apărut volumul Teculeștii din neam în neam, semnat de Luminița Cornea, Constantin Catrina și Ioan Lăcătușu, în care personalitatea Episcopului Justinian Teculescu ocupă un loc distinct.

Cităm din această lucrare: În anul 1931, Episcopul Justinian Teculescu publică lucrarea Pentru neam și pentru lege. Cuvântări și predici, Tipografia Miron Neagu, Sighișoara, volum apreciat elogios de presa vremii (...) Cenzura comunistă a făcut ca acest volum să dispară din toate bibliotecile publice din România. În anul 2005, în cadrul manifestărilor „Zilele Teculescu", organizate de Asociația Cultural-Creștină „Justinian Teculescu", participanții au avut surpriza să descopere un exemplar al volumului respectiv la doamna avocat Florica Iannescu-Caracas (soția unuia dintre nepoții Episcopului). Atunci s-a hotărât reeditarea volumului. Astfel, în anul 2006, la Editura Angustia din Sf. Gheorghe...[18].

Volumul amintit cuprinde 24 cuvântări din anii 1899-1929 și 16 predici rostite în anii 1903-1930, unele dintre acestea nedatate. În Precuvântare la ediția I, din 1931, Episcopul Justinian Teculescu afirmă: Sunt cuprinse în acest volum cuvântări de ordin național, cultural și bisericesc, așa după cum cereau împrejurările în care trăia un preot ardelean înainte de întregirea neamului[19].

La Biblioteca Academiei Române volumele cenzurate de regimul comunist, imediat după război, sunt cotate cu sigla F.S. = fond special și timbrul „Interzis". Volumul Pentru neam și pentru lege. Cuvântări și predici de Justinian Teculescu, ediția I, 1931, nu se află în fondul de carte, cu, evident, numărul de inventar din acel an sau din anii imediat următori. La fel, nici la Biblioteca Națională a României sau la Biblioteca Centrală Universitară. Concluzia logică nu poate fi decât una: Tipografia Miron Neagu din Sighișoara nu a trimis volumele necesare la fondul legal de carte. În aceste condiții afirmația Cenzura comunistă a făcut ca acest volum să dispară din toate bibliotecile publice din România este superfluă sau, în accepția noastră, o licitare în exces, care, chiar dacă ne aflăm, după Decembrie 1989 nu face un bun serviciu, peste veac, Episcopului Justinian Teculescu. Măreția acestui ilustru ierarh constă în activitatea sa ca protopop de Alba Iulia și contribuția directă, deosebit de meritorie, la Marea Unire din 1918, faptul că a fost cel dintâi Episcop al Armatei Române, cu realizări deosebite în domeniu, dar, mai ales, ca eparhiot la Cetatea Albă-Ismail din anii 1924-1932.

În articolul deja citat din revista „Misiunea", tânărul teolog Marius-Cătălin Mitrea, referitor la Episcopul Justinian Teculescu face următoarea constatare: Pe 17 decembrie 1924 este ales episcop al reînființatei episcopii basarabene a Cetății Albe-Ismail și a fost instalat în eparhie la 21 decembrie, o mutare interesantă dacă ținem cont de importanța geopolitică scăzută a noii sale eparhii în raport cu Episcopia Armatei[20].

Suntem nevoiți să comentăm această considerație, unde mai multe cuvinte/expresii introduc erori nedorite, licitarea în exces este prezentă. La 22 iunie 1922, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a înființat Episcopia Cetatea Albă-Ismail, având jurisdicție canonică asupra județelor Cahul, Cetatea Albă și Ismail, cu reședința episcopală la Ismail. Cel dintâi ierarh al acestei eparhii a fost ales, la 29 martie 1923, și înscăunat, la 23 mai 1923, arhipresbiterul stavrofor (din 1921), profesor universitar la catedra de Teologie practică a Facultății de Teologie din Cernăuți, Nectarie (din botez Nicolae) Cotlarciuc (1875-1935), fiu al meleagurilor bucovinene, de la Stulpicani – Suceava[21].

Se poate vorbi de importanța geopolitică scăzută (s.n.) a noii sale eparhii? Nicidecum, chiar dacă se compară cu... geopolitica... Episcopiei Armatei! Sudul Basarabiei (Buceagul – cele trei județe) a fost și a rămas peste veac o zonă geostrategică importantă, cu factori de risc permanent: ținut multietnic, Gurile Dunării etc. A se vedea istoria acestor meleaguri de la 1812 încoace, chiar până la zi. Anul 1924 a fost extrem de zbuciumat: refuzul guvernului regal român de a accepta, la tratativele de la Viena (martie 1924), plebiscit în Basarabia,

întrucât guvernul sovietic a clamat că niciodată Basarabia nu a aparţinut României şi nu a ratificat niciodată Tratatul de Pace de la Paris din 1920. Ca urmare a eşecului tratativelor de la Viena, serviciile secrete ale statului sovietic au organizat în zilele de 12-17 septembrie 1924 o răscoală populară pentru unirea Basarabiei cu U.R.S.S. în sudul acestei provincii româneşti, în satele Tatar-Bunar, Akmagit şi Mihailovska ş.a. Intervenţia armatei regale române a pus capăt acestei diversiuni şi făptaşii (prinşi) deferiţi justiţiei româneşti. Mai mult, la 12 octombrie 1924, guvernul sovietic a hotărât înfiinţarea Republicii Autonome Socialiste Moldoveneşti, în stânga Nistrului, cu capitala Balta, subordonată pe linie de stat şi de partid (bolşevic) R.S.S. Ucrainene. Şi încă: Partidul Comunist Român a susţinut ideea plebiscitului în Basarabia rusificată timp de o sută de ani, fapt ce a dus, firesc, la ilegalizarea P.C.R. timp de 20 de ani, până la 23 august 1944. Se adaugă: la 1 noiembrie 1924 Mitropolitul Bucovinei Vladimir Repta (1842-1926; mitropolit: 1902-1924) s-a retras din scaunul de la Cernăuţi[23].

În acest context – geopolitic, geostrategic, eclesiastic – Episcopul Justinian Teculescu al Armatei Române a fost ales şi învestit eparhiot în Basarabia – Eparhia Cetatea Albă-Ismail, cu sediul la Ismail. De precizat că bogata experienţă ca protopop de Alba Iulia (1901-1922), când a înfruntat cu dârzenie măsurile antiromâneşti impuse de administraţia austro-ungară, l-a desemnat în scaunul episcopal de la Ismail, rămas vacant, întrucât Episcopul Nectarie Cotlarciuc a fost ales de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române Mitropolit al Bucovinei, la 7 noiembrie 1924 şi instalat la Cernăuţi peste trei zile[22].

***

Prin articolul de faţă, departe de noi gândul de a descuraja cercetarea istoriografică asupra Episcopiei Armatei Române din anii 1921-1948 şi a ierarhilor ce au păstorit-o. Rămânem la convingerea că această temă de cercetare este nu numai fascinantă – sub raport istoric şi eclesiastic – ea se impune a fi tratată cu sporită rigoare, iar erorile din faza de început ale cercetării înlăturate treptat şi definitiv.

SOME ERRORS IN THE HISTORIOGRAPHY RESEARCH REGARDING THE ROMANIAN ARMY'S DIOCESE WHICH EXISTED BETWEEN 1921 AND 1948

The article tries to correct some errors that were made because of diverse motives that appeared in the historiography research after 1989 regarding the Romanian Army's Diocese which existed between 1921 and 1948. This theme for research is considered fascinating but it is mandatory to be treated with maximum rigour.

Keywords: Romanian Army's Diocese, bishop Justinian Teculescu, law, Romanian Orthodox Church, military priests

NOTE

1 Comisia Română de Istorie Militară.
2 „Analele Sighet 3. Anul 1946 – începutul sfârşitului", Fundaţia Academia Civică, 1996, p. 284.
3 *Ibidem*.
4 *Ibidem*, p. 293.
5 Armata şi Biserica, Colecţia „Revista de Istorie Militară", nr. 4, ed. coord. Ilie Manole, Bucureşti, 1996, p. 184.
6 Ilie Manole, Preoţii şi Oştirea la români (1830-1948), Răzvad-Târgovişte, Editura Daniel, 1998, p. 172.
7 *Ibidem*.
8 *Ibidem*.
9 „Monitorul Oficial", partea I, nr. 178 din 4 august 1948, p. 6395.
10 *Ibidem*.
11 „Biserica Ortodoxă Română. Buletinul oficial al Patriarhiei Române", nr. 2, mai-august 2010, p. 169.
12 „Altarul Reîntregirii", serie nouă, Anul XII, nr. 2, mai-august 2007, p. 18.
13 Ilie Manole, Andrei Nicolescu, Studiu introductiv, în Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, Preoţi în tranşee, 1941-1945. Documente, Fundaţia „General Ştefan Guşă", 2000, p. XXVII.
14 A se vedea 70 de ani de la intrarea României în al Doilea Război Mondial. Contribuţia Forţelor Aeriene Române în campania anului 1941, Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2012, p. 510.
15 „Misiunea. Revista Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe [Române] cu Armata României «General Paul Teodorescu»", Anul I, nr. 1, 2014, p. 54.
16 *Ibidem*, p. 58.
17 *Ibidem*, p. 60.
18 Luminiţa Cornea ş.a., Teculeştii din neam în neam, Sf. Gheorghe, Editura Angustia, 2008, p. 39, 41. Sublinierile în text aparţin autorului articolului de faţă.
19 Precuvântarea la ediţia I, 1931, este reprodusă integral în Justinian Teculescu, Pentru Neam şi pentru Lege. Cuvântări şi predici, ed. Luminiţa Cornea, Sf. Gheorghe, Editura Angustia, 2006, p. 17. Tot în această ediţie este fotocopiată foaia de titlu a ediţiei princeps din 1931, cu dedicaţia: Preoţimii mele din Eparhia Cetatea Albă-Ismail. Autorul. Pe aceeaşi foaie de titlu s-a consemnat în josul paginii: Tipografia Miron Neagu, Sighişoara. Anul tipăririi la Sighişoara este grafiat manu 1931 peste anul 1932 tipărit, p. 3, ediţia 2006.
20 Marius-Cătălin Mitrea, Episcopia Armatei Române – apostolat în slujba patriei, în „Misiunea", Anul I, nr. 1, 2014, p. 56. Sublinierile în text aparţin autorului articolului de faţă.
21 Mircea Păcurariu, Dicţionarul teologilor români, ed. a doua, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002, p. 134 (Nectarie Cotlarciuc).
22 *Ibidem*, p. 146 (Vladimir Repta).
23 *Ibidem*, p. 488 (Justinian Teculescu).

Comandor (r) prof. dr. Aurel PENTELESCU
Ionuț-Constantin PETCU

PREOTUL ICONOM STAVROFOR CONSTANTIN NAZARIE (1865-1926), ŞEFUL SERVICIULUI RELIGIOS AL ARMATEI ROMÂNE ÎN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI

O lucrare cu caracter monografic consacrată părintelui profesor Constantin Nazarie nu avem știință să existe în istoriografie, doar câteva evocări ocazionale[1]. Cel care se va încumeta să scrie o astfel de lucrare va avea, în mod sigur, bucuria și satisfacția să descopere complexitatea personalității sale, destinul uman și profesional al acestui vrednic slujitor al Altarului, precum și al Catedrei, fiind, totodată, *un creator de orizonturi noi în spiritualitatea noastră românească și ortodoxă*[2], la cumpăna dintre veacurile al XIX-lea și al XX-lea.

În cele ce urmează, încercăm să desprindem – pe baza materialelor edite, inclusiv a lucrărilor scrise de părintele profesor Constantin Nazarie – câteva din componentele personalității sale deosebite, mărețe, insistând pe activitatea desfășurată ca protoiereu al preoților militari în Războiul pentru Întregirea Neamului din anii 1916-1918, misiune încredințată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și îndeplinită cu cinste și abnegație, care a stat la baza episcopatului militar, creat prin lege, în 1921, în România. În calendarul aniversărilor sunt 150 de ani de la nașterea părintelui profesor Constantin Nazarie și o sută de ani de când a primit misiunea să organizeze Serviciul Religios al Armatei Române.

Preotul Profesor Constantin Nazarie (1865-1926)

***

Constantin Nazarie s-a născut la 16 martie 1865 în satul Grădiștea, comuna Vultureni, fostul județ Tecuci (azi județul Galați), într-o familie de țărani, cu origini de țărani răzeși. Tatăl său, Gheorghe Nazarie, era cântăreț la biserica satului. Pe bună dreptate, toți cei care au scris despre biografia părintelui profesor Constantin Nazarie au evidențiat influența covârșitoare a acestui aspect în viața viitorului teolog. *Copilul Constantin* – afirmă părintele Constantin Galeriu – *a crescut în atmosfera curată a căminului și a credincioșilor bisericii*[3].

Potrivit informațiilor edite, copilul Constantin Nazarie a urmat școala primară în orașul Bacău, pentru ca în anul 1881 tatăl său să îl înscrie la Seminarul „Sf. Gheorghe" din Roman, pe care l-a absolvit în anul 1885. A urmat apoi Seminarul „Veniamin Costachi" din Iași pe care l-a absolvit în anul 1888. Preotul Scarlat Porcescu, care a cercetat situația școlară a elevului Constantin Nazarie, deci în cunoștință de cauză, afirmă: *Atât la Seminarul din Roman cât și la cel din Iași, Constantin Nazarie s-a remarcat ca elev sârguincios la studii, având, în același timp, o purtare exemplară*[4].

De precizat că Seminarul teologic „Sf. Gheorghe" din Roman s-a înființat în anul 1858, pe data de 1 septembrie, iar în anii 1858-1882 director al acestui seminar a fost preotul Dimitrie Matcaș (1818-1893), urmat în anii 1882-1896 de Ioanichie Flor, arhimandrit, arhiereu, episcop locotenent și, din 1897, episcop eparhiot la Roman[5]. Pentru ca în anii 1896-1898, director al acestui seminar să fie preotul Constantin Nazarie[6]. Timp de un an de zile, 1881-1882, seminaristul Constantin Nazarie l-a cunoscut, ca director, pe preotul Dimitrie Matcaș. În 1899 avea să-i dedice o broșură *Notițe biografice*, retipărită în anul 1914, în care afirma sincer și tranșant: *Nu voi pretinde că Economul Dimitrie Matcaș a făcut parte din categoria oamenilor și bărbaților noștri geniali, voi pretinde însă că a fost un vrednic și demn reprezentant al păturii culte și instruite a timpului său; voi pretinde că a fost un preot bun, un dascăl excelent și mai presus de toate un eminent patriot*[7].

Să înțelegem că cel dintâi model de viață pentru preotul Constantin Nazarie a fost preotul Dimitrie Matcaș? Poate că da, dacă ținem cont de modestia și demnitatea părintelui profesor Constantin Nazarie manifestate în toate împrejurările importante ale vieții sale. Nu întâmplător, în 1943, la 17 ani de la moartea profesorului, fostul său elev, preotul Haralambie Rovența consemna: *De multe ori, când era vacant câte un post de episcop, toți ochii se îndreptau spre Constantin Nazarie. A refuzat însă mereu orice propunere, socotindu-se prea umil pentru această treaptă. Ce pildă vie, vrednică numai de un sfânt, ca Sf. Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur sau Grigorie de Nissa! Ce cutremurătoare lecție pentru toți cei grăbiți să suie cu nesimțire în treptele de conducere ale Bisericii!*[8].

După cei 4 ani urmați la Seminarul teologic din Roman și încă 3 ani la Seminarul teologic superior de la Iași, în toamna anului 1888, tânărul Constantin Nazarie, în vârstă de 23 ani, ia calea Kievului, la Academia teologică din marele oraș de

pe Nipru. A fost șansa vieții sale, riguros dirijată și subvenționată de chiriarhul eparhiei Romanului, Episcopul Melchisedec Ștefănescu (1823-1892; episcop la Roman: 1879-1892), care, în anii 1848-1851, studiase la Academia duhovnicească din Kiev, cel mai important centru de studii superioare din Răsăritul Europei în secolul al XIX-lea[9]. Potrivit cercetărilor efectuate de preotul Scarlat Porcescu, Episcopul Melchisedec Ștefănescu trimitea bani pentru haine și întreținere la Academia din Kiev în contul studentului Constantin Nazarie. Mai mult, acesta beneficiase un timp și de salariul său de copist la cancelaria Episcopiei Romanului, post deținut de la 1 aprilie 1888, când era seminarist la Iași, în ultimul an de studii[10].

La Kiev, Constantin Nazarie a studiat aproape cinci ani, din toamna anului 1888 până în iunie 1893. Între timp, protectorul său, Episcopul Melchisedec Ștefănescu a trecut la Domnul, la 16/29 mai 1892, în vârstă de 69 ani. Prin testament, creează o fundație prin care să se acorde burse de studii la Academia duhovnicească din Kiev; biblioteca și colecția sa numismatică le-a dăruit Academiei Române, a cărui membru titular era din 10 septembrie 1870, iar în anii 1882-1885 i-a fost vicepreședinte[11].

Din Kiev, Constantin Nazarie a trimis protectorului său mai multe scrisori. Constantin C. Diculescu le transcrie selectiv în lucrarea sa, *Din corespondențele Episcopului Melchisedec*, tipărită în 1909[12]. Preotul Scarlat Porcescu, pe bună dreptate, afirmă că scrisorile din Kiev ale lui Constantin Nazarie sunt *adevărate documente* și precizează: *Aceste scrisori, cuprind unele știri în legătură cu viața tânărului student român la Kiev și, în același timp, diferite știri în legătură cu aspecte din viața marelui oraș de pe Nipru. Toate scrisorile cunoscute sunt de pildă de bună cuviință. Faptul acesta pune, fără îndoială, în lumină, simțămintele de adâncă prețuire pe care Nazarie le avea față de marele ierarh de la Roman*[13].

Câteva excerpte, aproape la întâmplare. *Studenții Academiei mai toți știu a cânta dintr-un instrument, deoarece în Seminar sunt obligați a învăța, pe când la noi, dacă s-ar încerca cineva să cântă din scripcă* (vioară – n.n.) *de exemplu, mi se pare că i-ar suna scripca în cap. Dacă e bun acest lucru sau nu, eu poate nu voi fi în stare să judec, atât numai observ, că aici orice tânăr și bătrân cântă, și până acum n-am văzut pe nimenea stricat or pierdut din pricina muzicii*. Pentru a adăuga imediat: *Poporul rus e foarte iubitor de petreceri, dar sunt așa zgomotoase, încât pe cel nedeprins cu așa soi de petreceri îl desgustează. Masa de jos trece cu totul măsura petrecerii, căci oameni în așa grad de temperare din cauza beției n-am văzut până aicea și aceasta cred că vine mai cu samă de acolo, că ei consumă exclusiv băuturi alcoolice* (spirtoase – n.n.). Și încă, din aceeași scrisoare: *Cu limba rusească merg bine și ocupația cu ea, care adesea e prea serioasă, nu mi-a dat timp nici măcar să mă gândesc la acel urât despre care Preasfinția Voastră mi-ați amintit, dobândind totodată convingerea că ocupația e moartea urâtului și a tuturor gândurilor fie ele bune, rele sau melancolice*[14].

Într-o altă scrisoare, Constantin Nazarie precizează: *Cărți-rusești citesc, am terminat pe Dostoievski, unul din cei mai grei autori ruși, și acum am început pe contele Tolstoi, bătrânul din Moscova*. De asemenea: *Toți studenții ruși învață limbile moderne* (sigur franceza, germana, engleza – n.n.) *nu cu scopul de a le vorbi în salon, ci spre a se servi de ele, adică a traduce bine și înțelege ceea ce citește, lucru la care reușesc foarte ușor, deoarece și studentul și profesorul are în vedere folosul practic*[15].

Acest învățământ, Constantin Nazarie îl va aplica asupra învățăturii limbii ruse, fapt ce i-a permis încă din timpul studenției să efectueze traduceri de texte bisericești (predici), iar mai târziu, înapoiat în țară, să dezvolte o operă importantă de traducător din teologi ruși, atât singur cât și în colaborare, precum *Apologetica creștină. Curs de teologie fundamentală* de Nikolai Pavlovici Rojdestvenski (2 vol., peste 800 pagini, tipărite în 1896-1897) sau *Teologia dogmatică creștină* de Silvestru, episcop de Canev (6 vol., în colaborare, tipărite în anii 1896-1906)[16].

La 10 aprilie 1893, Constantin Nazarie a prezentat Academiei Spirituale din Kiev lucrarea *„Sermones Dominicales" per solum annum ale lui Iacob Voragin, Archiepiscop de Genua (predicat.[or] scolast.[ic] sec. al XIII). Studiu homiletic*, pentru – după propria mărturisire: *obținerea titlului academic de candidat licențiat în teologie*[17]. Lucrarea cuprindea trei capitole, introducere și două anexe traduse din latină (*Despre căsătorie* și *Duminica Floriilor*). După scurte notițe biografice despre Iacob Voragin și un excurs destul de consistent în veacul al XIII-lea, supranumit veacul de aur al scolasticii teologice, cu Toma din Aquino (1226-1274) în vârful piramidei somităților filosofice și teologice (cu a sa operă Summa theologiae), sanctificat la 1323 de Papa Ioan al XXII-lea, în celelalte două capitole sunt analizate predicile/*cuvintele dominicale* ale lui Iacob Voragin, atât sub raport formal (tema, limba, stilul etc.), cât și după conținut, unde abundă pasaje *din cărțile sfințite, o mulțime de alte pasaje din sfinții părinți și scriitori laici*[18], toate în limba latină, fiind utilizate edițiile din 1586 și din 1500 (Paris).

Vorbind despre lucrare, Constantin Nazarie afirmă că aceasta *nu este decât o primă încercare de a face ceva dintr-o temă nelucrată de nimenea* (adică inedită – n.n.) *și ingrată, după conținut*, fiindcă nu și-a ales-o, ci conform regulilor de la Academia din Kiev, profesorii definesc temele, iar studenții le trag la sorți. Cert este că – tot după Constantin Nazarie: *Consiliul cel mare al Academiei, în ședința sa plenară din 14 iunie 1893 a recunoscut scrierea de față ca satisfăcătoare pentru scopul cu care a fost prezentată*[19].

Ca urmare, cei aproape cinci ani de studenție la Kiev, au fost încheiați. Constantin Nazarie avea 28 ani împliniți și s-a întors în țară. Avea să tipărească lucrarea sa de licență în anul 1894 la Roman, și a dedicat-o protectorului său, Episcopul Melchisedec Ștefănescu: *Prea Sânțitului Melchisedek, fost Episcop al Romanului, Membru al Academiei Române – memorie eternă*, precum și Arhiereului Ioanichie Flor: *Prea Sânțitului Archiereu Ioanikie Flor Băcaonul, Locot.-Episcop Eparhiei Romanului și Director Seminarului „Sf. George" din Roman – profundă recunoștință*[20]. Echivalarea titlului de licențiat obținut la Academia Teologică din Kiev o va face la Facultatea de Teologie din București, la 16 aprilie 1895[21].

Revenit în țară, Constantin Nazarie a satisfăcut mai întâi stagiul militar, amânat până la terminarea studiilor la intervenția Episcopului Melchisedec Ștefănescu, cu puțin înainte ca acesta să treacă la Domnul în anul 1892. Pe data de 1 ianuarie 1894 a fost numit secretar și pedagog șef la Seminarul din Roman. La 15 ianuarie 1894 s-a retras din postul de copist de la Cancelaria episcopală. Pentru ca pe data de 1 septembrie 1894 să fie numit directorul Cancelariei Episcopiei Romanului. În același an, 1894, Constantin Nazarie s-a

căsătorit cu Maria Stupcanu, fiica preotului Vasile Stupcanu din Roman. Au convieţuit doar zece ani, întrucât soţia sa a decedat în anul 1904[22].

La 31 de ani neîmpliniţi, în data de 26 ianuarie 1896, Constantin Nazarie a fost hirotonit preot în Catedrala Episcopală din Roman de către Episcopul Ieronim, iar spre finele anului a fost numit profesor şi director al Seminarului Teologic din Roman. Pentru ca în anul şcolar 1898/1899 să fie transferat la Seminarul Central din Bucureşti, ca profesor şi director, în urma vizitei Regelui Carol I la Roman, care era însoţit şi de ministrul Instrucţiunii Publice, Spiru Haret. Înalţii oaspeţi au vizitat şi Seminarul Teologic din localitate, fiind impresionaţi de realizările tânărului director, Constantin Nazarie, de 33 ani[23].

Mutarea la Bucureşti a însemnat şi promovarea în importante funcţii didactice şi administrative. La data de 16 octombrie 1901 a fost numit profesor agregat la Facultatea de Teologie din Bucureşti, Catedra de Teologie Morală, succedând profesorului Alexandru Mironescu, ales arhiereu la 27 ianuarie 1895, călugărit la Mănăstirea Cernica sub numele de Atanasie, hirotonit la 5 februarie acel an, devenit ulterior locţiitor şi eparhiot la Episcopia Râmnicului, iar în anii 1909-1911 mitropolit primat, când s-a retras din scaun, decedând în 1931[24]. La data de 20 decembrie 1904, preotul Constantin Nazarie a fost numit profesor titular definitiv la aceeaşi catedră, iar din 1 februarie 1906 şi director al Internatului Teologic, funcţii pe care le-a îndeplinit până la sfârşitul vieţii, 21 martie 1926. Mutat în Capitală, în toamna anului 1898, Constantin Nazarie, ca preot a slujit la Biserica Stavropoleos (preot ajutător) până în anul 1925, când s-a retras din post cu aprobarea Patriarhului Miron Cristea şi cu mulţumirile scrise ale acestuia pentru întreaga activitate depusă[25].

Mormântul său se află în Cimitirul Bellu Militar. Pe piatra tombală din marmură neagră aflăm inscripţia cu litere tip arhaic românesc: *Aici odihneşte robul lui Dumnezeu/ Iconomul/ Constantin Nazarie/ Născut în Vultureni-Tecuci,/ La 16 martie 1865 şi trecut din/ Această viaţă în Bucureşti,/ La 21 martie 1926, după ce a slujit/ Biserica, Şcoala şi Patria ca Preot,/ Profesor universitar şi Protoiereu/ al Preoţilor de Armată în Războiul/ Pentru Întregirea Neamului*. Iar pe postamentul crucii de la mormânt, sub fotografia pe ceramică (ştearsă în timp), inscripţia: *Al Tău sunt eu, mântuieşte-mă!/ Ps.* [almul] *118, 94*.

Aflat mulţi ani în paragină, mormântul a fost descoperit de un tânărul teolog Alexandru, seminarist la Turnu Măgurele, care îl îngrijeşte permanent.

***

În istoria Bisericii Ortodoxe Române, personalitatea lui Constantin Nazarie rămâne una puternică, marcantă, ca om, ca preot, ca profesor, ca educator şi animator, în general. Părintele Scarlat Porcescu (1911-1991), preluând informaţii din publicaţiile „Renaşterea" (1940), „Noua Revistă Bisericească" (1926) sau ziarul „Opinia" (1926) din Iaşi, conturează deosebit de sugestiv portretul fizic al preotului Constantin Nazarie. Şi anume, era *„de statură mijlocie, bine legat, cu barba potrivită, neagră, aspră, creaţă, stufoasă, cu privirea puţin saşie". Unii au desluşit în acest om deosebit înfăţişarea căzăcească pe care i-o imprimase anii petrecuţi la Kiev. Totdeauna foarte ordonat în ţinuta sa vestimentară. La biserică sau la diferite festivităţi „purta cu cea mai desăvârşită eleganţă culionul şi hainele clericale". „Era întruparea cea mai desăvârşită a moldoveanului în care isteţimea, duioşia, hotărârea şi zbuciumul muncii fără istov făceau împreună casă bună". Sprinten şi neobosit, „se cutremura pământul pe unde trecea el ca o vijelie, aprindea fulgerări de entuziasm în orice făptură". În ochii unui student de la Internatul Teologic „Nazarie printre trandafiri, oleandri, crini, garoafe, lalele, dalii, iasomie, semăna cu bunul Dumnezeu care se plimba prin grădina raiului". Mişcările sale, fireşte, obiectivări ale conştiinţei sale, arătau omul căruia-i plăcea ordine, omul cumpănit, chibzuit, omul de o desăvârşită disciplină în preocupări. „Sfatul său, cuvântul său era tăios, glumeţ, plin de înţelepciune, de bunătate, de experienţă". „Cuvântul său era firea sa deschisă, leală, sinceră". Constantin Nazarie întrunea în structura firii sale „blândeţe, inteligenţă vie, cultură aleasă şi mai presus de toate un caracter de elită. El avea un suflet în care vibra adânc simţirea evanghelică"*[26].

Acest om, preotul şi profesorul Constantin Nazarie, rămas văduv la 39 de ani, cu doi (?) copii, şi trecut la Domnul la 61 de ani[27], în cei 30 de ani de preoţie (din care 22 ani văduv), şi-a consacrat energia şi cunoştinţele teologice formării şi educării celor tineri care au ales „calea cea grea" a preoţiei. Între preot şi profesor nu a existat nici o ruptură. *Constantin Nazarie* – afirma fostul său elev, preotul Haralambie Rovenţa – *a fost înainte de toate o întruchipare exemplară a adevăratului preot în slujba lui Hristos* [...] *În această servire, el a fost* ***un mare educator creştin*** (s.n.) *pentru toţi cei ce au avut fericirea să-l cunoască*. Pentru a adăuga imediat: *Viaţa întreagă a închinat-o pentru educarea sufletească a numeroase generaţii*

Mormântul Preotului Constantin Nazarie din Cimitirul Militar Bellu – Bucureşti (foto: 2012)

de tineri în diferite posturi diriguitoare: ***director al Seminarului din Roman****, apoi a celui Central din București, profesor la Facultatea de Teologie și Director al Internatului Teologic* (s. lui H.R.). Și încă: *El a știut să fie un bun* ***părinte*** (ca preot – n.n.), *în care discipolul se poate încrede deplin, căci la el nu încăpea vreodată fățărnicie, rezerve ori nepăsare. N-avea nimic de ascuns, de aceea s-a dăruit întreg, cu toată măreția lui sufletească pentru formarea tineretului. Forța lui educativă a stat totdeauna în faptul că trăia morala pe care o învăța. Viața și doctrina se contopeau în el într-o armonie deplin echilibrată*[28].

Dispunem, tipărite, de câteva cuvântări/conferințe ținute de Constantin Nazarie elevilor de la Seminarul din Roman sau elevilor din ultimul an (clasa a VIII-a) de la Seminarul Central din București[29]. Cât privește prelegerile de *Teologie Morală* ținute studenților de la Facultatea de Teologie din București, acestea, conform afirmației Părintelui Constantin Galeriu, *se află în biblioteca Institutului Teologic universitar din București*[30].

Nu este scopul evocării de față să analizeze conținutul textelor enumerate, ele ar necesita un studiu amplu, riguros, întrucât multe din aserțiunile părintelui Constantin Nazarie de la cumpăna veacurilor al XIX-lea și al XX-lea sunt încă actuale și astăzi, date fiind bulversările prin care a trecut societatea românească, omenirea în general. Spicuim doar câteva excerpte, cu scopul de a ilustra stăruința depusă de părintele Nazarie pentru formarea și educarea tinerilor ce s-au dedicat preoției.

Piatra tombală de la mormântul Preotului Constantin Nazarie din Cimitirul Militar Bellu – București (foto: 2012)

Vorbind, spre exemplu, elevilor din ultimul an al Seminarului Central din București, viitori preoți, părintele Constantin Nazarie afirma: *Nu fără temei mulți dintre noi oftăm adânc după școală și toate bunurile ei, când ne vedem singuri în mijlocul valurilor lumii*. Adăuga imediat: *Dar oricât de amar ar fi acest pahar, nu poate trece de la noi, nu-l putem îndepărta, ci trebuie să-l golim până la fund: așa cer legile firii, așa cer legile mântuirii, așa cere menirea noastră a viitorilor preoți!* Așa, pentru că: *Noi suntem meniți să stăm sus, să stăm ca lumânarea pusă pe munte spre a lumina tuturor, suntem meniți să mergem înainte, să fim fruntași nu în averi și pofte, nu în lucruri rele și mișcări vătămătoare societății și țării, ci în pilda cea bună, în cuvinte și fapte*[31].

Una din temele frecvente ale discursului moralizator al părintelui Constantin Nazarie, în spiritul moralei creștine, a fost – și rămâne încă actual – cel privitor la înstrăinarea, din diverse motive, a omului modern de biserică, de credința și practica creștină. Cu același prilej afirma: *Este o mare deosebire între omul de ieri și cel de astăzi, mai ales în țara noastră. Omul de ieri era încrezător, nu iubea să ridice vălul de pe fenomenele naturii, nici să le înțeleagă rostul și sensul; omul de ieri se uita, intra în Biserică, asculta, se lumina, ieșea mulțumit* [text: mulțămit]; *omul de ieri respecta și asculta cu plăcere sfaturile noastre ale oamenilor Bisericii; omul de astăzi* ***nu se mai încrede*** (s.n.), *caută să știe cum tună, cum se formează electricitatea, cum se cântărește* (cu sensul de măsoară – n.n.) *lumina, cum se susține natura; omul de astăzi intră în Biserică sau nu intră deloc, și dacă intră cercetează, scrutează, vrea să știe totul, să vadă totul, să înțeleagă totul* [...]; *omul de astăzi pătrunde și caută să cunoască de aproape atât viața noastră publică, cât și pe cea privată*. Pentru a conclude sentențios: *Acest lucru să nu vă surprindă și nici să cugetați că lumea s-ar fi făcut mai rea, nu, aici este o lege naturală a progresului moral și intelectual*[32].

Să observăm că aceste ziceri și încă multe altele asemenea au fost rostite de părintele Constantin Nazarie în anul de grație 1900, adică în urmă cu peste o sută de ani! Actualitatea lor este frapantă... În același spirit a fost și ampla conferință *Mișcarea socialistă și creștinismul*, rostită de părintele Constantin Nazarie elevilor din ultimul an, viitori preoți, de la Seminarul Central din București, tot în anul 1900. De fapt, la cumpăna celor două veacuri trecute, părintele Constantin Nazarie s-a „războit" atât cu ideile nocive pentru biserică și societate, în general, ale mișcării socialiste, cât și ale adventismului. Pe această ultimă temă, bibliografia teologică elaborată este bogată, iar lucrarea *Combaterea principalelor învățături adventiste după mai mulți autori*, tipărită în 1913 și retipărită în 1921, rămâne de referință în domeniu. La acea dată adventismul (creat la 1845 de William Miller în America de Nord și răspândit rapid în Europa, în Rusia sub numele de Studism, precum și în România, mai întâi în Transilvania, apoi în Muntenia și Moldova) era vehement îndreptat împotriva ierarhiei bisericii creștine, solicita egalitatea tuturor credincioșilor și interzicerea depunerii jurământului și folosirea armei pentru cei chemați sub drapel. Îndemnul lui Constantin Nazarie era mereu*: Feriți-vă de adventiști!*[33] Oricum, prin lucrarea amintită, Constantin Nazarie se dovedește un fin și profund cunoscător al învățăturii creștine, în spiritul Sfintei Scripturi și a tradiției Bisericii (respinsă de adventiști), fapt ce i-a permis o analiză sistematică a adventismului[34].

Cât privește mișcarea socialistă și creștinismul, analiza întreprinsă de Constantin Nazarie în lucrarea amintită, la anul 1900, este deosebit de interesantă, tratată *sin ira et studio* (fără ură și părtinire), ca și problematica adventismului, și îndeamnă la vigilență pe elevii care vor absolvi Seminarul Central (cu opt clase de studiu) să fie pregătiți, ca viitori preoți cu parohie și răspunderi sociale deosebite, în spiritul moralei creștine, a sfintelor învățături ale bisericii. Doar câteva excerpte, în cele ce urmează, din partea finală a conferinței, astfel:

Principiile creștinismului sunt cele mai umanitare și deci prezintă puțină asemănare exterioară cu cele ale socialismului[35]. *Că actualmente este posibilă anomalia ca să existe un creștin socialist sau un socialist creștin, apoi această anomalie nu va mai exista atunci când socialismul își va înălța tronul pe zeul lui favorit – pe materie*[36]. *A fi socialist însemnează a nega religia, a nega preoția și tocmai pentru aceasta am zis la început că pricep toate afară de acuzarea ce s-ar aduce unui preot sau seminarist că ar fi socialist. Aceasta ar fi culmea nechibzuinței, ar fi a ne da singuri în cap și a lucra pe capete la pregătirea propriei noastre pieiri*[37]. *Nu este deci nevoie ca socialismul să intre în creștinism și nici creștinismul să se numească „socialism creștin" spre a împinge omenirea spre progres. Cu cât societatea actuală se va apropria mai mult de vederile creștinismului și va face ca ele să intre în sângele și corpul ei, cu atât omenirea va fi mai fericită*[38]. *Să edificăm lumea numai pe principiile creștinismului, singurul care asigură în mod solid soarta de acum cât și soarta viitoare a omului*[39].

Toate aceste aserțiuni și încă multe altele au fost exprimate de preotul profesor și director al Seminarului Central din București, Constantin Nazarie, pe baza unui amplu excurs asupra ideilor și principiilor socialismului, așa cum le-a aflat în diverse broșuri și programe de acțiune a socialiștilor români, de la cumpăna celor două veacuri trecute. Este lesne de sesizat, ca fapt deosebit de benefic pentru viitorii preoți, răspunderea asumată de Constantin Nazarie să prezinte pe larg și să demonteze pas cu pas, pe temeiul învățăturilor creștine, suita ideilor și principiilor socialiste, care erau la mare vogă în acea perioadă istorică și în România.

De precizat, cu aceeași profundă responsabilitate a primit și soluționat însărcinarea să organizeze și să prezideze primul Congres al profesorilor de religie ținut la București în 2-5 octombrie 1912 sau primul Congres al clerului ortodox din România întregită, ținut la București în 1919, în baza căruia preotul profesor universitar Constantin Nazarie a întemeiat *Asociația Generală a clerului ortodox din România*, fiind desemnat președinte al acesteia. Lucrările primului Congres al profesorilor de religie ținut la București în 2-5 octombrie au fost *imprimate sub îngrijirea Econ*[omului] *Const*[antin] *Nazarie, Profesor la Facultatea de Teologie și Președinte al Congresului*[40]. Cele 147 de pagini ale volumului ar trebui reeditate spre a vedea imensul travaliu prestat de congresmeni la începutul veacului trecut, și responsabilitatea asumată, idee cu idee, soluție cu soluție, pentru predarea religiei în structurile școlare de învățământ, ca necesitate nemijlocită izvorâtă din firescul progresului uman și social, fără fisuri și spasme inutile.

***

Una din cele mai grele și dificile responsabilități primite de preot profesor universitar Constantin Nazarie a fost aceea de a fi *organizatorul și conducătorul preoților militari* (de armată, cum s-au numit în epocă) *din România în timpul Primului Război Mondial*, misiune începută în anul 1915 și încheiată practic peste șapte ani, în 1922, când a fost predată celor în drept arhiva Serviciului Religios al Armatei Române, noua structură, înființată prin lege, numindu-se Inspectoratul Clerului Militar, în subordinea Ministerului de Război (ulterior Ministerul Apărării Naționale).

Cu adresa nr. 60 din 18 mai 1915, Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale Ortodoxe Române înștiința pe P.C. Iconom Constantin Nazarie că: *Noi avem onoarea a vă face cunoscut că în ședința sa din 15 mai curent, v-a ales, cu unanimitate, ca protopop sau supervizor al preoților de armată, în caz de mobilizare, atașat pe lângă Marele Cartier General, ca delegat al Sf. Sinod în această însărcinare. Vi se transmite deci odată cu aceasta, în copie, și decizia votată de Sf. Sinod în aceeași ședință, privitoare la preoții de armată, spre știință și confirmare*. Adresa era semnată de președintele Sf. Sinod, Mitropolitul Primat Konon Arămescu[41].

Decizia Sfântului Sinod era alcătuită în șapte puncte și semnată de zece ierarhi, în frunte cu Mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei și Sucevei. Între prevederi se arată: a) episcopiile și mitropoliile vor da armatei, după cererea Ministerului de Război, preoți trebuincioși în timp de pace și în timp de război, și se specifica: *acești preoți vor fi titrați în teologie, cu aptitudini pentru păstorirea militară și nu vor avea vârsta mai mare de 45 ani, și nici mai mică de 30 ani*; b) numirea preoților de armată se face de către Ministerul de Război, după recomandarea episcopului și mitropolitului în dioceza căruia se află unitatea de armată la care se numește preot; c) odată făcută numirea unui preot în serviciul armatei, el intră sub regimul legilor militare, asimilându-se în corpul ofițeresc, ca locotenent; d) în timpul mobilizării preoții de armată însoțesc trupele unde vor merge, dând povețe pastorale militare ce se impun de împrejurări și *făcând serviciile religioase fără ezitare*. Se mai prevedea: preoții de armată primesc instrucțiuni în ce privește serviciul preoțesc de la protopopul anume numit pe lângă Marele Cartier General, care decide și în ceea ce privește abaterile unor preoți, informând chiriarhii eparhiilor din care provin, cât și Marele Cartier General. Sfântul Sinod, în decizia sa mai preciza că prevederile stipulate se vor respecta întocmai până când se va elabora o lege în acest scop[42].

În scrisoarea de mulțumire către Sfântul Sinod, părintele Constantin Nazarie preciza, între altele: *Înarmat cu asemenea elemente hotărâtoare, sper să reușim a face ca, pe de-o parte soldatul român să meargă la luptă pentru patrie încins cu arma neînvinsă a credinței, iar pe de alta să se întoarcă la vatră îmbunătățit și renăscut moralicește*[43]. Ceea ce s-a și întâmplat după un efort susținut de mai mulți ani, din 15 august 1916, când Armata Română a trecut Carpații din Moldova în Transilvania, luptând cu trupele austro-ungare, și până la 1 aprilie 1921 când s-a decretat demobilizarea, cu idealul național înfăptuit prin Marea Unire a românilor în anul 1918.

O vastă corespondență (oficială) a purtat părintele Constantin Nazarie cu Marele Stat Major al Armatei Române și cu alți factori responsabili, inclusiv cu Mitropolitul Primat Konon Arămescu-Donici, în anul 1915, cu scopul de a organiza *Serviciul Religios al Armatei*, ca structură militară distinctă în caz de mobilizare, și al cărui șef devenea în baza alegerii sale ca protopop al preoților de armată de către

Sfântul Sinod[44]. Se pare că lucrurile nu au mers linear, direct, cum ne-am fi așteptat, existând rezerve și chiar tărăgănări din partea factorilor decizionali militari. De fapt, după cum se va arăta, chiar în timpul campaniei din anii 1916-1918 au fost rețineri și chiar unele aspecte nedemne din partea unor ofițeri în raport cu prezența preoților printre ostași.

Cert este că părintele Constantin Nazarie a conștientizat rapid importanța răspunderii ce a primit din partea Sfântului Sinod, nu s-a lăsat intimidat de împrejurări și a trecut ferm la treabă. Drept urmare, în acel an, 1915, a redactat *Instrucțiuni asupra atribuțiunilor preoților de armată*[45], document de importanță cardinală în cazul mobilizării, precum și lucrarea *Cuvântări pentru ostași și rugăciuni pentru Rege, Oaste și Popor în vreme de război*[46], pe care le-a pus la dispoziția factorilor decizionali ai Armatei Române. Ulterior, în ianuarie 1917, în timpul refacerii Armatei Române (cu sprijinul Misiunii Militare Franceze), după campania din anul 1916, a redactat, împreună cu Iconom Vasile Pocitan, subprotoiereul preoților de armată, broșura *Înarmarea sufletească a ostașului român*, tipărită la Iași și apoi la Bârlad în acel an, 1917[47].

Introducerea la *Instrucțiuni asupra atribuțiilor preoților de armată* explică rațiunea de a fi a slujitorilor bisericii în mijlocul ostașilor în timp de război, precizând din capul locului că: *pregătirea sufletească a oștirii pe temeiul religiunii, azi, ca și în trecut, are o însemnătate hotărâtoare și cântărește tot atât de greu în cumpăna victoriei, ca și mașinile grele care zguduie pământul*[48]. Se arată, în continuare, că una dintre virtuțile necesare luptătorilor pentru a învinge este *credința*, subliniindu-se: *Cu ea au învins strămoșii noștri și cu ea vor învinge și urmașii, dacă cei chemați* (preoții de armată – n.n.) *vor ști să o sădească și să o întărească în sufletele viitorilor luptători ai dezrobirii naționale*[49].

Drept urmare, *Instrucțiunile asupra atribuțiunilor preoților de armată* au pus la îndemâna preoților mobilizați instrumentarul strict necesar pentru caz de război, în cele trei titluri și șapte capitole. Titlul I, *Recrutarea preoților la armată, datoriile lor înainte de mobilizare*, cu capitolele: Recrutarea preoților de armată; Datoriile preoților de armată înainte de mobilizare. Titlul II, *Activitatea preotului în vreme de război*, cu capitolele: Activitatea preotului în perioada mobilizării armatei; Activitatea preotului în perioada operațiunilor militare; Obiectele necesare preotului pentru săvârșirea diferitelor servicii religioase în timp de război. Titlul III, *Ținuta, drepturile și disciplina preoților în timp de război*, cu capitolele: Ținuta și drepturile preoților; Disciplina preoților în timp de război[50].

Chiar și simpla enumerare a titlurilor și capitolelor amintitelor *Instrucțiuni* pune în evidență stăruința Protopopului Constantin Nazarie ca să fie cuprinse toate activitățile, deloc simple, ale preoților de armată în timp de război, cât și înainte, la mobilizare. Iar parcurgerea prevederilor acestor *Instrucțiuni* atestă imensul travaliu, mergând până la detalii, prestat de Protopopul Constantin Nazarie pentru alcătuirea sistematică a acestora, astfel încât preoții mobilizați să nu acționeze fără o coordonare unitară, cu scopul de a fi eficienți, în interesul armatei și al țării, iar comandanții militari să cunoască rostul preoților cu ostașii.

De precizat că, la 28 octombrie 1915, *Instrucțiunile* erau aprobate de Ministerul de Război, documentul final fiind semnat pentru Ministerul de Război de general Dumitru Iliescu, Secretar General al Ministerului de Război și de Iconom Constantin Nazarie, Protopop al preoților de armată, profesor universitar[51].

Dar greul muncii organizatorice era abia la început, Serviciul Religios al Armatei se închega destul de anevoios, fiind implicate două structuri diferite, biserica prin Sfântul Sinod și armata prin Ministerul de Război, a căror acțiuni se necesita a fi corelate și numai stăruința extraordinară a părintelui Protopop Constantin Nazarie a făcut ca la mobilizarea din august 1916 Serviciul Religios al Armatei să fie constituit și să funcționeze efectiv, cu preoții de armată însoțind trupele.

Punctul forte al acestor acțiuni organizatorice pregătitoare l-au constituit concentrările pe eparhii a preoților mobilizați, fapt ce a permis nu numai cunoașterea de către Protopopul Constantin Nazarie a preoților din subordinea sa, dar mai ales dezbaterea unor probleme practice, unde multe neajunsuri de ordin organizatoric au ieșit la iveală. Cea dintâi concentrare s-a săvârșit în Eparhia Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, la București, în zilele de 20 și 21 iunie 1916, unde au fost convocați 49 preoți și s-au discutat aspecte concrete, practice, ale activității preotului înainte de război, ca oficiant, ca susținător al moralului trupei, ca mângâietor al trupei. În cuvântarea rostită, părintele Protopop Constantin Nazarie a afirmat: *Era necesar ca noi să ne adunăm și să punem la cale modul de cum trebuie să procedăm, uniform, în săvârșirea serviciilor religioase în fața trupelor și în toate împrejurările. După multe ezitări s-a ajuns la soluția ca preoții mobilizați să fie chemați pe eparhii spre a primi instrucțiunile necesare. Mulțumită acestei hotărâri, noi preoții mobilizați din această eparhie ne vedem cu toții adunați – cei dintâi – la un loc*[52].

Cu același prilej, este interesantă și *Moțiunea* a 36 de preoți către Protopopul Constantin Nazarie prin care se condamnă vehement atitudinea unor preoți ce au folosit „mijloace piezișe" și s-au sustras să fie mobilizați. În *Moțiune* se afirmă: *Noi subscrișii detestăm din tot sufletul conduita acestor frați, echivalentă cu o dezertare condamnabilă de la cea mai sfântă datorie, impusă până și celui din urmă cetățean și Vă rugăm să binevoiți a cerceta și a face, pentru cinstea corpului preoțesc și pentru a nu mai plana asupra noastră acest blam; să fie readuși la locurile lor, după ce mai întâi le veți da dojana duhovnicească cerută de asemenea rare împrejurări, spre a sluji de pildă și altora*[53].

La 27 iulie 1916, Protopopul Constantin Nazarie informa pe șeful Marelui Stat Major Central al Armatei asupra întrunirilor avute cu preoții mobilizabili din Eparhia Mitropoliei Ungro-Vlahiei, a Mitropoliei Moldovei și Sucevei și cu preoții din Episcopia de Râmnic și a exprimat doleanța tuturor preoților de a fi *concentrați pe 15 zile la corpurile respective, în scopul de a se pune în contact cu ofițerii și trupa, pe care, cu această ocazie, ar putea chiar s-o și grijească*[54]. Evident, această doleanță nu s-a pus în aplicare, datorită precipitării evenimentelor și intrării României în război împotriva Austro-Ungariei la 15 august 1916.

De precizat, cu prilejul convocărilor amintite preoții mobilizabili au primit fiecare *Instrucțiunile asupra atribuțiunilor preoților de armată*, aprobate de Ministerul de Război și volumul *Cuvântări pentru ostași și Rugăciuni pentru Rege, Oaste și Popor în vreme de război*, tipărit de părintele Constantin Nazarie. Iar printre neajunsurile semnalate și raportate atât Sfântului Sinod, cât și Ministerului de Război s-au înscris: absența Sf. Antimis (semnat de chiriarhul eparhiei) la unitățile militare de pe cuprinsul respectivei eparhii;

tărăgănarea din partea Ministerului de Război pentru confecționarea Altarelor portative și a lădiței de campanie pentru obiectele de cult ale preotului și încă multe altele[55].

Minuțiozitatea cu care Protopopul Constantin Nazarie a gândit organizarea și funcționarea Serviciului Religios al Armatei a mers până la detalii. Spre exemplu, la 8 iulie 1916 a înaintat șefului Marelui Stat Major documentul *Dispoziţiuni relative la îmbrăcămintea preoţilor în vreme de mobilizare şi de război*, în 10 puncte, extrem de util și interesant[56].

La 24 august 1916, sub antetul Protoieria Preoţilor de Armată, cu nr. 1, Protoiereul Constantin Nazarie, adresa șefului Marelui Stat Major al Armatei Române un amplu raport în 12 puncte, prin care îl informa asupra activității desfășurate și semnala un șir de importante neajunsuri. *Începând de la 20 iunie a.c. am observat treptat pe toţi preoţii mobilizaţi din întreaga ţară* – arăta Protoiereul Constantin Nazarie. *Ţin să vă aduc la cunoştinţă, cu deosebită mulţumire, pe de o parte, faptul că preoţii au răspuns la chemare cu cea mai mare exactitate, iar pe de alta că ei se prezintă bine şi ca vârstă şi ca înfăţişare şi ca parte culturală. Câţiva preoţi neîndeplinind condiţiunile necesare unui preot de armată, am cerut domniei voastre prin osebite referate să se ia măsurile cuvenite*. Adaugă: *Cu ocazia întrevederii dintre mine şi preoţii mobilizaţi s-au lămurit o mulţime de chestiuni privitoare la serviciul preoţesc în vreme de mobilizare şi de război, astfel că din acest punct de vedere, nădăjduiesc că ei au la îndemână tot ce le trebuie*[57].

Printre neajunsuri, Protopopul Constantin Nazarie semnala: *Am constatat că foarte puţini dintre domnii comandanţi s-au conformat* ***Instrucţiunilor preoţilor de armată***, *care cer ca ei* (preoţii – n.n.) ***să fie poftiţi la diferite solemnităţi ale unităţilor de trupă***; *ba unii dintre domnii comandanţi consideră numitele Instrucţiuni ca necesare de ştiut numai de către preot*[58].

Pe bună dreptate, în context, Protoiereul Constantin Nazarie consemna: *Am rămas cu impresia că* ***preotul nu e încă încetăţenit, nu e încă bine fixat în rândurile armatei***. *Aceasta se explică prin faptul că el nu face parte din cadrele armatei şi în vreme de pace, cum e în alte armate* (europene – n.n.). *Răul acesta se poate măcar în parte remedia şi de aceea* ***vă rog a da ordin celor în drept să poftească pe preoţi la solemnităţi şi să dea cuvenita atenţie Instrucţiunilor pentru preoţii de armată***, *ca astfel să se facă legătura necesară între preot, comandant, ofiţeri şi trupă*[59].

Protoiereul Constantin Nazarie semnala, în continuare, șirul neajunsurilor rezultate din necunoașterea de către comandanți a amintitelor instrucțiuni: mulți comandanți nu au dat ordin să se confecționeze lădița pentru păstrarea sfintelor vase, cărți și veșminte necesare cultului, precum și a mesei necesare pentru Sf. Liturghie; s-a ignorat procurarea unor cărți pentru ostași, precum *Pâine spre ființă*, elaborată de Sfântul Sinod, cu scop educativ și moralizator ș.a. În raport sunt semnalate și alte neajunsuri: refuzul unor comandanți de a acorda ordonanță preoților, așa cum se acordă ofițerilor; deși preoții au învățat să citească hărțile, fapt important pentru ei personal dar și pentru armată, li s-a refuzat dreptul de a primi hartă, ca ofițerii; preoții au fost obligați să doarmă în cort cu gradele inferioare, nu în cort special al preotului ș.a.m.d.[60].

Părintele Haralambie Rovența nu a exagerat cu nimic când a afirmat că Protoiereul Constantin Nazarie: *Din nimic, el a creat şi a organizat serviciul preoţimii militare, în slujba luptătorilor de pe front şi din spitale*[61]. În amplul referat *Activitatea preoţilor de armată în campania din 1916-1918* și care s-a tipărit în 1920 la Imprimeria Ministerului Cultelor și Artelor din București[62], părintele Constantin Nazarie, cu luciditate și spiritul de responsabilitate ce l-au caracterizat toată viața, a relatat, pe drept, Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, atât împlinirile cât și neajunsurile întâmpinate[63], accentuând mereu că principalele neajunsuri își au originea în existența Serviciului Religios doar pe durata campaniei *nefiind organizat complet din vreme de pace*[64].

Referatul amintit dezvoltă trei tipuri de activități: *Activitatea pregătitoare*; *Activitatea administrativă şi îndrumătoare*; *Activitatea Preoţilor* propriu-zisă, pe front. În cuprins sunt etalate, pe drept, numeroasele greutăți surmontate de părintele Constantin Nazarie, în relația cu Ministerul de Război. Spre exemplu, într-un referat adresat Marelui Stat Major General al Armatei, datat 3 iunie 1915, a primit răspuns peste trei zile: *că nu pot funcţiona ca Protoiereu decât în vreme de război* și alte asemenea[65].

Cât privește *Instrucţiunile asupra atribuţiunilor preoţilor la armată*, părintele Constantin Nazarie consemnează că le-a alcătuit imediat, fără să mai aștepte consimțământul Statului Major General al Armatei și că: *Aceste instrucţiuni, pe lângă osebit referat, au fost înaintate Sf. Sinod, care le-a aprobat aproape nemodificate şi s-au publicat, împreună cu referatul Comisiunii respective, în revista „Biserica Ortodoxă Română" de pe luna noiembrie 1915*[66]. Adaugă imediat: *Marele Stat*

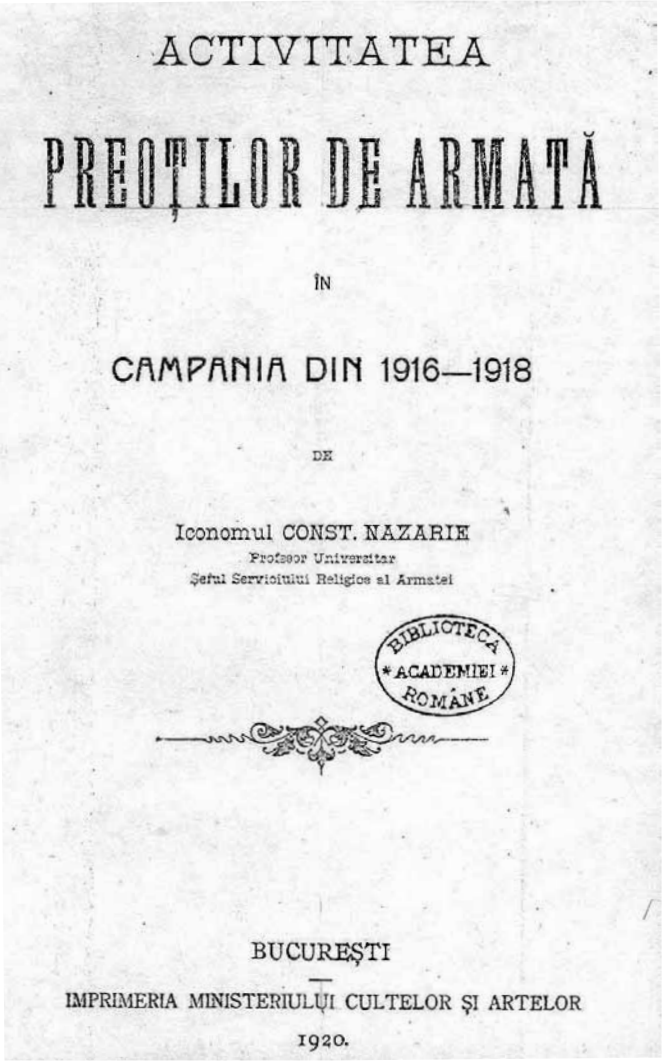
ACTIVITATEA

PREOŢILOR DE ARMATĂ

ÎN

CAMPANIA DIN 1916—1918

DE

Iconomul CONST. NAZARIE

Profesor Universitar

Şeful Serviciului Religios al Armatei

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREŞTI

IMPRIMERIA MINISTERIULUI CULTELOR ŞI ARTELOR

1920.

Major schimbă forma instrucțiunilor, și de unde erau alcătuite pe articole, ***lucru foarte lesnicios pentru consultare și aplicare*** (s.n.), *au fost transformate pe capitule*. Cu ironia necesară, părintele Constantin Nazarie adaugă ferm: *Noroc că cei care le-au transformat n-au mai putut* [să] *adauge aproape nimic la ele, întrucât tot ce se putea prevedea, prevăzusem eu până la cele mai mici detalii*. Și sublinia, la fel de ferm: *În timpul războiului, cu toată varietatea de situații, n-am ieșit o singură dată din litera și spiritul lor, și n-am avut vreun caz care să nu fie prevăzut în ele*[67].

Cu amărăciune, părintele Constantin Nazarie consemnează că deși aceste *Instrucțiuni*, aprobate de Ministerul de Război și publicate de Marele Stat Major în octombrie 1915, *nu s-a știut despre ele* (la Ministerul de Război – Direcția Controlului – n.n.) *decât* ***prin octombrie 1916*** (s.n.), *când le-am prezentat eu și când s-a dat ordin pentru plata preoților, potrivit dispozițiunilor cuprinse în ele*[68]. Adaugă că *Armata nu mi-a dat nici un concurs la desfacerea lor* (a broșurii cu cele 10 cuvântări pentru ostași, destinate preoților – n.n.), *deși ele erau de folos și ofițerilor*[69].

Nu mai stăruim asupra neajunsurilor surmontate de părintele Constantin Nazarie în greaua sa misiune de Protoiereu al preoților de armată sau, sub raport militar, de șef al Serviciului Religios al Armatei Române în anii războiului. Vom spune numai, pe baza aceluiași referat către Sfântul Sinod, că în campania anilor 1916-1918 au fost mobilizați 252 preoți, din care doi nu au funcționat efectiv. Din totalul preoților mobilizați 46 au fost demobilizați din diferite motive, 25 au fost dați dispăruți și prizonieri, din care cinci morți. Au fost șase răniți. Au fost avansați 147 la gradul de căpitan asimilat, de la gradul de locotenent asimilat, dobândit, conform *Instrucțiunilor*, la mobilizare. La fel cinci preoți au fost propuși la avansare. Precizează: *O bună parte din cei neavansați ar fi meritat aceasta* (să fie avansați – n.n.), *dar schimbarea comandanților a făcut ca mulți preoți să nu obțină la vreme foile calificative și, deci, să-i apuce demobilizarea neavansați*[70]. La fel, precizează că, în anul 1918, au rămas mobilizați 40 preoți ce au însoțit trupele în Basarabia[71].

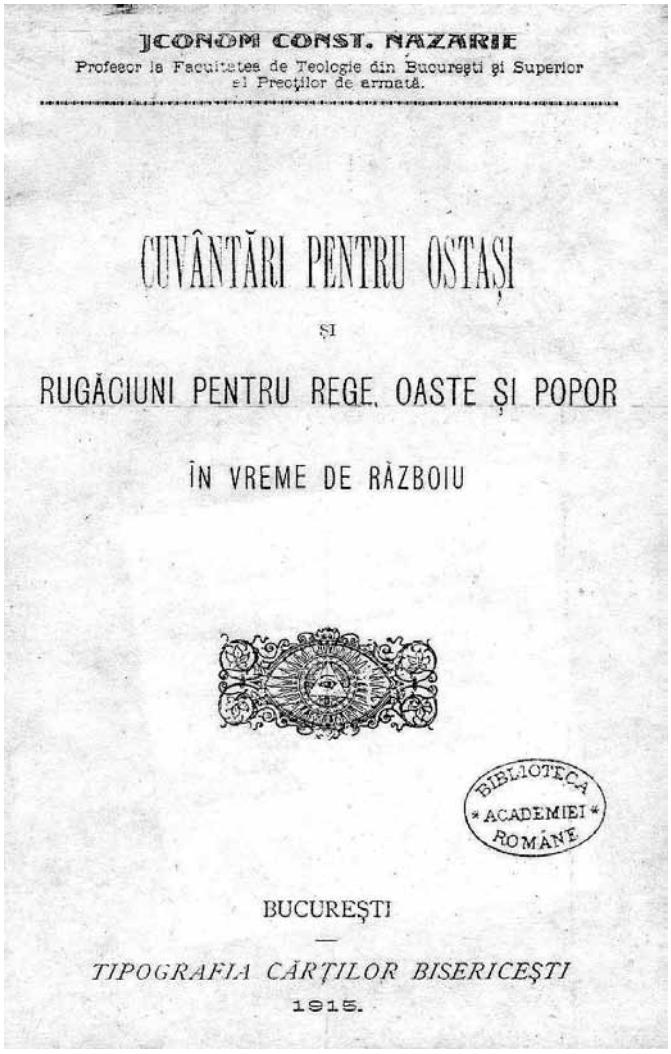
IEROMON CONST. NAZARIE
Profesor la Facultatea de Teologie din București și Superior al Preoților de armată.

CUVÂNTĂRI PENTRU OSTAȘI
ȘI
RUGĂCIUNI PENTRU REGE, OASTE ȘI POPOR
ÎN VREME DE RĂZBOIU

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI
1915.

Se mai precizează, în amintitul referat, că din totalul de preoți mobilizați 135 erau licențiați în teologie, 10 erau absolvenți ai Facultății de Teologie, 70 preoți aveau Seminarul complet (opt clase), 10 preoți cu 4 clase seminariale și 11 cu câte 2 și 3 clase secundare. Doar la șase preoți nu a putut stabili calificarea exactă, în lipsa datelor, preoții respectivi fiind fie prizonieri fie nu au putut da datele[72].

Ce se poate spune azi, despre corpul preoților mobilizați în Marele Război pentru Întregirea Neamului? Un singur răspuns: o forță umană, intelectuală și preoțească deosebit de puternică, ce a însoțit trupele în structurile militare la care au fost mobilizați și care și-au făcut pe deplin datoria. Semnificativ în acest sens este Ordinul Circular din 10 aprilie 1918 dat de general de corp de armată adjutant regal Constantin Prezan, fost șef al Marelui Cartier General în perioada 5 decembrie 1916-1 aprilie 1918 și devenit șef al Statului Major General (octombrie 1918-aprilie 1920), în care se arată, în urma vizitei de rămas bun la sediul din Iași a Serviciului Religios al Armatei: *Preoții și-au făcut mai mult decât datoria, și este o cinste pentru cler, care, alături de ostași, a dat mai mult decât i-am cerut noi pentru țară și neam*[73].

Fără nici un fel de răutate, în contextul referatului către Sfântul Sinod, Protoiereul Constantin Nazarie nu scapă din vedere să arate că seminariștii, studenții și licențiații în Teologie mobilizați, pe care el i-a considerat clerici, dar au fost repartizați din ordinul Ministerului de Război la formațiunile sanitare, au *fost mai întâi ridiculizați, apoi tratați neuman. La multe spitale au fost lăsați neîmbrăcați* (cu veșminte militare și preoțești, conform instrucțiunilor – n.n.) *și puși la cele mai înjositoare corvezi, ca spălatul pe jos și altele* ***pe care le tac*** (s.n.). Adaugă imediat: *Serviciile cele mai grele și însoțite de pericole s-au încredințat lor și* ***ei și-au făcut datoria*** (s.n.), *răbdând, iar alții dându-și obștescul sfârșit pentru binele comun* (îngrijind bolnavii de tifos exantematic – n.n.)[74]. Propune eșaloanelor militare în drept: *Din parte-mi, cred că dacă s-ar asimila licențiații și studenții în Teologie cu plutonierii, iar seminariștii în genere cu sergenții, chiar fără vreo retribuție, s-ar salva până la un punct situația lor morală în armată și, deci, s-ar face un act de dreptate*. Răspunsul nu s-a lăsat prea mult așteptat: *Ca rezultat adresei nr. 364 din 9 martie 1918, am onoare a vă comunica, că s-a dat ordin ca tinerii licențiați și studenții în teologie, precum și seminariștii aflați la Corpurile sanitare ale Armatei și Spitalele regionale să nu mai fie puși în viitor la spălat pe jos și alte corvezi, precum și de a fi tratați din punct de vedere al muncii, hranei, îmbrăcămintei, locuinței etc., potrivit gradului lor de cultură. În ceea ce privește asimilarea lor cu plutonierii, aceasta nu se poate admite, conform hotărârii ministeriale, în nici un caz*[75].

Pe baza foilor calificative primite de la unitățile militare, în referatul/raportul către Sfântul Sinod, părintele Constantin Nazarie alcătuiește 168 fișe de prezentare a activității preo-

ților în timpul campaniei, de o valoare documentară și istorică deosebită[76]. Cităm câteva nume, în ordinea cuprinsă în referat, care au devenit ulterior personalități marcante în viața Bisericii Ortodoxe Române și a învățământului teologic universitar din România întregită, astfel: preotul Iordăchescu Cicerone; preotul Lungescu D.; preotul Leu Gh.; preotul Simedrea T.; preotul Hodoroabă N.; preotul Șerbănescu Justin; iconom Pocitan Vasile; Iconom Constantin Nazarie ș.a.[77].

Cu emoție părintele Constantin Nazarie relatează în referatul către Sfântul Sinod, fără să dea nume, dinadins, cum unul din chiriarhi i-a cerut să-l scoată de la mobilizare pe un distins preot, de teama că se va pierde în război. A răspuns chiriarhului că nu poate face așa ceva *întrucât nimenea odată mobilizat, nu poate fi demobilizat decât pe bază de acte medicale emanate de la autoritățile medico-militare*[78]. Arată în continuare: *M-am gândit și eu că ar fi bine a se cruța unele elemente excelente* […] *să le iau de pe front și să le aduc la spitale, trenuri sanitare etc., adică la loc de cruțare. Ei bine, aici am avut ocazia să văd cu adevărat eminența preoților eminenți: cu lacrimi în ochi mi-au cerut să nu-i despart de regimentele de pe front, de care îi leagă atâtea amintiri sufletești*[79].

Rămâne de legendă personalitatea și faptele de armă săvârșite de preotul călugăr Justin Șerbănescu, de la Mănăstirea Cernica, Ilfov, confesorul Regimentului 4 Ilfov nr. 21. A luat parte cu regimentul său la toate luptele din Transilvania în anul 1916. La 17 septembrie a fost ușor rănit, iar la 24 noiembrie a căzut prizonier, în mijlocul trupei ce nu se mai putea apăra. La 29 iunie 1917 a evadat și a rătăcit prin munți, căutând regimentul. La 24 februarie 1918 s-a prezentat la corp, în Galați, de la care dată n-a mai lipsit, făcându-și datoria cu conștiinciozitate[80]. Pentru faptele de arme din 1916, la 25 iunie 1918, Protosinghelului asimilat gradului de locotenent din Regimentul 4 Ilfov nr. 21 Șerbănescu Justin i s-a conferit Ordinul Militar „Mihai Viteazul" clasa a III-a prin Înalt Decret nr. 1561, cea mai înaltă distincție oferită ofițerilor pentru fapte de arme în timp de război, fiind de altfel singurul preot din cei 252 mobilizați care a primit acest ordin militar, instituit de Regele Ferdinand I la 21 decembrie 1916. În brevetul de decorare s-a consemnat: *Pentru vitejia, destoinicia și iubirea de Patrie ce a arătat pe câmpul de onoare, în 1916. Pe lângă că și-a îndeplinit cu mare devotament îndatoririle ce avea ca confesor al regimentului, a mai luat parte la toate luptele, mergând cu Sfânta Cruce în mână, în fruntea luptătorilor regimentului. În ziua de 21 octombrie 1916, văzând că Regimentul „Feldioara" a pierdut în lupte aproape toți ofițerii și că comandantul căzuse rănit pe Muntele Clăbucetul Taurului, a luat comanda acestui corp și luptând ca un erou o zi și o noapte, a respins pe inamic până pe Muntele Susai, oprindu-l de a ocupa Azuga. În luptele de pe Muntele Dihamului a condus un batalion de dispensați, iar la 17 noiembrie 1916, fiind pentru a doua oară rănit pe Muntele Sorica în timpul unui atac al Azugăi, a refuzat evacuarea pentru a nu se despărți de vitejii regimentului*[81]. Avea să cadă prizonier la 24 noiembrie 1916, cum s-a arătat.

În ceea ce privește pe preotul Iconom Stavrofor Constantin Nazarie, caracterizarea redactată de superiorul său, generalul Alevra este impresionantă. Spicuim câteva aprecieri: *P.C. Sa se află în capul Serviciului Religios al Armatei din prima zi a campaniei și până astăzi. Înainte încă de a intra în campanie* (din 15 mai 1915 până în 15 august 1916 – n.n.), *dezinteresat și fără nici o plată, s-a ocupat de reglementarea activității preoțești, pe timp de război, făcând Marelui Stat Major, în acest scop, diferite propuneri*. Apoi: *În timpul campaniei P.C. Sa, verbal și prin diferite circulări, a dat Preoților toate îndrumările trebuincioase pentru îndeplinirea înaltei și delicatei lor misiuni*. La fel: *Este un fapt constatat că preoțimea noastră, în actualul război, și-a făcut datoria cu prisosință. Acest lucru se datorește însă, în bună parte și imboldului ce s-a dat preoților de către Șeful lor, pe de o parte, pentru situația și autoritatea lui morală, iar pe de altă parte, pentru faptul că, la cea mai mare parte dintre ei le-a fost Profesor*. Adaugă: *P.C. Sa este decorat, încă din vreme de pace, cu Răsplata Muncii cl. I pentru învățământ, cu Ordinul „Coroana României" în gradul de Cavaler și Ordinul „Steaua României"* – proprio moto – *în gradul de Cavaler. Autor a mai multor lucrări în specialitatea sa. A servit în armată, optând pentru leafa lui civilă de Profesor Universitar*[82]. Face propunerea ca să fie avansat în data demobilizării la gradul de General de Brigadă Asimilat[83].

***

Ceea ce este cu totul deosebit în referatul către Sfântul Sinod sunt ideile și concluziile din *Încheiere*, din care spicuim și comentăm câteva: *Războiul, ce a trecut ne-a arătat din destul ființa ostașului nostru, plin de credință, răbdare, abnegație, vitejie și sacrificiu de sine,* ***egal numai cu al mucenicilor primelor secule creștine*** (s.n.)[84]. Se știe degringolada ce a cuprins trupele Armatei Țariste/Ruse pe frontul din Moldova în anul 1917 sub influența ideilor bolșevice răspândite rapid de la Petersburg. Dacă soldatul român în tranșeele din Moldova nu s-a contaminat/bolșevizat de ideile revoluției ruse, atât cea din februarie 1917, cât și, mai ales, cea din octombrie-noiembrie același an, se datorează în mare măsură activității neobosite a preoților mobilizați care au fost permanent alături de ostași în tranșee, insuflându-le dorința nestrămutată în victoria asupra dușmanului și realizarea idealului național.

Cu mare forță intelectuală și deplină cunoștință de cauză părintele Constantin Nazarie pledează pentru rolul armatei ca școală pentru popor. Afirmă: *Armata reprezintă* ***forța neamului*** (s.C.N.), *este tinerețea și floarea lui, și în vederea acestui fapt nimic nu trebuie cruțat ca să fie în adevăr tinerețe, floare și viitor țării*. Adaugă: *Cazarma e un fel de închisoare de multe ori cu aer și lumină destulă pentru corp, dar cu puțin duh de viață, fără aer și lumină pentru suflet*. Solicită ferm: *Va trebui, dar,* ***să transformăm cazarma în școală*** (s.C.N.), *într-o școală model, care va avea în fiecare an peste 30 000 elevi maturi, sănătoși, voinici și gata spre lucru bun*. Pentru a argumenta: *Ofițerii noștri, oricât ar fi de instruiți, au o cultură specială, rar și generală, mai niciodată profesionistă, în altă direcție decât cea militară. Singurul element care ar putea răspunde inteligent la transformarea cazarmei în școală* ***este preotul*** (s.C.N.), *care prin creșterea, educarea și instrucția ce i se dă are capacitatea de a fi îndrumător autorizat aproape în toate manifestările vieții, luată în sferă mică, în care se învârtesc trebuințele morale, intelectuale și economice ale țăranului nostru* [...] *Preotul – el însuși luat dintre țărani – îi cunoaște, îi pricepe, îi iubește și știe să le aprecieze darurile, să le dea imbold spre fapte frumoase și folositoare*[85].

În chip evident, ideea de școală a armatei pentru popor are sens larg, nu se referă strict la știința de carte, de alfabetizare (făcută în școlile primare de pe întreg cuprinsul țării, inclusiv în Transilvania prin școlile confesionale românești),

ci la cultivarea valorilor general umane și a unor deprinderi comportamentale în sprijinul moralei creștine: răbdarea, respectul față de sine și față de alții etc. Drept urmare, părintele Constantin Nazarie afirma: *Sunt sigur că o organizare va avea loc în Armată, fiind reclamată de noile cerințe și experiențe dureroase ale trecutului în general și ale actualului război în special. Această reorganizare va trebui să îmbrățișeze și chestiunea Preoților în Armată. Idealul ar fi ca fiecare regiment să-și aibă Preotul său*. Pentru a adăuga: *Desigur că introducerea Preoților de armată va reclama cheltuieli, nu așa de mari, însă, ca să ne sperie. Dar chiar mari de ar fi, nu trebuie să se facă economie când e vorba de pregătirea sufletească a ostașului și deci a flăcăului român – floare, mândrie și nădejde a Neamului*[86].

Comentariul părintelui Nazarie, în continuare, este fără echivoc: *Oricât am fi de materialiști, nu putem* ***să nu recunoaștem preponderența sufletului, măcar în acte de eroism*** (s.C.N.), *cum sunt cele pe care e chemat soldatul să le săvârșească. Sufletul este acela care a împins pe soldații noștri și împinge și acum* (data referatului: București, 25 decembrie 1918 – n.n.) *pe ai altor națiuni să îndure și să treacă peste greutăți și grozăvii, la a căror vedere mintea rămâne neputincioasă să le explice*; ***sufletul este izvorul eroismului în orice om și mai cu seamă în soldat*** (s.n.)[87].

Dorința părintelui Constantin Nazarie pentru permanentizarea preotului în structurile militare ale Armatei Române (cum era la multe din armatele statelor europene la acea dată) s-a împlinit odată cu adoptarea de către Corpurile legiuitoare ale României întregite a *Legii privitoare la organizarea clerului militar*, intrată în vigoare la 6 august 1921. Legea instituia Inspectoratul Clerului Militar ca structură distinctă în cadrul Marelui Stat Major al Armatei, condus de un inspector cu gradul militar de general de brigadă și demnitatea arhierească „Episcop de Alba Iulia", membru de drept al Sfântului Sinod.

Instituirea clerului militar activ/permanent s-a dovedit un produs eficient în anii celui de-Al Doilea Război Mondial, când soldatul român a rămas în tranșee, strivit de tancurile sovietice la Stalingrad, în 1942-1943, sau a înghețat în Munții Tatra în iarna 1944-1945, după cum îi cereau ordinele țării.

* * *

Anexa nr. 1

UN MARE EDUCATOR ȘI ANIMATOR: CONSTANTIN NAZARIE

de Preot Haralambie ROVENȚA
profesor universitar

O pioasă amintire adună din nou pe admiratori la mormântul lui Constantin Nazarie, *fostul profesor de Teologie*, *Director al Internatului Teologic*, *Șeful clerului militar în războiul trecut și primul președinte organizator al Asociației Generale a clerului ortodox din România*.

Reamintirea lui în aceste vremuri este o datorie pentru foștii lui elevi, studenți sau prieteni. Găsim în personalitatea lui o pildă înălțătoare, de credință statornică și de suflet animator.

Deși a trecut în viața veșnică încă din martie 1926, figura lui Constantin Nazarie se înalță tot mai sus în aproprierea istorică, prin opera unică ce a săvârșit, ca un creator de orizonturi noi [în text: nouă] în spiritualitatea noastră românească și ortodoxă.

Constantin Nazarie a fost înainte de toate o întruchipare exemplară a adevăratului preot în slujba lui Hristos. A avut norocul să primească o frumoasă creștere încă de copil și să fie călăuzit în studiile sale de mai târziu, chiar de marele episcop Melchisedec. Datorită aprecierii acestuia a putut să se instruiască nu numai în țară, dar și în străinătate, la Academia Teologică din Kiev. Un tânăr de elită, totdeauna premiant, care și-a găsit vocația în preoție.

În această servire, el a fost un mare educator creștin pentru toți cei ce au avut fericirea să-l cunoască. Viața întreagă a închinat-o pentru educația sufletească a numeroase generații de tineri, în diferite posturi dirignitoare: *director al Seminarului din Roman*, apoi a celui *Central din București*, *profesor la Facultatea de Teologie și Director al Internatului Teologic*.

Toți foștii lui elevi îi păstrează o amintire neștearsă, nu numai pentru valoarea învățăturilor primite de la el, dar mai ales pentru rarul exemplu de întrupare a moralei creștine. El dăruia un elan contagios de convingere și de credință oricărui suflet care se atingea de personalitatea sa. Toți foștii lui elevi păstrăm în cutele noastre sufletești un colț de recunoștință acestui mare suflet.

Sunt oameni care ascund golul lor sufletesc prin rigiditatea formelor sau prin severitate. Preotul și profesorul Nazarie a educat prin bunătatea lui îngerească, prin sinceritatea și prin avântul credinței lui, căreia nu-i putea rezista nimic și nimeni.

El a știut să fie un bun *părinte*, în care discipolul se poate încrede deplin, căci la el nu încăpea vreodată fățărnicie, rezerve ori nepăsare. N-avea nimic de ascuns, de aceea s-a dăruit întreg, cu toată măreția sufletească pentru formarea tineretului. Forța lui educativă a stat totdeauna în faptul că trăia morala pe care o învăța. Viața și doctrina se contopeau în el ca într-o armonie deplin echilibrată.

În războiul trecut, el a fost *organizatorul și conducătorul preoților militari din România*. Din nimic, el a creat și a organizat serviciul preoțimii militare, în slujba luptătorilor de pe front și din spitale. Regele și țara i-au recunoscut neprețuitele lui merite prin numeroase adresări scrise sau grăite.

Putem spune, fără exagerare, că meritelor lui Constantin Nazarie se datorește prestigiul și dezvoltarea preoțimii militare, încât să ajungă azi la un rol foarte important, subt conducerea unui episcop militar.

Constantin Nazarie a fost totodată *primul președinte și întemeietor al Asociației Generale a clerului ortodox din România*. El a pregătit și a prezidat îndată după întregirea neamului neuitatul congres dintâi al clerului din 1919 în București. Dorul lui pentru ridicarea preoțimii și iubirea pentru soarta fiecăruia l-au făcut să-și pună în cumpănă tot prestigiul său, într-o muncă istovitoare, pentru servirea nevoilor preoțimii. Fără nici un interes pentru sine, el s-a dăruit pentru soarta tuturor.

Nu putem uita niciodată *exemplul lui unic de abnegație*, învingând orice gând de mărire deșartă. De multe ori, când era vacant câte un post de episcop, toți ochii se îndreptau spre Constantin Nazarie. A refuzat însă mereu orice propunere, socotindu-se prea umil pentru această înaltă treaptă. Ce pildă vie, vrednică numai de un sfânt, ca Sf. Vasile cel

Mare, Ioan Gură de Aur sau Grigorie de Nissa! Ce cutremurătoare lecție pentru toți cei grăbiți să suie cu nesimțire în treptele de conducere ale Bisericii!

Deși văduv tânăr, Constantin Nazarie și-a consacrat viața neprihănită numai în folosul patriei și Bisericii. În acest spirit și-a crescut copiii lui, alături de copiii altora, căci a fost un om de credință religioasă adâncă. El sfinția orice operă, căci niciun gând personal n-a străbătut ființa lui în toate sarcinile mari și grele pe care le-a îndeplinit.

În vremurile grele de astăzi, amintirea acestui mare educator și animator ne oțelește sufletele prin marile lui virtuți: convingere, credință, abnegație și servire integrală pentru Dumnezeu și pentru Patrie.

Note: Fotografia preotului Constantin Nazarie publicată în coloanele ziarului „Universul" (anul 60, nr. 136, 21 mai 1943, p. 7, col. 2 mijloc) o reproducem și noi. Sublinierile în text aparțin autorului, Preot Haralambie Rovența.

PRIEST CONSTANTIN NAZARIE (1865-1926), CHIEF OF ROMANIAN ARMY'S RELIGIOUS SERVICE IN THE FIRST WORLD WAR

The article presents the activity of priest Constantin Nazarie, a complex personality that dedicated his life to the church and to the school. He participated in the First World War as the archbishop of the military priests, mission with which he was entrusted by the Romanian Orthodox Church. He organized the Romanian Army's Religious Service.

Keywords: archbishop, church, Religious Service, Constantin Nazarie, orthodox

NOTE

1 Câteva titluri, în ordinea apariției lor: Pr. Haralambie Rovența, Un mare educator și animator: Constantin Nazarie, în „Universul", Anul 60, nr. 136, 21 mai 1943, p. 7; Pr. Scarlat Porcescu, Preotul Constantin Nazarie, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", Anul XLVIII (1972), nr. 3-4, martie-aprilie, pp. 201-216; Pr. prof. univ. dr. Constantin Galeriu, Preot prof. Constantin Gh. Nazarie, în „Studii Teologice", Anul XXXIV (1982), nr. 1-2, ianuarie-februarie, pp. 37-38 (cu prilejul Centenarului Facultății de Teologie din București); Pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, Dicționarul teologilor români, ed. a doua, București, Editura Enciclopedică, 2002, p. 328 (fișa Nazarie Constantin). Se adaugă articole și ferpare apărute în presa vremii la moartea Preotului Constantin Nazarie, în 21 martie 1926: Arhim. Iuliu Scriban, Moartea iconomului profesor Constantin Nazarie, în „Biserica Ortodoxă Română", Anul XLIV (1926), nr. 3, martie, pp. 160-161; ș.a.

2 Pr. Haralambie Rovența, Op. cit., p. 7.

3 Pr. prof. univ. dr. Constantin Galeriu, Op. cit., p. 37.

4 Pr. Scarlat Porcescu, Op. cit., p. 203.

5 *Ibidem*.

6 Cf. Pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, Op. cit., p. 328.

7 Constantin Nazarie, Notițe biografice despre Economul Dimitrie Matcaș, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1899, p. 3.

8 Pr. Haralambie Rovența, Op. cit., p. 7, col. 4 mijloc. Textul integral al acestui articol îl reproducem în Anexa nr. 1, evocarea de față.

9 Vezi Pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, Op.cit., p. 483.

10 Pr. Scarlat Porcescu, Op.cit., p. 204.

11 Pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, Op.cit., p. 483.

12 Constantin C. Diculescu, Din corespondențele Episcopului Melchisedec, culese, adnotate și însoțite de o prefață de..., București, Tipografia Cărților Bisericești, 1909. Sunt patru scrisori, astfel: doc. XXXI, datat Kiev, 7 ian. 1889, pp. 51-54; doc. XXXII, nedatat (probabil februarie 1889), pp. 54-56; doc. LIII, Kiev, 16 martie 1889, pp. 79-81; doc. LXVI, Kiev, 11 aprilie 1889, pp. 95-98.

13 Pr. Scarlat Porcescu, Op. cit., p. 204.

14 Constantin C. Diculescu, Op. cit., pp. 52-53 (doc. XXXI, 7 ianuarie 1889).

15 *Ibidem*, pp. 55-56 (doc. XXXII, nedatat).

16 Pentru prima lucrare vezi cota B.A.R.: II 422.603, iar pentru a doua lucrare vezi cota B.A.R.: II 138.756.

17 Constantin Nazarie, Către cititor, în vol. „Sermones Dominicales" per solum annum..., Roman, 1894, p. 7 (Cota B.A.R.: II 177.645).

18 *Ibidem*, p. 79.

19 *Ibidem*, p. 3, 6.

20 Cf. Pr. prof. univ. dr. Constantin Galeriu, Op. cit., p. 37; Pr. Scarlat Porcescu, Op.cit., p. 207.

21 Pr. Scarlat Porcescu, Op. cit., p. 204.

22 *Ibidem*.

23 *Ibidem*.

24 Pr. prof. univ. dr. Constantin Galeriu, Op. cit., p. 36; Pr. prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, Op.cit., p. 299 (fișa Mironescu Atanasie).

25 *Ibidem*.

26 Pr. Scarlat Porcescu, Op. cit., p. 206.

27 Noi nu am cercetat cauza decesului soției sale, Maria Nazarie, născută Stupcanu, și nici împrejurările în care el a trecut la Domnul, chestiunea fiind în seama celor ce îi vor scrie monografia istorică, la timpul potrivit despre Constantin Nazarie.

28 Pr. Haralambie Rovența, Op. cit., p. 7, col. 3.

29 Constantin Nazarie, Raporturile între biserică și societatea noastră inteligentă. Cuvântare rostită cu ocasiunea distribuirii premiilor la elevii Seminarului din Roman, însoțită și de o scurtă dare de seamă, Tipografia Leon Friedmann; vis-a-vis de sala Teatrului, Roman, 1894, 27 p.; Idem, Câte ceva pentru seminariști ca viitori preoți. Conferință ținută elevilor cl.[asei a] VIII [-a] a Seminarului Central, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1900, 18 p.; Idem, Mișcarea socialistă și creștinismul, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1900, 54 p. (Conferință ținută elevilor din clasa [a] VIII-a a Seminarului Central).

30 Pr. prof. univ. dr. Constantin Galeriu, Op.cit., p. 38.

31 Constantin Nazarie, Câte ceva pentru seminariști ca viitori preoți..., p. 4.

32 *Ibidem*, p. 8.

33 Câteva titluri: Duminica, botezul și ierarhia bisericească după adventiști, București, 1910, 77 p. (Cota B.A.R.: II 20.544); Cinstirea sfintelor icoane și adventiștii, București, 1911, 25 p. (Cota B.A.R.: II 23.555); Sâmbăta adventiștilor și sfânta duminică, București, 1914, 19 p. (Cota B.A.R.: II 36.431); Feriți-vă de adventiști, București, 1916, 13 p. (Cota B.A.R.: I 84.722) ș.a.

34 Constantin Nazarie, Combaterea principalelor învățături adventiste după mai mulți autori, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1913, 188 p. (Cota B.A.R.: II 34.226; pentru ediția 1921, cota B.A.R.: II 60.915, exemplarul având 207 p.). Tabla de materii cuprinde următoarele titluri: Sf. Scriptură și Sf. Tradițiune ca izvoare de credință; Modul sectanților de a explica Sf. Scriptură; Ierarhia bisericească și monahismul; Despre Biserică; Taina Botezului; Invocarea Sfinților; Cinstirea Sf. Icoane; Împărăția de 1000 ani și învățătura despre veșnicia muncilor păcătoșilor; Sabatul; Jurământul. Când a tipărit această lucrare, în anul 1913, Constantin Nazarie avea 48 ani și era de 12 ani, din 1901, profesor la Facultatea de Teologie din București. Prin amploarea și profunzimea analizei întreprinse, se poate spune că volumul Combaterea principalelor învățături adventiste după mai mulți autori este operă de maturitate științifică și teologică, cu statut de referință.

35 Constantin Nazarie, Mișcarea socialistă și creștinismul..., p. 38.

36 *Ibidem*, p. 42.

37 *Ibidem*, pp. 49-50.

38 *Ibidem*, p. 53.

39 *Ibidem*, p. 54.

40 Constantin Nazarie, Lucrările primului congres al profesorilor de religiune ținut în București la 2-5 octomvrie 1912 imprimate sub îngrijirea..., București, Tipografia Cărților Bisericești, 1912 (Cota B.A.R.: II 36.523).

41 Arhivele Militare Române (în continuare se va cita A.M.R.), fond Inspectoratul Clerului Militar (în continuare se va cita I.C.M.), dosar nr. crt. 1, f. 1; Cf. Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, Preoți în lupta pentru făurirea României Mari, 1916-1919, București, Editura EUROPA NOVA, 2000, p. 1 (doc. 1). Lucrarea conține 257 documente extrase din A.M.R., fondul I.C.M. Trimiterile nostre, în continuare,

sunt, în principal, la această lucrare.

42 Vezi Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, Op. cit., pp.1-2 (doc. 1).

43 *Ibidem*, p. 2 (doc. 2).

44 *Ibidem*, pp. 3-10 (doc. 3-12).

45 *Ibidem*, pp. 11-24 (doc. 13).

46 Constantin Nazarie, Cuvântări pentru ostaşi şi Rugăciuni pentru Rege, Oaste şi Popor în vreme de război, Bucureşti, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, 1915, 52 p. (Cota B.A.R.: II 46.889). Volumul cuprinde 10 cuvântări pentru ostaşi, astfel: Ce înseamnă a fi soldat; Drapelul; De ce trebuie să ascultăm de superiori?; La ce foloseşte ajutorul lui Dumnezeu; Trezvia şi Militarul; Vorbire la declarare de război; Vorbire înainte de a începe lupta; Vorbire după câştigare de victorie; Vorbire de încurajare în caz de neizbândă în luptă. Se adaugă: Scurtă învăţătură despre moralitate, pentru ostaşi; Rugăciuni pentru Domnul Dumnezeul nostru, pentru Rege, Oaste şi Popor în vreme de război. În mod evident, lucrarea este un îndreptar pentru „fraţii preoţi", cum se spune în Cuvânt lămuritor.

47 Lucrarea este realizată împreună cu Iconom Vasile Pocitan (viitorul Arhiereu Veniamin Pocitan), profesor secundar, subprotoiereul preoţilor de armată, format de buzunar (9,5×13,5 cm.), cu prima ediţie la Iaşi, Tipografia Serviciului Geografic, 1917, 20 p. (Cota B.A.R.: I II 84.708) şi a doua ediţie la Bârlad, Tipografia C. D. Lupaşcu, 1917, 24 p. (Cota B.A.R.: 147.151). Volumul cuprinde rugăciuni zilnice, obligatorii pentru tot creştinul (Tatăl Nostru, Crezul etc.), cât şi rugăciuni ocazionale (la masă, în timp de război, în caz de boală etc.), plus un tabel cu Pascalia pe mai mulţi ani. La ediţia Bârlad se adaugă Jurământul ostăşesc: „În numele lui Dumnezeu Atotputernicul jur credinţă Regelui nostru Ferdinand I, supunere legilor Ţării şi îndatoririlor militare, în toate împrejurările, în timp de pace şi în timp de război. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!".

48 Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, Op. cit., p. 11 (doc. 13).

49 *Ibidem*.

50 *Ibidem*, pp. 11-24 (doc. 13).

51 *Ibidem*, pp. 11, 23 (doc. 13).

52 *Ibidem*, p. 34 (doc. 26).

53 *Ibidem*, pp. 37-38 (doc. 27).

54 *Ibidem*, pp. 44-45 (doc. 34).

55 *Ibidem*, pp. 40-41 (doc. 29); p. 49 (doc. 40).

56 *Ibidem*, pp. 42-43 (doc. 32).

57 *Ibidem*, pp. 49-50 (doc. 41).

58 *Ibidem*, p. 50 (doc. 41).

59 *Ibidem*.

60 *Ibidem*, pp. 50-52 (doc. 41).

61 Pr. Haralambie Rovenţa, Op. cit., p. 7.

62 Constantin Nazarie, Activitatea preoţilor de armată în campania din 1916-1918, Bucureşti, Imprimeria Ministerului Cultelor şi Artelor, 1920, 108 p.

63 În mod obligatoriu a relatat, întrucât Sfântul Sinod i-a încredinţat misiunea. Discursul nostru evocator l-am centrat pe personalitatea părintelui Constantin Nazarie şi nu pe organizarea şi evoluţia Serviciului Religios al Armatei Române, ca structură în cadrul Ministerului de Război.

64 Constantin Nazarie, Activitatea preoţilor de armată..., p. 29.

65 *Ibidem*, p. 7.

66 *Ibidem*, pp. 7-8.

67 *Ibidem*, p. 8.

68 *Ibidem*.

69 *Ibidem*.

70 *Ibidem*, p. 35.

71 *Ibidem*.

72 *Ibidem*.

73 *Ibidem*, p. 31.

74 *Ibidem*, p. 32.

75 *Ibidem*, p. 33.

76 *Ibidem*, pp. 36-91.

77 *Ibidem*.

78 *Ibidem*, p. 16.

79 *Ibidem*, pp. 16-17.

80 *Ibidem*, pp. 84-85.

81 Anuarul suveranilor, principilor, ofiţerilor şi drapelelor decoraţi cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul", „Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului", Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1931, pp. 133-134.

82 Constantin Nazarie, Activitatea preoţilor de armată..., pp. 89-90.

83 *Ibidem*, p. 90. Nu avem, deocamdată ştiinţă dacă propunerea s-a realizat sau nu, după demobilizarea din 1 aprilie 1921.

84 *Ibidem*, p. 93.

85 *Ibidem*, pp. 93-94.

86 *Ibidem*, p. 95.

87 *Ibidem*.

Lect. univ. dr. Florian BICHIR[1]

VIAȚA NEROMANȚATĂ A PRIMULUI MITROPOLIT STILIST, GALACTION CORDUN

Una dintre cele mai controversate figuri ale ortodoxiei românești este arhiereul Galaction Cordun. Galaction Cordun este cunoscut de istoriografia bisericească, dar și de marele public, drept primul lider al ortodocșilor de stil vechi din România[2], „stiliștii" cum sunt ei denumiți în mod popular.

Galaction Cordun are o biografie ciudată, fiind foarte sensibil la „Maica Rusia", ba chiar un agent al ei! După parcurgerea studiului vă veți convinge că „dușmanul nostru natural", după cum a denumit Take Ionescu, Rusia a avut tot interesul – și probabil are – de a sprijini discret o biserică paralelă, o dizidență.

Galaction Cordun, arhiepiscop și mitropolit al Bisericii Ortodoxe Române după Calendarul Iulian

Galaction Cordun s-a născut la data de 30 august 1883, în satul Brehuiești-Hancea (județul Botoșani). A studiat și absolvit Academia Imperială Teologică din Sankt Petersburg (Rusia), de la care a primit titlul de magistru în teologie. În perioada studiilor la Moscova, a fost coleg cu Alexei Simanski (viitorul Patriarh al Rusiei în perioada 1945-1970). A urmat apoi cursurile de doctorat la Universitatea din Cernăuți, fiind coleg acolo cu Kiril Markov (viitorul patriarh al Bulgariei în perioada 1953-1971) și obținând titlul științific de Doctor în teologie.

Duhovnic al Casei Regale

Reîntors în țară înainte de Primul Război Mondial, a fost hirotonit preot necăsătorit pentru Catedrala Mitropolitană din București unde a slujit până la alegerea sa ca arhiereu vicar. Ulterior a fost ridicat la rangul de arhimandrit al Ungro-Vlahiei. La data de 29 decembrie 1916, arhimandritul Galaction Cordun a scris o adresă către I.P.S. Conon Arămescu-Donici, Mitropolitul Primat al Bisericii Ortodoxe Române, în care își exprima protestul față de ordonanța germană de a sărbători Crăciunul și Anul Nou 1916-1917 odată cu Biserica Catolică, luând astfel poziție împotriva amestecului în treburile bisericești de către forțele de ocupație germane. El a fost reținut de poliția centrală germană la 31 ianuarie 1917 și internat ca ostatic sub pază la Mănăstirea Săveni (județul Ialomița), fiind învinuit (conform adresei Poliției germane nr. 10591 din 27 iulie 1917) de activitate păgubitoare intereselor germane, în contrazicere violentă cu misiunea sa apostolică, ceea ce face imposibilă reintegrarea sa în demnitatea ce o ocupa până acum. Pentru o perioadă a fost deportat în Bulgaria[3].

După Primul Război Mondial, în perioada 1923-1926, P.C. Galaction a slujit ca misionar cultural la C.F.R., desfășurând o lucrare apreciabilă printre muncitorii și funcționarii Căilor Ferate. Beneficiind de fonduri financiare puse la îndemână de C.F.R., a tipărit 64 de lucrări, cărți, cuvântări, tratate, traduceri și opere originale.

Ca urmare a Congresului pan-ortodox de la Constantinopol, desfășurat la data de 28 mai 1923, s-a decis schimbarea calendarului iulian cu cel gregorian. Între aceste două calendare exista o diferență de 13 zile, iar Biserica și toate unitățile ei, când aveau contacte oficiale cu autoritățile de stat (care adoptaseră calendarul gregorian pentru uz laic la 1 aprilie 1919), trebuia să scrie data după ambele calendare, astfel: 1/14, 15/28 etc. Biserica Ortodoxă Română a hotărât să adopte reforma calendarului; ziua hotărâtă de Sf. Sinod pentru a începe folosirea noului calendar a fost fixată la 1 octombrie, zi care a devenit 14 octombrie. La acea vreme, arhimandritul Galaction Cordun s-a făcut remarcat ca un protestatar aprig față de schimbarea calendarului, el publicând în colaborare cu protopopul Ioan Țincoca din Iași lucrarea Catchevmul necredinciosului de P. Nilkes (București, 1926). El a declarat că va fi firesc lucru, ca viitorul istoric al Bisericii Ortodoxe să indice și să considere această hotărâre ca pe cea mai tristă pildă a decăderii înțelegerii teologhicești și a disciplinei bisericești.

În anul 1932, arhimandritul Galaction Cordun a fost numit în funcția de Mare Eclesiarh la Catedrala Patriarhală din București. Ca urmare a alegerii la 30 noiembrie 1933 a P.S. Nifon Criveanu ca episcop al Hușilor, P.S. Vartolomeu Stănescu al Râmnicului a fost lipsit de ajutorul arhiereului său vicar. P.S. Vartolomeu a cerut în mod repetat și a obținut în cele din urmă să i se dea un nou arhiereu vicar, episcopul argumentând că Eparhia Râmnicului – Noul Severin este una dintre cele mai mari și mai întinse eparhii (nu fusese încă înființată Mitropolia Olteniei).

În ședința Sf. Sinod din 23 martie 1935, o comisie specială, prevăzută în art. 3 din regulamentul pentru alegerea arhiereilor vicari, a propus alegerea unui arhiereu prin vot secret dintre următoarele persoane: P.C. Arhimandrit Galaction Cordun, P.C. Pr. N. Gheorghiu de la Biserica Dobroteasa din București, P.C. Arhimandrit dr. Filaret Jocu de la Catedrala Patriarhală din București și P.C. Arhimandrit Chesarie Păunescu, director și profesor al Seminarului Monahal de la Mănăstirea Cernica. Cei 15 episcopi votanți au votat astfel: pentru P.C. Arhimandrit Galaction Cordun – 6 voturi, pentru P.C. Arhimandrit dr. Filaret Jocu – 5 voturi, pentru P.C. Arhimandrit Chesarie Păunescu – 2 voturi și pentru Pr. N. Gheorghiu – 2 voturi, dar, fiindcă nici unul dintre cei propuși nu a întrunit majoritatea legală, și orele fiind înaintate, s-a

suspendat votarea amânându-se pentru o dată ulterioară.

Alegerea a fost repetată în ședința din 26 martie 1935, după propunerea P.S. Episcop Lucian Triteanu al Romanului, la ea participând 13 episcopi votanți. Rezultatul votului a fost următorul: P.C. Arhimandrit Galaction Cordun – 8 voturi; P.C. Arhimandrit Chesarie Păunescu – 1 vot, iar 4 voturi au fost albe. Ca urmare a votului, P.F. Patriarh Miron Cristea a declarat ales ca arhiereu vicar pe P.C. Arhimandrit Galaction Cordun.

După efectuarea examinării canonice din 27 martie 1935, a fost hirotonit întru arhiereu-vicar al Episcopiei Râmnicului – Noul Severin cu titlul de „Craioveanul" în Biserica Domnița Bălașa din București în ziua de 31 martie 1935. Ceremonia hirotonirii a fost oficiată de către următorii trei episcopi: Vartolomeu Stănescu al Râmnicului – Noul Severin (hirotonit în 1912), Gherontie Nicolau al Constanței (hirotonit în 1923) și Policarp Morușca al Episcopiei misionare pentru românii ortodocși din America (hirotonit în 1935). El a fost numit în funcția de secretar al Sinodului Bisericii Ortodoxe Române.

În septembrie 1940, P.S. Galaction a fost numit duhovnic al familiei regale, fapt care nu a permis numirea sa ca episcop într-un alt scaun episcopal. A devenit atunci episcop în retragere, care a continuat să slujească doar ca arhiereu invitat. În perioada ianuarie-noiembrie 1942, P.S. Galaction a îndeplinit funcția de locotenent (locțiitor) de episcop al Eparhiei Tomisului.

Galaction Cordun la Mănăstirea Slătioara

Episcopul Galaction Cordun a fost numit apoi ca stareț al Mănăstirii Neamț. În calitate de stareț al Mănăstirii Neamț, el l-a hirotonit pe monahul Cleopa Ilie ca ierodiacon (27 decembrie 1944) și apoi ca ieromonah (23 ianuarie 1945). La 1 ianuarie 1949, Patriarhul Justinian Marina era obligat să pensioneze pentru limită de vârstă, printre alți arhierei, și pe arhiereul Galaction Cordun, secretarul Sfântului Sinod.

Arhiereul pensionar trece la stiliști

În anul 1947, a fost trimisă la București o delegație a credincioșilor ortodocși de stil vechi de la nou-înființatul așezământ monahal din Slătioara care l-a contactat pe Prea Sfințitul Galaction Cordun, Secretarul Sfântului Sinod, cerându-i să devină întâistătător al Bisericii Ortodoxe Tradiționale de Răsărit, denumirea oficială de atunci a cultului. În urma discuțiilor purtate atunci, s-a stabilit ca venirea oficială a episcopului la Mănăstirea Slătioara să aibă loc după finalizarea lucrărilor de construcție a mănăstirii de la Slătioara, pentru a se putea organiza, în condiții normale, o reședință mitropolitană.

Arhiereul pensionar Galaction Cordun a anunțat trecerea sa la vechiul calendar, făcându-și publică intenția printr-un act legalizat la Notariatul de stat din București la 5 aprilie 1955, document ce a fost trimis atât Patriarhiei Române, cât și foștilor colegi de la Academia Teologică, Patriarhii Alexei al Moscovei și Kiril al Bulgariei. El a fost proclamat, la 5 aprilie 1955, conducătorul Mișcării stiliste, întitulat: Arhiepiscop și Mitropolit al Bisericii dreptslăvitoare de stil vechi din R.P.R. cu sediul la Mănăstirea Slătioara din Moldova[4].

P.S. Galaction a acceptat să devină conducătorul Bisericii Ortodoxe de Stil Vechi și, la 13 aprilie 1955, a făcut o mărturisire de credință publică, anunțând întoarcerea sa la calendarul iulian. Mărturisirea sa a fost adusă la cunoștința Patriarhiilor Rusiei și Bulgariei și, prin reprezentant legal, remisă Bisericii oficiale. Sinodul Bisericii Ortodoxe Române avea să-l declare ca neascultător și nesupus, apoi să-l caterisească și să-l depună din treaptă pe P.S. Galaction în cadrul ședinței din 14 aprilie 1955.

Mitropolitul Galaction, văzând că nu reușește să ia legătura cu un episcop din afara României, fiind în permanență supravegheat, și nereușind să convingă vreun alt episcop din cadrul Patriarhiei Române să adere la mișcarea de rezistență, a luat decizia de a hirotoni singur un episcop. Astfel, la Mănăstirea Copăceni, el a hirotonit noaptea primii doi arhierei, arhimandritul Evloghie Oța († 1979) și părintele Meftodie Marinache († 1977), precum și alți mulți preoți și diaconi.

De asemenea, s-a hotărât aducerea la Copăceni a părintelui Glicherie pentru a fi hirotonit arhiereu. Acesta a fost scos ascuns cu un camion din Răchitoasa și transportat la București. El a fost hirotonit ca arhiereu la biserica din Moara Domnească la data de 17/30 noiembrie 1956 de către I.P.S. Galaction. Mitropolitul Galaction a rămas la Mănăstirea Căldărușani, fiind păzit de călugărul de stil nou Teofan, însărcinat de superiorii săi să împiedice evadarea deținutului. Revenit la Mănăstirea Slătioara, episcopul Glicherie a organizat vizitarea I.P.S. Galaction cât mai des cu putință, pentru a i se aduce hrană și alte lucruri necesare la o vârstă înaintată și cu o stare a sănătății în continuă degradare. Călugării de stil nou aveau dispoziții să nu permită vizitarea lui de către persoane necunoscute. Cei care au fost trimiși să-l viziteze au fost Pavel Mogârzan (viitorul paroh al bisericii din comuna Râșca, județul Suceava) și avocatul Albu din București, care motiva vizitele cu pretextul că-l apără în procesul ce va urma. În discuțiile cu trimișii de la Slătioara, mitropolitul Galaction se plângea că se dorește moartea lui prin înfometare, deoarece i se dă de mâncare numai pâine neagră și varză murată fiartă.

Mitropolitul Galaction se temea că va fi ucis și astfel, de comun acord cu monahii de la Mănăstirea Slătioara, s-a decis organizarea evadării lui. Pentru a reuși scoaterea sa din Mănăstirea Căldărușani, avocatul Albu s-a recomandat ofițer de securitate și a spus că are ordin să-l ia pe mitropolit la București sub pretextul unui interogatoriu. Ajuns la București, I.P.S. Galaction a fost adus la Mănăstirea Slătioara de către Pavel Mogârzan. Aflând de evadare, Patriarhia Română a informat Securitatea care a intrat în alertă și a început să-l caute. A fost arestat cu acest prilej avocatul Albu. Trimis la București de către mitropolit pentru a se interesa de situația avocatului și pentru a-i aduce cărțile și veștmintele arhierești de la sora lui, Pavel Mogârzan a fost și el arestat de Securitate în locuința avocatului.

De la Mănăstirea Slătioara, I.P.S. Galaction a făcut numeroase memorii adresate Marii Adunări Naționale, Președintelui Consiliului de Miniștri, Ministerului Cultelor, Ministerului Afacerilor Interne, Comitetului Central al P.M.R., Procuraturii Generale și chiar Patriarhiei Ortodoxe Române, în care a denunțat actele de persecuție atât la adresa sa, cât și a Biserici păstorite de el.

Având sănătatea puternic zdruncinată de perioada de detenție și prigoană prin care trecuse de când devenise conducătorul Bisericii Ortodoxe de Stil Vechi din România, mitropolitul Galaction a mai trăit doar câteva luni, el trecând la cele veșnice în ziua de 8 iulie 1959. A fost înmormântat în secret noaptea lângă biserica de la Mănăstirea Slătioara, în locul ales chiar de el, agenții organelor de represiune din regiunea Suceava (procurorul șef al regiunii Suceava, Râciu, împuternicitul Cultelor și șeful Securității raionului Fălticeni, maiorul Constantinescu) nepermițând să se celebreze o ceremonie religioasă așa cum se cuvenea unui arhiereu. În prezent, mormântul se află în exteriorul bisericii de la Mănăstirea Slătioara (reconstruită între anii 1978-1982), lipit de peretele lăcașului de cult.

„Acte false, spion țarist"

Scurta biografie a arhiereului Galaction Cordun, mai sus prezentată, nu reprezintă însă decât o fațetă a portretului său și a contextului în care acesta a acceptat să devină conducătorul mișcării stiliste din România. Din documentele păstrate în diferite arhive se poate distinge o personalitate mult mai controversată decât pare. Primul aspect izbitor al problemei este pregătirea teologică a lui Galaction Cordun. Într-o scrisoare referitoare la Galaction Cordun, adresată Patriarhului Justinian Marina, arhiereul vicar Emilian Antal îi face acestuia una dintre cele mai complete biografii[5]. Ca inspector la Ministerul Cultelor, Emilian Antal fusese cel care se ocupase de dosarul lui Galaction Cordun, depus la candidatura acestuia ca arhiereu-vicar. În timpul strângerii materialelor necesare, fusese informat de către preotul Negulescu de la Biserica Batiște despre faptul că actele de studii pe care le are sunt false, sau primite de complezență, ca spion al regimului țarist din Rusia[6]. Desigur, acuzația este gravă și poate că tocmai de aceea, ministrul Alexandru Lapedatu nu le-a dat curs, preferând să cerceteze în amănunțime această problemă. Emilian Antal, la rândul lui, studiază toate actele candidatului la treapta arhieriei descoperind mai multe aspecte neclare. În primul rând, se poate dovedi doar faptul că Galaction Cordun făcuse două clase gimnaziale, după care se pare că a intrat în monahism[7]. Cu toate acestea, el deține o diplomă de absolvire a opt clase, obținută la Odessa în numai doi ani, precum și o licență la Petrograd (Sankt Petersburg) pe care o primește numai într-un an. Nu există însă niciun act care să dovedească absolvirea vreunui seminar teologic, deși tocmai în virtutea acestei pregătiri ceruse prin cererile 2949 și 2986/1911 să fie numit în postul de diacon mai întâi la Mănăstirea Neamț, apoi la Agapia.

La problema pregătirii se adaugă și aceea a comportării sale. În cartea canonică nr. 620/1905, prin care trecea de la Mănăstirea Căldărușani în Mitropolia Moldovei se spune că acesta s-a arătat nesupus și cele din urmă s-a răsculat contra starețului, aducându-i felurile calomnii. Același document îl descrie ca fiind un element turbulent și recalcitrant. Precizările făcute de Emilian Antal sunt confirmate nu doar prin cartea canonică, ci și prin înștiințarea semnată de însuși mitropolitul primat Iosif Gheorghian, datată 11 februarie 1905, prin care se aproba ieșirea lui Galaction Cordun din Mănăstirea Căldărușani și transferul său în Mitropolia Moldovei[8].

Din descrierea făcută de Emilian Antal reiese că Galaction Cordun ar fi avut un comportament nu tocmai potrivit pentru un ierarh ortodox, fapt ce a provocat reticența multora dintre membrii Sfântului Sinod. De asemenea, el amintește și despre o sentință a Tribunatului București, din 21 iulie 1941, prin care Galaction Cordun recunoaște paternitatea fiului doamnei Lucia Călin, născută Bălășescu, din Iași[9]. Toate aceste date ar putea fi interpretate de tendențioase de cei ce susțin cauza arhiereului Galaction Cordun și a mișcării stiliste, însă ele sunt susținute de documente oficiale, fapt ce schimbă total optica asupra cauzelor ce au dus la caterisirea sa.

Există totuși și voci care doresc să pună actul caterisirii sale pe seama influenței politicului asupra treburilor și organizării bisericești, afirmând că pensionarea sa nu a fost decât primul pas în vederea caterisirii. Într-adevăr, pe 1 ianuarie 1949, Patriarhul Justinian Marina este nevoit să pensioneze pentru limită de vârstă mai mulți arhierei printre care și Galaction Cordun, pe atunci secretar al Sfântului Sinod. Pensionarea nu știrbea însă în niciun fel prestigiul arhiereilor în cauză, fiind mai degrabă o măsură diplomatică prin care Biserica își putea desfășura în continuare activitatea, fără a intra în conflict direct cu regimul comunist. Din această perspectivă, mărturisirea de credință din 13 aprilie 1955 trebuie interpretată mai degrabă ca o ultimă răbufnire a unui om ce se văzuse îndepărtat încetul cu încetul din prim planul activității bisericești, lipsit practic de toate prerogativele și drepturile rangului său. În apelul grupării stiliste a văzut o posibilă revenire pe vechile poziții, astfel că nu a pregetat să li se alăture. Caterisirea din 14 aprilie 1955 a survenit astfel ca un gest firesc al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române față de un fost arhiereu al său, ce dorea

Mormântul lui Galaction Cordun de la Mănăstirea Slătioara

să-și păstreze sub orice formă autoritatea. Este important să subliniem faptul că, în cazul arhiereului Galaction Cordun, acesta este singular, niciunul dintre ceilalți arhierei pensionați neripostând într-o astfel de manieră.

Atitudinea sa este reprobabilă nu doar prin faptul că s-a rupt benevol de Biserica Ortodoxă Română, ci și prin faptul că a ignorat cu bunăștiință canoanele și rânduielile bisericești privitoare la alegerea, hirotonia și formarea ierarhiei bisericești. Mai întâi, săvârșește pe 21 mai 1955, la Mănăstirea Slătioara, prima liturghie în calitate de arhiereu stilist, cu toate că fusese caterisit și oprit de la slujirea sfintelor taine[10]. Mai mult, în același an, la Mănăstirea Copăceni hirotonește de unul singur un episcop, pe Meftodie Marinache, deși potrivit normelor și rânduielilor canonice al Bisericii Ortodoxe, hirotonia întru arhiereu nu se poate face decât de cel puțin doi sau trei episcopi[11]. Tocmai de aceea, ierarhia stilistă nu se poate legitima din perspectiva succesiunii apostolice, aspect esențial al slujirii atât în Bisericile Ortodoxe cât și în Biserica Romano-Catolică. Cu toate acestea, Biserica Ortodoxă Română de Stil Vechi din România și-a consolidat încetul cu încetul organizarea ierarhică, la ora actuală având un sinod propriu, format din 11 membri, condus de către I.P.S. Vlasie Mogârzan[12]. De asemenea, potrivit datelor oferite de către Secretariatul de stat pentru culte, Biserica stilistă are statutul de Asociație religioasă. În conformitate cu prevederile art. 41, alin. (2), lit. d) și art. 47, alin (1) din Legea nr.489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, Ministerul Culturii și Cultelor a avizat dobândirea statutului de asociație religioasă de către Asociația „Biserica Ortodoxă de Stil Vechi din România", aviz nr. 4/19.11.2007.

UNFICTIONALIZED BIOGRAPHY OF BISHOP GALACTION CORDUN

One of the most controversial figures in the history of the Romanian Orthodox Church is Galaction Cordun. The article contains information regarding his activity as an orthodox priest and the facts that transformed his career in a disputed one.

Keywords: Galaction Cordun, Sankt Petersburg (Russia), Moscow, Romanian Orthodox Church, Slătioara Monastery

NOTE

1 Membru al Colegiului Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS). Lector universitar doctor Universitatea Pitești, cadru didactic asociat titular al cursurilor: „Comunicare, globalizare și schimbare" și „Rezistență și represiune în România comunistă".

2 Florian Bichir, Ortodocșii de lângă noi. Studiu istoric și canonic al Bisericii Ortodoxe de Stil Vechi din România. Documente inedite din Arhiva Securității, Editura Mirton, 2011.

3 Constantin Bujor, 65 de ani de persecuție a Bisericii Ortodoxe Române de Stil Vechi octombrie 1924-decembrie 1989, Editura Schimbarea la Față, 1999.

4 Florian Bichir, Dosarul „Mitropolitul Galaction Cordun". Aventurier în reverendă, agent secret sau victimă a comunismului?, Editura Agnos, 2012.

5 Idem, A fost Mitropolitul Galaction Cordun agentul Moscovei?, în „Evenimentul zilei", 17 iulie 2011.

6 Documentul este datat 23 mai 1955.

7 Astfel reiese din Anuarul Administrației Casei Bisericești pe anul 1909, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1909, p. 308. Ierodiaconul Galaction D. Cordun, canonarh. Două clase gimnaziale, născut în comuna Vlădeni, Jud. Botoșani, la 31 August 1883. Numit la 1 Martie 1905. Metania la Mănăstirea Căldărușani.

8 Arhiva Sfântului Sinod al Biserii Ortodoxe Române, dosar nr. crt. 1/1905, documentul nr. 620.

9 Radu Petre Mureșan, Stilismul în România (1924-2010), Editura Agnos, 2012.

10 *Ibidem*.

11 *Ibidem*.

12 Cf. http://www.mitropoliaslatioara.ro/sfs1.php.

Comandor dr. Marian MOȘNEAGU[1]

UN PASTOR DE SUFLETE. PREOTUL LOCOTENENT-COLONEL ILIE DELEANU

Fiul Gherghinei și al preotului Ștefan Deleanu, Ilie Deleanu s-a născut pe 7 august 1886 în Poiana Lacului, jud. Argeș.

A absolvit Seminarul Central București (iunie 1905) și Facultatea de Teologie București (1910)[2].

La 1 noiembrie 1912 a fost încorporat ca soldat la Regimentul Argeș nr. 4, la 10 mai 1913 fiind avansat la gradul de caporal.

A fost mobilizat pe 15 august 1913 de la parohia Zimnicea, de la 23 iunie 1913 fiind încadrat în Regimentul Argeș nr. 4, de unde a fost demobilizat pe 31 august 1913.

În Foaia calificativă de la 1 noiembrie 1915 până la 1 iunie 1925 a preotului Ilie Deleanu se menționa: *Părintele Ilie Deleanu, fost paroh la parohia „Sfinții Apostoli" din Zimnicea, nu numai că n-a suferit nici o pedeapsă pe tot timpul păstoriei sale, dar a fost unul dintre cei mai merituoși preoți ai județului Teleorman și chiar din ai Sfintei Mitropolii, pentru care însăși Înalt Prea Sfințitul Patriarh D.D. Miron Cristea l-a gratificat cu foarte elogioase cuvinte prin Ordinul nr. 1889 din 24 mai 1920, către Protoieria județului Teleorman.*

Sfinția sa și-a făcut studiile seminariale în Seminarul Central din București, terminând seminarul și obținând diplomă ca un bun element. Și-a completat apoi cultura în Facultatea de Teologie din București, al cărei licențiat este și unde s-a distins între studenți ca cel mai bun predicator al seriei sale.

Blând și bun camarad, a fost iubit de toți colegii cu care se întrecea în serioase studii pe care a înțeles să le aprofundeze cu multă răbdare și sârguință de albină.

Preoțindu-se, biserica a câștigat un element de valoare în persoana preotului Ilie Deleanu, care a înțeles să fie în slujba adevărată, dând dovadă de multă voință și putere de muncă.

Pentru bogata sa activitate desfășurată pe teren bisericesc, a fost apreciat la timp, fiind medaliat cu „Răsplata Muncii pentru biserică" clasa I, cu Decretul nr. 2314 din 1 iunie 1921.

Când țara ne-a cerut să dăm ce avem mai bun jertfă pe altarul patriei, părintele Deleanu a fost recomandat (cel dintâi) ca cel mai indicat din acest județ pentru mobilizare. Și-a făcut cu Regimentul 20 Infanterie întreaga campanie, unde s-a dovedit capabil de aceeași vrednicie și apostolat, pentru care a fost avansat la gradul de căpitan pe ziua de 1 ianuarie 1918.

A realizat mai multe lucrări literare, printre care „Micul arsenal sufletesc", „Cântecul mobilizării din 1913", 42 ediții, „Clerul Militar. Literatură religioasă" în „Biblioteca noii reviste bisericești nr. 2", precum și poezii religioase și patriotice publicate în reviste.

A cules mesaje, proclamații, răspunsuri și scrisori oficiale ale lui Cuza Vodă editate în „Neamul Românesc", „Cântece populare" și a editat „Înstrăinații" două ediții, roman social de Dumitru C. Moruzi.

Maior preot Ion Deleanu

A reușit în 1916 să convertească, confeseze și apoi să boteze în religia creștin-ortodoxă 148 locuitori din Zimnicea, care erau de religie musulmană, fapt deosebit de important și foarte rar în timpul de azi, când nu vedem misionarismul organizat încă.

Bunele rezultate vădite ale gospodăriei parohiale i se datorează pe de-a întregul.

Muncitor, tenace și rezistent în hotărârile sale chibzuite, a făcut dovada de pricepere și voință în acțiunile bune și de interes general.

Așa a construit o casă parohială în curtea bisericii pentru a avea personalul în orice timp la biserică, spre a-l putea face cât mai folositor instituției pe care o servea.

După război găsindu-și biserica complet jefuită de odoare, din timpul invaziei armatelor inamice din sud, a reînzestrat-o cu tot ceea ce avea trebuință, precum clopot, veșminte și cu toate odoarele necesare Cultului. Mai mult, i-a făcut radicale reparații peste tot, a pictat-o din nou, restaurând-o în foarte bune condiții cu peste un sfert de milion, bani pe care cu multe năduşeli i-a putut aduna. Și cu toate aceste mari cheltuieli biserica nu este datoare, ba încă are bani depuși de pe urma bunei funcționări a pangarului, care a fost dat de exemplu pe tot județul, fiindcă a dat cele mai bune roade.

Pe teren cultural s-a dovedit ca bun conferențiar în toate ocaziile, studiind bine chestiunile și evidențiind punctul său de vedere bine documentat și convingător. Aceasta l-a impus ca președinte al Cercului preoțesc regional Zimnicea, în care calitate a condus bine toate manifestările culturale, impunând disciplină și muncă pornită din dragoste.

În anchetele ce le-a făcut în calitate de praistas și președinte de cerc a arătat vederi largi și pricepere, stabilind documentat dreptatea în interesul instituției.

Nu s-a mărginit numai cu măiestria cuvântului din predicile sale regulat ținute credincioșilor și spre a le face o educație mai solidă a înființat biblioteca parohială, spre a moraliza și forma pe credincioși.

Când a înființat Societatea preoțească „Păstorul" un grup de teologi din Teleorman, părintele Ilie Deleanu a fost sufletul acestei mișcări, Sfinția sa fiind delegat de preoți cu elaborarea statutului care a fost foarte bine redactat.

Societății „Păstorul" îi închină Sfinția sa lucrarea sa din campanie „Micul arsenal sufletesc".

În toate inspecțiile ce i s-au făcut a fost găsit foarte bine și a fost dat de exemplu și lăudat spre a fi pildă și altor preoți. Arhiva parohială a ținut-o cu îngrijire și bun simț, așa că este o oglindă care vădește o activitate a unei conștiințe scrupuloase cu sine, a unei energii ce se desfășoară cu fond și în toată forma impresionând în mod deosebit și vădind omul în valoarea sa.

Paralel cu acestea își continua și studiul său, a omului de știință, urmând și absolvind Seminarul pedagogic de pe lângă Universitatea din București, obținând certificatul nr. 235/1922, după care prezentându-se la examenul de capacitate pentru catedra de religie și română, reușește printre cei dintâi din țară, obținând diploma de capacitate pentru învățământul secundar în 1923.

În calitatea sa de profesor de religie și geografie la gimnaziul din Zimnicea, pentru a cărui înființare nu s-a străduit puțin, s-a prezentat ca un pedagog încercat – bun cunoscător de suflete, care știe să instruiască și să dea educația aceea creștină care formează sufletele și le înnobilează, pregătindu-le cu măiestrie societății de mâine.

Toate acestea spus în sumar arată pe unul care a înțeles rostul vremii și care s-a dat cu totul misionarismului, căutând să cunoască și formeze sufletele tineretului din armată, care dus departe de ai săi, au rămas un moment fără o mângâiere părintească și care au nevoie să li se citească în suflete și să li se dea hrana cea spre ființă, spre a nu se înstrăina legii și credinței noastre strămoșești, care dă tărie în noi.

Părintele căpitan Deleanu Ilie, suflet ales, cult, inteligent, cu voință și multă putere de muncă, vizionar optimist, va ști să folosească armatei, căreia și-a închinat viața cu drag.

Și am credința – eu care-l cunosc așa de bine – că în curând va face dovadă în rândurile armatei că merită să fie ales între cei aleși[3].

La 15 august 1916 a fost mobilizat ca preot, cu gradul de locotenent de rezervă la Regimentul Teleorman nr. 20 Infanterie din garnizoana Turnu Măgurele[4]. A însoțit regimentul în luptele de la gara Ulmuleț, Drăgănești și Prunaru (Vlașca), comandantul regimentului propunându-l să fie avansat la gradul de asimilat căpitan *pentru bunele servicii aduse regimentului și abnegația în serviciu*[5].

În Foaia calificativă pe anul 1916 (de la 9 octombrie 1916 până la 25 februarie 1917) se sublinia faptul că este *sănătos și rezistent, poate face campania în bune condiții; inteligent și capabil; disciplinat și serios; educație militară bună; este conștiincios și cu putere de muncă, lucru ce a făcut ca predicile pline de sfaturi morale și patriotice să facă o adevărată înarmare sufletească a ostașilor*[6].

În Foaia calificativă pe anul 1917 (de la 1 martie 1917 până la 15 septembrie 1917), comandantul Regimentului Teleorman nr. 20 sublinia: *Luând comanda Regimentului Teleorman nr. 20 pe ziua de 20 februarie 1917, am găsit pe preotul căpitan Deleanu Ilie la acest regiment în calitate de confesor al Regimentului. La acea epocă regimentul era bântuit de tifos exantematic și febra recurentă făcând ravagii înspăimântătoare. Cu câțiva ofițeri devotați și alături de noi și preotul căpitan Deleanu, am sacrificat ultimul minut de repaus, muncind din zi până noaptea la stingerea flagelului care secera zilnic sute de suflete. După dorința sa, la apelul făcut tuturor în afară de cerințele religioase ale trupei a contribuit în măsura puterilor și la opera de asistență sanitară. Am făcut cu toți, între care și preotul Deleanu, sacrificii materiale pentru a veni în ajutorul bolnavilor. Serviciul l-a condus cu mult elan.*

Serviciu religios, conferințe, sfaturi, corul bisericesc, în toate direcțiile îndrumări sufletești și totul pentru înălțarea moralului trupei și ofițerilor pe care îi găsisem într-o stare complet zdrobită. Preotul căpitan Deleanu pentru această activitate a fost citat și prin ordin de zi. Mi-a dat un ajutor foarte mare pentru amenajarea cimitirului din Lungani (județul Iași) unde sunt îngropați 750 soldați morți de diferite epidemii după cum am arătat mai sus. Cu moralul înălțat și cu suflete curate, refăcuți aceia ce nu s-ar fi crezut de nimeni, am pornit cu regimentul din nou pe front la sud de Mărășești, unde am luptat în mod foarte demn.

Concluzie: între cei care m-au ajutat în refacere unul a fost și preotul căpitan Deleanu Ilie și care merită cu prisosință răsplata muncii pentru gradul imediat superior. Un preot cu inimă, sentimente distinse, bun patriot, bun și de folos sfătuitor moral[7].

La 1 ianuarie 1918 a fost primit în cadrele de rezervă ale armatei, la Spitalul Mobil nr. 6, fiind confirmat cu gradul de căpitan. Șeful Spitalului Mobil nr. 6, colonelul medic Miclescu aprecia în Foaia calificativă pe anul 1918 că *Am fost foarte mulțumit de toate serviciile preoțești aduse acestei formațiuni de către preotul căpitan Deleanu Ilie, care a arătat în toate ocaziile zel, energie și devotament*[8].

La 24 august 1918 a fost demobilizat.

La 1 aprilie 1925 a venit în Regimentul 2 Infanterie prin activare. În Foaia calificativă pe anul 1925 (de la 1 aprilie 1925 până la 31 octombrie 1925), comandantul Regimentului Vâlcea nr. 2 menționa: *Preot muncitor și-i place să se ocupe de aproape cu chestiuni de ordin moral ce îi incumbă menirea sa. Cu mult zel și voință se ocupă cu educația trupei. Foarte conștiincios în serviciu a urmat regimentul și toate ocaziile, ca marșuri, manevre etc. unde nu a existat un moment de a nu fi cu cuvântul său în mijlocul trupei. Conduita ireproșabilă și exemplară. Merită a înainta când va avea vechime după Legea clerului militar*[9].

În Foaia calificativă pe anul 1926 (de la 1 noiembrie 1925 până la 31 octombrie 1926), colonelul Cristescu, comandantul Regimentului Vâlcea nr. 2 sublinia: *De la 1 noiembrie 1925-31 octombrie 1926 preot al Regimentului, conducându-se bine din toate punctele de vedere. A căutat ca zilnic a fi în mijlocul soldaților, ținându-le predici cu învățăminte morale și cultivându-le sentimentul religios. A luat parte la concentrarea*

pe Divizie unde a însoțit trupa la toate aplicațiile și unde prin sfaturi a căutat a-i face să uite oboseala. În cantonament și la completași zilnic le vorbea și le arătat scopul pentru care sunt chemați. Un preot militar foarte muncitor care și-a înțeles pe deplin rolul său. De la noi a condus și serviciul bibliotecii în prea bune condiții, a inventariat întreaga avere a bibliotecii și pusă la punct. Sănătos, rezistent, poate face campania. Temperament liniștit. Cu multă voință. Punctual. Ținuta îngrijită. Disciplinat. Purtarea exemplară în serviciu și în societate. Demn. Foarte serios. Este iubit de camarazi și trupă. Posedă simțul datoriei și al onoarei. Cunoștințele generale bune. Inteligent. Modest. În rezumat, preotul căpitan Deleanu Ilie este vrednic, serios și priceput. Merită să înainteze la rândul vechimii[10].

În Foaia calificativă pe anul 1927 (de la 1 noiembrie 1926 până la 31 octombrie 1927), același ofițer superior remarca: *Se ocupă de aproape de serviciul său fiind conștiincios și cu multă tragere de inimă pentru serviciu. A ținut dese conferințe la trupă cu învățăminte morale, căutând a le dezvolta credința strămoșească și a cultiva numai adevărul. Iubește soldatul și caută a-i trezi și întreține sentimentul religios. E veșnic la datorie. A luat parte la concentrarea pe Divizie urmând trupa la toate aplicațiile, dând sfaturi la toate ocaziile și căutând a-i face pe soldați să uite oboseala. Este un preot militar foarte priceput și care și-a înțeles pe deplin rolul său.*

De la 1 noiembrie 1926-31 octombrie 1927 a condus și serviciul bibliotecii în foarte bune condiții, a pus toate lucrurile la curent. Asemenea zilnic se ocupă de copiii orfani ai regimentului ce-i avem în școli, urmărindu-i la școală, în dormitor, la masă și făcând lecțiile cu ei. Sănătos, rezistent, poate face campania. Temperament liniștit. Cu multă voință. Punctual. Foarte conștiincios. Ținuta foarte îngrijită. Foarte disciplinat. Caracter deschis. Demn. Cu simțul datoriei și onoarei bine dezvoltate. purtarea exemplară în serviciu și societate. Foarte modest și corect. Bun camarad. Este iubit de camarazi și trupă. Cunoștințele generale bune. Inteligent, foarte ordonat și destul de metodic. În rezumat, preotul căpitan Deleanu Ilie, este un preot militar vrednic și priceput[11].

Maior preot Ion Deleanu

În Foaia calificativă pe anul 1928 (de la 1 noiembrie 1927 până la 31 octombrie 1928) colonelul Cristescu arăta: *Și în acest an de la 1 noiembrie 1927-31 octombrie 1928 ca preot al Regimentului, cu același zel și pricepere s-a ocupat de educația și sufletul ostașilor, dându-le sfaturi zilnice de a fi supuși, răbdători și credincioși. Se ocupă de aproape de serviciul său fiind foarte conștiincios și muncitor. Iubește mult soldatul și caută ai trezi și întreține sentimentul religios. A ținut săptămânal conferințe și predici cu învățăminte morale, căutând ai convinge a rămâne în credința strămoșească și a iubi adevărul. Urmează trupa peste tot în marșuri, aplicații etc., fiind veșnic în mijlocul lor. Este ofițer bibliotecar, unde asemenea se ocupă, scoțând în relief lucrările noi, dându-le ofițerilor pentru a fi citite și studiate. Asemenea se ocupă de aproape cu educația copiilor de trupă, urmărindu-i de aproape în ateliere etc. Înfățișare plăcută, bine conformat sănătos, rezistent putând ușor suporta o nouă campanie. Ținuta corectă și foarte îngrijită. Se prezintă foarte bine în fața trupei. Are multă voință. Cu inițiativă pentru serviciul său. Cu multă putere de muncă, perseverent, caracter ales. Foarte disciplinat. Bine dezvoltat simțul datoriei și al onoarei. Prea bun camarad. Caracter loial, sincer, demn, moral, modest și manierat. Duce o viață modestă și în cercul camarazilor. Devotat serviciului, bun patriot. Inteligent, judecată sănătoasă și destul de metodic și ordonat. Cu mult bun simț. Cultura generală bună, cea profesională la înălțime. Îi place a se instrui. Etate 44 ani. N-are nici un viciu. Avere, solda gradului. E preot căpitan de la 1 mai 1918 și activat din 1 aprilie 1925. În rezumat, preotul căpitan Deleanu este un foarte bun preot militar*[12].

În Foaia calificativă pe anul 1929 (de la 1 noiembrie 1928 până la 31 octombrie 1929) fostul comandant al regimentului, colonelul P. Cristescu a adăugat următoarele Note de carnet pentru timpul până la 1 aprilie 1929: *A îndeplinit funcția sa cu multă conștiinciozitate. A ținut regulat slujbele și conferințele prevăzute prin program. Un prea bun preot militar. Cult și cu multă dragoste pentru serviciu*[13].

Noul comandant al Regimentului Vâlcea nr. 2, colonelul Lani constata: *Înfățișare plăcută. Sănătos și rezistent. Poate suporta greutățile unei campanii. Temperament liniștit. Caracter blând. Are concepție clară și logică. Inteligent judecă bine. Cu mult bun simț și cu frumoasă cultură generală și profesională. Disciplinat. Are simțul datoriei și cu multă bunăvoință. Devotat serviciului pe care-l îndeplinește. Modest, manierat. Conduită foarte bună în societate. Pe lângă serviciul ca preot al regimentului, a mai îndeplinit funcția de bibliotecar și de educator al copiilor de trupă. Biblioteca a ținut-o în perfectă regulă și ordine, iar de copiii de trupă s-a îngrijit satisfăcător. Etate: 42 ani. Vechime în grad 1 aprilie 1925. N-are defecte, nici pasiuni. Este un bun preot militar*[14].

Referindu-se la îndeplinirea serviciului, în Foaia calificativă pe anul 1929/1930 (de la 1 noiembrie 1929 până la 31 octombrie 1930), același comandant consemna: *Neavând alte întrebuințări în timp de pace decât slujba religioasă și ședințe de educație religioasă, i s-a încredințat conducerea bibliotecii, pe care a ținut-o în perfectă regulă și ordine. Rămânându-i încă timp disponibil, a fost pus cu educația și supravegherea copiilor de trupă, neajungând însă la rezultatele așteptate*[15].

În Foaia calificativă pe anul 1931 (de la 1 noiembrie 1930 până la 31 octombrie 1931) noul său comandant aprecia: *De acord cu toate notele bune date de predecesorul meu. Preotul*

căpitan Deleanu este identificat cu viața ostășească. Caracter nobil și deschis. Mereu în activitate, caută a introduce zilnic în programul de instrucție și o lecție de educație religioasă. Bucurându-se de o frumoasă cultură generală, știe să dea rost fiecărui cuvânt, să apropie pe ostaș, câștigându-i sufletul și mintea, să-l îndrume pe calea binelui și adevărului. La fiecare sărbătoare și duminică își face slujba religioasă în fața ostașilor și cum mereu este în legătură cu comandanții de companie, în vorbele ce rostește ostașilor, completează educația morală, prin explicarea cunoștințelor din Sfânta Evanghelie, în legătură cu cele săvârșite de ostași în cursul săptămânii de instrucție. Este foarte iubit de ostași căci este mereu, în zi de sărbătoare ca și în zi de lucru. Este omul datoriei. Vechimea: 1 aprilie 1925. Este un bun preot militar, cult și de nădejde. Merită a fi înaintat după legea clerului militar[16].

La 18 decembrie 1931, inspectorul clerului militar, episcopul general de brigadă dr. Ioan Stroia consemna pentru activitatea desfășurată de la 1 mai 1931: *Împărtășim întru toate aprecierile favorabile ce se fac părintelui Ilie Deleanu din partea șefilor săi direcți. Dotat de la natură, pe lângă multele cunoștințe, ce prin lectură și-a câștigat și cu darul de preot, pe care nu-l îngroapă, ci neprecupețit și-l pune în slujba bisericii și vieții religioase și prin aceasta în folosul ostașilor încredințați păstoriri sale. Rapoartele Sfinției sale despre activitatea pastorală și cuvântările ce le anexează sunt o dovadă vie că-și îndeplinește conștiincios, cu pricepere și cu drag chemarea în sânul armatei. În baza acestora propunem și noi: merită a înainta la alegere*[17].

În Foaia calificativă pe anul 1932 (de la 1 noiembrie 1931 până la 31 octombrie 1932) comandantul Regimentului nr. 2 de Dorobanți Vâlcea evidenția faptul că *Preotul căpitan Deleanu Ilie și-a îndeplinit și în cursul acestui an serviciul încredințat cu aceeași lăudabilă activitate, pentru binele ostașilor acestui regiment. Colaborator apropiat al comandanților de unități, cărora le revine îndatorirea de a forma educația ostașilor, preotul căpitan Deleanu s-a făcut stimat de ofițeri. A avut însărcinarea de a se ocupa îndeaproape de Cimitirul Eroilor din acest oraș. S-a achitat lăudabil. În adevăr, de Ziua Eroilor, cimitirul a fost înzestrat cu noile cruci de beton armat, în locul celor de lemn, ca să rămână pe veșnicie, așa cum memoria acestor „Eroi" va rămâne de-a pururea nepieritoare. Ca bibliotecar al corpului, a avut o deosebită grijă de material, de îndeplinirea formelor legale, pentru procurarea de cărți folositoare și ofițerilor; de asemenea, s-a ocupat cu înzestrarea casei ostășești cu reviste folositoare trupei. Serviciul divin ce oficiază sărbătorile și duminicile, în mijlocul ostașilor, este o bună lecție de educație morală și religioasă. Activitatea este rodnică*[18].

În Foaia calificativă pe anul 1933 (de la 1 noiembrie 1932 până la 31 octombrie 1933), același comandant evidenția faptul că *Și în cursul acestui an, a depus activitate lăudabilă. Serviciul divin și cuvântările ținute trupei, în fiecare duminică sunt ascultate cu dragoste și evlavie de ostașii creștini ortodocși. Sfaturile date de preot se adaugă la acele date de comandanții de unități, se completează unele cu altele, educația câștigă, dezertările reduse, actele de indisciplină – foarte rare. S-a ocupat de completarea crucilor la Cimitirul Eroilor, a adus reale îmbunătățiri. Ca bibliotecar al corpului și conducător al casei ostășești a depus de asemenea activitate mulțumitoare, asigurând buna păstrare a materialelor, buna ordine și folosirea reală a bibliotecii și casei ostășești de către ofițeri, cadre și trupă*[19].

În Foaia calificativă pe anul 1934 (de la 1 noiembrie 1933 până la 31 octombrie 1934), comandantul regimentului consemna: *În îndeplinirea serviciului a continuat și în cursul acestui an a munci cu aceeași dragoste ca și în trecut. Programul de conferințe, cu caracter religios, a fost bine întocmit și în acord cu programul analitic pentru instrucția trupei. Atât conferințele ținute trupei, cât și serviciile religioase executate în zilele de sărbători și duminicile, au fost folositoare pentru formarea educației soldaților. Preotul cpt. Deleanu s-a afirmat ca un bun colaborator al comandanților de companie în formarea educației morale a ostașilor. A avut în îngrijire și Cimitirul Eroilor, de care s-a ocupat îndeaproape. Ca bibliotecar, s-a achitat conștiincios, peste tot este ordine și corectitudine. Activitatea depusă a fost folositoare instituției*[20].

La 1 octombrie 1934 a fost mutat în interes de serviciu în Regimentul 34 Infanterie Constanța.

În Foaia calificativă pe anul 1935 (de la 31 octombrie 1934 până la 1 noiembrie 1935), comandantul Regimentului Constanța nr. 34 menționa faptul că *Preotul căpitan Deleanu Ilie este preotul garnizoanei, contând în acest regiment. A funcționat ca* (sic!) *confesor ortodox și ca șef al preoților de celelalte rituri. A asistat și condus serviciul religios la toate festivitățile oficiale în regiment și pe garnizoană. A predat conferințele ordonate prin programe trupei ortodoxe. S-a achitat bine de însărcinările avute însă de o manieră pasivă. Astfel, nu am putut constata în activitatea sa de un an de zile nici o îndreptare efectivă a vreunui sectant*[21].

În Foaia calificativă – pe anul 1936 (de la 1 noiembrie 1935 până la 1 noiembrie 1936), același comandant de regiment arăta că preotul căpitan Ilie Deleanu, confesorul garnizoanei, *A funcționat ca confesor ortodox și ca șef al preoților de celelalte rituri. A asistat și condus serviciul religios la toate festivitățile oficiale în regiment și pe garnizoană. A predat conferințele ordonate prin programe trupei ortodoxe. S-a achitat foarte bine de însărcinarea sa, ieșind din pasivitatea de anul trecut și ocupându-se în special cu aducerea la creștinism a soldaților de alte rituri, având succese*[22].

În Foaia calificativă pe anul 1936 (de la 1 noiembrie 1935 până la 31 octombrie 1937), colonelul Vasile Atanasiu, comandantul Regimentului Constanța nr. 34 evidenția faptul că preotul căpitan Ilie Deleanu *A luat parte la toate festivitățile din regiment și pe garnizoană la care se impuneau servicii divine achitându-se de aceste însărcinări mai presus de orice laudă. Săptămânal și în zilele de sărbători bisericești și ale neamului a conferențiat trupei subiecte adaptate trupei. A executat programul de ședințe educative cu trupa. Având vechimea și stagiul cerut de Legea Înaintărilor în Armată, îl propun și pentru acest an „Merită a înainta la vechime"*[23].

În Foaia calificativă pe anul 1938 (de la 1 noiembrie 1937 până la 1 octombrie 1938), același ofițer superior remarca faptul că *Preotul căpitan Deleanu Ilie a continuat și în acest an să păstorească în afară de garnizoana Constanța și trupa acestui regiment. Mă refer la frumoasele aprecieri făcute anul trecut și pot spune că în acest an activitatea sa a fost și mai accentuată. Dragostea de soldați și grija de a sădi în ei marile învățăminte ale Bisericii au fost ocupația sa de căpetenie. Conferințele săptămânale precum și broșura sa dată gratuit ostașilor îl arată ca pe un pastor de toată lauda. În concluzie, un foarte conștiincios preot militar, care ar merita înaintarea la alegere față de activitatea din prezent*[24].

Comandantul garnizoanei Constanța, generalul Nicolae

Macici sublinia, la rându-i: *Din activitatea desfășurată în acest an de preotul căpitan Deleanu Ilie rezultă pentru mine că este la înălțimea chemării sale de educator creștinesc al ostașilor garnizoanei Constanța. Este un preot cult. I-am apreciat munca și frumoasele conferințe ținute trupei, conferințe pe care în extras le tipărește și împarte gratuit trupei. Mi-a fost de un prețios ajutor la strângerea fondurilor și la supravegherea lucrărilor de construcție a bisericii militare „Regele Carol II"*[25].

În Foaia calificativă pe anul 1938/1939 (de la 1 noiembrie 1938 până la 31 martie 1939) locotenent-colonelul Jugănaru, comandantul Regimentului Constanța nr. 34 constata, cu admirație, că preotul căpitan Ilie Deleanu *Desfășoară în această calitate o activitate rodnică și folositoare pentru trupă. Datorită pregătirii sale și prin conferințele și predicile morale ce le ține săptămânal trupei, ca și prin broșurile cu învățături morale, pe care le tipărește și le împarte în mod gratuit, aduce un aport prețios ofițerilor pentru a sădi în sufletele ostașilor sentimente frumoase de educație morală și creștinească. Activează cu mult zel în comitetul pentru ridicarea bisericii militare „Regele Carol II-lea" din garnizoana Constanța*[26]*. Foarte necesar instituției*[27].

De la 1 aprilie la 31 octombrie 1938 preotul căpitan Deleanu a continuat să activeze în mod lăudabil pentru desăvârșirea educației trupei și pentru sădirea în sufletul ostașilor a celor mai frumoase sentimente religioase și patriotice. A ținut conferințe la Regimentul 34 Infanterie și la alte regimente din garnizoana Constanța. Pe zona de concentrare s-a deplasat la toate corpurile de trupă. Rezultatele activității acestui preot sunt vădite și apreciate în special de trupa însetată de învățătură creștină. În concluzie, șefii săi erau unanimi în a aprecia că este un *preot militar care activează cu multă tragere de inimă, oficiază satisfăcător. Bun preot militar. Merită a înainta la vechime*[28].

În Foaia calificativă pe anul 1939 (de la 1 noiembrie 1938 până la 31 octombrie 1939), comandantul Corpului 2 Armată, generalul Nicolae Macici se declara *în totul de acord cu frumoasa notă și cu aprecierile juste făcute de toți șefii ierarhici asupra activității desfășurate de preotul căpitan Deleanu Ilie ca* (sic!) *confesor al garnizoanei Constanța. Merită cu prisosință propunerea ce i se face: Înaintarea la vechime la gradul de preot maior*[29].

La 8 iunie 1940 a fost înaintat în gradul de maior.

Între 20 iunie-15 noiembrie 1940 a fost mobilizat. În Foaia calificativă pe anul 1940 (de la 1 noiembrie 1939 până la 31 octombrie 1940), comandantul Regimentului aprecia că este un preot capabil, sănătos și rezistent, cu aptitudini fizice bune, cu voință și perseverență, disciplinat, leal și devotat, moral și caracter integru. În îndeplinirea serviciului *A continuat și în acest an activitatea rodnică și căutată de confesor al garnizoanei, al Brigăzii, al regimentului pe zonă. A ținut conferințe pline de căldura convingerii și credinței creștine, dând un prețios concurs corpului ofițeresc pentru întărirea moralului ostașilor. S-a deplasat de la unitate la unitate, în zilele de sărbători străbătând pe jos și în căruță distanțele mari de la un cantonament la altul – pentru a duce ostașilor cuvântul de îmbărbătare eroică sau de mângâiere sufletească creștină. Slujbele făcute pe zonă au fost pline de religiozitate adâncă și impunătoare, cu influențe vădite asupra inimilor și minților ostașilor. Conștiincios, și-a făcut pe deplin datoria de pastor sufletesc*[30].

La 10 decembrie 1941 a fost mutat la Corpul II Armată, în Regimentul 34 Constanța, fiind însumat la Armata de operațiuni. La 15 decembrie 1941 s-a prezentat la Corpul II Armată operativ.

În Foaia calificativă pe anul 1941 (de la 1 noiembrie 1940 până la 31 octombrie 1941) colonelul Jugănaru, comandantul Regimentului 34 Infanterie consemna faptul că *Cu începere de la 22 iunie 1941 preotul maior Deleanu Ilie s-a prezentat la Regimentul 34 Infanterie, activând numai la regiment. Neobosit, mereu în mijlocul unităților a urmat regimentul în toate deplasările din Dobrogea. Pe tot timpul cât regimentul a stat în dispozitivul operativ, preotul maior Deleanu s-a achitat în mod desăvârșit de îndatoririle sale de confesor militar al Regimentului pe timp de război. Cuvântul și ședințele sale de educație religioasă și morală în legătură cu războiul contra Rusiei Sovietice, au fost prilejuri de înălțare sufletească pentru ostași. Din acest punct de vedere preotul Deleanu Ilie a adus servicii prețioase regimentului. Bun preot militar. Pe timpul războiului în contra Rusiei Sovietice până la 31 octombrie 1941 preotul maior Deleanu Ilie s-a purtat ca un adevărat părinte sufletesc pentru ostașii Regimentului 34 Infanterie*[31].

De la 1 la 15 noiembrie 1941 preotul maior Ilie Deleanu a continuat serviciul la regiment ca preot militar, fiind în același timp și confesorul militar al garnizoanei Constanța. Tot timpul printre unități, pentru executarea programului dat, preotul Deleanu a reușit să mențină la soldați, prin predicile sale religioase și morale, dragostea de religie, biserică și patrie. Prin cultura sa și activitatea rodnică desfășurată la Regimentul 34 Infanterie a fost calificat ca un foarte bun preot militar.

În Nota de carnet de la 15 noiembrie 1941-13 iulie 1942 șeful de stat major al Corpului 2 Armată a precizat că *Preotul maior Deleanu Ilie s-a prezentat la Corpul 2 Armată la data de 15 noiembrie 1941, la Tiraspol, în Transnistria, în locul rămas vacant prin mutarea preotului maior Andrei Nogacevski. Cunosc de mult pe preotul maior Deleanu, din garnizoana Constanța. Până la data de 13 iulie 1942 a stat la Eșalonul II al Corpului 2 Armată la Tiraspol și Baden și a oficiat slujbele religioase la toate E.N.I. ale Corpului de Armată și la unitățile din aceste garnizoane, precum și la cele aflate la Odessa, unde se găsea Eșalonul I al Corpului 2 Armată. Activitatea sa preoțească a fost foarte rodnică. Este serios, foarte conștiincios, devotat misiunii sale și are o frumoasă cultură generală. Foarte bun preot militar*[32].

De la 31 iulie la 31 octombrie 1944, preotul maior Deleanu a urmat Corpul de Armată în campania din Rusia. A fost tot timpul în mijlocul ostașilor, desfășurând o rodnică activitate spirituală, care a constituit unul din suporturile morale ale greutăților întâmpinate.

În Foaia calificativă pe anul 1943 (de la 1 noiembrie 1942 până la 31 octombrie 1943), același șef de stat major al Corpului 2 Armată a menționat faptul că în perioada 1 noiembrie 1942-31 martie 1943, *În tot timpul cât a funcționat ca preot la acest comandament, maiorul preot Deleanu a desfășurat o bogată activitate manifestată prin: Oficieri de slujbe religioase la toate unitățile și formațiunile de servicii ale Corpului Armată în toată zona Corpului II Armată și pe tot timpul desfășurării operațiilor, predici și cuvântări ținute ostașilor cu scopul de a se îngriji de starea lor sufletească; predicând dreapta credință și întreținând speranța în viitorul strălucit al neamului nostru. Controlul activității religioase a tuturor preoților militari de la divizii E.N. Iași și formațiuni de serviciu.*

Aceasta rodnică activitate s-a extins și asupra populației civile în mijlocul căreia a propovăduit învățăturile lui Hristos, aducând la sânul bisericii creștin ortodoxe mii de oameni și botezând mai multe sute de copii. Ca slujitor al altarului, prin frumusețea slujbei oficiate a înrâurit covârșitor asupra sufletelor ostașilor și populației civile. Deși înaintat în vârstă nu a pregetat niciodată să se deplaseze în toate localitățile unde se găseau ostașii noștri pentru a le da imbold la luptă. Folosind orice mijloc de transport nu a lăsat să treacă nici o zi importantă fără a predica învățăturile religiei noastre. Preotul maior Deleanu și-a înțeles pe deplin menirea de slujitor al altarului în mijlocul luptătorilor. A muncit cu râvnă pentru a menține aprinsă în sufletul ostașilor făclia credinței noastre, iar în mijlocul populației civile a fost cu adevărat apostol al bisericii ortodoxe. Este un foarte bun preot militar[33].

La 20 ianuarie 1943 a fost trimis la Divizia 9 Infanterie de unde, pe 8 martie 1943 a revenit la Corpul II Armată operativ. Pe 4 aprilie 1943 a fost trimis la Corpul 2 Teritorial. Între 31 martie și 31 octombrie 1943 preotul maior Deleanu a fost repartizat la garnizoana București, unde *și-a început activitatea cu toată ardoarea și i-am încredințat supravegherea religioasă a unităților din Cotroceni partea de sud, adică Regimentul de Grăniceri, Regimentul Geniu Aero, Regimentul de Antiaeriană, Regimentul de Gardă Regală etc.*[34]

În Foaia calificativă pe anul 1943 (de la 1 noiembrie 1942 până la 31 octombrie 1943) șeful Serviciului Religios CMC preciza: *Pretutindeni și-a format program de activitate, îndeplinindu-l cu toată stricteța. Lunar mi-a înaintat program de activitate și de câte ori am trecut în control l-am găsit în plin program de desfășurare. La Regimentul de Grăniceri exista o capelă pe care i-am dat-o în primire, unde oficiază servicii religioase la toate sărbătorile. De asemenea, am discutat cu el și i-am solicitat a scrie articole în revistele militare, ceea a ce a și promis și a început a scrie. În tot acest timp după controlul făcut din rapoartele de serviciu a ținut peste 30 de cuvântări și oficieri de servicii la aceste unități, plus serviciile de garnizoană, care aproape au fost câteodată zilnice. Deși este un preot foarte sârguincios, corect, demn din toate punctele de vedere nu a fost înaintat. Îmi fac o datorie de conștiință a aminti că merită a înainta la alegere fiind un preot foarte bun*[35].

În Foaia calificativă pe anul 1944 (de la 1 noiembrie 1943 până la 31 octombrie 1944), același șef ierarhic constata: *Preotul maior Deleanu Ilie este repartizat în garnizoana București de la aprilie 1943, unde face serviciul și astăzi. Înfățișare: fizic plăcut, cu înfățișare demnă. Rezistent a fost pe front unde a suportat toate greutățile unei campanii. Prin ținuta sa demnă face o frumoasă impresie în oficierea serviciilor sau cuvântărilor ținute în fața trupei. Aptitudini militare: are putere de muncă, perseverență și multă bunăvoință. Astfel, pe lângă ocupațiile serviciilor ordonate, scrie articole în diferite reviste militare, fiind de bun ajutor în acest sens. Caracter ales și foarte prompt. Capacitate: este foarte inteligent cu judecată sănătoasă, dând dovadă de mult spirit metodic în toate planurile de acțiune sau în scrieri. Are o cultură aleasă fiind licențiat al Facultății de Teologie și având și Seminarul pedagogic. Educație militară: Toate calitățile de mai sus îl fac să aibă și o bună educație militară unită cu cea morală. Este modest și onest în toate acțiunile sale. Îndeplinirea serviciului: Își împlinește serviciul cu toată conștiinciozitatea. I-am repartizat pentru îngrijire duhovnicească unitățile: Regimentele I și II Grăniceri, Regimentul Geniu Aero, Arsenalul Aero, Școala Militară Ofițeri Aero, Regimentul A.A., Batalionul Gardă Regală. La toate aceste unități a întocmit program de activități, unde cel puțin o dată pe săptămână a făcut servicii religioase sau a ținut conferințe. Controlând dările de seamă, am constatat că a ținut circa 5 conferințe la Școala Militară Aero, 20 servicii religioase și conferințe la Capela Regimentului Grăniceri, 5-6 servicii și conferințe la A.A. și 5 conferințe la Batalionul Gardă Regală. De asemenea – multe din unități fiind dispersate – preotul maior Deleanu, conform ordinului și programului său, a mers în diferite localități la aceste unități, săvârșind servicii sau a împărțit cruciulițe și cărți de rugăciuni la ostași. Într-un cuvânt mi-a fost un foarte bun camarad în toate împrejurările. În timpul bombardamentelor a fost nelipsit de la serviciile ordonate. Concluzii: Ca atare fiind un preot foarte bun, îmi face o deosebită plăcere a-l propune la înaintare la alegere*[36].

În Foaia calificativă pe anul 1945 șeful Serviciului Cler al Centrului II Teritorial, protopopul colonel Matei Popescu menționa: *Preotul locotenent-colonel Deleanu Ilie și-a continuat misiunea pastorală la Corpurile de trupă ce i s-au încredințat în garnizoana București, cu aceeași dragoste ca și mai înainte, deși mai are câteva luni până la pensionare, conform Legii clerului militar. Aceeași fire blândă, specifică unui adevărat pastor de suflete, și-a păstrat-o, întrebuințând-o în toate împrejurările. Conștiincios în îndeplinirea datoriei, nu a recurs niciodată la motive ocazionale, pentru a-și justifica absența de la diferite servicii iar la Cimitirul Ghencea – militar, a fost foarte punctual în săptămânile ce i-au fost repartizate. La Spitalul de răniți Zonă Interioară 199 (Carmen Sylva) a știut să aducă mângâiere sufletelor acelora care se chinuiesc pe patul durerii și au dat din trupul lor, pentru salvarea Patriei. În concluzie: Un bun preot militar*[37].

Și fostul comandant al Regimentului Teleorman nr. 20 a evidențiat faptul că *A încurajat și îngrijit cu abnegație și dragoste pe soldați în timpul epidemiei de tifos exantematic, fiind zilnic printre ei, având pentru fiecare câte un sfat, câte un îndemn. Conduită exemplară. Merită a înainta*[38].

Ca urmare, la 16 iulie 1945 a fost înaintat la gradul de locotenent-colonel.

La 22 august 1946 a fost trecut în rezervă, fiind înscris în evidențele Centrului Teritorial București.

Pentru întreaga sa activitate pastorală și de front a fost distins cu Medalia „Avântul Țării" (Brevetul nr. 7538/1913), „Răsplata muncii pentru biserică" clasa I (1921), Crucea comemorativă a războiului 1916-1918, Medalia „Victoria" (1923) și „Coroana României" în grad de cavaler (1928).

A SOULS' PASTOR. LIEUTENANT-COLONEL PRIEST ILIE DELEANU

He graduated the Central Seminary Bucharest (1905) and the Theology Faculty Bucharest (1910). Lieutenant-colonel Ilie Deleanu was one of the most erudite and devoted military priests from the Romanian Army's life. He participated at the campaign from 1913 as a conscripted serviceman and at the First and the Second World War as a reserve officer. He was remarked for his pastoral activity, his militant missionary activity, as a religion and geography professor for servicemen and army children, as a church founder and restorer, and also as founder of parochial libraries and priest's societies.

Keywords: Lieutenant-colonel Ilie Deleanu, military

priest, confessor, publicist, combatant in Second World War

NOTE

1 Serviciul Istoric al Armatei.
2 Arhivele Militare Române (în continuare se va cita A.M.R.), Fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar nr. crt. 43, f. 1.
3 Adresa nr. 87 din 5 februarie 1926 a Protopopiei Circ. I-a Teleorman (Turnu Măgurele), semnată de protoiereul econom Ioan I. Popescu.
4 Prof. Tudor Constantin, *Eroi argeşeni în reverendă*, Braşov, Editura Etnous, 2011, p. 60.
5 A.M.R., Inspectoratul Clerului Militar, dosar nr. crt. 43, f. 10.
6 *Ibidem*, f. 14.
7 *Ibidem*, f. 15.
8 *Ibidem*, f. 16.
9 *Ibidem*, f. 17.
10 *Ibidem*.
11 *Ibidem*, f. 18.
12 *Ibidem*, f. 19.
13 *Ibidem*, f. 20.
14 *Ibidem*.
15 *Ibidem*, f. 21.
16 *Ibidem*, f. 22.
17 *Ibidem*.
18 *Ibidem*, f. 23.
19 *Ibidem*, f. 24.
20 *Ibidem*, f. 25.
21 *Ibidem*, f. 26.
22 *Ibidem*, f. 27.
23 *Ibidem*, f. 28.
24 *Ibidem*, f. 29.
25 *Ibidem*.
26 Comandor dr. Marian Moşneagu, *Capela Militară „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", o ctitorie interbelică a garnizoanei Constanța*, în „Armata Română şi cultele", Brăila, Editura Muzeului Brăilei, 2014, pp. 99-108.
27 A.M.R., Fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar nr. crt. 43, f. 30.
28 *Ibidem*.
29 *Ibidem*, f. 31.
30 *Ibidem*, f. 32.
31 *Ibidem*, f. 33.
32 *Ibidem*, f. 34.
33 *Ibidem*, f. 36.
34 *Ibidem*.
35 *Ibidem*, f. 37.
36 *Ibidem*, f. 38.
37 *Ibidem*, f. 40.
38 *Ibidem*.

Dr. Lucian DINDIRICĂ[1]

O FILĂ DE ISTORIE ECLESIASTICĂ ROMÂNEASCĂ: MITROPOLITUL NIFON CRIVEANU

Mitropolitul Olteniei I.P.S. Nifon Criveanu (sursa: Mitropolia Olteniei)

Pe 7 noiembrie 1939 Carol al II-lea semna un decret prin care se reînființa vechea Mitropolie a Severinului[2], eparhie ce a continuat să existe *în conștiința poporului și a Bisericii muntene*[3]. La baza deciziei regale s-au aflat demersurile întreprinse de prim-ministrul Constantin Argetoianu, Gheorghe Tătărăscu, Virgil Potârcă, Constantin Potârcă (fost primar al Craiovei), Richard Franasovici, Alexandru Bărcăcilă, Tilică Ioanid și Constantin Basarab-Brâncoveanu, importanți oameni politici olteni sau Pamfil Șeicaru și arhitectul G.M. Cantacuzino. Discuțiile avuseseră loc la Drobeta-Turnu Severin, cu ocazia serbărilor prilejuite de sărbătorirea centenarului nașterii primului rege român, Carol I (1839-1914), desfășurate pe 9 mai în cursul aceluiași an – *reală reparație morală și istorică i-au îndreptățit pe istorici și oamenii de seamă ai acestui ținut să prezinte reînființarea acestei Mitropolii ca fiind rânduită de Dumnezeu și dorită de oameni*[4].

Prin decretul semnat de Carol al II-lea, în chiar primul articol este menționat numele pe care-l va purta noua instituție eclesiastică – Mitropolia ortodoxă-română a Olteniei, Râmnicului și Severinului – *ca să fie cât mai vie amintirea atât a Mitropoliei Severinului cât și a Episcopiei Râmnicului*[5]. Ca sufragane avea Arhiepiscopia Craiovei (înființată tot acum), cu întindere peste toate județele Olteniei – Vâlcea, Romanați, Dolj, Gorj și Mehedinți – dar și Episcopia Argeșului (Mănăstirea Argeșului care funcționase până atunci ca și Catedrală Episcopală, urmând a fi *cripta familiei regale a României*). De asemenea, urma să aibă un Arhiereu vicar cu titlul de „Râmniceanul", Arhiepiscopul Craiovei era și Mitropolit al Olteniei, cu reședința la Craiova, iar Biserica „Sf. Dumitru" devenea catedrala arhiepiscopală.

Patriarhul Nicodim al Bisericii Ortodoxe Române îl deleagă pe Episcopul Irineu Mihălcescu, Vicar al Mitropoliei Olteniei, pentru a ocupa, ca locțiitor, scaunul, de-acum vacant, de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei. Ceremonia de înscăunare a acestuia s-a desfășurat la 12 noiembrie 1939, la Craiova, *cu deosebit fast*[6]. Prin articolul 4 al Decretului-Lege nr. 3997 se desființa Episcopia Râmnicului care *avea să creeze pe parcurs anumite nemulțumiri la nivelul clerului local și al credincioșilor vâlceni*[7]. Cu toate acestea, decizia de reactivare a mitropoliei oltene în *vechea reședință a banilor* a fost primită foarte bine *fiind considerată ca una din înfăptuirile cele mai scumpe sufletului lor*[8].

În cursul aceleiași luni este convocat Congresul Național Bisericesc pentru alegerea mitropoliților Moldovei[9] și Olteniei. Pe 30 noiembrie este ales ca Mitropolit titular al Olteniei, Episcopul de Huși, Nifon Criveanu. Va fi primul și singurul mitropolit care va păstori la Craiova întrucât, *a fost și el pensionat la ordin și s-a aflat, până la moarte sub supraveghere într-o casă parohială din București*[10]. Nefiind pe placul guvernului dr. Petru Groza este îndepărtat din scaun după ce prin Decretul nr. 92 din 20 aprilie 1945 este desființată Mitropolia Olteniei, *prima eparhie românească ce a căzut victimă unei practice devenită curentă în perioada comunistă, și anume desființarea eparhiilor cu scopul îndepărtării ierarhilor neagreați de către autorități și înlocuirea lor cu ierarhi obedienți*[11].

Nifon Criveanu se născuse la 20 februarie 1889, la Slătioara, fiind al șaselea din cei zece copii ai familiei învățătorului Ilie Criveanu, primind la botez numele de Grigore. Urmează ciclul primar în comuna natală, din județul Romanați, azi județul Olt. Între 1902-1910 urmează cursurile Seminarului Central din București. Continuă studiile din domeniul

teologiei absolvind facultatea de profil din capital Vechiului Regat în 1914 ca șef de promoție. După căsătorie, în aprilie 1916, este hirotonit preot ajutător pe seama bisericii Lucaci din București pentru ca șase ani mai târziu să fie numit paroh la biserica Popa Soare, unde *a avut nenorocirea să-și piardă soția foarte de timpuriu* […] *a căzut în melancolie și resemnare. S-a singularizat într-o vieață de pustnic, dedicându-se exclusiv creșterii unicei sale fiice, fructul și amintirea unei căsnicii fericite*[12]. Remarcându-se încă din timpul studenției prin publicarea mai multor lucrări[13], la recomandarea facultății, Patriarhia Română îi acordă o bursa de studii la Montpellier și Paris, pentru trei ani, între 1924-1926[14].

La finalizarea studiilor și la reîntoarcerea în țară, la propunerea Patriarhului Miron Cristea, este numit, la începutul anului școlar 1926, profesor și director al Seminarului Nifon Mitropolitul. Apropierea sa de Patriarhul României îl ajută să urce foarte rapid treptele ierarhiei bisericești. *La îndemnul și stăruința* lui Miron Cristea este tuns în monahism pe seama Mănăstirii Cernica cu numele de Nifon în luna mai a anului 1927, pentru ca în septembrie 1928, de-acum deja arhimandritul Nifon Criveanu, să acceadă la funcția de vicar al Episcopiei Râmnicului și Noului Severin, ziua de 17 februarie 1929 aducându-i și hirotonirea în arhiereu[15]. Aici preia conducerea Tipografiei Cozia, pune bazele unei edituri care a răspândit într-un număr foarte mare *cărți pentru popor*, lucrări cu subiecte religios-morale, hagiografice, dar și de combatere a diferitelor denominațiuni creștine apărute în zonă. Ca arhiereu vicar s-a îngrijit și de sectorul educațional-religios al eparhiei vâlcene, în speță Seminarul Sf. Nicolae din Râmnicu-Vâlcea și Școala de cântăreți de la Cozia, contribuind la îmbunătățirea performanțelor din cele două școli. În plan personal *din cauza firii capricioase a superiorului său chiriarh* (Episcopul de Râmnic, Bartolomeu Stănescu – n.n.), *a dus o vieață aspră, plină de privațiuni și nelinișteșe sufletească, care i-a pus în valoare întreaga comoară de virtuți și a ridicat prestigiul personalității sale pe culmi nebănuite*[16]. În această perioadă publică o nouă lucrare: *Cugetări și maxime pentru viață*[17].

Patru ani mai târziu, pe 19 octombrie 1933 este ales de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca episcop la Episcopiei Hușilor, *ca pe cel mai vrednic din ai săi arhierei, cu rangul de prinț al Bisericii*, învestit legal de către Carol al II-lea pe 9 martie 1934, iar 2 zile mai târziu, pe 11 martie, are loc întronizarea *cu un fast deosebit, cum rar se pomenește în analele Bisericii române ortodoxe* în prezența ministrului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, dr. Constantin Angelescu. În momentul în care i-a fost încredințată cârja episcopală de către rege, în cuvântul său, Carol al II-lea își exprimă satisfacția față de alegerea făcută de Sinod, misiunea tânărului episcop urmând a nu se rezuma exclusiv la opera misionară, tot lui revenindu-i și îndatorirea de a propaga sentimentul național în această zonă a țării: *sunt fericit, că la Episcopia pe la care a trecut și un Melchisedec, să am un om de cultură, care va putea astfel să ajute la răspândirea și întărirea culturii românești în ținutul Hușilor*[18].

Ca ierarh și-a dovedit competențele în toate domeniile pe care le avea în responsabilitate: a înființat cantine sociale și a sprijinit personal așezămintele școlare, culturale, sociale și monahale existente pe cuprinsul eparhiei (financiar sau cu produse lemnoase și alimentare), a restaurat catedrala episcopală, a spălat pictura acesteia, a construit o clopotniță și un stabiliment pentru personalul angajat și a reamenajat peisagistic zona în care se afla lăcașul de cult. De asemenea, a construit o fabrică de lumânări și o seră de flori.

S-a implicat activ în educarea religioasă și revenirea la Ortodoxie a enoriașilor care aderaseră la culte neoprotestante. A tipărit o revistă – *Credința Strămoșească* – și *ca misionar, prin exemplul personal a convertit 3 500 de neoprotestanți și stiliști din numărul total de 5 900 existenți în eparhie*. În domeniul bisericesc a înființat 250 de biblioteci parohiale, o revistă a episcopiei (*Cronica Hușilor*) și mai multe coruri la biserici. Cum păstorea 300 de preoți care slujeau în 450 de biserici, s-a îngrijit ca slujitorii să se ridice la nevoile momentului. 124 au devenit licențiați, iar din punct de vedere al clădirilor în care se efectuau slujbe religioase, înainte de plecarea de la Huși, situația era următoarea: 145 de biserici au fost zidite și renovate, 29 erau încă în construcție iar 16 în restaurare[19].

Așa cum aminteam, la 7 noiembrie 1939, Regele Carol al II-lea, semna un Decret-Lege – *întrucât nu se încheiase vacanța parlamentară* – care reactiva vechea Mitropolie a Severinului sub titulatura de „Mitropolia Olteniei, Râmnicului și Severinului" cu reședința la Craiova. În *Însemnările sale zilnice*, prim-ministrul de la acea vreme, Constantin Argetoianu, consemna: *am văzut și pe Patriarhul* (Nicodim Munteanu – n.n.). *M-am înțeles cu el pe chestiunea Mitropoliei din Craiova și mi-a promis tot concursul ca să vindecăm pe popi de politică. Va convoca Sfântul Sinod pentru a îndruma acțiunea. Mă iubește. Ne înțelegem bine*[20].

În 29-30 noiembrie 1939, Congresul Național Bisericesc se întrunește la București pentru alegerea unor titulari pentru scaunele vacante de Mitropolit al Moldovei și Sucevei (rămăsese vacant prin alegerea lui Nicodim Munteanu ca Patriarh) și nou înființatului scaun de Mitropolit al Olteniei, Râmnicului și Severinului. În urma scrutinului desfășurat pe 29 noiembrie 1939, arhiereul Irineu Mihălcescu-Râmniceanu, locțiitor de arhiepiscop al Craiovei, este votat ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei[21]. A doua zi, pe 30 noiembrie 1939, *cu o majoritate sdrobitoare, de 120 de voturi din totalul de 147* […], *Prea Sfințitul Episcop Nifon Criveanu al Hușilor, a fost ales de înaltul for bisericesc* (Colegiul Electoral pentru Biserică – n.n.) *Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, Râmnicului și Severinului*.

Pentru contemporani, alegerea lui Nifon Criveanu ca titular al scaunului de la Craiova, a părut cel puțin providențială: *a fost trimis prin voința divină să arhipăstorească poporul oltean și să tragă brazdă nouă în ogorul credinței strămoșești, spre a asvârli cu vrednicie și îmbelșugare sămânța adevărului creștin ortodox peste capetele drept credincioșilor, întărind nădejdea în vigoarea și viitorul Neamului*[22].

În alocțiunea rostită cu prilejul aflării rezultatului votului, Vlădica Nifon s-a arătat profund conștient de greutățile unui nou început, de responsabilitatea care îi revenea: *marea și greaua răspundere la care sunt chemat, o primesc cu cutremur, dar și cu credință în Dumnezeu. Cu cutremur, pentru înălțimea scaunului mitropolitan pe care mă urcați, pentru însemnătatea istorică a arhipăstoririi primului mitropolit al nou înființatei Mitropolii* […] *cu cutremur pentru marea răspundere ce voiu avea înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor de a fi păstorul și părintele spiritual a peste 1 500 000 credincioși* […] *mă leg înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor sa slujesc Bisericii cu credincioșie și râvna, păzind cu sfințenie dreapta credință; iar*

Țării să îi slujesc ca unui altar al Neamului[23].

Discursul Mitropolitului Nifon a făcut o impresie foarte bună în rândul intelectualilor români contemporani. De pildă, în numărul din 2 decembrie 1939, Nicolae Iorga publică în *Neamul Românesc* un editorial cu titlul *Un mare discurs bisericesc și un Ierarh de mari speranțe,* din care spicuim: *noul Episcop al Craiovei și Severinului n-a presintat, în programul său, un singur gând, n-a întrebuințat un singur cuvânt care să nu corespundă perfect adevăratei sale misiuni* […] *N-a făcut acea paradă de erudiție de care unii dintre noi, și nu puțini, au dreptul să zâmbească. N-a ridicat tonul ca la o adunare de mireni uniți prin anumite interese comune. A vorbit ca un cleric smerit, legat prin chemarea sa pe lume, și totodată ca un cetățean curajos care își dă seama de greutățile ce apasă asupra țării și de elementele de dușmănie ce se mai păstrează. Nifon Criveanu, până acum episcop de Huși, e un cleric de mari speranțe, și, când va fi nevoie de judecat oamenii ni vom aminti discursul său de acuma*[24].

Prin decret regal, în 5 decembrie 1939, Regele recunoaște alegerea Sfântului Sinod iar pe 12 decembrie 1939, are loc, în sala Tronului de la Palatul Regal, învestirea oficială a lui Nifon, ca întâistătător al Bisericii oltene. Regele Carol al II-lea face oficiile de recunoaștere a alegerii Sinodului prin înmânarea cârjei arhiepiscopale. În discursul său, Suveranul român își manifestă mulțumirea față de activitatea desfășurată *în acea parte a Moldovei de mijloc*, realizări care nu țineau doar de Biserică ci și *de întărire românească și de solidaritate națională. Cu acest frumos renume te așezi azi în scaunul mitropolitan al Olteniei și tocmai din această cauză a fost pentru mine o bucurie să îți încredințez astăzi această Cârjă Episcopală. Și Înalt Prea Sfinția Ta ești un cărturar, sunt deci convins, că noua înălțare ce se aduce Craiovei, făcând o reședință mitropolitană, va ridica acest colț de țară și pe acest tărâm al culturii românești, tărâm atât de necesar pentru întărirea României printre neamurile civilizate*[25].

Mișcat de discursul Regelui Carol al II-lea, ierarhul Nifon oferea, în cuvântarea sa de răspuns, sincere asigurări cu privire la rolul activ pe care trebuie sa-l îndeplinească instituția bisericii creștine, totodată încredințându-și monarhul de truda și râvna pe care le va închina *Patriei noastre scumpe, unde fiecare bun Român se cade să aducă tot ce are mai bun și mai ales în ființa lui, toate puterile sale de lucru, toată priceperea sa, tot sprijinul de servire și de jertfă*[26].

În 21 decembrie 1939 are loc înscăunarea primului Mitropolit al Olteniei, Râmnicului si Severinului în Catedrala „Sfântul Dumitru" din Craiova, de acum Catedrală Mitropolitană.

Că întronizarea lui Nifon a fost cel mai important eveniment petrecut in Craiova acelor ani, o demonstrează implicarea tuturor factorilor de decizie ai autorităților locale, județene și ținutale. S-au tipărit mii de publicații, broșuri, invitații și alte materiale de înștiințare a evenimentului, distribuite în întreaga Oltenie. A fost contractată și o firmă pentru amplificarea sunetului așa încât toți participanții de pe străzile adiacente Catedralei să poată auzi desfășurarea slujbei. Solemnitatea manifestărilor de anvergură anunțate, a asigurat o participare masiva a populației. Totul a început în gara din Craiova unde mai marii Craiovei și Olteniei au întâmpinat delegația oficială al cărei membru de onoare era chiar Mitropolitul Nifon; din delegație mai făceau parte: Constantin Argetoianu, acum consilier regal, Ion Nistor, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice și Artelor, Grigorie, Episcopul Argeșului, dr. Nicolae Lupu și Stancu Brădișteanu, secretar general la Ministerul Cultelor. Întâmpinat cu pâine și sare de primarul din Bănie, Mitropolitul este prezentat de către rezidentul regal, tuturor autorităților civile și militare din Oltenia. Încadrat de escadroanele Regimentului 1 Călărași, alaiul a pornit pe principalul bulevard care face legătura între gara Craiova și Catedrala Mitropolitană, de-a lungul traseului mii de oameni aclamându-i pe distinșii oaspeți. După slujba de întronizare, a avut loc o recepție la Palatul Rezidențial (actualul Palat Administrativ) și o agapă în Sala Maură a restaurantului Minerva din Craiova. Cu această ocazie, Regele Carol al II-lea al României, i-a conferit Mitropolitului Nifon decorația „Coroana României" în grad de „Mare Cruce"[27].

A păstorit până în 20 aprilie 1945, în vremuri grele, marcate de cel de-al doilea Război Mondial, iar spre final, odată cu instalarea primului guvern comunist condus de către dr. Petru Groza, Mitropolitul Nifon este pensionat forțat, prin desființarea Mitropoliei, unicul scop al acestei mișcări fiind înlăturarea lui din viața publică. Acestea veneau ca o pedeapsă pentru activitatea misionară a celor aproximativ 150 de preoți olteni trimiși în Transnistria, între 1941 și 1943[28]. În cei peste 5 ani cât a condus Mitropolia olteană, Nifon Criveanu a înfăptuit o operă social-filantropică de anvergură, concretizată prin ajutorarea populației sărace, precum și prin înființarea de cantine sociale și școlare pe lângă parohii și școli. Apelurile privind strângerea de fonduri pentru armata țării, sprijinirea spitalelor românești de campanie, înființarea de orfelinate destinate copiilor orfani ai căror părinți muriseră pe front și, nu în ultimul rând, constituirea mai multor fonduri inalienabile, din veniturile cărora erau sprijiniți elevii săraci (în comunele Slătioara și Brezoi), reprezintă tot atâtea reușite.

În plan misionar-bisericesc, a înființat cercuri de studii religioase, reviste de specialitate și pentru popor, s-au tipărit cărți de rugăciuni pentru credincioși dar și pentru ostași, pastorale, iconițe și calendare. De asemenea, mitropolitul Nifon s-a îngrijit de dezvoltarea culturală a poporului de la sate. A înființat sau reînsuflețit cămine culturale și coruri bisericești sub președinția preotului, cântărețului sau a unui învățător din sat; în doar 3 ani, bilanțul suna astfel: 712 cămine culturale, 458 coruri bisericești și 1 054 de biblioteci parohiale cu peste 250 000 de volume și 52 571 cititori. În timpul păstoririi sale, au fost reparate 342 de biserici și construite alte 32, s-au redeschis două mânăstiri de maici, dar s-au și restaurat și întreținut monumente arhitecturale din întreaga Oltenie.

Un eveniment aparte care merită reținut este implicarea Mitropolitului Nifon în protejarea evreilor craioveni în perioada rebeliunii legionare din 1941: l-a însărcinat pe preotul bisericii Madona Dudu să asigure paza sinagogilor din oraș pentru protejarea comunităților evreiești. Mai mult chiar, evreii craioveni au fost ascunși în subsolul monumentalei biserici, unde li s-a asigurat strictul necesar[29].

O grijă deosebită a acordat-o românilor din teritoriile transnistrene care fuseseră ocupate de Armata Roșie și, în care, mai mult ca niciodată, trebuia reactivat sentimentul național dar și cel creștin. Prin aportul celor 150 de preoți și călugări care au lucrat în stagii de câte 5-6 luni, totalizând un număr de 18 671 de zile, la 5 aprilie 1943, rezultatele

acestor eforturi religioase și umanitare se regăsesc în repararea și restaurarea a 93 de biserici, construirea a patru noi, redeschiderea a 20 de case de rugăciuni, împrejmuirea cu zid sau gard a 25 de biserici și a 27 de cimitire, ridicarea a 38 de troițe, înființarea a șase dispensare, a 58 de cămine culturale, a 19 biblioteci, 20 de parohii precum și înființarea a 21 de cantine școlare. De asemenea, bisericile din Transnistria au fost dotate cu obiecte de cult, veșminte preoțești, cărți de ritual, cărți de rugăciune, cărți și broșuri religioase, iconițe, cruciulițe și calendare de perete, pentru întreținerea lăcașelor de cult și activităților culturale. Suma tuturor acestor donații este una foarte mare pentru acele vremuri și anume 1 080 130 de lei[30].

Între 20 iulie și 3 august 1942, Mitropolitul Nifon s-a deplasat personal în Transnistria pentru a se informa asupra modului în care își desfășura misiunea preoțimea olteană. Cu această ocazie, a săvârșit mai multe pomeniri la cimitirele din zona Odessei, a sfințit șase biserici și a hirotonit preoți și diaconi în 12 localități[31].

Pentru a putea înțelege mai ușor de ce Mitropolitul Nifon era incomod regimului instalat la 6 martie 1945, trebuie revăzute câteva din acțiunile sale din perioada 1940-1944: după rapturile teritoriale din 1940, a găzduit 187 de clerici iar în 1944 a sprijinit încadrarea în parohiile Olteniei a 594 de preoți, opt diaconi și 297 de cântăreți bisericești puși pe fugă de trupele sovietice care avansau pe teritoriul basarabean[32].

Îndepărtat brutal din scaun, se refugiază în comuna natală, iar apoi la fiica sa la București. De-a lungul anilor, după mai multe memorii, află și cauzele îndepărtării sale: Emil Bodnăraș, secretarul general al Președinției Consiliului de Miniștri, i-a reproșat că *se bucura de atențiunea Mareșalului I. Antonescu*, că a evitat guvernul Petru Groza și nici nu a devenit colaborator al noului regim; prim-ministrul Dr. Petru Groza, i-a imputat *propaganda antisovietică* din Transnistria, unde fusese cu sute de preoți. După ce, în cadrul unei predici din 22 mai 1949, a acuzat regimul comunist de *ură sălbatică față de oameni*, de *decădere morală și socială cum nu s-a mai văzut la noi, și apoi în loc de libertate și iubire avem teroare și lagăre*, va deveni un dușman al noului regim care trebuia supravegheat și monitorizat în permanență[33].

Deși aflat sub supraveghere informativă permanentă, Nifon Criveanu mergea, fără să ceară aprobare, în fiecare vară la Curtea de Argeș unde *lua masa la comun – cu toți cei aflați la odihnă, voia să fie cât mai neobservat*. Preotul Ioan Ioanicescu, pe atunci diacon la Curtea de Argeș, acum pensionar la Craiova, în însemnările sale încă nepublicate, își amintește momentele în care se afla la *o porție de vorbă* cu *Înaltul Nifon*, care, *fiind izolat și însingurat, el simțea nevoia să stea de vorbă cu oricine. Întins pe spate, pe iarbă, așa precum omul de la țară, el asculta cu ochii închiși tot ce sporovăiam eu*. Călugărul Clement îi atrăsese atenția tânărului diacon că, prin insistențele sale și prin conversațiile purtate, nu cumva să-l supere și să pară că-l *ispitește* cu ceva. *Avea un chip frumos, la cei 60 de ani pe care îi trăise, cu barba albă, cu o privire caldă, bună, cu o voce baritonală, profundă*. În ziua în care preotul Ioanicescu trebuia să i-o prezinte ierarhului pe soția sa, a aflat că Mitropolitul Nifon a fost nevoit să se întoarcă la București: *bietul bătrân uitase să-și anunțe plecarea la cerberii care-l supravegheau și a trebuit să revină acasă… Doamne, ce vremuri trăiam! Bietul bătrân!*[34].

În anii 50, Patriarhul Justinian îi permite Mitropolitului Nifon să slujească la biserica Domnița Bălașa și, pentru că era considerat viitorul patriarh al României după căderea comunismului, i-a solicitat ca atunci când acest lucru se întâmpla să îi întoarcă bunăvoința[35]. Contemporanii l-au gratulat cu cuvinte mari, încă din perioada vieții sale fiind *socotit cel mai vrednic mitropolit al țării, la vremea aceea* pentru activitatea *prodigioasă* desfășurată în calitatea sa de mitropolit al Olteniei[36].

A murit într-o zi de duminică, îmbrăcat în veșmintele arhierești, după ce a rostit predica săptămânală la finalul slujbei oficiată la Schitul Maicilor din București.

Fostul mitropolit al Olteniei, Teofan Savu, actual mitropolit al Moldovei și Bucovinei și-a dorit mutarea rămășițelor lui Nifon Criveanu în cripta ierarhilor din catedrala din Craiova. *Fiica și nepoții săi, însă, au refuzat să-i mai tulbure somnul marelui mitropolit*[37].

A ROMANIAN ECCLESIASTIC HISTORY PAGE: METROPOLITAN BISHOP NIFON CRIVEANU

The article presents information regarding an important personality – Metropolitan Bishop Nifon Criveanu and his activity in the Romanian Orthodox Church. He sustained the priests and the population in a very difficult period of time from our history.

Keywords: ecclesiastic, Metropolitan Bishop Nifon Criveanu, Patriarch Justinian, Transnistria, Patriarch Miron Cristea

NOTE

1 Director Biblioteca Județeană Dolj „Alexandru și Aristia Aman"

2 Înființată, din motive misionare, în 1370, la Severin, în dreapta Oltului *peste jumătate din țară* (în timpul lui Vladislav Vlaicu), având sub jurisdicție românii ortodocşi din actualul Banat şi din părțile de sud ale Transilvaniei şi Ungariei, pentru a contracara prozelitismul catolic dirijat de regele ungar. Sunt cunoscuți doi mitropoliți, participanți la Sinoadele Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol, greci de neam: Antim (1370-1382) şi Atanasie (1382-1403?). De asemenea, la Mehadia, în „Banatul unguresc", își avea sediul şi un episcop sufragan. Din cauza nenumăratelor incursiuni întreprinse de regii maghiari mitropolia a avut o existență scurtă şi zbuciumată: aşa se face că scaunul mitropolitan, şi-a mutat, se pare, sediul succesiv la Strehaia, Tismana şi Cozia după 1419, anul în care *Severinul a trecut sub Ungaria*. În 1503, în timpul domnitorului Radu cel Mare şi al Mitropolitului Nifon al Țării Românești, fost patriarh al Constantinopolului, reorganizându-se Biserica din Ungrovlahia, este înființată (şi intitulată sugestiv) Episcopia Râmnicului – Noului Severin, *în amintirea fostei Mitropolii a Severinului.* (Pr. Mircea Păcurariu (coord.), *Enciclopedia Ortodoxiei Românești*, București, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, 2010, pp. 574-575; *S'a propus desființarea Mitropoliei Olteniei?,* Craiova, Tipografia Sfintei Mitropolii a Olteniei, 1942, p. 12).

3 Florea Ştefan, Adrian Ignat, *Mitropolia Olteniei – continuatoare şi promotoare a vechii Mitropolii a Severinului*, în *70 de ani de la reînființarea Mitropoliei Olteniei*, Craiova, Editura Mitropoliei Olteniei, 2010, p.127.

4 Irineu Popa, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei, *Mitropolia Olteniei la 70 de ani de la reînființare,* în *70 de ani...*, p.7.

5 *Viața Bisericească în Oltenia. Anuarul Mitropoliei Olteniei*, Craiova, Tipografia Sfintei Mitropolii a Olteniei, Râmnicului și Severinului, 1941, p. 113.

6 *Ibidem*, p. 116.

7 Sorin Liviu Damean, *Înființarea Mitropoliei Olteniei la 7 noiembrie 1939,* în *70 de ani...*, p.132.
8 Gheorghe Sbârnă, *Întemeierea unui nou aşezământ bisericesc: Mitropolia Olteniei,* în *70 de ani...*, p.139.
9 Scaun rămas vacant prin alegerea lui Nicodim ca Patriarh al României, după decesul fostului Patriarh Miron Cristea survenit la 6 martie 1939.
10 Arhiva personală, Pr. Ioan Ioanicescu, *Chipuri de ierarhi (cu care viața mi s-a intersectat)*, manuscris, p. 6.
11 Ana-Maria Rădulescu, *Slujitori ai Bisericii din Olt şi Romanați, prigoniți în timpul regimului comunist*, Slatina, Editura Episcopiei Slatinei şi Romanților, 2013, p. 157.
12 I.P. Țuculescu, *I.P.S. Nifon Criveanu – Mitropolitul Olteniei, fost episcop de Huşi. Ierarhul de mare energie creatoare şi opera sa*, Bucureşti, Editura Atheneu, [s.a.], p. 18.
13 *Cartea Vieții* (Bucureşti, 1913, 61 p.), *Spre fericire* (Bucureşti, 1914, 57 p.), *Patimile Mântuitorului*, Bucureşti, 1923 – retipărită în mai multe ediții, în sute de mii de exemplare.
14 În paralel publică în capitala Franței, în revista protestantă „Foi et vie", studiul *L'Organisation et la vie religieuse de l'eglise orthodoxe roumaine*, dar şi două broşuri – *Din viața Sfântului Nicolae*, respectiv *Din Viața Sfântului Spiridon*.
15 I.P. Țuculescu, *Op. cit.,* pp. 18-19, *Vieața Bisericească...,* p. 117, Ana Maria Rădulescu, *Op. cit.,* pp. 144-145, Idem, *Clerici ortodocşi în închisorile comuniste (județul Dolj),* vol. 2, *Litera C*, Craiova, Aius, 2011, p. 242.
16 I.P. Țuculescu, *Op. cit.,* p. 19.
17 Cartea este retipărită în 1967, în timpul regimului comunist.
18 *Ibidem.*
19 Ana Maria Rădulescu, *Slujitori ai Bisericii...,* pp. 145-148.
20 Sorin Liviu Damean, *Op. cit.,* p. 129, nota 2.
21 Sergiu Popescu, *Mitropolia Olteniei. Repere Istorice* in *70 de ani...*, pp.169-170.
22 I.P. Țuculescu, *Op. cit.,* pp. 27-28.
23 *Ibidem*, pp. 28-29.
24 *Vieața bisericească...,* p.119.
25 I.P. Țuculescu, *Op. cit.*, p.31.
26 *Ibidem,* pp. 32-37.
27 Diana Mihaela Păunoiu, *Nifon Criveanu – primul mitropolit al Olteniei, Râmnicului şi Severinului*, în *Mehedinți - istorie, cultură şi spiritualitate,* nr. 3, Editura Didahia Severin, 2010, pp. 253-255, Pr. I.Popescu-Cilieni, *În amintirea unei sărbători (Înscăunarea Î.P.S. Nifon Criveanul Mitropolitul Olteniei)*, în „Renaşterea", Revistă de cultură creştină şi viață bisericească ortodoxă – Organul societății preoțeşti *Renaşterea* din Mitropolia Olteniei, număr festiv, An XIX, nr. 1, ianuarie 1940, pp. 40-43, 145.
28 Sergiu Popescu, *Op. cit.,* p. 171.
29 Ana-Maria Rădulescu, *Op. cit.,* p.153.
30 Ion Rizea, *Aspecte din activitatea social-filantropică şi misionară a Mitropolitului Nifon Criveanu,* în „Mitropolia Olteniei", Anul LXII (741-744), nr. 9-12, septembrie-decembrie, 2010, pp. 138-158, *Seceriş în ogorul Bisericii Oltene. Trei ani de activitate în Mitropolia Olteniei*, Craiova, Tipografia Sfintei Mitropolii a Olteniei, 1943, pp. 5-23.
31 Ion Rizea, *Op. cit.,* p.152.
32 Ana-Maria Rădulescu, *Op. cit.*, pp. 156-157.
33 *Ibidem,* pp. 158-159.
34 Pr. Ioan Ioanicescu, *Op. cit.,* p. 6.
35 Ana-Maria Rădulescu, *Op. cit.*, p. 160.
36 Pr. Ioan Ioanicescu, *Op. cit.,* p. 6.
37 *Ibidem,* p. 6 bis.

Dr. Alin SPÂNU[1]

GENERALUL PAUL TEODORESCU ÎN JURNALUL LUI VICTOR SLĂVESCU (1937)

Victor Slăvescu face parte din elita financiar-bancară a României interbelice, unde s-a remarcat ca un bun administrator al societăților pe care le-a condus, un bun cadru didactic la Academia de Studii Economice (ASE) și un bun ministru la departamentele unde a fost numit. Născut la Rucăr, județul Muscel (5 iunie 1891), a urmat studii în Franța și Germania, iar doctoratul l-a susținut la Universitatea din Halle cu subiectul „Chestiunea agrară din România". Revenit în țară participă la Războiul de Întregire (1916-1919), apoi se înscrie în Partidul Național Liberal (PNL), fiind admiratorul lui Constantin (Dinu) I.C. Brătianu. Din 1923 este numit director al Societății Naționale de Credit Industrial (intrată în uz sub denumirea Creditul Industrial), în 1925 începe cariera didactică la ASE, în 1927 este ales pentru prima dată deputat, în 1936 este ales președinte al Uniunii Generale a Industriașilor din România (UGIR), iar în 1937 devine vicepreședinte al Consiliului Superior Bancar și al Consiliului Economic, dar și membru corespondent al Academiei Române (unde va deveni membru titular în 1939). Între timp a fost numit subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe (14 noiembrie 1933-5 ianuarie 1934) și ministru de Finanțe (5 ianuarie 1934-1 februarie 1935), după care va reveni în guvern ca ministru al Înzestrării Armatei (1 februarie 1939-4 iulie 1940).

Mitiță Constantinescu

Jurnalul său care acoperă perioada interbelică (1923-1939) este aproape telegrafic, înregistrează evenimente, fapte, persoane, dar rareori are timp de analize și caracterizări. Menționează nuanțe ale prezentului, face aprecieri/critici pe baza a ce cunoaște la momentul acela, iar după o perioadă mai lungă sau mai scurtă, pe baza altor date, părerile inițiale se modifică, unele în mod radical. Evocarea unor sentimente este rară și aceasta numai față de cei apropiați (familie și câțiva amici). Omul este prins între activități financiare în diverse organisme și conducere, consilii de administrație, activități didactice și politice. Timpul liber pare să nu existe, până și discuțiile amicale au un germene politic sau economic și singurele evadări sunt cele de la Cotești, moșie obținută de la socru, marele liberal Mihai Orleanu, unde se simte bine, dar trebuie să se ocupe și de administrație, și de politica partidului în regiune.

În acest peisaj a apărut și Paul Teodorescu, la început timid, apoi din ce în ce mai des. Prima mențiune despre viitorul ministru al Aerului și Marinei apare la 8 iunie 1930, când Gheorghe Brătianu, istoric și fiul fostului premier Ion (Ionel) I.C. Brătianu, *a fost chemat de principele Carol prin colonelul Teodorescu*[2]. Data de 8 iunie va deveni serbarea Restaurației, iar principele se va încorona ca Regele Carol al II-lea. Abia peste trei ani, la 11 noiembrie 1933, are loc o întrevedere, din care rezultă că relațiile au devenit cordiale între cei doi. Invitat în casa familiei Slăvescu, între 19,30 și 20,30, colonelul Teodorescu discută cu șeful familiei *situația politică prezentă și viitoare*[3]. O situație politică în care se pregătea venirea la putere a PNL și în care Victor Slăvescu va ocupa pentru prima dată un scaun ministerial. Aici se opresc însemnările despre Paul Teodorescu, viitor subsecretar de stat la Ministerul Apărării și ministru al Aerului și Marinei, care nu vor fi reluate decât la începutul anului 1937, unul extrem de efervescent pentru ambele personaje.

La 25 noiembrie 1936 o scurtă însemnare menționează că unul din membri de frunte ai PNL, Petre Bejan[4], era *furios*[5] pe premierul Gheorghe Tătărescu din cauza numirii lui Nicolae Caranfil[6] în funcția de ministru al Aerului și Marinei. Caranfil fusese subsecretar de stat al Aerului în Ministerul Apărării din 27 aprilie 1935, în urma demisiei lui Radu Irimescu[7]. Câteva zile mai târziu, la 9 mai 1935, Petre Bejan a fost numit subsecretar de stat la Ministerul Apărării cu atribuții în domeniul armamentului. La 13 noiembrie 1936 a fost înființat Ministerul Aerului și Marinei, iar prima numire în funcție a fost cea a lui Caranfil, în detrimentul lui Bejan. Totuși, mandatul lui Caranfil a fost scurt, din moment ce la 1 ianuarie 1937 acesta și-a dat demisia. A doua zi după eveniment Victor Slăvescu, deși nu știa în amănunt situația, a notat că acesta *a fost silit să demisioneze, fiind acuzat de procedee incorecte în legătură cu o comandă de avioane. O adevărată prăbușire. După ce acum patru luni fusese împins de Rege la minister, acum cade lamentabil. Regele – cu toate intențiile lui bune – n-are mână bună în alegerea oamenilor*[8]. La 7 ianuarie 1937 premierul l-a numit în locul lui Caranfil pe Radu Irimescu, care revenea în guvern fiind considerat un specialist în domeniul aviației. Cu o zi înainte familia Slăvescu organizase un dejun cu mulți invitați, ocazie cu care apar *informații contradictorii*[9] asupra demisiei lui Caranfil. Aceste evenimente arată că Ministerul Aerului și Marinei a avut, încă de la înființare, de luptat cu două mari probleme: numirea unui titular al departamentului, onest și profesionist în aceeași măsură, respectiv achiziția de echipamente pentru cele două arme, extrem de scumpe de altfel, unde se primeau tot felul de propuneri și se înghesuiau intermediarii cu oferte mai mult sau mai puțin dubioase.

În 1937 colonelul Paul Teodorescu este comandantul Școlii Superioare de Război și are deja proiectul unui nou sediu pentru instituție, unul magnific și impozant. Aprobările au fost luate, acum rămâne să facă rost de bani. Apropierea de Victor Slăvescu și cultivarea sa nu erau dezinteresate, ci calculate. Slăvescu poate oferi credite, subvenții, sponsorizări și, mai important, are relații în mediul financiar-bancar, mai ales la Banca Națională a României (BNR), pentru a susține acest proiect. La 3 ianuarie 1937 Paul Teodorescu îl vizitează pe finanțist și îi spune că Chouche Ghica se laudă în high life-ul bucureștean că este prietenă cu Slăvescu și știe cauzele demisiei sale din guvern, în 1935: *Regele mi-a cerut 200 milioane și eu am refuzat să-i dau*[10]. Memorialistul ține să noteze că nu o cunoaște deloc pe Chouche Ghica, deci nu putea să-i facă o astfel de confidență. A doua zi liderul Creditului Industrial are o întrevedere cu Mitiță Constantinescu[11], guvernatorul BNR, ocazie cu care discută și despre construirea Palatului Școlii Superioare de Război *potrivit planului întocmit de colonelul Paul Teodorescu*[12]. Deci, la data respectivă, lucrurile erau avansate în privința proiectului, banii fiind problema stringentă. Pentru o mai bună relaționare, colonelul Teodorescu i-a propus lui Slăvescu, cadru didactic la ASE, să predea un curs la Școala Superioară de Război. Acesta a propus subiectul „Potențialul de război economic și financiar al României", încadrat în 8 prelegeri. Pentru memorialist, încântat de propunere, subiectul a reclamat *multă muncă și documentări*[13], iar rezultatul a fost pe măsură.

Nicolae Caranfil

Domnul și doamna Slăvescu sunt invitați la ceai de colonelul Teodorescu (7 ianuarie 1937), ocazie cu care se întâlnesc cu locotenentul-colonel Radu Miclescu[14], atașat militar adjunct la Paris și alți diplomați cu care socializează și discută probleme la ordinea zilei. O săptămână mai târziu Slăvescu are o întâlnire cu Radu Irimescu, ministrul Aerului și Marinei, care afirmă că după ce a studiat dosarul predecesorul său, Caranfil, a ajuns la concluzia că acesta este nevinovat de acuzațiile care i se aduc. Irimescu l-a informat și pe rege, care ar fi răspuns: *Se poate să fie formal nevinovat*[15]. Finanțistul notează scurt *îl cred o simplă victimă*[16], ceea ce atestă o schimbare radicală de opinie față de Caranfil. Cazul acestuia a ajuns și în Parlament generând o dispută între majoritate și opoziția grupată în jurul Partidului Național Țărănist (PNL). Virgil Madgearu a remarcat „bizara situație" în care un ministru este scos din guvern fără a i se reproșa ceva, iar Grigore Iunian a exprimat concluzii politice în caz. Premierul Tătărescu *aduce elogii*[17] fostului ministru și acuză opoziția de ingerințe și dorință de destabilizare a guvernului. Slăvescu este un liberal pur-sânge, dar asta nu-l împiedică să noteze că ministrul Apărării, generalul Paul Angelescu[18], caracterizat drept *ultima expresie a ramolismentului*[19] a lovit în Caranfil, un om de valoare, cu ajutorul unei femei. La rândul său, Armand Călinescu, un politician foarte bine informat, a aflat că un oarecare Dormann, fost colonel în armata țaristă și în cea a generalului Vranghel, refugiat în România și devenit directorul societății Româno-Africană, a propus Ministerului Aerului și Marinei cumpărarea de echipamente militare pentru Mexic, însă în realitate acestea trebuiau să ajungă la armata Spaniei republicane. Marele Stat Major, în urma cercetărilor, s-a opus la un asemenea contract, iar premierul Tătărescu i-a interzis lui Caranfil să vândă echipamentele. Pentru reușita acțiunii Dormann a făcut intervenții la generalul Angelescu prin doamna S., prietena intimă a acestuia, însă aceasta l-a prevenit că poate fi compromis prin încheierea contractului și că trebuie să găsească un țap ispășitor. În final au apărut manifeste împotriva ministrului Aerului și Marinei, iar *„trădarea" lui Caranfil a devenit notorie, deși el nu încheiase contractul*[20]. După plecarea din guvern Caranfil s-a reîntors la Societatea de Gaz și Electricitate, unde fusese director din 1930 și și-a reluat activitatea. În luna martie 1937 l-a contactat pe Victor Slăvescu pentru acordarea unui credit de 120 de milioane de lei societății în vederea extinderea rețelelor de utilități.

Cursul la Școala Superioară de Război începe la 28 ianuarie 1937, iar prima impresie e una deosebită. Paul Teodorescu îl întâmpină pe profesor la Clubul Militar, îl prezintă elevilor, iar acesta are ocazia să se întâlnească cu colonelul Boițeanu, fostul său comandant de baterie din Războiul de Întregire. Prima prelegere *a produs o bună impresie*[21], îi afirmă comandantul școlii la plecare.

În ultima zi a lunii ianuarie 1937 memorialistul stă acasă și lucrează la cursul pentru militari, iar spre seară are ca invitați pe Mihai Lăzeanu, un colaborator apropiat și Paul Teodorescu. La 5 februarie 1937 urmează o altă prelegere la Școala Superioară de Război, unde constată *același bun succes*[22] și îl felicită pe Paul Teodorescu pentru avansarea la gradul de general de brigadă. Două zile mai târziu (7 februarie 1937) Slăvescu a primit o pulpă de mistreț de la generalul Radu Rosetti[23], directorul Bibliotecii Academiei Românei și se simte obligat să-l invite la ceai. La discuție participă și generalul Teodorescu, apreciat drept *un om de frumoasă cultură și de un admirabil caracter. Îmi este foarte drag și am pentru dânsul o deosebită stimă*[24].

O altă prelegere la Școala Superioară de Război (11 februarie 1937) are între auditori pe generalul Ioan Sichitiu[25], șeful Marelui Stat Major. În ziua următoare Paul Teodorescu și colonelul Stoenescu l-au vizitat pe finanțist la birou și au discutat despre *creditul necesar*[26] construirii noului local al Școlii Superioare de Război. Peste două zile comandantul școlii este invitat la masă la familia Slăvescu, cu care discută despre curs, dar și despre întinderea mișcării legionare. *Este impresionat de întinderea mișcării legionare și nu admite cu nici un preț violența ca armă de luptă în viața politică. Știe și el că în mișcare sunt mulți ofițeri*[27] – notează gazda. Discuțiile par a fi fost fructuoase și pline de substanță din moment ce a doua zi, 15 februarie 1937, cei doi merg împreună la BNR, unde împreună cu guvernatorul Mitiță Constantinescu *aranjăm modalitatea deschiderii unui credit de 60 de milioane de lei*[28] pentru începerea lucrărilor la Palatul Școlii Superioare de Război.

În următoarele trei luni numele lui Paul Teodorescu nu mai apare în jurnalul lui Victor Slăvescu. Totuși, relațiile dintre cei doi se apropie și devin din ce în ce mai calde. Așa se explică cum la 6-7 mai 1937 generalul este invitat la moșia lui Slăvescu de la Cotești unde se arată *încântat de așezarea noastră*[29]. În activitățile de destindere oaspetele se *amuză mult*[30] de tragerea la semn practicată de gazdele sale.

La 26 mai 1937 directorul Creditului Industrial este invitat la Capșa de amicul său, ocazie cu care se întâlnește cu Mircea Cancicov[31], ministru de Finanțe, Mitiță Constantinescu, guvernatorul BNR, Al. G. Donescu, primarul Capitalei, generalul Alexandru Glatz[32], subsecretar de stat la Ministerul Apărării, Anastasescu, primarul sectorului Albastru și colonelul Stoenescu. Masa îmbelșugată a fost o recompensă pentru sprijinul oferit de invitați la construcția Școlii Superioare de Război. Slăvescu nu ratează ocazia să se evidențieze: *Obțin pentru ofițerii care pleacă în călătorii de studii în Franța ajutor bănesc de la Mitiță Constantinescu și Mircea Cancicov. Paul Teodorescu îmi mulțumește călduros!*[33].

Victor Slăvescu

Aniversarea Restaurației (8 iunie 1937) îi oferă memorialistului o revedere cu amicul său militar. Teodorescu a fost atașat pe lângă președintele Poloniei, Ignacy Moscicki, iar pe uniforma sa strălucea cordonul „Polonia Restituta" primit chiar de la înaltul oaspete. Zece zile mai târziu familia Slăvescu este invitată la cină de Ion Bastaki, director general al IAR, ocazie de a se revedea cu generalul Teodorescu și familia Caranfil, fostul ministru al Aerului și Marinei. La finalul lunii iunie 1937 finanțistul și militarul se întrețin *asupra mersului*[34] la construcția Școlii Superioare de Război. Merg amândoi pe șantier, vizitează și admiră stadiul lucrărilor *pentru care i-am dat un concurs atât de mare*[35], opinează Slăvescu. Același subiect va fi reluat de cei doi la 9 august 1937, în timp ce iau masa în grădina restaurantului Bragadiru.

Un alt weekend petrecut de cei doi la Cotești (21-22 august 1937) a avut parte de ceva peripeții. Slăvescu a plecat primul spre Focșani cu trenul, dar a ajuns mai târziu decât generalul, plecat mai târziu din Capitală, din cauza defecțiunii locomotivei la Zoița. Întârziere are și trenul de întoarcere spre București, a doua zi, astfel încât călătoria este considerată *dezagreabilă*[36].

La 4 septembrie 1937 generalul Teodorescu este numit subsecretar de stat la Ministerul Apărării, cu scopul de a impune o reformă de substanță în rândurile armatei. Peste două săptămâni îi devoalează amicului finanțist cum a decurs numirea sa: *I s-a oferit portofoliul Războiului, dar a refuzat. Mi-a spus că s-a îngrozit de prevaricațiunile ce a găsit la armată și că vrea să facă rânduială*[37]. Această rânduială s-a transpus prin elaborarea și introducerea unor norme care să permită mai rapid deblocarea (trecerea în rezervă/retragere) cadrelor militare. După intrarea în vigoare a noilor norme au apărut și reacțiile adverse, pe care Slăvescu le înregistrează în propria sa familie. La 23 octombrie 1937 acesta notează că vărul său, colonelul Ionel Petroianu[38], vine de la Craiova *atras de bomba legii lui Paul Teodorescu*[39]. Două zile mai târziu vine și Romulus Petroianu[40] (frate cu Ionel) *supărat că nu i se dă comanda unui regiment de cavalerie*[41].

Finanțistul este cel care merge la ministrul Paul Teodorescu, în biroul său de la Ministerul Apărării, pentru a discuta diferite chestiuni, la 28 octombrie 1937. Câteva zile mai târziu, la 3 noiembrie 1937, Slăvescu îl vizitează din nou pe general, de data aceasta pentru a-i înmâna *cecul de 5 milioane, donația Creditului Industrial pentru fortificațiile de vest. Îmi spune că este îngrozit de cererile personale ale ofițerilor superiori ai armatei. Ce s-ar putea face în această țară, îmi spunea el amărât, dacă toți banii țării ar merge la destinațiile lor*[42]. Cei doi reiau discuțiile și la 22 noiembrie 1937, chiar până la 12,30 noaptea, despre problemele armatei. Gazda îl găsește *plin de zel. Îmi spune ce enorme abuzuri se întâmplă în administrația armatei*[43].

Relațiile strânse permit recomandări de oameni capabili pentru a fi de folos în alte domenii. Generalul Ștefan Orescovici[44], fost comandant al Corpului 6 Armată teritorial de la Sibiu, trecut în rezervă, este trimis de Paul Teodorescu la finanțist *să-i dăm, eventual, o întrebuințare industrială. Mi-a făcut o impresie excelentă. Avea lacrimi în ochi și multă demnitate în atitudine*[45]. Ajutorul a venit sub forma numirii ca membru în Comitetul de direcție al Administrației Publice Autonome a Arsenalului Armatei, unde Orescovici va rămâne până în 1940.

Cu o zi înaintea Crăciunului (23 decembrie 1937) subsecretarul de stat vine la cină la familia Slăvescu, ocazie cu care pare *îngândurat și de proastă dispoziție. Socoate guvernul slab. Nu trebuia să se ajungă în această situație. Îi spun nemulțumirea mea de felul cum s-au comportat ofițerii. Îi arăt că ofițerii sunt nemulțumiți de legea înaintărilor. Aceasta îl indispune. Pledează cu căldură pentru legea lui. Îi spun că a fost prea brutal și că n-a ținut seama de psihologia ofițerilor, conducându-se numai de principii abstracte*[46]. În a doua zi de Crăciun (26 decembrie 1937) Asra Bercovici[47], directorul ziarului „L'Independence Roumaine", îl informează pe Slăvescu despre dizgrația regală a lui Paul Teodorescu, motiv pentru care a primit un concediu de 3 luni. *Îmi pare rău pentru eșecul lui – notează memorialistul. I-am spus să fie atent și prudent și să ia totul cu tact și prin etape succesive*[48]. În opinia sa cariera politică a lui Paul Teodorescu se afla la final, iar reforma sistemului militar pe care a elaborat-o și a implementat-o i-a adus mulți dușmani și o opoziție din ce în ce mai dură care, în final, l-au învins.

Anul 1938 va aduce multe schimbări în evoluțiile politice ale celor doi, însă relațiile vor rămâne la fel de bune, bazate pe stimă reciprocă și interese comune în înzestrarea Armatei Române cu echipamente fiabile, competitive și la prețuri avantajoase.

GENERAL PAUL TEODORESCU IN VICTOR SLĂVESCU'S JOURNAL (1937)

Victor Slăvescu, a financier liberal politician, met Paul Teodorescu in 1930, but they became closer in 1937. Teodorescu was the commander of the War Superior School and he wanted to build a new headquarters and Slăvescu had the possibility to provide loans and had connections for obtaining grant. This year, Teodorescu has become Deputy Minister of the Ministry of National Defence and he shared some of his impressions with his friend.

Keywords: Paul Teodorescu, Victor Slăvescu, the War Superior School, the Ministry of National Defence, politician

NOTE

1 Centrul de Studii Euro-Atlantice, Bucureşti.
2 Victor Slăvescu, *Note şi însemnări zilnice*, vol. I, ediţie îngrijită, cuvânt înainte şi indice de Georgeta Penelea-Filitti, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996, p. 51.
3 *Ibidem*, p. 68.
4 Petre Bejan (n. 2 ianuarie 1896, Ploieşti – d. 6 septembrie 1978, Bucureşti), inginer, membru PNL, din 1933 deputat, subsecretar de stat la Ministerul Apărării (9 mai 1935-23 februarie 1937) şi subsecretar de stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (23 februarie-17 noiembrie 1937), ministrul Industriei şi Comerţului (6 martie 1945-29 noiembrie 1946). A fost arestat în perioada 1950-1955.
5 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 114.
6 Nicolae Caranfil (n. 28 noiembrie 1893, Galaţi – d. 22 aprilie 1978, New York-SUA) a absolvit Şcoala Naţională de Poduri şi Şosele din Bucureşti şi cursuri postuniversitare la Universitatea din Gant (Belgia) şi Universitatea Cambridge (Marea Britanie). A deţinut funcţiile de subsecretar de stat al Aerului în Ministerul Apărării Naţionale (aprilie 1935-noiembrie 1936) şi ministrul Aerului şi Marinei (noiembrie 1936-ianuarie 1937). Pentru mai multe detalii, a se consulta: Marian Moşneagu, Valentin Marin, *Nicolae Caranfil la Ministerul Aerului şi Marinei*, Gleb Drăgan, *Nicolae Caranfil (1893-1978)*, Yolanda Constantinescu, *Destinul unui om excepţional – Nicolae Caranfil (1893-1978)*, la adresa http://studii.crifst.ro/2009.php.
7 Radu Irimescu (n. 1890 – d. 1975) a absolvit Şcoala Militară de Ofiţeri de Artilerie, Geniu şi Marină, cu specializare la Kiel (Germania). A luptat în Războiul de Întregire (1916-1919), iniţial în marină, ulterior în aviaţie. În 1920 a absolvit Universitatea Columbia (SUA), specializarea inginerie. A deţinut funcţiile de subsecretar de stat al Aerului în Ministerul Apărării Naţionale (iunie 1932-aprilie 1935), ministrul Aerului şi Marinei (ianuarie 1937-februarie 1938) şi ministrul plenipotenţiar al României la Washington (1938-1940).
8 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 124.
9 *Ibidem*, p. 125.
10 *Ibidem*, p. 124.
11 Mitiţă Constantinescu (n. 20 octombrie 1890, Bucureşti – d. 20 septembrie 1946, Bucureşti), doctor în drept la Paris, om politic liberal, a deţinut funcţiile de subsecretar de stat la Ministerul Finanţelor (1933-1935), guvernator al Băncii Naţionale (septembrie 1935-septembrie 1940, cu întreruperi), ministrul Industriei şi Comerţului (martie 1938-februarie 1939) şi ministru de Finanţe (februarie 1939-iulie 1940).
12 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 125.
13 *Ibidem*.
14 Radu Miclescu (20 decembrie 1893, Bucureşti – d. 1990, Bucureşti) a fost militar de carieră, cu studii la Şcoala Militară de la St-Cyr (Franţa, 1912-1914). A fost ataşat militar adjunct la Paris (1933-1936), comandant al Regimentelor 13 Călăraşi (1937) şi 8 Călăraşi (1938-1940).
15 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 127.
16 *Ibidem*.
17 *Ibidem*, p. 129.
18 General Paul Angelescu (n. 10 octombrie 1872, Iaşi – d. 4 februarie 1949, Bucureşti) a absolvit Şcoala Militară de Ofiţeri de Artilerie (1890-1892) şi Şcoala Superioară de Război (1901-1903), a comandat Divizia 8 Infanterie (1916) şi Divizia 15 Infanterie (1917). A fost numit ministru de Război (1927-1928 şi 1934-1937) şi ministru de Stat (1933, 1934-1936).
19 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 129.
20 *Războiul civil din Spania şi atitudinea oficială a României*, la adresa www.scrigroup.com/istorie-politica/istorie/razboiul-civil-din-Spania-si-A92244.php.
21 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 130.
22 *Ibidem*, p. 132.
23 Radu R. Rosetti (20 martie 1877, Căiuţi-Bacău – d. 2 iunie 1949, penitenciarul Văcăreşti), militar, istoric, membru al Academiei Române. A fost şeful Biroului Operaţii din Marele Cartier General (1916), comandantul Regimentului 47/72 Infanterie, ataşat militar la Londra, general de brigadă (1924), membru corespondent (1927) şi titular (1935) al Academiei Române, director al Bibliotecii Academiei Române (1931-1940), ministrul Educaţiei Naţionale, Cultelor şi Artelor (27 ianuarie-11 noiembrie 1941).
24 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 132.
25 General Ioan Sichitiu (n. 19 ianuarie 1878, Rugi-Gorj – d. 20 aprilie 1952, penitenciarul Aiud) a fost comandantul Comandamentului Trupelor Aeronautice (1930-1932), al Comandamentului Forţelor Aeronautice (1932-1935), şeful Marelui Stat Major (1 februarie-1 noiembrie 1937) şi ministrul Agriculturii şi Domeniilor (27 ianuarie 1941-19 martie 1942).
26 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 133.
27 *Ibidem*, p. 134.
28 *Ibidem*.
29 *Ibidem*, p. 144.
30 *Ibidem*.
31 Mircea Cancicov (n. 24 august 1884, Bacău – d. 25 decembrie 1959, penitenciarul Rm. Sărat) a fost subsecretar de stat la Ministerul Agriculturii şi Domeniilor (octombrie 1934-august 1936), ministru de Finanţe (august 1936-decembrie 1937 şi februarie 1938-ianuarie 1939) şi ministrul Economiei Naţionale (mai-iulie 1940 şi noiembrie 1940-ianuarie 1941).
32 General Alexandru Glatz (n. 14 aprilie 1882, Craiova – d. 7 februarie 1953, penitenciarul Sighet) a absolvit Şcoala Militară de Artilerie şi Geniu (1903) şi Şcoala Superioară de Război (1915). În Războiul de Întregire a condus unităţi combatante, apoi a fost numit ataşat militar în Turcia (1920-1922). A condus în două rânduri Serviciul de Informaţii al Armatei (1925-1928 şi 1932-1935), apoi a fost numit secretar general al Ministerului Apărării Naţionale (1935) şi subsecretar de stat la acelaşi departament (februarie 1937-octombrie 1938). A fost arestat la 5 mai 1950 şi, la 1 august 1951, a fost condamnat la 2 ani de muncă silnică.
33 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 149.
34 *Ibidem*, p. 157.
35 *Ibidem*.
36 *Ibidem*, p. 170.
37 *Ibidem*, p. 171.
38 Ion Petroianu (n. 19 iulie 1889, Craiova – d. 17 februarie 1978) a fost ofiţer de artilerie, a ajuns la gradul de general de brigadă şi a comandat artileria Corpului 1 Armată în campania din 1941 până la cucerirea Odessei, după care a trecut în rezervă (1942).
39 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 174.
40 Romulus Petroianu (n. 10 aprilie 1894, Craiova – d. 10 septembrie 1974) a fost ofiţer de cavalerie până în 1938, când a demisionat, fiind numit ajutor de primar în Craiova (martie 1938-septembrie 1939) şi prefect de Dolj.
41 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 175.
42 *Ibidem*, p. 177.
43 *Ibidem*, p. 184.
44 General Ştefan Orescovici (n. 12 noiembrie 1877, Clejani-Vlaşca – d.?) ofiţer de artilerie, a comandat Corpul 3 Armată (1918-1920), Regimentul 41 Artilerie (1920-1921), Şcoala de Aplicaţie pentru Artilerie (1921-1926), Brigada 18 Artilerie (1926-1929), artileria Corpului 7 Armată (1929-1930), Divizia 18 Infanterie (1930-1934) şi Corpul 6 Armată teritorial (1934-1937). Pentru mai multe detalii a se consulta: Adrian Stroea, Marin Ghinoiu, *Din elita artileriei*, Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2012, p. 238.
45 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 185.
46 *Ibidem*, p. 193.
47 Asra Bercovici (n. 1885 – d.?) doctor în filozofie la Paris, a fost deputat PNL de Timiş-Torontal şi a condus ziarele „Liberalul" şi „L`Independence Roumaine". În perioada mai 1950-iulie 1955 a fost închis la penitenciarul Sighet.
48 Victor Slăvescu, *Op. cit*., p. 194.

Felicia ȚUCĂ[1]
Dr. Cornel ȚUCĂ[2]

„RĂSPLATĂ" PENTRU UN EROU: CONTRAAMIRALUL POMPILIU-ION-HORIA MACELLARIU

Trecerea în rezervă a oricărui cadru militar constituie în mod firesc încheierea carierei militare a acestuia și, ca o răsplată pentru efortul și sacrificiul făcut, debutul unei noi etape. Această nouă ipostază, aceea de cadru în rezervă, de regulă, ar trebui să asigure parcurgerea unei „bătrâneți" liniștite, cel puțin fără grija zilei de mâine. În același timp, această nouă etapă a vieții a însemnat pentru multe cadre militare în rezervă abordarea cu succes, nu de puține ori, a unor noi cariere strălucite în domenii ale vieții politice, științifice, culturale etc. Dar, în același timp, din nefericire pentru aceștia, respectiva etapă a constituit pentru unele cadre militare în rezervă o continuă luptă cu vitregiile vremurilor, bolile și, de ce nu, răutate a unora dintre noi. Numărul celor din a doua categorie, mai ales pentru cadrele militare superioare în rezervă, a înregistrat un record nedorit și, în același tip, nemeritat după începerea procesului forțat de comunizare, sovietizare, a României, inclusiv a armatei sale. Drept urmare, pentru elita armatei regale române, indiferent de statutul de cadru militar în activitate sau în rezervă, a urmat un cortegiu inimaginabil de privațiuni și suferințe.

Marea majoritate dintre aceste cadre militare a fost, sub diferite motive și-n diferite etape, îndepărtate abuziv din rândul efectivelor Armatei Române, supuse unui lung șir de procese, sub învinuiri de multe ori aberante, condamnate la ani grei de închisoare sau ținuți închiși fără a fi judecați, lăsați fără plata soldelor sau pensiilor, marginalizați și terorizați. A fost, generic caracterizată, dacă o putem denumi așa, „drama armatei române".

Din rândul numeros al celor din această categorie a făcut parte și contraamiralul Macellariu (nu în puține documente l-am identificat înscris cu următoarele variante ale numelui: Măcelariu, Macelariu, Măcellariu, Măcelaru, Macelaru) Pompiliu – Ion – Horia. Drama acestui contraamiral emblematic al Marinei Militare, reprezentant de excepție al Armatei Române, a început imediat după trecerea sa în rezervă. Drama în sine a „bătrâneții" acestuia, privită ca un întreg, a fost în realitate constituită din patru etape distincte atât ca problematică, cât și ca delimitare în timp. Patru etape de luptă și suferințe, fiecare dintre ele cu particularitatea ei, care, însă, împreună au generat drama celui ce a fost contraamiralul Horia Macellariu.

Prima etapă, corespunzătoare perioadei dintre trecerea în rezervă (24 martie 1945), arestarea de către organele statului, interogarea, judecarea și condamnarea la închisoare (27 octombrie 1948), a fost cea dedicată luptei, cu tot cortegiul ei de suferințe și trăiri, împotriva procesului de comunizare forțată a României și, ca o consecință implacabilă, de sovietizare a Armatei Române. Etapa a doua (27 octombrie 1948-29 iulie 1964), corespunzătoare anilor petrecuți în închisorile comuniste, a fost cea dedicată luptei de supraviețuire, de menținere a demnității umane și de ofițer și de suportare a terorii fizice și psihice la care a fost permanent și sistematic supus. A treia etapă, corespunzătoare perioadei dintre eliberarea din detenție (29 iulie 1964) și repunerea în plata pensiei de serviciu (11 mai 1966), a fost cea dedi-

Contraamiral Pompiliu-Ion-Horia Macellariu

cată ameliorării sănătăți afectate grav în închisori, asigurării mijloacelor necesare traiului de zi cu zi și, ne-ncetat, luptei duse pentru recâștigarea pensiei retrase. Ultima etapă, a patra, corespunzătoare perioadei 11 mai 1966-11 iulie 1973, a fost o continuă luptă cu aparatul birocratic al „noii armate", a celei „de democrație populară", de repunere în plata integrală a pensiei militare de serviciu, prin corelarea celei parțial câștigate cu perioadele de activitate și activitățile operative concret desfășurate în slujba marinei militare, în conformitate cu modificările apărute în metodologia revizuirii și completării pensiilor militare.

De asemenea, mai putem evidenția și o etapă ulterioară, post dramă, una care a urmat etapelor prezentate. O etapă, dacă o putem generic caracteriza așa, de „liniște și eliminare a permanentului zbucium și continuei lupte", duse pe parcursul a circa 28 de ani. Această nouă etapă, marcată de încetarea dureroasei drame sus ierarhizată ca problematică și periodizare, a fost trăită între 11 iulie 1973 și 10 iulie 1989.

Însă, înainte de prezentarea detaliilor acestei drame trăită de contraamiral după ieșirea sa la pensie, considerăm ca fiind mai întâi necesară și utilă, în același timp, o scurtă schițare, din documentele de arhivă identificate, a carierei militare și personalității cu totul de excepție a acestui ofițer activ al marinei militare române[3].

Horia Macellariu s-a născut la data de 28 aprilie 1894 în orașul Craiova. Tatăl, inginer silvic, Macellariu Nistor (în unele documente este înscris cu aceleași variante ale numelui ca și ale fiului și cu prenumele: Nestor), născut în anul 1846 la Miercurea Sibiului, iar mama, Elena, născută în București. După absolvirea cursurilor gimnaziale, tânărul Macellariu a urmat opt clase ale Liceului „Mihai Viteazul" din București, absolvind în vara anului 1913 bacalaureatul. După care, de la 1 octombrie 1913 la 15 iunie 1915 a urmat cursurile Școlii de ofițeri de artilerie, geniu și marină, fiind înaintat la absolvire la gradul de sublocotenent (Înalt Decret Regal nr. 1595/1915). A mai urmat și absolvit în țară Școala de Aplicație în anul 1923 și Școala de Informații în anul 1924, iar în Franța: Școala de Război Naval, Paris, în anul 1928. Cariera sa militară de ofițer în activitate a înregistrat următoarea succesiune: locotenent la 1 aprilie 1917, căpitan la 1 decembrie 1919, locotenent comandor (maior) la 25 martie 1928, căpitan-comandor (locotenent-colonel) la 1 martie 1935, comandor (colonel) la 15 august 1939 și contraamiral (general) la 23 martie 1944.

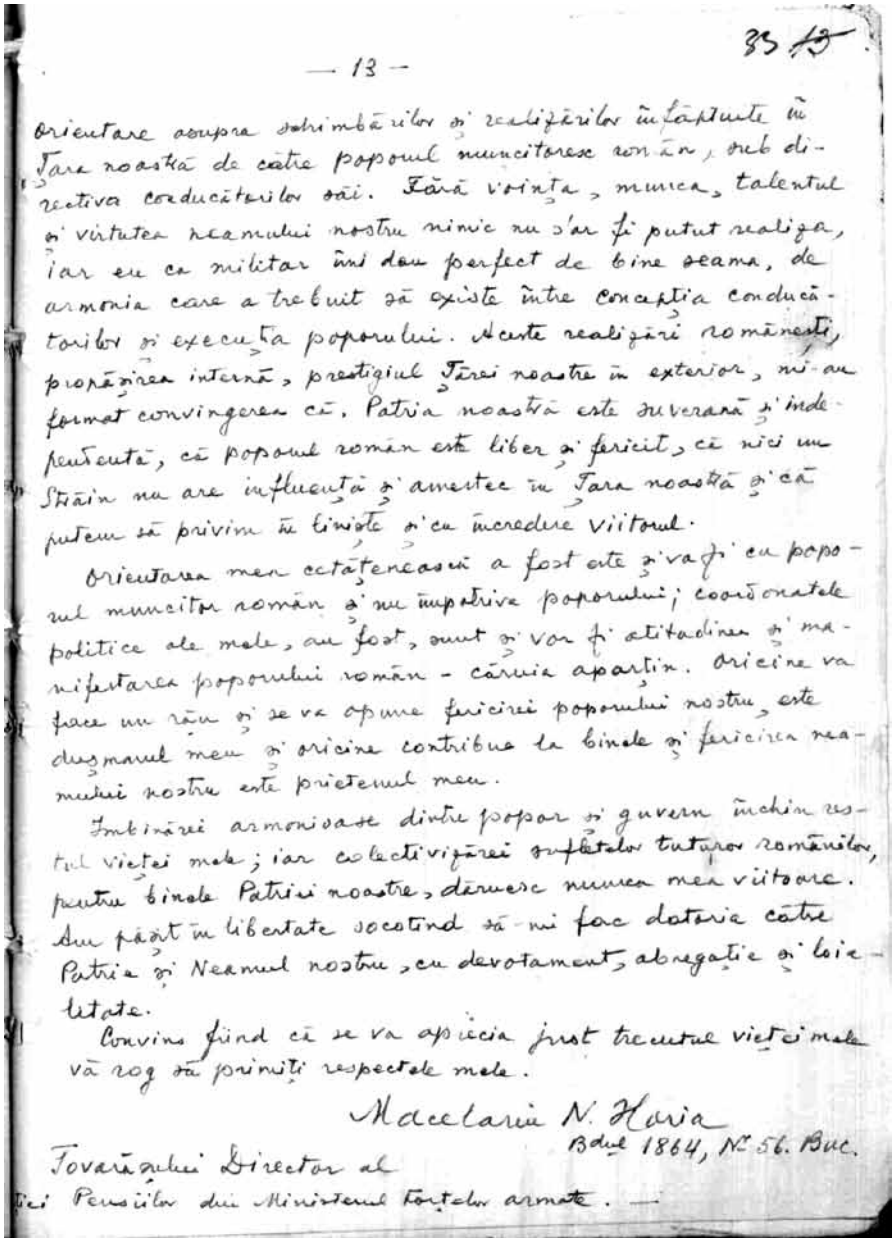
— 13 —

orientare asupra schimbărilor și realizărilor înfăptuite în Țara noastră de către poporul muncitoresc român, sub directiva conducătorilor săi. Fără voința, munca, talentul și virtutea neamului nostru nimic nu s'ar fi putut realiza, iar eu ca militar îmi dau perfect de bine seama, de armonia care a trebuit să existe între concepția conducătorilor și execuția poporului. Aceste realizări românești, propășirea internă, prestigiul Țării noastre în exterior, mi-au format convingerea că, Patria noastră este suverană și independentă, că poporul român este liber și fericit, că nici un Străin nu are influență și amestec în Țara noastră și că putem să privim în liniște și cu încredere viitorul.

Orientarea mea cetățenească a fost este și va fi cu poporul muncitor român și nu împotriva poporului; coordonatele politice ale mele, au fost, sunt și vor fi atitudinea și manifestarea poporului român - căruia aparțin. Oricine va face un rău și se va opune fericirei poporului nostru, este dușmanul meu și oricine contribue la binele și fericirea neamului nostru este prietenul meu.

Închinărei armonioase dintre popor și guvern închin restul vieții mele; iar colectivizărei sufletelor tuturor românilor, pentru binele Patriei noastre, dăruesc munca mea viitoare. Am păstrat în libertate socotind să-mi fac datoria către Patria și Neamul nostru, cu devotament, abnegație și loialitate.

Convins fiind că se va aprecia just trecutul vieții mele vă rog să primiți respectele mele.

Macellariu N. Horia
Bdul 1864, Nr. 56. Buc.

Tovarășului Director al
Direcției Pensiilor din Ministerul Forțelor armate. —

Documente semnate de contraamiralul Pompiliu-Ion-Horia Macellariu

Pentru întreaga activitate desfășurată, contraamiralul Horia Macellariu a fost, pe parcursul acesteia, decorat cu următoarele ordine: „Coroana României" în grad de Cavaler, cu spade și Panglică de „Virtute Militară"; „Coroana României" în grad de Cavaler, la pace; „Steaua României" în grad de Cavaler; „Coroana României" în grad de Ofițer; „Virtutea Maritimă", clasa a II-a; „Steaua României" în grad de Ofițer; „Coroana României" în grad de Comandor cu spade și Panglică de „Virtute Militară"; „Vulturul" german, clasa I, cu spade; „Mihai Viteazul", clasa a III-a; cu crucile: „Crucea de Război, 1916-1918", cu baretele: „Turtucaia", „Dobrogea" și Dunărea"; „Crucea de Fier, germană, clasele I și a II-a și „Crucea de Fier, germană, în grad de Cavaler; medaliile: „Victoriei", „25 de ani de serviciu" și „Peleș", precum și „Legiunea de Onoare", franceză, în grad de Cavaler și cu câte o decorație de război slovacă și croată.

În planul vieții personale, înaintea schițării evoluției carierei sale militare, specificăm că acesta a fost căsătorit cu Maria Oancea, fiica lui Petre și Paraschiva din Brezoi, județul Vâlcea, între 21 septembrie 1919-28 aprilie 1945 și a avut cu aceasta doi copii: Thais-Alexandra-Maria-Iulia, născută la 6 iulie 1920 și Vladimir, născut la 21 august 1921 și decedat la 2 iulie 1923.

Evoluția principalelor funcții îndeplinite de către contraamiralul Horia Macellariu am identificat-o înscrisă, cronologic, cu unele omisiuni contestate și completate ulterior chiar de către

acesta, într-o adeverință care i-a fost eliberată la cerere, la 12 ianuarie 1973, de către structura arhivistică a Ministerului Apărării Naționale[4]:

15.06.1915-01.11.1915 – sublocotenent – ambarcat – Grupul canonierelor, Ap[ărarea] *Dunării de Sus;*

01.11.1915 – sublocotenent – ambarcat – Divizia de Dunăre;

01.04.1917 – locotenent – debarcat – Bateriile antiaeriene;

10.09.1917 – locotenent – ambarcat – Flotila de operații;

20.12.1917 – locotenent – debarcat – Batalionul marinei de recruți;

25.07.1918 – locotenent – ambarcat – Monitorul „I.C. Brătianu" […];

23.08.1919 – locotenent – debarcat – Comandamentul marinei;

23.02.1920-01.04.1921 – căpitan – ambarcat – Școală de pilotaj și hidrografie […];

01.04.1921-08.05.1923 – căpitan – ambarcat – comandantul Școlii de pilotaj și hidrografie […];

08.05.1923-12.07.1923 – căpitan – ambarcat – Distrugătorul „Mărășești";

12.07.1923-04.10.1923 – căpitan – ambarcat – comandantul Canonierei „Lepri" […];

04.10.1923-26.11.1923 – ofițer cu navigația și torpile – ambarcat – Distrugătorul „Mărășești" […];

21.05.1924-01.05.1925 – căpitan – ambarcat – comandantul Torpilorului „Vîrtej";

15.05.1931-31.10.1931 – lt. comandor – ambarcat – comandantul Monitorul „Catargiu" […];

15.03.1937-01.07.1937 – comandant – ambarcat – Monitorul „Kogălniceanu";

01.07.1937-03.11.1937 – comandantul Secția a II-a monitoare – ambarcat – Monitorul „Kogălniceanu" […];

03.11.1937-18.04.1938 – șef stat major – ambarcat – Comandamentul Forțelor Maritime;

18.04.1938- 03.11.1938 – comandant – ambarcat – N.M.S. „Regina Maria" […];

03.11.1938-30.11.1939, 24.12.1941-23.04.1943 – comandantul – ambarcat – Escadrilei de distrugătoare […];

23.04.1943-23.03.1944 – comandor – ambarcat – comandantul Forțelor Maritime;

23.03.1944-02.09.1944 – contraamiral – ambarcat – comandantul Comandamentului Forțelor Maritime;

28.09.1944-24.03.1945 – contraamiral – S[ubsecretariatul] *de S*[tat] *al M*[arinei] *– comandant al Școlilor Marinei regale* […];

24.03.1945 – contraamiral – S[ubsecretariatul] *de S*[tat] *al M*[arinei] *– la Detașamentul trupei – trecut în rezervă;*

12.12.1945 – contraamiral – S[ubsecretariatul] *de S*[tat] *al M*[arinei] *– Detaș*[amentul] *Depozit – șters controale C*[ercul] *T*[eritorial] *București.*

De altfel, referiri la unele dintre funcțiile și activitățile desfășurate de către contraamiralul Horia Macellariu, în perioade de cumpănă pentru Țară, le-am identificat ca fiind sistematizate, succint, delimitate precis în timp și ca problematică, cel mai elocvent posibil, chiar de către acesta în repetatele cereri înaintate Ministerului Apărării Naționale pentru repunerea în plata integrală a pensiei de serviciu. Reperele principale ale carierei[5] acestuia au menirea de a evidenția rolul și locul avut în istoria Marinei Militare, Armatei Române în ansamblul ei. În continuare, în aceeași notă generală de comprimare a informațiilor, vom analiza caracteristicile celor patru etape ale dramei trăite de amiral după trecerea sa în rezervă.

Începutul dramei personale s-a declanșat pentru contraamiralul Horia Macellariu imediat după trecerea sa în rezervă, 24 martie 1945 (Înaltul Decret Regal nr. 860). Acesta a mai primit în continuare aceleași drepturi salariale ca și în perioada de activitate până la 1 octombrie 1945. Plata soldelor s-a datorat Ordinului nr. 473 din 12 aprilie 1945, al Serviciului Drepturi Personal din Ministerul de Război, de aplicare unitară a prevederilor Legii nr. 186 din 19 martie 1945 („legea supranumerarului cadrelor armatei"), referitoare la trecerea din oficiu în rezervă a personalului militar care prisosea noii organigrame a Armatei Române. Permanența încercărilor reprezentanților sovietici de arestare și judecare pentru „crime de război" și, ca o consecință directă, schimbării domiciliului, dublate de realitățile vieții politice interne – persecutarea partidelor politice istorice și a personalităților militare, politice și culturale, care reprezentau valori incontestabile ale țării; impunerea, chiar prin forță, noilor structuri și forțe politice prosovietice, vânarea „dușmanului de țară sau de clasă", dovedit sau nu vinovat – nu au putut lăsa indiferent o personalitate de talia contraamiralului Horia Macellariu[6].

Despre această etapă, la 20 februarie 1957, din Penitenciarul Aiud, a consemnat: *N-am fost un trădător, un necredincios, răzvrătit sau complotist împotriva patriei sau neamului meu. M-am bătut pentru întregirea neamului românesc, m-am bătut pentru granițele lui sfărâmate. Am dorit ca țara mea, în care m-am născut liber, fiecare locuitor, indiferent de origine etnică, de credință religioasă, de stare socială și de ideile sale politice să fie liber și egal a se manifesta prin grai și scris, fără teamă, supunându-se fără constrângere voinței majorității poporului, exprimată liber și fără teamă, iar neamul meu să fie independent și stăpân pe destinele lui, respectând coexistența și drepturile celorlalte neamuri*[7]. Crezul vieții și acțiunii, rezumat elocvent prin aceste cuvinte, a fost perceput de către contraamiral ca fiind amenințat decisiv, după 23 august 1944, de nouă turnură a politicii interne românești, determinant influențată de sovietici și partidul comuniștilor români. De aceea, firesc, fără a pregeta, acesta s-a alăturat luptei pentru salvarea trecutului istoric și tradițiilor democrației române, dând naștere primei etape a dramei „bătrâneții" sale.

Comisia Aliată de Control, încă de la 6 iunie 1945, l-a acuzat pe contraamiralul Horia Macellariu de *conlucrare activă cu Germania fascistă* după 23 august 1944; iar generalul Susaikov de *neglijență criminală*, pentru permisiunea acordată flotei militare germane de a se retrage din Constanța în Bulgaria. Tribunalul Poporului, în urma cercetărilor făcute – documentare și prin interogarea superiorilor și inferiorilor – nu l-a pus sub învinuire pe contraamiral. Din nou, nemulțumită de decizia tribunalului, aceeași Comisie a revenit, la data de 29 noiembrie 1945, prin viceamiralul sovietic Bogdenko, reclamând Ministerului de Justiție soluția în cauză și solicitând continuarea cercetărilor. Mai mult, Comisia Aliată de Control s-a adresat în acest sens, repetat (13 decembrie 1945, apoi: 8 ianuarie, 2, 23 și 28 februarie 1946), Președinției Consiliului de Miniștri și Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului cerând punerea sub învinuire

și pedepsirea *vinovatului*, decretat deja de către sovietici, *contraamiral român*. O nouă comisie de anchetă a reluat cercetările, iar decizia Parchetului Curții București, dată la 10 august 1946, a fost aceea de *scoatere de sub învinuire* a acestuia.

Adevărat patriot, după achitarea de acuzele sovietice, conform crezului vieții sus citat, contraamiralul Horia Macellariu s-a alăturat și activat nemijlocit în rândurile Mișcării Naționale de Rezistență în calitatea de lider al organizației din București, fiind pentru această acțiune condamnat în contumacie (18 noiembrie 1946) de Curtea Militară de Casare și Justiție la *muncă silnică pe viață*. Acționând în deplină conspirativitate, Horia Macellariu a participat la organizarea unor grupe locale, la activitatea de extindere în țară a Mișcării și la organizarea luptei de opoziție în vederea înlăturării guvernări dr. Petru Groza[8]. Cu toate măsurile de securitate luate, specifice unei activități clandestine, în ilegalitate, a fost în cele din urmă arestat (19 aprilie 1948), judecat și condamnat în procesul „Mișcării Libertății Românești" (18 noiembrie 1948)[9]. Neprezentarea la procesul din 1946 a fost justificată, după arestarea lui, în fața anchetatorilor astfel: *Nu m-am putut prezenta în instanță, pentru că nu mă puteam apăra în deplină libertate, declarând că fusesem abilitat de Majestatea Sa Regele în aceea mișcare. Nu se poate concepe că o abilitate din partea șefului statutului într-o anumită sarcină unui cetățean înseamnă turburarea ordinii și siguranței Statului*[10]. Cu referire la această angrenare în lupta politică internă, contraamiralul Horia Macellariu într-o scriere ulterioară, olografă, datată 15 septembrie 1964 a consemnat, cu multă demnitate și curaj după cei 17 ani de detenție trăiți în închisorile comuniste, cauza implicării sale în vâltoarea luptei politice de partea vechii democrații române[11]: *Condițiile, împrejurările, mediul în care m-am aflat în 1945 mi-au format convingerea că poporul muncitor român (manual, tehnic și intelectual) nu accepta regimul de la 6 Martie 1945, la care s-a adăugat datoria ce o aveam ca ofițer de a apăra Statul Constituțional de atunci. Eram un ofițer al României și nu puteam să am o altă comportare, decât aceea pe care am avut-o. Nu o spun aceasta acum ca o scuză. Am făcut ceea ce trebuia să fac ca ofițer. Și eu nu eram decât un ofițer!*

Prin Sentința nr. 1834, pronunțată la 27 octombrie 1948, în ședință publică, de către Tribunalul Militar București, Secția a II-a[12], Completul al 2-lea Special: *MACELARU HORIA, român, de 53 de ani, amiral în rezervă* […]*, trimis în judecată pentru crima de înaltă trădare prin necredință prev. și pen. de art. 190 CP, delictul de uneltire contra ordinii sociale prev. și pen. de art. 209 P. II-a al d. CP; crima de organizare și participare la organizațiuni de tip fascist, politice și paramilitare prev. și pen. de art. 209 P. III-a CP și crimă de complot în scop de trădare, de surparea ordinei sociale constituționale și de răzvrătire prev. și pen. de art. 101 și 103 CP, cu art. 457 CJM și cu D.L. nr. 856 și 1108/1938*[13] […] a fost condamnat la *muncă silnică pe viață pentru crima de înaltă trădare prin necredință.*

[…] *7 ani închisoare corecțională, 20 000* […] *lei amendă și 5* […] *ani interdicție corecțională pentru delictul de uneltire contra* [ordinei] *sociale.*

[…] *25* […] *ani muncă silnică și 10 ani degradare civică pentru crima de organizare și participare la organizațiuni de tip fascist, politice și paramilitare.*

[…] *10 ani temniță grea și 5 ani degradare civică pentru crime de complot în scop de trădare.*

[…] *10 ani detențiune riguroasă și 5 ani degradare civică pentru crima de complot în scop de surparea ordinei constituționale.*

[…] *10 ani detențiune riguroasă și 5 ani degradare civică pentru crima de complot de răzvrătire.*

Conform art. 101 și 45 CP condamnatul MACELARU HORIA va executa cea mai gravă [condamnare], *adică muncă silnică pe viață, degradare civică pe viață și 20 000 lei amendă.*

Potrivit art. 304 CJM va plăti 10 000 lei cheltuieli de judecată.

În baza art. 193 CP îl condamnă și la confiscarea averii. […]

Conform art. 463 CJM se compută detențiunea preventivă în întregime în baza art. 456 CJM, îl condamnă la degradare militară […].

Prin această condamnare, contraamiralul Horia Macellariu a început calvarul etapei a doua a dramei îndurate după trecerea sa în rezervă. Etapa aceasta a fost cea trăită, cu întregul ei cortegiu de chinuri fizice, suferințe psihice, izolare și dezumanizare, în închisorile comuniste: Aiud (de la 4 noiembrie 1948-2 aprilie 1958), Râmnicul Sărat (4 aprilie 1958-13 aprilie 1963), Jilava (13 aprilie 1963-13 iunie 1963), Gherla (13 iunie-3 decembrie 1963), Dej și din nou Gherla (3 decembrie 1963-29 iulie 1964). La data de 27 iulie 1964, urmare a prevederilor Decretului nr. 411 din 24 iulie 1964, contraamiralul Horia Macellariu a fost grațiat de efectuarea condamnării primite și eliberat[14]. Despre această etapă, a consemnat, olograf, la 15 septembrie 1964[15]: *Am trăit în închisoare într-o mare întunecime a ceea ce se petrecea în Țară, până în ziua de 17 Aprilie 1963, când mi s-a pus la îndemână material de orientare asupra schimbărilor și realizărilor înfăptuite în Țara noastră de către poporul muncitoresc român, sub directiva conducătorilor săi.* În Biletul de eliberare nr. 3959/1964, completat de Penitenciarul – Formațiunea 0606 – Gherla[16], s-a consemnat că *numitul MACELARU N. HORIA* [...]. *A fost depus ca condamnat de la 22.04.1948 până la 29.07.1964, de către P*[ostul] *Milit*[ie] *Buc*[ureşti], *cu mandatul nr. 105329/948 emis de Trib*[unalul] *Milit*[ar] *Buc*[ureşti] […]. *A fost pus în libertate prin grațierea rest*[ului] *ped*[epsei] *de către Consiliul de Stat* […].

Etapa a treia a debutat odată cu primele zile de libertate ale contraamiralului Horia Macellariu, o libertate care l-a adus într-o lume nouă, total schimbată față de cea din care intrase în anii grei de detenție. La puțin timp după eliberare, fără mijloace de subzistență, cu pensia militară pierdută, contraamiralul a fost obligat, din cauza acestei situații materiale precară, să-nceapă demersurile pentru repunerea în plată a pensiei de serviciu, deși, începând cu 1 septembrie 1964, primise un „ajutor bănesc" de 400 lei lunar plătit de Oficiul de prevederi sociale al Raionului 16 Februarie, București. În vederea recâștigării pensiei de serviciu, la 15 septembrie 1964, acesta s-a adresat în scris directorului Secției Pensii din Ministerul Forțelor Armate. Cererea în cauză, scrisă olograf, cu cerneală albastră, începe printr-un prim punct cuprinzând datele de identificare și situația trecutului său politic. În următoarele două puncte, ale căror conținut dau greutate istorică și documentară acestui înscris, contraamiralul face o excepțională prezentare și analiză a activităților la care a luat parte și a rolului avut în desfășurarea unor evenimente cruciale din istoria marinei militare române. Din aceste motive, redăm integral respectivele puncte[17]:

2. Am fost ofițer de Marină, promoția 1915, înălțat în gradul

de sublocotenent, la 15 iunie 1915 și am fost trecut la pensie la 21 octombrie 1945 (repartizat la Administrația Financiară de galben, B-dul Ilie Pintilie – unde se află dosarul pensionării mele). Întrucât nu am nici un mijloc de existență, fiind în vârstă de 70 ani și bolnav, solicit și vă rog să binevoiți a-mi aproba o pensie, potrivită drepturilor pe care le-am avut.

Memoriul meu calificativ de ofițer este oglinda carierei mele. Sunt brevetat al Școlii de Război Naval din Paris (Franța), care mi-a fost acordat cu mențiunea „Foarte bine", fiind clasificat al 2-lea și notat de V[ice] *Amiralul francez Durand-Viel (Comandantul Școlii de Război și al Centrului de Înalte Studii Navale) cu, caracterizarea: „A făcut onoare Țării sale". Sunt licențiat în Drept al Facultății Juridice din București, doctoratele Economic – Politic.*

3. Activitatea mea în carieră (națională și patriotică), prin funcțiile și Comandamentele ce am exercitat și prin faptul cum mi-am îndeplinit îndatoririle mele, [a fost] *de a apăra totdeauna interesele Țării și Neamului românesc, în concurență cu acelea ale Statelor Străine, îmi dau speranța că mi se va acorda pensia solicitată.*

Astfel între altele:

- în calitatea de Secretar general al Ministerului Aerului și Marinei, în 1940, am evitat războiul cu Grecia, (lăsând vasele grecești să părăsească apele teritoriale românești), când guvernul dădu-se ordin de sechestrarea lor, la cererea Germaniei hitleriste, care se găsea în războiul cu Greci;

- în calitatea de Șef al Stat Majorului Marinei am împiedicat:

a) ambuteierea Porților de Fier ale Dunării, de către Anglia; și

b) războiul cu Iugoslavia, prin netrecerea Dunării a armatei Germaniei hitleriste, care debarca în Iugoslavia, deși guvernul dăduse ordin ca Marina română să treacă trupele germane, la cererea și presiunea lui Hitler;

- în calitatea de Secretar General al Ministerului Aerului și Marinei, am împiedicat formarea unei Societăți de Navigație italiană pe Dunăre, prin neaprobarea vânzării către italieni a unor vase evreiești, intrate în patrimoniul Statului, deși aceasta mi-a fost cerută de Vice-Președintele guvernului (Mihai Antonescu), ceea ce a adus îndepărtarea mea din funcția de Secretar General al Ministerului; dar societatea nu s-a putut alcătui, nici atunci și nici după plecarea mea, datorită referatului pe care l-am înaintat Conducătorului Statului (gl. I. Antonescu);

- în calitatea de Secretar General al Ministerului Aerului și Marinei, m-am opus și am reușit a salva vasele Serviciului Maritim Român, al statului, care urmau să fie închiriate pentru transportul populației evreiești, care părăsea Țara în exod, și care era împiedicată de Flota britanică de a pătrunde în Palestina. Prin sistemul naufragiului întrebuințat, pentru ca populația să fie admisă la imigrare, navele Statului nostru ar fi fost pierdute. Prin referatul ce am prezentat Conducătorului Statului, această ademenitoare ofertă a fost înlăturată;

- în calitate de Secretar General al Ministerului Aerului și Marinei, m-am opus plecării navelor cu evrei, care nu întruneau condițiunile de asigurarea vieții naufragiaților la bord; onorând, prin aceasta, semnătura României pusă pe Convenția internațională de Naufragiu, provocând un conflict între Ministerul Marinei și cel al Internelor; Ministerul Marinei s-a aliat Ministerului de Externe. Vasul „Struma" – bunăoară – n-a plecat atâta vreme cât eu am deținut funcția; după îndepărtarea mea, vasul „Struma", a plecat, naufragiind; din cei ambarcați, nu s-a salvat decât o singură persoană;

- în calitate de Șef al Stat Majorului Marinei[18] *din Marele Cartier General, am apărat interesele Țării noastre, în contra-*

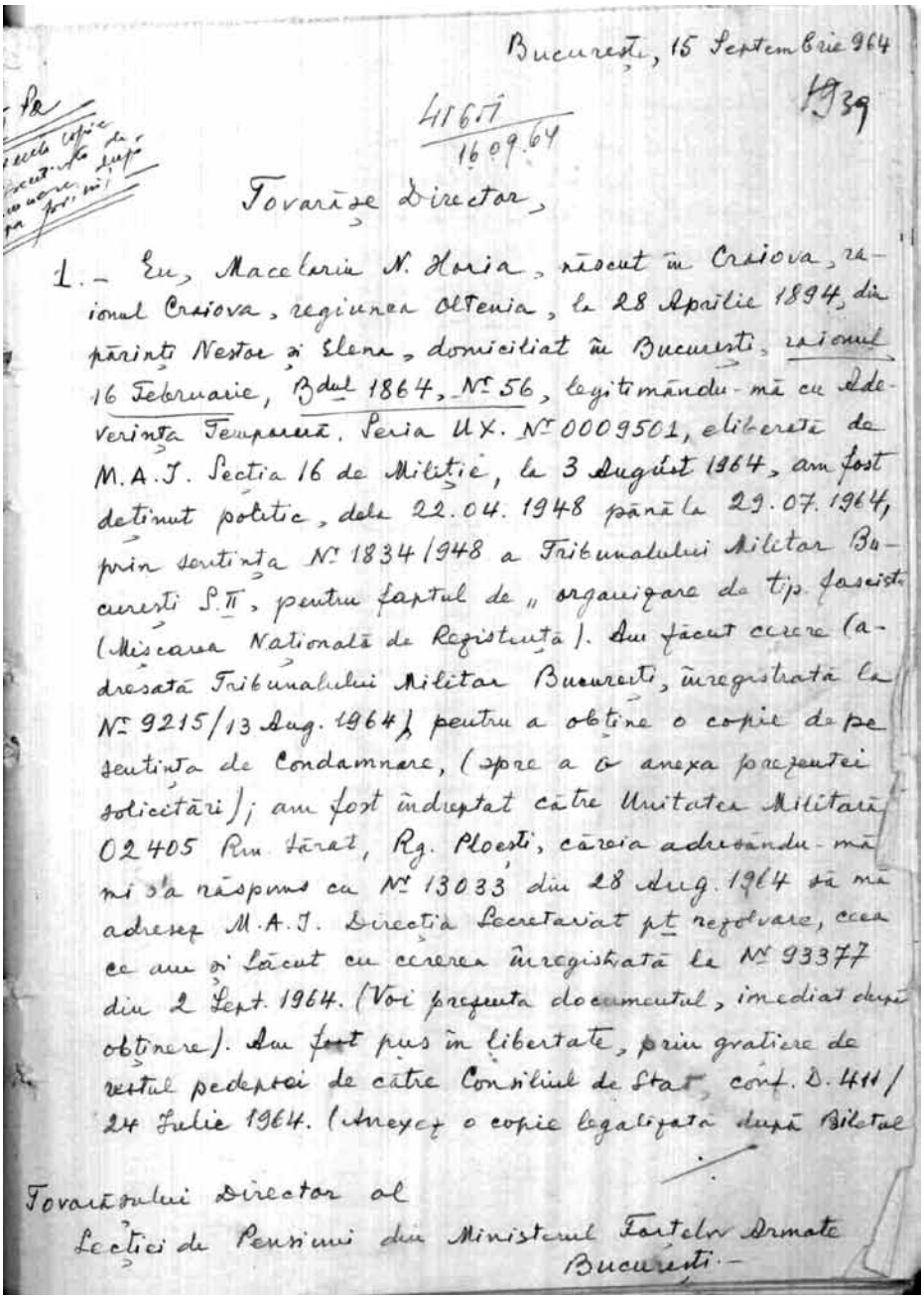

București, 15 Septembrie 964

4167
16.09.64

1939

Tovarășe Director,

1.- Eu, Macellariu N. Horia, născut în Craiova, raional Craiova, regiunea Oltenia, la 28 Aprilie 1894, din părinți Nestor și Elena, domiciliat în București, raionul 16 Februarie, Bdul 1864, Nr. 56, legitimându-mă cu Adeverința Temporară, Seria UX. Nr. 0009501, eliberată de M.A.I. Secția 16 de Miliție, la 3 August 1964, am fost deținut politic, dela 22.04.1948 până la 29.07.1964, prin sentința Nr. 1834/1948 a Tribunalului Militar București S.II, pentru faptul de „organizare de tip fascist (Mișcarea Națională de Rezistență). Am făcut cerere (adresată Tribunalului Militar București, înregistrată la Nr. 9215/13 Aug. 1964) pentru a obține o copie de pe sentința de Condamnare, (spre a o anexa prezentei solicitări); am fost îndreptat către Unitatea Militară 02405 Pm Târat, Rg. Ploești, căreia adresându-mă mi s'a răspuns cu Nr. 13033 din 28 Aug. 1964 să mă adresez M.A.I. Direcția Secretariat pt. rezolvare, ceea ce am și făcut cu cererea înregistrată la Nr. 93377 din 2 Sept. 1964. (Voi prezenta documentul, imediat după obținere). Am fost pus în libertate, prin grațiere de restul pedepsei de către Consiliul de Stat, cont. D. 411/24 Iulie 1964. (Anexez o copie legalizată după Biletul

Tovarășului Director al
Secției de Pensiuni din Ministerul Forțelor Armate
București.-

Documente semnate de contraamiralul Pompiliu-Ion-Horia Macellariu

zicere cu Misiunile Armatei și Marinei Germane și n-am cedat niciodată și nimic aliaților de atunci; conflictele au ajuns până la Conducătorii Țării noastre și Germaniei, rezolvându-se totdeauna în sensul susținut de mine. Am impus Germaniei, ca navele de comerț închiriate acestei Țări, navale de război și de transport române, pierdute în timpul operațiunilor să fie înlocuite de Germania. Ea e datoare și trebuie să înlocuiască tonajul român pierdut;

- în calitatea de Comandant al Escadrilei de Distrugătoare (de la sfârșitul anului 1941, până în Martie 1943) și mai apoi de Comandant al Forțelor Navale Maritime (din martie 1943 până la 2 septembrie 1944), în timpul războiului, deși n-am cerut și nici nu-mi venea rândul – la aceste comenzi – (erau alții mai vechi, care nu se înghesuiau la moarte sau compromitere), și-mi depășisem stagiul de 3 luni de război (hotărât de autoritate), n-am avut nicio misiune ofensivă, ci numai de apărare; am fost atacat de Marina și Aviația sovietică; m-am apărat. N-am ocupat nici un teritoriu al U.R.S.S.. Teatrul meu de operațiuni a fost Marea Neagră, în largul ei, de la bătaia tunurilor amice. În toate operațiunile, conduse de mine, personal, în capul formației, sau în locul cel mai periculos, n-am pierdut niciun vas de luptă sau de transport și niciun om. (Un singur vas german de transport „Ossag" mi-a fost torpilat de submarine sovietice, în fața Bosforului, dar și pe acesta l-am salvat). La lăsarea comenzilor, am predat Flota intactă, așa cum mi-a fost încredințată la luarea comenzilor;

- în calitate de Comandant al Forței Navale Maritime, atunci când Regele Italiei a trecut de partea aliaților – Marina italiană fiind regalistă, Flotila de submarine italiene din Marea Neagră, care se găsesc sub comanda directă a Marinei germane, n-a mai voit să lupte. Am luat sub protecția mea pe marinarii italieni, care mi-au predat navele și Baza lor, ridicând pavilionul român la bordul submarinelor italiene; am scos astfel o unitate ofensivă de pe eșicherul de luptă împotriva U.R.S.S., atunci când Țara noastră era aliată cu Germania și se afla în luptă cu U.R.S.S. Comandorul Kiderlen, (care era Comandant german la Constanța și Șef de Stat major german, în Comandamentul Forței Navale Maritime, ce exercitam), a luat poziție armată împotriva mea, acuzându-mă că am insultat Rhei-ul german. Fără a mă impresiona, i-am dat ultimatul verbal și în scris, de a-și retrage forțele, până la o anumită oră, înainte de a deschide eu focul. Cu un minut înainte de expirare, germanul și-a retras forțele. Raportând Conducerii Statului, am încheiat raportul astfel:

1. – În această situație, Comandorul Kiderlen, numai poate fi Comandant german la Constanța;

2. – Dacă nu puteți obține aceasta, atunci Comandorul Kiderlen, nu mai poate fi Șef de Stat Major German, într-un Comandament român și exercitat de mine;

3. - Iar, dacă nu puteți obține nici aceasta, atunci, Comandorul Macelariu N. Horia, numai poate fi Comandantul Forței Navale Maritime și vă rog să binevoiți a dispune înlocuirea mea. Autoritatea românească m-a susținut și m-a acoperit; Comandorul Kiderlen a fost mutat și înlocuit. Hitler a cerut restituirea materialului italian. Conducerea Statului român a refuzat. Intervenind Mussolini, Conducătorul Statului a cedat și mi s-a ordonat să predau materialul noilor marinari italieni (mussolinieni), ce veniseră. Am tergiversat execuția, cu toate presiunile germane. Evenimentele de la 23 August 1944 au găsit Flotila de submarine italiene în posesia noastră, cu pavilionul român ridicat la bord;

- în calitate de Comandant al Forțelor Navale Maritime am făcut evacuarea trupelor româno-germane (150 000 oameni) din Crimeea la Constanța, pe o distanță de 800 km., sub presiunea și atacurile adversarului. În convoaiele românești nu s-a pierdut nicio navă și nici un soldat. În convoaiele germane au pierit 9 000 de oameni (4 000 de români și 5 000 de germani);

- în calitatea de Comandant al Forței Navale Maritime, în împrejurările de la 23 August 1944, pe care le-am auzit, ca orișicare, de la radio – deși aveam Comandament româno-german și eram subordonat Amiralului german din Marea Neagră, iar navele mele erau, în porturi și pe mare, împletite cu cele germane și ar fi fost natural ca să fi fost prevenit, pentru a-mi lua măsurile necesare de desfacere – mă găseam în operația de evacuarea trupelor generalului Leoveanu, de pe coasta Basarabiei (frontul fiind rupt și trupele svârlite spre mare). Operația fiind românească și eu neavând vase mici, pentru a ambarca trupele de la plaje spre a le aduce în larg la navele noastre mari, cerusem Amiralului german vase cu pescaj mic; acesta îmi pusese grațios, Rheinboot-uri, la dispoziție, care ieșiră din Sulina odată cu navele românești, ce porneau din Constanța, punctul de raliere fiind Capul Burns. În clipa când am auzit, la ora 22, glasul șefului statului, anunțând ieșirea din luptă și alianță, 3 din navele germane loveau minele noastre din barajele din fața Sulinei și se scufundau; am încetat imediat operația și lupta împotriva U.R.S.S.. La ora 22, din ziua de 23 August 1944, retrăgând navele în porturi, fără a mai aștepta ora 04, din dimineața de 24 august 1944, așa cum suna data armistițiului din Proclamație; și n-am mai reacționat împotriva atacurilor aviației sovietice, din zilele de 24 și 25 August (când ne-a fost scufundat Rem[orcherul] *„Basarabia"; în portul Constanța), deși ordinele ce aveam erau ca să nu ne lăsăm dezarmați de sovietici.*

Am colaborat cu Divizia a 9-a și celelalte unități din zona Constanța, la alungarea forțelor germane în Bulgaria, conform ordinului M[arelui] *C*[artier] *G*[enera]*l român, salvând navele, echipajele, portul, orașul Constanța și populația. Nu s-a vărsat nicio picătură de sânge românesc nevinovat și n-a existat nicio pierdere materială. Marina germană retrăgându-se, vasele s-au înecat, din cauza furtunii, ori, s-au eșuat pe coastă, din aceeași cauză, și puține vase au ajuns la Varna sau deloc, pentru că sovieticii n-au găsit nici unul în Bulgaria, după spusele lor.*

După retragerea Diviziei a 9-a în Muntenia, am fost numit, de Marele Cartier General, Comandant Militar al Dobrogei, punându-mi-se la dispoziție 4 batalioane de recruți și, împreună cu forțele Marinei, mi s-a încredințat misiunea de a apăra Dobrogea de germani; în operațiunile, ce s-au desfășurat, s-au făcut 7 000 de prizonieri. (din 12 000 de prizonieri germani făcuți, în acele zile, în toată Țara, 7 000 au fost astfel capturați în Dobrogea;

- în calitate de Comandant Militar al Dobrogei, am luat măsuri pentru noua situație, dând o proclamație către Dobrogeni, instrucțiuni, autorităților civile și militare etc. de felul cum să primească și să ajute pe noii aliați. Guvernul de la 23 August 1944 îmi ordona că suntem în armistițiu și-mi indica linia de demarcație, linia: Focșani – Nămoloasa – Galați – Dunărea Maritimă, iar Armatele sovietice nu recunoșteau această situație, înaintând. Am reușit să obțin de la sovietici un răgaz de 24 ore, înainte de a trece Dunărea, pentru a veni delegația Guvernului român (compusă din g[enera]*l*[ul] *Eftimiu C., Ministrul Comunicațiilor, g*[enera]*lul Leoveanu, comandantul Trupelor și C*[ontra]*miralul Stoianovici Al., comandantul Diviziei de Dunăre), ca să trateze oprirea (fără rezultat). Am satisfăcut*

toate cererile Armatei și Marinei sovietice, în măsura posibilităților Dobrogei, mai puțin a admite cursul rublei în Dobrogea; pentru aceasta am cerut să vină Guvernul român, care să hotărască. Delegația a fost condusă de subsecretarul de stat de la Finanțe, R. Georgescu, fără rezultat. Am dat ofițeri de grăniceri, conducători ale celor 3 coloane sovietice ce intrau în Bulgaria, după expirarea ultimatului adresat acelei Țări;

- în calitate de Comandant al Forței Navale Maritime, în ziua de 29 August 1944, amiralul Oktiabriski, Comandantul Forțelor Navale sovietice din M[area] *Neagră, mi-a dat ultimatum de a duce și preda Flota română în portul Sulina (Guvernul român de la 23 August 1944 îmi ordonase că suntem în armistițiu și aliați de la 24 august). În ultimatum se prevedea că, dacă nu execut până la ora 11 sau nu dau răspuns favorabil, la ora 13, Baza flotei române va fi făcută praf și pulbere de pe mare și din aer. În această situație, neavând nicio legătură și instrucțiune a Guvernului, bazat pe datoria mea de soldat și referindu-mă la foile azvârlite de avioanele sovietice, în timpul războiului, în care se îndemnau echipajele române a duce navele în porturile sovietice și a le preda, foile conținând și cele 4 puncte de armistițiu propuse de domnul Molotov, ministrul de Externe al U.R.S.S.; relevând acele puncte, am refuzat predarea Flotei, eu fiind responsabil față de Poporul Român, proprietarul Flotei române. Am răspuns Amiralului sovietic că, potrivit declarațiilor domnului Molotov, Armata română, care va înceta lupta și va întoarce armele în contra germanilor pentru eliberarea României, nu va fi dezarmată, ci ajutată. Întrucât eu am încetat lupta la 23 August 1944, ora 22 și în prezent, Armata și Marina română se găsește în războiul cu Germania, nu văd necesitatea ultimatumului, am răspuns eu.*

Potrivit instrucțiunilor Guvernului român, fiind aliați, iar eu subordonat Amiralului sovietic, am cerut acestuia Instrucțiunea de Luptă împotriva germanilor și am propus ofițeri de legătură; am arătat situația navelor din subordinele mele. Reușind să iau legătura, cu București, am raportat și am primit răspunsul Comandamentului Marinei (prin l[oco]*t*[enent] *comandor Lungu C.) să trimit la Sulina și să predau Flota. Am cerut ordin scris, care nu mi s-a transmis. (Eu, nu știam la acea dată, că la o întrebare anterioară a mea, chestiunea fusese pusă în Consiliul de Miniștri, care hotărâse a se protesta și la neînțelegere să se predea Flota „pentru a se salva 14 000 000 de români"). Amiralul sovietic, la răspunsul meu, a acceptat ca Flota să numai fie predată și să rămână la Constanța. După sosirea navelor sovietice, o operație combinată româno-sovietică a fost proiectată de mine, la ordinele Amiralului sovietic, dar nu s-a executat. Eu am fost înlocuit, de Guvern, la comanda Flotei la 2 septembrie 1944, predând-o comandorului N. Bădescu. La 6 septembrie 1944, sovieticii au luat Flota. Armistițiul a fost semnat la 12 septembrie 1944. S-a continuat a se lua nave și după această dată (Submarinul „Delfinul" a fost luat la 12 octombrie 1944, la Corabia; purta în corpul său o lovitură, de 75 m/m, de la germani, în luptele în retragerea acestora).*

- Am participat ca sublocotenent și locotenent în primul război pentru întregirea neamului românesc. Am fost decorat cu ordinul „Coroana României" în gradul de Cavaler, cu spade și panglică de „Virtutea Militară".

Am participat, în gradul de Comandor și Contra-Amiral în al 2-lea război, pentru granițele naționale fărâmate; am fost decorat cu Ordinul „Coroana României", cu spade și panglică de „Virtute Militară în gradele de Comandor și Mare ofițer; cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul cls. III-a. Comandanții navelor din subordinele mele și pavilioanele acestora, au fost distinse cu ordinul militar „Mihai Viteazul". Comandamentul Forței Navale Maritime – ce am exercitat – a primit stindard, decorat cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul", fiind citat de 3 ori prin ordin de zi pe Armată (2 citațiuni sub ordinele mele). Ofițerii, Maiștrii Militari și echipajele de sub ordinele mele, au fost distinși cu ordine și medalii militare de război".

Punctul patru face, în mod normal pentru aceea epocă, având în vedere și scopul final al cererii, un elogiu al *realizărilor înfăptuite în țara noastră de poporul muncitoresc român, sub directiva conducătorilor săi.* Cererea s-a încheiat prin speranța *că se va aprecia just trecutul vieții mele*.

Sectorul Pensii din Ministerul Forțelor Armate, prin Decizia nr. 11096 din 11 ianuarie 1965[19], i-a comunicat *numitului Măcelariu N. Horia* că cererea făcută pentru înscriere la *pensie de serviciu* a *fost respinsă*. Motivarea respingerii a fost aceea că: […] *față de infracțiunile comise se încadrează la art. 132, lit. „b" și „d" din Regulamentul de aplicarea Decretului 293/1959, care prevede că cei condamnați pentru astfel de infracțiuni pierd dreptul la pensie*. Trebuie, de asemenea, subliniat și modul redactării răspunsului respectivei structuri militare: *numitului,* nu *contraamiralului*, lucru ce denotă faptul că acesta nu reprimise încă gradul militar avut înainte de condamnare. Firesc, datorită situației materiale în care se afla, contraamiralul Horia Macellariu a întocmit contestație, pe care a înaintat-o, la 14 martie 1965, Comisiei de contestație a pensiilor. Din analiza conținutului acesteia, constatăm că sunt aduse noi argumente, adevărate izvoare de istorie, relevante, în legătură cu activitatea desfășurată în slujba marinei militare române, dar și de natură juridică privitor la speța în cauză. Din această cauză, vom reda și această contestație aproape în întregime[20].

Eu, numitul MACELARIU N. ION-POMPILIU HORIA, din București, raion 16 Februarie, B-dul 1864, nr. 56, identificat prin Buletinul de Populație […], *eliberat la 26 Februarie 1965,* […], *declar contestație contra Deciziei Nr. 11096 din 11 Ianuarie 1965 dată de Ministerul Forțelor Armate „Sectorul Pensii",* […].

În fapt: Am fost ofițer de Marină, trecând prin grade succesive până la Contraamiral, iar la 24 octombrie 1945, pe temeiul legilor atunci în vigoare (Legea supra numerarului), am fost pensionat – pensie de serviciu de 44 ani vechime […].

Deoarece prin sentința penală nr. 1834 din 1948 a Tribunalului Militar București, am fost condamnat pe lângă pedeapsa privativă de libertate și la degradarea militară, 20 000 lei amendă și pedeapsa ACCESORIE a degradării civice, plata pensiei a încetat.

În timpul detențiunii, organele penitenciarului mi-au spus că, pedeapsa degradării militare și amenda de 20 000 lei, au fost înlăturate din sentință. Aceasta se poate ușor verifica la dosarul cauzei, sau prin rolul Dv. activ, și solicit să se ceară, organelor în drept, confirmarea celor de mai sus.

Cer aceasta, deoarece eu nu am posibilitatea, pentru că Ministerul Justiției cu Nr. 3140 din 25 Septembrie 1964, prin Direcția Tribunalelor Militare către Circumscripția Militară „16 Februarie", îmi comunică, la cererea mea, că, actele, pot fi cerute de instituția unde lucrez; ori eu nefiind în câmpul muncii (la vârsta trecută de 70 ani), nu le pot procura. Menționez că, nici în timpul detenției și nici acum în libertate, n-am putut să citesc motivarea condamnării, pentru a o putea, în deplină cunoștință, ataca – pe căi legale – această sentință, ce mi se opune.

În 1964, prin D. 411/964, al Consiliului de Stat (în Decizia

Nr. 11096/965 a M[inisterului] F[orțelor] A[rmate], *Sectorul Pensii este menționat greșit D. 422) sentința de condamnare a încetat a mai avea efect asupra pedepsei principale și IMPLICIT pedeapsa ACCESORIE a degradării civice a încetat. Poate chiar că există o hotărâre specială, în sensul susținerii mele, pe care eu nu o cunosc.*

Căci, acesta este sensul declarației făcute de organele de resort, cu ocazia eliberării, că: voi fi repus în toate drepturile avute la data arestării, redevenind cetățean liber și egal cu ceilalți concetățeni.

Motivele contestației sunt:

1. – Art. 132 lit. b și d, din Regulamentul la D. 293/1959, urmând principiul de drept că nu poate adăuga la lege, n-ar avea fundament, însă, își găsește baza legală în dispozițiile Codului Penal, art. 26, 45 și 59 și, ca atare, a fost aplicat la darea sentinței, adică a încetat plata pensiei, ca efect al sentinței.

Decretul 411/964, făcând să înceteze efectele sentinței, în privința pedepsei principale – munca silnică pe viață – pedeapsa accesorie – degradarea civică – a fost înlăturată potrivit principiului admis: „accesorul urmează principalului."

Accentuez că degradarea civică, ca pedeapsă COMPLIMENTARĂ, își întinde aplicarea după – în timp – terminarea pedepsei privative de libertate, iar legiuitorul, consecvent, n-a trecut o pedeapsă, care începe la terminarea muncii silnice pe viață, că ar fi fost lipsit de sens.

Este, cred deci, stabilit, în drept și în fapt că, degradarea civică nu poate să mai existe și că, implicit, nu dobândesc și accesul la pensia a cărei plată fusese întreruptă prin condamnarea mea.

2. – În prezenta contestație cer să fie luată în considerare și aplicarea H.C.M. 1178/959, art. 2:

– punctul a, deoarece am apărat în fața instanțelor militare, în 1919, pe serg. Alecu, șeful revoluționarilor de pe Monitoarele „I.C. Brătianu" și „Al. Lahovary", în revoluția lui Rakowsky; deoarece, în procesul mișcărilor de la Atelierele „Griviță", fiind în completul de Judecată al Curții de Casație și Justiție Militară, m-am pronunțat întâiul și singurul pentru admiterea recursului în favoarea recurenților; pe acea vreme nu erau permise opinii separate scrise, însă declarația ce o fac – pe cuvânt de onoare – este purul adevăr; deoarece, în timpul războiului, n-am luat măsuri împotriva ofițerilor, care activau subversiv în profitul unui partid democrat, sub care știam că se camuflează partidul comunist;

– punctul b, deoarece în Statul Legionar, am luat măsuri și am desființat poliția legionară din porturi; am desființat cuiburile legionare de la vapoare restabilind autoritatea Căpitanilor de Porturi și a comandanților de vase; am respins amestecul Comandamentului Legionar la organizarea Școlilor Marinei. De la venirea germanilor hitleriști și, tot timpul, până la 23 August 1944, în funcțiile și comandamentele pe care le-am exercitat, cu tot regimul existent atunci, am apărat interesele Țării și Neamului nostru, în opoziție cu germanii, necedând niciodată nimic. Conflictele dintre mine și germani au ajuns până la Conducătorii României și Germaniei, totdeauna rezolvate în favoarea noastră.

– punctele d și e, deoarece, în timpul, cât după 23 August 1944 am deținut Comanda Militară a Dobrogei, cu misiunea de a apăra Dobrogea de germani cu forțele Marinei și 4 batalioane de recruți, precum și forțele de uscat ale Diviziei a IX-a, rămase, după retragerea acesteia, în fortificațiile de pe litoral

[*La expoziția din Sala Dalles, 1964, pentru evenimentele de la 23 August 1944, sub harta Dobrogei, era expus raportul Comandantului Diviziei a IX-a Inf. către Marele Stat Major, Secția a 3-a, cu următorul cuprins:*

„C.F. Bogdan, Nr. 735 din 30 August 1944, ora 9

Raport, urmează: 1. În ziua de 28 August, ora 14, am lăsat comanda garnizoanei Constanța și a trupelor aflate în Dobrogea pentru siguranță C'Amiralului Macellariu Horia"]

și Comanda Forței Navale Maritime, în subordonarea mea fiind și Litoralul Maritim, cu misiunea de a colabora cu Divizia IX-a la dezarmarea și alungarea germanilor, atunci când eu eram în cea mai grea situație: Comandamentul ce exercitam era mixt, român-german, și subordonat Amiralului german din Marea Neagră, împletit, în nava și unități, în porturi și pe mare cu germanii, și, în momentul când mă aflam într-o operațiune în mare, în colaborare cu ei, când, prin actele și faptele mele, am salvat populația, navele și instalațiile portuare de pe litoralul Mării Negre și echipajele de sub comanda mea.

– [punctul f] *Am indicat aceasta la prima instanță, însă, cum verificarea declarațiilor mele nu a fost făcută, respingându-mi cererea pe temeiul arătat mai sus și contestat de mine, solicit o verificare de către Onorata Comisie de Contestație* […].

– punctul g, am servit loial regimul democrat-popular în Comandamentele ce am exercitat de Comandant al Forței Navale Maritime, de Comandant Militar al Dobrogei, și de Comandant al Școlilor Marinei, de la 23 August 1944 și până la 24 Martie 1945, când am fost trecut în rezervă, prin Î.D. 860, prin aplicarea legii supra-numeralului.

Am fost la un moment politic (1948) în dezacord cu organele de conducere politice ale Statului, dar, în 1964, au aprobat eliberarea mea, pentru că față de momentul politic 1959/1964, mă găseam de acord cu aceste organe politice conducătoare în Stat și loialmente sunt un cetățean și un fiu al poporului, care-și făurește o istorie independentă, de bună înțelegere și prosperitate.

Cer anularea Deciziei 11096/955 atacate și repunerea mea în drepturi, încadrându-mă în Art. 2 al H.C.M. 1178 și-n Art. 33 pt. b al Decretului Nr. 293.

Numitul: Macelariu N. Ioan – Pompiliu-Horia

Comisia de contestații, din cadrul Sectorului Pensii din Ministerul Forțelor Armate, după analizarea contestației în cauză, a emis la 31 martie 1965 o nouă Decizie nr. 112, către *Măcelariu N. Horia*, prin care i-a comunicat că: *respinge contestația*. În motivarea respingerii contestației, după trecerea în revistă a argumentelor contestatarului și contraargumentelor Comisiei, se mai specifică și faptul că prevederea din H.C.M. 1178/1959, privind decăderea din dreptul la pensie în cadrul asigurărilor sociale de stat, a fost în vigoare până la 1 august 1964 și a fost abrogată prin H.C.M. 102/1964. În concluzie, Comisia a constat că: *cererea de înscriere la pensie a fost respinsă legal de Sectorul pensii, iar contestația sa nu este fondată*[21].

Drama luptei pentru recâștigarea pensiei pierdute a continuat. Din nou, la 28 iulie 1965, *numitul MACELARIU* s-a adresat aceluiași Sector Pensii, solicitându-i un răspuns în legătură cu modalitatea de rezolvare a cererii de pensionare în conformitate cu prevederile Decretului nr. 421 din 5 din iulie 1965. Noua cerere a fost înaintată ca urmare a faptului că cele două decizii de respingere a cererilor anterioare au fost bazate pe prevederile Decretului nr. 421/1965. La această

cerere, respectiva structură militară a răspuns, la 9 august 1965, de data aceasta, către: *general-maior (r.) MACELARIU N. HORIA* (printre puținele documente identificate cu indicarea gradului militar), comunicându-i că decretul invocat: […] *nu aduce schimbări în situația dreptului dv. la pensie și, deci, nu sunt elemente care să justifice revizuirea deciziei date*[22].

În fața noului refuz din partea structurii militare abilitate, de această dată generalul maior (rezervă) Horia Macellariu, împreună cu generalul locotenent (rezervă) Gheorghe Potopeanu, generalul maior (rezervă) Gheorghe Ceaușu și locotenent colonelul (rezervă) Traian Borcescu s-au adresat cu un memoriu direct Comitetului Central al P.C.R.. Acesta a retrimis spre soluționare memoriul în cauză către Consiliul Politic Superior al Armatei, care, la rândul lui, l-a retrimis Direcției Cadre a ministerului. Respectiva direcție a indicat Direcției Financiare și Control din același minister că: *pentru repunerea sus-numiților în drepturile legale să se facă o singură lucrare cu propunerea de a fi înscriși la pensie de serviciu (eventual ajutor)*, iar lucrarea să fie înaintată spre aprobare adjunctului ministrului, general colonel Ion Ioniță. La data de 3 septembrie 1965, prin Raportul nr. 34743[23], șeful Direcției, colonelul Costache Zmeu, a înaintat lucrarea ordonată. Propunerea referitoare la rezolvarea cazului generalului maior (rezervă) „Măcelariu Horia", făcută prin analiza datelor din dosarul personal și memoriul acestuia, soluție comună pentru toți cei patru petiționari, a avut în vedere două variante:

[…] *repunerea în drepturile de pensie s-ar putea face numai pe baza inițierii unui proiect de Hotărâre a Consiliului de Miniștri, prin care să li se acorde pensii militare prin derogare de la prevederile articolului 132 din Regulamentul de aplicare a Decretului 293/1959.*

Având în vedere însă faptele pentru care au fost condamnați penal și întrucât nu au adus contribuții excepționale pe frontul de vest și nu au săvârșit nici acte de înalt devotament față de regimul democrat – popular, apreciez că nu este cazul să li se acorde pensie prin derogare de la prevederile legale.

Pe respectivul raport, generalul colonel Ion Ioniță, însușindu-și ultima propunere, a pus, la 21 septembrie 1965, următoarea rezoluție: *De acord*. Ca urmare a deciziei luate, Horia Macellariu a primit în continuare numai ajutorul bănesc. Dar, din fericire pentru contestatari, în același timp, structura decidentă a dispus și continuarea demersurilor specificate în prima variantă a raportului în cauză.

Drept urmare, în ceea ce-l privea pe contraamiral, Consiliul de Miniștri al R.S.R. a emis, la 17 mai 1966, Hotărârea nr. 952, care, prin articol unic, a stipulat: *Cu începere de la 1 martie 1966, Măcelariu Pompiliu Horia Ion* […], *se repune în dreptul la pensie. Pe data prevăzută în alineatul precedent încetează plata ajutorului bănesc* […]. În realitate, cum rezultă dintr-o adresă a Oficiului prevederi sociale al Sfatului Popular al Raionului „16 Februarie", București, ajutorul bănesc a fost plătit până la data de 1 iunie 1966. O nouă Decizie de pensionare (cu același număr: 09656), datată 11 mai 1966, a fost eliberată: *tovarășului Măcelariu*, urmând ca pensia de serviciu să fie plătită începând cu 1 martie 1966[24], iar vechea decizie anulată. Data aceasta a însemnat și încheierea etapei a treia a dramei marcată de lupta pentru recâștigarea pensiei de serviciu.

Contraamiralul Horia Macellariu nu a renunțat la lupta pentru recâștigarea dreptului său integral în intervalul de timp următor emiterii acestei decizii. Modificarea cadrului legislativ, apărută între timp, prin schimbarea elementelor avute în vedere la stabilirea cuantumului pensiilor militare, a determinat pentru acesta începutul etapei a patra a dramei sale personale. Într-o contestație, înregistrată la 19 decembrie 1966[25] înaintată aceeași structură emitentă, acesta a reclamat neincluderea în baza de calcul a ultimii decizii de pensionare a unor perioade, conform modificărilor legislative apărute, și a cerut modificarea acesteia.

a) Este eronat trecut la alineatul Elev Școală Militară 01.12.1913 în loc de 01.10.1913 și

b) Lipsește alineatul:

– Spor front: 15.08.1916-15.12.1917, 1[an], *4*[luni], *așa cum este trecut la toți camarazii de promoție.*

Deci, timpul de serviciu pentru stabilirea pensiei TREBUIE să cuprindă:

Ani, Luni, Zile

Elev Școală Militară: 01.10.1913 – 15.06.1915 1 8 14

Cadrele permanente: 15.06.1915 – 24.03.1945 29 9 9

Spor front: 15.08.1916 – 15.12.1917 1 4

Spor front vest 23.08.1944 – 31.08.1944 8

Total 32 10 1.

În această petiție, el a precizat și cauza redactării acesteia cu o întârziere de circa șapte luni de la data emiterii deciziei contestate: *Nu am semnalat aceasta mai înainte, pentru că nu avea nici o valoare* [asupra sumei primite], *pensia fiind plafonată, dar acum stabilirea pensiei urmând să fie stabilită în raport de timpul de serviciu, rectificarea este necesară*.

La 23 decembrie 1966, conform datei de înregistrare, acesta s-a adresat cu o nouă contestație, solicitând: *Vă rog să bine voiți a lua în considerare cererea mea de rectificare a timpului de serviciu și am stabili dreptul la pensie conform timpului real, la fel cu al camarazilor mei de promoție*. Ca urmare a modificării legislative apărute, Sectorul Pensii i-a eliberat, la 9 ianuarie 1967, *numitului Măcelariu P.N. Ion* o nouă decizie de pensionare (cu același număr), luând în calcul o vechime de […] *32 ani, 8 luni, 1 zi. Total întregit 33 ani* […]. Contraamiralul a primit răspuns, la 14 ianuarie 1967, la cele două contestații, prin care a fost informat că i s-a recunoscut ca timp sporul pentru Primul Război Mondial, iar pentru restul perioadei invocate este necesar să depună o adeverință. La peste o lună, la 9 februarie 1967 acesta a înaintat o nouă contestație: precizând faptul că: […] *La stabilirea anilor de pensie, Dvs. ați luat în considerare, drept limită de pensionare, data Înaltului Decret 860/24 martie 1945. Aceasta nu corespunde realității, de oarece prin legea, pe baza căreia am fost scos, trecerea mea la pensie s-a făcut după 6 luni, în care timp mi s-a plătit solda de activitate* [...]. La 17 martie 1967, urmare a primirii în data de 14 martie a unui răspuns referitor la neidentificarea respectivei prevederi legale, contraamiralul a expediat o copie a ordinului în cauză (nr. 473 din 12 aprilie 1945 al Serviciului Drepturi Personal din Ministerul de Război) respectivei structuri[26].

Pentru câștigarea dreptului său, Horia Macellariu a făcut o nouă intervenție la Sectorul Pensii în data de 12 iulie 1967, prin care a arătat că: *După ieșirea din cadrele permanente nu am mai fost salariat, deoarece în 1946 am fost condamnat pe viață și am fost eliberat prin grațiere la 29 iulie 1967. Sunt în vârstă de 74 ani, nu sunt încadrat în muncă; în prezent cercetez*

arhiva istorică la M.St.M. – fără salariu – în interesul de a scrie o lucrare istorică de război […]. *Scopul cererii mele, de a mi se adăuga la timpul anilor de serviciu și perioada legală de 6 luni, în care am primit soldă de activitate și mi s-a reținut cote pentru pensie, cu toate că nu va influența actualmente cuantumul de pensie, este acela al speranței mele că dvs., până la urmă, îmi veți adăuga sporul de timp de ambarcare după legile sub care am servit Țării (33%, nu mai mare de 5 ani) ca marinar, așa cum mi s-a calculat, când am fost pensionat în 1945, și pe care eu îl consider și legal și un drept câștigat*. La această contestație, la 18 septembrie 1967, a fost notificat să aducă document doveditor pentru respectiva perioadă[27].

După aproape cinci ani, deși nu intrase în posesia actelor doveditoare respective, cu data de 6 septembrie 1972, i-a fost emisă o nouă decizie de pensionare (cu același număr) *numitului Măcelariu P.I. Horia*, referitoare la aplicarea unui procentaj de majorare de 25%, conform prevederilor Decretului nr. 316 din 22 august 1972. După primirea respectivei decizii, la 5 decembrie 1972 contraamiralul a făcut o nouă contestație[28], solicitând, ca și-n precedentele contestații, includerea timpului de serviciu. Acesta a specificat că: *<u>În concluzie</u>, nu mi s-a socotit:*

– adevărata dată legală a trecerii la pensie, 01.X.1945

– și nici perioada (front de West) executată în Subsecretariatul de Stat al Marinei, pe timpul 01.09.1944-23.03.1945, care este considerat, de M.A.N., ca operativ.

Fără a mai aștepta răspuns, urmare a intrării în posesia a două adeverințe emise de structura de arhive a ministerului, contraamiralului a înaintat, la 30 ianuarie 1973, o contestație, prin care a adus noi elemente lămuritoare asupra activității desfășurate. Aceste elemente, scrise olograf, vin să completeze datele care nu figurau în documentele emise anterior de structura de arhive[29]. Astfel, din această nouă contestație aflăm că:

[…] *2.* […] *Nu s-a găsit mutația între 02.IX.'44, data predării comenzilor: Forțelor Maritime și a Dobrogei și prezentării la S*[ubsecretariatul] *de S*[tat] *al M*[arinei] *– unde am funcționat totuși – până la 28.IX.'44 /…/. Aceasta este explicabilă prin evenimentele majore și neobișnuite, ce s-au desfășurat atunci. Dar, în orice caz, între 02.IX.'44 și 28.IX.'44 <u>eu nu am fost dezertor,</u> ci, dimpotrivă, am înlocuit, în diverse convocări, pe dl. Subsecretar de Stat al Marinei, prin hotărârea sa, d-sa aflându-se rănit și nu mi se poate opune* [impune] *această lipsă de înscriere.* […].

3. Relativ la mutațiile din adeverința de identificare a situației carierei mele, semnalez următoarele:

- lipsește mutația 30.IX.1939- 01.IV.1940, comandant, ambarcat, N.M.S. „Regina Maria" și Escadrila de Distrugătoare (probabil dintr-o eroare, fiind identică cu precedenta, pentru că pe vremea aceea ordinea de bătaie se întocmea din 6 în 6 luni). Data de 01.IV.'40 este debarcarea mea și trecerea la Comandamentul Marinei Regale, ca sub șef de Stat Major.

- la mutațiile relative ca elev al Școlii de Artilerie, Geniu și Marină este omisă ambarcarea practică din anul I la nave și tot timpul anului II la unități, pentru că România aflându-se în „neutralitate armată", cu armata pe graniță, promoția din care făceam parte a urmat școala la unitățile de pe front, astfel:

a) elev plutonier, din vara 1914-1 octombrie 1914, ambarcat la Apărarea Fixă Fluvială;

b) și de la 1 octombrie 1914-1 aprilie 1915, în continuare, la bordul Canonierei „Siretul", Monitorului „M. Kogălniceanu" și Monitorului „I. C. Brătianu" (Escadra de Dunăre);

[*c)*] *de la 1 aprilie 1915-15 iunie 1915, în continuare, ambarcat la bordul Canonierei „Bistrița" (Grupul de canoniere Apărarea Dunării de Sus)* […].

În urma analizei acestei noi contestații, a fost emisă la 8 februarie 1973, de către Comisia de Contestații, *numitului Măcelariu Ion-Horia*, Decizia nr. 76, prin care i s-a comunicat *respingerea* celor solicitate. Totuși, petentului i s-a comunicat că mai poate aduce, încă, noi adeverințe menite a atesta cele solicitate în mod repetat. După ce a intrat în posesia a două noi adeverințe eliberate de structura de arhive a ministerului, care au completat conținutul celor eliberate anterior, contraamiralul Horia Macellariu a solicitat iarăși revizuirea pensiei sale. Astfel, la data de 18 iunie 1973[30], el a contestat decizia primită, anexând noile documente primite și arătând că:

a) <u>Am fost trecut în rezervă pe data de 24.03.1945</u>, însă drepturile de soldă le-am primit până la <u>01.10.1945</u>, potrivit Legii nr. 186/1945, articolul 3, dată la care am fost pensionat;

b) că în afară de sporul front West de la <u>23.08.1944-31.08.1944</u>, în calitate de Comandant al Forțelor Maritime și Superior al Dobrogei, nu mi s-a trecut sporul front de West de la 28.09.1944-24.03.1945, cât am fost încadrat la Subsecretariatul Marinei ca șef al Școlilor Marinei. Aceste două solicitări esențiale au fost dezvoltate pe larg în continuarea contestației. Secția Pensii Militare, după ce a analizat contestația și în baza noilor documente de arhivă anexate, a emis, cu data de 11 iulie 1973, Decizia nr. 09656[31], prin care a recunoscut petentului dreptul la o pensie de serviciu calculată la o vechime de *33 de ani, 10 luni*. Adevărul fiind reconstituit, în perioada de timp pe care a mai trăit-o de la această dată, noi nu am mai identificat ca Horia Macellariu să fi mai înaintat o singură contestație în legătură cu plata pensiei de serviciu. Prin recunoașterea veridicității acestei solicitări, pentru contraamiralul Horia Macellariu s-a încheiat și etapa a patra a dramei „bătrâneții" sale.

Pe cât posibil, față de necesitatea comprimării informațiilor, am urmărit schițarea, în acest material, dramei trăite de contraamiralul Horia Macellariu, acest incontestabil erou al armei marină din compunerea Armatei Române, după ce a fost trecut în rezervă. Aceasta a fost în fapt *răsplata* concretă primită de contraamiral din partea orânduirii „de tip nou", instalate în România după 6 martie 1945, pentru întregul cortegiu de fapte de arme săvârșite în perioada în care a „slujit" cu credință, mult curaj și talent, sacrificiu, onoare și demnitate Marina Militară Regală română, în ultimă instanță Armata României.

A „REWORD" FOR A HERO: REAL-ADMIRAL POMPILIU-ION-HORIA MACELLARIU

Rear-admiral Horia Macellariu lived after he was put in reserve (March 24, 1945) an undeserved personal drama. The drama of this Romanian military navy hero had four separate stages. The first: the fight against the Communists (March 24, 1945-October 27, 1948). The second: the execution of the punishment in the prisons (October 27, 1948-July 29, 1964). The third: the fight for recovering his military pension (July 29, 1964-May 11, 1966). The forth: obtaining

the integral payment of the military pension (May 11, 1966-July 11, 1973).

Keywords: Horia Macellariu, rear-admiral, National Defense Ministry, Bucharest Military High Court, Decision no. 76, Decision no. 112, Decision no. 11096

NOTE

1 Centru de Studii şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Piteşti.
2 Centru de Studii şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Piteşti.
3 Centrul de Studii şi Păstrare al Arhivelor Militare Istorice Piteşti, Fond Memorii Bătrâni, litera „M", locotenenţi colonei, dosar nr. crt. 15, ff. 1-2; Fond Direcţia Cadre şi Învăţământ, 1974, generali, dosar nr. crt. 9116, ff. 3-6 şi Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, ff. 8-12.
4 Loc. cit., Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, ff. 72-73.
5 Pe larg în: Nicolae C. Petrescu, *Contraamiralul Horia Măcellariu. „Gloria – dulce şi amară povară"*, Piteşti, Editura şi Tipografia Europroduct, 2005, 226 p.
6 Pe larg în: dr. Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Drama generalilor români (1944-1964)*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997, 294 p.
7 dr. Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Op. cit.*, pp. 173-174.
8 Pe larg: *Contraamiralul Horia Macellariu liderul Mişcării Naţionale de Rezistenţă*, în Marian Moşneagu, *Elita Marinei Regale Române în rezistenţa anticomunistă*, Bucureşti, Editura Militară, 2010, pp. 71-284.
9 dr. Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Op. cit.*, pp. 175-179.
10 *Ibidem*, p. 179.
11 Loc. cit., Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, f. 34.
12 Pe larg: *Procesul „Lotul Mişcării Naţionale de Rezistenţă"*, în Marian Moşneagu, *Op. cit.*, pp. 285-404.
13 Loc. cit., Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, ff. 1-2.
14 Pe larg în: Marian Moşneagu, *Op. cit.;* dr. Alesandru Duţu, Florica Dobre, *Op. cit.* şi Nicolae C. Petrescu, *Op. cit.*.
15 Loc. cit., Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, ff. 33-34.
16 *Ibidem*, f. 13.
17 *Ibidem*, ff. 34-39.
18 Pe larg în: prof. univ. dr. Valentin Ciorbea, *Contraamiralul Horia Macellariu la Marele Stat Major. Memorii din Penitenciarul Gherla,* în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române", Anul XVII, nr. 4 [66]/2014, pp. 75-78.
19 Loc. cit., Fond Direcţia Financiară, Secţia pensii militare, inventar nr. 7871, 1990, dosar nr. crt. 2660, f. 45.
20 *Ibidem*, ff. 40-43.
21 *Ibidem*, f. 17.
22 *Ibidem*, ff. 21-22.
23 *Ibidem*, ff. 26-30.
24 *Ibidem*, ff. 46, 50-52.
25 *Ibidem*, f. 54.
26 *Ibidem*, ff. 54-55, 57-58, 62, 81.
27 *Ibidem*, ff. 65-66.
28 *Ibidem*, ff. 71, 83.
29 *Ibidem*, ff. 72-76.
30 *Ibidem*, ff. 79, 84-87.
31 *Ibidem*, ff. 84.

Preot Constantin OLARIU

PRIGOANA COMUNISTĂ ÎMPOTRIVA CONTRAAMIRALULUI HORIA MACELLARIU

N-am fost un trădător, un necredincios, un răzvrătit sau complotist împotriva neamului meu. M-am bătut pentru întregirea neamului românesc, m-am bătut pentru granițele lui sfărâmate. Am dorit ca neamul meu să fie independent și stăpân pe destinele lui, respectând coexistența și drepturile neamului (...) Cândva, când patimile politice se vor atenua, realitatea va apărea în tot adevărul ei.
Horia Macellariu, 1958

Pentru meritele deosebite pe care le-a avut în Marina Română de-a lungul strălucitei sale cariere militare, dar mai ales pentru modul în care, cu jertfelnicie, și-a protejat subalternii dar și orașul Constanța de la distrugere, istoria poporului român l-a așezat pe generalul Horia Macellariu în rândul eroilor săi naționali. Curajul i-a fost „răsplătit" printr-o îndelungată suferință în temnițele comuniste, însă educația și valorile pe care și le însușise în familie și armată l-au transformat într-un învingător al sistemul de reeducare și un supraviețuitor al regimului diabolic de însingurare și înfometare. După eliberare, primește darul vieții până la vârsta de 95 de ani, și i se împlinește dorința testamentară de a fi înmormântat în cimitirul Mănăstirii Cozia alături de părinți și de soția sa.

În 1944, Horia Macellariu era contraamiral, purtător al celor mai înalte distincții militare ale statelor german și român, comandant al Forțelor Navale Maritime Române și locțiitor al viceamiralului Helmuth Brinkmann, comandantul Comandamentului German Amiral Marea Neagră. În perioada 12 aprilie-14 mai 1944, a condus una din cele mai mari operații de retragere a unor armate pe calea mării, din cursul celui de-Al Doilea Război Mondial. Este vorba de „Operația 60 000", în cadrul căreia, datorită puternicei ofensive a Armatei Sovietice, au fost evacuați cu navele din Crimeea, la Constanța, 130 000 de militari români și germani, salvați de la pieire sigură. A fost decorat cu „Steaua României". La 23 august 1944, odată cu Proclamația de rupere a alianței cu Germania, generalul Horia Macellariu a primit ordin să înceteze orice subordonare față de Comandamentul german, să oprească luptele contra sovieticilor, să riposteze în caz că nemții vor ataca, dar și să se evite orice fel de provocare față de aceștia[2]. A avut un rol major în tratativele de retragere a navelor germane de pe țărmul românesc, evitând cu succes confruntarea militară dintre cele două flote, fapt ce ar fi provocat imense pierderi materiale dar, cel mai important, de vieți omenești.

Contraamiralul Horia Macellariu, a fost trecut în rezervă la 23 aprilie 1945, deși activitatea sa fusese apreciată favorabil de către o comisie de anchetă instituită de conducerea ministerului[3].

Locotenent comandor Horia Macellariu

La nici trei luni după aceasta, Comisia Aliată de Control l-a cerut judecat în calitate de „criminal de război". Aceasta urma să se facă în baza articolului 14 din Convenția de Armistițiu din septembrie 1944, pentru *conlucrare activă cu Germania fascistă* și *acțiuni criminale împotriva Națiunilor Unite*. După o serie de investigații, Cabinetul 7 al Tribunalului Poporului l-a găsit nevinovat, deoarece nu avusese inițiativă din punct de vedere operativ. Au menționat chiar că datorită lui submarinele italiene nu au putut fi luate de forțele germane după trecerea Italiei de partea aliaților. Nemulțumită, Comisia Aliată, prin vocea unui general sovietic, a forțat decizia de incriminare a lui Macellariu. Ministrul de Război, generalul Vasiliu-Rășcanu, a instituit o comisie de anchetă care însă l-a găsit nevinovat. Drept urmare, Parchetul Curții București l-a scos de sub învinuire. După trecerea sa în rezervă, Horia Macellariu a aderat la Mișcarea Națională de Rezistență, inițiată de generalul (r) Aurel Aldea, în calitate de

comandant militar. A fost unul dintre principalii organizatori ai amplei manifestații promonarhiste de la 8 noiembrie 1945. Alături de „grupul inginerilor", condus de Ioan Bujoiu, a activat și în cadrul Mișcării Libertății Românești. În primăvara anului 1946, amiralul Macellariu era considerat conducătorul forțelor de rezistență din zona Bucureștiului, grupate într-o organizație de luptă antibolșevică și pro-germană, numită „Valurile Dunării". La 27 mai 1946, organele Securității au făcut o descindere la domiciliul său, dar nu a fost prins. Fiind urmărit, el s-a ascuns și și-a schimbat numele în cel de avocat Ioan Popa. Generalul rus Susaicov a cerut punerea sa sub acuzație pentru crime de război. Era acuzat că a condus acțiunile de luptă pe mare împotriva flotei URSS, că nu a atacat flota germană la Constanța până la venirea trupelor sovietice și că s-a opus capturării navelor din subordine după 23 august 1944. După analizarea dosarului său, Tribunalul Poporului, a decis că în sarcina contraamiralului Macellariu *nu s-a găsit nici o culpabilitate*. La insistențele sovieticilor cazul a fost reanalizat de către o nouă comisie de anchetă care, tot din lipsa motivelor reale, l-a scos din cauză la 10 august 1946. Pentru că se dorea totuși arestarea sa, a fost implicat în organizația „Sumanele Negre", fiind acuzat de complot împotriva orânduirii de stat și condamnat în contumacie la muncă silnică pe viață, la 18 noiembrie 1946. În noiembrie 1947, prin intermediul inginerului Ion Bujoiu, în jurul lui Macellariu s-au grupat ofițerii Ștefan Eftimie, Matei Toma, Dumitru Condeescu și avocatul Puiu Polizu, formându-se Comitetul Mișcării Rezistenței Românești în casa din strada Toamnei nr. 104, a doamnei Irina Romanov. La 10 februarie 1948, Macellariu i-a trimis o scrisoare generalului Nicolae Rădescu, aflat în SUA (prin intermediul colonelului american Lowel), în care cerea ajutor anglo-american și precizarea unei date la care să declanșeze operațiunea de răsturnare a guvernului comunist. După deconspirarea grupului Popp-Bujoiu, a fost nevoit să-și schimbe de mai multe ori domiciliul, fiind urmărit în permanență de către organele represive[4].

A fost arestat abia pe 19 aprilie 1948 la întâlnirea aranjată cu colonelul Alexandru Popovici și deținut preventiv la închisoarea Jilava. Arestat și judecat pentru *activitatea criminală*, a fost condamnat la închisoare pe viață, redusă la 25 de ani de temniță și degradare militară. A executat 16 ani in perioada 1947-1964.

A suferit în închisorile Aiud, Râmnicu Sărat, Jilava și Gherla[5].

La Aiud a fost coleg de celulă, printre alții cu generalul Constantin Pantazzi, fostul ministru de război, profesorul de filosofie Ion Petrovici și Nichifor Crainic. *Ca în fiecare celulă, și ei își petreceau timpul cu diferite activități – în cazul lor, mai ales intelectuale. Povesteau, „puneau țara la cale", conferențiau* (fiecare pe teme din specialitatea lui – n.n.), *se dedau la „bârfe" vinovate sau nevinovate*[6]. Nichifor Crainic își amintea că *amiralul, o fală de bărbat în libertate, cu ochi albaștri ca marea, de două ori mai înalt decât mine, avea acum o siluetă în formă de C și era totuși un neastâmpărat. Ca marinar, stăpânea cu repeziciune uimitoare alfabetul morse, ajuns la închisoare mijloc universal de comunicare de la celulă la celulă*. După greva foamei ce a durat 23 de zile în închisoarea de la Aiud, mai mulți deținuți au fost transferați, între aceștia regăsindu-se și Horia Macellariu, care urma să plece la Râmnicu Sărat.

La momentul transferului la Râmnicu Sărat susținea cu demnitate că *n-am fost un trădător, un necredincios, un răzvrătit sau complotist împotriva neamului meu. M-am bătut pentru întregirea neamului românesc, m-am bătut pentru granițele lui sfărâmate. Am dorit ca neamul meu să fie independent și stăpân pe destinele lui, respectând coexistența și drepturile neamului* [...] *Cândva, când patimile politice se vor atenua, realitatea va apărea în tot adevărul ei*. În memoriul adresat pe 23 aprilie 1958 directorului general al penitenciarelor, arăta că situația sa de sănătate era una precară: *sunt bătrân (64 de ani) și bolnav (distrofic cu o debilitate generală, astenie și frecvente lipotimii, cardio-miocardită, afecțiuni pulmonare, afecțiuni digestive – gastrită și enterocolită, tulburări de vedere – imagini suprapuse, vedenii colorate, orificiile herniare slăbite, picioarele se umflă din cauza țesuturilor slăbite etc.). În această stare a sănătății și a vârstei sunt pus într-un regim de execuție înăsprit, în care nu pot, la nevoie, să mă întind zilnic timp de 17 ore și cu regimul alimentar – pe care-l aveam la penitenciarul Aiud din cauza boalei – suprimat. În continuarea acestei situații căreia nu-i pot face față, cu slabele mele puteri rămase, îmi văd sfârșitul vieții grăbit, fără ca să am vreo vină care să justifice înăsprirea tratamentului impus*[7].

Memoriul său a rămas fără ecou, fiind supus în continuare la regimul alimentar drastic și fără medicație, cu izolări și sancțiuni punitive. A fost ținut timp de șase ani singur în celulă. De foame și-a mâncat atunci paiele din salteaua de la pat. Senzația o găsim descrisă în memoriile lui Nichifor Crainic: *am cunoscut că foamea e o suferință care te omoară dându-ți halucinații. Te face să mănânci paie din saltea ca nebunii reali; te face să mănânci săpun de rufe crezând că-i*

Comandantul Escadrilei de Distrugătoare, comandorul Horia Macellariu, în mijlocul ofițerilor de pe „Regina Maria"

caşcaval. Asta e foamea când eşti chinuit rafinat cu o zeamă pe zi, care provoacă nervii stomacului. E mult mai suportabilă foamea din timpul grevei. Nervii, nemaifiind provocaţi, cad în amorţire cu repercusiuni adormitoare pentru toate funcţiile fiziologice. Prelungită, această foame absolută îţi dă o stare de euforie bizară, de viziuni şi de senzaţii că, trupul dispărând, ai devenit spirit pur. În această stare poţi face poezii. Dar cea mai cumplită pedeapsă pentru om e interdicţia mişcării, suprimarea muncii. Omul e destinat să muncească, să creeze, să facă ceva, orice, numai să facă. Imobilitatea trupului înseamnă anularea omului, distrugerea personalităţii…[8].

După desfiinţarea închisorii de la Râmnicu Sărat la 13 aprilie 1963, a fost transferat la penitenciarul Gherla, unde a fost deţinut în aceeaşi celulă cu marele gânditor Nicolae Steinhardt[9], apoi la 3 decembrie 1963 la Dej, revenind la Gherla de unde a fost eliberat la data de 29 iulie 1964, odată cu graţierea colectivă acordată deţinuţilor politici de către Gheorghiu-Dej prin Decretul nr. 411.

După ce-a trăit o vreme din pensia de *profesor pensionar*, i s-a aprobat cererea pentru pensie de serviciu.

Prin modul în care şi-a slujit ţara, şi-a asumat suferinţa în penitenciarele comuniste, generalul Horia Macellariu rămâne un simbol al păstrării demnităţii umane şi a celei naţionale care, în orizontul istoriei, devin valori naţionale.

THE COMMUNIST PERSECUTION AGAINST REAR-ADMIRAL HORIA MACELLARIU

Rear-admiral Horia Macellariu is one of our national heroes. He loved his country and made many sacrifices in order to protect it. He suffered in the Communist prisons. He is considered a symbol of keeping the humane and national dignity that in the history horizon became national values.

Keywords: Rear-admiral Horia Macellariu, Râmnicu Sărat, prison, Gherla, Communist persecution

NOTE

1 Arhiepiscopia Râmnicului.

2 Contraamiral (r) George Petre şi Emilian Andrei, *Contraamiralul Horia Macellariu, salvatorul Constanţei* în *Ziua de Constanţa*, 14 aprilie 2007.

3 Prof. univ. dr. Valentin Ciorbea, *Contraamiralul Horia Macellariu în viziunea şefilor săi ierarhici*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române", nr. 1 (64)/2014, p. 73.

4 Cicerone Ioniţoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar*, Bucureşti, Editura Maşina de scris, 2000, pp. 165-166.

5 Nicolae Drăguşin, *A murit contraamiralul Horia Măcelaru,* în „Jurnalul Naţional", 11 iulie 2009.

6 Demostene Andronescu, *Reeducarea de la Aiud. Peisaj lăuntric. Memorii şi versuri din închisoare,* Bucureşti, Editura Christiana, 2009, p. 61.

7 Cicerone Ioniţoiu, *Râmnicu Sărat – cea mai odioasă închisoare,* în revista „Memoria", nr. 55-56.

8 Nichifor Crainic, *Memorii. Pribeag în ţara mea. Mărturii din închisoare. Memoriu răspuns la actul meu de acuzare,* p. 65.

9 Contraamiral (r) George Petre şi Emilian Andrei, *Contraamiralul Horia Macellariu, salvatorul Constanţei,* în „Ziua de Constanţa", 14 aprilie 2007.

Dr. Luminița GIURGIU[1]

CĂPITANUL-PREOT NICOLAE MUREA – CONFESORUL GARNIZOANEI CHIȘINĂU

În documentele oficiale deținute de Arhivele Militare Române nu este consemnată data nașterii lui Nicolae Murea. Ni se precizează numai locul – Chișinău. Dragostea față de credință a moștenit-o de la tatăl său, Anton, preot în Vadu Rașcov. A fost căsătorit cu Sofia, având ca descendenți pe Ludmila (născută la 11 octombrie 1906), Leonid (născut la 31 iulie 1909), Lida (născută la 17 martie 1911) și Nicolae (născut la 27 aprilie 1913).

A absolvit Seminarul Teologic (1898) și Facultatea de Teologie din orașul natal. Profesor la Școala de Medie din Hotin (24 aprilie 1899) și pedagog la Pensionul elevilor de la Școala Secundară din Chișinău (1902), hirotonisit preot (21 octombrie 1905), a fost numit membru supleant la Tribunalul Bisericesc din Chișinău (septembrie 1919).

La 1 ianuarie 1921, prin Ordinul Ministerului de Război nr. 45860, a fost numit preot confesor al garnizoanei Chișinău *cu diurna de 300 lei lunar plus celelalte sporuri*[2].

A fost declarat reușit la examenul de preot militar activ, desfășurat în zilele de 19 și 20 martie 1925, cu *mențiunea generală foarte bine* și *clasificat al 4-lea*[3].

1 aprilie 1925 a marcat momentul în care, prin Înaltul Decret nr. 1684, a fost primit în cadrele active ale Armatei Române, cu *gradul asimilat de căpitan* fiind numit preotul Regimentului 7 Vânători, confesor al Garnizoanei Chișinău și șef al Biroului Clerului Militar al Corpului 3 Armată (conform Ordinului Ministerului de Război – Serviciul Personal nr. 33664 din 2 octombrie 1925)[4].

Personalitatea preotului Nicolae Murea este creionată de notările de serviciu superlative ale comandanților Regimentului 7 Vânători, unde a slujit până la trecerea sa în rezervă.

Colonelul Antoniu, la 31 octombrie 1926, consemna: *în această calitate* (confesor al regimentului – n.n.) *a ținut în cursul anului numeroase conferințe trupei cu subiecte religioase, patriotice și morale, îndemnând ostașii la respectul credinței creștine, la dragoste de țară, Rege și Dumnezeu. Este un preot cu suflet curat românesc și cu dragoste de neam. În toate cazurile – sărbători naționale, religioase, patronul regimentului – mi-a dat concursul pentru atingerea scopului propus, educația trupei din punctul de vedere național, patriotic și religios. A combătut prin cuvântări bolșevismul, comunismul și sectele religioase. Prin pilde și îndrumări bune ajută la educația morală a trupei...*[5].

În anul următor se menționează că *posedând din ce în ce mai bine limba română, predicile ce le ține sunt din ce în ce mai folositoare pentru educarea religioasă și național-patriotică a trupei*[6]. A continuat să slujească în cele două capele militare, în conferințele *cu subiecte religioase, patriotice și morale, îndrumând trupa la respectul religiei creștine, la dragostea de țară și neam. Combate, de asemenea, cu argumente puternice*

Preotul căpitan Nicolae Murea

diferite secte religioase[7], *ori de câte ori i se semnalează în corp câte un caz de rătăciri*[8].

Pentru perioada 1 noiembrie 1930-31 octombrie 1931, colonelul Antoniu îl caracterizează: *confesor al regimentului, cu o frumoasă cultură profesională, generală și religioasă. Lucrează metodic și perseverent contribuind la menținerea în mod pronunțat a credinței către Dumnezeu printre trupă și ofițeri, întărind sentimentul religios de care este atâta de mare nevoie astăzi. Predicile spuse ocazional trupei și serviciul religios, condus atât de înălțător de preotul Murea, aduce roade puternice, adânci în sufletele soldaților din regiment. Îndeplinește punctual serviciul religios, iar trupa îl urmează mergând regulat la Biserică.* [...] *În rezumat, preotul Murea este un bun confesor, cu frumoase calități și folositor instituției și regimentului în care servește*[9].

Noul comandant al Regimentului 7 Vânători, locotenent-colonelul Ioan Dăscălescu, consemna *pentru timpul de la 1 noiembrie 1932 până la 1 mai 1933 este notat astfel de fostul cdt. rgt.*[10] [...] *„se ocupă de aproape pentru îndeplinirea rolului mare ce are. Este conștiincios și zelos în serviciu. Ia parte la toate*

festivitățile de ordin creștinesc și religios din corp. Acționează mult pentru întărirea credinței strămoșești. Cultură profesională prea bună, dotat cu un frumos spirit de corp, bun sfătuitor. Am fost prea mulțumit de munca depusă, care-i face cinste [...]". Preluând comanda unității la 1 mai, notează pentru perioada până la 31 octombrie [...] *în ocaziile de servicii religioase am constat că preotul confesor Murea N. este mult însuflețit de dragostea de religie și iubirea de țară; că depune toată râvna pentru a întări credința în religie, dragostea de Neam și Dinastie. Face parte dintre purtătorii cuvântului de înfrățire și alipire. Mult devotat serviciului; conștiincios și solemn în serviciul ce face*[11].

Comandantul Corpului 3 Armată, generalul Petre Cănciulescu, nota la rândul său, la 31 octombrie 1934, *preotul cpt. Murea Nicolae îndeplinește foarte bine funcția de confesor al Garnizoanei Chișinău și șeful Clerului Militar al C. 3 A.* (Corpul 3 Armată – n.n). *Activitatea sa este foarte folositoare în pregătirea și întreținerea spiritului religiei ortodoxe, dominantă a statului, printre ostașii garnizoanei. Programele sale de instrucție și educație religioasă sunt cu totul în vederea Comandamentului C. 3 A. Ca șef al Clerului Militar din acest corp de armată contribuie cu puterea și dezvoltarea conținutului religios în întregul teritoriu al C. 3 A. Independent de activitatea ce desfășoară în serviciul ce are, se implică și în societățile de propagandă religioasă și național-patriotică din Chișinău și din Basarabia, fiind prea bine apreciat. Este scriitor în această direcție și unele din lucrările sale au fost recomandate de mine în cuprinsul C. 3 A.*[12].

Inspectorul Clerului Militar, episcopul general de brigadă dr. Ioan Stroia[13], contrasemna *preotul căpitan Murea cunoscut nouă atât din rapoartele trimestriale ale activității sale pastorale, cât și din inspecția ce i-am făcut, își îndeplinește îndatoririle sale de șef al Serviciului religios al C. 3 A. și confesor al garnizoanei Chișinău în deplină pricepere și devotament*[14].

Comandantul Regimentului 7 Vânători, aprecia, la 31 octombrie 1935, *sub raportul aptitudinilor fizice se prezintă încă sănătos, rezistent, cu energie și putere de muncă. Manifestă voință și perseverență, stăruind cu inițiativă pentru activarea pe tărâmul educației religioase și înălțarea sufletului. Mi-a cerut să-i prevăd în programul de instrucție câte o ședință pe săptămână pentru educația religioasă a trupei și a copiilor de trupă. Activitatea desfășurată a avut foloase vădite și în regiment a izbutit să nu aibă decât un singur rătăcit de la religia ortodoxă. Judecata formată, cu bună metodă de predare, făcându-se înțeles de toți. Serviciile religioase le îndeplinește cu multă putere de convingere și în mod solemn. Devotat serviciului, conștiincios și zelos. Sunt pe deplin mulțumit de serviciile sale. În societate este demn, ordonat și cumpătat. Bun patriot și vechi luptător al cuvântului și sentimentului românesc*[15].

În anul următor consemna *sănătos, încă destul de rezistent, cu energie și putere de muncă, a suportat greutățile serviciului de confesor al Garnizoanei Chișinău. Și în acest an a arătat voință și inițiativă pentru activitatea pe tărâmul educației religioase prin servicii, sfeștanii, predici. În fiecare Miercuri a ținut cuvântări morale la copii de trupă și meseriași. După stăruințele depuse, n-a avut niciun rătăcit și toți acei care mai păstrau sărbători după stilul vechi, au fost convinși a se lăsa și a urma sfaturile păstrând cultul religios după calendarul îndreptat. Are bună metodă de predare și cu toate că din cauza vârstei arată oarecare greutate în exprimare, totuși se face înțeles de toți. Este devotat serviciului, conștiincios și zelos. Prin stăruința depusă a izbutit a i se da fond pentru repararea bisericii militare. În societate este demn, corect și moral. Este ordonat și chibzuit. Bun patriot și cu sentimente românești bine afirmate*[16].

În ultima *Foaie calificativă*, colonelul Alexandru Saidac, comandantul Regimentului 7 Vânători, continua seria aprecierilor superlative: *cu prea bune aptitudini fizice. Sănătos și este în stare de a suporta sarcinile ce îndeplinește ca* [sic!] *confesor al garnizoanei Chișinău și preot al Regimentului 7 Vânători. Întotdeauna am constatat că e doritor de a-și face serviciul ce-i revine din convingere, cu multă conștiinciozitate și mult zel. Cu o prea frumoasă cultură profesională și un preot confesor care-și înțelege prea bine menirea sa și datorită cărui fapt a fost apreciat tot timpul că și-a îndeplinit întotdeauna serviciul în prea bune condiții. Cu ocazia diferitelor servicii religioase ce a făcut, predicilor ținute, am constat cu multă satisfacție că este însuflețit de o mare dragoste de religie și în același timp un foarte mare patriot. În toate manifestările și cuvântările ținute s-a remarcat dorința sa vie de a întări credința în religie și dragoste pentru Dinastia noastră și neamul nostru românesc. După cerința sa am prevăzut în programul de instrucție câte 2 ședințe pe lună pentru educația religioasă a trupei și copiilor de trupă, de care însărcinare s-a achitat în f. bune condiții. Am remarcat că ia parte la toate manifestările românești de ordin cultural și național*[17].

În baza Înaltului Decret nr. 2344 din 18 aprilie 1937 a fost trecut în poziția de rezervă pentru limită de vârstă, iar prin Înaltul Decret nr. 750 în retragere de la 1 ianuarie 1939[18].

Corpul 3 Armată a înaintat Inspectoratului Clerului Militar, la adresa nr. 379 din 5 august 1925, conferințele cu caracter militar susținute de căpitanul-preot Nicolae Murea[19]. Una dintre ele abordează problema războiului, conferință pe care o redăm în integralitatea sa.

* * *

Războiul – răul tolerat de Dumnezeu pentru țeluri bune[20]

Războiul este un groaznic rău. Combatanții uită că toți sunt fii unui Dumnezeu înnăscuți frați, dânșii calcă pacea, dânșii se năpăstuiesc unul împotriva altuia, se aseamănă fiarelor sălbatice, cu arma în mână pentru reciproca stârpire.

Și într-adevăr în vremea războiului fără milă se pustiesc câmpurile și țarinile rodite, bogate, se ard satele și orașele, fără milă, se ucid bărbații, bătrânii, femeile lipsite de orice apărare și copii nevinovați.

Mulți uciși, mulți morți de răni și alte boli în timpul războiului. Multe văduve și orfani și mulți schilozi neputincioși a munci, a se hrăni după război. Așa sunt în general strășniciile războiului, recunoscute de toată lumea.

Însuși Dumnezeu învață pe oameni să considere războiul ca un mare rău. Și a zis Dumnezeu lui David: „Nu vei zidi case numelui meu pentru că sânge mult ai vărsat și războiul mare ai făcut" (Paralipomene XXII, 2-9).

Dumnezeu prin bunătatea sa a poruncit să nu se asuprească străinul. Și a zis Domnul: „Și pre cel nimernic să nu-l chinuiți, nici să-l întristați, pentru că și voi ați fost nimernici în pământul Egiptului; la nicio văduvă și la niciun sărac nu faceți rău, iar de vei asupri pe ei cu râu și strigând ei, se vor plânge către mine, cu auzul voiu auzi glasul lor și mă voiu aprinde cu mânie și voiu omorî pe voi cu sabia și vor fi femeile voastre văduve și fii voștri săraci de părinți" (Ieșirea XXII, 21-24).

„Dumnezeu ne-a poruncit să venim în ajutor și boului rătăcit al vrășmașului și asinului lui căzut sub sarcina sa; iar de vei întâlni boul vrășmașului tău sau înjugătorului său rătăcind să-l întorci, să-l dai lui.

Și de vei vedea înjugătorul (asinul) vrășmașului tău căzut sub sarcina lui, să nu-l treci; ci s-o ridici împreună cu el" (Ieșirea, 4-5). Dumnezeu poruncește să avem jale și pentru pasărea care are pui în cuibul său, „iar de vei afla vr-un cuib de pasăre înaintea feței tale în cale... cu pui sau cu ouă... și mama lor șezând peste pui sau peste ouă, să nu prinzi pe mama cu pui" (A doua lege XXII, 6).

Dumnezeu prin dreapta sa judecată tolerează războiul pentru distrugerea răului și nedreptății omenești și pentru triumfarea binelui și a dreptății dumnezeiești, pentru acest țel Dumnezeu a tolerat războiul, în cer, petrecut încă până la facerea lumii și omului, între duhurile căzute și duhurile luminate.

Sf. Apostol și Evanghelistul Ioan Teologul așa ne povestește despre acest război: „Și s-a făcut război în cer; Mihai și îngerii lui au dat războiul cu balaurul și balaurul a dat războiul și îngerii lui și n-au biruit, nici loc s-a aflat lor mai mult în cer.

Și s-a aruncat balaurul cel mare, șarpele cel vechiu care se cheamă diavolul și satana, cel ce înșeală toată lumea; s-a aruncat pe pământ și îngerii lui cu el s-au aruncat. Vai celor ce locuiesc pământul și marea.

Că s-a pogorât diavolul la voi, având mânie mare, știind că puțină vreme are și s-a dus balaurul să facă război cu ceilalți din seminția muierii, care păzește poruncile lui Dumnezeu și au mărturisirea lui Iisus Hristos" (Apocalipsa XII, 7-9, 12, 17).

Care e cauza acestui război din cer?

Luceafărul, unul dintre cei mai străluciți îngeri cum ne povestește predania, a căzut în sine iubire, mândrie și răutate și a atras cu sine mulțime de alte duhuri.

Mândria aceeași patimă duhovnicească, care a fost ațâțată de șarpele vechi, împreună și poftele trupești, în sufletul străbunei noastre Eva. „Că știe Dumnezeu că ori în ce zi veți mânca din pomul oprit, se vor deschide ochii voștri și veți fi ca niște Dumnezei, cunoscând binele și răul; și a văzut femeia că bun este pomul la mâncare și plăcut ochilor la vedere și cum că frumos este a cunoaște" (Facerea III, 5-6).

A aprins în sufletul ei „pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții" (I Ioan II, 16).

Și după strălucita biruință a Arhistratigului Mihail în cer, continuă războiul între binele și răul pe pământul păcătos.

Dumnezeu a pronunțat după căderea oamenilor întâiu Satanei – Ispititorul, legea sa neschimbată: „vrășmășie voiu pune între tine și între femeie și între sămânța ta și între sămânța ei" (Facerea III, 15).

Și iată întâiul ucigător Cain. „Și întâiu, Mucenici, Sf. Proroci, unii au fost uciși cu pietre, s-au herestruit, ispitiți au fost, cu ucidere de sabie au murit..." (Evrei XI, 37).

Când omenirea din cauza răutății ajunge la marginea prăpastiei, pentru a împăca și a uni pe Dumnezeu cu oamenii, pământul cu cerul, se întrupează blândul împăciuitor Domnul nostru Iisus Hristos. Dar, în jurul blândului împărat al păcii și al iubirii, mai înverșunat se dezvăluie crudul război. Mântuitorul e transformat în semnul de contrazicere – în steagul de ceartă.

Ceea ce și prevede bătrânul Simion care în pragul veciniciei, primește în brațele sale pruncul divin – slava noului Israel, lumina neamurilor, viitoarea mântuire a lumii. Cu privire profetă vede marele bătrân în veacurile viitoare.

„Iată acesta (divinul prunc) este pus spre căderea și scularea a multora între Israel și spre semnul căruia i se va zice împotriva" (Luca II, 3-4).

Cu durere zice Hristos: „Gândiți voi, că Eu am adus pace pe pământ? Foc am voit să arunc pe pământ; nu pace am adus eu, ci împărțire" (Luca XII, 49-51).

Învățătura păcii și iubirii, Evanghelia și însuși învățătorul păcii și iubirii, divin centrul luptei mondiale veșnice. Și noi vedem cea mai mare și strașnică – unica jertfă prin cruzime a acestui război, însuși Împăciuitorul nostru și Mântuitorul rănit, batjocorit, răstignit...

Vedem mai departe: „Se varsă sângele nevinovat a milioanelor mucenici: lasă să se chinuiască, să se răstignească pe cruce, să ne ardă, să se armeze în contra noastră cu săbii și suliițe; creștinul toate e în stare să le sufere".

Zice unul din mucenici și Sf. Pavel ne îndeamnă: „Tu dar pătimește cu un bun viteaz a lui Hristos" (I Timotei II, 2-3).

Auzim noi în testamentul de moarte a acelui apostol, care din toți și mai mult decât toți, s-a trudit în mare luptă a întregii vieți: „lupta cea mai bună m-am luptat, călătorii am săvârșit, credință am păzit" (Timotei II, 4-7). „Căci nu este nouă lupta împotriva trupului și sângelui, ci împotriva începătorilor și a domnilor și a stăpânilor întunericului veacului acestuia, împotriva duhurilor răutății întru celei cerești" (Filip VI, 12).

Iar lupta se va sfârși când „Tot pământul se va închina lui (Iisus)" (Psalm 65, 4) „Când întru numele lui Iisus tot genunchiul se va pleca al celor creștini și al celor pământești și al celor dedesupt" (Pavel Filipiseni II, 10) „Și toată limba va mărturisi, că Domn este Iisus Hristos întru slava lui Dumnezeu Tatăl" (Filipiseni II, 10-11) „Când vor fi puși toți vrășmașii lui Hristos așternutul picioarelor lui" (Psalm 109, 1) „Și Dânsul va primi neamurile moștenire și marginile pământului în stăpânire" (Psalm II, 6) „Când în sfârșit va străluci strașnicul fulger venirii Omofiului, nu în chipul înjosirii, cum la întâia venire dar cu putere și slavă multă va veni să judece toate limbile pentru ca să încoroneze lupta mondială cu izbânda veșnică, finală" (Matei XXIV, 27-30).

Dumnezeu tolerează războiul pentru ca să triumfe dreptatea și singur războiește pentru același scop.

Iată cum mărturisește Sf. Scriptură: „Și a fost spaimă între toate împărățiile pământești, când au auzit că însuși Dumnezeu războiește împotriva inamicilor lui Israel". Și a zis David lui Goliat: „Eu voi merge la tine întru numele Domnului Dumnezeului Savaot, Dumnezeul taberei lui Israel... și te va da Domnul astăzi în mâna mea, că al Domnului este războiul" (I A împăraților XVII, 46-48).

Apostolul Pavel denumește că dregătorul „slujitor a lui Dumnezeu este... că nu în zadar poartă sabia izbânditor spre mânie celui ce face rău" (Rom. XIII, 3-4)

În actualele condiții ale vieții omenești, războaiele se încep ca o necesitate inevitabilă cum sunt necesare uraganele și furtunile pe pământ. Cresc pe pământ grămezi de pulbere periculoase, infectate de miasme.

A trecut furtuna s-a curățit aerul. Războaiele sunt necesare pentru că răutatea omenească îndepărtează stabilirea stării divine a omenirii, prorocită de prorocul Isaia: „Și va paște împreună lupul cu mielul și leopardul va odihni împreună cu iedul, și viețelul și

leul și taurul împreună vor paște și un prunc mic îi va paște pe ei. Și boul și ursul împreună se vor paște și fii lor împreună vor fi și leul ca boul va mânca paie, și un prunc mic în culcușul puilor viperei mâna îi va pune și nu-i va face rău, pentru că se va împlini, tot pământul a cunoaște pe Domnul..." (Isaia XI, 6-9).

Învățătura Testamentului Vechi despre război și serviciul militar[21]

Sf. Scriptură Testamentul Vechi dovedește că slujba militară este înființată pe pământ cu voința Domnului Dumnezeu.

„În ziua întâia a lunii a doua, în anul al II-lea după ce a ieșit din pământul Egiptului grăia Domnul către Moise în pustia Sinai, în cortul mărturiei: Numărați toată adunarea fiilor lui Israel după neamurile lor, după casele rudeniilor lor, după numărul numelor lor, după capetele lor. Tot bărbatul de la douăzeci de ani și mai sus, tot ce poate ieși la oaste în Israel, numărați-l pe el, cu puterea lor... și să fie vouă căpetenie din fiecare popor" (Numerii I, 1-3).

„Și a fost tot numărul fiilor lui Israel cu puterea lor de la 20 de ani în sus, tot care putea ieși la război întru Israel, șase sute trei mii cinci sute cincizeci" (Numerii I, 45-46).

A fost scutit de serviciul militar numai neamul lui Levi slujitorii locașului Domnului – clericii (Numerii I, 49-50).

În vremea împăraților israeliți avea oaste permanentă: „Și a spus prorocul Samoil tot cuvântul Domnului către poporul cel ce cerea de la el împărat: acesta este dreptul împăratului, care va împărăți peste voi, pe fii voștri va lua, și-i va pune pe ei în carele sale și-i va face lui călăreți (cavaleria) și alergători înaintea carelor lui și va pune peste ei mai mari, peste sute și peste mii și să-i facă unelte de război și unelte de carele lui" (I A împăraților VIII, 11-12) (Comp I A împăraților XIII 8; XIV 52; XXIV 3).

Oștirea poporului israelit se alcătuiește din infanterie și cavalerie, este împărțită în regimente, regimentul are comandantul lui. Și a poruncit Dumnezeu lui Moise să înființeze pentru fiecare regiment drapel care va fi ținut pe locul înalt, ca tot ostașul privind acest scump sfințit steag, va îndrepta nădejdea sa spre Atotputernicul Creator. Și în timpul păcii și pe câmpul de luptă Dumnezeu a mai poruncit lui Moise: „Fă-ți două trâmbițe de argint, bătute să le faci, ca să fie pentru chemarea adunării și purcesul taberei" (Numerii X, 2).

Oștirea israelită se folosea de toate mijloacele artei militare, făcea șanțuri, trimetea cercetași informatori: „Și a trimis Iisus fiul lui Navi doi tineri să iscodească pământul" (Iisus Navi II, 1; VII, 2).

Dumnezeu binecuvântează arma lui Avraam care războiește pentru slobozirea nepotului său Lot – prizonier: Dumnezeu binecuvântează la luptă pe David (Numerii XXXI, 1-7; XXXIII, 51-56).

Dumnezeu poruncind israeliților să lupte cu popoarele păgâne le trimite în ajutor îngerul său. „De vei asculta glasul meu... și voi sfărâma pe vrășmașii tăi" (Eșirea XXIII, 22-33). „Sau însuși Domnul biruiește pe vrășmașii lui Israel" (IV A împăraților VI, 8-23). „Și i-au bătut pe ei Domnul, bătaie mare la Gavan și i-au gonit pe ei pe calea suișului Viforonului... și când fugeau ei... Domnul a aruncat peste ei pietre mari de grindină din cer până la Azica... Și a zis Iisus să stea soarele spre Gavaon și luna despre valea Aidonului și au stătut soarele și luna până când au făcut Dumnezeu izbânda asupra vrășmașilor lor... au bătut Domnul război împreună cu Israel" (Iisus Navi X, 10-14).

Iisus fiul lui Sirah, proslăvind biruințele lui Iisus Navi zice „că el le-a povățuit războaiele Domnului, că războiul lui este înaintea Domnului, că el a urmat după cel puternic" (Sirah 46, 4-8).

Sf. Scriptură a Testamentului Vechi cere ca împreună cu ostașii să meargă la război și preotul. „Și a trimis pre ei Moise câte o mie din fiecare semințe și Fenees preotul și vasele cele sfinte și trâmbițele de semnale în mâinile lor" (Numerii XXXI, 6).

Preoții făceau rugăciuni pentru biruință, binecuvântata oștire povățuia și îmbărbăta pe ostași (Numerii XXXI, 21-30); pe ostașii căzuți în păcate mai cu seamă căzuți în idolatrie și desfrânare îi pedepsea după porunca Domnului fie și cu moarte (Numerii XXV; Psalm 105, 30; I Corint X, 8).

Ostașii căzuți pentru patrie și credință sunt îngrijiți cu rugăciuni, către Atotmilostivul cu binefaceri pentru dezlegarea păcatelor, din adânca credință că ostașilor le e pregătită înalta răsplată, iar a doua zi au venit cei ce erau cu Iuda, ca să ridice trupurile celor omorâți și să le așeze cu rudeniile în părinteștile mormânturi. Și au fost sub hainele fiecăruia dintre cei morți lucruri sfințite idolilor pe care oprea legea pe iudei și tuturor vădit lucru a fost, cum că pentru această pricină au căzut aceștia. Și toți binecuvântând pe judecătorul cel drept pe Domnul, cel ce arată cele ascunse și s-au rugat pentru păcatele ce s-au făcut. Iar viteazul Iuda a îndemnat mulțimea ca să se păzească pe sine fără de păcat, văzând cu ochii cele ce s-au făcut pentru păcatul celor ce mai înainte au căzut. Și făcând gătire după numărul bărbaților două mii de drahme de argint a trimis în Ierusalim, să aducă jertfă pentru păcat, foarte bine și cuviincios socotind de învierea morților... și a văzut cum că celor ce cu bună cucernicie au adormit, foarte bun dar le este pus (2 A Macoveilor XII, 39-45).

Învățătura Testamentului Nou despre serviciul militar[22]

Izvorul apocalisului divin Testamentelor Vechi și Nou este Domnul Savaot. Domnul nu poate să se contrazică și prin urmare învățătura vechiului Testament despre război și serviciul militar este și învățătura Testamentului nou.

Însuși Domnul nostru Iisus Hristos întemeietorul și mijlocitorul Noului Testament (Evrei, IX, 15; I Timotei II, 5) clar zice că apărarea în împărățiile pământești este un lucru natural.

În confirmarea acestui adevăr Hristos la judecată în fața lui Pilat. El zice: „De ar fi fost din lumea aceasta împărăția mea, slugile mele s-ar fi nevoit ca să nu fiu dat iudeilor; iar acum împărăția mea nu este de aici" (Evrei 10, XVIII, 36).

Hristos împăciuitorul, având în vedre că răul – șarpele vechi – va continua lupta începută din veacuri, cu mâhnire zice: „Să nu socotiți că am venit să pun pace pe pământ; n-am venit să pun pace ci sabie" (Matei X, 34).

Acesta a declarat după cuvintele osânditoare pentru trădători: „iar cel ce va lepăda de mine înaintea oamenilor, mă voi lepăda și eu de dânsul înaintea Tatălui meu, care este în ceruri" (Matei X, 33).

„Cel ce are pungă s-o ia, așișderea și traista; iar cel ce n-are sabie, să-și vândă haina sa și să-și cumpere" (Ev. Luca, XXII, 36). Cu drept cuvânt aceste declarații au caracter războinic.

Și după învățătura Sf. Apostoli războiul și slujba militară sunt permise pentru creștini. Sf. Apostol Pavel dă creștinilor

un sfat plin de înțelepciune: „fiecare întru chemarea, care s-a chemat, întru aceia să rămână" (I Corint. VII, 20) prin urmare să rămână și în serviciul militar. Același Sf. Apostol învață că ostașul trebuie să primească întreținerea de la stat. „Cine slujește în oaste cere o dată cu leafa sa?" (I Corint. XI, 7) și „nimeni ostaș fiind, se amestecă cu lucrurile lumești, ca voievodului să fie plăcut" (II Timot. II, 4).

Voievodul după învățătura Sf. Apostol Pavel și Petre: „slujitor a lui Dumnezeu este ție spre bine. Iar de făcui rău teme-te că nu în zadar poartă sabia, izbânditor spre mânie celui ce face răul" (Rom. XIII, 4).

„Deci supuneți-vă la toată omeneasca zidire pentru Domnul; ori împăratului, ca celui ce este mai presus; ori Domnilor ca celora ce sunt de el trimiși spre izbânda făcătorilor de rău și spre lauda făcătorilor de bine, că așa este voia lui Dumnezeu" (I Petru II, 13-15).

Însuși Hristos consideră războiul și slujba militară ca iminente, până când lumea se află înglodată în rău.

Așa vestește Domnul: „Și aveți să auziți războaiele și vești de războaie. Căutați să nu vă spăimântați, că se cuvine toate acestea să fie, ci încă nu va fi atunci sfârșitul. Că se va scula neam peste neam și împărăție peste împărăție..." (Ev. Matei XXIV, 6-8).

Sf. Ioan Botezătorul învață pe ostași: „Pe nimeni să nu asupriți, nici să clevetiți și să vă îndestulați cu lefile voastre" (Ev. Luca III, 14). În acest cuvânt Ioan dă sfat ostașilor să-și facă serviciul militar cinstit.

Hristos vindecă sluga sutașului, ofițerului și laudă credința lui (Ev. Matei VII, 5-13).

Cornilie, ofițerul-sutaș, din regimentul italienesc a fost botezat de Sf. Apostol Petru și toată casa lui, Sf. Petru îl numește cucernic și temător de Dumnezeu.

Serviciul militar nu-l împiedică pe Cornilie să fie evlavios și temător de Dumnezeu și Sf. Petru după botez nu-i cere să renunțe la acest serviciu (Faptele Sf. Ap. X, 1).

Învățătura Noului Testament și Sf. Biserică nu interzice urmașilor lui Hristos – creștinilor slujba militară; este strict interzisă slujba militară pentru clericii bisericii.

Iată ce zice pravila 83 a Sf. Apostol: „Episcopul, presbiterul sau diaconul aflați în militărie și doritor să rămână și militar și să păstreze și postul preoțesc, să fie caterisit din preoție, pentru că ceea ce e a Cezarului e a Cezarului, și ceea ce e a lui Dumnezeu lui Dumnezeu" (Marcu XII).

Așa e în general învățătura Testamentului Vechi și Nou despre război și serviciul militar.

Din această învățătură reiese că serviciul militar e necesar pentru apărarea aproapelui „mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca cineva sufletul său să-și puie pentru prietenii săi (Ev Ioan XV, 13) pentru triumful binelui și al dreptății împotriva răului și nedreptății".

Învățătura ecumenicei biserici în vremurile vechi despre război și serviciul militar[23]

Sf. Atanasie cel Mare în Cartea Pravililor scrie: „Uciderea e interzisă, a ucide pe inamici în război e legal".

Sf. Vasile cel Mare în Pravila 13 zice: „uciderea în război părinții noștri n-au considerat ca ucidere".

Scrierile Sf. Atanasie cel Mare și pravilele Sf. Vasile cel Mare, au fost sancționate de pravila a doua a soborului ecumenic a VI-a.

Tot așa privea războiul Sf. Ioan Gură de Aur, Grigore Teologul, Sf. Chiril al Alexandriei, Sf. Criril al Ierusalimului și alții.

Soborul din Arl în anul 314 a anatematizat pe aceia care ca și unii din sectanți, falsificând învățătura creștinismului refuză milităria.

În vremea războiului Sf. Constantin cel Mare cu împăratul păgânilor Lichinie, unii din ostașii creștini au trecut în tabăra păgânilor. Întâiul sobor ecumenic din Niceea a condamnat purtarea lor în Pravila 12.

Sunt cazuri când unii Sf. Părinți singuri îmbracă uniforma ostășească pentru a servi Sf. Biserică; de exemplu Sf. Evsevie – istoricul bisericii.

Arătarea Sf. Cruci a lui Hristos în vremea luptelor și ajutorul Maicii Domnului[24]

În anul 312 Sf. Împărat Constantin în războiul cu inamicii credinței, cu împăratul Maxenție vede pe cer semnul Sf. Cruci de foc pe care era scris: „ prin acest semn vei birui". Tot cu semnul crucii a biruit împăratul grecesc Manoil Paleologul pe sarazini.

Sf. Mare Mucenic Procopie, comandantul Armatei Române în vremea luptei a văzut pe cer Sf. Cruce și a auzit glasul Domnului: „Cu acest semn vei birui pe inamici". A biruit și a supus multe țări.

În anul 379 Maica Domnului prin rugăciunile Sf. Vasile cel Mare a trimis din cer pe Sf. Marele Mucenic Mercurie, care cu sulița l-a omorât pe Iulian Apostolul.

În anii 625, 655 și 705 Maica Domnului minunat alungă de sub zidurile Constantinopolului pe sarazini.

În amintirea acestei minuni se stabilește în Constantinopol și se serbează până astăzi de toată creștinătatea în a V-a săptămână a postului mare sărbătorirea Maicii Domnului.

În acatistul care se citește în această săptămână Maica Domnului este numită „Doamna Apărătoare".

În anul 718 Regele Spaniei Pelagie cu ajutorul Maicii Domnului câștigă strălucita biruință asupra sarazinilor.

În întâia jumătate a veacului X Maica Domnului se arată în Biserica Vlachernei și izbăvește de inamic orașul Constantinopol. Pentru această milostivire se stabilește la 1 noiembrie sărbătoarea „Acoperământul Maicii Domnului".

În 917 Maica Domnului trimite împăratului grecesc Ioan Timischie, din cer pe Sf. Marele Mucenic Teodor Stratilat care împrăștie regimentele ruse ale lui Sveatoslav păgânul.

Așa păzește Dumnezeu pe cei care nu uită legile lui și păzesc cuvintele lui (Pildele lui Solomon III, 1).

Ostașul apărătorul Regelui[25]

Iubiți ostași, cuvântul Domnului învață că: tot sufletul să se supună stăpânirilor celor mai înalte.

Că nu este stăpânire afară numai de la Dumnezeu (Rom. 13, 1), unui Dumnezeu aparține toată plinătatea puterii în lume. Din El, zice Apostolul „toată părinția (patria) în cer și pe pământ se numește" (Efeseni III, 15).

În cer stăpânește Dumnezeu iar pe pământ a dat stăpânirea regilor, aleșilor săi: „prin mine zice Dumnezeu împărații împărățesc și cei puternici scriu dreptatea" (Pildele VIII, 15).

„Deci supuneți-vă la toată omeneasca zidire pentru Domnul; ori împăratului, ca celui ce este mai pre sus; ori Domnilor ca celor ce sunt de El trimiși, pre izbânda făcătorilor de rău și spre lauda făcătorilor de bine" (I Petru II, 13-14).

Ostașul slujitor a lui Dumnezeu este... că nu în zadar poartă

sabia... izbânditor spre mânie celui ce face răul (Romani XIII, 4).

„Deci roagă-te mai înainte de toate să faceți rugăciuni... pentru împărați și pentru toți care sunt întru dregătorii, ca să petrecem viață lină și cu odihnă întru toată buna credință și curăția" (I Timotei II, 1-2).

Pe întâiul rege unicului popor care a păstrat credința în Dumnezeu, Prorocul Samuil, după porunca Domnului la miruit să împărătească: „și luând Samuil vasul cel cu untdelemn a turnat pe capul lui și sărutându-l i-a zis lui iată te-au uns pe tine Domnul împărat peste poporul său" (I A Împărăților X, 1) și prin ungerea cu mir i-a dat Dumnezeu darurile deosebite ale salei binecuvântări și au uns pe rege cu putere. Pentru a duce marea și răspunzătoarea sarcină a slujirii împărătești „și i-a dat Dumnezeu altă inimă" (I A împărăților X, 9) „și s-a coborât Duhul Dumnezeesc peste el" (II A împărăților V, 3).

Și această sfântă rânduială ungere cu Sf. Mir la încoronare o întrebuințează și poporul nostru drept credincios la suirea pe Tron, a domnitorilor noștri cu adâncă rugăciune a întregului popor a li se da puterea divină.

Acest procedeu stabilit prin voința Domnului Dumnezeu ne vorbește de măreția și greutatea sarcinii domnești.

Și într-adevăr mare și grea e sarcina regelui. Slujirea regelui cuprinde toată viața popoarelor încredințate de Dumnezeu: credința lor, obiceiurile, luminarea, dreapta judecare, apărarea de inamici prin organizarea puternicei oștiri.

Nu e în lume mai mare slujire decât slujirea regelui. Și această slujire o duce dezinteresat din curatele îndemne ale iubirii către poporul său.

Regele este personificarea celor mai desăvârșite calități ale spiritului poporului. Regele este idealul poporului. Regele este oglinda poporului. În iubire și unire între rege și popor se încheie toată plinătatea fericii poporului, puterea lui, slava și mărirea lui.

Istoria ultimului război îndeosebi, dovedește aceasta. Regele în strânsă unire cu poporul duce o crâncenă luptă, cu mari jertfe pentru idealurile sfinte ale poporului român. Și „s-a întărit mila lui Dumnezeu peste noi și adevărul Domnului rămâne în veac" (Psalm 116, 2).

Confesorul Garnizoanei Chișinău
Biserica militară „Sf. Sofia"
Preot căpitan Nicolae Murea

CAPTAIN-PRIEST NICOLAE MUREA – THE CONFESSOR OF CHIȘINĂU GARRISON

Nicolae Murea was the son of priest Anton. He joined the Romanian Army, becoming till he was put in reserve the confessor of Chișinău garrison and the priest of Regiment 7 Light Infantry. His career was appreciated at superlative for his grace to officiate and for his dignified behavior.

Keywords: priest, Chișinău, Regiment 7 Light Infantry, sermon, patriot

NOTE

1 Serviciul Istoric al Armatei.
2 Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), memoriu personal, Fond Bătrâni, litera M, căpitani, nr. crt. 787, f. 2.
3 Adeverința Ministerului de Război – Inspectoratul Clerului Militar nr. 53 din 20 martie 1925.
4 A.M.R., memoriu personal, Fond bătrâni, litera M, căpitani, nr. crt. 787, ff. 22-23.
5 *Ibidem*, f. 7.
6 *Ibidem*, f. 8.
7 „care sunt aşa de multe în Basarabia" (*Ibidem*, f. 11).
8 *Ibidem*, f. 10.
9 *Ibidem*, f. 13.
10 Comandant al regimentului – n.n.
11 A.M.R., memoriu personal, Fond bătrâni, litera M, căpitani, nr. crt. 787, f. 35.
12 *Ibidem*, f. 36.
13 Pe larg vezi Marius-Cătălin Mitrea, *Episcopia Armatei Române – apostolat în slujba patriei*, în revista „Misiunea", anul I, nr. 1/2014, pp. 54-60.
14 A.M.R., memoriu personal, Fond bătrâni, litera M, căpitani, nr. crt. 787, f. 15.
15 *Ibidem*, f. 37.
16 *Ibidem*, f. 38.
17 *Ibidem*, f. 39.
18 *Ibidem*, f. 21.
19 Vezi şi *Predicile căpitanului-preot Nicolae Murea despre ostaş şi jurământul ostăşesc*, în „Buletinul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I", serie nouă, nr. 12, București, 2014, pp. 134-139
20 A.M.R., Fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar nr. crt. 88, ff. 55-63.
21 *Ibidem*, ff. 63-67.
22 *Ibidem*, ff. 68-71.
23 *Ibidem*, ff. 72-73.
24 *Ibidem*, ff. 73-74.
25 *Ibidem*, ff. 75-77.

Dr. Teodora GIURGIU[1]

LOCOTENENT-COLONELUL PREOT PETRE CHIREA – CONFESORUL GARNIZOANEI TURNU MĂGURELE

Preotul Petre Chirea s-a născut la 17 septembrie 1905, la Turnu Măgurele, ca fiu al lui Patrici și Floarea. S-a căsătorit cu domnișoara Ecaterina Oaca, la 25 septembrie 1927, în comuna Lița, jud. Teleorman, la biserica „Sfântul Ioan Botezătorul". A avut trei fii: Mihail (născut la 5 iulie 1928), Ciprian (născut la 21 decembrie 1929) și Octavian (născut la 6 februarie 1932).

A fost absolventul a 4 clase, a Seminarului Central București și a Facultății de Teologie. A fost vorbitor al limbilor franceză și germană[2].

A fost chemat în cadrele active ale armatei la 1 decembrie 1935 (Înaltul Decret nr. 2870 și Ordinul de Zi nr. 331/1935) și repartizat la Regimentul 13 Dorobanți de la Iași[3].

În „Foaia calificativă" întocmită la 31 octombrie 1936 de către comandantul unității, colonelul Adam, se spune: *tânăr, prezentabil cu o ținută totdeauna foarte îngrijită, impresionează plăcut și pe ofițeri și pe ostași. Cu o bunăvoință, convingere și dragoste și-a îndeplinit serviciul în mod excepțional de conștiincios. Prin predici, cu ocazia serviciilor religioase sau prin predici cu ocazia orelor prevăzute în program; a infiltrat sentimentul de credință. Inteligent, stăpân complet pe chestiunile ce le dezvoltă, se impune. Adaug că expunerea sa clară și pe înțelesul tuturor, face să domnească o liniște și ascultare evlavioasă*[4]. S-a remarcat prin distribuirea către ostași a 400 de cărți *care să le servească ca icoane și unde să găsească învățăturile necesare lor*[5].

Episcopul Ioan Stroia[6], inspectorul Clerului Militar, scria la 30 decembrie în același an: *mi-a împlinit nădejdile puse în el când l-am propus să fie primit în șirul preoților activi. Aceasta rezultă din rapoartele trimestriale ale activității sale pastorale și din caracterizarea elogioasă ce-i face comandantul său imediat*. Și concluzionează: *va deveni deci un preot bun, folositor oștirii*[7].

La 1 octombrie 1936 a fost transferat la Regimentul 15 Artilerie (Ordinul de Zi nr. 561/1936) de la Turnu Măgurele, unde a activat până la 1 decembrie 1939, când a fost mutat la Regimentul 2 Artilerie (Ordinul de Zi nr. 473/1939)[8].

Comandantul Regimentului 15 Artilerie, colonelul E. Rădulescu, îl caracteriza în termeni elogioși. *Preotul Chirea are toate calitățile cerute de misiunea sa: prezentabil, bine pregătit, pătruns de importanța misiunii ce are; știe să se impună, are darul de a captiva și de a convinge. A dat foarte bune rezultate în cultivarea morală și religioasă a ofițerilor și trupei. Este foarte zelos și a executat cu pricepere și punctualitate programul său de predici și slujbe hotărât de Garnizoană*. În concluzie: *este un preot militar necesar instituției*[9].

Comandantul garnizoanei Turnu Măgurele se raliază

Preotul Petre Chirea

bunelor aprecieri: *De acord. Foarte bun preot militar. Își face datoria conștiincios și cu multă tragere de inimă la toate unitățile din garnizoana Turnu Măgurele*[10].

Generalul de brigadă dr. Partenie Ciopron[11], inspectorul Clerului Militar nota la rândul său: *bun preot militar. Mențin frumoasele aprecieri ale șefilor săi imediați*[12].

În „Foaia calificativă" întocmită la 31 octombrie 1938 regăsim aceleași aprecieri elogioase: *Prezentabil și cu multă prestanță în fața trupei. Cu putere de muncă și perseverență. Caracter loial, inteligent, cu bună judecată și bun simț*. În ceea ce privește pregătirea sa se menționa că *posedă o foarte frumoasă cultură generală. Cultură profesională foarte bogată*. Ca militar era *bun camarad, cu simțul onoarei și datoriei dezvoltat*. Ca slujitor al Bisericii Ortodoxe era *un adevărat duhovnic pentru subalterni pe care-i sfătuiește, consolează, îmbărbătează în toate împrejurările. Demn, moral, duce viață modestă. Foarte manierat*. Din punct de vedere al atribuțiilor a îndeplinit *funcția de confesor al Garnizoanei, depunând multă muncă. Conduce cu foarte bune rezultate educația religioasă în unitățile din Garnizoană, depunând mult suflet, multă metodă, pasiune pentru a ridica și menține spiritul militar la*

înălțime prin frumoasele conferințe profesionale ce face. Nu pregetă să desăvârșească toate tainele creștinești ori de câte ori este chemat de autorități, ofițeri, subalterni sau trupă[13].

Anul următor completează aprecierile: *a depus aceiași muncă, aceiași dragoste pentru a duhovnici cât mai bine pe ofițeri și trupă luând parte la toate manifestările religioase, patriotice, ostășești unde fie prin slujbe religioase, fie prin conferințe profesionale, fie prin convorbiri de la om la om a căutat și reușit să mențină și să ridice cât mai mult spiritul militar creștinesc*. În plus, s-a remarcat prin grija arătată Cimitirului Eroilor. Aprecierea se încheia: *un foarte bun preot militar*[14].

Comandantul Garnizoanei Turnu Măgurele, generalul Papană arata că a *vizitat Cimitirul Eroilor de care îngrijește cu atitudinea cuvenită, stăruind mult pentru întreținerea lui*. Deși nu l-a văzut în timpul activității duhovnicești a *avut bune referințe atât de la corpuri, cât și din Garnizoană. Este un bun preot militar*[15].

Episcopul Armatei, generalul de brigadă dr. Partenie Ciopron îl evalua la rândul său: *preotul căpitan Chirea Petre este un element distins din toate punctele de vedere. Energic, activ, punctual în serviciu, devotat misiunii preoțești, mereu în mijlocul ostașilor ca un adevărat apostol. Este iubit de toți fii săi sufletești de toate gradele pentru calitățile sale de confesor; în toate împrejurările este la înălțimea chemării sale*. În concluzie *este un confesor militar eminent și foarte mult de folos pentru instituție*[16].

Începutul războiului aduce noi provocări în fața preotului militar, fiind transferat la Regimentul 20 Dorobanți la 1 februarie 1940 (Ordinul de Zi nr. 753/1940)[17]. *Anul acesta a depus un efort deosebit, trupele fiind mai numeroase și unele în cantonament prin satele vecine, unde preotul s-a deplasat periodic spre a continua să se țină vie credința strămoșească în sufletele ostașilor*. „Foaia calificativă" pentru anul 1940 menționează efortul făcut *ținând conferințe la corpurile de trupă rămase în garnizoană*. De asemenea, a luat parte la ceremoniile de depunere a jurământului de credință față de Regele Mihai și a jurământului militar al grănicerilor și marinarilor[18].

În perioada 7-31 octombrie 1940 a fost trimis în zona de dislocare a Regimentului 20 Dorobanți. Aici *a trecut de la batalion la batalion unde a ținut predici al căror subiect și fel de a le înfățișa ostașilor a fost de mult folos pentru educarea religioasă. N-a uitat nici diferitele secte religioase care au prins în unele comune din județ și în unire cu comandanții de companii au stăruit zi de zi și au reușit să întoarcă mulți la credința strămoșească*[19].

Dăruit cu har, preotul Petre Chirea a oficiat slujbe în zilele de duminică la rugămintea locuitorilor din comuna Reteș. *Modul cum s-a manifestat și cum a știut să pregătească aceste slujbe a stârnit admirația locuitorilor. Chiar în satele cu populație sașă a fost de ajuns ca să săvârșească un serviciu religios pentru ca toți să spună că preotul are mare, mare admirație din partea ostașilor*[20].

Inspectorul Clerului Militar, episcopul general dr. Partenie Ciopron s-a alăturat bunelor aprecieri afirmând că *preotul căpitan Chirea Petre este un bun preot militar activ. Își îndeplinește conștiincios îndatoririle sale de păstor sufletesc al ostașilor din garnizoana Turnu Măgurele unde se află cu serviciul*[21].

Pentru întreaga sa activitate colonelul Georgescu, comandantul Regimentului 20 Dorobanți l-a propus pentru a fi avansat în gradul următor.

Aprecierile referitoare la activitatea desfășurată în perioada 1940-1941 de preot Petre Chirea sunt și de data aceasta superlative. Dintre calitățile fizice se puteau enumera: *sănătos și foarte rezistent pentru a suporta foarte bine toate greutățile unei campanii. Bine conformat. Înfățișare plăcută. Ținută foarte îngrijită. Cu multă prestanță. În concluzie: aptitudini fizice foarte bune*[22].

Calitățile sale militare erau: *energic. Temperament liniștit. Cu prevedere și inițiativă. Concepție bună. Caracter deschis. În concluzie: aptitudini militare foarte bune*[23]. În continuare este consemnat *Foarte inteligent. Judecată sănătoasă. Cultură generală bogată. În concluzie: preot foarte capabil*[24].

Ca preot al garnizoanei *a fost întotdeauna în mijlocul ostașilor, căutând ca pe lângă diferitele servicii pe care le prestează să pătrundă și în sufletul ostașilor și să le formeze adevărata îndrumare către credință. A căutat ca pe cei rătăciți să-i readucă la credința strămoșească și a reușit ca să poată smulge de la diferitele secte religioase pe cei mai aprigi și mai habotnici adepți, astfel că în scurt timp a putut reda credinței un număr mare din acești rătăciți. S-a apropiat mult de sufletul ostașilor și a putut să le fie adesea mai mult decât un părinte și de multe ori să redea armatei și mai mulți păcătoși care păcătuiau din obișnuință fără să se teamă de o sancțiune supremă*[25].

Pe front[26], după trecerea Nistrului de către trupele regimentului *a fost un neobosit preot și pentru populația civilă care a venit de la mare depărtare pentru a le presta diferite servicii ca: botezul copiilor, cununii, înmormântări etc. În localitățile unde cantonează trupele a făcut sfințirea bisericilor și slujbe regulate la aceste biserici. Această dedicare pentru serviciile ce le prestează a apropiat foarte mult populația civilă de armată și a făcut ca aproape tot județul să se bucure de a avea preot și a putea să fie chemat atunci când au nevoie. Au zile când a botezat până la 100 de copii și a cununat tot atâția. Este neobosit de dimineața până seara și prestează toate aceste servicii cu toată bunăvoința atrăgând toată stima și admirația din partea populației civile. În concluzie: activitate foarte mare și de mult folos pentru ținutul de la est de Nistru*[27].

Întreaga sa activitate de misionariat în rândul ostașilor și a populației civile a fost răsplătită cu Ordinul „Coroana României" clasa a V-a cu spade.

A fost înaintat la gradul maior, preot de divizie la 26 octombrie 1942, în conformitate cu Înaltul Decret nr. 3190 (publicat în „Monitorul Oficial" nr. 257 din 3 iunie 1942)[28].

Noul comandant al Regimentului 20 Dorobanți, locotenent-colonelul Constantinescu, notează: *fire blândă și cu multă dragoste de ostași. Nu s-a eschivat de la eforturi și de la muncă* [...] *Nu se pot dezice frumoasele aprecieri de mai sus ale vechiului comandant, iar eu nu am decât cuvinte de laudă pentru acest distins preot militar. A continuat a rămâne în mijlocul regimentului luând parte la toate acțiunile care s-au ivit în toate luptele grele ce le-au purtat ostașii acestui regiment. Cuvintele de îmbărbătare și grija părintească pe care a arătat-o ostașilor, mai ales celor răniți, a fost punctul de onoare al acestui distins preot. Nu a șovăit un moment a fi la dispoziția ofițerilor acolo unde nevoia o cerea*[29].

Activitatea sa exemplară s-a desfășurat și *în diferite sate, precum și predicile sale la anumite festivități* [...] *Iar corolarul meritelor sale au fost cimitirele model organizate în spatele frontului care l-au făcut cunoscut până la Marele Cartier General – Serviciul Religios, aducându-i alese mulțumiri*[30].

La 28 septembrie 1942, a fost trimis la partea sedentară a regimentului, fiind înlocuit cu preotul rezervist Gheorghe

Tomescu de la parohia Horez, îndeplinind funcția de confesor al garnizoanei Turnu Măgurele (Ordinul Direcției Personal nr. 80887/1942)[31].

Activitatea sa a fost apreciată în cuvinte elogioase și de către comandantul Garnizoanei Turnu Măgurele, locotenent-colonelul Ducea. *Aici a depus o muncă deosebită, fiind mereu la toate unitățile și în special la recruții Regimentului 20 Dorobanți. A întocmit programe judicioase de activitate pe care le-a executat cu punctualitate și cu multă conștiință. Are un dar frumos de a predica și la toate festivitățile a luat parte în calitatea sa, unde prin cuvinte alese a propovăduit credința, dragostea de țară, Rege și Neam. Nu am decât cuvinte de laudă pentru acest distins preot militar*[32].

Față de acestea *s-a ocupat și de Cimitirul Eroilor din garnizoană și a vizitat și Spitalul de răniți, unde, prin frumoasele sale cuvinte de îmbărbătare, a alinat suferințele și a dat curaj celor răniți mai grav de a suporta durerile*[33].

Începând cu 1 aprilie 1944 a funcționat ca preot al Brigăzii 4 Artilerie, mare unitate cu care a plecat pe frontul din Moldova. *În tot acest timp, aproape zilnic, pe front, chiar în linia 1, prin predici bine chibzuite a căutat și reușit să susțină moralul trupei. În plus de aceste predici întocmite cu multă competență s-a ocupat îndeaproape de Cimitirul Eroilor de la Hăbășești, făcut pe întreaga divizie*. Nu în ultimul rând *cu vorbe blânde și mângâietoare a reușit să aline o parte din suferințele răniților*[34]. Concluzia firească ce se impunea era că *este un preot care își cunoaște în mod desăvârșit datoria de preot militar având un apreciabil ascendent moral asupra ostașilor. A fost întotdeauna la datorie și totdeauna punctual la serviciu*[35].

Pe 2 septembrie 1944 a fost luat prizonier în localitatea Bereşti Bistrița, jud. Bacău, alături de generalul Chirnoagă, comandantul marii unități.

S-a întors în țară alături de Divizia „Horia, Cloșca și Crișan", al cărui preot-șef a fost de la 1 septembrie 1945. Comandantul marii unități, generalul de corp de armată Lascăr Mihail aprecia că *este foarte stăruitor și cu excepțională putere de muncă. Caracter ferm și deschis. Foarte inteligent și cu o cultură generală foarte dezvoltată. Se impune tuturor prin pregătirea sa intelectuală. Educație desăvârșită. Leal, demn și integru. Pe tot timpul și-a îndeplinit serviciul său cu o deosebită conștiinciozitate și cu o largă înțelegere a condițiilor în care s-a format divizia*[36] *și a scopului ce se urmărea. Animat de largi idei religioase și democratice, preotul locotenent-colonel Chirea a desfășurat o mare activitate religioasă atât în lagăr, ușurând prin aceasta viața camarazilor săi, precum și în cadrul diviziei.* Activitatea preotului militar s-a concretizat prin organizarea de *coruri religioase minunate, a ținut conferințe atât în domeniul religios, cât și cu caracter social; a oficiat servicii divine la toate sărbătorile creștinești; a construit un frumos cimitir pentru ostașii din divizie decedați*.

Generalul Lascăr Mihail conchidea *prin întreaga sa activitate în cadrul diviziei* [...] *a constituit pentru mine și ostașii mei un f. bun îndrumător și ajutor de seamă. Pentru toate acestea îl caracterizez ca un preot militar excelent*[37].

Episcopul Armatei, generalul dr. Partenie Ciopron menționea *în totul nota elogioasă a dlui comandant al Diviziei H.C.C. Preotul locotenent-colonel Chirea este un cleric militar distins, cu o remarcabilă activitate pastorală. Meritele sale excepționale sunt în deosebi activitatea de pe front, dar mai ales munca și râvna sa apostolică printre ofițerii și ostașii din lagăre. Aici rolul său a fost covârșitor. A oficiat servicii divine, a ținut cuvântări entuziaste, a tipărit o carte specială de rugăciuni, în care scop și-a vândut o parte din hrana sa pentru a procura hârtia necesară acestor cărți. Prezența sa permanentă în lagăre a ținut moralul ofițerilor și trupei la un nivel ridicat*[38].

La întoarcerea în țară a fost *însărcinat cu conducerea Biroului de legătură de la ECP*[39] *unde desfășoară, de asemenea, o rodnică activitate pentru întărirea noului spirit în oștire, fiindumi de un real ajutor în această importantă operă*. În concluzie *este un cleric militar cu merite excepționale, pentru care l-am distins cu toate gradele și rangurile bisericești ce se pot acorda unui preot (brâu roșu, econom stavrofor, protopop etc.). Socot că s-ar face un act de dreptate dându-i-se acestui distins preot militar și gradul în oștire ce i se cuvine și pe care îl merită cu prisosință*[40].

Gradul de locotenent-colonel i-a fost acordat „în mod excepțional" prin Ordinul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.[41].

La 1 octombrie 1945 a fost transferat la Inspectoratul General de Armată pentru Educație (Ordinul Ministerului de Război nr. 91197/1945)[42], fiind numit, de la 1 noiembrie același an, ca șef al Biroului Legături Cler.

În „Foaia calificativă" întocmită la 31 octombrie 1946[43] se menționa activitatea desfășurată în noile condiții, de schimbare radicală a societății și Armatei Române.

În calitate de preot-șef al Inspectoratului E.C.P. a știut să dea instrucțiuni și directive precise, reușind să facă și să desăvârșească colaborarea dintre Clerul Militar și organele aparatului E.C.P. Toate acestea au contribuit ca preoțimea militară să se integreze în mod conștient în munca de democratizare a țării. A ținut conferințe foarte bine documentate atât în garnizoana București, cât și în garnizoanele din țară, cu ocazia inspecțiilor făcute unităților. Aceste conferințe, prin darul oratoric și căldura cu care au fost expuse, s-au bucurat de un răsunător succes în rândul auditorilor.

Activitatea de propagandă s-a extins, astfel încât *prin stăruințele sale, Clerul Militar, în frunte cu Episcopul Armatei, a ținut în cadrul Orei Armatei, cuvântări la radio, Sfinția Sa inaugurând aceste conferințe editoriale, mult apreciate*. De asemenea *a contribuit cu documentate articole la ziarul „Glasul Armatei"*.

Pentru activitatea excepțională desfășurată a fost numit șeful Serviciului Educației Religioase, în această calitate *a îndeplinit conștiincios toate însărcinările date și condus cu competență educația religioasă a Armatei, știind să imprime linia justă în această latură*[44].

Ultima consemnare din memoriul personal se numește „Notă de carnet pe timpul de la 1 noiembrie 1947 până la 15 februarie 1948"[45]. Este consemnată funcția deținută în această perioadă, respectiv de șef al Biroului Cler în Direcția Educație.

Noua orientare politică se regăsește și în aprecierile la adresa activității preotului Petre Chirea, acestea devenind preponderent *mulțumitoare*. Acum el este doar *suficient de pregătit din punct de vedere profesional*, a condus *biroul și munca ce-a avut mulțumitor*, având *o concepție destul de clară în lucrări*. A fost *mulțumitor de pregătit politicește și devotat regimului democratic popular*. Se orientează *mulțumitor* și interpretează *destul de just evenimentele politice interne și internaționale*.

Dintre multele cuvântări ale preotului Petre Chirea am ales conferința ținută, în anul 1936, în fața recruților care

depuneau jurământul de credință regelui și de supunere față de legile și îndatoririle militare, pe care o redăm în integralitatea ei:

Conferința model: Despre jurământ[46]

Astăzi, 7 iunie, bătrâna, însă glorioasa capitală a Moldovei a îmbrăcat iarăși haina de sărbătoare.

Astăzi toți recruții din această garnizoană care s-au învrednicit de cinstea de a fi ostași, cu sufletele pline de bucurie și de dragoste, depun jurământul de credință regelui și jurământul de supunere legilor și îndatoririlor militare, în toate ocaziile, atât în timp de pace, cât și în timp de război.

Fericită a fost făcută alegerea acestei zile pentru depunerea jurământului, de Comandamentul nostru, pentru că astăzi nu numai voi care veți jura veniți să aduceți asigurări de supunere și dragoste, Căpitanului Căpitanilor, Carol al II-lea, ci întreaga națiune română, întreg sufletul român se pregătește astăzi spre a duce mâine aceeași asigurare de dragoste, de devotament și de supunere.

În acest moment sfânt vouă care v-ați născut în timpul Regelui Carol I făuritorul coroanei de oțel, vouă care ați crescut sub oblăduirea viteazului Ferdinand I, întregitor de hotare și făuritorul României Mari și care ați venit ca prin jurământul vostru să faceți zid de apărare în jurul Măriei Sale, vă adresez cuvintele Domnului Nostru Iisus Hristos: „Unde sunt doi sau trei adunați în numele meu, acolo sunt și eu în mijlocul vostru".

Sus aveți inimile dragi camarazi! Pentru că însuși Fiul lui Dumnezeu asistă azi la cel de-al doilea botez, când Țara vă botează ca mamă, iar Armata Română ca naș.

Pregătiți-vă cu bărbătească demnitate și cu creștinească evlavie sufletul vostru, ca pe steagul unității din care faceți parte, să depuneți jurământul de credință față de Rege, față de Țară și față de Tron.

Prin jurământ vă împodobiți sufletul vostru ostășesc pentru că de sfințenia și de trăinicia jurământului, prin care voi vă legați soarta voastră de soarta Regelui și de soarta Țării, de voinicescul vostru jurământ, depinde viitorul neamului românesc. De azi înainte nu vă mai aparțineți vouă, ci Regelui și Patriei.

Din osârdia cu care faceți acest jurământ, se clădește și se călește azi, oțelul celei mai teribile arme, în fața căruia dușmanul trufaș va amuți și care armă se numește sufletul vostru românesc.

Prin jurământ vă învredniciți de cinstea de a vă numi ostași ai Țării și ai Regelui și mai mult decât atât, vi se face onoarea de a năzui la titlul de erou.

Vă dați seama de marea cinste de care vă bucurați, însă trebuie să vă dați seama și de marea răspundere ce vi se încredințează, în aceste zile grele, când de pretutindeni suntem împresurați de dușmani.

Numai înțelegând însemnătatea jurământului veți putea pune în lucrare toate puterile voastre sufletești și trupești pentru a fi în stare să apărați și să păstrați pământul nostru strămoșesc, aghesmuit cu sângele atâtor eroi și a virtuților înflorite pe el, virtuți creștinești și cetățenești.

Prin jurământul ce veți depune se va încheia o legătură strânsă, o legătură sfântă, între voi, între Rege, între Patrie și între Drapelul pe care veți jura.

Prin respectarea, prin păstrarea jurământului, se va vedea la voi: credința în Dumnezeul părinților noștri, încrederea în Regele Țării și dragostea față de Neamul, de la care am moștenit: și sângele și sufletul și istoria.

Jurământul ostășesc se păstrează chiar cu jertfa vieții.

Istoria omenirii e plină de asemenea pilde, de asemenea exemple de păstrarea jurământului.

Garda lui Napoleon, Împăratul Franței, pe punctul când era să fie prinsă și nemaiavând nicio scăpare, strigă: „Garda moare, dar nu se predă".

Dar istoria poporului român, nu este împletită cu asemenea pilde de păstrarea jurământului?

Ce însemnează oare lăsarea pe câmpiile de luptă: la Olt, la Jiu, Mărășești, Oituz și Mărăști, a 800 000 de vieți, decât pilde vii, pilde strălucite pentru păstrarea jurământului față de patrie și tron!

Camarazi!

De felul cum veți păstra acest jurământ de credință și supunere, atârnă fericirea voastră aici pe pământ, de asemenea și dincolo de mormânt.

Pentru că un lucru trebuie să știți și e bine chiar să vă notați că toate se pot ierta, toate se pot dezlega, numai călcarea jurământului nu se iartă și nu se dezleagă niciodată.

Și acum convinși de însemnătatea acestui act sfânt, după cum v-am explicat și în cuvântările pe care vi le-am ținut la unități, să zicem cu tot sufletul nostru și din toată inima noastră: „Blestemat fie-i mormântul, cui își calcă jurământul!"

Confesorul Garnizoanei Iași
Preot Chirea Petre

LIEUTENANT-COLONEL PRIEST PETRE CHIREA – THE CONFESSOR OF TURNU MĂGURELE GARRISON

He graduated from Theology Faculty. Priest Petre Chirea joined the Romanian Army in 1935, having the rank of captain, being the confessor of Turnu Măgurele garrison. His commandants and the two Army's bishops, Ioan Stroia and Partenie Ciopron, were unanimous in appreciating his career in the most laudatory terms, a career that was dedicated both to military men and civil population.

Keywords: priest Petre Chirea, Turnu Măgurele, confessor, battle field, civil population

NOTE

1 Serviciul Istoric al Armatei.
2 Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, f. 1.
3 *Ibidem*, f. 2.
4 *Ibidem*, f. 8.
5 *Ibidem*.
6 Pe larg vezi Marius-Cătălin Mitrea, *Episcopia Armatei Române – apostolat în slujba patriei*, în revista „Misiunea", anul I, nr. 1/2014, pp. 54-60 și Comandor (r) prof. dr. Aurel Pentelescu, Ionuț-Constantin Petcu, *Un ierarh uitat – episcopul militar dr. Ioan Stroia*, în revista „Misiunea", anul I, nr. 1/2014, pp. 71-76.
7 Arhivele Militare Române, Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, f. 8.
8 *Ibidem*, f. 2.
9 *Ibidem*, f. 9.
10 *Ibidem*.
11 Pe larg vezi Marius-Cătălin Mitrea, *Art. cit.*, pp. 54-60 și Colonel (r) prof.

univ. dr. Gheorghe Nicolescu, *Un episcop pentru Armata Română. Generalul de brigadă dr. Partenie Ciopron*, în „Calendarul Tradițiilor Militare – 2013", Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2012, pp. 30-40.

12 Arhivele Militare Române, Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, f. 9.
13 *Ibidem*, f. 10.
14 *Ibidem*, f. 11.
15 *Ibidem*.
16 *Ibidem*.
17 *Ibidem*, f. 2.
18 *Ibidem*, f. 12.
19 *Ibidem*, f. 13.
20 *Ibidem*.
21 *Ibidem*.
22 *Ibidem*, f. 14.
23 *Ibidem*.
24 *Ibidem*.
25 *Ibidem*, f. 15.
26 A făcut stagiul pe front în perioada 1 septembrie 1941-28 decembrie 1942, ca preot al Diviziei 4 Infanterie. A fost evacuat în țară, îmbolnăvindu-se grav.
27 Arhivele Militare Române, Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, ff. 15-16.
28 *Ibidem*, f. 2.
29 *Ibidem*, f. 17.
30 *Ibidem*.
31 *Ibidem*, f. 2.
32 *Ibidem*, f. 19.
33 *Ibidem*, f. 20.
34 *Ibidem*, f. 21.
35 *Ibidem*.
36 Divizia II Voluntari Români a fost înființată la 12 aprilie 1945 în baza aprobării Comandamentului Suprem al Armatei Roşii din 27 martie 1945, pe teritoriul Uniunii Sovietice, în Regiunea Balta, garnizoana Kotovsk, din militarii români aflați în lagărele de prizonieri aflate pe teritoriul acestui stat şi care şi-au dat adeziunea necondiționată la lupta împotriva fascismului, pentru democratizarea țării şi a Armatei Române. Organizatorii au fost generalul de corp de armată Lascăr Mihail şi generalul Dumitru Romulus. La trecerea Prutului, prin Ordinul de Zi nr. 71 bis, unitatea a primit numele de Divizia II de Voluntari Români „Horia, Cloşca şi Crişan". A fost integrată în organica Armatei Române în baza Înaltului Decret nr. 2625 din 15 august 1945.
37 Arhivele Militare Române, Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, f. 22.
38 *Ibidem*.
39 Educație Cultură şi Propagandă – n.n.
40 Arhivele Militare Române, Fond Memorii Tineri, litera C, nr. crt. 4, ff. 22-23.
41 *Ibidem*, f. 23.
42 *Ibidem*, f. 2.
43 *Ibidem*, ff. 24-25.
44 *Ibidem*, f. 26.
45 *Ibidem*, f. 27.
46 Idem, Fond microfilme, rola F.II. 4.1563, cd. 111-112.

Maior dr. Milyan MILKIČ[1]

PREOȚII ÎN MISIUNILE MILITARE ALE GUVERNULUI SÂRB (1916-1920)

În Constituția Regatului Serbia era asigurat tuturor comunităților confesionale recunoscute dreptul la practicarea credinței și organizarea după canoanele credinței[2]. Regele a fost numit apărătorul acestor drepturi. După recensământul din 1910, în Regatul Serbiei au trăit 2 881 200 (98,6%) ortodocși, 14 335 (0,5%) musulmani, 8 435 (0,28%) romano-catolici, 5 997 (0,2%) adepți a lui Moise și 799 (0,025%) protestanți[3]. Biserica Ortodoxă Sârbă în Regatul Serbia, în baza Constituției a fost declarată ca biserică de stat. Înaltele fețe bisericești, învățătorii și preoții militari, membrii și funcționarii tribunalelor bisericești au avut statutul de funcționari ai statului și au primit leafa de la stat. Ceilalți preoți au avut venit din donațiile enoriașilor și din impozitul bisericesc al acestora. Preoții care au fost angajați în slujba statului au aparținut categoriei preoților militari. Slujba preoților militari a fost introdusă la 29 mai 1839, când a fost adoptată Legea referitoare la armată care a prevăzut existența preotului militar în Comandamentul Suprem[4]. Preoții militari erau funcționari de stat numiți de rege, prin decret regal, la propunerea ministrului apărării.

Aceștia au participat în războaiele împotriva turcilor, în războaiele balcanice și în Primul Război Mondial. Din 404 020 de persoane care făceau parte din Armata Sârbă mobilizate la 23 septembrie 1915, 92 au fost preoți[5]. În baza datelor din documentele operative ale Comandamentului Suprem Sârb care se păstrează în Arhiva Militară din Belgrad, în Armata Sârbă în Primul Război Mondial au fost 81 de preoți militari. Protoiereul Mihailo I. Popovici în cartea sa, *Rolul istoric al Bisericii Sârbe la păstrarea identității naționale și formarea statului,* scrie că în Primul Război Balcanic au luptat 118 preoți militari, în cel de al doilea 140 iar în Primul Război Mondial 192 de preoți militari[6].

15 mai 1916. Jurământul unei divizii de voluntari sârbi la Odessa

După atacul Armatelor Austro-Ungare, Germane și Bulgare, în octombrie și noiembrie 1915, Armata Sârbă împreună cu regele și guvernul au părăsit Serbia traversând Muntenegru și Albania[7]. În perioada cât a fost în Grecia, întâi a staționat pe insula Corfu – din ianuarie și până în mai 1916 – iar apoi pe teritoriul peninsulei Halkidiki, Armata Sârbă, când era vorba despre aprovizionare cu material necesar și alimente, a depins de Comandamentul Aliaților din Salonic.

În timpul când a început atacul, guvernul sârb a ordonat preoților să rămână în parohiile lor și acolo să aștepte inamicul. Unii preoți nu au ascultat ordinul și împreună cu armata și guvernul, au părăsit Serbia. Circa 500 de preoți au fost internați iar toți episcopii au fost nevoiți să părăsească eparhiile. Despre activitatea preoților în Primul Război Mondial nu s-au scris prea multe lucrări[8].

Preoții în SUA și Marea Britanie

Printre primii teologi care s-au școlarizat în Anglia a fost Nicolai Velimirovici[9]. În anul 1909 a pregătit doctoratul în filosofie pe tema Filosofia lui Berkli la Oxford. Când a fost atacată Serbia, ieromonahul Nicolai Velimirovici nu s-a retras cu armata și guvernul în Albania. Guvernul 1-a trimis în primăvara anului 1915 în misiune diplomatică în SUA[10]. A rămas acolo până în toamnă ca, apoi, să plece la Londra. Având în vedere că a vorbit limbile rusă, franceză, engleză și germană, ieromonahul Nicolai prin activitatea sa a reușit ca la sfârșitul verii anului 1915 să influențeze ca din SUA în Europa să vină circa 20.000 de voluntari de proveniență slavă[11]. Majoritatea a fost trimisă pe frontul de la Salonic. La fel a strâns și o sumă importantă ca ajutor umanitar pentru sârbii din Serbia ocupată. Cinci ani mai târziu, deja episcop de Ohrid, Nicolai scria: Cinci ani am fost în America. Atunci am fost trimis de guvernul sârb să vizitez coloniile iugoslave în această țară și oamenilor să le explic lupta titanică care o poartă micuța Serbie cu marele Imperiu Austro-Ungar. Prin multe rezoluții poporul iugoslav s-a declarat pentru idealurile Serbiei[12].

În toamna anului 1915, ieromonahul Nicolai a ajuns la Londra continuând misiunea sa diplomatică în cadrul ambasadei sârbe[13]. A ținut conferințe și prelegeri, a publicat texte și promovat ideea iugoslavismului. Printre primele activități desfășurate a fost să se adreseze pentru ajutor lui Robert Wiliam Seton-Watson care a fost înclinat ideii iugoslavismului și convins că Serbia trebuie ajutată. Nicolai Velimirovici i-a scris lui Seton-Watson la 16 octombrie 1915 despre tragedia Serbiei și luptele Armatei Sârbe[14]. In anul 1915, ieromonahul Nicolai a publicat în limba engleză lucrarea Religia și naționalitatea în Serbia care a avut 23 de pagini cu introducerea semnată de Seton-Watson[15]. Cartea, tot în limba engleză, Locul Serbiei în istoria umanității, publicată în octombrie 1915, a cărui editor a fost Consiliul de Cerce-

tare a Relațiilor Internaționale, cuprindea 26 de pagini și a fost dedicată lui Seton-Watson. Cuvântările din martie 1916 în biserica Sf. Margareta din Westminster, ieromonahul N. Velimirovici le-a publicat în același an în limba engleză sub titlul Sermons on Subjects Suggested by the War care avea 40 de pagini. Lucrarea The Lord's Prayer: a Devont Interpretation în ediția Church of England Maris Society publicată în 1916 a avut introducerea semnată de episcopul de York. A mai vorbit în Catedrala din Canterbury, în biserica Sf. Treimi din Stroud Green – Londra, soldaților englezi și studenților la Cambridge iar toate aceste cuvântări au fost publicate în 1916 în cartea Serbia la lumină și în întuneric. Partea a doua a acestei cărți a adus traduceri din poezia epică sârbă. În biserica „Sf. Pavel" a ținut liturghia pentru Serbia[16] la 7 iulie 1917. La fel, ieromonahul Nicolai Velimirovici a participat și la procesiunea bisericească.

Nicolai Velimirovici a fost inițiatorul proiectului al cărui țel a fost ca studenții la teologie în anul 1917 să continue școlarizarea în limba engleză sub controlul preoților sârbi[17]. La realizarea acestui proiect a avut ajutorul înaltei fețe bisericești Randall Davidson de Canterbury. În scrisoarea către prietenul George Bell din 15 iunie 1917, Nicolai îi aduce la cunoștință că în acel moment la Londra erau 11 studenți sârbi la teologie și că față de ei trebuia să se comporte ca și față de refugiații care aveau nevoie atât de ajutor material cât și spiritual[18].

Sub conducerea canonicului Cenon Carnegie, starețul bisericii cu hramul Sf. Margareta din Westminster, a fost constituit Consiliul pentru Ajutorul Studenților Bisericii Sârbe. La fel, a fost constituit și un comitet academic format din profesori la teologie la Oxford. Majoritatea studenților sârbi a studiat la Institutul de Teologie din Oxford, „Sf. Ștefan" iar în acest grup, pe lângă alții, au fost și Milovan Blagoievici, Bogdan Ivanovici, Dușan Șucletovici, Bojidar Popovici, Vladimir Georgevici, Chirilo Ianici, Irinei Georgevici, Pavle Ieftici, Ielisie Andrici, Iustin Popovici. Evidențiem prezența ieromonahului Irinei Georgevici care în perioada septembrie 1918-mai 1919 a fost adjunctul șefului Biroului de Informare sârbe la Londra[19]. În Anglia, în timpul Primului Război Mondial, au studiat 28 de studenți sârbi. Pe lângă ieromonahul Nicolai Velimirovici, în Anglia, ca profesori au fost Iosif Țviovici, Damaschin Gradnicichi, Demosten Ilici și Milan Milutinovici[20].

Ieromonahul Nicolai Velimirovici la sfârșitul anului 1918 s-a întors în nou formatul Regat al Sârbilor, Croaților și Slovenilor. Înainte de a fi ales ca episcop, a fost profesor suplinitor la „Sf. Sava" din Belgrad. Sf. Sobor Arhiepiscopal l-a numit episcop în 1919, iar din 1920, la dorința proprie, Nicolai ajunge la Ohrid.

Am menționat că printre profesori studenților sârbi la Oxford a fost ieromonahul Iosif Țviovici. Episcopul Sava scrie despre el că după ocuparea Serbiei a fost într-o misiune diplomatică la Biserta și în Rusia iar în 1917 a fost numit rector al bogosloviei ortodoxe sârbe în Anglia[21]. Ca preot militar, Iosif a fost numit la Regimentul 15 ca apoi prin ordinul din 14 martie 1916 să fie numit la postul de preot militar în comanda trupelor de rezervă și în școlile militare. Prin hotărârea Comandamentului Armatei a 3-a din 24 martie 1916, Iosif Țviovici a trecut în comanda Diviziunii Dunărene[22]. Prin hotărârea Comandamentului Diviziunii Dunărene din 26 martie 1916[23], Iosif Țviovici a fost transferat ca preot în Comandamentul pentru Aprovizionare a diviziunii[24]. Mai târziu, Ministerul Apărării la 18 iulie 1916 a trimis o hotărâre Comandamentului Corpului Sârb de Voluntari din Rusia și colonelului Dușan Stefanovici, reprezentantul militar la Paris, prin care îl numește pe Iosif Țviovici ca preot militar în Comandamentul Diviziuni a 2-a de voluntari sârbi[25]. Împreună cu ceilalți numiți a plecat cu vaporul din Biserta la 21 iulie 1916. Spre Rusia acest grup a plecat la 12 august 1916[26].

Comandantul Diviziunii Dunărene, colonelul Miloievici în raportul spre comandantul Armatei 1 din 25 iulie 1918 scrie că preotul, domnul Țviovici nu a venit la datorie, iar din câte a auzit, el este la Londra [...] și de aceea am onoarea de a ruga ca acest domn să fie șters de pe lista Comandamentului Suprem căci de pe lista Primei Armate 1-am șters deja[27]. Această scrisoare a fost trimisă la 28 iulie cu explicația că preotul Țviovici poate fi valabil șters de pe lista Armatei 1 abia când vor primi informația că despre aceasta a hotărât Comandamentul Suprem. Din Comandamentul Suprem dosarul respectiv a fost trimis ministrului apărării la l august și se cerea ca referentul pentru preoți din acest minister să-și spună părerea. Din departamentul Ministerului Apărării la 4 august 1918, Comandamentul Suprem a fost informat că ierarhul Iosif Țviovici, prin hotărîrea F/6 nr. 13484 din 20 noiembrie 1917, a fost eliberat de datorie și trecut la muncă

Episcopul Josif Cvijović

în Ministerul Învățământului și Credinței[28]. În baza acestei hotărâri, Comandamentul Suprem, prin scrisoarea A-G nr. 136885, a anunțat Comandamentul Armatei 1 că preotul Țviovici poate fi șters de pe listă. Această hotărâre a ajuns la Comandamentul Diviziunii Dunărene la 11 august ca pe 13 august 1918 să fie definitiv șters de pe listă. După ce a ajuns părerea referentului pentru preoți, ieromonahul Iosif Țviovici a fost șters de pe lista preoților militari a Comandamentului Suprem la 20 august 1918[29].

După terminarea Primului Război Mondial s-a întors la Belgrad și la scurt timp a fost numit rector al Școlii de Teologie din Prizren. De la acest post la 19 decembrie 1920 a fost ales episcop de Bitola[30].

Preoții în Corpul de Voluntari în Rusia

După hotărârea guvernului sârb ca în Rusia să se formeze armată de voluntari, la 11 februarie 1916 s-a definit numărul de ofițeri necesari pentru formarea primei diviziuni sârbe a armatei de voluntari în Rusia[31]. Prin brevet ca și comandant al Diviziunii Sârbe a Armatei de Voluntari în Rusia a fost numit colonelul Stevan Hagici. Ca adjunct era colonelul Dragutin Kusacovici, iar conducător al statului major era Voin Maximovici. Prin brevetul din 21 februarie au fost numiți comandanții brigăzilor, colonelul Giuragi Iosifovici și colonelul Milos Stancovici. Ca și comandanți ai unităților coloneii Jovan Mitrovici, Velibor Trebinaț, Stoian Popovici și subcolonelul Dragoliub Mihailovici. Pe lângă acești ofițeri au fost numiți și 12 comandanți de batalioane, 26 de comandanți de unități militare subordonate și a fost stabilit numărul necesar de ofițeri de diferite specialități, precum și numărul necesar de funcționari. În 24 martie 1916, Ministerul Apărării trimite o îndrumare comandantului diviziunii cum să realizeze călătoria din Corfu până la Odessa și pentru munca în continuare[32]. Din portul din Corfu, la 3 martie, au plecat cu vaporul francez „Ville de Nante" cei aleși în Diviziunea Sârbă de Voluntari în Rusia. Spre Rusia au plecat 130 de militari dintre care 31 de ofițeri superiori, 46 de ofițeri, nouă funcționari, un preot militar, un pictor, cinci medici, un medic veterinar, patru locotenenți, șase sergenți, 12 sublocotenenți și 12 soldați (funcționari și ordonași). Pe lista ofițerilor, funcționarilor militari, subofițerilor și soldaților din Corfu care plecau spre Rusia pentru a forma prima diviziune sârbă de voluntari sub numărul 78 este trecut preotul militar George Popovici[33].

Preotul militar al Diviziunii Dunărene, Danilo Popovici, la 25 februarie 1916, a cerut comandantului să fie repartizat în cadrul diviziunii de voluntari care a fost în curs de formare în Rusia[34]. Preotul Popovici a argumentat cererea prin faptul că a făcut studiile teologice în Rusia și că era capabil să preia și rolul de translator pentru limba rusă[35]. Izvoarele documentează că preotul Danilo Popovici a fost membru în misiunea colonelului Stevan Hagici pe 9 martie 1916 iar din Corfu la Paris a venit și preotul George Popovici[36]. Din Corfu la Paris au venit 134 de ofițeri și funcționari. La 15 martie, ei au plecat spre Londra ca apoi prin Suedia să ajungă în Rusia, pentru ca la Odessa să organizeze soldații de origine slavă din Armata Austro-Ungară luați prizonieri de ruși în diviziunea de voluntari. Comandantul diviziunii, colonelul Stevan S. Hagici, a ajuns la Odessa pe 14 aprilie 1916 și chiar din a doua zi a raportat despre situația găsită prințului Alexandru[37]. A subliniat că împreună cu el la Odessa au ajuns 21 de ofițeri, patru funcționari, trei medici și 14 subofițeri și soldați iar ceilalți din grup, după ordinul guvernului sârb au rămas la Londra. Colonelul Hagici scria că în momentul în care raporta erau formate două unități militare. A mai menționat numărul și componența și faptul că au avut și doi preoți militari. Pe lista Numărul persoanelor în Diviziunea Sârbă de Voluntari din Rusia la 15 aprilie 1916 (fără cei veniți din Corfu) nu a fost menționat niciun preot militar, în primul regiment – unu (singura informație despre această persoană era că vine din Regatul Sârb), în regimentul doi – un preot militar de aceiași provenienţă iar următoarele două nu au avut nici un preot militar[38].

În cadrul vizitei în Rusia, președintele guvernului sârb, Nicola Pașici, a vizitat la Odessa pe 3-4 mai 1916 prima Diviziune Sârbă de Voluntari[39]. Pașici a fost convins că trebuie continuată adunarea voluntarilor și că în Rusia trebuia format corpul de voluntari. La scurt timp după întoarcerea lui Pașici la Salonic, au fost luate măsuri și date ordinele necesare pentru trimiterea la Odessa a numărului necesar de ofițeri care să formeze Comandamentul Corpului și două diviziuni[40]. La jumătatea lui iulie 1916 comandant al Corpului a fost numit generalul Mihailo Jivcovici, iar comandant administrativ al comandamentului, colonelul Dragutin Kușacovici, comandant al diviziunii colonelul Dimitrievici și Milan Iecimenici[41]. Prin același ordin a fost hotărât și numărul de ofițeri superiori ca și numărul de subofițeri și funcționari militari, în total au fost alese 135 de persoane. Generalul Jivcovici cu oamenii săi au ajuns în Rusia pe același drum cum a ajuns și colonelul Hagici la 7 septembrie 1916.

La sfârșitul lunii mai 1916, înaintea terminării lucrărilor de formare a primei diviziuni, Comandamentul Suprem Rus a gândit întrebuinţarea ei. Colonelului Hagici i-a fost transmis că există posibilitatea ca prima diviziune să plece pe frontul din Galiția[42]. Colonelul Hagici a informat guvernul sârb care, însă, nu a fost de acord cu această propunere. Guvernul sârb a propus Comandamentului Suprem ca prima diviziune să ajungă la Salonic pentru a întării Armata Sârbă. Mai târziu, generalul Brusilov, comandantul frontului de sud-vest, l-a anunţat pe colonelul Hagici că, pe 4 iulie, România va intra în război de partea aliaților și că peste o lună prima diviziune va pleca împreună cu trupele ruse în operațiunile din Dobrogea. Guvernul sârb a fost de acord cu această propunere. După câteva zile, două brigăzi ale diviziunii întâi au plecat în Dobrogea.

Din ordinul Comandamentului Suprem, la 20 septembrie 1917, locotenentul Slavco Trifunovici și preotul Danilo Popovici au fost trimiși în comandamentul celei de a doua diviziuni ruse ca ofițeri de legătură și translator[43].

Ministrul apărării prin ordinul din 31 octombrie 1916 a hotărât ca preot al batalionului sârb de voluntari să fie numit ieromonahul Leontie Mitrovici, din mănăstirea Țetinie[44].

Comandantul diviziuni a doua ruse a trimis o cerere spre comandamentul sârb la 24 octombrie 1917 în care explica că diviziunea nu avea preot militar numit de stat și că avea nevoie de acesta în spital având mulți bolnavi. Se cerea ca preotul sârb Popovici care a fost acolo ca translator să fie trimis în spitalul diviziunii a doua. La 6 noiembrie preotul Danilo Popovici a trecut în slujbă în comandamentul celei de a doua diviziunii ruse[45].

Preoții în spitalele militare ale aliaților

În timpul Primului Război Mondial, preoții militari au fost în majoritate angajați în spitalele militare. Cel mai mare număr de răniți ai Armatei Sârbe a fost în spitalele militare aflate pe insula Vido. La fel, răniți sârbi au fost în spitalele aliaților Govin, Moraitiți și Axileon. Prin hotărârea ministrului apărării din 4 aprilie 1916, a fost numit câte un preot militar în fiecare din aceste spitale[46]. Astfel, în spitalul din Govino, preot a fost Vladimir Ieremici, în Moraitiți preotul Unității Militare 15 iar în spitalul din Axileon a fost preot Milia Ristici, înainte preot militar în spitalul de pe insula Vido[47]. Preot militar în Spitalul 2 sârbo-englez la 27 mai 1917 a fost numit Svetozar Ivoșevici[48].

Conducătorul departamentului sanitar a propus la 26 august 1917 ca în spitalul rus de teren din Veri să fie trimis un preot ortodox al Armatei Sârbe[49]. La acest post pe 29 august 1916 a fost trimis ieromonahul Mitrofan Ivancevici[50]. Preotul Liubomir Popovici a fost trimis la Seres la 18 octombrie 1916[51]. Înainte de acest post, preotul Popovici a fost în slujbă la lagărul englez.

Conducătorul departamentului sanitar a cerut la 26 octombrie ca să fie trimiși preoți în Spitalul englez-sârb nr. l din Vodeni, în spitalul englez-sârb din Sorovici în care se găseau doar soldați sârbi urmând să fie numiți preoți militari ortodocși din componența Armatei Sârbe[52]. La 29 octombrie a ajuns răspunsul pozitiv la această cerere și au fost propuși din partea Comandamentului Suprem preotul militar Gavrilo Kupusinaț la spitalul din Vodeni, care era starețul mănăstiri Sf. Roman iar la spitalul din Sorovici ieromonahul Teodosie Toșici din mănăstirea Milikova. Același organ a ordonat la 12 aprilie 1917 ca preotul Teodosie Toșici să fie eliberat de datorie și în locul lui 1-a numit pe un alt preot[53].

La cererea colonelului Sondermaier din armata aliaților, la 5 ianuarie 1917 la Spitalul englez militar nr. 33 a fost numit un preot militar ortodox în Sorovici[54]. Acest preot s-a numit Traico Popovici[55].

Ministerul Apărării al Serbiei în septembrie 1917 a cerut să se adune informații despre toți preoții militari sârbi care erau la dispoziția armatei din Micra. Prin hotărârea Comandamentului Suprem al Armatei Sârbe din 23 noiembrie 1917 și după înțelegerea cu Comandamentul Trupelor Aliaților, unii dintre preoții sârbi au fost trimiși în spitalele militare franceze și engleze[56].

În Spitalul provizoriu nr. 7 au fost numiți preoții Milovan Mitici și Milan Panici; la spitalul din Seres – preoții Traico Arsici și Slavco Pavlovici; la spitalul din Samli – preotul Dimitrie S. Miloicovici; la spitalul din Karaburun – preotul Stanoie Seculici. Ei au stat alături de răniți în momentele grele și îi ajutau să scrie scrisori.

Medgidia. Monumentul eroilor Diviziei 1 Voluntari sârbi

Preoții sârbi la slujbă în țările aliate

Ministerul Apărării la 17 martie 1917 informa Comandamentul Suprem că a ordonat reprezentanților sârbi de la Paris și Londra să-i găsească și să-i trimită la Salonic pe toți preoții care se găsesc acolo fără permis[57]. Reprezentantul de la Paris, colonelul Dușan Stefanovici, a ordonat la 29 aprilie 1917, comisarului principal pentru refugiații sârbi din Paris ca toți călugării să fie trimiși la Salonic de unde urmau să plece la slujbă în spitale[58]. Unul dintre preoții care din Londra a fost trimis la Salonic a fost ieromonahul Sofronie[59].

Preoții de care a fost nevoie în străinătate au fost trimiși de Comandamentul Suprem. După necesitate, ministrul apărării, la 30 august 1916, a numit preoți militari în spitalele din Nița, Tulon și împrejurimi, unde erau ofițeri și soldați sârbi. Printre ei a fost preotul Bogomir Petrovici, până atunci preot în Regimentul „Stevan Singelici". Preotul militar Naiden Giokici a venit în slujbă la Marsilia în septembrie 1916[60]. Ministrul apărării la 9 iulie 1918 la Marsilia a numit ca preot militar pe Costa Protici[61]. Preotul Stevan Boiovici prin hotărârea ministrului apărării din 8 aprilie 1917 a fost numit preot militar în orașul Tur (Franța) și împrejurimi.

Din date fragmentare este cunoscut că preotul Boiovici la sfârșitul lunii iulie 1917 a fost la Geneva[62]. Dintr-un document înțelegem că au fost preoți militari sârbi la slujbă în Tunisia și Algeria[63]. Ministrul apărării a informat la 18 noiembrie 1917 Comandamentul Suprem că la slujbă în Africa era nevoie de preoți militari sârbi. La 9 iunie 1918 în slujbă la Marsilia, ministrul apărării 1-a numit pe preotul Costa Protici[64]. Motivele de numire și plecare a preoților în unele țări aliate au putut fi legate și de starea sănătății. Astfel, protoiereul V. Paunovici, a primit permisul ca șase luni să fie în Franța pentru a se vindeca[65]. La fel, la 2 iunie 1918, șase luni în Franța pentru tratament medical a primit și referentul pentru religie Zdravco Paunovici[66].

Un număr mare de preoți a fost eliberat de datorie începând cu octombrie 1918 și trimiși la slujbă în orașele și parohiile din care au fost mobilizați[67]. În baza cererii ministrului educației și problemelor confesionale, ministrul apărării la 23 noiembrie 1918 a dat ordinul de eliberare de datorie a tuturor preoților din unitățile militare operative[68]. La sfârșitul lui noiembrie 1918 a început procesul de cercetare pentru a se stabili numărul exact de preoți răniți și căzuți la datorie[69].

În decembrie 1918, toate unitățile Armatei Sârbe au avut listele preoților care erau eliberați de datorie și întorși în parohiile în care au slujit înainte de război. Preoții care au dorit să-și continue activitatea în cadrul armatei, au putut în concordanță cu necesitatea, să slujească atât în parohiile

lor cât și în armată[70]. Comandamentul Suprem a publicat la 31 martie 1920 ordinul de demobilizare pentru acea parte a armatei care până atunci nu fusese demobilizată[71].

Prin activitatea în cadrul diferitelor misiuni diplomatice și militare în țările aliate, dar și pe front, preoții Bisericii Ortodoxe Sârbe au dat un mare aport eforturilor guvernului și Armatei Sârbe pentru eliberarea Serbiei.

PRIESTS IN SERBIAN GOVERNMENT MILITARY MISSIONS (1916-1920)

The article presents the priests' activity in the Serbian government military missions between 1916 and 1920. After an introduction, the author offers an image of the activity of the priests in USA and Great Britain, in the Volunteers Corps from Russia, in the Allied military hospitals and in the Allied countries. With their activity in different diplomatic and military missions in the Allied countries and on the battle field, the priests of the Serbian Orthodox Church gave an important contribution to the Serbian government and army for Serbia's liberation.

Keywords: priest, army, Serbia, Russia, war

NOTE

1 Cercetător în Departamentul de Istorie Militară, Institutul de Cercetări Strategice din cadrul Ministerului Apărării al Republicii Serbia, doctor în ştiinţe politice. Domenii de cercetare: tradiţii religioase, Armata Sârbă şi Iugoslavă în sec. XIX şi XX, relaţii internaţionale în sec. XX şi politica externă iugoslavă. A publicat 27 de studii şi articole. Autor al cărţii *Trieste Crisis in the Context of History and Relations between Yugoslavia and Great Powers 1943-1947*, INIS, Belgrade, 2012.

2 Constituţia Regatului Serbiei de la 22 decembrie 1888, în Marea Adunare Populară la Belgrad, Tipografia de stat, Belgrad, 1888.

3 Radoş Liuşici, *Istoria statală sârbească*, cartea II, Novi Sad, 2001, p. 35.

4 Milyan Milkič, *Specificul vieţii religioase în armata Regatului Serbia*, Opera militară I, 2003, pp. 168-184.

5 Arhivele Militare Sârbe (în continuare A.M.S.), lista 3, cutia 4, document 3/1, pp. 1-6. Numărul precis al Armatei Sârbe în întregime la începutul ofensivei inamice la 23 septembrie 1915.

6 Mihailo I. Popovici, *Rolul istoric al bisericii sârbe la păstrarea identităţii naţionale şi formarea statului*, Noua tipografie, Belgrad, 1933 (Passim).

7 În timpul retragerii în Muntenegru şi Albania, au murit în lupte, din boală sau au dispărut 72 000 de soldaţi şi un număr însemnat de civili. Din 420 000 de oameni cât a numărat Armata Sârbă în octombrie 1915, în urma retragerii şi luptelor crâncene au supravieţuit doar 150 000 de soldaţi. Totuşi, armata şi-a păstrat spiritul şi s-a pregătit de a lupta în afara ţării. Despre participarea Serbiei în Primul Război Mondial vezi Andrei Mitrovici, *Serbia în Primul Război Mondial*, Belgrad, 1984; Milorad Ekmecici, *Ţelurile de război ale Serbiei în 1914*, Belgrad, 1973.

8 Toate lucrările enumerate se găsesc în textul original.

9 Radmila Radici, *Relaţiile Bisericii Ortodoxe Sârbe şi Bisericii Anglicane*, în „Revista iugoslavă de istorie", nr. 1-2/2000, p. 99.

10 Dr. Miuriel Xepel George Bell, Nicolai Velimirovici, *Poveste despre o prietenie*, Svetigora, Ţetinie, 2003, p. 34.

11 Date precise în nota textului original.

12 Sava episcop de Şumadia, *Ierarhii sârbi din secolul IX până în secolul XX*, Evro, Unipres, Kalenici, Belgrad, Podgorița, Kraguievaţ, 1996, p. 375.

13 Dr. Miuriel Xepel George Bell, Nicolai Velimirovici, *Op. cit*, p. 30.

14 Hugh Seton-Watson, *The Making of a New Europe*, Methuen&Co. Ltd., Londra, 1981, p. 152.

15 *Poveste despre o prietenie* la pp.151-154 enumără cărţile publicate de N.V. în Anglia în timpul Primului Război Mondial.

16 Dr. Miuriel Xepel George Bell, Nicolai Velimirovici, *Op. cit*, p. 31.

17 *Ibidem*, pp. 33-37.

18 *Ibidem*, p. 35.

19 R. Radici, *Relaţiile Bisericii Ortodoxe Sârbe*, pp. 99-100.

20 *Ibidem*, p. 100.

21 Sava episcop de Şumadia, *Op. cit*, p. 262.

22 A.M.S., P3, C321, F9, D5.

23 *Ibidem*; Hotărârea A-G nr. 9650.

24 Idem, K321, F9, D5; Ordinul nr. 38542.

25 Idem, K435, F1, D2/1; Lista diviziunii cehe pentru Rusia, Ordinul Ministerului Apărării AG 10 nr. 1840 trimisă din Corfu reprezentantului militar la Paris, 18 iulie 1916.

26 Idem, K443, F8, D3/83.

27 Idem, K321, F9, D5.

28 *Ibidem*.

29 *Ibidem*.

30 Sava episcop de Şumadia, *Op. cit.*, p. 262.

31 I. Ivanovici, S. Raicovici, V. Ribar, *Corpul iugoslav de voluntari în Rusia, anexă istoriei mişcării de voluntari (1914-1918)*, Institutul militar istoric al API, Belgrad, 1954, p. 19; V. Maximovici, *Prima diviziune de voluntari 1916-1926*, Prossveta Belgrad, 1926, p. 13.

32 V. Maximovici, *Op. cit.*, p. 13.

33 *Ibidem*, pp. 13-14.

34 A.M.S., P5, K10, F6, D39.

35 *Ibidem*.

36 Idem, P3, K435, F1, D2/1. *Date despre militarii care au murit sau foşti bolnavi în Franţa 1915-1917*. Din datele disponibile preotul Popovici a stat la hotelul „Il de France", nr. 10.

37 V. Maximovici, *Op.cit.*, p. 17.

38 *Ibidem*, pp. 16-17.

39 I. Ivanovici, S. Raicovici, V. Ribar, *Op. cit.*, p. 22; V. Maximovici, *Op. cit.*, pp. 22-24.

40 *Ibidem*, p. 124.

41 *Ibidem*.

42 *Ibidem*, p. 30.

43 A.M.S., P5, K136, F5, D7/66.

44 Idem, P3, K263, F7, D5/45.

45 Idem, K296, F2, D1/92.

46 Idem, K10, F8, D38.

47 Idem, P5, K10, F8, D38.

48 Idem, K263, F6, D4/11; Svetozar Ivoşevici preot militar în Primul Război Mondial a purtat un jurnal personal în care zi de zi a enumerat toate activităţilor sale. Acest jurnal se găseşte în Arhiva Şumadiei din Kraguievaţ, fondul lui Svetozar Ivoşevici.

49 Idem, P3, K263, F7, D5/26.

50 *Ibidem*.

51 *Ibidem*, D5/47.

52 *Ibidem*, D5/44.

53 Idem, K296, F7, D5/29.

54 Idem, K263, F7, D1/3.

55 *Ibidem*.

56 Idem, K296, F2, D1/101; Părerea Ministerului Apărării din 2 septembrie 1917, despre starea ofiţerilor în spitale şi nevoia de preoţi.

57 *Ibidem*, F1, D1/22.

58 *Ibidem*, D1/32.

59 *Ibidem*, D1/34.

60 Idem, K435, F1, D2/1.

61 Idem, K321, F9, D5/77; Ordinul ministrului din 30 decembrie 1916.

62 Idem, K435, F3, D15/21.

63 Idem, K296, F1, D1/1.

64 *Ibidem*, F2, D1/19.

65 Idem, K321, F9, D5/77.

66 Idem, K296, F2, D1/74.

67 Idem, K321, F9, D5/69.

68 *Ibidem*, F10, D5/115.

69 *Ibidem*; *Ibidem*, D 5/133.

70 *Ibidem*, D5/138.

71 *Ibidem*, D5/140.

Asist. univ. dr. protosinghel Maxim VLAD[1]

MARTIRIUL CREŞTIN, CU O PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA SOLDAȚILOR MARTIRI DIN PRIMELE SECOLE CREŞTINE

Nicio altă mișcare religioasă nu a cunoscut o dezvoltare așa de rapidă precum creștinismul. Când Iisus Hristos a fost răstignit, urmașii Lui erau în număr de câteva sute. În a doua jumătate a secolului întâi, mișcarea creștină s-a răspândit pretutindeni și a cuprins toate păturile sociale ale Imperiului Roman. Istoricii estimează că la sfârșitul secolului întâi erau deja nu mai puțin de 500 000 de creștini.

Cercetătorul David Barrett[2] este de părere ca pe la anul 300 d.Ch., sau la nouă generații de la Christos, 10,4% din populația lumii era creștină, 66,4% dintre aceștia fiind din afara rasei albe. Scriptura era deja tradusă în zece limbi de circulație. În primii 300 de ani de creștinism, mai mult de 410 000 de persoane, sau un procentaj de 1 la fiecare 200 de creștini, își dăduseră viața ca martiri pentru Christos. Din această sumară statistică rezultă ca Biserica lui Hristos a dat mărturie prin membrii ei martirizați, cu privire la adevărul predicat de aceasta. Martiriul ca suportare a nedreptăților și a morții pentru Hristos și adevărul Său a provocat un adevărat scandal în conștiința colectivă a vremii, deoarece până atunci nu au existat niciodată în istorie, grupuri sau comunități umane mai mari care să accepte să fie omorâte pentru un crez anume.

Pe ce se fondează însă martiriul? Răspunsul este în realitate simplu: se fondează pe moartea lui Iisus Hristos, pe sacrificiul Său suprem de iubire, realizat pe Cruce, pentru ca noi să putem avea viață. Este logica bobului de grâu care moare pentru a aduce mult rod (cf. In. 12, 24).

De unde izvorăște așadar forța pentru a înfrunta martiriul? Din profunda și intima unire cu Hristos, pentru că martiriul și vocația la martiriu nu sunt rezultatul unui efort uman, ci sunt răspuns la o inițiativă și la o chemare a lui Dumnezeu, sunt dar al harului Său, care ne face să fim capabili de a oferi propria viață din iubire față de Hristos, față de Biserică și față de lumea din afara Bisericii. Dacă citim viețile martirilor, rămânem uimiți de seninătatea și curajul lor în înfruntarea suferinței și a morții: puterea lui Dumnezeu se manifestă pe deplin în slăbiciunea, în lipsurile celui care se încredințează Lui și își pune doar în El propria speranță (II Cor. 12, 9). Dar este important de subliniat că harul lui Dumnezeu nu suprimă sau sufocă libertatea celui care înfruntă martiriul, ci, dimpotrivă, o îmbogățește și o însuflețește: un martir este o persoană pe deplin liberă, liberă în raport cu puterea lumii; persoană liberă care într-un unic act definitiv îi dăruiește lui Dumnezeu întreaga Sa viață și într-un suprem act de credință, de nădejde și de iubire, față de semeni și față de Dumnezeu, se abandonează în mâinile Creatorului și Răscumpărătorului Său; își sacrifică propria viață pentru a se uni desăvârșit cu jertfa lui Hristos pe Cruce.

Într-un cuvânt: martiriul este un mare act de iubire ca răspuns la necuprinsa și negrăita iubire a lui Dumnezeu. Martir în sens larg este creștinul care suportă în numele lui Dumnezeu, a dreptății Sale și a Adevărului Său, din partea oamenilor, injustiția și minciuna umană ce se manifestă sub forma ateismului, a contestării lui Dumnezeu, a nedreptății sociale și a pervertirii adevărului și a realității cu privire la modul în care omul trebuie să trăiască și să-și organizeze viața.

Răspândirea mesajului creștin a întâmpinat de la început unele piedici și greutăți, atât din partea evreilor, cât și din

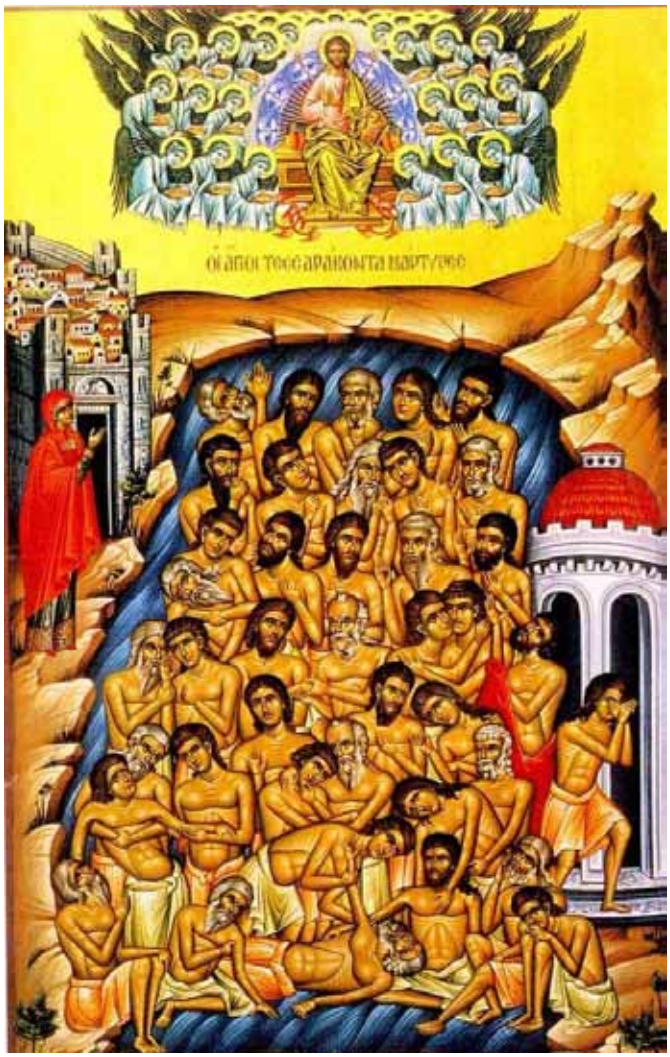

Sfinții 40 de Mucenici din Sevastia

partea păgânilor. Persecuțiile propriu-zise, îndurate de creștini din partea autorităților romane și ale mulțimii păgâne au fost grele, de lungă durată și au pus Biserica în dificultate. Ele au început în anul 64, sub împăratul Nero (54-68), și au durat până la anul 313, când împăratul Constantin cel Mare (306-337) a publicat edictul de toleranță religioasă, de la Milan. Persecuțiile n-au fost continue, dar au durat mai mult de jumătate din acest răstimp de trei secole. Cauzele persecuțiilor au fost de mai multe feluri:

Cauze religioase

Între creștinism și religia greco-romană era o mare deosebire. Creștinismul era o religie nouă, monoteistă, spirituală, morală, în timp ce păgânismul era o religie veche, politeista, idolatra și decăzută. Păgânii nu aveau o înțelegere pentru o religie spirituala, fără temple, fără zei și jertfe, fără reprezentările zeilor prin statui, în care oamenii de rând credeau ca locuiește puterea lor – numen. Credința creștină era socotită de păgâni o apostazie de la religia și tradiția strămoșilor – mos majorum, disprețul zeilor, ateism și nelegiuire. Orice calamitate abătută asupra Imperiului Roman, năvălirea altor popoare, cutremure, furtuna, vreme rea, inundații, seceta, foamete, epidemii, toate erau atribuite creștinilor, fiindcă au părăsit cultul zeilor, iar zeii mânioși trimit aceste nenorociri asupra oamenilor.

Cauze politice

Strânsa legătură dintre religie, stat și viața publică scotea și mai mult în evidență contrastul dintre creștinism și păgânism. Politeismul era în adevăr amestecat în toate manifestările vieții publice și de stat. Ideea păgânilor că Imperiul Roman este ajutat și protejat de zei și ca lor li se datorează creșterea și puterea lui și că, pe de altă parte, nenorocirile care se abat asupra lui vin din cauza creștinilor, care, prin atitudinea lor, jignesc și supără pe zei, au făcut ca păgânii să vadă în creștini dușmanii statului.

Cultul împăratului și al zeiței Roma, care constituia de fapt o manifestare de loialitate politica față de puterea Romei și a împăratului, de la care creștinii se sustrăgeau, căci ei adorau pe Dumnezeul cel adevărat, Creatorul cerului și al pământului, a constituit una din cauzele principale ale persecuțiilor. Refuzul creștinilor de a adora pe împărat ca zeu era socotit ca act de impietate (sacrilegium) și ofensa adusă majestății imperiale – crimen laesae majestatis. Refuzând sa accepte cultul zeilor, în general, creștinismul era învinuit și pentru crima de ofensă a religiei și a divinității – crimen laesae religionis et divinitatis (Tertullian, Apologeticum, XXVII, 1).

Cauze moral-sociale

Prejudecățile și ura păgânilor se manifestau și în aprecierile lor asupra vieții morale a creștinilor. Neînțelegând Taina Sfintei Împărtășanii, în care pâinea și vinul sunt prefăcute, prin Sfântul Duh, în Trupul și Sângele lui Iisus Hristos, creștinii erau acuzați că ucid copiii la cultul lor și se hrănesc cu sângele și carnea acestora. Neînțelegând rostul și sensul agapei creștine, creștinii erau socotiți imorali, fiind acuzați că la ospețele comune se dedau la desfrâu și comit chiar incesturi, ca Oedip, regele Tebei.

Clasele conducătoare, aristocrații, vedeau în creștini elemente vulgare și-i disprețuiau, pentru că ei erau recrutați mai mult din clasele modeste. Creștinismul era socotit o religie de sclavi, de ignoranți, de oameni inferiori. Prin abținerea lor de la anumite meserii și funcțiuni legate de cultul zeilor, prin refuzul unora de a servi în armată, creștinii erau socotiți de păgâni inutili societății, nefolositori în afaceri – infructuosi negotiis (Tertullian, Apologeticum, XLII, I).

Legislația și procedura de judecată

Ca să poată fi tolerate, cultele străine trebuiau de regulă să fie permise prin lege. Până la Constantin cel Mare, creștinismul a fost o religie nepermisă și ținută în afara legii. El putea fi urmărit pe baza unor decrete și legi existente, cu aplicare generală sau specială la religii.

Legea celor 12 table interzicea cultele străine și pedepsea magia. Un decret al senatului și o lege a lui Traian contra asociațiilor nelegale interziceau adunările nocturne. *Lex Julia de maiestate* pedepsea manifestările dușmănoase față de poporul roman. Creștinii puteau fi acuzați și urmăriți în baza

Martirajul Sfântului Maurice și Legiunea Tebană

acestor legi și decrete, pentru un motiv sau altul.

În cazul judecării creștinilor, se putea urma fie procedura normală a procesului de crimă, cu pedepse capitale, prevăzute de legi, pentru cetățenii romani, fie procedura reprimării delictelor, bazată pe dreptul polițienesc și judecătoresc al funcționarilor romani superiori de a păși din oficiu contra necetățenilor suspecți sau vinovați de tulburarea ordinii publice.

În aprecierea vinei și a pedepsei ei se conduceau de regulă după normele procesului de crimă, dar aveau libertatea de a aprecia și deseori se proceda arbitrar și abuziv, influențați fiind de mulțime sau de patimă. Unii istorici cred că împotriva creștinilor s-a procedat în primele două secole, nu pe bază de legi speciale sau de legi penale de drept comun, ci pe bază de măsuri administrative și polițienești. Alții însă, cred că la judecarea creștinilor se aplicau legile penale de drept comun: adică creștinii erau acuzați și condamnați, pentru crime și pedepsiți de legile în vigoare – magie, sacrilegiu, asociații nepermise. Cert însă este un lucru – la creștini se căutau și se condamnau nu anumite crime, ci mai degrabă numele lor de creștin.

Pedepsele variau, în general după situația generală a creștinilor. Principiul condamnării era: cei nobili să fie deportați, cei de jos decapitați, în ambele cazuri, însă creștinilor li se confiscau averile. Pedepsele capitale erau: pierderea libertății, a drepturilor civile, moartea. Aceasta putea fi provocată prin decapitare, prin ardere, răstignire, aruncare la fiare sau în luptele de gladiatori. Pedepse pe viață erau exilul sau deportarea în locuri nesănătoase și sub pază, condamnarea la munci în mine și în cariere, în grele condiții de trai, creștinii fiind ținuți în lanțuri ca și sclavii; pentru femei și fecioare se aplica de cele mai multe ori vinderea la case de toleranță.

Judecarea creștinilor era însoțită de torturi, pentru a-i sili să se lepede de credință. Acestea erau foarte grele și de multe feluri: flagelarea, bătaia cu vergi, lapidarea, sfâșierea corpului cu unghii sau gheare de fier sau cu cioburi ascuțite, arderea cu fier înroșit sau cu torțe, turnarea de plumb topit pe spate, întinderea membrelor sau a corpului prin diferite mijloace, legarea de cai fugăriți, sfărâmarea picioarelor, spânzurarea cu capul în jos, înecarea, tăierea limbii, a nasului, a urechilor, scoaterea ochilor și multele altele.

Soldații creștini din Armata Romană, martirizați în primele patru secole creștine

Niciun grup de locuitori ai Imperiului Roman, cu excepția, desigur, a clerului, nu a contribuit atât de mult în decursul primelor patru secole ale creștinismului la răspândirea acestuia precum armata.

Drept urmare, atunci când, în secolul al III-lea Armata Romană a început sa piardă caracterul aristocratic și împărații au permis fluxurilor largi de țărani și de neromani să intre în aceasta, învățătura lui Hristos a ajuns în locurile cele mai inaccesibile.

De exemplu, unul dintre cei mai mari părinți ai deșertului, Sf. Pahomie cel Mare, a aflat despre creștinism doar atunci când a fost înrolat. Mai mult decât atât, se poate afirma că, sub multiple aspecte creștinismul datorează răspândirea sa soldaților credincioși.

Dar acest fapt nu a constituit o victorie a forței fizice oarbe și brutale ci a fost rodul lucrării Providenței divine în viața celor care au răspuns invitației de a deveni creștini. În timpul domniei împăratului Constantin doar în câteva provincii din estul imperiului numărul creștinilor a început să constituie timid o majoritate, în restul imperiului aceștia rămânând pe mai departe o minoritate semnificativă, între 30 și 40%; în general, creștinii nu constituiau mai mult de 10-15% din locuitorii imperiului.

Este adevărat că în cadrul forțelor armate, în special în anumite regimente, de exemplu, în Legiunea a 12-a Melitiana, procentul creștinilor a depășit semnificativ cifra obișnuită în imperiu, dar cu toate acestea creștinii nu formau în armată o majoritate.

Nu atât numărul, cât calitatea soldaților creștini era semnificativă. Când privim la numele sfinților în Listele martirice din primele patru secole, observăm următoarele: din numărul total de martiri de sex masculin, nu mai puțin de 20 de nume aparțin ofițerilor romani de diferite ranguri. Chiar dacă neglijăm faptul că o mare parte din acești martiri aparțin altor popoare și unor secole diferite, ponderea ofițerilor însa este de 2%. Niciodată, chiar în perioadele cu cele mai intensive eforturi militare, dacă s-ar atribui 1/50 parte din populația masculină, funcții de comandă în forțele armate, cel mai mare procent ar fi de 0,5%. Astfel, observăm că printre martirii Imperiului Roman, ofițerii, chiar potrivit celor mai exigente calcule, au dat un număr de patru ori mai mare de martiri în raport cu cel furnizat de oricare altă clasă socială.

În plus, este consemnat un număr, relativ scăzut, de simpli soldați, care au suportat martiriu individual. Acest fapt se schimbă atunci când sunt luate în considerare cazurile de mărturisire în masă a credinței: regimente întregi au murit pentru Hristos. Deosebit este exemplul celor 40 de martiri din Sebasta Armeniei, din Legiunea a XII-a Fulminata, staționată la Melitene sau a soldaților creștini care alcătuiau Legiunea Tebana Legio I Maximiana, din anul 286.

Pentru prima dată clasa militarilor este menționată în Noul Testament în Evanghelii. Evanghelia după Luca afirmă că unii soldați i-au cerut lui Ioan Botezătorul consiliere spirituală, iar el le-a spus: *Să nu asupriți pe nimeni, nici să învinuiți pe nedrept, și să fiți mulțumiți cu solda voastră*. Matei menționează că Iisus a fost vizitat de un centurion în Capernaum, care i-a cerut să-l vindece pe sclavul lui bolnav. Mai târziu, cartea Faptele Apostolilor înregistrează că Petru a predicat la casa unui centurion numit Corneliu care staționa în Cezareea, iar sclavul și casa lui au devenit unii dintre primii convertiți ne-evrei la creștinism[3]. De la convertirea lui Corneliu la aproximativ 39 A.D. la 173 A.D., nu există mărturii documentare absolute nici surse de referința privind participarea creștină în armată[4].

Armata Romană, de la Octavian Augustus la Constantin, s-a bazat și pe voluntariat. Nimeni nu era obligat la serviciu în Armata Romană. Armata era formată din două grupuri: Legiunile și Auxilia. Recrutarea pentru Legiuni era permisă doar cetățenilor romani, care serviseră timp de 20 ani, cu excepția cazului în care aceștia fuseseră răniți și declarați medical inapți sau fuseseră excluși pe motive disciplinare. Pe de altă parte, în Auxilia erau recrutați soldați din rândul noncetățenilor proveniți din provincii. Mandatul lor de serviciu era de 25 ani, după care primeau cetățenie romană, precum și conubium, adică, dreptul de a se căsători cu o soție care nu era cetățean roman, dar putând beneficia de cetățenie

romană pentru copiii lor. Ca urmare, serviciu în Auxilia a fost un traseu comun pentru progresul social și economic pentru cei care nu erau cetățeni romani. Cu toate că în 212, împăratul Caracalla a decretat că toți oamenii din Imperiul Roman erau din acel moment cetățeni romani, Auxilia nu a dispărut, mai degrabă, a încetat să fie o metodă pentru progresul social și a devenit doar un alt tip de unitate care a inclus unități speciale, cum ar fi acelea de cavalerie și arcași.

Ca orice aspect al societății romane, armata a avut, de asemenea în componență, elemente religioase păgâne. Spectacolele, sacrificiile, și ceremoniile sacre în onorarea zeilor și a împăratului divinizați, constituiau standardele Legiunii, iar idealurile specifice, cum ar fi virtutea și disciplina au fost banalizate[5].

Pentru un creștin, intrarea în rândurile soldaților romani însemna o problemă serioasă de conștiință. Creștinii și-au pus adesea întrebarea dacă un soldat creștin putea să omoare, fie și în vreme de război? Putea un următor al lui Hristos să ia viața semenului său, fie el și păgân, agresor al statului roman? Era permis unui soldat creștin să jure credință împăratului său, care se credea un zeu în viață și să folosească rituri și expresii păgâne pentru a-și demonstra loialitatea față de imperiu?

Răspunsurile creștinilor la aceste întrebări erau tranșante, fuseseră discutate încă din vremea apologetului cartaginez Tertullian. În antichitatea creștină, existau rareori situații de alb imaculat și de negru precum abanosul, de cele mai multe ori viața îi punea pe oameni în fața unui gri de compromis. În veacul al IV-lea, au fost împărați creștini care i-au prețuit pe comandanții lor militari păgâni, dându-și seama că loialitatea și priceperea militară trece dincolo de opțiunile religioase. Un împărat păgân precum Iulian Apostatul a știut să aibă încredere în comandanții săi militari creștini, din aceleași motive ce trec dincolo de religie.

Creștinii au fost întâlniți în Armata Romană încă din secolul I, desigur într-un număr redus la început. Primii soldați creștini și-au ascuns identitatea religioasă, căutând să rămână ascunși și să facă compromisuri ce nu încărcau conștiința. Încă din anul 197, Tertullian afirma că pot fi întâlniți creștini în aproape toate segmentele societății romane, chiar și în armată. Totuși, el este de părere că legea creștină nu îngăduie uciderea aproapelui: *Suntem de ieri și totuși am ajuns să umplem pământul și toate ale voastre: orașele, insulele, fortărețele, municipiile, locurile de întâlnire, taberele militare chiar, triburile, adunările electorale, palatul, Senatul, forul. Numai templele vi le-am lăsat vouă. Am putea să numărăm pe degete armatele voastre: creștinii unei singure provincii ar fi mai numeroși! La ce război n-am fi putut noi fi destoinici, gata de luptă, chiar dacă am fi fost neegali în forță, noi care ne lăsăm uciși cu atâta voie bună, dacă în legea noastră n-ar sta scris să îndurăm mai bine moartea, decât să omorâm pe alții?* [6].

Cincisprezece ani mai târziu, Tertullian, devenit aproape montanist în atitudine și în gândire, într-un gest de extrem radicalism, condamna intrarea în armată a creștinilor. În scrierea sa *De corona militis*, apologetul cartaginez ia apărarea unui soldat care nu a dorit să primească cununa de lauri, în timpul unei ceremonii de investitură militară și de mulțumire[7]. Acest refuz a dus la sancționarea soldatului creștin și chiar la rostirea condamnării la moarte. Tertullian ia apărarea soldatului, menționând că un creștin nu trebuie să se înroleze în Armata Romană. În rândul autorilor creștini, vocea lui Tertullian a rămas aproape singulară, de aceea găsim mulți creștini în rândurile Armatei Romane, în secolele III-IV. Persecuții sporadice au existat pe toată perioada preconstantiniană, culminând cu marea persecuție declanșată de Diocletian care a vizat în mod deosebit pe creștinii din Armata Romană și clerul.

Deși marea persecuție în timpul împăratului Diocletian, a început oficial abia în anul 303, în rândurile Armatei Romane epurările au avut loc mai devreme. Eusebiu din Cezareea afirmă că persecuția a fost îndreptată mai întâi împotriva creștinilor din Armata Romană, care se aflau în poziția cea mai ingrată: *Atunci judecata dumnezeiască, așa cum știe ea să o facă, a ridicat brațul cu îngăduință, într-un timp când întrunirile nu fuseseră încă interzise, desfășurându-și blând și liniștit lucrarea sa de supraveghere și îndreptare! Persecuția a început mai întâi printre frații din rândurile armatei*[8].

În acest răstimp, creștinii ocupaseră rândurile armatei, până la punctul în care Diocletian a început sa aibă îndoieli cu privire la loialitatea trupelor sale. Soldații au fost obligați să ofere o jertfă zeilor romani, în cazul unui refuz urmând să fie expulzați din serviciu. Unii dintre ei au fost executați.

Ceea ce este important de reținut este faptul că, mereu probleme soldaților au apărut de la refuzul de a sacrifica zeilor romani sau de a recunoaște divinitatea împăratului chiar în mod formal. Nu exista niciun caz de martir soldat pre-Constantinian care ar fi fost adus în fața tribunalului militar pentru refuzul de a lupta. Acest lucru indică faptul că obiecția acestora a fost de natură religioasă, și nu cu referire la conceptul de război sau de soldat în sine[9].

Martiriul se justifica și se împlinește comunitar, aidoma Euharistiei, taina prin excelență eclesială, dar și împlinind comunitatea, revelându-i sensul, orientând-o și ridicând-o în inima iubitoare a Sfintei Treimi, prin faptul că exprima simultan jertfa lui Hristos și a întregii Sale Biserici. De aici și identitatea de fond între martiriu și Euharistie, clar conturată în conștiința și în viața Bisericii primare Perspectiva sacramentală oferită de martiriu descoperă centralitatea Euharistiei în Biserică nu prin motivația „interconfesională" și școlară a prezenței lui Hristos, ci prin faptul că în Euharistie se revelează, se exprimă, ca manieră specifică de cugetare și experiență, atât jertfa lui Hristos cât și cea eclesială. Incontestabilă atunci când sunt prigoniți deodată mai mulți „sfinți" (în accepția primară, de membri ai comunității creștine), ei înșiși constituindu-se într-o comunitate frățească prilejuită de împreuna lor pătimire, susținerea și realizarea eclesială a martiriului se edifica deplin când, fiind singur, întemnițatul lui Hristos reclama iubirea comunității. De altfel, sfântul atenționează explicit Biserica, asupra identității euharistice și comunitare a morții sale – *jertfelnicul este gata* – spune Sf. Ignatie Teoforul – *voi, ajungând prin dragoste un cor, să cântați Tatălui, în Hristos Iisus*, conștient fiind de valoarea ei generală, ecumenica.

Evidența primei situații, a unui martiriu în grup, nu indică însă nici izolarea comunităților de mucenici într-un elitism pseudo-frățesc. Credința *comunității frățești* de Martiri din Sevastia, de pildă, e ca *prin harul lui Dumnezeu și prin rugăciunile comune ale tuturor* – așadar numai susținuți de puterea comunională a Duhului lui Dumnezeu și de însușirea activă a acesteia de către comunitatea eclesială – vor duce lupta în Duhul Sfânt și conform Bisericii, care îi inspira în credința și unitatea lui Hristos. Sintagma *rugăciunile comune ale*

tuturor releva concomitent, în lucrarea sacramentală a martiriului, comuniunea în credință a fraților mucenici – care îi proslăveau împreuna pe Dumnezeu, petrecând în psalmi și rugăciuni, *întărindu-se unii pe alții* – și modul comunitar de asumare a martiriului, care conduce la împreuna-dobândire a fericirii veșnice. Martiriul se propune astfel conștiinței ecumenice, tuturor celor ce conlucrează la intensificarea și extinderea tainei Bisericii în lume.

Creștinii au făcut totdeauna deosebire între cultul sfinților și cultul păgân al morților și al eroilor. Ei nu cinsteau pe sfinți ca păgânii pe zei, căci rugăciunea lor se îndrepta, prin mijlocirea sfinților, către Dumnezeu.

Sfântul este un mijlocitor bine plăcut lui Dumnezeu, care, învestit cu cinstea și nimbul sfinţeniei se roagă pentru creștini. Martirii au fost îngropați cu deosebită cinste. Trupurile sau osemintele lor au fost îngropate de creștini cu mare grijă, dragoste și pietate[10]. Pe mormintele martirilor sau în apropierea acestora s-au ridicat primele locașuri creștine de cult, numite „martyria". La mormântul martirilor, creștinii se adunau și săvârșeau cultul, îndeosebi Sfânta Euharistie, în ziua aniversării morții lor, pe care o numeau „ziua nașterii", în latinește „dies natalis", căci aceștia au trecut din moarte la viață. Tertullian amintește cum creștinii făceau rugăciuni în fiecare an pentru cei morți, cu ocazia aniversării nașterii lor spirituale. Din aceste însemnări s-au format martirologiile și calendarul creștin. În cinstea martirilor și a sfinților s-au ridicat locașuri de cult, iar numele lor a început să se dea și se dă până azi, ca nume de botez. Părinții Bisericii afirmau ca nimeni nu L-a iubit pe Hristos mai mult decât martirii și nimeni nu s-au asemănat Lui mai mult decât aceștia.

CHRISTIAN MARTYRDOM WITH A SPECIAL REGARD ON THE MARTYR SOLDIERS IN THE FIRST CHRISTIAN CENTURIES

Martyrdom is an act of love as a response to the love of God. The article is dedicated to the Roman martyr soldiers from the first four Christian centuries. In the memory of the martyrs there were built churches and babies were named after them.

Keywords: martyrdom, God, Roman soldiers, Tertullian, persecution

NOTE

1 Facultatea de Teologie, Universitatea „Ovidius" din Constanța.
2 David Barrett, Todd Johnson, World Christian Trends, Ad 30-Ad 2200: Interpreting the Annual Christian Megacensus, Editura William Carey Library, 2001, 928 p.
3 Luca 03:14; Matei 8: 5-13; Fapte, 10: 1-48.
4 Peter J. Leithart, Defending Constantine (Madison, Wisconsin: InterVarsity Press, 2009), p. 260.
5 John T. Helgeland, Christians and the Roman Army, A.D. 173-337, Church History, vol. 43, no. 2 (Jun., 1974), pp. 149-163, 200; John Helgeland, Robert J. Daly și J. Patout Burns, Christians and the Military: The Early Experience (Philadelphia: Fortress Press, 1985), pp. 48-55; Arthur Darby Knock, The Roman Army and the Roman Religious Year Harvard Theological Review 45, no. 4, 1952, pp. 223-229.
6 Tertullian, Apologeticum, XXXVII, 4-5, tradus de prof. N. Chițescu, în colecția P.S.B., vol. 3: Apologeți de limbă latină, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1981, p. 90.
7 Idem, De corona militis, I. Migne, Patrologia Latina 2, p. 77.
8 Eusebiu din Cezareea, Istoria bisericească, VIII, I, 7, în colectia P.S.B. 13, p. 314.
9 Helgeland, et. al., Christians and the Military: The Early Experience, pp. 56-65; Shean, Soldiering for God, pp. 186-205.
10 Anton Caragea, Sfântul și cultul sfinților, București, Editura Herald, 2009, p. 90.

Drd. Ionela ZAHARIA[1]

CLERUL MILITAR ROMÂN DIN AUSTRO-UNGARIA (1914-1918)

Cărți de rugăciuni ortodoxă și greco-catolică pentru soldații români din Austro-Ungaria

Comemorarea centenarului izbucnirii Primul Război Mondial a declanșat o revigorare a cercetărilor dedicate acestui eveniment ce a avut repercusiuni în toate sferele vieții private și publice. Între numeroasele aspecte care nu au fost încă amănunțit cercetate în istoriografia românească se află și aportul clerului militar român din Austro-Ungaria în timpul Marelui Război. Articolul de față își propune să prezinte, succint, activitatea și rolul acestora pe diferitele fronturi, în spitale sau lagărele de prizonieri unde au fost trimiși să își facă datoria.

De ce am ales această temă? Nici un eveniment istoric antecedent nu a solicitat o atât de mare nevoie de sprijin spiritual. Prin activitățile lor, majoritatea preoților militari a reușit, ținând cont de circumstanțele politice și de influența pe care încă o exercitau la nivel moral și spiritual, să ofere milioanelor de soldați aflați pe diferitele fronturi posibilitatea de a face față spaimei, deznădejdii, suferinței sau dorului de casă. Cum? Prin propovăduirea importanței sufletului, care este nemuritor, și a mijloacelor de a dobândi mântuirea ducând o viață creștinească, conform învățăturilor Mântuitorului, prin rugăciune, spovedanie și împărtășanie. Aceleași circumstanțe au făcut ca preoții militari să fie responsabili și pentru dezvoltarea unei religiozității aparte, în care s-a pus accentul pe împlinirea datoriei față de conducerea politică, văzută ca fiind rânduită de Dumnezeu, chiar dacă acest lucru presupunea ca ortodocși să lupte contra ortodocși și români contra români.

Perioada premergătoare Marelui Război

Preoți care să însoțească soldați pe câmpul de luptă pentru a obține intercesiunea divină există încă din Antichitate. În Austro-Ungaria, unul dintre cele mai puternice fiefuri ale catolicismului, serviciul religios al armatei avea o tradiție de secole. Unul dintre cele mai vechi regulamente pentru capelani militari de pe aceste teritorii datează încă din secolul al XVII-lea[2]. Despre existența unor români în acest serviciu putem vorbi însă doar de la finele secolului al XVIII-lea, după constituirea regimentelor grănicerești. O primă dovadă documentară ar fi o cerere aprobată de împăratul Iosif al II-lea, înaintată în 1758 de Mitropolitul de Karlovać, Pavle Nenadović. Mitropolitul solicita numirea unor preoți ortodocși la regimentele grănicerești în care se găseau ortodocși, măcar pe timp de război. Pe timp de pace nevoile religioase ale acestora urmau să fie împlinite de preoții civili locali. În 1834 au fost instituiți și primii preoți militari români permanenți la unele dintre regimente[3].

După realizarea reformei politice din 1867 și transformarea monarhiei într-un stat bicefal, întregul sistem statal a fost reorganizat conform noilor circumstanțe. Reformele au atins și clerul militar care trebuia să fie în concordanță cu transformările efectuate în cadrul armatei și anume desființarea regimentelor de graniță, împărțirea armatei în armata cezaro-crăiască comună (k.u.k. Armee), care avea menirea de a apăra imperiul de amenințările externe, k.u. Honved, care avea menirea să păstreze ordinea în jumătatea de imperiu aflată sub influența maghiară și k.k. Landwehr-ul, care trebuia să mențină ordinea în partea de imperiu controlată de Viena.

Cea mai importantă instanță clerical-militară și consilier al Ministerului de Război pe probleme religioase era vicarul apostolic al armatei. Acesta păstra o evidență a componenței confesionale a fiecărui regiment și colabora împreună cu ministrul de Război și împăratul în privința numirii de preoți militari. Acolo unde se constata necesară trimiterea unui preot militar ortodox sau greco-catolic se lua legătura cu mitropoliții și apoi cu episcopii acestor denominații pentru a putea găsi un candidat. Cei care aplicau pentru funcție trebuiau să îndeplinească o serie de cerințe: să fie sub 40 de ani, să aibă o constituție sănătoasă, să fie cetățeni ai imperiului, să aibă un comportament impecabil și să cunoască cel puțin încă o limbă dintre cele vorbite în imperiu, exceptând limbile germană sau maghiară. Dacă erau acceptați și exista un post disponibil aceștia erau trecuți în stand activ, dacă nu exista un post disponibil aceștia erau trecuți în rezervă până în momentul eliberării unui post sau în cazul în care se cerea suplimentarea posturilor. De asemenea, toți absolvenți de studii teologice erau trecuți în momentul numirii în funcția de preot în rezervă în caz de război. După numirea în funcție, preoții militari erau subordonați, din punct de vedere militar, comandantului trupelor unde fuseseră detașați. Din punct de vedere religios, aceștia erau subordonați prim preotului militar ortodox sau prim preotului militar greco-catolic și

episcopului din episcopia din care proveneau. Preoţii greco-catolici erau responsabili din punct de vedere religios şi în faţa vicarului apostolic al armatei[4]. Înaintea izbucnirii Marelui Război majoritatea preoţilor români din Dubla Monarhie îşi făceau datoria în circumscripţiile militare unde se aflau soldaţi sau studenţi români: în Transilvania şi Cernăuţi, dar şi în Budapesta, Sarajevo, Viena, Kassa (astăzi Košice în Slovacia) şi Ragusa.

În februarie 1914 aproximativ 11 preoţi români serveau în cadrul Serviciului militar al Armatei Austro-Ungare, în armata comună. La aceştia se adaugă nouă preoţi militari români greco-catolici şi 12 ortodocşi la Honvezi şi încă trei ortodocşi la Landwehr[5]. Numărul acestora poate fi însă mai mare. Neavând o statistică clară privind naţionalitatea preoţilor greco-catolici şi ortodocşi din Bucovina este dificil să îi identificăm pe români doar după nume.

Datoriile lor erau să ţină sfintele slujbe în zilele de duminică şi sărbători, să ofere soldaţilor posibilitatea de a primii Sfânta Spovedanie şi Sfânta Împărtăşanie, să îi povăţuiască moral şi spiritual, să le reamintească de obligaţiile faţă de tron şi patrie, să îi viziteze pe bolnavi, să îi consilieze pe cei care au încercat să se sinucidă, pe cei aflaţi în închisoare, să predea religie studenţilor români aflaţi în stabilimentele de învăţământ militare şi să ofere un bun exemplu în orice împrejurare. Pentru a le face posibilă activitatea în locaţiile în care erau detaşaţi, dacă nu exista o capelă ortodoxă sau catolică (doar pentru greco-catolici), aceştia aveau la dispoziţie o capelă mobilă care conţinea tot ceea ce era necesar pentru a desfăşura sfintele slujbe şi o geantă special concepută pentru a putea merge în spitale şi închisori. Partea materială era asigurată de Ministerul de Război, Departamentul 9, prin Vicariatul Apostolic al Armatei[6].

Una dintre caracteristicile importante ale Armatei Austro-Ungare în perioada premergătoare Marelui Război a fost toleranţa religioasă. Deşi Austro-Ungaria era un fief al catolicismului relaţiile dintre confesiuni erau cordiale. Existau preoţi militari romano-catolici, greco-catolici şi ortodocşi, pastori evanghelici, imami, mufti şi rabini militari care să îngrijească nevoile spirituale ale tuturor ofiţerilor şi soldaţilor. Edmund Glaise von Horstenau, istoric militar, viitor general, ministru de interne şi vice-cancelar al Austriei după 1918, menţiona în memoriile sale că acest spirit era promovat chiar de către împărat, care era un model pentru orice funcţionar[7]. De asemenea, în pofida micilor tensiuni existente între România şi Austro-Ungaria, în privinţa românilor transilvăneni, relaţiile dintre preoţii militari ortodocşi din Austro-Ungaria şi preoţii din Vechiul Regat se pare că erau şi ele amicale, precum indică o scrisoare între preotul şi profesorul universitar Nicolae Dobrescu din Bucureşti şi prim preotul militar ortodox român Pavel Boldea din Viena[8]. Preotul Boldea îi cerea lui Dobrescu, prieten vechi care studiase la Viena, ajutor într-o problemă financiară cu unul dintre preoţii militari români, care slujise în Viena, şi care executase o traducere a regulamentului pentru preoţii militari din Austro-Ungaria pentru ministrul Spiru Haret.

Izbucnirea Primului Război Mondial

Asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand şi a soţiei acestuia la Sarajevo la 28 iunie 1914 a declanşat un război care a schimbat radical întreaga lume, fizic şi spiritual. Declaraţia de război a Austro-Ungariei către Serbia a atras după sine, ca într-un joc de domino, toate statele Europei şi a fost urmată de o mobilizare fără precedent. Generalizarea conflictului a făcut ca numărul soldaţilor pe front, cel al victimelor şi al prizonierilor de război să crească într-un timp scurt mult mai repede decât se preconizase şi astfel şi nevoia de a suplimenta numărul preoţilor militari care să se ocupe de nevoile spirituale ale acestora a crescut. Conform legilor privitoare la mobilizare, orice preot putea fi chemat în serviciul militar, în caz de nevoie, şi în funcţie de abilităţile şi starea de sănătatea a fiecăruia[9]. Cei chemaţi să slujească pe perioada războiului depuneau un jurământ prin care se obligau să îşi facă datoria faţă de patrie, împărat şi urmaşii acestuia.

Mulţi dintre ierarhii bisericilor din Austro-Ungaria, ortodocşi şi greco-catolici, dar şi vicarul apostolic al Armatei Austro-Ungare şi papa Benedict al XV-lea au înţeles războiul ca pe o pedeapsă venită din partea lui Dumnezeu pentru păcatele lumii. Această viziune au subliniat-o şi în pastoralele trimise către cler şi mireni. În aceste scrieri oficiale ei priveau slujirea pe front ca pe o datorie cetăţenească, o jertfă reclamată de tron, un pahar de suferinţă împărtăşit şi de alte neamuri, un moment de cercetare rânduit de Dumnezeu, pentru care omenirea trebuia să arate răbdare şi voinţă în întoarcerea pe calea cea dreaptă[10]. În discursul lor oficial, ei menţionau că misiunea bisericii era aceea de a ajuta lumea să se întoarcă pe calea cea dreaptă, a credinţei, milosteniei şi dragostei de aproapele aflat în suferinţă. În aceste circumstanţe preoţii militari au fost îndemnaţi să îi povăţuiască pe soldaţi cum să fie buni creştini pe front şi cum să îşi mântuiască sufletul în cazul în care îşi vor pierde viaţa în război[11]. Pe lângă acest deziderat toţi preoţii au fost implicaţi şi în propaganda de război, care era parte din datoria asumată prin

Capela ortodoxă din lagărul de prizonieri de la Feldbach, landul Stiria, Austria. Fotografie din broşura: Bilder aus österreichisch-ungarischen Kriegsgefangenen-Lagern, Fürsorge Komitee des Österreichischen und des Ungarischen Roten Kreuzes für Kriegsgefangene (Comitetul de ajutorare al Crucii Roşii austriece şi ungare pentru prizonieri de război)

jurământul depus la investirea în funcție. Unii s-au implicat mai mult, alții mai puțin, în funcție de conștiința și opțiunile politice ale fiecăruia. Rapoartelor pastorale trimise de preoții militari români ortodocși către comandamentele superioare ale armatelor și de cei greco-catolici către Vicariatul Apostolic al Armatei și memoriile acestora și ale soldaților austro-ungari pot ilustra mult mai detaliat ceea ce a însemnat practic a fi preot militar și care erau interesele autorităților în acordarea asistenței religioase pe front.

Activitățile pe front

Activitățile preoților depindeau în mare parte de locul în care erau detașați, pe linia frontului sau în spatele acesteia. Cei trimiși pe linia frontului aveau de obicei datoria de a asista soldații aflați acolo, în timpul ofensivelor trebuiau să se alăture cortului de prim ajutor și să ofere sprijin medicilor și sanitarilor, să ofere ultima spovedanie și împărtășanie muribunzilor, să îi înmormânteze pe cei decedați și să viziteze cele mai apropiate spitale. Cei aflați în spatele frontului aveau de obicei sub jurisdicția lor soldații răniți și bolnavi, lagărele de prizonieri și erau la dispoziția comandamentelor militare pentru diferite proceduri birocratice[12]. Conform rapoartelor pastorale trimise în perioada 1914-1915 de pe front, preoții trebuiau să raporteze slujbele ținute, titlul predicilor, numărul participanților, câți soldați și ofițeri s-au spovedit și împărtășit, ce era întreprins pentru a menține religiozitatea și moralul trupelor ridicate, situația slujbelor religioase din spitale, situația înmormântărilor și numărul acestora, unde fuseseră săvârșite, situația registrelor și a capelelor mobile[13].

Câteva dintre amintirile preotului greco-catolic dr. Aaron Lupșa trimis pe frontul din Serbia iar mai apoi, în 1915, pe cel din Rusia, ne oferă o breșă prin care putem să ne facem o idee privind modul în care se desfășura activitatea în linia întâi:

Serbia, 25. Noiembrie 1914. Mi s-a dat de înțeles că într-o pădure, nu departe, zace un om mort. M-am pregătit să îl înmormântez din timp, înainte să înceapă focul de artilerie inamic, și eram aproape gata cu înmormântarea când sârbi și-au început ofensiva zilnică. La început au început să zboare deasupra noastră câteva grenade, apoi a început însă un foc masiv de șrapnele…până la superioratul armatei a ajuns vestea că am murit atunci[14].

Situația nu era mai ușoară nici pentru preoții aflați în spatele liniei întâi. Chiar dacă nu aveau de-a face cu spaimele bombelor și a imaginilor terifiante de la cortul de prim ajutor și aceștia aveau o misiune dificilă, aceea de a îi sfătui pe cei ce urmau să fie trimiși în linia întâi, de a îi consola și îmbărbăta pe cei din spitale și lagărele de prizonieri. Spre exemplu preotul ortodox militar Virgil Ciobanu, detașat la Comandamentul Militar Budapesta, menționa în raportul său pentru prima jumătate a anului 1915 următoarele activități: Sfânta Liturghie pentru soldații români de la garnizoana din Budapesta, în capela ortodoxă (aflată în casa în care se născuse Emanoil Gojdu) în jurul orei opt și jumătate dimineața, de două sau trei ori pe lună; slujbă pentru depunerea jurământului de credință; în fiecare duminică și zi de sărbătoare, începând cu ora zece, Sfânta Liturghie pentru bolnavi. Temele predicilor tratau adesea: *Evanghelia zilei; Valoarea vieții în virtuți; Valoarea morții pentru familie, locurile natale, patrie și tron; Rugăciune de mulțumire lui Dumnezeu pentru bogata recoltă prin care va fi biruit dușmanul*[15].

De asemenea, trebuie menționat faptul că preoții s-au implicat și în colecta de cărți și broșuri în special pentru cei aflați în spitale, departe de casă. În misiunea lor ei au fost sprijiniți de diferite societăți, asociații, Crucea Roșie etc. Cele mai răspândite și populare cărți au fost cele de rugăciuni, special concepute pentru cei aflați pe front și tipărite în toate limbile vorbite în imperiu. Ele conțineau tot ceea ce era considerat necesar pentru soldații aflați pe front: rugăciuni pentru diverse trebuințe, cântece patriotice și texte care să întărească loialitatea, instrucțiuni de igienă. Documente din arhiva Vicariatului Apostolic al Armatei, aflate în Arhivele de război din Viena, dovedesc cererea mare de cărți de rugăciuni, în special după 1916. Această activitate era însă atent supravegheată de autoritățile militare care doreau să prevină demoralizarea sau pătrunderea ideilor considerate subversive pe front[16].

În mentalitatea tradițională a soldaților preotul reprezenta una dintre autoritățile cele mai de seamă în sfera spiritual-morală, dar și cea politică. Importanța unei înmormântări după tipicul creștin era marea preocupare a multora dintre soldați. De asemenea, trecerea timpului a determinat scăderea moralului pe front și în hinterland. Pentru că autoritățile erau conștiente de marea influență a preoților asupra celor aflați mereu în preajma morții, numărul lor a fost suplimentat permanent.

Slujba înmormântării în lagărul de prizonieri de la Lebring, landul Stiria, Austria.
Fotografie din broșura: Bilder aus österreichisch-ungarischen Kriegsgefangenen-Lagern, Fürsorge Komitee des Österreichischen und des Ungarischen Roten Kreuzes für Kriegsgefangene (Comitetul de ajutorare al Crucii Roșii austriece și ungare pentru prizonieri de război)

În primul an de război preoții militari români au slujit atât pe frontul din Balcani cât și pe cel rusesc. După intrarea Italiei în război o mare parte dintre aceștia a fost trimisă pe acest nou front, datorită incertitudinilor privind atitudinea României.

Lagărele de prizonieri de război

Nici în lagărele de prizonieri situația nu a fost una mai bună. Majoritatea prizonierilor luați de Austro-Ungaria până în 1915 au fost sârbi și ruși ortodocși. Conform regulamentului internațional privitor la prizonierii de război, al cărei semnatar era și Austro-Ungaria, aceasta se obliga să respecte nevoile spirituale ale prizonierilor. Acest fapt a dus la creșterea nevoii de preoți ortodocși vorbitori de sârbă sau/și rusă. Astfel, s-a făcut apel către episcopii din Banat și Bucovina. Cei repartizați să se ocupe de lagăre au avut inițial datoria de a ține acolo, măcar o dată pe lună, Sfânta Liturghie[17]. Uneori, în caz de urgență, locul acestora era luat de preoții catolici din vecinătatea lagărelor[18]. Epidemiile care au izbucnit la scurtă vreme după înființarea lagărelor, datorită condițiilor igienice precare și lipsei de pregătire în gestionarea unui număr masiv de prizonieri, a dus la o rată foarte mare a deceselor în aceste stabilimente. Acest fapt a determinat din nou creșterea nevoii de preoți responsabili doar de un lagăr sau câteva lagăre subordonate unui comandament militar, care să oficieze înmormântări și cele de trebuință pentru muribunzi.

Unul dintre preoții militari detașați să vegheze asupra românilor din spitale și asupra sufletelor prizonierilor ruși de la Debrecen a fost părintele Coriolan Buracu, de loc din Caransebeș. În însemnările lui menționează faptul că majoritatea celor captivi acolo erau ținuți în condiții precare. Conform notițelor sale, una dintre bolile cele mai crunte care a secerat într-o singură zi 429 de oameni a fost holera. Pe aceștia părintele a fost nevoit să îi îngroape în morminte comune. De asemenea, el menționează că pentru păstorirea lor a încercat să învețe puțină rusă de la românii basarabeni luați și ei prizonieri[19].

Un preot român, bucovinean, care a fost detașat să se ocupe în perioada septembrie 1914-mai 1916 de lagărul de prizonieri Kenyérmező a fost preotul Mihai Rusu. Din raportul său către autorități se observă situația critică a epidemiilor dar și curajul său. Părintele Rusu raportează că încă de la început a avut de săvârșit zilnic înmormântări pentru cei răpuși de holeră și slujba ultimei Sfinte Euharistii pentru cei bolnavi, chiar și atunci când epidemia se afla în floare. Din cauza bolilor precum holera, dizenteria sau tifosul, săvârșirea Sfintei Liturghii a fost cel mai adesea interzisă. În februarie 1915 părintele Rusu s-a îmbolnăvit și el de tifos, dar până în martie același an a reușit să se vindece și și-a reluat misiunea[20].

Perioada 1916-1918

După intrarea în război a României soldații și preoții militari români au fost mult mai atent supravegheați și situația lor a devenit una foarte delicată. Preoților li s-a ordonat să le reamintească cât mai des cu putință soldaților de jurăminte și datorie. Până în prezent nu am identificat cazuri de preoți militari care să fi dezertat. Majoritatea probabil nu credea în posibilitatea prăbușirii Austro-Ungariei și se gândea că erau legați de datoria lor printr-un jurământ. De asemenea, trebuie avut în vedere faptul că în cazul unei dezertări consecințele se reverberau și asupra familiei rămasă acasă și astfel aveau de ales între familie și sentimentele pentru România. Printre ierarhi, politicieni dar și preoți, persista și ideea că prin dovedirea loialității la finele războiului își vor primi răsplata, constând în drepturi pentru naționalitatea lor. Raportul trimis de părintele Boldea către autorității, la finele lui 1916, ilustrează foarte bine situația survenită pe front. Acesta declara că atât el cât și preoții militari și soldații români aflați pe frontul din nordul Italiei au continuat să își facă datoria față de Austro-Ungaria și că, conform instrucțiunilor trimise de comandamentul militar al Corpului 7 de care aparținea, le-au predicat soldaților despre loialitatea față de steag și i-au încurajat să își facă datoria mai departe față de tron și patrie[21].

După 1917 și până în toamna lui 1918 situația a devenit și mai critică, atât pe front cât și în interiorul dublei monarhii. Cauzele principale au fost: crizele interne, lipsa de alimente, moralul scăzut, propaganda inamică și repatrierea soldaților din prizonieratul rusesc care au făcut să pătrundă în monarhie idei bolșevice[22]. Drept urmare, autoritățile imperiale au luat decizia de a combate aceste efecte prin propagandă defensivă și ofensivă și astfel s-a înființat Biroul de propagandă împotriva inamicului. Printre măsurile luate de acesta s-a numărat și organizarea de cursuri patriotice, ținute de ofițeri special pregătiți dar și de câțiva preoți militari. Ele erau cursuri speciale ținute pe front, în hinterland și în lagărele pentru soldații repatriați cu scopul de a întări loialitatea față de familia de Habsburg și pentru a explica de ce războiul trebuia continuat, cine erau inamici și care erau ideile lor[23]. Preoții erau încurajați în instrucțiuni trimise de la Ministerul de Război să predice mai mult despre: *Dumnezeu și Războiul Mondial, Jurământul soldatului, Bolșevismul și pericolele sale, Cauzele războiului, Situația noastră în război, Consecințe pentru dezertori*[24].

Sfârșitul războiului

Preoții militari români din Austro-Ungaria au continuat să își facă datoria până în noiembrie 1918, când devenise clar pentru liderii politici ai românilor din Transilvania că monarhia era pe punctul de a se destrăma. Hotărârea luată de aceștia a fost proclamarea independenței românilor din fosta monarhie și ulterior alipirea la România, profitând astfel de principiul autodeterminării. Preoții militari și soldații români și-au făcut datoria până la primirea ordinelor de încheiere a păcii. Pentru că statul căruia îi juraseră credință înceta practic să mai existe, preoții români s-au implicat în organizarea demobilizării soldaților și au ținut slujbe speciale în care i-au dezlegat pe aceștia de jurământul depus pentru împărat și Casa de Habsburg[25].

În concluzie putem sublinia faptul că deși bisericile au condamnat războiul, preoții militari români s-au prezentat la datorie pe toate fronturile, în spitalele și în lagărele de prizonieri. Probabil că acest lucru nu s-a petrecut doar din obligația dată de sfințenia jurământului depus la numirea în funcție, loialism sau teamă de represalii, ci și pentru faptul că preoții nu puteau să îi abandoneze pe cei care aveau mare nevoie de un sprijin moral și spiritual, soldații. Autoritățile au văzut în preoții militari un sprijin în păstrarea motivației pentru luptă și mai târziu și un mijloc de propagandă. Pentru soldați ceea ce a fost mai important a fost posibilitatea de a își mântui sufletul și de a avea ceva familiar în vertijul vieții de pe front. O dovadă a acestei aserțiuni este faptul că după război religiozitatea nu a scăzut ci s-a intensificat și pentru

mulţi preotul militar a rămas în amintire pentru sprijinul spiritual pe care l-au simţit pe front în momentul slujbelor, în vorbele din timpul predicilor sau în cărţile de rugăciuni oferite de acesta[26].

ROMANIAN MILITARY CLERGY FROM AUSTRIAN-HUNGARY (1914-1918)

The article presents the role of the Romanian military clergy from Austrian-Hungary during the First World War. There is information regarding the activity of the military priests that were sent on the battle fields, in hospitals or in prisoners' camps in order to do their duty.

Keywords: Romanian military clergy, First World War, prisoners' camps, hospital, battle fields

NOTE

1 Universitatea Babeş-Bolyai.
2 Emerich Bijelik, Geschichte der k.u.k. Militärseelsorge und des Apostolischen Feldvikariates (Istoria Serviciului Militar al Armatei şi Vicariatului Apostolic al Armatei), Wien, 1901, p. 15.
3 Emerich Bijelik, Geschichte der k.u.k. Militärseelsorge…, pp. 290-291.
4 Dienstvorschrieft für die Militärgeistlichkeit (Regulament pentru preoţii militari), Wien, k.k. Hof- und Staatsdruckerei, 1901.
5 Şematisme militare: Militärschematismus für 1914, k.u.k. Hof- und Staatsdruckerei, Wien, pp. 1135-1136; A Magyar Kiralyi Honvedseg es Csendorseg Nevkönyve, Pallas Irodalmi es Nyomdai Reszvenytarsag, Budapest, 1918, pp. 599-601; Ranglisten der k.k. Landwehr und k.k. Gendarmerie, k.u.k. Hof- und Staatsdruckerei, Wien, 1916, pp. 181-183.
6 Dienstvorschrieft für die Militärgeistlichkeit, pp.18-20, 46-51, 101-103.
7 Peter Broucek, Ein General im Zwielicht. Erinnerungen Edmund Glaises von Horstenau (Un general la amurg. Amintirile lui Edmund Glaise von Horstenau), Böhlau Verlag, Wien 1980, p. 293.
8 Arhivele de stat din Viena, Arhivele de război: AT-OeStA, KA, ZSt, KM, HR, Akten 468 Abteilung (Departamentul) 9 (1914).
9 Reichsgesetz Blatt für das Kaiserthum Österreich (Foaia Legilor Imperiale), 1868, p. 443.
10 Episcopul Ioan I. Papp al Aradului în epistola către cler şi mireni cu ocazia sărbătorii Sfintelor Paşti 1915: AT-OeStA, KA, ZSt, KM, HR, Akten 767 Abteilung 9 (1915).
11 „Cultura Creştină", nr.19-20, 10 decembrie 1914; „Foaia Diecezană", nr. 51/1914, pp.1-3; AT-OeStA, KA,ZSt, KM, HR, Akten 767 Abteilung 9 (1915); „Revista Teologică", nr. 1-2/1915.
12 Dienstvorschrieft für die Militärgeistlichkeit, pp. 62-64.
13 AT-OeStA, KA, MBeh, AFV, 215 Pastoralberichte (Rapoarte pastorale) 1915.
14 Citat tradus din limba germană din cartea: Viktor Lipusch, Österreich-Ungarns katholische Militärseelsorge imWeltkriege (Serviciul catolic militar al armatei austro-ungare in Războiul Mondial), Verlag für Militär- und Fachliteratur, Graz, 1938, p. 170.
15 AT-OeStA, KA, ZSt, KM, HR, Akten 767 Abteilung 9 (1915).
16 AT-OeStA, KA, MBeh, AFV, 202 Gebetbücher (Cărţi de rugăciuni).
17 Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land, 18 October 1907 (Conferinţa păcii 1907). Accesat în 17.06.2014. https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/385ec082b509e76c41256739003e636d/1d1726425f6955aec125641e0038bfd6; Pastoralblatt für k.u.k katholische Militär- und Marinegeistlichkeit (Ziar pentru preoţi militari catolici de la armata comună şi marină), nr.1, 6 ianuarie 1916, p. 11; Oltmer Jochen, Kriegsgefangene im Europa des Ersten Weltkriegs (Prizonieri în Europa Primului Război Mondial), Verlag Ferdinand Schöning, Paderborn-Munich-Vienna-Zürich, 2006, pp. 17-19.
18 Rudolf Koch, Das Kriegsgefangenenlager Sigmundsherberg 1915-1919 (Lagărul de prizonieri de la Sigmundsherberg), Verlag der wissenschaftlichen Gesellschaften Österreichs, Viena, 1981, pp. 277-281.
19 Valeriu Leu, Nicolae Bocşan, Marele Război în memoria bănăţeană 1914-1919, Cluj Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2012, p. 517.
20 Michael Russu, Beschäftigungsjournal (Jurnal de activitate), AT-OeStA, KA, ZSt, KA, KM, HR, Akten 982 Abteilung 9 (1916).
21 AT-OeStA, KA, MBeh, AFV, 223 Pastoralberichte 1916.
22 Mark Cornwall, The Undermning of..., pp. 40-50.
23 AT-OeStA, KA, MBeh, AFV 180 Geschichte der Militärseelsorge (Istoria Serviciului militar al armatei).
24 AT-OeStA, KA, Mbeh, AFV 177 Akten;
25 „Timpul Nou", nr. 2-3, 26 noiembrie 1918, p. 2.
26 A se vedea „Foaia Diecezană", nr.5/1934, pp. 2-3.

Preot dr. Laurențiu RĂDOI[1]

CHIPURI DE PREOȚI VÂLCENI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1916-1918)

Considerații preliminare

În toate momentele decisive ale istoriei noastre, Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhi, călugări sau preoți de mir, a sprijinit idealurile de libertate, unitate și dreptate socială ale poporului, identificându-se cu păstoriții, până la jertfa supremă[2]. Sute de preoți și monahi de pretutindeni și-au făcut datoria față de neam și țară în anii viforoși ai războiului pentru întregire[3], fiind bătuți, anchetați, jefuiți și alungați din parohii[4]. În timp ce unii au suferit până la sacrificiu, alături de ostașii și păstoriții lor, fiind împușcați în momentele grele ale războiului, alții au fost arestați și condamnați la ani de închisoare, pentru că au ascuns și ajutat militarii români scăpați din prizonierat sau rătăciți în timpul retragerii.

În aceste vremuri de restriște pentru poporul român, Episcopia Râmnicului și-a adus aportul din plin. În rândurile următoare vom înfățișa o parte din formele concrete de participare ale clerului și întregii suflări spirituale vâlcene la Primul Război Mondial. Solicitată pentru realizarea în atelierele monahale a unor *producțiuni mai întinsă și regulată de șiac călugăresc pentru armata*, Episcopia a confecționat prin mănăstirile de maici, 20 000 m de pânză fir bumbac, pentru Regimentul I Obuziere Ușoare din Slatina. Totodată, în primăvara anului 1916, Eparhia a colectat din parohiile vâlcene sume pentru sprijinirea *orfelinatului românesc* din orașul Sibiu, creat pentru îngrijirea copiilor lipsiți de părinții lor, luați în Armata Austro-Ungară, pe fronturile din Italia și Galiția și căzuți în luptă. În luna septembrie din 1916, soldaților răniți, aflați în convalescență, li s-au trimis de la Episcopie cărți de rugăciuni și iconițe, arătând *o mare bucurie în primirea lor*[5]. Deși la 1 octombrie 1916, Comitetul militar din Râmnic a solicitat Episcopiei să tipărească un mare număr de bilete de spital (4 000), foi de dietă (5 000), raport telegrafic (1 000) și tabele nominale de răniți (2 500), Eparhia a răspuns că: *Sfânta Episcopie n-are tipografie proprie, iar ceea care este proprietate personală a P.S. Sofronie nu funcționează, întrucât personalul este mobilizat de la 15 august a.c.*[6]. După plecarea trupelor de la Râmnic, la 25 noiembrie 1916, preoții au rămas nu numai conducătorii spirituali, ci și cei care urmau să aline suferințele și să încurajeze pe cei rămași de izbeliște. Clerul devenise speranța celor flămânzi și maltratați și un însemnat ajutor care putea interveni să atenueze abuzurile și măsurile aspre luate de șefii militari ai armatelor ocupante.

Din inventarul reședinței episcopale din Râmnic reiese că în această vreme, Biserica a suferit asprimi din partea trupelor de ocupație, fiindu-i însușite: covoare, jilțuri, perdele, preșurile, tablouri etc. Totodată, numeroase biserici au fost profanate și jefuite[7], fiind luate mai ales obiecte de argint: evanghelii, chivoturi, cruci și linguriițe și obiecte de aramă (cazane, căldări, căldăruțe sau tablă pentru învelit). Au fost distruse veșmintele preoțești, patrafire, stihare, icoane, policandre, sfeșnice, candele, cărți de cult, fețe de masă, perdele, lumânări, jilțuri, strane, mese pardoseli, uluci și garduri[8]. De la biserici, mănăstiri și școli, s-au adunat gardurile de metal, icoane, broaștele de la uși și cătuile de metal și tablă folosite la tămâierea morților, pe care le turteau și le trimiteau în Germania[9]. Dacă de la bisericile din Râmnicu Vâlcea au fost luate cutiuțele cu sfânta împărtășanie și multe obiecte de cult[10], alte locașuri au fost transformate în grajd pentru caii ocupanților. Evocăm în acest sens biserica „Sfântul Nicolae" din satul Greblești, unde trupele de ocupație au furat odăjdii, vase de argint și o parte din mobilier, transformând-o în grajd de cai[11] și biserica „Sfinții Voievozi" din Racovița, comuna Budești, profanată de trupele cotropitoare[12]. Este cunoscut, totodată, că în cimitirele, ajunse pajiști pentru vite, s-au distrus crucile de pe morminte, precum și cavourile[13]. Astfel, în cimitirul comunei Vaideeni trupele germane au închis vitele furate, profanând mormintele și distrugând cinci morminte.

Mănăstirea Dintr-un Lemn

Dar cele mai multe locașuri sfinte au fost distruse din cauza bombardamentelor. Un raport al Episcopiei Râmnicului, adresat mitropolitului Conon Arămescu Donici, arată că în județele Dolj, Gorj, Olt, Mehedinți și Vâlcea, din cele 759 de biserici parohiale rurale, au suferit *prin evenimentele războiului, în deosebi cele care s-au aflat în calea trupelor ocupate, precum și cele ce-au fost în zona luptelor*[14]. În județul Vâlcea au fost dărâmată în parte, din cauza bombardamentelor două biserici din Câineni, trei din Boișoara, trei din Titești, trei din Racovița, două din Perișani, două din Dângești, una din Berislăvești, două din Jiblea și una din Runcu; în total 19 biserici, a căror reparare s-a evaluat la suma de 85 000 lei[15]. Biserica din parohia Călinești a rămas fără piatra sfintei mese, având nevoie de o nouă sfințire.

Cel mai mult însă a avut de suferit Biserica vâlceană prin ridicarea clopotelor de către armatele de ocupație. Nu a fost comună de unde inamicul să nu fi ridicat unul sau mai multe clopote, multe din ele cu o deosebită valoare istorică

sau artistică. După război, protoiereii, administratorii de plasă și primarii din Vâlcea au raportat diverse distrugeri, devastări și ridicări de clopote și obiecte bisericești de la bisericile din Geamăna, Buciumeni, Govora, Turcești, plasa Cozia, Vaideeni, Groși, Armășești, Broșteni, Săruleşti, Berești, Cueni, Cermegești, Zăvoieni, Stănești, Dobricea, Străchinești, Romani, Măldărești, Giulești și Foleşti[16]. Potrivit actelor din arhivă, biserica „Sfântul Nicolae" din Voineasa, în timpul Primului Război Mondial, a fost, la rândul ei, jefuită de cele mai de preț obiecte de cult de către Armatele Austriece și Germane[17].

Din datele pe care le deținem, odată cu venirea trupelor germane de ocupație mănăstirea Cozia a fost devastată, personalul alungat, clădirile prefăcute în lagăr, spital și alte utilități militare, biserica mare, bolnița și paraclisul fiind transformate în grajd de cai[18]. Facem precizarea că aici pagubele s-au ridicat la 927 635,25 lei, fiindu-i distruse și picturile de pe pereți[19]. Ca urmare a evenimentelor, schitul Ostrov a fost devastat de toate podoabele[20], iar de la mănăstirea Dintr-un Lemn au fost luate multe obiecte de valoare și duse la Moscova[21]. Stăpânirea și administrația pumnului de fier german a lăsat urme și asupra mănăstirii Govora, unde, la 17 august 1921, arhimandritul Athanasie Popescu cerea Ministerului Culturii să fie luate *măsuri urgente pentru consolidarea zidăriei bisericii și tuturor dependințelor mănăstirii Govora, care amenință să cadă*[22]. Pe timpul războiului, a fost pustiită și mănăstirea Turnu[23], ctitoria lui Varlaam, fost episcop al Râmnicului[24]. Între altele, schitul Cornet a fost jefuit, iar cupola și o parte din altar dărâmate de bombardament[25]. Dintr-o însemnare de pe o veche cazanie reținem că *mănăstirea era surpată de obuze germane și ploua înăuntru pe cărți și pe ce mai rămăsese, cărțile erau călcate de cai și udate de ploaie, timp de 8 săptămâni*[26].

Întrucât fundațiile aveau în patrimoniul lor obiecte de valoare istorică și artistică, în octombrie 1916, Marele Cartier General al Armatei Române a dispus să fie ridicate și puse în siguranță în altă parte. În acest scop, Alexandru Tzigara Samurcaș s-a prezentat la Episcopia Râmnicului, la biserica „Sfânta Parascheva" din Râmnic și la mănăstirile Arnota, Bistrița, Cozia, Horezu, Dintr-un Lemn și Ostrov, ridicând tezaurele. În afară de aceasta, de la Govora, Dintr-un Lemn, Sărăcinești, Frăsinei, ș.a.m.d., s-au luat clopotele, cazane, veselă, căruțe, vasele de bucătărie, obiecte casnice, vite, alimente etc.[27].

Subliniem că în timpul Primului Război Mondial trupele de ocupație s-au amestecat și în viața administrativ-religioasă a eparhiei. La Râmnic s-a instalat comandamentul etapei germane și austro-ungare, cu numărul 270. Însăși numirea girantului Sfintei Episcopii era făcută de șefii armatelor de ocupație. În această chestiune este revelatoare adresa Prefecturii Vâlcea, din 3 octombrie 1917, prin care Cancelaria Episcopiei era anunțată că: *Administrația militară în România a luat măsuri a trimite un girant la conducerea Eparhiei, spre a înlătura toate neajunsurile ivite*[28]. Deși mitropolitul Conon l-a ales pe Valerian Ștefănescu, fratele fostului episcop Melchisedec al Romanului, Administrația de ocupație nu l-a acceptat, pretextând că este prea bătrân[29]. La 1 martie 1918, administratorul reședinței episcopale, solicita comandamentului etapei 270, *un litru petrol și puțină creolină pentru curățirea camerelor unde se va instala, în curând P.S. Episcopul – girant Meletie, precum și bisericii catedrale, care e vizitată zilnic de numeroase persoane*. Pentru cele 14 persoane aflate în serviciul reședinței episcopale trebuia să se ceară *cartelă de pâine*, iar pentru săvârșirea slujbelor de Paști, din 1918, Episcopia solicita Komandaturii să-i fie lăsată *funcționarea luminii electrice până la ora 12.00 noaptea, în zilele de 2 și 3 mai (Joi și Vinerea Mare), iar pentru prăznuirea Sfintei Învieri, de la ora 10.00 seara până dimineața, în ziua de 5 mai*[30].

Slujitori bisericești vâlceni participanți la Primul Război Mondial

O altă măsură aspră împotriva Bisericii a fost persecutarea și arestarea preoților considerați a fi militat pentru împlinirea idealurilor. Foarte mulți clerici au avut de suferit pentru că au îndemnat populația să nu dea cereale și vite la rechiziții sau pentru că au sprijinit prizonierii evadați, s-au opus ridicării clopotelor, au fost implicați în atentatele împotriva armatei de ocupație, au refuzat să dea informații despre trupele române ori au refuzat să predea armele pe care le dețineau[31]. Câțiva dintre acești slujitori, care au suferit din cauza cotropitorilor sau și-au jertfit viața pentru apărarea patriei și întregirea hotarelor ei firești, au făcut parte din Vâlcea. Între ei consemnăm pe episcopul **Sofronie Vulpescu**, fost preot de mir în satul natal, din Lupșana – Ialomița și slujitor la Catedrala mitropolitană din București. Din noiembrie 1912 a condus provizoriu eparhia olteană[32], fiind apoi ales ierarh la 5 mai 1913[33] și înscăunat la 16 iunie, la Râmnicu Vâlcea[34]. Pe lângă faptul că în timpul războiului a primit preoți și mireni cu familiile lor, refugiați din Transilvania, cum reiese dintr-o telegramă din 21 septembrie 1916[35], episcopul a alcătuit și o mișcătoare rugăciune, pentru a încuraja soldații pe front, ce se citea de preoți în biserici și din care redăm un fragment: *Așa, Doamne, Dumnezeul milei, auzi-ne pe noi, smeriții și nevrednicii robii tăi, în ceasul acesta* […], *iar oștirile trecute peste hotare pentru întregirea neamului românesc și aducerea lui la îndeplinirea unei Românii Mari, de pretutindeni, împuternicește-le*. Pentru purtarea sa patriotică a fost arestat, la 19 mai 1917 și închis la mănăstirea Cheia din Prahova, apoi la schitul Peștera Ialomicioarei, trăind *într-o cumplită lipsă și mizerie*[36]. După intervenții repetate din partea autorităților bisericești, a fost internat la mănăstirea Căldărușani, de unde a fost eliberat în 1918[37]. După o perioadă și-a dat demisia, trăind restul vieții la București, până în 1923, când a trecut la cele veșnice la mănăstirea Cernica[38].

În continuare, vom prezenta, pe scurt, pe acei preoți vâlceni care au participat la evenimentele din 1916-1918, fiind bătuți, insultați sau maltratați pentru libertatea și unitatea națională:

Dumitru I. Andreescu, născut la 9 ianuarie 1883, a absolvit seminarul superior, fiind hirotonit pe seama parohiei Bâlta, județul Dolj. Din 1 septembrie 1907, a fost transferat la parohia Măciuca[39]. Urmând pilda înaintașilor săi, a fost maltratat de trupele austro-ungare[40].

Constantin Găiculescu, născut la 4 iunie 1888, a absolvit seminarul gradul II, iar în 1913 a fost numit în parohia Olănești[41]. Într-un raport al administratorului plășii Cozia (nr. 89/1919) se consemna că a fost bătut și insultat de o patrulă a armatei de ocupație[42], pentru că a luat atitudine împotriva abuzurilor săvârșite de cotropitori, s-a implicat în atentatele comise împotriva trupelor de ocupație și a sprijinit prizonieri

evadați[43].

Ion Ionescu, născut la 25 martie 1845, a absolvit seminarul gradul I, fiind numit la 25 martie 1873, pe seama parohie Racoviţa[44]. Luând atitudine împotriva abuzurilor săvârșite de cotropitori, a fost anchetat, bătut și arestat de trupele de ocupație[45].

Nicolae Ionescu, născut la 1 noiembrie 1881[46], în satul Muereștile[47], a absolvit seminarul superior. Numit preot la parohia Brezoi la 7 aprilie 1906[48] a fost bătut de mai multe ori de căpitanul armatei de ocupație din oraș[49], deoarece s-a ridicat împotriva abuzurilor săvârșite de cotropitori[50].

Nicolae Marinescu, născut la 30 noiembrie 1846, a absolvit seminarul inferior, fiind numit în satul Muereasca de Sus, la 18 iulie 1868[51]. În vârstă de 70 de ani, a fost bătut de mai multe ori, fără motiv, de comandantul german din Brezoi și arestat la 8 noiembrie 1916. A fost pornit pe jos, între baionete, până la Râmnicu-Vâlcea și închis cinci zile în podul unei case, unde poliția armatei de ocupație a încercat să-l sufoce cu fum de ulei[52]. Sănătatea i-a fost atât de șubrezită încât, la scurt timp (ianuarie 1919), a încetat din viață[53].

Florea Pleșanu, preot la parohia Malaia, născut la 17 martie 1855, a urmat seminarul inferior, fiind hirotonit la 29 aprilie 1878 și numit la 3 mai în localitatea mai sus notată[54]. Pentru că a refuzat să cureţe cizmele unui soldat prusac, pe drumul spre Pitești, a fost bătut și schingiuit, rămânând surd pentru tot restul vieții[55].

Gheorghe Popescu de la parohia Milostea s-a născut la 6 ianuarie 1876. A absolvit seminarul superior, fiind numit preot suplinitor la 1 octombrie 1908[56]. A fost maltratat de trupele de ocupație, în toamna anului 1916[57].

Ion Popescu din Râmnicu-Vâlcea fost închis pentru că nu a respectat ordinul ocupanților de a face slujba Sfintei Învieri după calendarul lor[58].

Ion Alexandru Rădulescu de la parohia Prundeni, născut în 1860 și hirotonit în 1882[59], a fost bătut și maltratat de trupele de ocupație în toamna anului 1916[60].

Barbu Rădulescu, născut la 8 septembrie 1847, a urmat seminarul inferior. Numit la 17 ianuarie 1872[61], a fost maltratat de trupele de ocupație[62].

Dumitru Roman de la parohia Pârâieni, născut la 7 noiembrie 1883, a urmat seminarul superior fiind numit la 16 aprilie 1906[63]. La rândul său a fost maltratat de trupele austro-ungare[64].

Dumitru Veruleanu de la parohia Dozești, născut în 1864, a absolvit seminarul de la Râmnic, fiind hirotonit preot în 1886, pe seama parohiei mai sus notată[65]. A fost bătut și arestat, deoarece a luat atitudine împotriva abuzurilor săvârșite de trupele de ocupației[66]. În arhiva Prefecturii județului Vâlcea găsim raportul comunei Dozești, din 5 februarie 1919, care arată că a fost arestat două luni, pentru că *a dat de mâncare unui soldat rus, evadat dintr-un lagăr militar maghiar*. La judecată nu i s-a dovedit nicio vină. Lucrarea *Les sacrifices roumains pedant la Guere – ses victimes civiles*, apărută la Paris, în 1919, consemnează acest fapt, astfel: *Le prêtre Verulanu, de la comune de Dozești, fut arreté et forcé de faire de corvées pendant 2 mois pour avoir secouru un soldat russe*.

Menționăm că și alți preoți precum: **Petre Petroșanu** din Mihăiești și **Gheorghe Sachelarie** din Drăgășani nu au stat pasivi, luând parte la diferite acțiuni în timpul războiului și

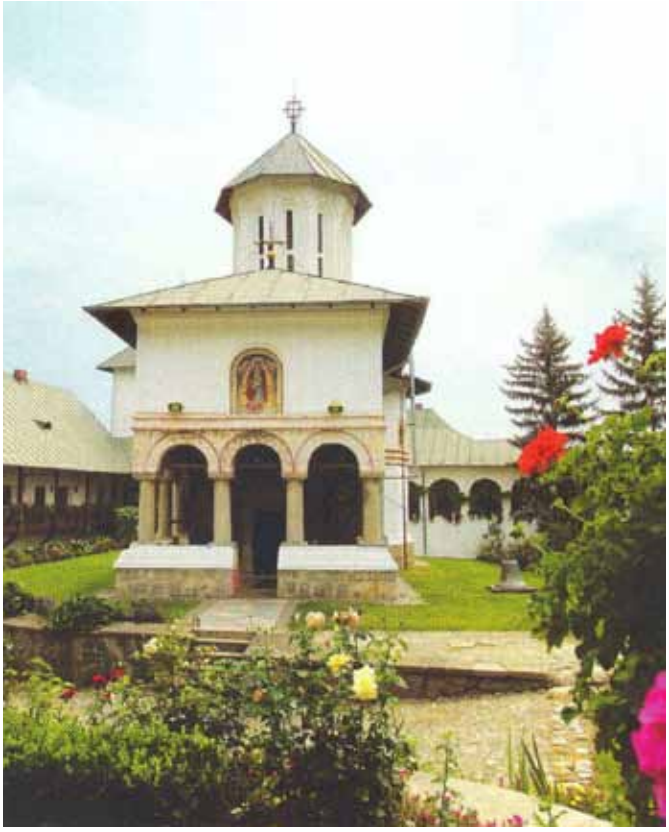

Mănăstirea Govora

ocupației străine. Între cei care s-au jertfit mai notăm și pe **Ioan Bulacu**, numit în noiembrie 1906 cântăreţ la Lăpușata. Luat prizonier în munții Argeșului și dus la Sibiu, de unde a evadat, a vrut să treacă frontul în Moldova. Revenind acasă, a fost arestat de o patrulă austro-ungară de la Drăgășani[67].

Din aceste câteva exemple poate fi apreciată atitudinea plină de devotament pe care au dovedit-o slujitorii Bisericii vâlcene și contribuția directă pentru independența țării și viitorul său ca națiune. Trebuie menționat că acestea sunt câteva cazuri, cunoscute, dar cu siguranță sunt mulți alți slujitori, care au suferit în acele vremuri de restrişte națională. Jertfa lor, ca și a tuturor ostașilor eroi, a sfințit pământul strămoșesc și a dus la biruința neamului, la marea Unire, de atâtea veacuri așteptată.

Preoți militari vâlceni în Războiul pentru Întregirea Neamului Românesc

O activitate la fel de patriotică, benefică soldaților, au desfășurat și preoții militari din spitale (mobile, de evacuare, de contagioși) sau din trenurile sanitare, apreciați în termenii cei mai elogioși de superiorii lor[68]. După ce în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza au activat ca preoți militari: *Amfiliohie Ionescu*, *Irimia Măcărescu*, *Mihail Gheorghiescu* și *Chiriac Nicolau*, în 1867 evocăm ieromonahii: *Narcis Crețulescu*, *Veniamin Alexandresu* și *Gavriil Răşcanu*, succedați de ieromonahul *Anania Melega*, fost profesor la Seminarul din Râmnicu-Vâlcea, renumit prin traduceri din limba rusă și lucrări originale, confesorul Regimentului I Călărași în 1868-1876, ieromonahul *Narcis Crețulescu*, viitor arhiereu, protosinghelul *Agatanghel Guțu*, confesor al spitalelor și al trupelor din garnizoana Craiova[69], *Vasile Pocitan*, fost profesor de Religie în București și arhiereu vicar și *Constantin*

Nazarie, profesor la Facultatea de Teologie din București și protoiereu al preoților militari[70].

În cursul acestei conflagrații, în care țara noastră s-a implicat în august 1916, au fost mobilizați numeroși preoți militari care au însoțit trupele pe câmpurile de luptă[71], acordând asistență religioasă soldaților (slujbe, spovedanie, împărtășanie sau prohodirea celor morți la datorie), îmbărbătându-i în cursul luptelor, mângâind și îngrijind pe cei răniți. Potrivit celor menționate de protoiereul Constantin Nazarie, în acest război au fost mobilizați aproximativ 252 de slujitori (doi n-au participat efectiv), din diferite locuri[72], cinci dintre ei jertfindu-și viața pentru apărarea și libertatea țării, alții suferind de tifos exantematic sau alte boli contagioase, drept urmare a prezenței în mijlocul bolnavilor și al răniților[73]. Eroismul lor a fost bine evidențiat de acest profesor universitar: *În învălmășagul luptelor, în țipătul răniților, în vaetul bolnavilor, în suspinul muribunzilor, în depresiunea morală aproape generală, preoții au făcut minuni*.

Între cei care au luat parte la diferite acțiuni în timpul războiului și al ocupațiunii străine au fost și vâlceni, mulți dintre ei onorați cu diferite decorații de către autoritățile superioare române. La loc de cinste trebuie evocați:

Nicolae Armășescu, preot și învățător în Tomșani, licențiat în Teologie[74], *între cei mai aleși elevi și studenți*[75], a fost confesor la Regimentul 2 Vânători. Rănit pe câmpul de luptă, la începutul campaniei în Făgăraș[76], a murit la Spitalul Colțea din București, fiind înmormântat cu onoruri militare în cimitirul Ghencea, la 8 noiembrie 1916[77]. Preotul Diaconescu de la biserica „Delea Veche" din București scria despre el: *întotdeauna era în mijlocul ostașilor, încurajându-i în acele atacuri desnădăjduite, când încercau să stăvilească puhoiul năvălitor peste zăgazurile Țării* […] *A fost rănit de moarte între vitejii săi vânători și trimis cu trupul sfârticat de un obuz vrăjmaș în spitalul Colții, în nădejdea unei tămăduri ce i-a fost zădărnicită de soartă*[78].

Dumitru Bârlogeanu de la parohia Sinești a slujit la Trenul Sanitar nr. 9, apoi a fost mutat la Regimentul 51/52 Infanterie, dar a murit în aprilie 1917, la Vatra Dornei, în Bucovina[79].

Constantin Gibescu de la parohia Frânceşti, mobilizat la Ambulanța Diviziei 1, a fost luat prizonier de trupele germane. Alte date despre el nu mai avem[80].

Preotul **Duminică Ionescu** de la parohia Jiblea, repartizat la Regimentului 2 Vânători *a fost nedespărțit de soldații acestui regiment, în marș, în luptă și mai ales la postul de prim ajutor. În toate părțile a dat un sprijin real nu numai din punct de vedere moral, dar și material, ajutând în persoană pe medici la pansări și evacuări. Pentru intensa sa activitate a devenit iubit de toți în regiment*, scria locotenentul colonel Butescu. A luat parte la luptele din Dobrogea, între 7-30 septembrie, Pravăț, de la 3 octombrie la 16 noiembrie 1916, Mărășești, de la 1 ianuarie la 17 februarie, Momâia de la 15 martie la 15 aprilie, Răchitosul Mic, la 18 iulie 1917. Elogiindu-l, colonel Grecescu arăta că *în tot timpul acestor grele lupte a stat neclintit la postul său, încurajând luptătorii în primele linii și mângâind pe răniți*. Rănit în prima parte a campaniei, deși nu a fost complet vindecat, a cerut să fie retrimis pe front[81].

Dumitru Ionescu din localitatea Stroiești, născut în 1881, a absolvit facultatea, fiind hirotonit preot în 1902. Transferat în 1916 la parohia Bălteni[82], a făcut parte din Regimentul 42/66 Infanterie, iar pentru actele de vitejie, a fost apreciat de comandanții armatei române. Iată de pildă ce raporta colonelul Ionescu despre el: *de la începutul campaniei și-a îndeplinit îndatorirea cu credință, adânc devotament și abnegație, fiind nelipsit, în timpul luptelor, la postul său, îmbărbătând prin cuvânt și faptă. Pe zona de refacere și a îndeplinit de asemenea îndatoririle cu cea mai mare abnegație, fiind totdeauna în mijlocul bolnavilor. Îmbolnăvindu-se de exantematic și dându-i-se un concediu de convalescență, a renunțat la el. A improvizat un altar chiar în tabăra. Colonelul Anastasiu nota că se achită cu distincțiune de toate serviciile apostolatului său. Prin sentimentele sale, prin asistența ce a dat soldaților bolnavi și prin întărirea credinței în victorie și în Dumnezeu, merită avansarea*. De menționat este și opinia lui Constantin Nazarie care nota că preotul vâlcean *a influențat în mod foarte folositor moralicește asupra ofițerilor și trupei. În Basarabia a dezvoltat o activitate remarcabilă din punctul de vedere al dezvoltării, în popor, a spiritului patriotic*[83]. Pentru meritele sale a fost decorat cu „Coroana României", clasa a IV-a, cu spadă și „Coroana României" în grad de ofițer[84].

Grigore Lascu din orașul Râmnicu-Vâlcea a fost preot de campanie la Spitalul 3 Evacuare[85] și la Regimentul 18 Infanterie[86]. Colonelul doctor Butoianu scria că: *își îndeplinește cu prisosință nu numai îndatoririle sale preoțești, încurajând și ridicând moralul răniților și bolnavilor de diferite boli contagioase, ci devotamentul său pentru îngrijirea aproapelui a mers până acolo că deasupra rasei sacerdotale a îmbrăcat bluza de sanitar, și ne-a ajutat la ridicarea și transportarea răniților, în timpul retragerilor, precum și la facerea pansamentelor cu dexteritate. În Sascut, cu multă râvnă și destoinicie ne-a dat concursul său la îngrijirea bolnavilor de tifos exantematic, expunându-se. Prin conferințele ce a ținut a menținut credința trupei și a bolnavilor în Dumnezeu*[87].

Ioan Panaitescu de la biserica cu hramul „Cuvioasa Parascheva" din Râmnicu-Vâlcea, născut în 1851[88] și numit la 30 septembrie 1880,[89] a fost trimis preot militar la Regimentul 2 Infanterie, Divizia 2, în aprilie 1917[90].

Petre Pretorian de la parohia Poenari, comuna Ghiroiu, născut în 1893, a absolvit seminarul gradul II, fiind numit preot în 1914. La parohia Poenari s-a transferat în 1915. Nu cunoaștem unitatea militară la care a slujit în timpul războiului[91].

Petre C. Petroșanu de la Regimentul 2 Grăniceri, născut în 1891, a absolvit seminarul gradul II, fiind numit paroh, în 1914, la Mihăiești[92]. Și-a făcut pe deplin datoria pe câmpurile de luptă, fiind unanim apreciat de comandanții armatei noastre. Iată de pildă ce scria maiorul Buricescu despre el: *s-a achitat în mod destul de elogios în serviciu. L-am văzut în mijlocul soldaților, în împrejurări destul de grele de trai, înfruntând ca și ei lipsa de hrană și oboseală frontului, îmbărbătându-i și căutând a le ridica moralul. L-am văzut mergând în tranșee unde dădea sfaturi soldaților, ca să prefere a muri decât să dea înapoi. Prin cuvântări readuce la sentimente frumoase pe cel din urmă soldat. Pe zona de refacere a dat dovadă unui spirit de jertfă cu adevărat creștinesc. S-a pus la dispoziția medicilor în tot timpul cât trupa a fost bântuită de exantematic, ajutându-i. În cele trei infirmerii, sute de bolnavi au găsit în el, pe lângă un alinator al suferințelor fizice, și un cuvânt de îmbărbătare. Când ambii medicii au căzut pradă boalei, preotul a rămas singur, ca prin cunoștințele ce căpătase, alături de medici, să îngrijească de bolnavi. Puterea sa de muncă, devotamentul și abnegația de care a dat dovadă, în aceste zile grele, a făcut din el o adevă-*

rată icoană de nădejde pentru soldați. A adus servicii reale și are frumoase calități morale și sufletești. Domnul colonel Cantacuzino se exprimă că a dobândit în Sfinția Sa un prețios prieten a cărui prietenie o va cultiva[93]. A participat la campania începută de Armata Română la 28 octombrie 1918, slujind la Divizia 7, Regimentul 4 Vânători, ulterior fiind avansat căpitan. După terminarea războiului a fost protoiereu de Vâlcea[94].

Dumitru Popescu de la parohia Gănești, comuna Locusteni, născut în 1881, a fost hirotonit în 1902[95]. A slujit la Regimentul 26 Infanterie, apoi a fost mobilizat la armata de operațiuni începută la 28 octombrie 1918. Ulterior, a primit gradul de locotenent și a slujit la Divizia 13, Regimentul 47 Infanterie[96].

Ion Z. I. Popescu de la biserica cu hramul „Sfântul Nicolae" din Momotești a fost mobilizat din primele zile ale războiului și trimis la Ambulanța Diviziei 1[97].

Meletie Răuțu, protoiereu al județului Vâlcea și preot la biserica „Toți Sfinții" din Râmnicu-Vâlcea[98] cunoscut prin lucrările sale istorice, deși avea aproape 60 de ani, a lucrat în Spitalul de Contagioși nr. 1, apoi în spitalele din Bârlad[99]. După ce a făcut campania din Transilvania și Ungaria, la Satu Mare, *văzând că oamenii din partea aceea nu au preot și o inimă caldă de român, care să-i dezrobească, a rămas, acolo preot, a făcut Biserică și s-a îngropat ca un stâlp de piatră, la granița țării*[100]. La rândul său a fost apreciat în termen elogioși de superiorii săi. Doctorul Bruchner scria despre el că: *și-a îndeplinit în mod cu totul conștiincios toate îndatoririle ce comportă serviciul religios atât la bolnavii acestui spital, cât și la acele spitale și formații fără preot. În cursul retragerii a însoțit formația, înfruntând cu liniște și bărbăție toate privațiunile și toate zdruncinările fizice și morale, cu toată vârsta de 59 de ani. În toate împrejurările anevoioase a găsit întotdeauna cuvinte de încurajare, deșteptând în toți simțul datoriei spre sacrificiu. Cu sfatul, îndemnul, autoritatea sa morală ne-a dat nouă, corpului medical, un prețios concurs, făcând pe toți să vadă un păcat de moarte în necurățenia corpului și să vadă toți sanitarii cea mai creștinească pomană în actul îngrijirii acelor bolnavi. A servit gratuit spitalelor 213 și 472 din Bârlad. Dar cel mai anevoios serviciu a fost cel al îngropării morților, pe care i-a însoțit la cimitirele – Civile și Militare – situate la distanțe enorme, pe timp de ploaie și viscol, pe noroi ca și pe troieni, de multe ori pe jos, alteori având drept vehicul furgonul dric, și drept scaun sicriul celor morți de tot felul de boli contagioase. Demn de toată lauda încă este construcția, din inițiativa lui, a unei biserici de scânduri, în vecinătatea spitalului, înzestrată cu odoare, odăjdii, cărți de ritual, cu spesele sale personale. Tot pe a lui cheltuială procură toate cele necesare cultului. Voi adăuga și calitățile sufletești: blând și afabil cu toți inferiorii, prietenos și îndatoritor cu egalii, de o modestie exemplară, își îndeplinește însărcinările fără ca să se facă văzut de cineva. Pentru aceste calități de bun preot și bun român propun înaintarea și acordarea unei distincții drept pildă și emulație pentru ceilalți*. Iconomul Constantin Nazarie arăta că: *a cerut să fie trimis în Basarabia de unde am informații că aduce excelente servicii pastorale și naționale*[101]. După ce la 1 ianuarie 1918, a fost avansat căpitan, a mai participat la luptele duse de Armata Română, după 28 octombrie 1918, făcând parte din Brigada III Roșiori[102].

Gheorghe Sachelarie din orașul Drăgășani, confesor la Spitalul Mobil nr. 5 și 2 Călărași[103], născut în 1885, în comuna Sutești, hirotonit în 1910, licențiat în Teologie, a fost profesor, revizor bisericesc și membru al Adunării Eparhiale[104]. În război a fost apreciat în termeni elogioși de către superiorii săi. Colonelul I. Popp sublinia că: *a luat parte la campanie, fiind în tot timpul lângă partea activă și în cea mai strânsă legătură cu trupa. Prin predici și conferințe a câștigat dragostea soldaților și a ofițerilor, dând rezultate foarte frumoase. A mărit în adevăr și a dezvoltat în oameni sentimentele de datorie și respect către cele sfinte, le-a ușurat sufletul. În timpul acțiunilor a stat lângă trupă, încurajând-o. În timpul refacerii a dat un mare concurs la îngrijirea bolnavilor, toți văzând în el un mare sprijin. Este un adevărat preot de război, inteligent înzestrat cu darul de a vorbi, de a fi ascultat. A fost de mare folos regimentului. Are un caracter foarte frumos și întrupează cele mai frumoase sentimente. Mutarea lui a fost regretată de întreg corpul ofițeresc și trupă. Este un element de valoare, devotat Țării și tronului*. Un alt locotenent menționa că: *s-a distins prin zelul cu care îi îndeamnă pe soldații să-și facă datoria. Ține predici alese, face slujbe înălțătoare*[105]. Participă și la luptele din anii 1918-1919, fiind mobilizat la 9 iulie 1918. A fost avansat și trimis la Divizia 6, Regimentul 7 Vânători[106].

Dumitru Popescu Smeureanu, născut în 1882, licențiat în Teologie și preot din 1907, la parohia Păușești-Măglași[107], a fost mobilizat la Regimentul 54/56 Infanterie. Demobilizat în martie 1918, a fost rechemat la campania începută de Armata Română în octombrie 1918 și trimis la Divizia 14, Regimentul 54 Infanterie[108].

Ștefan Tomescu de la parohia Cremenari a fost mobilizat la Ambulanța Diviziei 12, unde conform relatării unui medic *în toate împrejurările a desfășurat o activitate religioasă și pastorală mai presus de orice laudă. Cu cuvântul și cu fapta căuta să sădească în sufletul ostașilor credința strămoșească, ridicându-le moralul, a dat dovadă de curaj și abnegație, căci în timpul epidemiei de tifos exantematic, fără nicio teamă și expunându-se la contaminare cutreiera satele bolnavilor. Este foarte destoinic și are o ținută potrivită chemării sale*[109]. A fost demobilizat în martie 1918.

Alți preoți care au primit misiunea de confesori în diferite spitale din țară au fost **Ion Negoescu** din Câineni, de la Regimentul 69/77[110], **Gheorghe Ceaușeanu** de la Făurești, **Dumitru Dăbuleanu** din Râmnic[111] și **Ilie Niculescu** din Gonța[112].

Pe lângă acești preoți care au lucrat în mijlocul ostașilor pe câmpurile de luptă, nu trebuie să-i trecem cu vederea pe călugării și călugărițele care au îngrijit cu multă abnegație bolnavii și răniții[113]. Menționăm pe **Calistrat Popa** de la mănăstirea Govora, confesor la un spital din Iași[114] și pe cele trei călugărițe de la mănăstirea Surpatele, **Varvara Predescu**, superioara, **Neonila Predescu** și **Ecaterina Ionescu**, mobilizate la Spitalul Râmnicu-Vâlcea nr. 33-34, Regimentul 2 Vâlcea, la Galați, Dorohoi și în comunele Folteși și Berești, județul Constanța. Din relatările lor, la Tribunalul de la Dorohoi, au *fost muncite ca niște roabe* […] *îngrijind și de bolnavi și, fiind forțate prea mult la muncă brută*, s-au îmbolnăvit la plămâni[115].

Așadar, în timpul Primului Război Mondial, preoții vâlceni și, în general, cei olteni și-au făcut pe deplin datoria, devenind exemple de devotament, chiar pentru soldații români. De altfel, numărul lor credem că este mult mai mare, mulți fiind trecuți cu vederea, datorită neglijenței comandanților care nu au întocmit fișele calificative la timp[116]. Cu toate

acestea, prezența în mijlocul armatelor a fost viu simțită, unii dintre ei plătind chiar cu prețul vieții, sfaturile, îndemnurile și încurajările către păstoriții lor.

PORTRAITS OF PRIESTS FROM VÂLCEA IN THE FIRST WORLD WAR (1916-1918)

In all the important moments of our history, the Romanian Orthodox Church with the help of its priests sustained the liberty, the unity and social justness for our people. Some of the priests made the supreme sacrifice in order to help de soldiers in the First World War.

Keywords: First World War, liberty, sacrifice, duty, Romanian soldiers

NOTE

1 Arhiepiscopia Râmnicului.
2 Gheorghe Vasilescu, Contribuția Bisericii la realizarea actului unirii de la decembrie 1918, în „Biserica Ortodoxă Română", 1878, nr. 11-12, p.1250 (se va cita B.O.R.).
3 Acad. Mircea Păcurariu, Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2005, p. 442.
4 Mircea Păcurariu, Contribuția Bisericii la realizarea actului unirii de la 1 Decembrie 1918, în B.O.R., an. CXVI (1978), nr. 11-12, p. 1255.
5 †Gherasim Cristea, Slujitori Bisericeşti din Eparhia Râmnicului în timpul ocupațiunii străine 1916-1918, în „Mitropolia Olteniei", an. XXX, 1978, nr. 10-12, p. 760 (se va cita M.O.).
6 Idem, Vistierie de cuvinte, Râmnicu-Vâlcea, 2004, p. 100.
7 Idem, Slujitori… , pp. 761-763.
8 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea în anii Primului Război Mondial, Studii şi documente, Bălceşti pe Topolog, 1979, p. 416; Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 763.
9 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 762.
10 Idem, Vistierie de cuvinte…, pp. 118-119.
11 Arhiva Bisericii cu hramul „Sfântul Nicolae" din Grebleşti.
12 Arhiva Bisericii „Sfinții Voievozi" din Racovița.
13 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, p. 416; Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 763.
14 Gherasim Cristea, Vistierie de cuvinte…, pp. 118-119.
15 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, pp. 396-397.
16 Gherasim Cristea, Vistierie de cuvinte..., p. 118.
17 Nicolae Moga, Gheorghe Stanciu, Voineasa, Reșița, 2002, pp. 153-154.
18 Arhim. Gamaliil Vaida, Mănăstirea Cozia între anii 1916-1918 în lumina documentelor vremii, în M.O., an. XXX (1978), nr. 10-12, pp. 793-795; Corneliu Tamaş et alii, Contribuția județului Vâlcea la Unirea Principatelor, Studii şi documente, Rm. Vâlcea, 1982, p. 84.
19 Pr. Emil Nedelescu, Documente privitoare la un episod trist din trecutul unui vechi monument istoric, în M.O., an. XV (1963), nr. 1-2, p. 115; Gamaliil Vaida, Mănăstirea Cozia…, p. 794.
20 Gherasim Cristea, Vistierie de cuvinte…, p. 119.
21 Sfânta Mitropolie a Olteniei, Râmnicului şi Severinului, Viața bisericească în Oltenia. Anuarul Mitropoliei Olteniei pe anul 1940, Craiova, 1941, p. 821 (se va cita Anuar pe anul 1940).
22 †Gherasim Cristea, Istoria mănăstiri Govora, Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 22.
23 Anuar pe anul 1940, p. 299.
24 Arhim. Grigore Urâțescu, Mănăstirea Turnu, în M.O., an. XIX (1967), nr. 3-4. p. 212.
25 Nicolae Stoicescu, Bibliografia localităților şi monumentelor feudale din România, vol. I, Craiova, 1970, p. 197.
26 Nicolae Moga, Sfântul Schit Cornet, Craiova, 2008, p. 37.
27 Niculae Şerbănescu, Aspecte din viața bisericească din Episcopia Râmnicului - Noul Severin în preajma anului 1918, în M.O., an XXXI (1979), nr. 4-6, p. 312.
28 Luca Dinu, Viața socială, culturală şi bisericească din Oltenia între anii 1916-1918, în M.O., an. XXV (1973), nr. 3-4, p. 228.
29 Gheorghe Vasilescu, Contribuția…, p. 1301.
30 Gherasim Cristea, Vistierie de cuvinte…, p. 119.
31 Luca Dinu, Viața socială…, p. 228.
32 Niculae Şerbănescu, Aspecte din viața bisericească…, p. 305.
33 †P.S. Sofronie, Episcopul Râmnicului - Noul Severin, în B.O.R., an. XXXVII (1913), nr. 1, pp. 150-160.
34 *Ibidem*, nr. 2, pp. 254-264.
35 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, p. 84.
36 Niculae Şerbănescu, Aspecte din viața bisericească…, p. 306.
37 Mircea Păcurariu, Contribuția Bisericii…, p. 1255.
38 N. Şerbănescu, Ierarhii plaiurilor oltene în prima sută de ani de la Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române - 25 aprilie - 1985, în M.O., an. XXXVII (1985), nr. 5-6, p. 348.
39 Administrația Cassei Bisericii, Anuar 1909, Eparhia Râmnicului Noul Severin, Bucureşti, Tipografia cărților Bisericeşti, 1909, p. 225 (se va cita Anuar 1909).
40 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 765.
41 Eparhia Râmnicului Noului-Severin, Anuar pe anii 1921-1925, Bucureşti, 1924, p. 508 (se va cita Anuar pe anii 1921-1925).
42 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 767; Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, p. 411.
43 Luca Dinu, Viața socială…, p. 228.
44 Anuar pe anii 1921-1925, p. 511.
45 Luca Dinu, Viața socială…, p. 228.
46 Anuar pe anii 1921-1925, p. 498.
47 Anuar 1940, p. 698.
48 Anuar 1909, p. 219.
49 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, p. 411; Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 766.
50 Luca Dinu, Viața socială…, p. 228.
51 Anuar 1909, p. 226.
52 Gherasim Cristea, Slujitori…, pp. 762-766.
53 Corneliu Tamaş et alii, Județul Vâlcea…, p. 412.
54 †Atanasie Mironescu, Sfânta Episcopie a Eparhiei Râmnicului Noul Severin în trecut şi acum, Bucureşti, 1906, p. 661; Anuar 1909, p. 225; Anuar pe anii 1921-1925, p. 505.
55 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea neamului, temnițe şi lagăre, vol. II, Bucureşti, 1940, p. 349; Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 762; Niculae Şerbănescu, Aspecte din viața bisericească…, p. 311.
56 Anuar 1909, p. 226.
57 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 766; Grigore N. Popescu, Preoțimea română…, p. 349.
58 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 766; Niculae Şerbănescu, Aspecte din viața bisericească…, p. 311.
59 Anuar pe anii 1921-1925, p. 526
60 Grigore N. Popescu, Preoțimea română…, p. 349; Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 767.
61 Anuar 1909, p. 229.
62 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 767.
63 Anuar 1909, p. 227.
64 Gherasim Cristea, Slujitori…, p. 767.
65 Anuar pe anii 1921-1925, p. 520.
66 Luca Dinu, Viața socială…, p. 228.
67 Gherasim Cristea, Slujitori bisericeşti…, p. 762-763.
68 Mircea Păcurariu, Studii de istorie…, p. 437.
69 Idem, 90 de ani de la proclamarea independenței de stat a României. Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de războiul de indpendență, în B.O.R., an. LXXXV (1961), nr. 5-6, p. 607.
70 Idem, Contribuția bisericii…, p. 1251.
71 Idem, Preoți militari în armata română până la 1918, în vol. Armata şi Biserica, Bucureşti, 1996, p. 150.
72 Mircea Păcurariu, Contribuția Bisericii…, p. 1251; Gheorghe NICOLESCU et alii, Preoți în lupta pentru Marea Unire 1916-1919, Bucureşti, 2000, p. 428.
73 Mircea Păcurariu, Preoți militari..., p. 151; Gheorghe NICOLESCU et alii, Preoți în lupta…, p. XXII, 428.
74 Constantin Nazarie, Activitatea preoților în armată, în campania 1916-1918, Bucureşti, 1921, pp. 90-94.
75 Gheorghe Nicolescu et alii, Preoți în lupta…, p. 71.
76 Mircea Păcurariu, Preoți militari..., p. 151.
77 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 90; Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea neamului. Chipuri, fapte, suferinți şi

fapte pentru viitor, vol. I, Bucureşti, 1940, p. 50, 117; Gheorghe Vasilescu, Contribuția…, p. 1251; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta…, p. 70; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului din Oltenia la luptele sociale şi naționale ale poporului român (secolele XIX şi XX), Craiova, 2010, p. 204.

78 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 51.

79 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 14, 128, 134, 138, 205; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta..., p. 462.

80 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 129, 205; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta..., p. 462.

81 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 99, 117, 121, 123, 133; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta…, p. 439.

82 Anuar 1940, p. 692.

83 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 61; Gheorghe Nicolescu ş. a., Preoţi în lupta…, p. 442.

84 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 59; Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 99, 123, 137; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 205; Pr. Tudor Popescu, Preoţi participanţi la războiul de la 1916-1918, în M.O., an XXX (1978), nr. 10-12, p. 774; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta..., p. 200.

85 Alexandru Moraru, Biserica Ortodoxă Română între anii 1885-2000, Bucureşti, 2006, p. 559.

86 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea..., p. 101, 120, 131.

87 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea..., pp. 100-101; Gheorghe NICOLESCU et alii, Preoţi în lupta..., pp. 433-434; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 206.

88 Anuar pe anii 1921-1925, p. 496.

89 Atanasie Mironescu, Sfânta Episcopie…, p. 643.

90 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea..., p. 119; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 207.

91 Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 207.

92 Anuar pe anii 1921-1925, p. 507.

93 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 58; Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 106-107; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta..., p. 441; Mircea Păcurariu, Preoţi militari…, p. 154.

94 Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 207.

95 Anuar pe anii 1921-1925, pp. 522, 706.

96 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 121, 142; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, pp. 206-207.

97 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 129, Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 208.

98 Atanasie Mironescu, Sfânta Episcopie…, p. 643.

99 Mircea Păcurariu, Studii de istorie…, p. 438; Mircea Păcurariu, Contribuții…, p. 1253.

100 Corneliu Tamaş et alii, Contribuția…, p. 84.

101 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 75; Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 110-111; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta..., p. 451

102 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 110,127, 132, 140; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, 209.

103 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 67.

104 Anuar 1940, p. 684.

105 Constantin Nazarie, Activitatea preoților…, p. 67; Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 111; Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta…, p. 446.

106 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 112, 131, 141; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 209.

107 Anuar 1940, p. 751.

108 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 138, 142; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 208.

109 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, p. 114, Gheorghe Nicolescu et alii, Preoţi în lupta…, p. 439.

110 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea…, pp. 130-131.

111 Anuar 1921-1925; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 205.

112 Alexandru Moraru, Biserica…, p. 558.

113 Mircea Păcurariu, Preoţi militari..., p. 155.

114 Alexandru Moraru, Biserica…, p. 564.

115 Grigore N. Popescu, Preoțimea română şi întregirea..., pp. 88-89.

116 Radu Mureşan, Datorie şi slujire sfântă, pe site-ul www. glascomun. info/?; Sergiu-Grigore Popescu, Participarea clerului…, p. 184.

Colonel (r) Remus MACOVEI[1]

EROII GERMANI DIN LOCALITATEA MIHAIL KOGĂLNICEANU JERTFIȚI ÎN ARMATA ROMÂNĂ PE TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Biserica romano-catolică Sfântul Anton de Padova

Comuna Caramurat (astăzi Mihail Kogălniceanu) a apărut pe ruinele unei mici așezării romane, Vicus Cle Mentianensis, atestată documentar din secolul I Î.H.[2]. Pe vremea ocupației otomane, la jumătatea secolului al XIII-lea, localitatea s-a numit Kara Murat, după numele conducătorului tătarilor stabiliți în această zonă, Murat cel Negru. În anul 1876 apar primii coloniști germani veniți din Crasna, județul Cetatea Neagră[3]. În perioada anilor 1878-1880 va avea loc sosirea primelor familii de mocani transilvăneni[4]. Urmează perioada plină de prosperitate a stăpânirii românești, astfel încât la începutul anului 1916, Caramuratul era una dintre cele mai înfloritoare localități dobrogene. Locuitorii comunei cultivau grâu, ovăz, orz, porumb, rapiță, floarea soarelui sau creșteau animale cai, vaci, porci, multe păsări și oi[5]. Conform unui recensământ din anul 1916, efectuat de autoritățile germane de ocupație, în localitate existau 600 de vaci, peste 600 de cai, cinci tauri comunali[6]. Până la începerea războiului în localitate au funcționat o fabrică de țiglă, care confecționa și tuburi de ciment pentru fântâni, o fabrică de ulei, două brutării, o moară și o Banca populară[7].

În anii 1881-1882 se construiește sediul primăriei, unde va funcționa și școala – elevii erau deopotrivă români, germani, turci și tătari. În anul 1895, cu fonduri de la locuitori dar și de la Casa Școlilor, se va construi sediul școlii, cu săli de clasă.

În anul 1882 se construiește prima biserică ortodoxă, cu ziduri groase de un metru, din beton și mortar. În 1912, deoarece vechea biserică devenise neîncăpătoare, s-a pus piatra de temelie pentru o nouă biserică ortodoxă, care, urmare a jafului executat de militarii bulgari în timpul ocupației militare, va fi terminată abia în anul 1935[8]. Biserica, construită în stil bizantin, va avea hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe.

Germanii, toți de religie catolică, au construit în anul 1881 o mică biserică și trei odăițe pentru preot sau călugări. În perioada 1897-1898, comunitatea germană va construi cea mai frumoasă clădire arhitectonică dintre toate bisericile germane din Dobrogea. Construcția a necesitat cheltuirea sumei de 85 000 lei, fără a socoti costul cărămizilor de fabricație proprie și prestația ajutătoare a țăranilor. Această clădire, în stil neogotic, prezintă un singur naos, are trei altare împodobite cu odoare prețioase executate de sculptorul tirolez Ferdinand Stuflesser[9]. Această biserică are hramul Sfântului Anton de Padova.

Deși trăiau în cartiere separate, românii, germanii, turci și tătarii, pe parcursul timpului, au convieţuit pașnic, neînregistrându-se conflicte interetnice. Toți etnicii germani, turci și tătari din Caramurat aveau cetățenie română.

Înainte de intrarea României în război, Caramurat avea o populație cuprinsă, conform diferitelor surse, între 1 900-2 500 de locuitori: Prefectura Constanța – 2 540 locuitori (1 265 români, 875 germani și 400 turci/tătari)[10]; dr. Paul Traeger – 1 915 locuitori (540 români, 400 turci/tătari, 875 germani)[11]; dr. Gheorghe Dumitrașcu – 2 371 locuitori (1 265 români, 746 turci/tătari, 360 germani)[12].

La intrarea României în război un număr de 169 de locuitori ai comunei Caramurat au fost mobilizați, participând, în anul 1916, la luptele pentru apărarea Dobrogei, bătălia de pe Argeș-Neajlov, luptele pentru apărarea trecătorilor din Carpați. După finalizarea procesului de reorganizare, înzestrare și instruire, desfășurat în iarna anului 1917, militarii dobrogeni au participat la bătălia de la Mărășești. În perioada 1917-1918, aceștia au fost implicați în dezarmarea trupelor rusești bolșevizate, pe teritoriul Moldovei și în Basarabia. Pe câmpurile de luptă, în spitale sau în lagăre, 22 de locuitori din Caramurat și-au pierdut viața, iar alți cinci au rămas invalizi.

Din comunitatea germană au fost mobilizați un număr de 41 locuitori: Ternes M. Iohan, Politschi I.Anton, Arnold A. Florentinus, Baumstarch Frantz, Hofart Ioachim, Rust Frederich, Politschi I. Gaspar, Ternes P. Matias, Ghetz N. Franciscus, Muller A. Ferius, Bachmaer I. Malchior, Ternes A.

Placa comemorativă cu numele eroilor germani din Primul Război Mondial

Michel, Fendrich A. Longinus, Fendrich A. Iohan, Arnold A. Iohan, Muller Blazius Alozius, Furich Carol, Bachmaer I. Otto, Marta Matias, Rujanschi M. Petre, Muller Blazius, Fendrich M. Petre, Fendrich M. Anton, Ghetz A. Petre, Politschi Senfrianus, Muller I.I. Eduard, Sein M. Romanus, Fendrich Hainrich, Ternes C. Iosef, Zaremba I. Petre, Vaideman Iohan, Eret Iacob, Vendelinus Tucser, Iosif Parci, Muller Iosif, Vendelinus Ternes, Dominic Hers, Craus Iosef, Furich Gaspar, Zaremba I. Adam și Rujanschi Vilipolod[13].

Dintre aceștia, conform documentelor existente la Arhivele Naționale Constanța, opt și-au pierdut viața:

Soldat **Dominic Hers –** din Regimentul 74 Infanterie, contigent 1892, căsătorit în anul 1893 cu Marta, tatăl unui copil – Margareta, născută în 1908, dispărut în Campania 1916-1918[14];

Soldat **Muller Iosif** – din Regimentul 34 Infanterie, contigent 1893, fiul lui Iohan și Catrina, căsătorit cu Ana, tatăl a doi copii – Telestina, născută în anul 1905 și Semperoza, născută în anul 1908, mort la 8 aprilie 1917 în Spitalul Lazaret nr. 221 din Bacău, de tifos exantematic[15];

Soldat **Parci Iosif** – din Regimentul 34 Infanterie, contigent 1895, căsătorit cu Margareta, tatăl a trei copii – Leonard, născut în anul 1908, Solomia, născută în anul 1911, Vulpuria, născută în anul 1913, mort la 29 martie 1917 în Spitalul de convalescenți Bacău, moartea fiind provocată de gripă și enterită[16];

Soldat **Ternes Vendelimus** – din Coloana II Subzistență, contigent 1906, fiul lui Carol și Tereza, căsătorit cu Iuliana, tatăl unui copil – Monica, născut în anul 1914, mort în infirmeria dispusă în comună Negrești/Vaslui, având ambele picioare degerate și suferind de congestie pulmonară[17];

Soldat **Tucser Vendelinus** – din Regimentul 34 Infanterie, contigent 1914, căsătorit cu Filipina, fără copii, dispărut la 24 august 1916 în luptele de la Turtucaia;

Despre **Furich Gaspar, Zaremba I. Adam** și **Rujanschi Vilipolod** nu există date concrete referitoare la locul, împrejurările și urmașii celor decedați[18].

Soldatul **Craus Iosef** din Regimentul 9 Călărași, contigent 1892, fiul lui Sebastian și Roza, căsătorit în anul 1915 cu Varvara, tatăl unui copil – Roza, născută în 1918, a fost declarat invalid, grad de invaliditate 60%[19].

Încă din timpul iernii anului 1917, Regele Ferdinand I, pe timpul deselor deplasări în primele linii ale frontului, al inspectării taberelor de refacere sau al participării la diferite aplicații, a promis militarilor că toți cei care luptă pentru țară vor fi împroprietăriți: *Vouă, fiilor de țărani, care ați apărat cu brațul vostru pământul unde v-ați născut, unde ați crescut, vă spun eu, regele vostru, că pe lângă răsplata cea mare a izbânzii, care vă asigură fiecăruia recunoștința neamului nostru întreg, ați câștigat totodată dreptul de a stăpâni într-o măsură mai largă pământul pe care v-ați luptat. Vi se va da pământ. Eu, regele vostru, voi fi întâiul în a da pilda!*[20]

Împroprietărirea locuitorilor din Caramurat care au fost mobilizați în campania 1916-1918 se va face în baza Legii pentru reforma agrară din Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea din 17 iulie 1921, publicată în „Monitorul Oficial" nr. 82 din 17 iulie 1921. Toți cei 33 de etnici germani din Caramurat care au scăpat cu viață și urmașii a șapte din cei care au murit în timpul campaniei au fost împroprietăriți cu câte cinci hectare de pământ[21].

O situație mai deosebită a avut Filipina Tucser, soția soldatului Vendelinus Tucser, dispărut în 1916 la Turtucaia. Deoarece nu a avut copii și poseda o avere formată din 10 hectare de pământ arabil, ½ hectar de vie și o locuință, nu a fost împroprietărită. A primit o pensie de urmaș până în toamna anului 1940, când s-a repatriat în Germania, stabilindu-se în localitatea Regesburg. Aici primește din partea statului german o pensie pentru soțul decedat în Primul Război Mondial. În octombrie 1955 se întoarce în România, la Mihail Kogălniceanu, unde datorită faptului că nu mai poseda nicio avere, este cazată de către Primărie într-o încăpere a Căminului Cultural și primește mâncare de la G.A.C. din comună. Deoarece este bătrână și suferindă i se va fixa o pensie I.O.V.R., care să îi permită să poată trăi în condiții omenești[22].

Monumentul eroilor din comuna Mihail Kogălniceanu

În centrul comunei, pe plăcile de marmură sunt inscripționate numele tuturor românilor, turcilor, tătarilor și germanilor care și-au jertfit viața în timpul Primului Război Mondial.

De asemenea, în antreul de sub turnul Bisericii romano-catolice Sfântul Anton de Padova, s-a amplasat o placă de marmură, având gravate numele eroilor germani din Primul Război Mondial.

GERMAN HEROES FROM LOCALITY MIHAIL KOGĂLNICEANU WHO DIED BEING PART OF THE ROMANIAN ARMY DURING THE FIRST WORLD WAR

The article presents information regarding the German heroes that fought in the Romanian Army. Some of them lost their lives in the battles. Their sacrifice is commemorated on a memorial plaque that is placed in the hall under the tower of Roman-Catholic Church Saint Anton of Padova.

Keywords: German heroes, sacrifice, battles, Roman-Catholic Church Saint Anton of Padova, village Mihail Kogălniceanu

NOTE

1 Preşedintele Filialei Constanța a Asociației Naționale „Cultul Eroilor".
2 Gh. Puşcaşu, Gh. M. Puşcaşu, Studiu monografic asupra comunei Ferdinand I, (Caramurat), jud. Constanța, Constanța, Tipografia „Lucrătorii Asociaţi", 1940, p. 65.
3 *Ibidem*, p. 70.
4 *Ibidem*, p. 68.
5 Horia Stinge, Cornelia Toma, Despre germanii din Dobrogea, Constanța, Editura Ex ponto, 2007, p. 68.
6 *** Bilder aus der Dobrudscha 1916-1918 – Imagini din Dobrogea 1916-1918, Constanța, Editura Ex Ponto, 2011, p. 170.
7 Horia Stinge, Cornelia Toma, Op. cit., p. 68.
8 Gh. Puşcaşu, Gh. M. Puşcaşu, Op. cit., pp. 91-92.
9 *Ibidem*, p. 94.
10 *Ibidem*, p. 72.
11 *** Bilder aus…, p.167.
12 *** Germanii dobrogeni. Istorie şi civilizaţie, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Constanța, Editura Ex Ponto, 2014, p. 115.
13 Arhivele Naționale Constanța (în continuare A.N.C.), Fond Consilieratul Agricol Constanța, 1920-1938, dosar nr. crt. 48.
14 Idem, Fond I.O.V.R., dosar nr. crt. 4303.
15 *Ibidem*, dosar nr. crt. 3581.
16 *Ibidem*, dosar nr. crt. 4431.
17 *Ibidem*, dosar nr. crt. 5677.
18 Idem, Fond Consilieratul Agricol Constanța, 1920-1938, dosar nr. crt. 48.
19 Idem, Fond I.O.V.R., dosar nr. crt. 3124.
20 *** Enciclopedia Armatei Române, p. 27.
21 A.N.C., Fond Consilieratul Agricol Constanța,1920-1938, dosar nr. crt. 48.
22 Idem, Fond I.O.V.R., dosar nr. crt. 1215.

Prof. univ. dr. Petre ȚURLEA[1]

TRANSILVANIA DE NORD-EST SUB TEROARE MAGHIARĂ. DOCUMENTE NOI

Comportamentul barbar al administrației maghiare, al Armatei Maghiare, al majorității populației civile maghiare, față de români și evrei în Transilvania de Nord-Est ocupată de Ungaria după Dictatul de la Viena din 1940, a fost prezentat în multiple volume, începând din ultima parte a secolului XX. Exploatând mai ales Arhiva M.A.E., am publicat în 1996, la Editura Enciclopedică, un volum masiv, 595 pagini, sub titlul „Atrocități maghiare și acțiune diplomatică românească. Ip și Trăznea". Și în ultimii ani, istoricii s-au aplecat asupra temei, multiple documente noi văzând lumina tiparului. Cu toate acestea, foarte multe altele așteaptă să fie prezentate. Ele se află în Arhiva Națională, Arhiva M.A.E., Arhiva C.N.S.A.S. În aceasta din urmă, cercetând altă temă, am identificat într-un dosar al Consiliului Securității Statului – 10479, vol. I, arhivat la 18 ianuarie 1972, purtând denumirea de „Documentar privind problema culte și secte", mai multe materiale sub titlul „Despre suferințele Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului în urma arbitrajului de la Viena". Redactarea datează din timpul ocupației horthyste. La A.C.N.S.A.S. se află sub cota D 012378, vol. 1, ff. 29-50, mai există și altă numerotare a filelor, dovadă a faptului că documentul s-a aflat și în alt dosar.

EPISCOPIA ORTODOXĂ A MARAMUREȘULUI RAPORT

DESPRE SUFERINȚELE EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE A MARAMUREȘULUI ÎN URMA ARBITRAJULUI DE LA VIENA

Actul istoric și arbitrar de la 30 august 1940 pronunțat la Viena a zguduit din temelii tânăra Eparhie a Maramureșului, care în urma caracterului ei misionar a fost expusă celei mai violente lovituri ale ungurilor.

Data pronunțării acestui verdict prin care a fost răpit întreg teritoriul de jurisdicție al Episcopiei ortodoxe a Maramureșului l-a găsit pe Prea Sfințitul Episcop Dr. Vasile Stan la postul său de veghe din Sighet împreună cu întreg Consiliul Eparhial, de unde cobora neîntrerupt în mijlocul credincioșilor semănând în sufletele acestora încrederea în Dzeu și în cârmuitorii destinului românesc, așa cum s-a făcut chiar și în ultimele zile ale lunii august 1940, iar vizitațiile canonice de la Rebeți, Virismort și altele, în zilele cele mai grele, când războiul nervilor era în deplină desfășurare și când toată suflarea din Maramureș era pe culmea disperării.

Consilierii Eparhiari cu Episcopul în frunte în primul moment au întâmpinat rezultatul verdictului de la Viena cu hotărârea de a rămâne cu toți la posturile lor. Prea Sfințitul Episcop Vasile a încercat să ia legătura telefonică cu ceilalți doi chiriarchi ortodocși, ale căror Eparhii erau, de asemenea, decimate cu Prea Sfințitul Nicolae Colan al Clujului și cu Prea Sfințitul Nicolae Popovici al Oradiei, pentru a se consulta în vederea unei hotărâri identice, dar nu a fost cu putință. S-a încercat să se obțină legătura cu Sfântul Sinod și cu Ministerul Cultelor pentru consultare în cauză, dar și aceasta a fost cu neputință. Astfel izolați, evenimentele ne-au surprins fără nici un fond de rezistență materială și fără nici o încurajare morală a Conducerii Bisericești și politice de atunci. În ziua următoare a verdictului de arbitraj la 30 august 1940, reprezentantul guvernului român în Maramureș, Dl Colonel Bratan, Prefectul județului, a convocat la Prefectură toate autoritățile românești din Sighet pentru a le comunica ordinul de evacuare urgentă. La această consfătuire din partea Episcopiei Maramureșului, a luat parte Protopopul Ioan Rujdea Consilier Referent. Prefectul județului a dat dispoziții de evacuare tuturor instituțiunilor declarând că nu-și iau nici o răspundere pentru instituțiunile care nu evacuează în cel mai scurt timp posibil. În acest scop Prefectura a eliberat trei ordine de evacuare, pentru personalul Episcopiei noastre. Dar acest ordin de evacuare nu ne-a putut împiedica să părăsim posturile încredințate. A treia zi după verdictul de la Viena, Duminică, 1 septembrie 1940 începuse teroarea străzii. Bande de unguri înarmate și nedisciplinate, trecuseră rânduri Tisa, frontiera fiind numai la circa 800 metri, de reședință Episcopală și începuseră teroarea semnalându-se conflicte serioase între puținii gardieni rămași și între

Mănăstirea Feleacu

aceste bande iresponsabile dar puse la cale de armate regulată a ungurilor de peste Tisa. (Vezi raportul D-lui Sgură nr. 115/940, părintele Stoican nr. 281/940, preot I. Tint nr. 183/941). Cum ținta tuturor atacurilor ungurești era mai ales Episcopia ortodoxă a Maramureșului în frunte cu Episcopul ei chiar și în timpurile normale și cum această Episcopie cu întregul ei Consiliu Eparhial într-un moment dat Duminică, 1 sept. 1940, se trezi fără nici o apărare, serios amenințată, nefiind în siguranță nici măcar viața membrilor săi, în această situație excepțională și cu totul critică, se convoacă o consfătuire a Consiliului la care iau parte Consilierii Eparhiari. Se constată că în fața bandelor ungurești iresponsabile, orice jertfă este inutilă și poate mult păgubitoare pentru biserică din Maramureș, expunându-se Episcopului cu întreg Consiliul să fie terorizat și maltratat de aceste bande ungurești. De aceea, se hotărăște: 1. Prea Sfințitul Episcop Vasile împreună cu secretarul și eventual cu un consilier să plece la Sibiu, locul destinat pentru evacuare și de acolo la București, unde să ia legătura cu membrii Sfântului Sinod ai bisericii ortodoxe române, cu Onor Minister al Cultelor și cu Guvernul Țării, pentru a se garanta viața și drepturile noastre din Maramureș. 2. Consilierul Referent Protopopul Alexiu Lates este numit Vicar Episcopesc cu Decretul nr. 79/940, și este încredințat cu conducerea Eparhiei până la întoarcerea Prea Sfințitului Episcop în Maramureș. La Catedrala Episcopală rămâne P.C. Sa Arhimandritul Gherasim Agapie, iar administrator protopopesc al Sighetului părintele Augustin Ioloncovschi. 3. Preoților și protopopilor li se trimite circulara pastorală nr. 74/940 Pres., prin care sunt sfătuiți să rămână la posturile lor îndeplinindu-și datoriile duhovnicești, nearătându-se ostili noilor stăpâniri, până la reglementarea drepturilor bisericii ortodoxe din teritoriul răpit și până la reîntoarcerea prea Sfinției Sale în Maramureș (Vezi raportul Prot. A. Latis nr. 162/940, Pr. I. Tint nr. 183/941 și Prot. Ion Rujdea nr. 155/940).

Prea Sfințitul Episcop Vasile, însoțit de secretarul eparhial, Pr. Iosif Tint, plecând din Sighet și ajungând în Cluj, în ziua de 2 septembrie 1940 au intrat în legătură cu P.S. Sa Episcopul Nicolae Bălan și cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Ardealului, întâmplător aflători în Cluj din prilejul cercetării rudeniilor de la Bistrița-Năsăud. Dar nici după mai multe deliberări nu se poate lua vreo hotărâre definitivă în ceea ce privește cauza Episcopiilor ortodoxe din teritoriul cedat Ungariei. Însuși Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului în acel moment a declarat că nu poate da sfaturi în asemenea împrejurări, neputând lua garanță pentru viața cuiva și mai ales pentru cei care au familie. În această consfătuire la care au luat parte toți consilierii referenți din Maramureș neputându-se, prin urmare, decide ce ar fi de făcut. Părinții Consilieri Alexiu Lates, Ion Rujdea și Mihail Munteanu s-au hotărât ca să rămână toți trei la posturile lor pe teritoriul cedat după cum fusese dată lozinca, în ședințele Consiliului Eparhial, pentru ca trupele de ocupație să-i găsească acolo și să ia act de existența Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului, susținând continuitatea organizației noastre bisericești. Toți consilierii referenți au rămas pe teritoriul cedat, continuând a reprezenta și susține după împrejurări și în cadrele posibilităților organizația bisericească până la expulzarea lor, rând pe rând, terminată la 10 ianuarie 1941 când a fost forțat ultimul consilier referent protopop I. Rujdea să părăsească conducerea Eparhiei Maramureșului. Prea S. Sa Episcopului Vasile, ajuns la Sibiu este încredințat din partea Înalt Prea Sfinției Sale Mitropolit Nicolae și a Guvernului ca reprezentant al bisericii române din Ardeal în Comisia de sub Președinția D-lui Ministru Dr. Valer Pop la Budapesta, pentru a susține interesele bisericii ortodoxe române din Ardealul cedat Ungariei. Prin adresele nr. 79, 80, 81/940 Pres, au fost încunoștințați Sf. Sinod, Măria Sa Regele, Ministerul Cultelor și Mitropolia Bucovinei, despre cele întâmplate. În ziua de 8 septembrie 1940 P.Sa pleacă la București unde ia contact cu Onor Guvern, cu Ministrul Cultelor și cu Ministrul Finanțelor exoperând avansarea salariilor pe lunile sept., oct. și nov. 1940 și pentru preoții din Eparhia Maramureșului, cum se făcuse pentru preoții din Eparhiile Clujului și Oradea. După aceasta, pleacă în 13 sept. 1940 la Budapesta ca membru în delegația sus amintită pentru a susține cauza bisericii ortodoxe române de pe teritoriul cedat și cu deosebire cauza Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și pentru ca de aici să se reîntoarcă la reședința sa din Sighet. În timpul șederii P. Sfinției Sale la Budapesta menține necontenit legătura cu preoții, protopopii și cu consilierii referenți rămași la posturile lor, cerând informațiuni despre starea în care se găsesc ei, credincioșii și bisericile rămase pe teritoriul cedat și făcând intervenții pentru ușurarea situației celor năpăstuiți. Din corespondența și declarațiile acestora, precum și din rapoartele depuse cu ocazia expulzării lor care se păstrează la arhivele Episcopiei, se pot constata toate abuzurile, crimele și orgiile săvârșite de bandele maghiare și armatele de ocupație, care au maltratat în mod barbar preoțimea și enoriașii jefuind altarele pe altele profanându-le, izgonind preoțimea și confiscând toate bunurile acestora. În Budapesta, P.S. Sa Episcopul Vasile constatând toate acestea din rapoartele primite face cerere către Guvernul Maghiar prin Dl Ministru Valer Pop și Legația Română din Budapesta, solicitând permisiunea de a trece în Maramureș și reclamând evacuarea reședinței Episcopale ocupată de armata maghiară, dar i se refuză astfel cererea de trecere în Maramureș cât și cetățenia maghiară pe motivul că face parte din Comisiunea Română care tratează Guvernul maghiar. Acest refuz este numai o formulă juridică mai șireată a expulzării pe mare P. Sfinției Sale din Eparhie și dacă nu s-a împărtășit de tratamentul odios aplicat P.S. Nicolae a Oradei, este a se mulțumi pașaportului diplomatic care îi asigura imunitatea persoanei. Văzând că reîntoarcerea în Maramureș este imposibilă, P.S. Sa prin adresa nr. 97/940 roagă pe P.S. Nicolae a Clujului să ia temporar sub îngrijirea sa duhovnicească clerul și românii ortodocși din Eparhia Maramureșului, apoi lasă delegației române un memoriu în care împreună cu P.S. Colan al Clujului și cu P.S. Nicolae al Oradei, convocați la Budapesta, precizează drepturile și revendicările bisericii ortodoxe române din Ardealul cedat pe care delegația română avea să le susțină în tratativele cu legația maghiară și la 13 oct. 1940 cu majoritatea delegației române se înapoiază în țară. Dureroasă a fost despărțirea P.S. Sale de credincioșii și clerul său în urma forței majore create de despotismul maghiar și această durere este temperată numai de nădejdea unei reîntoarceri la reședința sa din Sighet sub stăpânirea românească. În acest interval de timp toată ura acumulată a cavalerescului popor maghiar cum îi place să se mândrească, s-a năpustit cu urgie mai ales asupra centrului eparhial din Sighet. Reședința Episcopală a fost ocupată de armată și mobilierul ce l-au găsit în ea confiscat. Capela Episcopală ce servea și de biserică Catedrală și Parohială a fost demontată și depărtată, crucile de pe reședință au fost doborâte cu focuri de mitralieră. Clopotele, armonioase și scumpele clopote ale Episcopiei, au fost demontate din clopotniță și dăruite cu concursul catolicilor drept recompensă pentru unele treceri la uniți – la trei comune rute-

nești – Remeți, Virismort, Hirona de Sus din Maramureș. Toate bunurile și înzestrările Episcopiei din Sighet și din Eparhie au fost sechestrate, ocupate și confiscate. Părinții sufletești ai satelor, preoții ortodocși au fost batjocoriți în chipul cel mai neomenos, unii maltratați și închiși și aproape toți alungați. În județul Maramureș și Sălaj n-a mai fost tolerat nici unul. În județul Satu Mare abia mai rezistă câțiva. Această situație demonstrează mai limpede decât orice dezastrul dureros al Eparhiei ortodoxe misionare a Maramureșului. Tendința mărturisită era să facă tabula rasă din tot ce stăpânirea românească a creat în timp de 20 de ani. Vom relata în cele ce urmează cu citate din rapoartele preoților și credincioșilor expulzați ce se păstrează în arhiva Episcopiei ortodoxe a Maramureșului – amarul suferințelor trupești și mai ales sufletești ale celor alungați de la vatra lor. Citatele înșirate fără exagerare s-au înflorit sunt oglinda fidelă a intoleranței ungurilor și dovedesc realitatea faptelor săvârșite de ocupanții unguri cu toate silniciile, în special față de biserica ortodoxă, ale cărei slujitor și Sfinte Altare au suferit un adevărat martir. Pentru a ilustra ce considerații și ce mentalitate a determinat ca persecuțiunile contra ortodoxismului să fie mai cumplite, vom relata o conversație auzită la Consilierul Eparhial Ioan Rujdea în luna dec. 1940, călătorind cu trenul într-o misiune primită de la P.S. Colan al Clujului: „În același compartiment s-au urcat un preot rom. cat. (Plebanos) și mai mulți ofițeri tineri. Eu stând într-un colț retras, ascultam convorbirea dintre acest preot reprezentant al lui Hristos și între un lt.col. ungur care întrebându-l i-a zis „spune te rog dl Plebanos, ce deosebire este între preoțimea gr.cat. și între cea ortodoxă din punct de vedere credincioșiei naționale maghiare". Preotul catolic pornit de ură cu ochii ieșiți din orbite îi răspunde: „Dl meu ortodoxii sunt dublii valachi și trebuie toți exterminași ca și câinii". Iată cum factorii competenți ai unei credințe creștine în numele lui Christos au ațâțat și mai mult organele executive de curățire fără milă a terenului de ortodocși din Ardealul cedat, fiind ortodocși considerați ca reprezentanții adevărați ai românismului. Biserică catolică de toate nuanțele și riturile a prins momentul a se curăți cum zic ei de neghina necatolicilor și de sectarii ortodocși în general și în special în ținutul Maramureșului de curând organizat bisericește. La ațâțarea urgiei ce s-a abătut asupra ortodoxiei din Episcopia Maramureșului, al cărei rol misionar, creștinesc, românesc și economic a atras atențiunea plină de ură a stăpânirii ungurești, au contribuit în mare măsură, cu durere o spunem, și unii dintre preoții români gr.cat. sfâșiind onoarea națională. Aceasta se vede lămurit din atitudinea protopopului gr.cat. din Borsa și a preotului gr.cat. din Săcel Maramureș care cu concursul jandarmilor unguri cu închis biserica ortodoxă luând cheile la ei lăsând pe credincioșii noștri fără altar pentru a-i sili să treacă la uniți, încât aceștia se adună în duminici și sărbători în jurul zidurilor bisericii încuiate și cu lacrimi și suflete cernite roagă pe Dzeu să însenineze și zilele lor (Vezi raportul Pr. A. Filip nr. 44/941, preot V. Magdău nr. 177/940 cons. I. Rujdea nr. 550/940). Între primele biserici ortodoxe răpite de uniți a fost biserica nouă din Livada, județul Satu Mare. Unii dintre preoții gr.cat. în zelul lor papist au oprit pe preotul nostru cu concursul jandarmului ungur să înmormânteze credincioșii ortodocși (cazul preotului gr.cat. Petrescu din Valea Porcului. Vezi raportul Arhimandritului Gherasim Agapie nr. 251/941 și a preotului G. Cojocaru nr. 186/941). Alții au constrâns credincioșii ortodocși prin violențe de tot felul, să treacă la biserica gr.cat., făcându-se stăpâni asupra înzestrărilor noastre bisericești. (Cazurile din Iapa și Valea Hotarului Sighet, Vișeul de Sus și de Jos, Dragomirești, Săliștea de Sus, Sienii, Sarasău, Ardu Sat, Ruscova, Poianele de Sub Munte). După toate acestea unul dintre acești frați masteri a mai avut îndrăzneala să ne cerceteze în una din zilele lunii aprilie 1941 la Sibiu și prezentându-se ca ocrotitorul și apărătorul bunurilor bisericilor ortodoxe, ne cerea o hârtie prin care să aprobăm luarea în posesiune a acestor bunuri de către biserica soră gr.cat. după ce fusese deja uzurpate, sub pretext de a le salva de confiscare pentru că ungurii spunea el că biserica gr.cat. sunt mai indulgenți, în fond însă ca să justifice prin o aprobare cucoasă cu meșteșug actele de brigandaj săvârșite împotriva bisericilor ortodoxe. În favorul uniților lucrează autoritățile ungurești, convinse că maghearizarea românilor în special în nordul Ardealului cu concursul acelora va da rezultatele dorite mai ales văzând ușurința cu care își poate face loc limba maghiară în cultul bisericii gr.cat. Însuși Directorul General dr. Ieszenszy din Ministerul Cultelor din Budapesta a declarat consilierilor I. Rujdea și M. Munteanu când i-au cercetat în luna octombrie 1940 cu ocazia refugiului din calea urmăririlor: „Tot Maramureșul va fi trecut la Episcopia din Muncaci, iar Sat Mărul la Haidudorog, deci acolo nu mai poate fi vorba de Episcopia Ortodoxă". Oarba neunire sufletească între frați și intoleranța catolicismului ce nu se dă înapoi din fața violențelor trupești și sufletești face ca astăzi o parte însemnată din preoțimea română unită din nordul Ardealului să conlucreze cu autoritățile ungurești la stârpirea ortodoxiei. Din această cauză câte suflete drept credincioase nu au rămas fără cuvântul de mângâiere și binecuvântarea bisericii ortodoxe, câte neprohodite sau nebotezate pentru că altarele lor au fost închise și slujitorii lor alungați și martirizați. Dar zările idealului nostru național și creștinesc încep din nou să se lămurească și în urma vitejiei ostașilor români și conducătorul lor iscusit, nădejdea noastră crește și în scurtă vreme vom putea da strălucire nouă altarelor ortodoxiei pângărite din nordul Ardealului.

Sibiu 26 iulie 1941. Consiliul Eparhial

ANEXE

Circulară către Preoțime nr. 75/940 Pres.

Din mila lui Dumnezeu drept credinciosului Episcop al Eparhiei ortodoxe a Maramureșului. Iubitului Cler și Popor har și milă de la Dzeu Tatăl și mântuire de la Dl nostru Iisus Hristos. Puterile lumești desigur nu fără voia lui Dumnezeu au hotărât ca Eparhia noastră să iasă de sub stăpânirea românească și să-și continue existența sub stăpânirea Statului maghiar. Cu acest prilej vă reamintesc cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Tot sufletul să se supună înaltelor stăpâniri, căci nu este stăpânire decât numai de la Dzeu și stăpânirile care sunt de la Dzeu sunt rânduite (Rom. 13,1) și vă îndemn să nu uitați că aceste stăpâniri orânduiesc numai viața pământească. Binele nostru pământesc vine de la Tatăl ceresc și de la Dl Nostru Iisus Christos care și-a vărsat scumpul său sânge pentru mântuirea noastră. Lui să-i încredințăm sufletele noastre aducându-i și mai departe slavă și rugăciuni în sfintele noastre biserici drept măritoare și în dulcea noastră limbă românească, pentru păstrarea ființei noastre trupești și pentru moștenirea împărăției sale în viața de veci. Iar stăpânirii lumești să-i dăm ascultarea, cinstea cuvenită că singuri să nu ne tragem osândă (Rom. cap. 13, V.2.). Cu aceste sfaturi împărtășindu-vă arhierearesca noastră binecuvântare rugăm pe bunul Dzeu ca să aibă în sfânta sa pază biserica

noastră ortodoxă pe slujitorii și credincioșii ei. Dat în Reședința noastră episcopală din Sighet în 1 sept. 1940. Al vostru de tot binevoitor S. S. Vasile Stan Episcop.

ADRESA CĂTRE PREA SFINȚIA SA EPISCOP NICOLAE AL CLUJULUI NR. 99/940

Prea Sfințitul Domn Nicolae Colan Episcopul Ortodox al Clujului

Cluj

Cu frățească dragoste te înștiințez că nerecunoscându-mi-se cetățenia maghiară nu mă pot înapoia deocamdată la Scaunul Eparhiei mele din Sighet și în mijlocul credincioșilor. Drept aceea prin aceasta îți transmit toate puterile jurisdicționale și canonice ce le-am exercitat ca Episcop asupra Episcopiei ortodoxe a Maramureșului, cu rugămintea să iei în absența mea în părintească ocrotire această Episcopie cu preoții și credincioșii ei și cu toate înzestrările ce le are. Îți spun îndeosebi de la inimă salvarea clopotelor Episcopiei și a vechiului iconostas demontat la ordin din Capela Episcopească. Notez că Vicarul meu la Sighet este părintele consilier Alexiu Latis care are împuternicire să mă înlocuiască în absență. Primește Prea Sfințite frățești îmbrățișări întru Domnul Nostru Iisus Hristos cu fierbinți rugăciuni ca să ne ocrotească Sfânta noastră Biserică și pe drept măritorii ei fii. Cu noi este Dzeu. Budapesta 2 octombrie 1940, S. S. Vasile Stan Episcop Ortodox al Maramureșului.

ADRESĂ CĂTRE PROTOPOPII DIN EPARHIE NR. 99/940. PRIT.: TERENTIE CUOROGARIU, IGNAȚIA BORZA, ȘTEFAN BĂRBOS ȘI VASILE MAGDĂU

Preacucernice,

Deodată cu împărtășirea arhierească mele binecuvântări, vă aduc la cunoștință spre a înștiința clerul și poporul de sub oblăduirea P.C. Voastre, că neputându-mă înapoia la scaunul meu vlădicesc am transmis toate puterile jurisdicționale și canonice ce le-am exercitat în Episcopia ortodoxă a Maramureșului, asupra Prea Sfinției Sale Nicolae Colan al Clujului cu rugămintea să o ia în părintească sa ocrotire împreună cu toate înzestrările parohiei. Acestui P.S. Episcop vă veți adresa în viitor în toate chestiile bisericești și cultural prin mijlocirea Părintelui consilier Alexiu (atis care a fost instituit vicarul meu la Sighet pe tot timpul absenței mele). Darul Dlui nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dzeu Tatăl și împărtășirea Duhului Sfânt să fie cu voi cu toți și să vă ocrotească. Al vostru de tot binele voitor. Budapesta la 2 oct. 1940 s.s. Vasile Stan Episcopul ortodox al Maramureșului.

EXTRAS DIN RAPORTUL PĂRINTELUI DIACON N. STOICAN NR. 281/1940

Înainte de a pleca din orașul de reședință a Sf. noastre Episcopii, încă începând din ziua de 29 august a.c., am putut observa pornirile de ură ale populației maghiare împotriva autorităților românești care încă mai erau în Sighet.

1. Gărzile maghiare înarmate și constituite în grupuri de la 10-15 persoane s-au postat la porțile și ușile instituțiilor nelăsând ca personalul să evacueze nimic din ce îi aparțineau acestor instituții. Așa s-a întâmplat la Prefectura județului Maramureș. La Primăria orașului Sighet la Oficiul poștal și la Ad. Financiară etc. Din această cauză s-au efectuat cu mare greutate evacuarea instituțiilor.

2. În ziua de 1 sept. 1940 s-a început a se arbora drapele maghiare deși termenul pentru internarea trupelor maghiare în orașul Sighet era fixat pentru ziua de 5 sept. 1940, iar în seara zilei de 1 sept. am observat patrulând pe străzi unguri care în mod cu totul abuziv interziceau populației civile, care se îndrepta spre gară sau spre autobuze spre a se refugia, circulația pe străzi.

Subsemnatul spre a putea duce la bun sfârșit îndatoririle ce le aveam am fost nevoit să cer de la Corpul de grăniceri o patrulă înarmată care să mă însoțească la gară, care patrulă a avut multe ciocniri cu bandele ungurești înfuriate.

3. În ziua de 2 sept. în fața Palatului Episcopal pe la orele 10 ½ era strânsă o imensă mulțime de unguri care manifestau.

4. Tot cam la aceeași oră s-a retras și ultimul detașament de grăniceri care din cauza manifestanților din fața Palatului Episcopal au trebuit să-și facă loc cu focuri de armă trase în aer. În fața prefecturii județului a fost baricadată strada și a fost rănit un ofițer român de către unguri. Și aici ca și în fața Palatului Episcopal, Armata Română a trebuit să facă uz de arme. Cele înșirate până aici sunt lucruri văzute de subsemnatul până în momentul plecării din Sighet. În ziua de 2 sept. 1940 și de Pr. Arhimandrit Agapie și Dna Cornelia Tint.

EXTRAS DIN RAPORTUL DLUI NOTAR ILIE SGURA DIN TECEUL MIC, JUDEȚUL MARAMUREȘ, ÎNREGISTRAT LA NR. 115/940 PRES.

Trăind ultimele clipe din dezastrul de la Sighet țin să arăt că atât protocolul cedării semnată de Țara noastră, Ungaria și puterile Axei de la Viena nu s-a respectat întru nimica, iar ordinele date de guvern cu privire la evacuare, nu au fost respectate de cei în drept, lăsându-ne astfel pe funcționarii mici dar la inspecția vandalismului unguresc să ne impiste, să ne schingiuiască și să calce în picioare demnitatea armatei românești, ridicând la minimum glorioasa faptă a intrării acestei armate în Budapesta la 1918. Deși un protocol s-a scris că ocuparea oficială a Sighetului nu se va face decât în ziua de 5 sept. 1940, ea s-a făcut nu oficial ci de bande de cetățeni unguri locali cu concursul armatei ungare trecute peste frontieră, îmbrăcat în haine civile, prin dezarmarea puținilor grăniceri și jandarmi lăsați pentru paza ordinii, încă din ziua de 1 sept., ora 18 din cauza comandamentului militar care a lăsat Sighetul fără armată, dând astfel posibilitatea ungurilor din Sighet să comită toate nelegiuirile cu care au fost obișnuiți de la venirea lor în câmpia Tisei. Așa în ziua de luni, când subsemnatul m-am dat jos din tren în gara Sighet, venind în permisie pentru a merge în Teceul Mic să-mi evacuez averea Primăriilor, a Capelelor ortodoxe și a școlilor din lipsă de conducători și a mea personală, am găsit Sighetul cu drapele românești arborate pe toate casele și instituțiile noastre românești, iar bandele organizate din unguri și jidani cu regret spun, căci chiar și din unii români, frați de-ai noștri de confesiune gr.cat., în frunte cu avocatul ungur ajutat de profesorul român Bilț, Rițiu, profesor preot unit. etc., se dădeau la cele mai mari nelegiuiri, așa au împușcat pe un sergent pe stradă, au rănit un lt. de jandarmi, au îmbrâncit pe prefectul județului, col. Brătan, împiedicându-l să ridice banii Statului Român de la Dm. Fin. În această situație

pentru mine nu mai putea fi o altă salvare căci eram cel dintâi vizat ca unul ce am căutat să întronez autoritatea românească și credința strămoșească la punctul de frontieră Teceu Mic, prin înființarea Capelei ortodoxe prin înfrumusețarea școlilor și instituțiilor publice și printr-o vie propagandă națională ținută în toate ocaziile și manifestările de viață românească. Sibiu la 5 sept.1940. S. S. Ilie Sgură notar licențiat.

EXTRAS DIN RAPORTUL PĂRINTELUI ARHIMANDRIT GHERASIM AGAPIE DIN 17 FEBRUARIE 1941 ÎNREGISTRAT LA NR. 251/941

În ziua de 2 sept. 1940 deja populația ungurească s-a dedat la jaf, intrând în curtea palatului, luând lucruri. În ziua de 3 sept. o echipă de civili vin cu steagul unguresc, îl fixează pe frontispiciul reședinței episcopale, distrug drapelul românesc, pe care românii îl puseseră din nou, s-au repezit în capela episcopală unde eram cu polițistul Vasile Costin din Sărăsău, se reped la el, îl dezarmează, îi rup epoleții, cocarda de la șapcă care era cu insignă românească, apoi ne amenință cu împușcarea chiar în biserică, cu insultele cele mai grele și triviale, la adresa a tot ce este românesc. Miercuri, 4 sep., populația agitată în oraș. Derbedeii s-au adunat la Banca Națională terorizând pe contabil. Joi, 5 sept., ne-am trezit în sunetele clopotelor noastre, iar palatul reședinței invadat de soldații unguri pompieri, al căror conducător vorbea românește. A spus că are ordin să astupe emblema eparhială de pe fațada palatului. Duminică, în 8 sept., palatul a fost ocupat în întregime de armată. Accesul credincioșilor a fost interzis. Marți, 10 sept., generalul Iosif Radi, comandantul Garnizoanei îmi trimite vestea printr-un maior ca să demontez iconostasul din capelă. Au nevoie de odăi, biserica ortodoxă și desființează....., iar eu să mă prezint la poliție. Aici mi s-a comunicat același lucru, cerând să anunț locul depozitării iconostasului, deoarece tot ce a aparținut Statului Român, Statul Maghiar le sechestrează, luându-le în stăpânire, că ortodoxia nu există în Maramureș..... de ce a mai rămas la Sighet, etc. Am arătat dispoziția episcopală….. el a replicat din nou că neavând biserică, îmi pune vagoane la dispoziție ca să pot părăsi Ungaria.

În ziua de 12 sept. am fost arestat 12 zile. Am anunțat pe părintele Latis care venind de la Baia Mare a fost și el arestat. Luând cunoștință din ziare că P.S. Sa este la Budapesta, l-am anunțat printr-o carte poștală și nu după multe zile mi-a venit eliberarea, obținută de preasfințitul prin Consulatul Român. Am fost obligat să mă prezint de trei ori la zi la poliție. Eram încadrat între agenți ca cel mai mare făcător de rele și în această situație m-a văzut părintele consilier Munteanu și Rujdea când au venit la Sighet în căutarea părintelui A. Latis. După plecarea Părinților Consilieri care nu mai erau în siguranță în Sighet, am fost luat de Poliție, dus într-o odaie dosnică, asta în urma unui denunț acuzat între altele că părintele consilier Rujdea și Munteanu mi-ar fi adus 2-3 milioane lei pentru propagandă românească..... de aici urmărirea de fiecare clipă a părinților consilieri, iar la mine s-a făcut o rechiziție amănunțită, apoi a urmat și pedeapsă corporală grea de tot și nu numai odată, așa cum numai ungurii știu să aplice românilor. În timpul suferințelor mele am avut lângă mine pe părintele ieronah Ghenadie Cojocaru, care își îndeplinea funcția sa în toate părțile unde credincioșii îl reclamau, expunându-și chiar viața, suferind foarte mult din cauza autorităților comunale ungurești, care s-au purtat cu toată brutalitatea. Chemat în 14 dec. la Valea Porcului să înmormânteze pe G. Munteanu, mort din bătaia jandarmilor, a primarului și a preotului gr.cat. Ion Petrescu, fiindcă nu a voit să treacă de la religia ortodoxă la cea gr.cat., a fost oprit de jandarmi și de preotul gr.cat……, a fost alungat din sat, iar pe mort l-au îngropat fără preot ortodox personal am văzut schingiuiți pe preotul Gazea din Remeț, preotul Vadulschii, iar pe preotul Casaru din Virismort, maltratat în chipul cel mai barbar de preotul catolic și proprietarul satului Szaplonczay, care este ginerele preotului canonic de la Episcopia greco-catolică din Baia Mare cu bandele lor.

La instigațiile pr. gr.catolic Ardeleanu din comuna Iapa-Maramureș, cei 200 credincioși din Valea Hotarului – Sighet, bărbați și femei au fost duși în lagăr la Carei.

Aceeași teroare și la Sarasău, satul natal al Dlui Prefect ungur Flaviu Jurcă, care a uitat cu totul de binefacerile avute de la Statul Român, purtându-se cu o uimitoare dușmănie față de români și tot ce este ortodox. Aceeași prigoană și asupra tuturor intelectualilor arestați și duși în lagăre, dacă s-ar fi aflat și părinții consilieri Rujdea și Munteanu (și nu la Cluj) sunt sigur că ar fi suferit și ei rigorile regimului unguresc fiindcă zilnic eram întrebat unde se află? Cât privește prezența P.S. Sale Episcop Vasile în Maramureș, chiar având și pașaport diplomatic, sunt sigur că ar fi îndurat cele mai mari mizerii, bazat pe spusele unui ofițer ungur pe motivul că a fost director de școală normală și a crescut generații multe în duh românesc.

În ziua de 20 dec. 1940, autoritățile ungurești nemaisuferindu-mă m-au expulzat. Din eparhie au mai rămas un număr de circa 20 preoți și părintele consilier Rujdea în Cluj, de unde se mai abate când timpul e prielnic, pe la preoți pentru a-i mai ajuta cu sfatul etc. Iconostasul din biserică a fost demontat și pus într-o cameră la protoierie, iar în cancelaria Protoieriei s-a așezat paraclisul.

EXTRAS DIN RAPORTUL PĂRINTELUI CONSILIER A. LATIS, ÎNREG. LA NR. 162/940

În reședința Episcopală s-a instalat armata maghiară, nici în capelă nu mai putea străbate nimeni. În ziua de 11 sept. au intrat în camera mea trei detectivi, îmi fac percheziții, mă iau cu ei, împreună cu toate notele mele personale..... la poliție am fost închis. A doua zi purtat prin oraș până la serviciul de contraspionaj....., interogatoriul a ținut trei ore..... a fost apostrofat „nu minții valah puturos, opincă puturoasă, opincă bătrână, tâlhar bătrân.....", închis din nou; la orele trei după masă, doi jandarmi de la campanie mi-au pus lanțul pe mâini și sub braț având actele, am fost escortat la gară, dus la Baia Mare, unde m-au purtat pe la 3 oficii militare. La Legiunea de Jandarmi pe coridor și trepte, am încasat de la un grup de circa 15 soldați, anume orânduiți spre acest scop, ghiontiri, palme, pumni pe care și după două săptămâni le-am simțit. În ziua de 13 sept., am fost escortat din nou de doi polițiști de-a lungul pieței mari. După aceea mi s-a fixat domiciliul forțat. În noaptea de 14 sept. am îndurat o percheziție grozavă. În 16 sept. s-a prezentat col. Mușat, comandantul orașului Baia Mare…… a citit un ordin că sunt deținut ostatic. În ziua de 17 sept. am fost escortat la Satu Mare și din nou legat ca un făcător de rele. În închisoarea cu ortaci (țigani, escroci, tâlhari etc.), am stat îndurând regimul cel mai sever al temniței. După șase zile am fost trecut într-o cameră împreună cu alți ostatici, anume: prepozitul Alex. Breban, de la Baia Mare, P.Bt. Gal vicarul din Șimleul Silbaniei, Vasile Pop, protopop Mădăras, Dr. Dumitru Crăciun notarul

public din Săini Pr. Brâncoveanu și Pr. Berinde, apoi notarii comunali Vasile Petrovan și Faust Pop. Am fost eliberat în ziua de 21 oct. 1940 cu îndatorirea că în timp de 10 zile să părăsesc țara, toate acestea numai după ce am făcut cererea de optare. Când s-a împlinit termenul, am fost somat verbal să ies din țară în timp de 24 ore, contrar voi fi aruncat peste graniță, ceea ce s-a și făcut pe 1 nov. 1940.

EXTRAS DIN RAPORTUL PĂRINTELUI CONSILIER IOAN RUJDEA ÎNREG. SUB NR. 550/940 IAN. 12

În urma evenimentelor produse de actul arbitrar de la Viena la 30 august 1940, tânăra Eparhie a Maramureșului, s-a clătinat din temelii. Toată urgia dușmanului secular, ungurii și catolicismul intolerant s-au pornit cu furie nespusă în special contra bisericii ortodoxe, care era mai mult legată de unitatea acestui popor și de aspirațiile lui.

Depun următorul raport despre starea bisericii ortodoxe din Maramureș, după ocupația ungurească ca unul care am rămas pe teritoriul cedat, căutând a contribui la organele noastre bisericești până când în ziua de 10 ianuarie 1941, am fost expulzat prin optare forțată. Așteptam cu sufletul îndurerat termenul fatal al ocupației maghiare care s-a scurs plin de cea mai neauzită teroare. Nu se poate descrie procedeul și barbaria ocupanților, contra populației românești, care procedeu s-a prelungit chiar și în anul 1941.

După plecarea P.S. Voastre, 1 sept. 1940 la București, cu hotărârea de a vă reîntoarce încă înainte de ocupație, pentru a lua contact cu Sfântul Sinod și Ministerul Cultelor și după consfătuirea de la Cluj la care au fost de față I.P.S. Sa Mitropolitul Nicolae, P.S. Sa Nicolae al Clujului, P.S. Voastră....., noi consilierii Latis, Munteanu și Rujdea, conform hotărârii luate în consiliul eparhial din Sighet la 1 sept. 1940, ne-am reîntors din Cluj la posturile noastre din Maramureș, rămânând ca P.S. Voastră să ia contact cu guvernul pentru a se asigura viața și posibilitatea de rezistență a acestei abia înfiripate eparhii la Sighet fiind tocmai mult cu neputință șederea noastră. Urmăriți de autoritățile românești, am revenit cu părintele Munteanu la Cluj, unde am dus calvarul și clipele de groază provocate de ocupația maghiară. O săptămână am stat închiși, deoarece, care cum ieșeam pe stradă eram maltratați sub diferite forme…… „Are bombă la el popa valah" sau „a înjurat armata maghiară popa valah", striga cineva și te linșa publicul care de care sărea, ca printr-o lovitură și-și satisfăcea setea de răzbunare. Noi, timpul ocupației l-am petrecut la reședința Episcopiei unde P.S. Episcop Nicolae Colan, prin bunăvoința sa părintească, ne-a dat ocrotire mie și părintelui Munteanu. În aceste zile de groază, românii stau închiși în casele lor, deoarece vânătoarea după ei a început, intelectualii erau urmăriți, preoții arestați și maltratați (preotul Relea, Pârvu etc.) sau chiar omorâți (protopop Munteanu, pr. Costea și alții). Temnițele erau ticsite de români, toate procedeele neumane le-au aplicat ungurii, care prin această teroare să curețe Ardealul de Nord de cât mai multă populație românească, pentru ca poporul să rămână fără conducătorii firești. În mai multe rânduri s-au făcut percheziții și în palatul episcopal, unde erau urmăriți preoții (printre alții pr. Florea Mureșan sub pretextul de instigator). În luna sept., la primirea regentului Horti, au asistat și P.S. Episcopii români Nicolae Colan, dr. Nicolae Popoviciu și dr. Iuliu Hosu. Cu ocazia cuvântărilor ținute în unele biserici românești, autoritățile s-au purtat cu un indiferentism și dispreț condamnabil, iar ce privește asistența s-a purtat în chipul cel mai neomenos și brutal, întrerup strigăte, urlete, huiduieli, apostrofări și calificative ieșite din gura sălbaticilor, nu a unui popor civilizat. „Jos cu puturoșii de popi valahi, afară cu trădătorii și strigoii, jos cu nemernicii, să tacă valahul acela" și altele de această natură. Calvarul acesta pentru chiriarhii români s-a sfârșit numai după terminarea programului care părea de un veac și după care a declarat mâhnit unul din chiriarhii români: „Azi am plătit în 30 minute de umilințe, toate bucuriile celor 22 ani de unire". A doua zi au fost primiți în audiență chiriarhii noștri de primul ministru Contele Teleky Pal, față de care episcopii au manifestat nemulțumirea pentru tratamentul brutal aplicat populației române de unguri, prin crime, schingiuiri, maltratări neomenoase, arestări, internări, expulzări etc., la care premierul ungur, zâmbind, a replicat: „Să nu vă mirați căci astfel de lucruri și la o nuntă se întâmplă foarte adesea, de cum la un fapt istoric atât de însemnat pentru maghiari". Se vede clar că însuși autoritățile în frunte cu primul funcționar al țării ungare a aprobat aceste atrocități. Tot atunci a cerut Teleky episcopilor noștri, să se acomodeze cu deplină loialitate noii situații, amenințând că în caz contrar, el va aplica mijloacele de constrângere și tot își va ajunge scopul. În acest timp prin adresa nr. 83/940 precum și prin radio am luat la cunoștință îmbucurătoarea știre pentru noi că D.S. Vasile al Maramureșului, a fost delegat de Guvernul Român, ca membru în comuniunea pentru reglementarea drepturilor bisericești române din teritoriul cedat, comisie care lucra la Budapesta. Din Cluj ne-am reîntors la Sighet prin Oradea până unde am însoțit pe P.S. Episcop Popovici. De aici am trimis primul raport P.S. Voastre la Budapesta, dus de prea S. Episcop Popoviciu, în care am arătat situația grea creată în aceste câteva zile bisericii noastre din Maramureș. Aici am așteptat cu pr. Munteanu, reîntoarcerea P.S. Nicolae, cu îndrumările P.S. Voastre, ceea ce ne-a și sosit, după care am continuat drumul la centrul Eparhiei în Sighet. Ajunși în Sighet, luăm contact cu P.C. Arhimandrit Gherasim Agapie care a rămas acolo și cercetând unde este Pr. Consilier Latis, care fusese încredințat ca vicar al Eparhiei, constatăm că a fost arestat și transportat la Baia Mare de unde i s-a pierdut urma. Am tras la casa parohială care mai rămăsese liberă, celelalte fiind toate ocupate de armata ungurească.

Luând cunoștință că unii dintre preoții gr.cat. români nu mai vorbesc cu cei ruteni, folosesc și aceste împrejurări triste de a se curăți de ortodocși, am luat contact personal cu prot. Pop Ștefan, vicarul gr.cat., rugându-l să atragă atențiunea subalternilor săi, că nu este timpul acum de confesionalism și să nu profite de situația excepțională preoțimea gr.cat., Dnia Sa a înțeles situația, a promis că va lua măsuri.

Un agent secret a fost mereu în urma noastră..... imediat la sosire am fost duși la Poliție și interogați…... în ziua de 25 sept. văzând că nu mai avem siguranță, căci din clipă în clipă vom fi arestați și internați, am hotărât ca părintele Munteanu să plece la Baia Mare și eu după informațiile ce aveam, la Satu Mare, ca să vedem de soarta pr. Cons. Latis. Eu am ajuns la Satu Mare am tras la casa parohială unde era în pat bolnav pr. Teodor Rusu..... el îmi confirmă că pr. consilier Latis este arestat în închisoarea din Satu Mare. Tot el îmi atrage atențiunea că mereu am fost căutat și urmărit de poliție..... a doua zi, sâmbătă mă prezint însoțit de Dl Emil Tiscă, director de bancă și primul nostru epitrop, la generalul comandant al orașului..... pentru a vedea ce dorințe are de a căuta stăruitor..... generalul de la început

ne ia cu chestiunea catedralei ortodoxe „cerând s-o predăm autorităților ungare, deoarece nu poate tolera o clădire atât de monumentală și sfidătoare a stăpânirii ungurești în plin centru al orașului, zidită cu scopul de a arăta că aici este stăpânire valahă"..... „Că nu avem decât 25 suflete ortodoxe, despre ce s-a convins cercetând în repetate rânduri această biserică".

Noi am comunicat că nu este în căderea noastră a face cesiuni de biserici și prin aceasta a lipsi pe credincioși de singurul mijloc de mângâiere. Iar în ce privește numărul credincioșilor i-am spus că este greșit informat deoarece în Satu Mare și împrejurările schimbate sunt și alți cu mult mai mult ortodocși, dar ei nu cutează să iasă pe stradă nici pentru a-și cerceta biserica din cauza împrejurărilor. În urmare, generalul declară: „Că el va aplica măsurile necesare și celor ce au mai rămas pentru ca numărul lor să dispară cât de curând, deoarece nu au ce căuta ortodocșii acum". Am răspuns apelând la sentimentele de creștin.

Pentru a se vedea ura contra acestei Catedrale reproduc un articol semnat de Ciobo Istvan în ziarul „Szamos" din 5 ian. 1941, unde scrie între altele următoarele despre catedrala ortodoxă română din Satu Mare care, zidită în inima acestui oraș, care ne este mereu în calea conducătorilor unguri. „Aici este acea nenorocită catedrală gr.cat. zidită, în stilul bisericesc al patriarhilor. Marfă de duzină tot asemenea am văzut la Tg. Mureș pe o ilustrată: În regatul vechi desigur se pot afla nenumărate exemplare de aceeași factură. Că acest monstru (catedrală) mai dăinuiește aici în aceasta – deducând din administrația valahă și din soliditatea caselor din București – în mare parte se datorează solidității și nețărmuritei răbdări a pământului nostru românesc, bun și sigur care nici nu s-a cutremurat până aici sub ea, dar el (cutremurul) a întrelăsat, trebuie să executăm noi sătmărenii; fără întârziere trebuie să facem să dispară fără urmă de pe fața pământului această construcție de amintire rușinoasă și de îngâmfare balcanică".

În aceeași zi, sâmbătă, am plecat de la închisoarea centrală din Satu Mare unde am cercetat cu aprobarea comandantului, sublt. dr. Boiu, pe colegul consilier Latis, care a fost deținut și întemnițat imediat după ocupație, pentru ca și prin aceasta să oprească orice posibilitate de menținere a organizației noastre episcopale din Maramureș. Mi se acordă o convorbire, cu condiția să vorbesc în ungurește în prezența unui gardian. Cu lacrimi în ochi a fost întâlnirea noastră, de faptul că unde am ajuns. I-am relatat situația și nădejdile ce le avem, care singurele ne mai dau tăria. Aici au întâlnit închiși o mulțime de intelectuali români.

A doua zi, duminică s-a oficiat Sfânta Liturghie în catedrală, servind și părintele Dosofteiu Constantinescu, după sfânta slujbă la care a luat parte un număr de circa 45 suflete, ortodocși și gr.cat. care s-au adunat în jurul meu în fața catedralei și ne mângâia împrejurările grele în care am ajuns. Urmărit de poliție și lăsând vorbă pentru părintele Munteanu care avea să mă caute aici, eu am plecat imediat cu primul tren..... Am plecat la Valea lui Mihaiu unde am cercetat pe prot. Terentie Ciorogariu care a fost și el evacuat de jandarmii unguri cu forța din casa parohială, proprietatea bisericii noastre de unde au scos și capela, iconostasul cu toate obiectele depozitându-le cum a putut..... iar el cu Dna au fost nevoiți a se adăposti într-o cameră la un evreu, deoarece atât românii gr.cat., cât și proprietarii unguri se fereau de a-i da adăpost. Părintele Ciogorariu mi-a comunicat că a scris despre situația aceasta Prea Sfinției Voastre la Budapesta. Aici am luat hotărârile date de împrejurări, iar seara am plecat spre Budapesta. Cu trenul cu care am mers s-a nimerit ca să sosească și părintele Munteanu, în baza informațiilor lăsate la Satu Mare, așa că de aici am continuat drumul împreună la Budapesta pentru a scăpa momentan de urmărire, internare sau expulzare, la care eram expuși. Măsura de a fi plecat s-a dovedit a fi bună, deoarece părintele Dosofteiu Constantinescu, care a fost luat când eram acolo și căutat de agentul secret, a fost întemnițat în Satu Mare în aceeași zi și numai după cinci săptămâni, după ce forțat a semnat actul de optare pentru cetățenia română, a fost eliberat, respectiv expulzat. Aceeași soartă aș fi avut-o și eu atunci dacă nu plecam.

Îndată ce am ajuns în Budapesta..... am luat contact cu P.Sf. Episcop Vasile care făcea parte din comisia română pentru fixarea drepturilor bisericii române din teritoriul cedat-răpit. Am raportat verbal situația jalnică în care a fost adusă biserica noastră din Maramureș. Am constatat și aici că Prea Sfinția Sa, a fost tot timpul – în scris – în legătură cu preoțimea rămasă la postul ei, dând preoților povețe și îndemnuri în situația grea creată de forța împrejurărilor. Am raportat și eu despre constatările făcute personal în Satu Mare, unde cu lacrimi în ochi ne-a arătat păr. Constantinescu fapta necinstită a unui nelegiuit din timpul ocupației ungurești, care intrând cu forța în catedrală, în Sfântul Altar l-a (găsit – n.n.) *urinând în discul pentru anaforă și așezându-și fecalele pe proscomidie, tot asemenea s-a murdărit și prin biserică, furând și sfintele vase. Nemernicul a crezut că necinstește acest sfânt lăcaș, dar prin aceasta și-a necinstit neamul din care face parte.*

În colonia Lazuri unde am adus biserica lui Cloșca din Cărpiniș-Poșaga, ca să stea strajă la hotar, a fost, de asemenea, batjocorită, profanată, iar troița din fața ei, ridicată în amintirea eroilor de la 1784, a fost scoasă, cântărețul bisericii Buze Gheorghe, a fost maltratat chiar în biserică până la nesimțire, iar după aceea răstignit pe troiță afară, care apoi a fost arsă. Coloniștilor care nu voiau să-și lase glia primită și gospodăriile ce cu trudă și-au ridicat, au fost maltratați.....

În colonia Livada biserica a fost luată de la început de uniți, precum și cea din colonia Colonel Paulian, cu toate bunurile lor, iar credincioșii ca și cei din Peleș, Micula, Principele Mihai și alte centre, au fost risipiți, fiind zdrobite aceste așezări românești. O rezistență mai însemnată s-a făcut contrabandelor românești năpăstuite asupra coloniștilor moți din Horea, Ianculești și Scărișoara Nouă, unde bărbați și femei s-au apărat vitejește, dar această rezistență a fost crunt pedepsită apoi de autoritățile ungurești, prin împușcarea unor coloniști și internarea mai multora fără urmă. Credincioșii, epitropii, cantorii în multe locuri au fost duși în biserici și maltratați iar sub teroare au fost obligați să șteargă inscripțiile românești.

Tot atunci am relatat cum ungurii au înstrăinat toate bunurile Episcopiei Maramureșului, au ocupat reședința episcopală, au demontat iconostasul Capelei episcopale, prefăcând-o dormitor pentru soldați, au înstrăinat clopotele episcopiei dându-le unor parohii rutene ca preț al trecerilor la uniți. Apoi despre purtarea neomenoasă față de P.C. Sa Părintele Arhimandrit Gherasim Agapie despre arestarea P.C. Sale Păr. Consilier Latis ca și întemnițarea, maltratarea și expulzarea preoților Căsaru din Virismort, Gazea din Remeț, Vadulschi din Poeni, Lebedov din Ruscova, preot I. Borza și alții.

Tot cu ocazia acestui refugiu am fost și la Ministerul Cultelor din Budapesta..... Am cercetat pe directorul general dr. Esenschi din Ministerul Cultelor, secția cultelor minoritare care

a declarat între altele: „Tot Maramureșul va fi trecut la Episcopia din Muncaci, iar Sătmarul la Haidudogog, deci acolo nu mai poate fi vorba de Episcopie ortodoxă".

P.S. Sa Vasile tot timpul a răspuns rapoartelor și scripturilor preoțimii și credincioșilor, care îi cereau sprijinul în acele zile critice, dar văzând că situația se înrăutățește tot mai mult pentru biserica noastră, a cerut guvernului ungar prin mijlocirea Dlui Ministru Valer Pop și a Dlui ministru Cruțescu ca să dispună eliberarea reședinței episcopale ocupată de armată ungară și se restituie toate bunurile bisericilor..... spre a merge la centrul episcopiei la Sighet, pentru a nu-și lăsa scaunul episcopal în Budapesta, fiind numai pentru a contribui la lămurirea situației bisericii românești din teritoriul Ardealului, răpit la această intervenție. Guvernul ungur de abia după 10 zile a dat răspuns negativ prin Dl Ministru Valer Pop…… „Că servindu-se P.S. Sa de un pașaport diplomatic străin (român) și-a pierdut dreptul la cetățenia maghiară și nu este îngăduit a merge la Sighet sau în eparhie nici pentru o vizitație canonică. Primind acest răspuns, P.S. Sa îndurerat a fost nevoit a se reîntoarce în țară.

Astfel noi, consilierii eparhiali, am fost nevoiți a ne reîntoarce fără arhipăstor P.S. Episcop Vasile, în urma acestor întâmplări, printr-o adresă dată nouă, a încredințat cele spirituale P.S. Colan al Clujului, unde ne-am prezentat, punându-ne la dispoziția P.S. Sale.

Stabiliți la Cluj, un lung timp nu ni s-a dat nici o atribuție deși cerusem aceasta de la început, arătând că suntem hotărâți a rămâne la datorie pentru a contribui și în aceste vremuri grele la menținerea organizației noastre bisericești.

Noi, cu toate acestea am căutat a ne interesa de aproape, în raport cu împrejurările de cauza bisericii din Eparhia Maramureșului vitregită de soartă. P.S. Episcop Colan era cu multă bunăvoință, dar de multe ori împiedicat de a ne putea ajuta.

Cum cele mai multe expulzări de preoți ortodocși au fost în Maramureș, credincioșii noștri au rămas fără păstori. Se prezentau și la noi delegații de credincioși din Borsa, Săcel, Visăul de Sus etc., care cereau să li se trimită preoți, ei nevoind a părăsi credința ortodoxă orice ar fi. Oamenii aceștia mulți, făceau drumul lung pe jos, mânați de credința lor și cu lacrimi în ochi ne istorisea modul barbar al ungurilor prin alungarea, maltratarea preoților cum au închis bisericile, iar ei se roagă în jurul zidurilor, care e singurul loc ce le-a mai rămas ca stâlp al nădejdii lor…… Delegații declarau că în Maramureș este o mizerie nemaipomenită…… și fără viza unor preoți catolici, pe bonurile de mălai, petrol și sare, acestea nu se eliberează, iar catolicii profită căci ortodocșilor nu li se dau bonuri de alimente, până nu trec la catolici. Mizeria și necazul a forțat pe mulți să treacă în urma acestei arme perfide și neomenoase folosită de catolicismul de toate riturile. Aceeași situație este aproape în toate parohiile noastre din Maramureș pe lângă alte silnicii aplicate de autorități și de biserica catolică pentru a se curăți terenul de ortodocși.

În luna nov. ni se dau atribuții de revizori eparhiali, părintele Rujdea pentru Eparhia Cluj și Maramureș, iar păr. Munteanu pentru Eparhia Oradea..... Păr. Munteanu la 6 dec. 1940 a trecut frontiera forțat de împrejurări, ori eu am continuat a lucra mai departe preluând în acest timp materialul pentru sematismul din calendarul eparhiei Clujului pe anul 1941, ce privește eparhia Maramureșului contribuind și cu art. „sub scutul bisericii".

În tot acest timp am ținut contact scris sau telefonic cu preoțimea noastră rămasă, cu preotul arhimandrit Gherasim din Sighet, pr. Rusu din Satu Mare, pr. Ștefan Vărbos din Baia Mare, pr. Sovrea din Fânațe, pe care i-am cercetat, precum și cu părintele Ursu din Gelu, părintele Coțofanu etc. Pe părintele Cipcigan de la Mănăstirea Dragomirești, l-am propus pentru a fi hirotonisit, fiind singurul rămas la Sf. Mănăstire Dragomirești. Acesta de abia s-a prezentat și a fost forțat să părăsească acest așezământ cu toate cunurile. Atunci a fost hirotonisit și Grigore Panci pentru Săcel și Timiș pentru Vișeul de Jos, dar autoritățile ungurești n-au admis instalarea noilor preoți.

Aici amintesc și faptul luării cu forța a Catedralei ortodoxe, Oficiul parohial și protopopesc din Satu Mare, de către preotul maghiar Iacob Eno din Hust, retrocedată în urma protestelor făcute de Prea S. Colan și Părintele Rusu la Regent, guvern și prefect. Cu această ocazie s-au devastat arhiva parohiei și protopopiatului de ungurul Eno și sergenții însoțitori. În baza delegației primite cu nr. 6272/1940 de la P.S. Colan al Clujului de astă dată ca revizor eparhial, am cercetat și servit la sărbătorile Nașterii Domnului din 940 în parohia Bonțida și Lăpus, cercetând și parohiile: Dej, Fânețe, Mânăstru, Baia Mare, Sighet, Seini și Satu Mare. În acest drum am fost arestat fixându-mi-se termenul de 10 zile pentru părăsirea teritoriului.

La Oradea am fost în repetate rânduri unde am luat contact cu P.S. Consilier Evuțeanu care a pus mult suflet pentru a salva acel centru episcopal în urma celor întâmplate.

După ocuparea Ardealului de Nord, ungurii s-au ocupat și de situația bisericii ortodoxe însă în interesul lor. Deja la Budapesta am luat informația că intenționează să înființeze o Episcopie ortodoxă maghiară, respectiv Mitropolie, folosind ca nucleu pentru aceasta parohiile ortodoxe române, circa 23 la număr, din Ungaria veche, unde au început acțiunea, căutând ca prin preoțimea ortodoxă română de acolo să producă procese verbale în consiliile parohiale prin care individual parohiile acceptă trecerea lor sub jurisdicția noii Eparhii ortodoxe maghiare. Un fel de haidudorog, care este în organizare, numind în fruntea ei pe prepozitul Popov Mihai (numele îl arată de ce neam este și ce intenții poate avea față de ortodoxia românească).

Unul dintre preoții care lucrau pentru cauza ungurească este ungurul Olah Ianoș, care pentru zelul lui a fost numit comisar guvernial în cauză. A activat pentru această cauză și preotul Mureșan din Kovar-Apati și Pr. Mișcuta Szilard (Constantin) și alții.

Aceștia nu s-au mulțumit numai cu înstrăinarea parohiilor lor, ci trecând frontiera vechii Ungarii, cutreieră parohiile române, pentru a le face să accepte trecerea sub jurisdicția Episcopiei Ortodoxe Maghiare în organizare. În aceasta ei sunt ajutați de notarii unguri și autorități, dar populația românească a simțit ce vreau și nu le prea da ascultare. Părintele Gavril Mărcuș după ce a fost alungat din Ocna-Sugatag Maramureș, a venit la Bihor, iar Vicariatul Oradea l-a repartizat la parohia Ceva, administrând și alte parohii între care și fruntașa parohie Mădăras, unde a vrut o ciocnire cu preotul intrus Mișcutia care e maghiarizat și care nu l-a lăsat să servească, dar atunci a intervenit poporul care a declarat că va închide biserica dacă nu lasă să servească păr. Mărcuș la care ei țineau.

Iată cum dușmanul caută să învrăjbească frații, pentru că prin aceasta să producă înstrăinare poporului român. Despre cele de mai sus, din cuprinsul Eparhiei Oradea, am comunicat și Prea Sfântului Nicolae al Oradei, arătând cum ungurii în nelegiuirea lor, au început la dărâmarea bisericii din Sălard-Bihor.

Cu ocazia cercetării parohiei Baia Mare și a Păr. Ștefan

Bărbos, adm. protopopesc, am constatat cu satisfacție cât de frumos rezistă preoțimea în acest tract în număr destul de mare, spre lauda lor. Aici precum și în alte părți, s-au luat toate sesiunile parohiale, cantorale și bisericești, iar preotul Ciocan din Ardusat n-a fost lăsat de autoritățile ungurești să servească nici în sfintele sărbători ale Nașterii Domnului. În casa parohială s-au instalat jandarmii, iar el a fost alungat din comună, așezându-se în Finteuș, unde stă fără ocupație. În urma acestor fapte am luat măsuri cu părintele protopop prin reclamațiile făcute la prefectul din Satu Mare, dar fără rezultat.

Trecând prin Seini am constatat aceeași situație tristă, temelia a fost acoperită, drumul refăcut peste ea de unguri, materialul adunat și rămas pentru zidire, a fost înstrăinat, mare parte luat de populația ungurească și de bisericile rom. cat. reformată și gr.cat. din care s-au reparat aceste biserici.

Preoțimii până în luna ian. nu i s-a dat salariu sau ajutor de la Stat.

Țin să mulțumesc Prea S. Nicolae Colan al Clujului pentru ocrotirea părintească și bună voință personală arătată față de mine în clipele grele petrecute sub ocupația ungurească, până la data de 10 ian. 1941, când am fost forțat de împrejurări să trec frontiera și pentru deosebita grijă ce poartă parohiilor noastre din Maramureș, precum și P.S. Protopop T. Ungureanu pentru clipele de mângâiere în refugiul meu din Budapesta.

Biserica Mănăstirii Rohia

Rămân în nădejdea nețărmurită ce am în dreptatea dumnezeiască, că mai repede sau mai târziu, după voia sa și vrednicia noastră, vor veni zile mai senine și asupra neamului românesc și bisericii strămoșești, când dreptatea cauzei noastre va fi recunoscută de însăși cei ce ne-au sfâșiat prin actul arbitrar de la Viena, pronunțat la 30 august 1940, iar atunci din nou și mai strălucitor se vor deschide altarele noastre văduvite, vor primi pe slujitori, iar poporul drept credincios, pe păstorii alungați de uzurpatori și de catolicismul intolerant.

Pentru cauza aceasta voi lupta și în viitor din toate puterile mele.

Aducând acest raport rămân cu supunere firească.

s.s. Prot. I. Rujdea
Consilier referent la
Episcopia Maramureșului

REPRODUCERE DIN RAPOARTELE PREOȚILOR EXPULZAȚI ȘI REFUGIAȚI

1. Frământarea în masele maghiare, în special la graniță au început deodată cu prăbușirea Cehoslovaciei care le-a dat curaj și a crescut deodată cu începerea tratativelor de la Turnu Severin. Ațâțările și ieșirile s-au îndreptat mai ales în contra centrelor noastre de colonizare, după cum reiese și din raportul Pr. Serafim Jora din Parohia Drăgușeni, de sub nr. 134 din 23 oct. 1940. Prin activitatea mea și râvna ce depunea față de biserică și față de țara noastră expropriind unde interesele bisericii și ale neamului cereau, eram foarte mult urât de unguri și de evrei..... din partea ungurilor am fost amenințat în ziua de 2 sept., deci a mai rămâne la Drăgușeni nu avea alt rost decât să-mi expun viața, căci ungurii, cu concursul unităților și a altor ortodocși, au distrus temelia bisericii ridicată cumulată trudă ce au înstrăinat materialul de zidire, fapt constatat și de pr. Adm. prot. Teodor Rusu din Satu-Mare.

2. Din parohia Lazul colonie din județul Satu Mare cantorul Buze Gh. prin declarația de sub nr. 334 din 10 martie 1941, raportează: „... am fost maltratat în chipul cel mai barbar a fost dus în biserica noastră ortodoxă unde am fost chinuit de armata ungară, bătut până la nesimțire cu arma și palmele. După percheziționarea bisericii unde au găsit ferite de mine tablourile în basorelief a eroilor Iancu, Horea, Cloșca și Crișan (dosite de pe pereți). Am fost bătut iarăși timp de jumătate de oră în Casa Domnului, de aici am fost dus în fața troiței Horea, Cloșca și Crișan și forțat să scot troița pe care am fost răstignit cu capul în jos și biciuit în mod barbar până la nesimțire, în starea aceasta am fost fotografiat…… Troița a fost zdrobită în bucăți și arsă…… Generalul ungur care a cercetat biserica și colonia a spus că nu mai admite aici biserică ortodoxă română…… În urma acestor fapte am fost silit de unguri să trec în țară la 14 ianuarie 1941".

3. Sunt nesfârșite șiroaiele de lacrimi și durerea bieților coloniști care au fost nevoiți a-și părăsi avutul și vetrele de curând înjghebate, după cum reiese din raportul de sub nr. 220 din 10 februarie 1941 a pr. Valeriu Bărbosu din Parohia Colonie Principele Mihai, asupra căreia s-au năpustit ungurii. De la pământ au fost opriți să lucreze și cultive. Li s-a pus în vedere în repetate rânduri să părăsească colonia. Mai recent în noaptea de 18-19 ianuarie 1941 s-au năpustit asupra coloniei circa 60-70 locuitori unguri din satele vecine, le-au spart geamurile și fișele bătând pe câțiva coloniști. Din nou li s-a pus în vedere să părăsească colonia. În locul lor, autoritățile ungurești vor să aducă unguri din Mateszalko. Din Carei ca centrul protopopesc raportul nr. 106 din 21 sept. 1940, prot. Ignație Borza ne înștiințează: „din ordinul șefului militar al poliției din loc., am fost nevoit să evacuez mobilierul capelei noastre din sala festivă, transportându-l în colonia suburbană Ianculești". Nu mult după aceasta în 30 sept. prot. I. Borza a fost arestat pentru că face slujbe în coloniile fără preot și întemnițați. Cităm din scrisoarea soției sale din 2 X 1940 care îi scrise Prea S. Episcop la Budapesta: „soțul este deținut expus tuturor caznelor și tortu-

rilor. E complet distrus sufletește..... nu primește nici apă să se spele, de cum mâncare. Vă rog P.S., cu inima zdrobită de durere, faceți tot ceea ce puteți și știți, pe la consulat, ori chiar la primul ministru Teleky să se înceteze cu ceea ce se face să-l pună pe soțul meu pe picior liber și de are vină să se dea în judecată".

În cele din urmă după mai multe săptămâni de închisoare, a fost expulzat. Tot prot. I. Borza în raportul înregistrat sub nr. 197/940 arată tragedia îndurată de el și credincioșii coloniști din Ianculești și Horea, purtarea barbară a ungurilor și tendința de a distruge tot ceea ce este organizat a noua și vechea ortodoxă în ținutul cedat și mai ales în Eparhia Maramureșului:

În urma convorbirii avută cu P.S. Voastră în ziua de 30 august la reședința din Sighet m-am reîntors în protopopiatul, comunicând preoților îndemnul P.S. Voastre de a rămâne fiecare la parohie. În 7 IX dus la primărie cu brutalitate am fost îndrumat numaidecât să evacuez capela care era instalată din 1924 în sala festivă a Primăriei. În ziua de 9-10 IX am demontat mobilierul capelei din Carei și l-am exportat în școala din Ianculești, cu planul de a înzestra noua biserică cu acest mobilier..... am slujit mângâind credincioșii care erau foarte tulburați de presiunile furtunii. Am slujit în fiecare duminică în altă și altă colonie. Până în 29 IX în Scărișoara Nouă..... coloniștii mă cercetează zilnic acasă..... poate chiar aceste cercetări au făcut ca în ziua de 30 IX 1940 am fost ridicat de la locuință..... am fost împresurat de patru polițiști cu arma în mână..... izbindu-mă cu armele în spate, mi-a ordonat „Mars Olere"..... am fost dat la închisoarea cea mai infectă timp de 7 zile, a trebuit să rabd nopți de-a rândul maltratarea mârșavă a polițiștilor ordinari..... care intrau peste noi…… și mă pălmuiau și loveau cu pumnii peste cap până la nesimțire. Procesul verbal cu motivele de expulzare, ca „neplazito" (revoluționar) am fost forțat a semna, fiind amenințat cu trimiterea la lagărul de muncă zilnică..... după aceasta am fost escortat la gară spre graniță. Ca pagube materiale am suferit asemenea mult, cercalele, troița, candela, sigiliul, 300 coli hârtie, vasele de argint și caseta cu tacâmurile (72 bucăți), 4 tăvi, serviciul de cristal, 3 bucăți, goblenuri, au fost luate..... încartiruiți fiind la mine un preot catolic confesor militar trei ofițeri unguri. În Parohia Tâșnad..... mobilierul capelei din Tușnad a fost răvășit și îndepărtat coloniștii din Ianculești au fost jefuiți ziua și noaptea de ungurii din Carei și comunele învecinate..... Au fost bătuți și schingiuiți foarte grav încât au fost duși la spital 16 oameni, apoi învagonați ținuți trei zile..... până ce au semnat declarațiile că de bună voie se expatriază. Martori ai declarației lor au fost aduși chiar prt.gr.cat. din Carei, Ioan Lobonț și preotul Iuliu Pop gr.cat..... coloniștii au avut și morți pe drum din cauza bătăilor primite. Am văzut femeia lui Han Nicolae cu brațele rupte pentru a-și apăra soțul căzut sub picioarele agresorilor unguri, în casa lor din colonie și mai rău au pățit coloniștii din Horea, precum și aceia din Scărișoara Nouă..... au fost mereu insultați și jefuiți zi și noapte mai ales de ungurii de peste frontieră. Le luau vitele, bucatele, furajele și chiar mobilierul sărăcăcios din casă. Stăteau ascunși prin porumbiști. În ziua de 19 X după o percheziție, soldații au dat câteva salve peste biserică ciuruind ferestrele și clopotnița, la acest semnal au năvălit vreo 30-40 civili și soldați..... dând buzna prin casele coloniștilor ridicând tot ce aveau. În casa colonistului Trif Ioan a Dodii erau în pat doi copilași de 2-4 ani. Când jefuitorii au tras hainele de pe ei au început să plângă și să țipe. Auziți de tatăl lor, acesta a venit..... Jefuitorii l-au izbit cu furci și ciomege, el a strigat ajutor. Coloniștii refugiați în porumbiști s-au năpustit asupra jefuitorilor și s-a produs o încăierare oarbă, rămânând un ungur mort și altul abia viu. Pe cel rănit coloniștii l-au dus la doctor în Sanislău. În urma anchetei pe 11 coloniști în 24 X după grozave maltratări, escortații au fost duși și de atunci nu se știe de ei..... Ceilalți coloniști jefuiți au fost expulzați.

5. Parohia Marna. În raportul înaintat de pr. G. Laurențiu din 19 X 1940 înregistrat sub nr. 461/940 arată între altele: „în baza ordinului P.S. Voastre, precum și la îndemnul prot. I. Borza din Carei am continuat a rămâne în parohia mea între credincioși și după ocuparea..... de trupele maghiare în a doua săptămână am plecat la Zalău…… unde un civil oarecare probabil detectiv…… mă invită să-l urmez la Poliție…… mă prezintă de un preot suspect……îmi cer să le spun ce știu despre cazul de la Trăsnea…... Le-am răspuns că nu știu nimic. Atunci s-au repezit la mine ca niște tigrii izbindu-mă de pereți. După mai multe torturi și răgneli la mine m-au închis la poliție…… și m-au ținut acolo două zile și două nopți fără amânare și fără un pahar de apă…...

După ce s-au convins că n-am nici o vină m-au eliberat slab, neadormit, nemâncat, abia mai mergeam pe picioare.

Au trecut iar două săptămâni fără să se mai lege de mine. Totuși m-au trecut și pe mine pe lista de expulzare. Atunci m-am hotărât să nu prea stau pe acasă…… am plecat pe la părinți și socrii câteva zile. Pe când căutam să mă urc în tren la 12 X a.c. un civil și doi jandarmi mă legitimează și mă invită să-i urmez. Mă urcă într-un camion până la frontiera română, aici m-au amenințat că dacă voi îndrăzni să mă întorc mă vor duce la Seghedin. De prezent nu știu de familia mea. Toată recolta de pe moșia mea rămasă acolo. Mobila sechestrată……aceasta este situația mea, a familiei mele îndurată pe drumuri.

6. Parohia Ianculești Carei. Pr. G. Munteanu în raportul său din 19 X 1940 de sub nr. 462/940 arată tragicele lovituri suferite de el și credincioșii din acea colonie: „În conformitate cu ordinul P.S. Voastre de a rămâne toți preoții pe loc……am rămas pe loc…… timp de o lună și jumătate, cu toate provocările și teroare neomenească dezlănțuită de concetățenii noștri maghiari……eram acostat cu insultele cele mai triviale și loviți pe la spate cu ciomege……cazuri… Munteanu Pr., Simion Oneț, Dumitru Dobra Dumitras, G. Todea a Mariscăi coloniștii s-au întors cu capul spart și cu câte o mână ruptă. Dar planul lor diabolic de a ne izgoni ziua supliciului nostru nu a întârziat. Joi în 10 X 940 m-am trezit cu un pluton de soldați. Au cercetat pe la case după arme ducând însă de la oameni și case tot bani. Tot în aceeași zi vreo 30 soldați polițiști și agenți au pătruns în casă la mine ridicându-mă și ducându-mă la poliție, unde m-au ținut două zile. Vineri în 11 10 940 noaptea au venit acasă 10 militari înarmați polițiști și agenți. Mi-au distrus în casă toată mobila, mi-au luat din poșeta soției mele suma de 24 mii lei, un ceas de aur și un lanț…… Mi s-a poruncit atunci noaptea să mergem la comisariat atât eu cât și soția și copilul (o fetiță de 11 luni). Când am ieșit afară din toate părțile coloniei am auzit văicăreli, plângere, împușcături groaznice. A doua zi am fost aduși la comandant vreo 60 coloniști sub pretext de revoltă și arborarea drapelului național român. Precum am aflat au fost împușcați mai puțin grav 27 coloniști, iar doi grav. Mie mi-au dus tot din casă, mobilă, grâu, vite, oi etc., iar coloniștilor tot ce au avut stricându-le casele, șurele etc. Au ridicat de la epitropul bisericii D. Dobra din Ianculești livretul de depuneri C.E.C. în valoare de 100 000 lei și numărul de 12 127 lei. Pe mine, luni, 14 X 1940, m-au urcat în tren însoțit de un jandarm…… și prin punctul de frontieră Hodisel Bihor am fost expulzat în România.

De la soție am primit de atunci o scrisoare că și ei i s-a pus în vedere să-și ceară repatrierea și că s-a refugiat lângă Oradea. Colonia a rămas pustie; iată numai câteva momente din zbuciumul uneia dintre cele mai frumoase colonii din graniță cum ungurii au șterș-o de abia într-o lună de la ocuparea teritoriului cedat.

7. Sighet și Valea porcului. Ermonahul Ghenadie Cojocarul în declarația depusă sub nr. 186/1941 din 7 II, arată „la consemnul P.S. Episcop Vasile am rămas la datorie…… autoritățile militare și civile maghiare au ordonat demontarea capelei episcopale și clopotele Episcopiei ortodoxe au fost împărțite parohiilor catolice. Preoții care au rămas după ocupație au suferit cea mai mare prigoană din partea ungurilor. Mulți din ei au fost bătuți și duși legați pe la închisori și purtați cu jandarmii din loc în loc până când la urmă îi expulzau din țară, lăsând credincioșii pradă catolicismului și averea lor în voia sorții. Creștinii ortodocși siliți de autorități să treacă la catolicism. Am văzut cum au fost expulzați preoții din Bistra, Remeț, Maramureș. Unii credincioși au trecut la catolicism ca să nu fie persecutați. Administratorul tractului Sighet amenințat a părăsit Ungaria, iar eu am fost numit la conducerea protopopiatului.

Fiind pârât din partea preoților gr.cat. că prezența mea ortodoxă provoacă neliniște, am fost somat de poliție țara, am fost înjurat și amenințat cu bătaia. Am fost dat afară din casa parohială…... Instalând capela la periferie acum. Văzându-mă silit să părăsesc țara la 28 ian. 1941 am predat agentele protopopiatului Sighet din Borsa credincioșii li se plângeau că sunt amenințați prin tobă din partea autorităților să se întoarcă oamenii la catolicism, care nu vor asculta vor suferi mari greutăți și vor fi scoși din țară.

8. Din Protopopiatul și Parohia Sighet pr. A. Jolodoevschi adm. protopopesc din Sighet în raportul său din 29 IX adresat P.S. Episcop Vasile la Budapesta înregistrat sub nr. 111/940 comună „înainte de intrarea armatei ungare a fost preotul Căsariu din Virismort arestat de garda civilă maghiară și casa și biserica parohială au fost luate cu forța. Pr. Lebedov a fost arestat, bătut și expulzat la fel și preotul Vadulschi. P.C. Arhimandrit Gherasim a fost deținut ostatic…… nu poate pleca din țară. Părintele consilier Latis a fost arestat în casa parohială din Sighet și despre soarta Domniei Sale nu am putut afla nimic. Preoții Gazea și Mărcuș au fost somați să părăsească Ungaria în scurtă vreme.

9. Din Vișeul de Sus pr. Ieromonah Sebastian Sârbu în scrisoarea sa din 27 IX adresată P.S. Vasile la Budapesta înreg. sub nr. 112/940 relatează trista situație de acolo…… „preoții I. Vadulschi și Lebedev au fost arestați și închiși, iar în ziua de 20 IX au fost eliberați punându-li-se în vedere că în timp de 3 zile să plece peste graniță, ceea ce s-a întâmplat. În 23 IX au fost expediați de autoritățile maghiare peste graniță. În parohia Vișeul de Sus și de Jos au părăsit câțiva credincioși religia ortodoxă. Mediul pentru ortodoxie este rău…... troița ridicată de români în piața Vișeului între datele de 4-5 IX a fost tăiată și aruncată într-un lac necredincios. Pentru această troiță mă doare inima și sufletul pe mine cât și pe toți credincioșii…… știu atâta că pr. Filip a fost arestat cu intelectualii și dus la Sighet…... palatul episcopal este plin de militari, iar arhimandritul Gherasim este arestat. Cei care au fost din Vechiul Regat, din ordinul autorităților ungurești au fost împachetați și unii dintre ei au și fost expediați peste graniță. A doua zi după venirea armatei maghiare în Vișeul de Sus mi s-a pus în vedere ca să ies din localul unde aveam locuința și capela această evacuare a trebuit să o fac imediat după dispoziția dată…… am fost oprit să scot icoanele, lucrurile din capelă spunând că sunt sechestrate. În capele au așezat militari. Au sechestrat și materialele de construcție. Acest sechestru s-a dat de către preoții rom.cat. din localitate. Curentul de trecere la catolicism este pornit…... mediul pentru ortodoxism este rău. La data de 2 XI 1940 părintele Sârbu cu rap. Înreg. sub nr. 151 din 1940 comunică, că, a fost expulzat deși era bolnav. Ungurii m-au dat afară din Vișeul de Sus prin punctul de trecere în Bucovina, așa că bolnav cum am fost a trebuit să trec munții pe distanța de 85 km. Drumul acesta ce l-am făcut în timpul cât am stat sub unguri mi-a distrus sănătatea eu cu toată mizeria am vrut să rămân la Vișeu, dar nu mi s-a permis. În Maramureș n-a mai rămas prot. Viseu decât trei preoți de ai noștri, Filip din Borsa și călugării din Valea Izei. Biserica din Viseu a rămas închisă pentru că și cântărețul a fost arestat și trimis în direcție necunoscută (lagăr) pr. Sârbu în urma suferințelor a repausat la București în Spitalul Elias în luna ianuarie 1941.

10. Parohia Săcel Maramureș Pr. Vasile Magdău adm.prot. în raportul său înreg. sub nr. 177/940 din 16 XI arată motivele care l-au forțat la refugiu deși ar fi dorit să rămână deoarece era născut în acea parohie, cele mai vechi parohii ortodoxe din Maramureș. La 1 nov. a fost alungat din Parohia Săcel ceea ce s-a întâmplat cu toți intelectualii români suferind persecuțiile cele mai înspăimântătoare a autorităților maghiare după ce am fost în continuu insultat cu expresiuni maghiare din cele mai triviale, am fost ridicat de la cămin și parohie și transportat la pretura Dragomirești unde am fost ținut sub stare de arest 4 zile. Pe mulți preoți de ai noștri autoritatea militară maghiară i-a escortat sub baionetă de-a lungul satelor până la graniță expulzându-i în chip brutal și necivilizat. Generalul conducător militar al jud. Maramureș a interzis preoților noștri rămași a săvârși slujbe religioase în parohiile unde lipseau preoții. La parohia Remeț a fost predată biserica la catolicii ruteni. Tot așa și la Virsmort. Capela noastră instalată în școlile primare de stat am fost siliți să le mutăm de acolo. Biserica frumoasă din Vișeul de Sus sunt hotărâți să o predea ungurilor reformați iar pe credincioșii noștrii îi silesc să treacă la biserica gr.cat. sal. rom. cat. În parohia Poenile de Sub Munte după ce au expulzat pe preot, credincioșii înmormântează morții fără preoți sunt 6 cazuri până acum. Li s-au interzis să se mai adune în biserici la slujbele religioase.

La reședința Episcopală din Sighet au doborât crucile cu focuri de mitralieră, iar clopotele le-au demontat și împărțit la alte biserici catolice și palatul de reședință redat ungurilor. Iconostasul vechi din capela episcopală astăzi în 1 IX 940 se află într-un grajd. În fiecare zi intelectualii preoți, învățători, avocați, medici și proprietari mai înstăriți și țărani sunt ridicați zilnic de la căminele lor și purtați de la o autoritatea la alta, de la un arest la celălalt, de la o închisoare la alta. Pentru a se îngrozi de pornirea răzbunării, a-și părăsi tot avutul și a pleca cu ce se află pe el peste graniță. Prigoana contra românilor este dintre cele mai groaznice acte de atrocități și zilnic sunt nevoiți să plece sute de mii de români să-și poartă scăpa viața lor și a familiilor lor. În astfel de împrejurări oricine ar încerca să rămână acolo stăpânirea străină și neumană ce și-au expus viața și dacă este cât de puțin ceva conducător de popor, este sortit să-i îndure cele mai neauzite persecuții ca la urmă pentru a scăpa cu viață să-l arunce peste graniță. Mulți martiri ai românismului vor închide ochii cu jale și amărăciune, că printr-o situație nedreaptă au ajuns să suporte calvarul tuturor amărăciunilor

străine.

Pentru ca să nu se destrame această parohie veche, la propunerea pr. consilier Rujdea, P.S. Sa Episcop Colan al Clujului numește adm. parohial pe Ieromonahul Ghindea Navcratiu care fiind și el expulzat ne raportează sub nr. 196/940 din 30 XI. Următoarele „Comandantul mi-a pus în vedere ca în termen de 8 zile să părăsesc teritoriul Ungariei. Ațâțat fiind de preoții gr.cat. din Slistea de Sus și de avocatul Nischi din Dragomirești. După sosirea mea în parohie mă pomenesc cu jandarmii care mă cheamă la primărie unde încep a mă pălmui…… Din nou am fost chemat a doua zi la primărie unde s-a repetat același tratament ca mai sus în chipul cel mai barbar. În ziua de ..... nov. subsemnatul împreună cu doi membri din consiliu am plecat la generalul din Sighet spre a raporta cele ce mi s-au întâmplat. Generalul a început a mă înjura cât se poate de murdar trimițându-mă în România…… escortat de jandarmi până la granița rămână la Cosna. Tratamentul maghiar în întregime asupra bisericii ortodoxe în întregime a fost cât se poate de necreștinesc.

Preotul Vasile Magdău care a fost expulzat din Parohia Săcel a primit epistolă de la părinții săi rămași în Săcel, în care se arată că la data de 23 iunie 1941 starea jalnică a bisericii și a credincioșilor ei biserica a fost închisă de preotul gr.cat. cu concursul autorităților administrative ungurești și luând cheia cu el a declarat că nu le va deschide biserica până când nu vor trece cu toții la religia gr.cat. Credincioșii noștri nu vor să se lepede de religia străbună ortodoxă ci în duminici și sărbători vin la biserică și neputând intra înăuntru se roagă pe lângă zidurile ei ca Dzeu să le rânduiască vremuri mai bune.

11. Din Remeț-Maramureș preotul Leonte Cazea prin raportul înreg. sub nr. 198/940 din 26 XI arată: „bazându-mă pe dragostea credincioșilor și urmând sfaturile P.S. Voastre să nu părăsim turma, am rămas. La o săptămână după sosirea armatei maghiare am fost avertizat să părăsesc satul. La 17 IX primesc o adresă de la Vicariatul gr.cat. din Receul Mare cu nr. 263/940, prin care ni se pune în vedere că pe ziua de 19 sept. sunt obligat să predau biserica și casa parohială cu toată averea mobilă și imobilă pe seama bisericii gr.cat. Convocând consiliul parohial a hotărât să rămână și pe mai departe în posesiunea bisericii și a casei parohiale. Consiliul a intervenit la comandament ca să suspende dispoziția care a și oprit executarea întrucât în ziua de 19 sept. deși vicarul s-a prezentat văzând actul comandamentului nu a procedat la preluare.

Dar în ziua de 27 IX în timpul Sf. Liturghii s-au prezentat în biserica din Remeț doi militari unguri, dintre care unul era [text indescifrabil] *Sf. slujbe ei au oprit în fața bisericii și au declarat că ei (credincioșii ortodocși) nu mai sunt considerați ortodocși ci gr.cat. și biserica cu toate bunurile trebuie să li se predea lor. Așa este ordinul Comandamentului Militar au adăugat ei, amenințând pe oameni că cine va fi dus legat la Sighet, iar mie mi-au declarat trebuie să părăsească satul în caz contrar ei mă arestează și mă duc cu mașina lor la Sighet. Am fost dus la cancelaria oficiului parohial însoțit de epitropi și consiliul ca să dau în primire averea bisericii. Iar lumea s-a dus de la casele ei plângând. Forțat am dat în primire averea bisericii cu arhiva parohială și casa cu banii cu care a fost 14 500 lei numerar epitropiei și consiliului parohial sub luare de dovadă și am plecat fără să mă mai pot întoarce la parohie să-mi iau rămas bun de la credincioșii mei, în Sighet. Comandamentul militar mi-a pus în vedere să părăsesc țara imediat. În duminica următoare am plecat în Sarasău. Aici am constatat că registrele botezaților și cununaților erau distruse deoarece n-am executat ordinul de plecare dat de comandant în ziua de 2 oct. 1940. Am fost arestat cu decizia nr. 685 hotărându-mi-se ca până la 16 oct. 1940 să părăsesc țara punându-mi-se în vedere să nu părăsesc domiciliul, să nu vorbesc cu persoane civile, să nu merg în localuri publice, să nu corespondez, să nu folosesc telefon, iar duminica dimineața să fiu prezent la poliție (pentru a nu putea face slujbă).*

În ziua de 17 oct. ora 9, am fost dus la comandamentul militar în localul reședinței episcopale, aici m-am obligat să semnez o declarație, că autoritățile maghiare s-au purtat bine cu mine. De aici am fost dus în închisoarea militară unde m-au ținut până la ora 16, când au venit doi jandarmi cu niște hârtii și mi-au comunicat că trebuie să plecăm la trei. M-au dus la locuința unde era familia. Mi-am luat copiii și ce am putut cu noi și am plecat la gară lăsând casa cu tot bunul meu în voia sorții. Aici ni s-a citit ordinul cu nr. 1170/940 „Tolonclevel" acești doi jandarmi ne-au condus până la ultima gară „Iekoshaza". La 24 oct. am fost predați poliției de frontieră Curtici. Iată calvarul unui preot devotat care hotărât ca să rămână pe loc așa după cum au făcut mulți dintre ei. Am fost alungat de tirana stăpânire ungurească".

12. Preotul Aurel Filip din Borsa cu data de 20 aprilie 1941 sub nr. 44 raportează P.S. Colan al Clujului (raportul înreg. la noi sub nr. 671/1941), următoarele: „În ziua de 13 februarie 1941 am fost citat în fața primpretorului de la Vișeul de Sus, unde au căutat sub toate pretextele să mă ridice din mijlocul credincioșilor văzând că acești credincioși nu vor să-și lase legea ortodoxă. Mi-a făcut diferite categorii de acte pentru a mă aresta și interna. Unele pe o lună, altele pe 6 luni. Mi-au luat semnalmentele ca la criminali, m-au fotografiat, mi-au cerut ca în 24 ore să trec în România, iar în cele din urmă văzând că nu cedez mi-au cerut să trec la gr.cat. Am spus că până am credincioși ortodocși voi sta în Borsa și după aceea vor trece toți la gr.cat. Voi pleca în altă parohie întrucât sunt destule vacante. La aceasta mi-au cerut ca în duminica de 15 II crt. să spun la biserică că toți credincioșii să treacă de la ortodocși la gr.cat. M-au ținut toată ziua sub diferite presiuni și amenințări. Văzând că nimic nu folosește, în cele din urmă m-au lăsat acasă să mă mai gândesc. Fiind aproape timpul când venea trenul dinspre Vișeu la Borsa însă acesta au făcut-o numai după rugăminte și plâns.

În ziua de 14 II (sâmbătă) 1941, am fost purtat în două rânduri la primărie de 2 notari străini. Aici mi-au început din nou rechizitoriul după felul din ziua precedentă a primpretorului. M-au solicitat să trec și m-au întrebat de ce servesc credincioșii lor. Îmi comunică că din cauza mea credincioșii nu vor să treacă la gr.cat. M-au amenințat că voi fi arestat dacă nu trec și eu imediat. Am refuzat. Au încercat să facă și ei diferite presiuni, dar zadarnic.

De firea bizului vădit sau la rugămintea mea m-au lăsat acasă, cu condiția să pun în vedere credincioșilor să treacă, ca altcum vai de ei. Vorbiseră ei de toate cu pretorul la telefon.

În ziua de 15 II duminică, după Liturghie erau în fața Sfintei biserici credincioșii ca de obicei la sfat înfricați de atâtea amenințări – îmi comunică unii că au văzut jandarmi trecând în sus, alții că au plecat în jos agenții de la Primărie printre credincioși așteptau ieșirea mea din Sfânta biserică. Ieșiți în mijlocul credincioșilor din fugă le-am spus că Dl prim pretor mi-a dat ordin să le spun să treacă la catolici și i-am părăsit plângând de plânsul lor. Luni, 16 ian. 1941, pe la orele 3 dimineața mă [text indescifrabil] *face panahida spre ziua înmormântării ce*

era să fie marți când apar în ușa casei doi jandarmi care îmi comunică arestarea din ordinul primpretorului. Erau de față primul cântăreț al bisericii, câteva femei și soția cu copiii care au început să plângă disperați.

Abia mi-au îngăduit să-mi iau un rând de schimburi și să mă duc la Vișeul de Jos, lăsând totul în grija Celui de Sus. Sosim la orele 7 seara unde primpretorii mă întâmpină cu apostrofările că de vineri până azi n-au trecut decât cinci persoane la gr.cat. că el trebuie să ia chestia mai aspră, iar pe mine să mă trimită la Budapesta. Văzând că orice încercare de scăpare ar fi zadarnică, cu lacrimi în ochi cer jandarmilor să mă duc și caut să ies de la primpretor, însă din ușă mă cheamă înapoi îmi comunică interzicerea de a comunica cu cineva sub motivul agravării situației. Îmi pune în vedere că nu am voie să corespondez cu nimeni, numai prin el. Dus de jandarmi la primăria din Vișeu, dorm în camera gărzilor comunali. De aici mă ia în primire un agent secret și mă escortează la „Tolonțhaz" (temnița vagabonzilor) în Budapesta. Ajung miercuri, 18 II 1941, fără să fi mâncat nimica de când am plecat de acasă „două zile și două nopți".

Pus între făcătorii de rele ai Budapestei, în murdărie, frig, mâncare – foame rea și pe urmă păduchii și ploșnițele au apărut fără întârziere căci erau silit să ne culcăm pe paturi numai de sârmă cu o pătură plină de murdărie și de paraziți căci în altă seară o dau altora. Din două în trei săptămâni se punea la etuvă pentru deparazitare. Albiturile și hainele de pat noi au ajuns mai negre și mai murdare ca ale ciobanilor din munți. Aici am stat șase săptămâni unde poliția a căutat în trei rânduri să mă tundă și să mă radă cu forța însă m-am opus. Cu mare greutate am scăpat cu multe rugăminți și cu norocul că știam ungurește, căci pe Danciu și Timis i-au tuns fără cruțare. În ziua de 10 martie 1941 sosește la biroul închisorii o adresă de la primpretorul din Vișeu, în care mă întreabă dacă trec la gr.cat. sau sunt dispus să stau pe mai departe închis. În mijlocul mizeriei și punându-mi-se în vedere că și după 6 luni tot acela îmi va fi rezultatul, accept și în biroul referentului Dr. Bucuvetchi de la închisoare, îmi încheie un proces verbal după care prin pretorul îmi ridică internarea. După 6 săptămâni de ședere în închisoare la Budapesta am fost transferat la tabăra de internare din Chistorța, unde abia după trei săptămâni am fost eliberat. Îmbătrânit de suferințe, slăbit de necrezut și cu durere de stomac și reumă în oase din cauza gerului pe care l-am suferit în celulele umede și cu ciment fără pic de foc în iarna aceasta, după 9 săptămâni sunt lăsat la vatră. Mare purtare de grijă mi-a avut peste tot păr.prot. T. Ungureanu din Budapesta căruia îi suntem datori cu recunoștință și mulțumire o viață întreagă.

Acasă în Borsa după ducerea mea subprimarul a încuiat biserica sigilând-o și a început vânătoarea după ortodocși până i-a trecut pe toți din ordinul primpretorului. Soția de acasă se ducea săptămânal la Vișeu să-mi cerea eliberarea însă zadarnică i-a fost osteneala până n-a sosit răspunsul de la mine…… În 29 martie 1941 o comisie (germano-italiană a fost la Borsa la fața locului, unde s-a interesat de soarta celor trei preotese ortodoxe Filip, Danci și Timis) și de felul cum au fost forțați credincioșii și noi preoții de autorități să ne părăsim legea. Soția mea a arătat comisiei totul, precum am arătat eu mai sus, cum s-a întâmplat cu noi și cu credincioșii forțându-i să treacă. Comisia a mai întrebat că noi eram ortodocși din naștere, la care soția mea a răspuns. Așa suntem născuți și că nu vrem cu nici un preț să ne părăsim legea. Numita comisie s-a informat de aproape de situația de la primărie și pretură, iar soției mele i-a spus că încă înainte de Paște voi fi eliberat și mi se va face dreptate. Cu biletul de liberare din ziua de 12 aprilie 1941 m-am prezentat la primpretor în ziua de 15 apr. unde mi se pune în vedere ca să nu părăsim comuna, iar jandarmii aproape zilnic ne cercetează acasă sub diferite pretexte. Am întrebat de este voie să deschid biserica de Paște și mi s-a comunicat de prot.fr.cat. că dacă voi încerca credincioșilor iarăși vă vor trimite de unde am venit. Primpretorul îmi dă voie să părăsesc numai Borsa cu condiția ca mai întâi să fac examen diferențiar la gr.cat. și apoi să-mi treacă soția și copii. Mi-a cerut actele de studii pe care înainte de arestare, la unele cercetări, le arătasem pe toate, acum le-am comunicat că mi-au fost luate de comisia mixtă care aștept să mi le trimită. P.S. Stăpâne, sunt pe drumuri, bolnav, cu o mulțime de datorii de pe urma chestiilor cu internarea aceasta fără parohie și aproape împachetat. Nu vreau să-mi las legea sub nici un motiv, vreau să muncesc mai departe pe seama bisericii mele. Căci pentru ce am suferit și sunt dispus să sufăr însă, rog sfatul, ajutorul și îndemnul P.S. Voastre.....".

13. Scrisoarea preotului Danci Grigore din 27 IV 1941 către P.S. Nicolae al Clujului, înregistrată la noi sub nr. 671/941, subsemnatul preot Grigore Danci născut în comuna Borsa, județul Maramureș și numit ca preot în parohia Săcel-Maramureș cu supunere firească vin prin prezenta spre a vă cere și a vă raporta următoarele: „Cu atâta dor am mers la parohie căci eram dornic de a munci în via Domnului. Însă durerea mea a fost cu atât mai mare că n-am avut vreme să mă instalez bine și necazurile și-au făcut drum greu asupra îndureraților parochieni, pe ei îi duce cu forța la primărie pentru ca să treacă la gr.cat., dar credința străbunilor era bine adâncită în ei și n-au trecut nici forțați, decât foarte puțini, în cele din urmă m-au luat și pe mine. Era duminică, 27 ian. 1941. Am plecat de dimineață la Sf. Liturghie după terminarea căreia am ieșit afară în fața Sf. biserici. Am fost întâmpinat de către jandarmi care m-au luat și m-au dus la Primărie. Aici mi-au propus să mă fac gr.cat. și atunci voi fi lăsat liber. Am răspuns categoric că nu trec. Am fost ținut aici toată noaptea și dimineața am fost transportat la Dragomirești. Primpretorul m-a primit cu cele mai ofensatoare apostrofări. De aici m-au luat jandarmii și m-au dus la primpretorul din Vișeul de Sus. Marți, dimineața după ce a trecut noaptea, dormind într-o celulă pe cimentul rece, m-au luat jandarmii și m-au dus în fața primpretorului, care m-a întrebat că de ce n-am lăsat pe ortodocși să treacă la gr.cat. și mi-a spus că mă vor trimite departe. După o călătorie de o zi și o noapte și nemâncat de cinci zile, am ajuns la Budapesta și închis în temnița vagabonzilor, alături de caracterele cele mai decăzute, pungași, ateiști etc., care prin diferite gesturi își băteau joc de noi. Eram acum distruși, sleiți de puteri și cu orice speranță spulberată. Ce am îndurat atunci cu părintele Filip și Timis nu putem descrie. Aici era adunată cea mai neagră mizerie. În mijlocul lunii februarie, când gerul aspru făcea să trosnească gardurile, noi acolo între ziduri eram fără foc și trebuia să ne odihnim oasele pe lespezile de piatră rece. Ne storcea frigul, dar dacă erau numai friguri, atunci am fi dus-o cumva, dar păduchii și stelnițele ne stingeau zilele fără milă. În mijlocul celei mai adânci disperări Dzeu ne-a trimis un mângâietor, un adevărat suflet nobil, pe pr.prot. Toma Ungureanu, care după ce ne-a mângâiat, ne-a spus că este de lipsă să luăm un avocat, căci numai așa vom fi salvați de aici. După o perioadă de cea mai neagră mizerie suferită în timp de trei luni am putut să scap liber. După ce am ajuns acasă, aici mi s-a pus în vedere să nu părăsesc comuna……".

14. Din valea lui Mihai, credincioșii fiind aproape în totalitatea lor din Vechiul Regat, s-au refugiat. Pr. Terente Ciorogariu a rămas pe loc, a stat mereu în corespondență cu P.S. Episcop Vasile în Budapesta. Din scrisorile înregistrate sub nr. 109 din 24 IX 1940 se constată cum a fost evacuat din casa parohială el și capela cu toate lucrurile, intrând jandarmi în acel local și apoi forțat să plece peste graniță și S.S.

15. Din Baia Mare pr. Ștefan Bărbos, adm. protopopesc, în urma refugiului prot. Ioan Bânda, stă în corespondență cu P.S. Episcop Vasile, scriind la Budapesta: „Din Protopopiatul Cetatea de Piatră s-au refugiat preoții din parohiile nou înființate cu capele în scopi și case parohiale. Preoții neavând nici o siguranță de existență s-au dus. De către unguri s-au demontat capelele Baia Sprie, Seini și Fernezeni. Tot dânsul comunicp pr. C.Sa consilier Latis este închis la Satu Mare. Preoții rămași la datorie sunt aceea care au parohii organizate, cu biserici și școlii etc. Au rămas 16 preoți, restul refugiați și expulzați (Rap. înreg. sub nr. 108 din 24 IX 1940).

16. Din parohia Seni: preotul Vasile Racolța în raportul înreg. sub nr. 173 din 19 X 1940 arată că a plecat din parohie în urma ordinului de evacuare, primit de la C.R. din Satu Mare, în care au fost încadrați și preoții, s-a refugiat în Lugoj. Ce privește starea parohiei o consideră desființată în urma barbariei ungurilor, care au dispus demontarea capelei, iar temelia monumentalei biserici ce se începuse prin strădania Dlui general Georgescu Pion a fost distrusă, iar materialele aflate în momentul ocupației ungurești au fost distribuite la bisericile minoritare.

17. Din Giurdulecul Hodolului, Eromanagul Teofan Mătăsaru în raportul înregistrat sub nr. 80 din 15 I 941 arată următoarele: „În parohia convertită, unde sovinismul maghiar era mai înfocat și dușmănos față de luptătorii pentru naționalism și ortodoxism era cu neputință să stau în fața trupelor de ocupație a teritoriului cedat". S-a refugiat făcând predarea averii parohiei epitropiei și consiliului.

18. Extras din declarația – Memoriu, depus de pr. Dosoftei Constantinescu din Târna Văgas, județul Satu Mare…... „în spre noaptea zilei de 9 sept. 940 au pătruns în casa parohială din Satu Mare (păr. Constantinescu în ultimul timp gira și parohia Satu Mare) trei grupuri fiecare din câte 10 soldați înarmați care m-au ridicat cu forța din pat îmbrăcându-mă și bătându-mă până la catedrală. Aici m-au așezat cu fața spre peretele Sf. Altar. Luându-mi poziția de rugăciune m-au ținut până la orele 2 noaptea. Sub presiunea agromătului de încărcare a armei mă forțau a divulga unde sunt armele ascunse. Văzând că nu pot scoate nimic din gura mea m-au scos afară din biserică cu intenția de a mă executa însă s-au răzgândit din motive pe care nu le cunosc. M-am dus în casa parohială de unde m-au ridicat cu forța cu amenințări să le spun unde sunt ascunse armele coloniștilor din comuna Micula, Barcu, Lazuri, Livada Nouă, Peleș Drăgășeni, colonel Paulian unde mi-au făcut o minuțioasă percheziție. În fața acestor dovezi de nevinovăție m-au pus în libertate. În ziua de 22 sept. 1940 în timpul și slujba la altar eram în mână cu anafură când au venit din nou maghiarii aruncându-mi-o jos, declarându-mă din nou arestat și apoi m-au dus la poliție. Odată cu mine au mai fost arestați și o parte din credincioșii care asistau la slujbă. În panică puținii care au putut să se strecoare au scăpat. Am lăsat în biserică un copil care urma să fie botezat. S-a insistat rugându-i implorându-i să fie indulgenți pentru a da voie să se boteze acel copil. Ungurii au răspuns că diavolul să-l boteze. Printre cei arestați se aflau și domnii Crăciu Dumitru Iosif Marias, Nistor Ioan, Nicoară Gh., Nicu Ioan, Vodrea Ioan, Zaharia Iosif, Vuia Augustin, Molnar Ștefan, Ardelean Ghe., Onisa Gh. Vasile Corodan, aceasta ultima a scăpat imediat, pentru care a intervenit mama sa e care este de origine maghiară, tatăl său preotul Corodan fiind bun român ca și fiul său. Așa s-a întâmplat cu sute de români coloniști, tineri, bătrâni, fete în număr de 50 femei aproximativ 100 pe care le cunoaștem. Au fost duși la poliție împreună cu mine, băgați la beci, unde m-au ținut trei zile fără lumină mobilă și numai pe ciment, fără mâncare și fără apă. Apoi legat cu fiare de mâini m-au dus la tribunal unde m-au dus într-o celulă. Acolo am schimbat câteva cuvinte cu camaradul Onis Iosif. Pentru aceasta am fost bătuți cu saci umpluți cu nisip peste cap, corp, pălmuiți, loviți cu picioarele încât am rămas fără vedere timp de trei zile. Am cerut să fiu judecat. Mi s-a răspuns că trebuie să spun întâi de toate relele pe care le-am făcut ungurilor de când sunt pe aici și că nu voi fi eliberat decât după ce voi spune unde sunt ascunși ceilalți preoți și unde sunt ascunse armele. După 40 de zile de chinuri mi s-a spus că voi fi eliberat dacă nu voi mai intra în biserică și nu voi mai sluji deoarece biserica este făcută cu sudoarea și sângele maghiar, așa că trebuie să fie al lor. Mi s-a adus un act pe care trebuia să-l semnez că renunț la toate pretențiile ce am față de statul maghiar și mai mult să nu intru în biserică iar în termen de trei zile să părăsesc teritoriul maghiar căci [dacă] *nu-l voi părăsi n-am să mai văd lumina zilei. La Sf. altar cât am stat arestat soldații unguri au luat discul de anaforă în care au urinat. La fel prin biserică. Ni s-a furat linguriță, sf. potir și copia. Supravegheat de soldații unguri, zdrobit de suferință, despuiat de tot ce am avut și sumar îmbrăcat am fost dat peste frontieră.*

NORTH-EAST TRANSYLVANIA UNDER HUNGARIAN TERROR. NEW DOCUMENTS

The article presents the text of a file that was found in the fund of National Council for the Study of Security Archives. It is a Documentary regarding the cults and the sects that contains several materials about the sufferings that the Romanian Orthodox Bishopric of Maramureș endured after Vienna Dictate.

Keywords: Transylvania, Romanian Orthodox Bishopric of Maramureș, Vienna Dictate, new documents, priest

NOTĂ

1 Membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România.

Dr. Irina-Alexandra SIMION

ARMATA ROMÂNĂ ŞI CULTELE

Într-o inspirată colecție bibliofilă care are ca are ca leitmotiv Armata Română ca personaj colectiv, partener social și/sau subiect instituțional, Serviciul Istoric al Armatei a editat în 2015 culegerea de studii și comunicări științifice cu titlul „Armata Română și cultele" (328 pagini).

Apărut la Editura Istros a Muzeului Brăilei, cu care instituția a stabilit un benefic parteneriat editorial, volumul include 46 de studii realizate de 55 de reputați cercetători, arhiviști, muzeografi, preoți, cadre didactice universitare, masteranzi și doctoranzi.

Volumul se deschide cu Mesajul adresat de generalul-locotenent dr. Ștefan Dănilă, fostul șef al Statului Major General, participanților la sesiunea națională de comunicări științifice cu tema „Armata Română și cultele", desfășurată anul trecut la modernul Centru Cultural din Mioveni. Manifestare științifică de tradiție a breslei arhiviștilor militari, ediția de anul trecut a fost onorată de peste 70 de cadre didactice universitare, istorici, cercetători, muzeografi, preoți, bibliotecari, documentariști și arhiviști din 25 de centre universitare, muzee, filiale județene ale Arhivelor Naționale și instituții militare de învățământ din Arad, Bacău, București, Constanța, Iași, Pitești, Roman și Suceava.

La Secțiunea I dedicată temei principale a sesiunii au fost tratate subiecte dintre cele mai diverse, circumscrise domeniului ecumenic. Astfel, în sumarul volumului se regăsesc informații pertinente referitoare la sfinții români (preotul dr. Ioan Chirvasă), clericii ortodocși participanți la campanii (dr. Florian Bichir, locotenent-colonel Valentin Tănase, dr. Alexandrina Cuțui, Cornelia Ghinea), ctitorii și așezăminte monahale (Roxana Niculoiu, Doru Berbec, dr. Laurențiu Batin, prof. drd. Vasile-Virgil Coman, comandor dr. Marian Moșneagu), activitatea Inspectoratului Clerului Militar (dr. Costin Scurtu, maior dr. Gheorghe Diaconescu, colonel dr. Petrișor Florea, dr. Iulian Boțoghină), preoți militari (dr. Cornel Țucă, Cosmina Lăzărescu, Marinel Lăzărescu) ș.a.

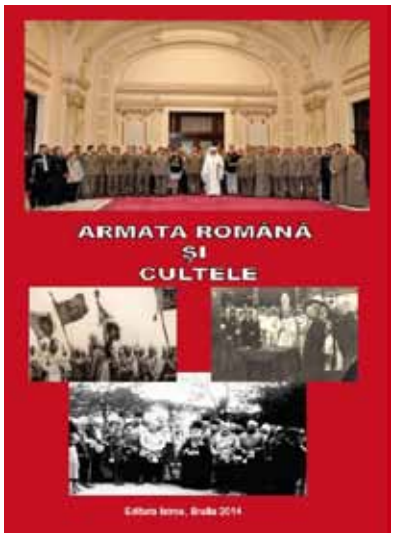

Cea de-a doua secțiune – Miscelanea – completează într-o manieră elevată spectrul istoriografiei militare cu alte subiecte la fel de interesante, multe dintre ele inedite.

Volumul are atașată o listă bogată cu principalele lucrări editate sub egida Arhivelor Militare Române, care onorează palmaresul de succes al arhiviștilor și istoricilor militari din toate generațiile.

Redacția

PREOT DR. LAURENȚIU RĂDOI, LA 625 DE ANI DE ATESTARE DOCUMENTARĂ A RÂMNICULUI. EPOCA LUI MIRCEA CEL MARE, MOMENT DE SEAMĂ ÎN ISTORIA JUDEȚULUI VÂLCEA (1386-1418)

Sărbătorirea a 625 de ani de atestare documentară a orașului Râmnicu-Vâlcea reprezintă pentru noi un privilegiu de a readuce în lumină chipul măreț al domnitorului Mircea cel Mare, rămas în istoriografia noastră ca unul dintre cei mai de seamă voievozi, ctitor de neam și țară. Cu toate că, în decursul timpului, numeroase articole, studii și volume de istorie și literatură, au scos în evidență imaginea unui oștean neînfricat, care a luptat pentru neatârnarea țării sale, în anul

2014 a apărut la Editura Sfântul Antim Ivireanul din Râmnicu-Vâlcea o nouă lucrare cu titlul: *La 625 de ani de atestare documentară a Râmnicului. Epoca lui Mircea cel Mare, moment de seamă în istoria județului Vâlcea (1386-1418)*. Fără a avea pretenția de a epuiza subiectul, autorul cărții, părintele Laurențiu Rădoi, s-a aplecat asupra personalității și faptelor acestui exponent al istoriei naționale, evocând atașamentul voievodului față de așezarea de la poalele Capelei și mai ales față de mănăstirea Cozia, ctitoria sa, a cărei istorie se împletește cu numele ilustrului domnitor.

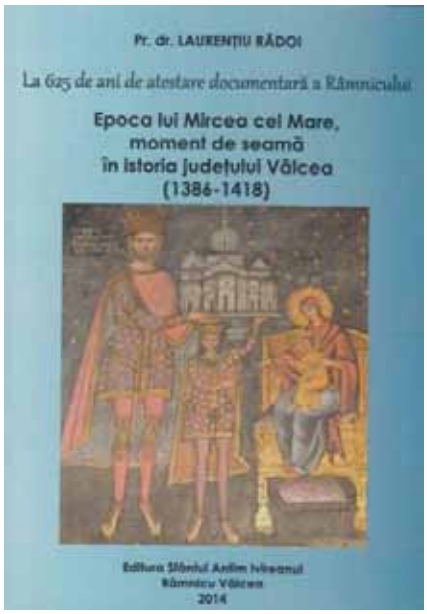

Că Râmnicul a avut un rol însemnat în timpul lui Mircea, o arată mai ales zidurile din parcul central al localității, dar și monedele descoperite aici, emisiuni, cele mai multe dintre ele, de la domnitorul muntean. Cu toate că știrile consemnate în actele vremii nu i-au îngăduit să reconstituie, pe deplin, vizitele *ilustrului principe* într-unul dintre cele mai vechi târguri ale țării, tânărul cercetător arată că domnia lui Mircea reprezintă o perioadă de o însemnătate deosebită pentru județul Vâlcea, cu urmări durabile pe plan administrativ, care n-a făcut decât să-i crească prestigiul atât în țară, cât și peste hotare.

Pornind de la izvoarele deja consacrate, părintele Rădoi subliniază că epoca lui Mircea a constituit un moment de referință și în evoluția bisericilor din Țara Românească, în general, și a monahismului, în special, locașurile de cult înmulțindu-se și ca urmare a implicării sale la cel mai înalt nivel. *Nu este loc în țara aceasta pe unde el să fi călătorit, pe unde el să fi stat și pe unde el să fi dat hrisoavele lui, în care să nu-și fi adus aminte de casa Domnului; de biserica creștină, de credința creștină, care lui i-a insuflat atâta putere.*

Dar grija lui Mircea nu s-a oprit aici, încurajând cultura și arta în care a văzut un factor de consolidare a puterii țării și a neamului său. Fără a intra în amănunte, s-a menționat un real progres și pentru creația practică și tehnică, care, la sfârșitul secolului al XIV-lea, n-a fost mai prejos de măreția domniei acestui iscusit voievod, animat de o fierbinte dragoste de neam și țară. Deși puține, mărturiile istorice prezentate sunt suficiente pentru a ne arăta că domnia lui Mircea, de peste trei decenii, se înscrie ca una din etapele importante ale înfloririi artistice de mai târziu, din această parte a țării, cu integrarea ei în circuitul valorilor universale.

Din cele expuse, se constată că *Mircea, mare cap și mare om politic a fost, dar a fost și mare credincios. Să fie îngăduit unui preot să creadă un lucru: că minunățiile pe care Mircea le-a făcut în vremea lui, le-a făcut și sprijinit de mintea lui mare, dar sprijinit, cred, mai mult pe puternica lui credință creștină*. Prin urmare, statura monumentală a faptelor sale l-a impus în istorie sub apelativul de „cel mare", care, pentru tinerele generații, a devenit *o necesitate absolută pentru a sublinia, în sfârșit, adevăratele dimensiuni ale prezenței în istoria națională și universală a domnului român*.

O pioasă evocare i se cuvine, așadar, acestui domnitor, care avea să rămână de-a lungul timpului acel *bătrân atât de simplu, după vorbă, după port*, cum stihuia Mihai Eminescu, ce și-a pus viața în slujba Bisericii și a neamului său, devenind *primul mare ctitor din istorie medievală a Țării Românești*.

Preot Constantin OLARIU

† EMILIAN LOVIȘTEANUL EPISCOP VICAR AL ARHIEPISCOPIEI RÂMNICULUI CUVÂNT ȘI FAPTĂ ÎN LUMINA EVANGHELIEI

Cartea *Cuvânt și Faptă în lumina Evangheliei* al cărei autor este Preasfințitul Emilian Lovișteanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului, a apărut anul acesta, 2014, la Editura Reîntregirea din Alba Iulia. Volumul cuprinde studii de istorie bisericească, conferințe și meditații care, publicate de-a lungul timpului în reviste și volume colective, descoperă rezultatul unei munci îndelungate și direcția de cercetare științifică asupra căreia s-a aplecat Preasfinția Sa.

Știința istoriei, slujirea arhierească și cercetarea științifică, au permis cunoașterea și înțelegerea anumitor momente din istoria și viața Bisericii, care uneori au fost prezentate fie fragmentar, fie lipsite de perspectiva soteriologică. Imaginea de ansamblu a acestui volum arată că împletirea mesajului revelat cu realitățile omenești a însemnat de fapt concretizarea acestui mesaj în viața culturală și socială a poporului, fapt pentru care studiile prezentate permit înțelegerea fără

prejudecăți a rolului Bisericii Ortodoxe în istoria poporului român. De altfel, întreaga noastră viață este o cale a descoperirii rațiunilor și Proniei dumnezeiești după cum ne încredințează Preasfințitul Emilian: *Pe calea de la Neamț la Hurezi am descoperit adevărul despre sfinții și ctitorii mănăstirilor și bisericilor românești, apărate de Pronia divină și jertfa voievozilor și ostașilor români în luptele cu turcii și în timpul celor Două Războaie Mondiale, păstrând în viață lucrarea sfințitoare a Bisericii întemeiate de Hristos-Domnul, Cel Ce este* ***Calea, Adevărul și Viața*** (*Ioan 14,6)*.

Lucrarea este structurată în patru capitole: ***Biserica și poporul român: slujire și lucrare întru devenire***, capitol care prezintă aspecte din viața Bisericii din Moldova în perioada domniei Sfântului Voievod Ștefan cel Mare și din timpul Primului Război Mondial, pentru ca *generația de astăzi, dar și cele de mâine, să ia aminte la valorile pline de sfințenie și frumusețe netrecătoare, pentru a rezista în istorie cu demnitate și har de la Izvorul vieții, Dumnezeu*; ***Activități social-filantropice la Iași și Râmnic***, în care a arătat faptul că *dimensiunea medicală și social-filantropică de astăzi, din fiecare Eparhie a Bisericii Ortodoxe Române are rădăcină în lucrarea milostivă a slujitorilor din mănăstirile veacurilor trecute*; ***Sfinții Martiri Brâncoveni în spiritualitatea și cultura creștină***, capitol în care este descoperită sublimitatea și trăinicia iubirii și jertfei credinței în Dumnezeu a Sfinților Martiri Brâncoveni, manifestarea vocației ctitoricești a Sfântului Constantin Brâncoveanu și a familiei sale în subcapitolul *Ctitoriile brâncovenești: artă și transfigurare*, precum și modul în care moștenirea și jertfa brâncovenească a fost afirmată în secolele ce au urmat, realizând, din perspectiva amprentei pe care spiritualitatea ortodoxă a așezat-o în cultura română, o admirabilă paralelă a modului în care spiritualitatea a devenit creatoare în opera Sfântului Constantin Brâncoveanu și a poetului Mihai Eminescu; ***Monahismul românesc între tradiție și universalitate creștină***, reafirmă rolul pastoral-social al monahismului ortodox în societatea românească, monahismul în viața și opera Sfântului Ioan Gură de Aur, asumarea crucii și dimensiunea misiunii monahilor după Decretul nr. 410 din 1959, urmată de prezentarea Mănăstirii Neamț și mănăstirilor din Arhiepiscopia Râmnicului, care dau posibilitatea înțelegerii într-un mod autentic a rolului pe care monahismul românesc l-a avut în formarea și păstrarea identității naționale, spirituale și culturale a poporului român, la nivel colectiv sau personal de către ierarhi, egumeni, duhovnici sau viețuitori.

Prin acest volum, Preasfințitul Emilian nădăjduiește *ca aceste vitralii-icoane ale ortodoxiei românești și universale să așeze în sufletele cititorilor, mantia luminii mărturisitoare a unui popor dreptcredincios și dorul spre un pelerinaj în viețile sfinților și în monahismul autentic*.

Preot Constantin OLARIU

† EMILIAN LOVIŞTEANUL EPISCOP VICAR AL ARHIEPISCOPIEI RÂMNICULUI, TEOLOGIE ŞI ISTORIE BISERICEASCĂ – DE LA SFINTELE TAINE LA SFINȚIREA OMULUI

La Editura Mitropoliei Olteniei a apărut la finele anului 2014 volumul de studii *Teologie și istorie bisericească – de la Sfintele Taine la sfințirea omului* sub semnătura Preasfințitului Emilian Lovișteanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului.

Volumul descoperă în primul rând experiența harului divin în viața Bisericii *pentru a cultiva darurile primite de la Dumnezeu în familie, parohie și mănăstire, spre sfințirea și înfrumusețarea vieții pământești și dobândirea veșniciei* după cum subliniază Preasfinția Sa în debutul acestuia. Reafirmarea darurilor duhovnicești ce sunt împărtășite omului prin Sfintele Taine pentru creșterea sa spirituală, prezintă viața creștinului, prin autoritatea Sfântului Vasile cel Mare, drept *o punere în lucrare a harului și a darurilor primite prin Botez, în viața bisericească, pe care o va duce de acum înainte*, manifestate în lucrarea misionar-culturală și social-filantropică a Bisericii drept *călătoria persoanei umane și înveșmântarea vieții în comuniune de dragoste și dialog, precum și mărturi-*

sirea lui Dumnezeu prin credință, fapte bune și rugăciune.

Prezentarea chipului duhovnicesc, a operei și lucrării misionare și filantropice a Sfinților Părinți și a Ierarhilor cu viață sfântă, întărește conștiința misionară a Bisericii în societatea actuală, singura, de altfel, care-l poate așeza pe creștinul contemporan într-o stare de echilibru între angajamentele sociale asumate și lucrarea de sfințire a vieții.

Volumul este structurat în patru capitole.

Studiile prezentate în capitolul *Sfintele Taine în lumina istoriei – De la Taina Sfântului Botez la Taina Sfintei Căsătorii – viața noastră între Dumnezeu și lume*, *Sfintele Taine ale Euharistiei și Spovedaniei între Tradiție și contemporaneitate*, *Taina Hirotoniei – slujire și dăruire*, *Slujirea episcopală în Biserica Mântuitorului Iisus Hristos*, *Omul între boală și vindecare*, *Libertatea și dragostea în istoria Vechiului și Noului Testament* – sunt cercetări care au fost realizate de Preasfințitul Emilian în anii anteriori, ani ce rămân cunoscuți în viața Bisericii Ortodoxe Române drept ani omagiali ai Sfintelor Taine. În cadrul acestora este prezentată autoritatea și responsabilitatea eclesială pentru cunoașterea și aprofundarea învățăturii de credință referitoare la Sfintele Taine, însă este subliniată și lucrarea lăuntrică de unire a omului cu Dumnezeu prin Iisus Hristos în Duhul Sfânt. Fiind apreciate, în cadrul volumului, *eforturile clerului și ale poporului în împlinirea pastorației și misiunii bisericești, cu extindere în spațiile internaționale, unde românii s-au stabilit temporar și au nevoie de asistență religioasă*, precum și experiența benefică a descoperirii spiritualității românești în cadrul unor texte bilingve, studiile acestui capitol sunt prezentate și în limba franceză, în traducerea doamnei prof. univ. dr. Felicia Dumas de la Universitatea „Al.I. Cuza" din Iași.

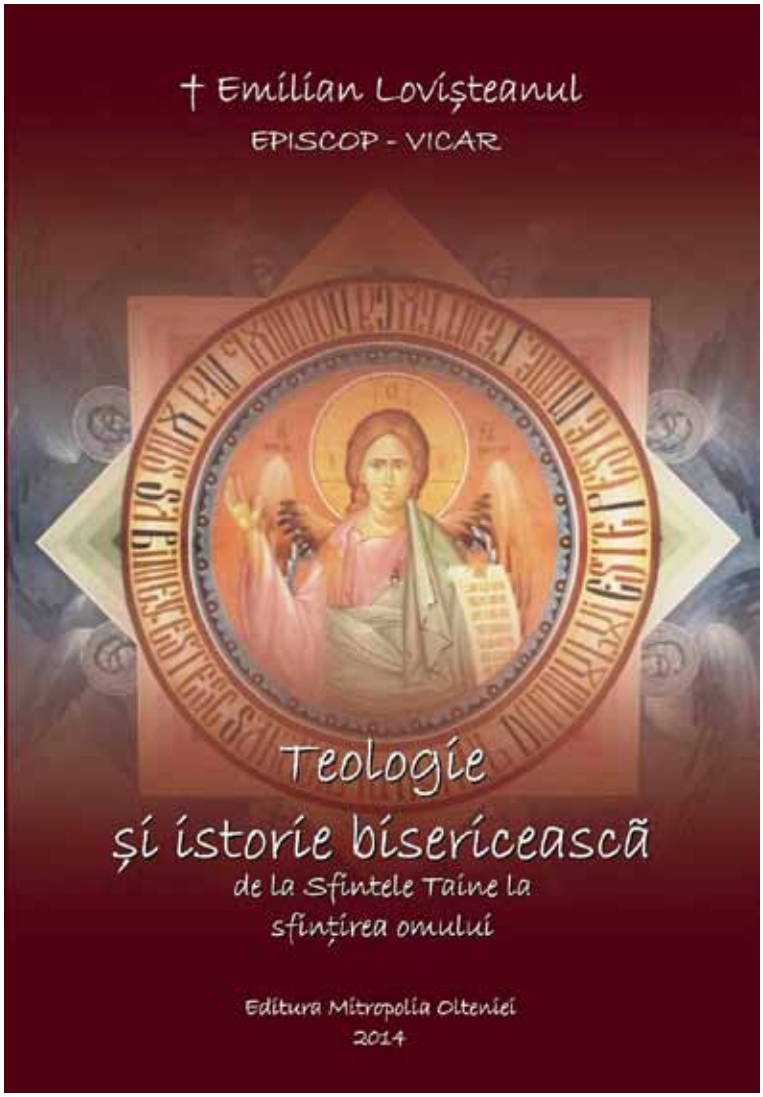

Capitolul al doilea *Sfinții Bisericii – slujitori prin cuvinte și fapte*, prezintă lucrarea Bisericii de cinstire și recunoaștere a sfinților, aceștia fiind cei în care se arată lucrarea harului divin ca rodire a darurilor Duhului Sfânt primite prin Sfintele Taine. Sunt prezentate aspecte din viața și lucrarea misionară a Sfinților Împărați Constantin și Elena, a Sfântului Vasile cel Mare, a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, a Sfântului Ierarh Calinic și a Sfinților Martiri Brâncoveni, mărturisitori ai credinței statornice, credință ce a rodit în mulțimea faptelor bune, nevoințelor și rugăciunilor pe care le-au săvârșit. Un interes aparte suscită studiul *Susținerea Bisericii Creștine prin Epistole de către Sfântul Vasile cel Mare*. Acest tezaur epistolar, este valorificat de către Preasfinția Sa în structurarea, prin argumentare patristică din opera Sfântului Vasile cel Mare, a unor teme de actualitate din viața Bisericii: unitatea, credința, dragostea, Sfintele Taine, înțelegerea, zidirea de lăcașuri sfinte, mărturisirea adevărului de credință, vrednicia slujitorilor.

Capitolul al treilea, *Creștinul pelerin între dialog și cultivarea dragostei evanghelice*, prezintă dimensiunea misionară a Ortodoxiei românești în studiile *Legăturile Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Anglicană*, *Pelerinajul în lumea ortodoxă*, precum și a modului în care spiritualitatea ortodoxă a devenit izvor de cultură și limbă românească, prezentat în studiul *Promovarea literaturii române bisericești și a unității de limbă prin propovăduirea și transmiterea Cuvântului lui Dumnezeu*.

Capitolul al patrulea, *Mărturisirea „Cuvântului Întrupat" în lume*, cuprinde transcrierea a trei interviuri acordate de Preasfințitul Emilian: *Rațiunea creației în contextul Praznicului Nașterii Domnului*, *Fericirea a IX-a, de la suferință la bucurii sfinte* și *Rugăciunea – hrana sufletească cea mai scumpă*. Prezența acestor interviuri arată lucrarea misionară actuală a Bisericii prin mijloacele mass-media în scopul cultivării iubirii lui Dumnezeu și a oamenilor.

Volumul de studii împlinește, prin structurarea tematicii în capitole și a succesiunii acestora, nevoia de sinteză pe care o impune societatea contemporană, oferind o vastă prezentare a modului în care harul divin este împărtășit prin Sfintele Taine, a roadelor duhovnicești prezente în viața sfinților, a necesității misionare pe care o impune globalizarea și secularizarea actuală, realizată prin mijloace ușor accesibile omului contemporan.

Cartea *Teologie și istorie bisericească – de la Sfintele Taine la sfințirea omului* este o invitație spre a redescoperi profunzimea și actualitatea spiritualității Ortodoxiei care păstrează memoria istoriei sfinte a mântuirii dar, totodată, atunci când devine roditoare în viața creștinului, este și trăire, ca pregustare, a Împărăției cerurilor.

Preot dr. Laurențiu RĂDOI

ARHIEPISCOPIA RÂMNICULUI, UN NOU ÎNCEPUT

Este una dintre apariţiile de seamă ale anului 2014 în Eparhia Râmnicului, publicată la Editura Antim Ivireanul din Râmnicu-Vâlcea, prin grija distinsului cercetător Eugen Petrescu, un harnic tipograf, pasionat de trecutul istoric al *ţării lupilor getici*. Răsfoind această carte, tipărită sub egida Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria", Filiala Judeţeană Vâlcea, cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Părinte Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, înţelegem dintru început că a fost întocmită în memoria poetului Mihai Eminescu, ca un pios omagiu, pe măsura importanţei şi a talentului *omului deplin al culturii române*. Lăudabila iniţiativă îi aparţine actualului ierarh râmnican, care, la doar câteva zile de la întronizare, a atras atenţia întregii suflări vâlcene prin manifestările comemorative dedicate împlinirii a 125 de ani de la mutarea în *Ţara de peste veac* a *luceafărului poeziei româneşti*. Ca o consecinţă firească a admiraţiei faţă de *sfântul preacurat al ghiersului românesc*, atmosfera de aleasă trăire spirituală şi culturală s-a încheiat pe platoul din incinta Centrului Eparhial, unde a fost plantat un tei în amintirea poetului *nepereche* şi a teiului din Parcul Copou din Iaşi, cunoscut şi sub numele de *Teiul lui Eminescu*.

Pornind de la acest popas aniversar, realmente atraşi de importanţa momentului, dar şi de fila nouă ce s-a deschis în istoria Eparhiei Râmnicului, prin alegerea şi întronizarea noului arhiepiscop, Înaltpreasfinţitul Părinte Varsanufie, s-a conturat prezenta carte, rod al ostenelilor cărturăreşti a mai multor personalităţi prezente la fastuosul eveniment.

În ceea ce priveşte conţinutul lucrării, cunoscutul publicist vâlcean a acordat, în primul rând, o importanţă deosebită ceremoniei întronizării noului arhipăstor, evocând, printre altele, mesajul sensibil, transmis de Înaltpreasfinţia Sa, din care ne luăm îngăduinţa a prezenta câteva rânduri: *Pornesc în activitatea mea de Arhiepiscop al Râmnicului ocrotitori având pe Bunul Dumnezeu şi pe Sfinţii Săi: Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, Sfântul Ierarh Antim Ivireanul, Sfântul Cuvios Grigorie Dascăl, Sfântul Cuvios Antonie de la Iezerul şi Sfinţii Martiri Brâncoveni, cu nădejdea că voi depăşi toate obstacolele inerente pe care le voi întâlni de-a lungul timpului…*

Cu aleasă preţuire, în atenţia autorului stau apoi câteva crâmpeie din viaţa şi activitatea înaltului ierarh, fost stareţ al mănăstirii Radu Vodă din Capitală (1999-2006), exarh şi episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor (1999-2014), cu o intensă preocupare pe plan editorial şi administrativ, apreciat de Preşedintele României cu Ordinul „Meritul Cultural" *în gradul de Comandor*. De bună seamă, au fost evidenţiate şi strădaniile didactice desfăşurate ca profesor de Religie la diverse şcoli din Bucureşti, activităţile filantropice, dar şi misiunile încredinţate, în repetate rânduri, la Biserica „Sfântului Mormânt" din Ierusalim pentru a aduce în ţară Lumina Sfântă.

Din capitolul intitulat *Credinţă şi cultură în cetatea Râmnicului*, aflăm câteva gânduri şi impresii din partea participanţilor la memorabilul eveniment dedicat lui Mihai Eminescu, ca o încununare a slujbei de pomenire din Catedrala arhiepiscopală. Răsfoind paginile închinate *voievodului slovei româneşti*, întâlnim vibrante alocuţiuni susţinute de arhiereul vâlcean, de scriitorii Ioan St. Lazăr şi Mihai Sporiş, dar şi sincere aprecieri din partea altor personalităţi din lumea culturală, ca un prinos de recunoştinţă adus *omului complet*. Nu ne propunem

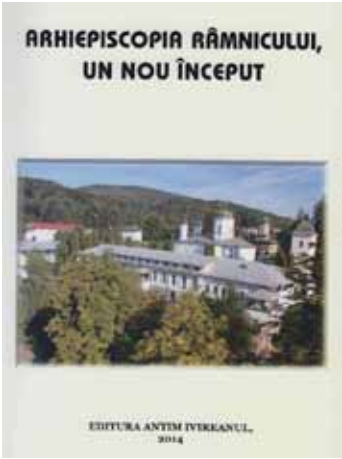

să evidenţiem aici toate creaţiile literare strânse în prezenta lucrare, dar îi putem menţiona pe Ion Soare, Alexandru Popescu-Mihăeşti, Remus Grigorescu, Marinela Belu-Capşa etc., alături de preoţii Petre Mateiescu şi Laurenţiu Rădoi, implicaţi în viaţa culturală vâlceană, care, prin tot ce au scris, ne provoacă la reflecţie, resimţind nevoia de a reciti operele bădiei Mihai. Desigur că, în această atmosferă pioasă, nu pot lipsi cuvintele poetului Tudor Arghezi: *Din tumultul dramatic al vieţii lui s-a ales un Crucificat. Pentru pietatea noastră depăşită, dimensiunile lui trec peste noi, sus şi peste văzduhuri. Fiind foarte român, Eminescu e universal*.

Aşa cum reiese din Cuvântul adresat la final de iniţiatorul şi îngrijitorul acestui frumos dar făcut iubitorilor de cultură, cititorul avizat, şi nu numai, se va convinge uşor, parcurgând întreaga lucrare, că *demnitatea poporului român nu poate fi frântă, că înaintaşii ne obligă să perpetuăm în această vatră, să privim spre viitor cu fruntea sus, iar liantul existenţei noastre, legătura trecutului cu prezentul şi viitorul nostru este Biserica Ortodoxă, Biserica neamului; ea este instituţia care, fără întrerupere, timp de aproape două milenii pregăteşte şi asigură viitorul acestui popor mult încercat*.

Privită în ansamblu, valoarea măreţului demers cultural este desăvârşită de albumul de fotografii, imortalizate cu prilejul întronizării Înaltpreasfinţitului Varsanufie şi a comemorării poetului genial al neamului nostru, *mărturia mândră a sensibilităţii române în faţa literaturii universale*. Avem motive să credem că *Indexul* oficialităţilor, oamenilor de cultură, preoţilor şi diaconilor participanţi la acest ceas aniversar ne ajută să deslușim însemnătatea iniţiativei actualului ierarh vâlcean, ce poate marca *un nou început în Arhiepiscopia Râmnicului*.

În concluzie, merită menţionată la loc de cinste această apariţie editorială, care, prin tratarea amplă şi frumoasa evocare a marelui poet naţional poate sensibiliza orice conştiinţă românească.

Dr. Teodora GIURGIU

SESIUNEA DE COMUNICĂRI ŞTIINŢIFICE „BISERICA ORTODOXĂ ŞI ARMATA ROMÂNIEI”

Î.P.S. Emilian Lovișteanu, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului, binecuvântând lucrările sesiunii de comunicări științifice

În zilele de 27-29 iunie 2014, în sala de conferințe a Mănăstirii Dintr-un Lemn, a avut loc prima ședință a Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu”, demers comun al Arhiepiscopiei Râmnicului, Universității „Ovidius” Constanța, Serviciului Istoric al Armatei și al instituțiilor de comandă, de instrucție și învățământ militar.

În *Argument* la statutul Centrului se precizează că înființarea acestuia este un demers cultural *pentru reafirmarea misiunii jertfelnice pe care domnitorii creștini și armata din toate timpurile au desfășurat-o „pentru apărarea Bisericii și a credinței strămoșești, pentru întregirea neamului, pentru întregirea neamului, pentru libertatea și demnitatea noastră”*. Preoții Bisericii au fost chemați să-i întărească sufletește pe ostașii cărora le-au devenit duhovnici, ținându-le trează conștiința morală sau alinându-le suferința.

Evenimentul continuă demersurile anterioare de recunoaștere pioasă a înaintașilor și a jertfei ostașilor români, amintind aici Simpozionul național „Istorie, spiritualitate și eroism” (2011), Simpozionul național „Generalul adjutant Paul (Pavel) Teodorescu (1888-1981) – slujitor al neamului și ctitor al Bisericii (2013)”, ocazie care a permis și lansarea volumului „Generalul adjutant Paul (Pavel) Teodorescu. Vocația creativității. 125 de ani de la naștere”.

Î.P.S. Emilian Lovișteanu, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului, a binecuvântat lucrările sesiunii de comunicări științifice, relevând importanța demersului pentru aprofundarea domeniului care reflectă legătură fundamentală dintre Biserica Ortodoxă și Armata României. Anual vor putea fi evocate personalități, care vor fi comemorate de cele două instituții fundamentale ale Statului.

În continuare, prof. univ. dr. Valentin Ciorbea a prezentat argumentele privind constituirea Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu” și semnificația alegerii locului de desfășurarea al manifestărilor, respectiv Mănăstirea Dintr-un Lemn – lăcaș de închinare și pomenire a eroilor marinari și aviatori.

Comandorul dr. Marian Moșneagu, redactorul-șef al revistei „Misiunea” – publicația anuală a Centrului, a prezentat primul număr lansat cu această ocazie. Fondată de prof. univ. dr. Valentin Ciorbea și coordonată de șeful Serviciului Istoric al Armatei, revista „Misiunea” abordează subiecte referitoare la istoricul Mănăstirii Dintr-un Lemn, proiectele generalului-adjutant Paul Teodorescu, fost ministru al Aerului și Marinei, de conlucrare între cele două instituții fundamentale ale statului, tradițiile Episcopiei Armatei României, personalitățile reprezentative ale Clerului Militar, pilde de eroism din epopeea națională, ctitorii și așezăminte de cult din Armata României, precum și lucrări reprezentative din istoriografia națională care reflectă simbioza dintre cele două instituții reprezentative ale neamului. De asemenea, revista își propune să găzduiască articole, studii, documente, recenzii și iconografie care să reflecte relațiile Bisericii Ortodoxe și a celorlalte culte recunoscute oficial cu Armata României.

Printre invitați s-au numărat căpitan-comandorul Marius Rohart, directorul Muzeului Marinei Române, colonelul Dumitru Cîrjan, comandantul Școlii Militare de Subofițeri de Jandarmi „Grigore Alexandru Ghica” Drăgășani și Ion Troculescu, primarul comunei Frâncești.

Alături de Î.P.S. Emilian Lovișteanu – Arhiepiscopia Râmnicului, prof. univ. Dr. Valentin Ciorbea – Universitatea „Ovidius” Constanța, maica stareță stavroforă Emanuela Oprea – Mănăstirea Dintr-un Lemn și comandorul dr. Marian Moșneagu – Serviciul Istoric al Armatei, la dezbateri au participat colonelul (r) prof. univ. dr. Ion Giurcă, colonelul (r) Dumitru Stavarache, dr. Marian Nencescu, dr. Luminița Giurgiu, redactorul-șef al revistei „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, Dr. Teodora Giurgiu – Serviciul Istoric al Armatei, dr. Andreea Atanasiu-Croitoru de la Muzeul Marinei Române, preotul dr. Laurențiu Rădoi, dr. Silviu Moldovan de la C.N.S.A.S. și prof. Cornelia Ghinea.

Comandorul dr. Marian Moșneagu, redactorul-șef al revistei „Misiunea”

Dr. Andreea ATANASIU-CROITORU[1]

SLUJBA DE POMENIRE A GENERALULUI PAUL TEODORESCU ŞI DEZVELIREA PLĂCII MEMORIALE DEPUSE DE „CLUBUL AMIRALILOR"

În anul 2013, când se împlineau 125 de ani de la naşterea generalului adjutant Paul (Pavel) Teodorescu, printr-o adevărată concentrare de forţe, prof. univ. dr. Valentin Ciorbea reunea la Vâlcea reprezentanţi ai Bisericii, ai Armatei dar şi ai societăţii civile, în ceea ce avea să fie *Simpozionul naţional* ***„Generalul adjutant Paul (Pavel) Teodorescu (1888-1981) – slujitor al neamului şi ctitor al bisericii"***. Manifestarea s-a desfăşurat în zilele de 28 şi 29 iunie 2013, cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Părinte Gherasim, Arhiepiscopul Râmnicului, secondat de Preasfinţitul Episcop Vicar dr. Emilian Loviştеanul, şi a cuprins două mari activităţi: simpozionul care a avut loc în sala „Iosif Episcopul" a Aşezământului Pastoral-Cultural „Sfântul Ierarh Calinic" din cadrul Centrului Eparhial al Arhiepiscopiei Râmnicului şi Slujba de pomenire a generalului adjutant Paul (Pavel) Teodorescu ţinută, aşa cum era şi firesc, de Hramul Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, la Mănăstirea Dintr-un Lemn din localitatea Frâncești, judeţul Vâlcea.

Evenimentul dedicat ilustrului general s-a încheiat cu promisiunea că toate lucrările prezentate la simpozion vor vedea lumina tiparului într-o nouă revistă. Ceea ce s-a și întâmplat un an mai târziu când a apărut „Misiunea", ca periodic al Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata Română „General Paul Teodorescu". Publicaţia s-a aflat pe masa participanţilor la prima sesiune a Centrului, desfăşurată în perioada 27-29 iunie 2014. Aceasta va avea apariţie anuală, iar aici îşi vor găsi locul articole semnate de istorici consacraţi, arhivişti, preoţi, preoţi militari ş.a. Proiectul este iniţiat de profesorul univ. dr. Valentin Ciorbea, directorul fondator al revistei „Misiunea" şi direc-

Slujba de sfinţire a plăcii memoriale realizată de „Clubul Amiralilor"

torul executiv al Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata Română, fiind rezultat al colaborării dintre Şcoala Doctorală de Ştiinţe Umaniste, domeniul Istorie, din cadrul Universităţii „Ovidius", Arhiepiscopia Râmnicului, Statul Major al Forţelor Aeriene, Statul Major al Forţelor Navale, Serviciul Istoric al Armatei şi Muzeul Marinei Române.

Evenimentul se desfăşoară anual la Mănăstirea Dintr-un Lemn deoarece, din 1939, la iniţiativa generalului Paul Teodorescu, pe atunci ministrul Aerului şi Marinei, după lucrările de renovare şi modernizare a mănăstirii, realizate cu aviatori şi marinari, în sfântul lăcaş au început să se ţină slujbe de pomenire şi rugăciune pentru aceştia. În acest fel s-a realizat o conlucrare deosebită între cele două categorii de forţe, Marina şi Aviaţia, respectiv Biserica Ortodoxă Română. A fost aleasă ziua de 29 iunie, aceasta fiind Praznicul Sfinţilor Petru şi Pavel, în semn de omagiu pentru activitatea depusă de generalul Paul (Pavel) Teodorescu la Mănăstirea Dintr-un Lemn, loc unde, de altfel, şi-a găsit şi sfârşitul.

Placa memorială realizată şi depusă de „Clubul Amiralilor" la Mănăstirea Dintr-un Lemn şi dezvelită de şeful Statului Major al Forţelor Navale, contraamiral dr. Alexandru Mîrşu

Statul Major al Forţelor Navale a fost prezent şi de această dată la slujba de pomenire prin cei mai de seamă, reprezentanţi ai săi: contraamiralul dr. Alexandru Mîrşu şeful Statului Major al Forţelor Navale, contraamiralul de flotilă dr. Constantin Ciorobea, contraamiralul de flotilă dr. Gigi-Cristinel Uce, comandorul Ion Ciontoiu şi comandorul Dan Căpăţână. Delegaţia Forţelor Navale a sosit la mănăstire în dimineaţa zilei de 29 iunie, fiind imediat invitată să viziteze Casa Memorială a generalului adjutant Paul (Pavel) Teodorescu, ghidată de maica stareţă stavroforă Emanuela Oprea şi maica Tecla. Au fost vizitate apoi, şi noul lăcaş de cult, aflat în construcţie şi împrejurimile mănăstirii, iar în final, distinsul reprezentant al Forţelor Navale a fost invitat să semneze în Cartea de Onoare.

Slujba de pomenire a avut loc la bisericuţa de lemn, în faţa locului de veci al generalului Paul Teodorescu şi a fost oficiată de părintele Dumitru-Lucian Bostan, preot militar în cadrul Forţelor Navale, împreună cu părintele duhovnic al mănăstirii.

O surpriză extrem de plăcută a constituit-o amplasarea unei plăci memoriale pe unul din pereţii porţii de intrare a Bisericii de zid, placă realizată de „Clubul Amiralilor", pe care sunt gravate cuvintele: *„În memoria eroilor marinari şi aviatori care s-au jertfit pentru România"*. Placa a fost dezvelită de şeful Statului Major al Forţelor Navale, contraamiralul dr. Alexandru Mîrşu şi apoi sfinţită de un sobor de preoţi condus de părintele Dumitru-Lucian Bostan.

Ceremonia s-a încheiat cu deja tradiţionala fotografie de grup.

NOTĂ

1 Muzeul Marinei Române.

Participanţii la activităţile desfăşurate la Mănăstirea Dintr-un Lemn

Preot Constantin OLARIU

DISCURSUL EPISCOPULUI VARTOLOMEU STĂNESCU LA DEZBATERILE SENATULUI DIN 28 FEBRUARIE 1924 ASUPRA LEGII ORGANIZĂRII ARMATEI[1]

Domnule preşedinte şi Onorat Senat, voi fi scurt. Voi fi mai scurt ca oricând, pentru că am luat cuvântul nu ca specialist şi, prin urmare, nu ca să examinez tehnica legii militare a domnului Ministru de război, ci am luat cuvântul pentru un alt motiv. Am luat cuvântul la legea aceasta ca să le reamintesc conştiinţelor noastre o virtute măreaţă, o virtute neîntrecută şi neegalată până astăzi, pe care neamul românesc şi-a pecetluit-o în istoria omenirii prin armatele sale.

Virtutea aceasta domnilor este apărarea dreptăţii şi apărarea păcii, pentru care armatele noastre au luptat de-a pururea în cursul prelung şi greu al istoriei lor.

Se ştie domnilor, că în dreptate şi în pace viaţa şi lumea îşi au valorile lor cele mai sfinte. Dreptatea şi pacea sunt temelia societăţilor, dreptatea şi pacea sunt izvorul progresului, dreptatea şi pacea sunt idealurile credinţelor noastre creştineşti.

Este adevărat că sunt destule popoare care au armatele mai vechi decât noi, mai bine formate ca noi şi poate mai eroice, dar dacă examinăm calităţile morale ale acestor armate străine, vedem că în mâinile popoarelor de care vorbim, ele nu au fost decât uneltele egoismului lor. Ceea ce au manifestat ele în lume nu a fost decât spiritul de dezbinare şi stăpânire, nu a fost decât pornire de pradă asupra libertăţii şi muncii celorlalte popoare.

Este foarte adevărat că chiar şi pe calea aceasta a năvălirii brutale s-a lucrat la progresul omenirii, însă s-a lucrat prin forţă şi nu prin puterea morală. Ei bine, armatele noastre în toată istoria lor nu s-au coborât la această stare, pentru că n-au fost nicicând uneltele egoismului nostru.

Înainte de a fi venit poporul turc în Europa, am avut lângă noi pe poporul bulgar care a fost mai mic decât noi. Tot aşa am avut lângă noi şi pe poporul sârb care şi el a fost mai mic decât noi. Cu toate acestea nu numai că nu am căutat să le dominăm prin vitejia armatelor noastre, ci dimpotrivă, dacă ne-am dus cu Mircea la Cosova, ne-am dus mai mult pentru aceste două popoare vecine, ca să le scăpăm din pieire.

Am avut lângă noi şi pe ruşi, care ne-au chinuit mai ales cu dragostea lor de cum s-au aşezat lângă noi. Cu toate acestea noi ne-am dus la Plevna, e drept şi pentru noi, dar ne-am dus mai ales ca să-i scăpăm pe ruşi de ruşine. (Aplauze)

Ne-am dus, de asemenea, cândva în Ardeal cu Mihai, dar nu pentru pradă sau cotropire de popoare străine, ci ne-am dus ca peste o singură limbă, ca peste o singură lege, ca peste un suflet cu origine unică, ca o structură la fel, să se statornicească un singur sceptru şi o singură coroană română.

Patrimoniul armatelor noastre, prin urmare, este unic în lume şi trebuie să ştim să-l punem în relief şi în valoare, ori de câte ori vorbim de armatele noastre.

Domnilor, este foarte greu să ai o armată care să stea necontenit la această înălţime morală. Armatele sunt ieşite din egoismul omenesc, egoism din care este constituită poate pentru trei din patru părţi firea omenirii şi de ieri şi de astăzi şi de mâine. Cum au ieşit armatele din egoismul omenesc, o arată nu numai istoria faptelor lor, dar o arată şi lupta dusă de spiritul paşnic al lumii prin intelectuali şi instituţii împotriva armatelor şi războaielor lor.

Din secolul al XVII-lea bunăoară, Hugo Groţius, a fost cel dintâi care a pus ştiinţa şi experienţa lui de jurist şi diplomat în contrast cu meseria armelor şi a scris o carte intitulată „De pace et Bello".

Cu mult mai înainte de Groţius, se ridicase împotriva războaielor doctrina noastră creştină. Creştinismul a văzut în războaie crima cea mai înfiorătoare pe care omul poate s-o facă asupra omului, pentru că crima aceasta este colectivă, adică nu e numai de la individ la individ, ci e de la popor la popor. Pentru aceasta creştinismul a căutat să dezarmeze şi a pornit un curent hotărât împotriva războiului, care prin scris mai ales, a dominat în lumea creştină aproape trei veacuri.

Tertulian în „De corona", zice că „Mântuitorul poruncindu-i Sfântului Petru să-şi pună sabia în teacă a dezarmat pe toţi soldaţii omenirii".

„Noi nu avem decât o singură patrie – continuă Tertulian – şi anume omenirea. Pentru cine fraternizează cu întreaga omenire, războiul este cea mai oribilă crimă". Curentul acesta a făcut să se creadă că învăţătura creştină era împotriva existenţei statului pe care printr-o astfel de învăţătură îl lasă fără apărare şi atunci un nobil roman dintr-una din cele mai strălucite familii, Albini, anume Volusianus, i-a pus Fericitului Augustin următoarele întrebări: Dacă creştinul învaţă să-i iertăm pe cei ce ne fac rău şi să nu-i răsplătim nimănui răul prin rău, ci dimpotrivă, când cineva ne-a lovit peste un obraz să i-l întoarcem şi pe celălalt şi, că dacă ne cere haina să-i dăm şi o cămaşă, atunci vă întreb ce va face un biet stat cu o astfel de doctrină. El nu va avea dreptul să facă război cu duşmanii care îl pustiesc. El nu se va putea nici răzbuna, nici apăra, ci va merge la cea mai sigură pieire. Iată cum – adaugă Volusianus – prinţii creştini se dovedesc incapabili de a ne păstra statul.

Fericitul Augustin însă i-a răspuns că nu trebuie să înţeleagă creştinismul aşa. Creştinismul condamnă egoismul şi toate războaiele născute din el, dar e pentru legitima apărare pe care

creștinismul o sfințește. Războiul trebuie să fie drept în cauza lui și umanitar în executarea lui, aceasta e tot ceea ce îi cere războiului creștinismul deocamdată. Mântuitorul n-a dezarmat pe ostașii care au venit la el și nici nu i-a îndemnat să dezerteze, iar războinicul David i-a fost strămoș și n-a fost neplăcut lui Dumnezeu. După creștinism deci, încheie Augustin, războaiele și armatele nu sunt condamnate decât în abuzurile lor, dar nu și în datoria de a-și apăra popoarele și patria lor.

Iată, prin urmare, pentru ce biserica lui Hristos binecuvântează armatele când ele stau pe tărâmul moral, după cum din fericire au stat de-a pururea de la apariția lor și până astăzi armatele neamului nostru. Ei bine, când se vine cu o lege pentru armata română eu cred că cea dintâi datorie a noastră este să-i scoatem în relief caracterul acesta de instituție morală prin excelență a neamului nostru, a cărei sabie e atât de aproape de cruce și să facem ca legea aceea, oricare ar fi ea, să poarte în ea dispoziții care să le deschidă armatelor noastre un drum cultural. În armata română trebuie să introducem cultura cu orice preț și nu numai din cauza acestor tradiții sfinte de înaltă moralitate a armatei noastre, dar mai ales pentru că de acum înainte lumea începe cu dinadinsul a se porni contra războiului și a lucra pe toate căile pentru pace.

Astăzi avem cu conducerea și rânduiala aceasta Liga Națiunilor, care nu e academie ci organism politic și juridic internațional, menit acum să înlăture războiul.

Sub raport cultural, credem că e bine ca în timpul în care soldații sunt în cazarmă pentru stagiul militar, să se sacrifice o parte din timp pentru instruirea lor pe toate terenurile vieții reale, căutându-se ca odată cu ostașul sănătos și viteaz să se formeze în soldat omul și cetățeanul.

Domnilor, nici un timp nu este mai propriu pentru formarea omului și a cetățeanului, decât timpul petrecut în cazarmă. Aici se trece cu adevărat frontiera dintre copilărie și maturitate, aici sufletul caută să-și găsească o credință și o urmă proprie pentru viața matură, aici la vârsta aceasta caută el modalitățile și elementul de a deveni stăpân pe viața sa. Din cauza acestei dezvoltări în viața matură, sufletele ostașilor se pot foarte ușor și zidi și pierde, după cum îndrumările pe care le primesc îi duc spre zidire, sau spre rătăciri. Dispozițiile acestea sufletești ne explică la soldați putința răspândirii printre ei cu atâta ușurință a diferitelor rătăciri confesionale ca adventismul și baptismul și a ideilor revoluționare.

Din moment deci ce soldatul ne prezintă în timpul stagiului militar sufletul dispus pentru a fi format ori în bine ori în rău, noi trebuie să venim la el nu numai cu specialitatea armelor, ci și cu formarea vieții de om și cetățean. Să deprindem prin urmare soldatul român cu viața reală, să-i facem un anumit curs în cazarmă, punându-1 să învețe agricultura, mai ales că regimentele noastre au pământuri destule pentru această îndeletnicire, să învețe anumite meșteșuguri, să învețe disciplina la muncă și cumințenia la repaos, deprinzându-se printr-un anumit program de fapte de solidaritate și de ajutorare cu dragostea față de aproapele său. La rezultatele acestea se poate ajunge ușor căci în armată e ca în călugărie, adică se renunță la voință. În armată soldatul execută și este numai de datoria conducătorilor să știe ce-i dau să execute.

Dacă vom ști deci să dăm o directivă superioară soldaților în cazărmi, fiți foarte convinși că vom avea în poporul nostru adevărata vigoare morală pe care ca pe un altoi de preț o va aduce în satul și familia lui fiecare soldat care a purtat armele patriei sale. Datoria noastră este să ne gândim la sufletul soldatului nostru, ca să facem din el nu numai apărătorul țării, dar și cetățeanul luminat de mâine și deci, la capacitatea și la organizarea modernă a comandamentelor militare. Pentru aceasta, domnule Ministru, aș fi dorit ca în proiectul de lege în articolul penultim unde se enumără o mulțime de instituții legate de viața militară și pentru care se spune că se vor face legi speciale să se fi enumerat și instituția culturală care să fie programată la timp printr-o lege specială în sensul creării, de pildă domnule Ministru, a unei academii militare.

Deja în cazărmile noastre se organizează de ceva vreme conferințe militare dar pentru ca aceste lucrări să fie cu roade, trebuiesc organizate prin lege și date pe mână unor specialiști, căci dacă este vorba să întărim sufletul poporului, orice cheltuială materială nu înseamnă nimic din moment ce cu ea putem dobândi sufletește un rezultat superior.

În cultura oștirii la care mă gândesc nu e vorba, după cum vedeți de filozofii sau noian de idei, din care chiar învățații lumii ajung câteodată cu greu să se smulgă spre a reveni la realitate, ci e vorba de adaptarea la viața omenească și cetățenească prin cazarmă a românului militar. (Aplauze)

Revin acum la un punct către care, domnule Ministru, mă apropii cu sfială. Revin la prerogativa M.S. Regelui nostru de a numi pe comandant în vremurile de război. Este o prerogativă sau mai bine zis o atribuție constituțională Monarhului nostru care desigur că i se cuvine de drept, dar trebuie să ne gândim în același timp și la marele risc pe care îl are un popor prin numirea comandantului său de război de către un singur om. Oricât de superior ar fi un Monarh, el rămâne totuși om și prin urmare ca un singur om să numească un conducător militar a unui întreg popor cred că se deschide de o parte un risc enorm, iar pe de alta se sfârșește o răscumpărare grea. Nu înțeleg ca în astfel de cazuri să se aplice prin legi sau altfel răspunderea penală. O astfel de răspundere nu înseamnă nimic, căci pierderea sau înfrângerea unui popor prin război nu se poate îndrepta nici cu mustrarea conștiinței din partea Suveranului, după cum ne spunea d. Costăkescu, nici prin vreo sancțiune penală oarecare.

Pagubele suferite de popoare prin astfel de războaie sunt prea profunde și mari ca să se poată vindeca prin astfel de explicații. Înțeleg însă să se facă un lucru și anume să se ia toate măsurile preventive ca o astfel de numire să fie făcută cu cât mai multă transparență și chibzuială în momentul în care se face.

De ce să lăsăm noi o răspundere nemaipomenit de grea pe umerii unui singur om și nemaipomenit de periculoasă mai ales pentru un Suveran care trebuie ferit de răspunderi directe.

Ca popor iubitor față de Suveranul nostru, cred că fără să-i atingem prerogativele, ar trebui totuși să-i dăm ajutor în răspunderile sale, punându-i pentru cazul acesta la îndemână deliberarea unui mare sfat militar și politic, care să-i indice pe cel ce va conduce armatele poporului, pe cel ce va avea să pună în risc existența unui popor.

Și atunci, ar trebui – cred eu – să modificăm articolul unde se prevede aceasta, în sensul următor: „Statul Major întrunit în ședință cu consiliul militar și cu primul Ministru și Ministrul de război, sub președinția Majestății Sale, numește pe comandantul armatelor în timp de război".

Vedeți că în cazul acesta răspunderea se lărgește ca și competența și siguranța numirii.

Asistența atâtor factori răspunzători dă unei astfel de numiri un fel de transparență, prin care se înlătură orice bănuială a spiritului de părtinire și solemnizează un comandament

care, privind întregul popor, își are pentru întărirea lui într-o comună deliberare, pe Suveran și reprezentanții specialiști ai poporului.

Prin această măsură se țin în toată căldura și curățenia lor legăturile sufletești dintre popor și Suveran, care trebuie păstrate cu sfințenie, mai ales la noi, unde în privința aceasta ne-am făcut frumoase tradiții.

Pentru ca această legătură sufletească să fie păstrată, Regele, monarhul constituțional, s-a declarat constituțional neresponsabil și s-a trecut responsabilitatea la miniștri, fiindcă domnilor, oricât de tari ar fi legile care leagă pe om de om și pe autorități de inferiori, dacă nu intervine sufletul în legăturile acestea, cu legile și cu rigoarea lor, nu se face nimic.

Aceasta am avut, domnule Ministru de Război, să le aduc la cunoștința onoratului Senat, rugând pe Dumnezeu ca dumneavoastră, care sunteți unul dintre marii eroi nu numai ai neamului nostru, ci ai războiului de ieri, prin faptul că ați intrat într-una din capitalele dușmane, ca aproape nimeni din marii comandanți ai acestui război, să aveți norocul să deveniți ziditorul armatei noastre pentru toate nevoile ei. (Aplauze prelungite)

NOTĂ

1 Vezi vol. Episcopul Vartolomeu Stănescu, *În lumina cuvântului*, Râmnicu Vâlcea, Editura Sfântul Antim Ivireanul, 2013, pp. 342-348.

MISIUNEA

Revista Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu"

Director fondator:
Prof.univ.dr. **Valentin Ciorbea**
valentinciorbea@yahoo.com
Colegiul de redacție:
Redactor-şef – comandor dr. **Marian Moşneagu**
mosneagu_marian@yahoo.com
Redactor – Pr.dr. **Ștefan Zară**
Redactor – Pr. dr. **Laurențiu Rădoi**
Secretar de redacție – dr. **Teodora Giurgiu**
teodora.giurgiu@gmail.com

Colaborator permanent: **Dumitru Manolache** – ziarist
Adresa redacției:
Mănăstirea Dintr-un Lemn - Comuna Frâncești, județul Vâlcea,
cod 247195 - e-mail: revista.misiunea@yahoo.ro
Coperta I
Bisericuța Mănăstirii Dintr-un Lemn și Generalul Adjutant Paul Teodorescu
Coperta IV
Participanții la Simpozionul „Biserica Ortodoxă și Armata României – Tradițiile conlucrării", Ediția a III-a, 28 iunie 2014 - Arhiepiscopia Râmnicului
ISSN 2360 – 4190 **ISSN-L** 2360 – 4190

Tehnoredactare:
Raluca Buzoianu
Tiparul executat la:
SC INFCON SA - 0241 580 527

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine în exclusivitate semnatarilor acestora. Manuscrisele nu se înapoiază. Reproducerea articolelor sau a documentelor publicate este permisă numai cu indicarea autorului articolului și a titulaturii revistei.

Cuprins

Înaltpreasfințitul Părinte VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului
BISERICA, ARMATA, MISIUNEA 3

Locotenent-comandor ing. Mihai EGOROV
„PERIOADA DE STUDENȚIE ESTE FOLOSITOARE PENTRU A CREIONA OSATURA UNUI BĂRBAT PUTERNIC, UNEI FEMEI ADEVĂRATE", conchide Înaltpreasfințitul părinte Teofan, Arhiepiscopul Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Bucovinei 4

Profesor dr. Vasile MĂRCULEȚ
ORGANIZARE ECLEZIASTICĂ DE RIT RĂSĂRITEAN ÎN REGIUNILE EXTRACARPATICE ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIII-LEA 8

Maica Stareță Stavroforă Emanuela OPREA
Maica Tecla FUIOAGĂ
PAGINI DIN ISTORIA MĂNĂSTIRII DINTR-UN LEMN (II): ICOANA FĂCĂTOARE DE MINUNI A MAICII DOMNULUI, PUTEREA TRANSFIGURATOARE 11

Drd. Gabriel PĂTRAȘCU
BISERICA MILITARĂ „MIHAI VODĂ" 16

Dumitru MANOLACHE
MISTERIOASA CURTE BRÂNCOVENEASCĂ DE LA OBILEȘTI 20

Prof. Cornelia GHINEA
BISERICILE MILITARE DIN ORADEA ÎN PERIOADA INTERBELICĂ 23

Prof. univ. dr. Valentin CIORBEA
MITROPOLIA OLTENIEI – PRIMUL AN DE ISTORIE (21 DECEMBRIE 1939-21 DECEMBRIE 1940) – ÎNTR-UN MEMORIU AL I.P.S. NIFON CRIVEANU 26

Dr. Marian NENCESCU
BISERICILE OROPSITE ALE TRANSNISTRIEI 30

Prof. univ. dr. Ion GIURCĂ
BISERICA ȘI ARMATA, LOC ȘI ROL ÎN REALIZAREA UNIRII PRINCIPATELOR ÎN ANUL 1859 34

Preot lect. univ. dr. Sergiu-Grigore POPESCU
ASPECTE PRIVIND CONTRIBUȚIA BISERICII DIN OLTENIA LA RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ. SPRIJINUL PENTRU SPITALELE ÎNFIINȚATE ÎN TIMPUL CAMPANIEI DIN 1877-1878 ÎN DREAPTA OLTULUI 38

†EMILIAN LOVIȘTEANUL
Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului
ARHIEPISCOPIA IAȘILOR: ASPECTE DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1916-1918) 44

Comandor (r) prof. dr. Aurel PENTELESCU
CÂTEVA ERORI ÎN CERCETAREA ISTORIOGRAFICĂ PRIVIND EPISCOPIA ARMATEI ROMÂNE DIN ANII 1921-1948 48

Comandor (r) prof. dr. Aurel PENTELESCU, Ionuț-Constantin PETCU
PREOTUL ICONOM STAVROFOR CONSTANTIN NAZARIE (1865-1926), ȘEFUL SERVICIULUI RELIGIOS AL ARMATEI ROMÂNE ÎN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI 52

Lect. univ. dr. Florian BICHIR
VIAȚA NEROMANȚATĂ A PRIMULUI MITROPOLIT STILIST, GALACTION CORDUN 64

Comandor dr. Marian MOȘNEAGU
UN PASTOR DE SUFLETE. PREOTUL LOCOTENENT-COLONEL ILIE DELEANU 68

Dr. Lucian DINDIRICĂ
Director Biblioteca Județeană Dolj „Alexandru și Aristia Aman"
O FILĂ DE ISTORIE ECLESIASTICĂ ROMÂNEASCĂ: MITROPOLITUL NIFON CRIVEANU 75

Dr. Alin SPÂNU
GENERALUL PAUL TEODORESCU ÎN JURNALUL LUI VICTOR SLĂVESCU (1937) 80

Felicia ȚUCĂ, Dr. Cornel ȚUCĂ
„RĂSPLATĂ" PENTRU UN EROU: CONTRAAMIRALUL POMPILIU-ION-HORIA MACELLARIU 84

Preot Constantin OLARIU
PRIGOANA COMUNISTĂ ÎMPOTRIVA CONTRAAMIRALULUI HORIA MACELLARIU 95

Dr. Luminița GIURGIU
CĂPITANUL-PREOT NICOLAE MUREA – CONFESORUL GARNIZOANEI CHIȘINĂU 98

Dr. Teodora GIURGIU
LOCOTENENT-COLONELUL PREOT PETRE CHIREA – CONFESORUL GARNIZOANEI TURNU MĂGURELE 104

Maior dr. Milyan MILKIČ
PREOȚII ÎN MISIUNILE MILITARE ALE GUVERNULUI SÂRB (1916-1920) 109

Asist. univ. dr. protosinghel Maxim VLAD
MARTIRIUL CREȘTIN, CU O PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA SOLDAȚILOR MARTIRI DIN PRIMELE SECOLE CREȘTINE 114

Drd. Ionela ZAHARIA
CLERUL MILITAR ROMÂN DIN AUSTRO-UNGARIA (1914-1918) 119

Preot dr. Laurențiu RĂDOI
CHIPURI DE PREOȚI VÂLCENI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1916-1918) 124

Colonel (r) Remus MACOVEI
EROII GERMANI DIN LOCALITATEA MIHAIL KOGĂLNICEANU JERTFIȚI ÎN ARMATA ROMÂNĂ PE TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL 131

Prof. univ. dr. Petre ȚURLEA
TRANSILVANIA DE NORD-EST SUB TEROARE MAGHIARĂ. DOCUMENTE NOI 134

Dr. Irina-Alexandra SIMION
ARMATA ROMÂNĂ ȘI CULTELE 148

Redacția
PREOT DR. LAURENȚIU RĂDOI LA 625 DE ANI DE ATESTARE DOCUMENTARĂ A RÂMNICULUI. EPOCA LUI MIRCEA CEL MARE, MOMENT DE SEAMĂ ÎN ISTORIA JUDEȚULUI VÂLCEA (1386-1418) 148

Preot Constantin OLARIU
† EMILIAN LOVIȘTEANUL EPISCOP VICAR AL ARHIEPISCOPIEI RÂMNICULUI CUVÂNT ȘI FAPTĂ ÎN LUMINA EVANGHELIEI 149

Preot Constantin OLARIU
† EMILIAN LOVIȘTEANUL EPISCOP VICAR AL ARHIEPISCOPIEI RÂMNICULUI TEOLOGIE ȘI ISTORIE BISERICEASCĂ – DE LA SFINTELE TAINE LA SFINȚIREA OMULUI 150

Preot dr. Laurențiu RĂDOI
ARHIEPISCOPIA RÂMNICULUI, UN NOU ÎNCEPUT 152

Dr. Teodora GIURGIU
SESIUNEA DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE „BISERICA ORTODOXĂ ȘI ARMATA ROMÂNIEI" 153

Dr. Andreea ATANASIU-CROITORU
SLUJBA DE POMENIRE A GENERALULUI PAUL TEODORESCU ȘI DEZVELIREA PLĂCII MEMORIALE DEPUSE DE „CLUBUL AMIRALILOR" 154

Preot Constantin OLARIU
DISCURSUL EPISCOPULUI VARTOLOMEU STĂNESCU LA DEZBATERILE SENATULUI DIN 28 FEBRUARIE 1924 ASUPRA LEGII ORGANIZĂRII ARMATEI 156